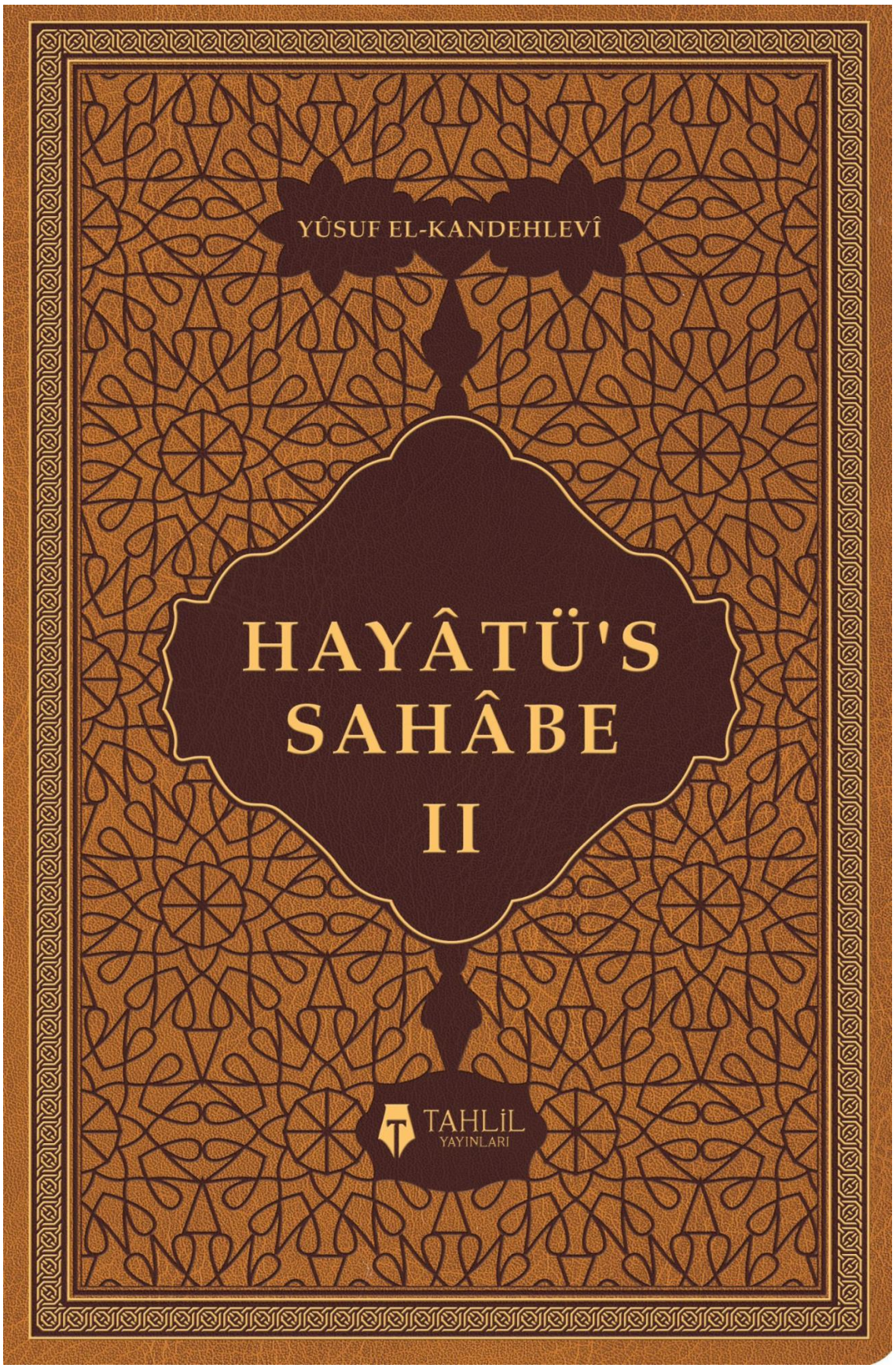
HAYÂTÜ'S SAHÂBE

II

YÛSUF EL-KANDEHLEVÎ
HAYÂTÜ'S SAHÂBE
II
TAHLİL
YAYINLARI

İstanbul-1443/2022

Tahlil Yayınları: 117
Kaynak Eserler Kitaplığı: 12

Yayın Yönetmeni Sadullah Yıldız

Yayına Hazırlık Vildan Kırbaç

Son Okuma Hatice Bilgin

Kapak Tasarım Acar Matbaası

İç Tasarım Şaban Muslu

1. Baskı: Ocak 2022

Baskı - Cilt Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. Beysan Sanayi Sitesi Birlik Caddesi No: 26, Acar Binası 34524, Haramidere - Beylikdüzü, İstanbul 0 (212) 422 18 34 - Faks: 0 (212) 422 18 04 Sertifika No: 44977

ISBN 978-605-7850-39-3 (2.C) 978-605-7850-37-9 (Tk)

İletişim Adresi Kartaltepe Mah. 60. Sok. No: 50 Bayrampaşa/ İSTANBUL
Tel/Faks: (0212) 417 77 75

tahlilyayinlari.com editor@tahlilyayinlari.com

Her hakkı mahfuzdur.

HAYÂTÜ'S SAHÂBE

MUHTASARI -II-

MUHAMMED YÛSUF KANDEHLEVÎ

Tercüme, Tahriç ve Notlar **Hanifi AKIN**

Hanifi AKIN

1971 yılında Gaziantep'te doğdu. Gaziantep Kıbrıs İlkokulu'nda başladığı ilköğrenimini Gaziantep Mütercim Asım İlkokulu'nda tamamladı. 1991'de Gaziantep İmam Hatip Lisesi'nden mezun oldu. 1991'de Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni kazandı. 1996'da Konya Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Aynı yıl öğretmenliğe başladı. Polen dergisinde danışmalık yaptı ve yazıları yayınlandı. Hâlen Değişim Rüzgârı adlı dergide yazıları yayımlanmakta ve öğretmenlik görevine devam etmektedir.

Yayınlanmış Bazı Eserleri:

M. Ali es-Sâbûnî, *Ayetler Işığında Peygamberler Tarihi*, Ahsen Yayınları, İstanbul 2003

İmam Gazzâlî, *İtikatta Ölçülü Olmak*, Ahsen Yayınları, İstanbul 2005

İbrahim el-Hâzimî, *Yedi Hadis İmamının İttifak Ettiği Hadisler*, Karınca Yayınları, İstanbul 2007

Seyyid Sâbık, *İnancı Sağlamlaştıran Unsurlar (İslam Akaidi)*, Karınca Yayınları, İstanbul 2004, Polen Yayınları, İstanbul 2006

İbn Kayyim el-Cevziyye, *el-Esmâu'l-Hüsna*, Karınca Yayınları, İstanbul 2006 (ortak çeviri)

Kettânî, *Mütevatir Hadisler (Nazmü'l-Mütenâsire mine'l-Hadîsi'l-Mütevâtire)*, Karınca Yayınları, İstanbul 2003, Polen Yayınları, İstanbul 2007

İbn Kayyim el-Cevziyye, *Uydurma Hadisleri Tanıma Yolları (el-Menârü'l-Münîf)*, Karınca Yayınları, İstanbul 2004; Polen Yayınları, İstanbul 2006

Beyhakî, *İmanın Şubeleri (Şuabu'l-İmân Muhtasarı)*, Polen Yayınları, İstanbul 2005, 2007

İbnü'l-Mübârek el-Mevsılî, *Sekiz Hadis İmamının Kitabından Rivayet Edilen Emir ve Yasak Hadisler (el-Evâmir ve'n-Nevâhi)*, Polen Yayınları, İstanbul 2006

ONUNCU BÖLÜM

PEYGAMBER EFENDİMİZ'İN VE SAHABELERİN GÜZEL AHLAKI VE YAŞANTILARI BÖLÜMÜ

Peygamber aleyhisselamın ve sahabelerin güzel ahlakı ve yaşantıları nasıldı?
Birbirlerine sosyal ve beşerî yönden tutum ve davranışları nasıldı?

A. PEYGAMBERİN AHLAKI

1. Peygamber Aleyhisselamın Ahlakı ile İlgili Hz. Âişe'nin Sözü

Sa'd bin Hişâm rahimehullah anlatıyor:

"Ben (bir gün) Âişe radıyallahu anhâya, 'Bana Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin ahlakını anlatır mısın?' dedim. Âişe radıyallahu anhâ,

'Sen Kur'an okumuyor musun?' diye sordu.

Okuyorum, dedim. Âişe radıyallahu anhâ,

'İşte onun ahlakı Kur'an (ahlakı)dır' dedi."[1]

2. Hz. Safiyye'nin Peygamber Aleyhisselamın Ahlakı ile İlgili Söylediği Söz

(Peygamber aleyhisselamın hanımı) Safiyye binti Huyey radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden, ahlak bakımından daha güzel hiç kimseyi görmedim. Bir defasında Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem beni geceleyin Hayber'de devesinin terkisine almıştı. Ben ara sıra dalıyordum. Başım tam eyerin sonuna değdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem eliyle başıma dokundu ve:

'Ey kadıncağız, biraz sabret' buyurdu.

Sahba'ya (Hayber'e kadar uzanan bir dağ) geldiğimizde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana,

'Ey Safiyye! Senin kavminin başına getirdiğimizden özür dilerim. Onlar bana şöyle şöyle dediler' dedi."[2]

3. Enes bin Mâlik'in Peygamber Aleyhisselamın Güzel Ahlakı ve Yaşantısı Hakkında Söylediği Sözleri

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem sabah namazını kıldığında Medine’nin hizmetçileri, su dolu kapları alıp Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme getirirlerdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bereketlenmek maksadıyla getirilen bu kaplara elini (teker teker) daldırıp çıkarırdı. Çoğu kez soğuk sabahlarda Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme gelirlerdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (hiç üşenmeden o soğuk günlerde) elini o kapların içerisine daldırırdı.”[3]

* Yine Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem biriyle musafaha ettiğinde veya biri onunla musafaha ettiği zaman o kişi elini çekmediği müddetçe Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem elini ondan çekmezdi.

Eğer bir kimse Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemle yüz yüze gelip karşılarsa o kişi yüzünü çevirmedikçe Resûlullah yüzünü ondan çevirmezdi.

O’nun önünde oturan birine karşı ayaklarını uzatarak oturduğu görülmemiştir.”[4]

* Yine Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben ne zaman birinin Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin kulağına doğru yanaşıp bir şeyler söylediğini görsem o kişi başını kaldırmadıkça başını kaldırmazdı.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem herhangi bir kişinin elinden tuttuğunda o kişi elini çekmedikçe Resûl-i Ekrem de elini çekmezdi.”[5]

4. Sahabelerin Peygamber Aleyhisselamın Musafaha Etmesi Hakkında Söyledikleri

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir kimsenin elinden tuttuğu zaman o kimse elini Peygamber aleyhisselamın elinden çekmediği müddetçe Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onun elini bırakmazdı...

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, arkadaşlarının yanında ayaklarını uzatmazdı.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kendisiyle musafaha eden kimseye yüzüyle döner ve iş sonuçlanıncaya kadar da yüzünü ondan geri çevirmezdi.”[6]

* Yine Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"Aklî dengesinde bozukluk bulunan bir kadın, (günün birinde) Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme gelip 'Ey Allah'ın Resûlü! Benim seninle bir işim var!' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Ey filancanın annesi! Söyle, seninle nereye gelmemi istiyorsun? Hemen gelip işin neyse göreyim' buyurdu.

Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onun sorununu giderinceye kadar yol üzerinde belli bir yere kadar o kadınla beraber gitti. Kadının işini görünce geri döndü."[7]

5. Peygamber Aleyhisselamın İki İş Arasında En Kolay Olanı Tercih Etmesi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem iki iş arasında serbest bırakıldığında eğer günah değilse onların en kolay olanını tercih ederdi. Eğer o şey günahsa o zaman günahlardan en uzak insan kendisi olurdu.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kendi nefsi için hiç kimseden intikam almamıştır. Yüce Allah'ın yasakladığı bir haramın çiğnenmesi durumunda Allah için gereğini yerine getirirdi."[8]

* Yine Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem hiçbir hizmetçisine ve herhangi bir kadına asla vurmamıştır. Eliyle de herhangi bir şeye vurmamıştır. Ancak Allah yolunda cihad ederken mesele değişirdi.

İki şey arasında serbest bırakıldığında mutlaka daha kolay olanı seçerdi. Ancak günah olursa mesele değişirdi. O zaman insanların günahtan en uzak olanıydı.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kendi nefsi için intikam almaz ancak yüce Allah'ın haram kıldığı şeylerin çiğnenmesi durumunda Allah için o şeyin gereğini yapardı."[9]

* Yine Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin hiçbir zaman kendisine yapılan bir zulümden dolayı intikam aldığını görmedim. Yalnız Allah’ın haram kıldığı şeylerden herhangi biri terk edilir veya çiğnenirse o zaman bu hususta herkesten daha fazla öfkelenirdi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem iki iş arasında serbest bırakıldığında onların günah olmamak şartıyla kolay olanını seçerdi.”[10]

6. Peygamber Aleyhisselam Çirkin Konuşmaz, Sesini Yükseltmez, Sövmez ve Lanet Okumazdı

Ebû Abdullah el-Cedelî rahimehullah anlatıyor:

“Ben (bir gün) Âişe radıyallahu anhâya; Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin ahlakının nasıl olduğunu sordum. Âişe radıyallahu anhâ bana,

‘Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem çirkin konuşmaz, çirkin davranışta bulunmaz, çarşılarda bağırıp çağırmaz, kötülüğe kötülükle karşılık vermezdi. Fakat affeder ve hoşgörülü davranır veya affeder ve mağfiret ederdi’ diye cevap verdi.”[11]

* Tev’eme’nin azatlı kölesi Sâlih rahmetullahi aleyh anlatıyor:

“Ebû Hureyre radıyallahu anh Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin vasıflarını şöyle anlatırdı: Bir şeye yöneldiğinde bütün bedeniyle yönelir, döndüğünde de bütün bedeniyle dönerdi. Anam-babam ona feda olsun. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem çirkin konuşmaz, çirkin davranışta bulunmaz, çarşılarda bağırıp çağırmazdı. Bundan önce O’nun gibisini görmedim ve bundan sonra da görmeyeceğim.”[12]

* Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem küfürbaz değildi, lanet okumaz, kötü konuşmaz ve çirkin davranışta bulunmazdı. Herhangi birimizi kınadığı zaman *‘Ona ne oluyor? Onun alnı toprak olsun!’* derdi.”[13]

* Abdullah bin Amr radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem çirkin konuşmaz, çirkin davranışta bulunmaz ve *‘Sizin en hayırlınız, ahlak yönünden en güzel olanınızdır’* buyururdu.”[14]

7. Peygamber Aleyhisselamın Yanında Çalışanlara Karşı Davranışları

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem (hicret edip) Medine’ye geldiğinde (üvey babam) Ebû Talha radıyallahu anh, elimden tutup beni Peygamber aleyhisselama götürdü ve ‘Ey Allah’ın Resûlü! Enes akıllı bir çocuktur. Sana hizmette bulunsun!’ dedi.

Böylelikle Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme yolculukta ve ikamet hâlinde hizmette bulundum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yapmış olduğum bir şey için ‘Niçin bunu böyle yaptın?’ demediği gibi yapmadığım bir şeye de ‘Niçin bunu böyle yapmadın?’ demezdi.”[15]

* Yine Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme on sene hizmette bulundum. Herhangi bir emir verdiğinde ben, onda bir gevşeklik göstersem veya yapmasam beni kınamazdı. Kendi aile fertlerinden birisi beni kınamış olsa Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Onun yakasını bırakınız. Eğer bu işin yapılması takdir edilseydi elbette iş olurdu’ buyururdu.”[16]

B. SAHABE-İ KİRAM’IN GÜZEL AHLAKI

1. Peygamber Aleyhisselamın Hz. Osmân Hakkında “Ashabımın Arasında Ahlakı Bana En Çok Benzeyen Odur” Demesi

Abdurrahmân bin Osmân el-Kureşî radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) kızının evine girdi. Kızı, kocası Osmân’ın başını yıkıyordu. Peygamber aleyhisselam,

‘Ey kızım! Ebû Abdullah’a (Osmân) daima iyilikte bulun. Çünkü Osmân, ashabımın arasında ahlak bakımından bana en çok benzeyendir’ buyurdu.”[17]

* Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben (bir gün) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin kızı ve aynı zamanda Osmân’ın hanımı Rukiyye radıyallahu anhânın yanına girdim. Elinde bir tarak vardı. Rukiyye radıyallahu anhâ bana,

‘Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem az önce yanımdan çıktı. Onun başını taradım. (Babam) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bana kocam) Osmân’ı sordu. Ben de ‘İyi birisidir’ dedim. Babam da *‘Ona ikramda bulun! Çünkü Osmân, ahlak bakımından bana ashabımın hepsinden daha çok benzer’* buyurdu’ dedi.”[18]

2. Peygamber Aleyhisselamın Ca’fer bin Ebî Tâlib, Zeyd ile Hz. Ali’nin Güzel Ahlakları Hakkında Söyledikleri

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin azatlısı Abdullah bin Eslem radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, Ca’fer radıyallahu anha: *‘Sen hem şekil hem de ahlak bakımından bana benziyorsun’* buyurdu.”[19]

* Ali radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben Ca’fer ve Zeyd birlikte (bir gün) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanına vardık. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Zeyd radıyallahu anha:

‘Sen bizim kardeşimiz ve arkadaşımızsın’ buyurdu.

Bunun üzerine Zeyd radıyallahu anh hoplaya zıplaya Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanından ayrıldı. Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Ca’fer radıyallahu anha dönüp *‘Sen şekil bakımından da ahlak bakımından da bana benziyorsun’* buyurdu.

Bunun üzerine Ca’fer de Zeyd gibi hoplaya zıplaya Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanından ayrıldı. Sonra bana, *‘Sen bendensin, ben de sendenim’* buyurdu.

Ben de hoplaya zıplaya Ca’fer radıyallahu anhın arkasından gittim.”[20]

3. Hz. Ömer’in Güzel Ahlakı

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“Uyeyne bin Hısn bin Huzeyfe bin Bedir, Medine’ye geldi. Yeğeni Hurr bin Kays radıyallahu anhın evine misafir oldu. Hurr bin Kays, halife Ömer’in kendisine yakın tuttuğu kişilerdendi. Çünkü Ömer’in meclisini ve istişare heyetini hafızlar, olgun veya genç yaşta âlim olan kimseler oluşturuyordu. (Hurr bin Kays da bunlardan biriydi.)

Uyeyne (bir gün) yeğenine,

‘Ey yeğenim! Halifenin yanında senin sözün geçer. Bana huzuruna girmek için izin ister misin?’ dedi.

Bunun üzerine Hurr bin Kays, Ömer’den bu konuda amcası için izin istedi. Ömer de ona izin verdi. Amcası Uyeyne, Ömer’in huzuruna girince ‘Ey Hattâb oğlu Ömer! Allah’a yemin ederim ki bize çok ihsanda bulunmuyorsun. Aramızda adaletli davranmıyorsun’ dedi.

Bu sözler üzerine Ömer öfkelendi. Hatta haddini bildirmek üzere ayağa kalktı. Hurr bin Kays olaya hemen müdahale ederek ‘Ey müminlerin emîri! Yüce Allah peygamberine, *‘Bağışlayıcı ol. Marufu emret ve cahillerden yüz çevir’* (A’râf suresi, 7/199) buyuruyor. Bu amcam da cahillerdendir!’ dedi.

Vallahi bu ayet okunduğunda Ömer hemen adeta yerinde çakılı kaldı. Bir adım dahi atmadı. Çünkü Ömer radıyallahu anh, Allah’ın kitabına karşı çok hassas ve hürmetkârdı.”[21]

C. YUMUŞAK HUYLULUK VE AFFEDİCİ OLMAK

1. Peygamber Aleyhisselamın Huneyn Savaşı Günü Ganimetleri Dağıtırken Bazı Kimselerin Onu Çekiştirmelerine Karşı Yumuşak Davranması

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor:

“Huneyn savaşı günü olduğunda Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bazı Müslümanlar’a daha fazla ganimet verdi. Akra bin Hâbis’e yüz deve verdi. Uyeyne bin Hısn’a da bunun kadar (yüz deve) verdi. Bazı insanlara da (başka şeyler) verdi. Bunun üzerine bir adam, ‘Bu paylaştırmada Allah’ın rızası kastedilmemiştir’ dedi.

Bunun üzerine ben de ‘Kesinlikle bunu Resûlullah’a haber vereceğim’ dedim.

Sonra gidip bu durumu Peygamber aleyhisselama anlattım. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Allah, Musa aleyhisselamdan razı olsun. O bundan daha fazla eziyete maruz kalmış fakat sabır göstermiştir’ buyurdu.”[22]

2. Peygamber Aleyhisselamın Kaba Davranan Kişiye Yumuşak Davranması

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem (Huneyn savaşında elde edilen) ganimetleri paylaştırırken biz de onun yanında bulunuyorduk. Derken Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanına Temîmoğulları kabilesinden Zülhuveysira adlı bir kişi geldi ve 'Ey Allah'ın Resûlü! Adaletli ol!' dedi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

'Yazıklar olsun sana! Eğer ben adaletli olmazsam o zaman kim adaletli olabilir ki? Eğer ben adaleti gözetmezsem hüsrana uğrayanlardan olurum' buyurdu.

Ömer radıyallahu anh o sırada Peygamber aleyhisselamın yanındaydı. 'Ey Allah'ın Resûlü! Bana izin ver de onun boynunu vurayım!' dedi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

'Hayır! Onu bırak. Onun bazı arkadaşları vardır ki sizden herhangi bir kimse namazını onların namazına, orucunu onların orucuna kıyas etse kendi yaptıklarını çok az görür. Kur'an onların gırtlağından aşağı inmez. Onlar okun yaydan çıktığı gibi İslam'dan çıkarlar... Okun başına bakılır, orada bir şey yok. Sonra arka kısmına bakılır. Orada da bir şey görülmez. Sonra onun temerine bakılır, orada da bir şey görülmez. Sonra onun kanadına bakılır, orada da bir şey görülmez. Hâlbuki hedefe isabet ettiğinde hedefin bağrından ve karnının arasından geçmiştir. Onların alametleri siyah bir kişidir. Onun pazularından birisi, kadının memesi veya vücuttan kesilip sarkan et parçası gibidir. Onlar halk ihtilafa düştüğü an ortaya çıkarlar.'

(Ebû Saîd el-Hudrî devamla der ki) Ben şahadet ederim ki bunu Peygamber aleyhisselamdan dinledim. Yine şahadet ederim ki Ali, ben de beraberinde olduğum hâlde (Nehrevân'da) onlarla savaştı. Ali savaştan sonra Peygamber aleyhisselamın bahsettiği adamın bulunup getirilmesini emretti. Böylece onların başlarındaki kişi Ali'nin yanına getirildi. Bir de baktım ki o adam, Resûlullah'ın tarif ettiği şekildeydi."[23]

3. Peygamber Aleyhisselamın Münafıkların Reisi Abdullah bin Übeyy'in Cenazesinde Hz. Ömer'in Tavrına Karşı Gösterdiği Yumuşaklık

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

"(Münafıkların reisi) Abdullah bin Übeyy vefat ettiği zaman oğlu Abdullah, Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme gelip 'Gömleğini bana ver de babamı onun içinde kefenleyeyim! Babamın cenaze namazını da sen kıldır ve onun için mağfiret isteyiver!' dedi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem gömleğini ona verdi ve *'Cenaze hazır olunca bana haber verin de onun cenaze namazını kılayım'* dedi.

Daha sonra oğlu Abdullah, cenazenin hazırlandığını Peygamber aleyhisselama bildirdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem cenaze namazını kıldırmak istediğinde Ömer radıyallahu anh 'Allah münafıkların namazını kılmaktan seni men etmemiş midir?' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Ben iki hayır arasındayım. Çünkü Allah, 'Onlar için ister af talebinde bulun istersen de bulunma' (Tevbe suresi, 9/80) *buyurmuştur'* dedi.

Böylece Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, Abdullah bin Übeyy'in cenaze namazını kıldı. Bunun üzerine *'Sakın onlardan herhangi bir kimse ölmüşse onun namazını kılma'* (Tevbe suresi, 9/84) ayeti nazil oldu."[24]

***** Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

"Abdullah bin Übeyy vefat ettiğinde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onun cenaze namazını kılmaya çağrıldı. Resûlullah cenazenin yanına geldi. Namazını kılmak üzere öne geçip durunca ben de Peygamber aleyhisselamın önüne geçip göğsü hizasında durdum ve 'Ey Allah'ın Resûlü! Allah'ın düşmanı Abdullah bin Übeyy'in cenaze namazını mı kılacaksın? Bu kişi, filan filan ve filan günde -o günleri tek tek sayıyordu- şöyle şöyle dedi' dedim.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de bana bakarak tebessüm ediyordu. Bunu Resûlullah'a çokça söyledim. Peygamber aleyhisselam,

‘Ey Ömer! Önümden çekil. Ben serbest bırakıldım. Tercih ettiğimi yaptım. Çünkü bana ‘İstersen onlar için af talebinde bulun istersen bulunma’ (Tevbe suresi, 9/80) *denilmiştir. Eğer yetmişten fazla af talebinde bulunduğum takdirde affedileceğini bilseydim bunu yapardım’* buyurdu.

Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onun cenaze namazını kıldı, cenaze ile beraber (kabre kadar) gitti. Kabrinin başında da cenaze gömülünceye kadar durdu. Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme karşı gösterdiğim bu tavırdan dolayı pişmanlık duydum. Allah’a yemin ederim ki az bir zaman sonra bunun üzerine *‘Sakın onlardan herhangi bir kimse ölmüşse onun namazını kılma’* (Tevbe suresi, 9/84) ayeti nazil oldu.

Bundan sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Allah ruhunu kabzedip de dünyadan ayrılıncaya kadar hiçbir münafığın cenaze namazını kılmadı ve kabrine gitmedi.”[25]

4. Peygamber Aleyhisselamın Kendisine Sihir Yapan Bir Yahudi’ye Gösterdiği Yumuşaklık

Zeyd bin Erkam radıyallahu anh anlatıyor:

“Yahudiler’den bir kişi, Peygamber aleyhisselama sihir yaptı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem birkaç gün bundan rahatsız oldu. Cebrâil geldi ve:

‘Yahudiler’den bir kişi sana sihir yapmıştır. Filan falanca kuyuda birtakım düğümler düğümlemiştir. Birini gönder, onu getirsin’ dedi.

Peygamber aleyhisselam, Ali’yi oraya gönderdi. Ali o büyü yapılan ipi çıkardı ve Peygamber aleyhisselama getirdi. Allah Resûlü düğümleri çözdü. Bunun üzerine Peygamber aleyhisselam sanki bağından kurtulmuş gibi oldu. Fakat bunu o Yahudi’nin yüzüne vurmadı. Vefat edinceye kadar böyle kaldı.”[26]

5. Zehirlediği Koyun Etini Resûlullah’a Yedirmek İsteyen Yahudi Kadına Efendimiz’in Gösterdiği Yumuşaklık

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Yahudiler’den bir kadın, Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme zehirli bir koyun eti getirdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ondan yedi. Sonra kadın, Resûl-i Ekrem’in huzuruna getirildi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona bunun sebebini sorarak *'Niçin böyle yaptın?'* buyurdu. Yahudi kadın, 'Seni öldürmek istedim' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Allah seni, beni öldürmeye muvaffak etmez' diye karşılık verdi. Sahabeler,

'Ey Allah'ın Resûlü! Onu öldürmeyecek misiniz?' dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'hayır'* buyurdu.

Ben o zehirin etkisini Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin ağzında daima görmekteydim. [27]

6. Zehirli Yemek Getiren Yahudi Kadına Karşı Peygamber Aleyhisselamın Yumuşak Davranışı

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

"Hayber halkından bir Yahudi kadın, pişirilmiş bir koyun gövdesine zehir koydu. Sonra onu Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme getirdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem koyunun ön bacağını aldı ve ondan yedi. Sahabelerden bir grup da Resûl-i Ekrem ile beraber ondan yediler. Sonra Allah'ın Resûlü onlara,

'Ellerinizi yemekten çekin, (onu yemeyin)!' buyurdu.

O kadının (gelmesi için ona) haber gönderip yanına çağırdı. Kadın geldi. Ona, *'Bu koyun eti zehirli midir?'* diye sordu. Yahudi kadın,

'Sana bunu kim haber verdi?' diye sordu. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

'Bana şu elimdeki haber verdi' buyurdu.

O anda Resûlullah'ın elinde koyunun ön bacağı bulunuyordu. Kadın, 'Evet, o zehirlidir' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'O hâlde sen bunu neden yaptın?' diye sorunca kadın şöyle cevap verdi:

'Eğer peygambersen bu sana zarar vermez, peygamber değilsen senden kurtulmuş oluruz diye düşündüm.'

Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem o Yahudi kadını affetti ve ona bir ceza vermedi.

Fakat Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber aynı etten yiyen bazı sahabeler vefat ettiler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, pişirilmiş gövdeden yediği et için omuzlarının üzerinden hacamat yaptırdı. Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme hacamat yapan, Ebû Hind'dir. Bu kişi, boynuz ve bıçakla hacamat yapardı. Ensardan Beyâzaoğulları kabilesinin azatlısı idi."[28]

7. Peygamber Aleyhisselamın Onu Öldürmek İsteyen Adama Yumuşak Davranması

Ca'de bin Hâlid ibni's-Sımme el-Cüşemî radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, (bir gün) şişman bir adam gördü. Onun karnına eliyle işaret ederek *'Bu yemek burada olmasaydı senin için daha hayırlı olurdu'* buyurdu.

O sırada Peygamber aleyhisselama bir başka adam getirilerek 'Bu adam seni öldürmek istiyordu!' denildi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona,

'Sakın korkma! Sen beni öldürmek istesen dahi Allah, seni bana musallat etmeyecekti' buyurdu."[29]

8. Peygamber Aleyhisselamın Hudeybiye Günü Kendisine Baskın Yapmak İsteyen Bir Kureyş Cemaatine Yumuşak Davranması

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"Hudeybiye barış anlaşması günü Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile arkadaşlarının üzerine Mekkeliler'den silahlı olarak seksen kişi gönderildi. Bunlar Ten'îm dağı tarafından geldiler. Maksatları Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi ansızın öldürmekti. Resûlullah ise Allah'a onların aleyhine beddua etti. Hepsi yakalandılar ve Resûl-i Ekrem onları affetti.

Bunun üzerine *'Mekke'nin göbeğinde sizi onlara galip getirdikten sonra onların ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan çeken O'dur. Allah yaptıklarınızı görmektedir'* (Fetih suresi, 48/24) ayeti nazil oldu."[30]

9. Peygamber Aleyhisselamın İsyan Eden Devs Kabilesine Gösterdiği Yumuşaklık

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

"Tufeyl bin Amr ed-Devsî, Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme gelerek 'Devs kabilesi isyan etti. Onlara beddua et!' dedi.

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kıbleye yöneldi, ellerini kaldırdı. İnsanlar, 'Devs kabilesi helak oldu' dediler. Fakat Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Ey Allah'ım! Devs kabilesine hidayet eyle. Onları bana getir. Ey Allah'ım! Devs kabilesine hidayet eyle. Onları bana getir. Ey Allah'ım! Devs kabilesine hidayet eyle. Onları bana getir. Ey Allah'ım! Devs kabilesine hidayet eyle. Onları bana getir' diye dua etti."[31]

D. ŞEFKAT VE MERHAMET

1. Peygamber Aleyhisselamın Çocuk Ağlamasından Ötürü Namazı Çabuk Kıldırması

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

'Ben namazı uzun tutarak kılma isteğiyle namaza başlıyorum. Fakat kulağıma bir çocuğun ağlayan sesi geliyor. O çocuğun ağlamasıyla annesinin hissedeceği şiddetli üzüntüyü bildiğimden hemen namazımı kısaltıyorum' buyurdu."[32]

E. HAYÂ

1. Peygamber Aleyhisselamın Çok Hayâlı Olması

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, örtüsünün arkasına gizlenmiş bakire bir kızın hayâsından daha fazla bir hayâya sahipti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, bir şeyden hoşlanmadığı zaman bu durum onun yüzünden belli olurdu."[33]

2. Hayânın Tamamen Hayırdan İbaret Olması

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlattığına göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

"Hayâ, bütünüyle hayırdır."[34]

3. Peygamber Aleyhisselamın Hoşlanmadığı Bir Sözü Ashabının Yüzüne Söylemekten Hayâ Etmesi

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir adamın elbisesinde (kadınlara özgü bir allık olan ve za'ferandan yapılan) sarı boya izi gördü. (Bu durum hoşuna gitmedi.) Adam kalkıp gidince (orada bulunanlara),

'Sizler bu kişiye, şu sarı boyayı üzerinden temizlemesini söyleseniz ne güzel olurdu' buyurdu.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, hoşuna gitmeyen şeyi bir kimsede gördüğünde, onun yüzüne söylemeye hayâ ederdi."[35]

4. Peygamber Aleyhisselamın Hayâsından Dolayı Kişiye Değil Topluma Dikkat Çekmesi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme herhangi bir kişi hakkında (olumsuz) bir şey ulaşmış olsa (onun ismini anmamak için) 'Filanca (isimli) kişi ne oluyor ki böyle söylüyor?' demez, *'Bazı insanlara ne oluyor ki şöyle şöyle diyorlar?'* şeklinde anlamlı bir şekilde söylerdi."[36]

5. Peygamber Aleyhisselamın Hayâsından Dolayı Avret Yerini Ailesinden Gizlemesi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin avret yerine hiç bakmadım ve avret yerini hiç görmedim."[37]

6. Hz. Osmân'ın Hayâsı Hakkında Peygamber Aleyhisselamın Sözü

Saîd bin Âs radıyallahu anh anlatıyor:

“Ebû Bekir radıyallahu anh (bir gün) içeri girmek için Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemden izin istedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yatağının üzerine uzanmış hâldeydi. Âişe’nin bir elbisesini giymişti.

Ebû Bekir’e izin verildi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem aynı hâlde duruyordu. Ebû Bekir radıyallahu anh, Resûlullah’a ihtiyacını ifade etti, sonra çıkıp gitti.

Sonra Ömer radıyallahu anh içeri girmek için izin istedi. Ona da izin verildi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem aynı şekilde o hâl üzere idi. Ömer radıyallahu anh ihtiyacını ifade etti ve çıkıp gitti.

Osmân radıyallahu anh der ki:

Ben de içeri girmek için Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemden izin istedim. Bunun üzerine Resûlullah oturdu. Âişe radıyallahu anhâya, *‘Şu elbiseni benim üzerime güzelce derle de açık yerim kalmasın’* buyurdu.

İhtiyacımı ifade ettim, sonra çıkıp gittim. Âişe radıyallahu anhâ,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Osmân’a gösterdiğin saygıyı Ebû Bekir ile Ömer’e göstermediğini görüyorum’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Osmân çok hayâlı bir insandır. Aynı hâlde ona izin verseydim hayâsından ötürü ihtiyacını bana tam ifade edemezdi’ buyurdu.

(Hadisin ravileri dediler ki) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, Âişe radıyallahu anhâya: *‘Meleklerin kendisinden hayâ ettiği bir kimseden hayâ etmeyeyim mi?’* buyurdu.”[38]

7. Hz. Osmân’ın Hayâsı Hakkında Hasan Rivayetleri

Hasan el-Basrî rahimehullah, Osmân radıyallahu anhı ve onun hayâsını anlatırken şöyle demiştir:

“Osmân radıyallahu anh evinde olup kapısı da kilitliyse yine elbiselerinin tamamını çıkarıp da üzerinden atmazdı. Çünkü hayâsı onu bundan alıkoyardı.”[39]

F. TEVAZU

1. Peygamber Aleyhisselam Hükümdar Bir Peygamber mi Yoksa Kul Bir Peygamber mi?

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Cebrâil aleyhisselam, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanında oturuyordu. O sırada gökten bir melek indi. Cebrâil aleyhisselam, ‘Bu, yaratıldığı günden şu ana kadar yeryüzüne inmeyen bir melektir’ dedi.

O melek indi, Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme hitap ederek şöyle sordu:

‘Ey Muhammed! Rabbim beni sana göndermiştir. Sen kral bir peygamber mi olmak istiyorsun yoksa kul bir peygamber mi?’ diye sordu. Cebrâil aleyhisselam, Peygamber aleyhisselama hitaben ‘Ey Muhammed! Rabbin için tevazu göster’ dedi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ben kral bir peygamber olmak istemiyorum, kul bir peygamber olmak istiyorum’ buyurdu.”[40]

2. Peygamber Aleyhisselam Yoksullarla ve Kimsesizlerle Beraber Yürürdü

Ebû Gàlib rahimehullah anlatıyor

“Ben (bir gün) Ebû Ümâme radıyallahu anha,

‘Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden dinlediğin bir hadisi bize söyle’ dedim. Ebû Ümâme radıyallahu anh,

‘Resûlullah’ın sözü Kur’an’dı. Allah’ı çok zikreder, hutbesini kısa tutar ve namazını uzatırdı. Gurur diye bir şeyi yoktu. Bir fakirle veya bir düşkünle ihtiyacını giderinceye kadar meşgul olmaktan çekinmezdi’ dedi.”[41]

3. Peygamber Aleyhisselam Misafirlerine Bizzat Hizmet Ederdi

Ebû Mûsâ el-Eş’arî radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem merkebe biner, yün elbise giyer, sağmak için koyunun altına girer ve misafirlerine bizzat hizmet ederdi.”[42]

4. Peygamber Aleyhisselam Bir Köle Bile Davet Etse İcabet Ederdi

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yerde oturur ve yerde yemek yerdi. Koyunları sağar, bir köle onu arpa ekmeği yemeye davet etse bu daveti kabul ederdi.”[43]

5. Peygamber Aleyhisselam Gece Bile Olsa Uzak Yerlere Yapılan Davete Katılırdı

Yine Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“Medine’nin Avâlî (Medine’ye yaklaşık dört mil mesafede, yükseklerde bir köy) halkından birisi, gece yarısı Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi arpa ekmeği yemek üzere davet eder ve Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de buna icabet ederdi.”[44]

6. Peygamber Aleyhisselam Arpa Ekmeği Yemeye Davet Edildiğinde İcabet Ederdi

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem arpa ekmeğine ve kokmuş yağla yapılan yemeğe çağrılır ve bu davete giderdi. Peygamber aleyhisselamın bir Yahudi’nin yanında rehin olarak bir zırhı vardı. Vefat edinceye kadar da onu kurtaramadı.”[45]

7. Peygamber Aleyhisselam Kendisine Seslenen Kimseye “Lebbeyk” (Buyur) Derdi

Ömer bin Hattâb radıyallahu anh anlatıyor:

“Bir kişi, Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme üç defa seslendi. Her üçünde de Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem o adama, *‘buyur, buyur’* diye karşılık verirdi.”[46]

8. Peygamber Aleyhisselamın Kendini Ashabından Üstün Görmemesi

Abdullah bin Cübeyr el-Huzâî radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) ashabından bir grup içerisinde yürüyordu. Haberi olmaksızın bir elbiseyle üzeri (şemsiye gibi) örtüldü. O, elbisenin gölgesini gördüğünde başını kaldırdı ve *‘Durun bakalım’* diyerek elbiseyi alıp yere koydu. Sonra da:

'Ben de sizin gibi bir beşerim' buyurdu."[47]

9. Peygamber Aleyhisselamın Ashabı İçerisinde Mütevazı Yaşamaya Çalışması

Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben Peygamber aleyhisselamın aramızda daha ne kadar kalacağını bilmiyordum. Bunun için kendisine,

'Ey Allah'ın Resûlü! Seni gölgelendirecek bir çardak edinsen!' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Allah beni aranızdan alıp rahata erdirinceye kadar sahabelerin arasında kalmaya devam edeceğim. Onlar benim topuklarıma basacaklar, elbisemi tutup düşürecekler' buyurdu."[48]

10. Peygamber Aleyhisselamın Evde Ailesinin Hizmetinde Bulunması

Esved rahimehullah anlatıyor:

"Ben Âişe radıyallahu anhâya, 'Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem eve geldiğinde ne yapardı?' diye sordum. Âişe radıyallahu anhâ, 'Aile fertlerinin hizmetine koşardı. Namaz vakti geldiğinde de (mescide) çıkıp (cemaate) namazı kıldırırdı' dedi."[49]

11. Peygamber Aleyhisselam Kendi İşini Kendi Yapar, Başkasına Havale Etmezdi

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

"(Ben hasta olduğum için) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem beni ziyarete geldi. Bir katıra (veya bineğe) binmemişti."[50]

12. Halife Ömer'in Şam'a Giderken Katıra Binmesi

Eslem rahimehullah anlatıyor:

"(Halife) Ömer radıyallahu anh, Şam bölgesine devenin sırtında geldi. Halk onu deveye bindiği için ayıpladı. Bunun üzerine Ömer radıyallahu anh, 'Ne yapsınlar? Şimdiye kadar gözleri hep ahiretten nasibi olmayanların bineklerini görmeye alışmış!' dedi."[51]

13. Peygamber Aleyhisselamın Dört Dirhem Bile Etmeyecek Elbiseyle Haccetmesi

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, semeri eskimiş bir merkebin üzerinde hacca gitmişti. Resûl-i Ekrem'in üzerinde dört dirhem gümüş para etmeyecek eskilikte kadife bir kıyafet vardı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Allah'ım! Haccımızı makbul eyle. Riya ve gösterişten uzak eyle' diye dua ediyordu."[52]

14. Halife Ali'nin Tevazusu

Elbise satıcısı Sâlih yoluyla ninesi anlatıyor:

"Ben (bir gün halife) Ali'yi gördüm; bir dirhem gümüşe (bir miktar) hurma almıştı ve onu abamsı bir elbisenin eteğinde taşıyordu. Ben veya bir başkası ona,

'Ey müminlerin emîri! İzin ver de senin yerine onu ben taşıyayım' dedik. Ali radıyallahu anh, 'Hayır, çocukların babası onların yemeğini taşımaya herkesten daha hak sahibidir' dedi."[53]

15. Nefsinin Kibrini Kırmak İsteyen Sahabe

Abdullah bin Selâm radıyallahu anh anlatıyor:

"Abdullah bin Selâm radıyallahu anh, sırtında bir yük odun varken çarşıdan geçiyordu. Ona, 'Bunu niçin yaptın? Hâlbuki Allah seni buna muhtaç etmemiştir' denildi. Abdullah bin Selâm radıyallahu anh,

'Ben nefsimden kibri uzaklaştırmak istedim. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden, *'Kalbinde bir hardal tanesi kadar kibir bulunan kimse cennete giremez'* diye buyurduğunu işittim' dedi."[54]

G. MİZAH, ŞAKA VE LATİFE

1. Peygamber Aleyhisselam Şaka Yaparken Dahi Doğru Söylerdi

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Sahabeler, ‘Ey Allah’ın Resûlü! Sen bizimle şakalaşıyorsun’ dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ben gerçek olandan başkasını söylemem’ buyurdu.”[55]

2. Peygamber Aleyhisselamın Ebû Umeyr Adlı Çocukla Şakalaşması

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, ahlak yönünden insanların en güzel olanı idi. Benim ‘Ebû Umeyr’ isimli bir erkek kardeşim vardı. Peygamber bize geldiğinde onu görür görmez,

‘Ey Ebû Umeyr! Senin ‘nuğayr’ (kuşçuk) ne yapıyor?’ diye sorardı.

Nuğayr bir kuştu. Kardeşim onunla oynuyordu.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, bizde olduğu sırada bazen namaz vakti girerdi. Namaz kılmak için altındaki sergiyi süpürür ve ona biraz su serperdik. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onun üzerinde namaza dururdu, biz de arkasında saf tutardık. Böylece bize namaz kıldırırdı. Bu sergi hurma liflerindendi.”[56]

3. Peygamber Aleyhisselamın Bir Adamla Şakalaşması

Yine Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Bir kişi, (bir gün) Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme gelip ondan binmek için bir deve istedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onunla *‘Biz seni dişi devenin yavrusuna bindireceğiz’* diye şakalaştı.

Adam, ‘Ey Allah’ın Resûlü! Ben dişi devenin yavrusunu ne yapabilirim ki?’ deyince Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (şakayla),

‘Acaba dişi develerden başka develeri doğuran var mıdır?’ buyurdu.”[57]

4. Peygamber Aleyhisselamın Enes’le Şakalaşması

Yine Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana (şakayla) *‘ey iki kulak sahibi’* buyurdu.”[58]

5. Peygamber Aleyhisselamın Zâhir ile Şakalaşması

Yine Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Bedevilerden adı Zâhir olan bir zat vardı. Bu kişi, zaman zaman Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme çölden hediyeler getirirdi. Peygamber aleyhisselam da çıkıp gideceği zaman ona birtakım eşyalar verirdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (şakayla),

‘Zâhir bizim göçebemizdir. Biz de onun şehirde oturan adamlarıyız’ buyururdu.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onu çok severdi. Zâhir, şekil bakımından çirkin bir kişiydi. Yine bir gün pazarda eşyasını satarken Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem gidip arkadan onu kucakladı. Zâhir, Peygamber’i göremiyordu. ‘Bu kimdir? Beni bırak!’ dedi. Yüzünü çevirince bir de baktı ki Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem! Sırtını onun göğsüne iyice yasladı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de (onu kastederek mizah yoluyla),

‘Bu köleyi satıyorum. Alan yok mu?’ diye takıldı.

Zâhir, ‘Ey Allah’ın Resûlü! Eğer ben köle olsaydım ve beni satsaydın hiç para etmediğimi görecektin’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Fakat Allah’ın katında senin değerin yüksektir’* buyurdu.”[59]

6. Peygamber Aleyhisselamın Kayınbabasıyla Şakalaşması

Nu’mân bin Beşîr radıyallahu anh anlatıyor:

“Ebû Bekir radıyallahu anh içeri girmek için Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden izin istedi. İçeri girerken (kızı) Âişe’nin sesinin Peygamber aleyhisselamın sesinden daha yüksek çıktığını işitti. İçeri girdi ve (kızı) Âişe’ye tokat atmak isteyip ‘Görüyorum ki sen, sesini Peygamber aleyhisselamın sesinden daha fazla yükseltiyorsun!’ dedi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Ebû Bekir’in kızını dövmesine engel oldu. Ebû Bekir radıyallahu anh öfkeli olarak çıktı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Âişe’ye: *‘Nasıl, gördün mü? Bak seni babandan kurtardım’* buyurdu.

Ebû Bekir radıyallahu anh birkaç gün (kızı) Âişe'nin odasına gelmedi. Sonra izin isteyerek Peygamber aleyhisselamın yanına girdiğinde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile kızı Âişe'yi barış içerisinde görerek 'Siz daha önce beni kavganıza kattığınız gibi şimdi de barışınıza katıyor musunuz?' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de (şaka yollu),

'Evet, katıyoruz' buyurdu."[60]

7. Peygamber Aleyhisselamın Hanımıyla Koşu Yarışında Yaptığı Şakası

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Ben (bir defasında) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemle birlikte seferlerinden birisine çıktım. Henüz genç bir hanımdım. O zaman şişman değildim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem sahabelere, *'Siz ilerleyiniz'* buyurdu.

Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana (dönüp) *'Gel, seninle yarışalım'* buyurdu.

Ben Resûlullah ile koşu yarışı yaptım ve geçtim. Bir ara benim şişmanladığım bir dönemdi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile daha önce yaptığımız yarışı unutmuştum. Yine Resûlullah'ın seferlerinden birisine katıldım. Sahabelere, *'Siz ilerleyiniz'* buyurdu.

Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana (dönüp) *'Gel, seninle koşu yarışı yapalım'* buyurdu.

Yarıştık. Bu defa Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem beni geçti. Gülmeye başlayıp (şaka yollu), *'Bu, o daha önceki yarışın karşılığıdır'* buyurdu."[61]

8. Peygamber Aleyhisselamın Çocuklarla Şakalaşması

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben Peygamber aleyhisselamın bir seferinde hanımlarının bindiği develeri sürüyor ve onlara şiirler okuyordum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana (şaka yollu),

'Ey Enceşe! Allah sana iyilik versin. Dikkat et, şişeleri kırmayasın' buyurdu."[62]

9. Peygamber Aleyhisselamın Şakalarına Hanımlarının Kızmaması

Yine Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) hanımlarından birinin yanına vardı. Onlarla beraber (diğer hanımı) Ümmü Süleym radıyallahu anhâ da bulunuyordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (şaka yollu), *'Ey Enceşe! Yavaş ol! Şişeleri yavaş sevk et!'* dedi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem öyle bir kelime söyledi ki eğer sizden bazısı o kelimeyi söyleseydi onu ayıplayacaktım: O da *'Şişeleri yavaş yürüt'* sözü idi."[63]

10. Peygamber Aleyhisselamın Yaşlı Bir Kadına Şaka Yapması

Hasan radıyallahu anh anlatıyor:

"İhtiyar bir kadın, Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme gelip 'Ey Allah'ın Resûlü! Allah'a yalvar da beni cennete göndersin!' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (şaka yollu),

'Ey filancanın annesi! Cennete ihtiyar kadın girmez' buyurdu.

Kadın, Peygamber aleyhisselamın yanından ağlayarak ayrılıp gitti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'O hanıma söyleyiniz: Kadın, ihtiyar olduğu hâlde cennete girmeyecektir. (Genç olarak cennete girecektir.) Çünkü Allah, 'Biz (cenetteki) kadınları yepyeni bir yaratılışla yarattık. Onları bakire yapmışızdır' (Vâkıa suresi, 56/35-36) buyuruyor' dedi."[64]

11. Peygamber Aleyhisselam ile Şakalaşan Sahabe

Avf bin Mâlik el-Eşcaî radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme Tebük gazvesinde vardım. Deriden yapılmış bir çadırın içerisinde oturuyordu. Selam verdim, selamımı aldı.

'Girebilir miyim?' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Gir'* buyurdu. Ben de (şaka ederek) 'Ey Allah'ın Resûlü! Bütün bedenimle mi?' diye sordum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Bütün bedeninle' buyurdu.

Böylece çadıra girdim."[65]

12. Peygamber Aleyhisselamın Hanesinin Şakayla Dolu Olması

İbni Ebî Müleyke rahimehullah anlatıyor:

"Âişe radıyallahu anhâ (bir gün) Peygamber aleyhisselamın yanında şaka yaptı. Âişe'nin annesi de 'Ey Allah'ın Resûlü! Bu evin şakacılığının bir kısmı Kinâne kabilesinden geliyor' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Hayır. Bu ev, şakacılığının bir kısmını bizden almıştır' buyurdu."[66]

13. Ashabın Birbirlerine Kavun Atarak Şakalaşması

Bekir bin Abdullah rahimehullah anlatıyor:

"Nebî sallallahu aleyhi ve sellemin sahabeleri, birbirlerine (şaka ederek) kavun atarlardı. Fakat ciddi işlerde ise gerçek kahramanlardı."[67]

14. Nuaymân ile Süveybit'in Şakalaşması

Ümmü Seleme radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Ebû Bekir radıyallahu anh ticaret maksadıyla (bir defasında) Busra'ya gitti. Beraberinde Nuaymân ile Süveybit bin Harmele de vardı. İkisi de Bedir savaşına katılmış kimselerdendi. Süveybit yemeği idare ediyordu. Nuaymân ona, 'Bana bir şeyler yedir!' dedi. Süveybit ise 'Ebû Bekir gelinceye kadar sana bir şey yok!' karşılığını verdi.

Çok şakacı olan Nuaymân da kalktı, diğer bir kervanın yanına gitti. Kervanda satılık deve vardı. Nuaymân kervancılara, 'Benim Arap, genç ve güçlü bir kölem var. Satın alır mısın?' dedi. Kervancılar, 'Evet, alırız' dediler. Nuaymân,

'(Size satmak istediğim) kişi çenesi güçlü birisidir. Size 'Ben köle değilim' diyebilir. Eğer vazgeçecekseniz şimdiden söyleyin de bana karşı şımarıklığı artmasın' dedi. Kervancılar da 'Hayır, biz onu satın alırız' dediler.

On genç deve karşılığında onu satın aldılar. Nuaymân develeri alıp getirdi. Kervancılara da Süveybit'i göstererek 'İşte o, benim kölemdir!' dedi. Süveybit,

'O yalan söylüyor. Ben köle değilim' dedi. Fakat kervancılar, 'Senin böyle diyeceğini biz önceden öğrendik' dediler.

Süveybit'in boynuna bir ip bağlayarak onu çekip götürdüler. Derken Ebû Bekir radıyallahu anh geldiğinde durumu ona anlattılar. Ebû Bekir radıyallahu anh arkadaşlarıyla gidip develeri onlara geri vererek Süveybit'i aldı.

Sonra (Medine'ye geldiğinde) Peygamber aleyhisselama bu olup bitenleri anlattı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ve sahabeleri, bir yıl boyunca bu olayı hatırladıkça gülüyorlardı."[68]

H. CÖMERTLİK VE İKRAM SAHİBİ OLMAK, BAŞKASINI KENDİNE TERCİH ETMEK

1. Peygamber Aleyhisselamın Cömertliği ve İkramda Bulunması

a. Peygamber Aleyhisselamın Cömertlikte Bulunması

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah hayır işleri hususunda insanların en cömerdi idi. O'nun en cömert olduğu zaman ise ramazan ayı idi. Çünkü o ayda Cebrâil aleyhisselam ile buluşuyor ve ramazanın her gecesi onunla Kur'an okuyordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem hayır yönünden, esmekte olan rüzgârdan bile daha cömertti."[69]

b. Peygamber Aleyhisselamın Bir Hanım Sahabeye İkramı

Rübeyyi binti Muavviz radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Babam Muavviz bin Afrâ radıyallahu anh, beni bir kaba biraz hurma ve üzerine de birkaç salatalık (koyup) Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme gönderdi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem salatalığı çok severdi. O sırada Bahreyn'den bazı mücevherler gelmişti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, eline onlardan bir miktar doldurup bana verdi -veya avuç dolusu mücevheri ve altını bana verdi-."[70]

c. Peygamber Aleyhisselamın Kendisine Hediye Getiren Hanım Sahabeye İkramı

Ümmü Sünbüle radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Ümmü Sünbüle radıyallahu anhâ (bir defasında) Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme bir hediye getirmişti. Peygamber aleyhisselamın hanımları hediyeyi kabul etmekten kaçındılar ve ‘Biz almayız’ dediler.

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onlara o hediyeyi almalarını emretti. Onlar da aldılar.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de Ümmü Sünbüle’ye bir vadiyi otlak olarak verdi. Daha sonra Abdullah bin Cahş radıyallahu anh, o vadiyi Hasan’dan satın aldı.”[71]

2. Başkasını Kendine Tercih Etme

Gerçek Müslüman Kişi Din Kardeşini Dünyalık Şeylere Tercih Etmez

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz öyle bir zaman gördük ki hiçbirimiz kendini, altın dinar ve gümüş dirheme Müslüman kardeşinden daha layık görmüyordu.

Şimdi ise altın dinar ve gümüş dirhem bizim için Müslüman kardeşimizden daha sevimli durumda.”[72]

I. SABIR

1. Peygamber Aleyhisselamın Ateşli Hastalığa Karşı Gösterdiği Sabır

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

“Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh (bir gün) ateşli hastalığa yakalanmış olan Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanına girdi. Üzerinde bir kadife vardı. Elini kadifenin üzerine koyup ‘Ey Allah’ın Resûlü! Ne kadar şiddetli bir ateşli hastalığa tutulmuşsunuz!’ dedi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Biz böyleyizdir. Bizim belamız çok şiddetli, ecrimiz de katmerli olur’ buyurdu.

Sonra Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh yine ‘Ey Allah’ın Resûlü! Musibeti en zor olanlar kimlerdir?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Peygamberlerdir’ buyurdu.

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh yine ‘Sonra kimlerdir?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Âlimlerdir!’ buyurdu.

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh yine ‘Sonra kimlerdir?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Salihlerdir. Onlardan biri bitlerle müptela olur, öyle ki bitler onu öldürür. Yine onlardan biri fakirlikle müptela olur. Sırtında giydiği abadan başka hiçbir şey bulamaz. Bununla birlikte onların bazılarının bu bela ve musibetlerden duyduğu sevinç, sizin lüks ve refah içinde yaşamaktan duyduğunuz sevinçten daha büyüktür’ buyurdu.”[73]

2. İnsanlardan En Şiddetli Belalara Peygamberlerin Müptela Olması

Ubeyde bin Huzeyfe rahmetullahi aleyh yoluyla halası Fâtıma radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Biz bir grup kadın olarak hasta ziyaretinde bulunmak üzere Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanına vardık. Kendisi ateşli hastalığa tutulmuştu. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir su tulumu getirilmesini ve ağaca asılmasını emretti. Sonra onun altına oturdu. O su tulumundan Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin başına su damlıyordu. O bunu ateşli hastalığının çok şiddetli oluşundan böyle yapıyordu.

‘Ey Allah’ın Resûlü! Şu hastalığı senden uzaklaştırması için Allah’a dua ediversen!’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘İnsanların en şiddetli belalara uğrayanları peygamberlerdir. Sonra onları takip edenler, sonra onları takip edenler, sonra onları takip edenlerdir’ buyurdu.”[74]

3. Bela ve Musibetlerin Mü’minlere Olanca Şiddetiyle Gelmesi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme bir hastalık musallat olmuştu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (hâlini) şikâyet etmeye ve yatağının üzerinde kıvranmaya başladı. Âişe radıyallahu anhâ, Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme:

‘Eğer birimiz böyle yapsaydık sen mutlaka ona kızardın’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Kesinlikle, mü’minlerin üzerine hastalıklar şiddetli olur. Hiçbir mü’min yoktur ki ona bir diken batsın veya hastalığa yakalansın da Allah ona hastalığı kefaret kılmasın, onunla hatalarını silmesin, derecesini yükseltmesin’ buyurdu.”[75]

4. Ateşli Bir Hastalık Olan Hummaya[76] Yakalanan Ensarın Sabırlı Davranması

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Humma hastalığı, bir kadın suretinde Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme gelerek ‘Ey Allah’ın Resûlü! Beni senin yanında en sevimli olan bir topluluğa veya en sevimli ashabına gönder!’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘O hâlde ensara git’ buyurdu.

Humma hastalığı onlara gitti ve onları yataklara düşürdü. Onlar, Peygamber aleyhisselama gelip ‘Ey Allah’ın Resûlü! Humma hastalığı bize geldi. Allah’a dua ediver de bize şifa versin’ dediler.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onlara dua etti ve humma hastalığı onları bıraktı. Bunun üzerine ensardan bir hanım, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin peşinden giderek ‘Ey Allah’ın Resûlü! Ben de ensardanım. Onlara dua ettiğin gibi bana da dua et’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Hangisi sana daha sevimlidir? Dua edeyim, Allah senden hastalığı kaldırsın veya sabredersin, sana cennet vacip olur’ buyurdu. Kadın,

‘Allah’a yemin ederim ki ey Allah’ın Resûlü! Ben sabredeceğim. Ben sabredeceğim. Ben sabredeceğim. Vallahi Allah’ın cennetini hiçbir şeyle değişmem!’ dedi.”[77]

5. Muâz bin Cebel ve Ailesinin Vebaya Karşı Gösterdikleri Sabır

Abdurrahmân bin Ganem radıyallahu anh anlatıyor:

“Şam bölgesinde veba salgını olmuştu. Amr bin Âs radıyallahu anh, ‘Bu veba bir azaptır. Ondan derelere ve dağ eteklerine sığınarak kaçınız’ dedi.

Onun bu sözü Şürahbîl bin Hasene’ye ulaştı. Şürahbîl bin Hasene radıyallahu anh (buna öfkelenip),

‘Amr bin Âs yalan söylüyor. Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sohbetinde bulunmuştum. Amr ise o sırada ailesinin devesinden daha şaşkın bir hâldeydi. Kesinlikle bu veba, Peygamberimizin duası, Rabbimizin rahmeti ve sizden önceki salih insanların vefatıdır’ dedi.

Şürahbîl bin Hasene radıyallahu anhın bu sözü, Muâz bin Cebel radıyallahu anha ulaştı. Bunun üzerine Muâz bin Cebel, ‘Ey Rabbim! Muâz’ın ailesine bundan en yüksek payı ver’ diye dua etti.

Böylece (bu veba salgınından) Muâz’ın iki kızı vefat etti ve oğlu Abdurrahmân da vebaya yakalandı. Muâz bin Cebel radıyallahu anh, oğlu Abdurrahmân’a: ‘Hak senin Rabbinden gelmiştir. Sen sakın şüphe edenlerden olma!’ dedi.

Oğlu, ‘Eğer Allah dilerse beni sabredenlerden bulacaksın’ diye karşılık verdi.

Bundan sonra Muâz bin Cebel radıyallahu anh vebaya yakalandı. Hastalığını ilk önce elinde duyduğu acıdan anladı ve ‘Şu elim, benim yanımda kızıl develerin hepsini Allah yolunda sadaka vermekten daha sevimlidir’ dedi.

Bu sırada Muâz bin Cebel radıyallahu anh, yanında ağlayan bir kişi gördü. ‘Niçin ağlıyorsun?’ diye sordu. O kişi, ‘Senden öğrendiğim ilmin (kaybolup gitmesinden) ağlıyorum’ dedi. Muâz bin Cebel radıyallahu anh ona,

‘Sakın ağlama çünkü İbrâhîm aleyhisselam hayatta iken yeryüzünde herhangi bir âlim yoktu. Allah ona ilim verdi. Ben öldüğüm zaman ilmi Abdullah ibni Mes’ûd, Abdullah bin Selâm, Selmân el-Fârisî ve Ebu’d-Derdâ’dan öğren’ dedi.”[78]

6. Ebû Ubeyde bin Cerrâh’ın Vebaya Yakalanması ve Sabretmesi

Yine Abdurrahmân bin Ganem radıyallahu anh anlatıyor:

“Muâz bin Cebel radıyallahu anh, Ebû Ubeyde bin Cerrâh radıyallahu anh, Şürahbîl bin Hasene radıyallahu anh, Ebû Mâlik el-Eş’arî radıyallahu anhın hepsi bir günde veba hastalığına yakalandılar. Muâz bin Cebel,

‘Bu veba, Rabbimizin rahmeti, Peygamberimizin duası ve sizden önceki salihlerin dünyadan gitmeleridir. Rabbim! Muâz’ın aile fertlerine bundan en bol nasibi ver!’ diye dua etti.

Daha akşam olmadan en çok sevdiği oğlu Abdurrahmân vebaya yakalandı. Muâz bin Cebel radıyallahu anh mescitten dönünce o oğlunun vebaya yakalandığını gördü. Oğlu,

‘Ey babam! Hak, Rabbimden gelmiştir. Sen sakın şüphe edenlerden olma!’ dedi. Muâz bin Cebel radıyallahu anh da ‘Eğer Allah dilerse beni sabredenlerden bulacaksın’ dedi.

(Oğlu vefat etti.) Muâz bin Cebel radıyallahu anh oğlunun cenazesini o gece bekletti. Onu ertesi gün defnetti.

Muâz bin Cebel radıyallahu anh da veba hastalığına yakalandı. Hastalık ağırlaştığında baygınlık geçirmeye başladı. Ayıldığı zaman ‘Bu ölüm baygınlığıdır’ dedi.

Öyle sancılar çekiyordu ki hiç kimse onun kadar acı çekmemişti. Her baygınlığından ayıldığında avuçlarını açıyor ve ‘Rabbim! Beni katına al. Senin izzetine yeminle söylüyorum ki kalbimin seni sevdiğini biliyorsun!’ diye dua ediyordu.”[79]

7. Zeyd bin Erkam’ın Gözünün Rahatsızlığına Sabretmesi

Zeyd bin Erkam radıyallahu anh anlatıyor:

“Gözlerim ağrıyordu. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem beni ziyarete gelerek *‘Ey Zeyd! Eğer bu rahatsızlıktan dolayı gözünü kaybedecek olursan o zaman sen ne yapacaksın?’* buyurdu.

‘Sabredeceğim ve Allah’tan sevap talep edeceğim’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Eğer gözünü bu rahatsızlıktan dolayı kaybeder, sonra sabreder de Allah’tan sevap talep edersen sevabın cennet olacaktır’* buyurdu.”[80]

8. “Bu İki Gözü Peygamber Aleyhisselamı Görebilmek için İstiyorum” Diyen Sahabe

Kàsım bin Muhammed rahimehullah anlatıyor:

“Sahabeden birisi gözlerini kaybetmişti. Sahabeler onu ziyarete gittiler. Gözlerini kaybeden sahabe onlara,

‘Ben bu iki gözü, Peygamber aleyhisselama bakabilmek için istiyordum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ise vefat etmiş durumda. Allah’a yemin ederim ki tekrar gözlerime sahip olmak, (Yemen’de bir yer olan) Tebâle ceylanlarından birine sahip olmak kadar bile beni sevindirmez’ dedi.”[81]

9. Peygamber Aleyhisselamın Kızı Zeyneb’in Vefat Etmek Üzere Olan Çocuğuna Sabır Göstermesi

Üsâme bin Zeyd radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz (bir gün) Peygamber aleyhisselamın yanında bulunuyorduk. Kızlarından biri (Zeyneb), Peygamber aleyhisselama çocuğunun ölmek üzere olduğunu ve hemen gelmeleri gerektiğini bildiren bir haber gönderdi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem gelen adama, kızına söylemesi için *‘Git, ona de ki Allah neyi alırsa o, Allah’ındır. Neyi verirse o da Allah’ındır. Her şey Allah katında belli bir müddetledir. Kızıma söyle, sabretsin ve Allah’tan sevap istesin’* buyurdu.

Adam (tekrar) dönüp geldi ve Peygamber aleyhisselama, ‘Kızınız gelmeniz için yemin ettirmiştir!’ dedi.

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem beraberinde Sa’d bin Ubâde, Muâz bin Cebel, Übeyy bin Kâ’b, Zeyd bin Sâbit gibi sahabeler ve başka kimseler olduğu hâlde ayağa kalktı. Ben de onlarla beraber gittim. Çocuk, Peygamber aleyhisselamın yanına getirildi. Canı gidip gelmekte ve hareket hâlindeydi. Onun göğsü sanki delinmiş eski bir su kırbası gibiydi. Bu sırada Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin gözlerinden yaşlar akıyordu. Sa’d bin Ubâde radıyallahu anh, Resûl-i Ekrem’e:

‘Ey Allah’ın Resûlü! Bu ne hâl böyle?’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Bu merhamettir. Allah bunu kullarının kalbine koymuştur. Allah kullarından merhametli olana merhamet eder’ buyurdu.”[82]

10. Peygamber Aleyhisselamın Osmân bin Maz'ûn'un Vefatına Üzülmesi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Osmân bin Maz'ûn radıyallahu anh vefat ettiğinde Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onun bedenini öptü. Bu sırada Peygamber aleyhisselam ağlıyor ve gözlerinden yaşlar akıyordu."[83]

11. Ümmü Hârise'nin Şehid Oğlunun Ölümüne Sabretmesi

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"Hârise bin Sürâka radıyallahu anh, Bedir savaşı günü şehid olmuştu. (Düşmana karşı) gözlemcilik yapıyordu. Nereden geldiği bilinmeyen bir ok isabet etti ve onu şehid etti.

Annesi Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme gelerek 'Ey Allah'ın Resûlü! Bana, (oğlum) Hârise'den haber ver. Eğer cennette ise (bu acıya) sabredeceğim. Aksi takdirde onun ardından feryad u figan ederek ağlamak suretiyle Allah benim ne yaptığımı görecektir' dedi. O sırada henüz ölünün ardından feryad u figan ederek ağlamak haram kılınmamıştı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Hârise'nin annesine (Ümmü Hârise),

'Vay hâline! Sen aklını mı yitirdin? Sekiz tane cennet vardır. Senin oğlun, o cennetler arasında en yücesi olan Firdevs cennetini elde etmiştir' buyurdu."[84]

12. Ebû Talha ile Ümmü Süleym'in Çocuklarını Kaybettikleri Zaman Gösterdikleri Sabır

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"(Annem) Ümmü Süleym radıyallahu anhâ, (bir gün) babam Mâlik bin Nadr'ın yanına gelip 'Sana bugün hoşuna gitmeyecek bir haber getirdim' dedi. Babam Mâlik bin Nadr,

'Sen durmadan bana hoşuma gitmeyen haberler taşıyorsun. Bu haberleri de şu bedeviden alıyorsun!' karşılığını verdi. Ümmü Süleym radıyallahu anhâ (Resûlullah'ı kastederek),

'O bedevi idi. Fakat Allah onu seçti ve peygamber kıldı' dedi. Babam Mâlik bin Nadr,

‘Sen yine ne getirdin, onu söyle bakalım?’ dedi. Annem Ümmü Süleym radıyallahu anhâ, ‘İçki haram kılındı’ dedi. Babam Mâlik bin Nadr, ‘İşte bu, ikimizin arasını ayıran şey oldu’ dedi (ve onu boşadı).

Böylece o müşrik olarak öldü. Bunun üzerine Ebû Talha, (annem) Ümmü Süleym’e talip oldu. Annem Ümmü Süleym ona, ‘Müşrik olduğun hâlde seninle evlenemem’ dedi. Ebû Talha radıyallahu anh,

‘Hayır, Allah’a yemin ederim ki senin gayen bu değildir!’ dedi. Annem Ümmü Süleym, ‘O hâlde benim isteğim nedir?’ diye sordu. Ebû Talha,

‘Senin istediğin şey altın ve gümüştür’ dedi. Annem Ümmü Süleym, ‘Allah’ı ve resûlünü şahit tutuyorum ki sen Müslüman olursan ben de bir kuruş istemeden seninle evleneceğim’ dedi. Ebû Talha,

‘Kim bana bu hususta teminat verir?’ diye sorunca annem Ümmü Süleym, ‘Ey Enes! Kalk, şu amcanla beraber Peygamber aleyhisselama git’ dedi.

Ebû Talha kalktı, elini Enes’in omzuna koydu ve beraber Peygamber aleyhisselama gitti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, yanına yaklaştıklarında onların seslerini işiterek *‘Bu gelen kişi Ebû Talha’dır. Alnında İslam’ın nuru parlıyor’* dedi.

Ebû Talha, Peygamber aleyhisselama selam verdi ve ‘Şahadet ederim ki Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur. Muhammed de Allah’ın kulu ve resûlüdür’ dedi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Müslüman olması üzerine Ebû Talha’yı Ümmü Süleym ile evlendirdi.

Ümmü Süleym’in ondan bir erkek çocuğu dünyaya geldi. Çocuk büyüyerek yürümeye başladı. Ebû Talha onu çok severdi. Bir müddet sonra çocuk hastalanarak öldü. Ebû Talha eve geldiğinde, ‘Ey Ümmü Süleym! Oğlum ne yapıyor?’ diye sordu. Ümmü Süleym,

‘Çocuk çok iyidir. Sen bugün geç kaldın, herhâlde acıktın. Sana yemek getireyim. Sonra çocuğu görürsün!’ dedi. Ümmü Süleym ona yemeği getirdi, sonra da ‘Ey Ebû Talha! Bir kimsenin yanında başkasına ait bir emanet bulunsa ve sahibi emaneti geri alsa o kimsenin buna kızmaya ve üzülmeye hakkı var mıdır?’ diye sordu. Ebû Talha, ‘hayır’ dedi.

Ümmü Süleym ona, ‘O hâlde senin oğlun, Allah’ın bizde bulunan bir emanetiydi. Allah emanetini geri aldı’ dedi. Ebû Talha, ‘O nerededir?’ diye sordu. Ümmü Süleym,

‘İşte şu küçük odadadır!’ cevabını verdi.

Ebû Talha odaya girdi ve çocuğun üstünden örtüyü kaldırıp ‘İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn (Allah’tan geldik ve yine Allah’a döneceğiz)’ dedi.

Sonra Peygamber aleyhisselama gidip ona Ümmü Süleym’in söylediklerini anlattı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Beni hak peygamber olarak gönderen Allah’a yemin ederim ki o, çocuğunun ölümüne karşı sabır gösterdiğinden dolayı Allah, Ümmü Süleym’in rahmine bir erkek çocuğu yerleştirecektir’* buyurdu.

Ümmü Süleym (bu olaydan sonra Peygamber aleyhisselamın bahsettiği) o çocuğu doğurdu. (Enes bin Mâlik radıyallahu anh devamla şöyle dedi) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana, *‘Ey Enes! Annene git ve çocuğun göbeğini kestiği zaman ona bir şey yedirmemesini, benim yanıma göndermesini söyle’* dedi.

Ben de çocuğu alarak Peygamber aleyhisselama götürdüm ve onun huzuruna koydum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Bana üç tane acve hurması getir’* buyurdu.

Acve hurmalarını getirdim. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onların çekirdeklerini attı, avucunda güzelce ezdi, sonra çocuğun ağzını açarak onları onun ağzına koydu. Çocuk diliyle hurmaları ağzında dolaştırıyordu.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Bu ensardandır, hurmayı sever!’* diye şaka yaptı. Bana da *‘Ey Enes! Annenin yanına git ve ona de ki: Allah senin için oğluna bereket ihsan eylesin. Onu anne-babaya karşı itaatli ve Allah’tan korkan bir insan kılsın’* buyurdu.”[85]

* Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Ebû Talha’nın oğlu hastaydı. Ebû Talha çıktı, çocuk da vefat etti. Akşam eve gelince ‘Oğlum nasıl?’ diye sordu. Hanımı Ümmü Süleym, ‘O en istirahatli zamanındadır’ cevabını verdi. Sonra kocasına akşam yemeğini getirdi. Ebû Talha yemeğini yedi, sonra Ümmü Süleym’le cinsel münasebette bulundu. İlişki durumu bitince Ümmü Süleym, ‘Çocuk öldü, onu gömelim’ dedi.

Sabahladığında Ebû Talha, Resûlullah’a geldi ve bu olayı anlattı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Siz bu gece birlikte oldunuz mu?’ diye sordu. Ebû Talha ‘evet’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem elini kaldırıp *‘Ya Rabbi! (Gecelerine) bu ikisi için bereket ihsan eyle’* diye dua etti.

Böylece Ümmü Süleym bir erkek çocuk doğurdu. (Üvey babam) Ebû Talha bana, ‘Bu çocuğu muhafaza et, sonra Peygamber aleyhisselama götür’ dedi.

Ben de çocuğu Peygamber aleyhisselama götürdüm. Annem Ümmü Süleym benimle birlikte biraz hurma gönderdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem çocuğu alıp *‘Onunla birlikte (yiyecek) bir şey var mı?’* diye sordu. Oradakiler,

‘Evet, biraz hurma var’ dediler.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem o hurmaları alıp ağzında çiğnedi, sonra ağzından çıkardı ve çocuğun ağzına koydu. Damaklarını onunla ovdu, pakladı ve ona ‘Abdullah’ adını verdi.”[86]

13. Hz. Ebû Bekir’in, Oğlu Abdullah’ın Ölümüne Gösterdiği Sabır

Kàsım bin Muhammed rahimehullah anlatıyor:

“Tâif kuşatması sırasında Ebû Bekir’in oğlu Abdullah’a bir ok atılmıştı. Peygamber aleyhisselamın vefatından kırk gece sonra, o ok yarası açıldı. Abdullah vefat etti. Bunun üzerine Ebû Bekir radıyallahu anh, (kızı) Âişe’nin evine gelip:

‘Ey kızım! Allah’a yemin ederim ki oğlum Abdullah’ın ölümü, sanki bir koyunun kulağından tutulup evimizden götürülmesi gibi oldu’ dedi. Âişe radıyallahu anhâ, ‘Kalbini metanetli kılan ve şu doğru yolda sana kararlılık veren Allah’a hamd olsun’ diye karşılık verdi.

Ebû Bekir radıyallahu anh dışarı çıktı, sonra tekrar içeri girip ‘Kızım! Abdullah’ın ölmeden diri olarak gömülmüş olmasından korkmuyor musunuz?’ dedi. Âişe radıyallahu anhâ,

‘Ey babacığım! İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn (Biz Allah’tan geldik ve yine Allah’a döneceğiz)’ diyerek onun yüreğine su serpti. Ebû Bekir radıyallahu anh, ‘Allah’ın rahmetinden kovulan şeytanın şerrinden, her şeyi işiten ve bilen Allah’ın rahmetine sığınıyorum. Hiç kimse yok ki kalbine bazen şeytan, bazen melek tarafından bir şeyler atılmış olmasın’ dedi.

Bir müddet sonra (Taifli) Sakif heyeti Ebû Bekir’e geldi. Oğlu Abdullah’ın ölümüne sebep olan ok hâlâ Ebû Bekir’in yanındaydı. Ebû Bekir o oku gösterip ‘Sizden herhangi biri bu oku tanıyor mu?’ dedi. Bunun üzerine Aclânoğulları kabilesinden olan Sa’d bin Ubeyd,

‘Bu benim yonttuğum, kanatlar taktığım ve kabza yerini yaptığım bir oktur. Bunu ben attım!’ dedi. Ebû Bekir radıyallahu anh,

‘Oğlum Abdullah’ı öldüren ok, işte budur. Hamd o Allah’a olsun ki senin elinle Abdullah’a şeref ve kerem verdi. Abdullah’ın eliyle seni cehennemlik etmedi. Çünkü Allah’ın himayesi geniştir’ dedi.”[87]

14. Hz. Ömer’in, Kardeşi Zeyd’in Ölümüne Gösterdiği Sabır

Ömer bin Abdurrahmân bin Zeyd bin Hattâb rahimehullah anlatıyor:

“Ömer radıyallahu anh, başına bir musibet geldiğinde kardeşinin vefatını kastederek ‘Ben (kardeşim) Zeyd bin Hattâb’ın ölümüne bile sabrettim’ derdi.

Yine Ömer radıyallahu anh bir gün kardeşi Zeyd’in katilini görüp ona, ‘Yazık sana! Sen benim kardeşimi öldürdün. Öyle ki her saba rüzgârı estikçe onu hatırlıyorum’ dedi.”[88]

15. Ümmü Seleme’nin, Eşi Ebû Seleme’nin Vefatına Sabretmesi

Ümmü Seleme radıyallahu anhâ anlatıyor:

“(Kocam) Ebû Seleme radıyallahu anh, bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanından (çok sevinçli bir vaziyette) bana geldi ve ‘Bugün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden beni çok mutlu eden öyle bir söz işittim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Herhangi bir Müslüman’ın başına bir musibet geldiğinde ‘innâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn’ (Biz Allah’tan geldik ve yine ona döneceğiz) Rabbim! Başıma gelen bu musibetten dolayı bana ecir ver ve hakkımda da kaybettiğim şeyden daha hayırlısını bana takdir eyle’ derse Allah onun dileğini kabul eder’ buyurdu’ dedi.

Ben bu sözleri ondan ezberledim. Hiç unutmadım. Kocam Ebû Seleme vefat ettiğinde (kendi kendime),

‘İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn! Rabbim! Başıma gelen bu musibetten dolayı bana ecir ver ve hakkımda da kaybettiğim şeyden daha hayırlısını bana takdir eyle!’ dedim. Sonra kendi nefsime dönüp ‘Ebû Seleme’den daha hayırlısını nereden bulacağım?’ dedim.

İddetim[89] bitince Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yanıma girmek için izin istedi. Ben o sırada bir deri tabaklıyordum. Ellerimi temizleyerek Peygamber aleyhisselamın içeri girmesine izin verdim. Girdiğinde de oturması için altına, içi otla doldurulmuş bir minder koydum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem o minderin üstüne oturdu ve benimle evlenmek istediğini belirtti. Sözlerini bitirince O’na,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Aklına seni istemiyorum gibi bir şey gelmesin. Fakat ben çok kıskanç bir kadınım. Bu sebeple benden gördüğün bir hareketten dolayı Allah’ın azabına çarptırılmaktan korkuyorum. Ayrıca ben yaşlı bir kadınım ve çocuklarım var’ dedim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Bahsettiğin kıskançlık durumunu Allah senden giderecektir. Yaşlılığın konusunda ise senin gibi benim de yaşım epeyce ilerlemiş durumda. Çocuklarına gelince; senin çocukların, benim de çocuklarımdır’ buyurdu. O zaman ben de ‘Öyleyse ben de senin evlilik teklifini kabul ediyorum’ dedim.

Böylece yüce Allah bana, Ebû Seleme’nin yerine ondan daha hayırlısını, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi takdir etti.”[90]

16. Ensardan Üseyd bin Hudayr’ın Hanımının Ölümüne Sabretmesi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Biz hacdan ya da umreden dönüyorduk. Medineliler bizi Zü’l-Huleyfe denen yerde karşıladılar. Bunlar arasında bulunan ensardan bazı gençler, Üseyd bin Hudayr radıyallahu anha hanımının vefat ettiğini söylediler. Bunun üzerine o yüzünü bir bez parçasıyla örtüp ağlamaya başladı. Ona,

‘Allah seni affetsin. Sen Peygamber aleyhisselamın arkadaşlarındansın. İslamiyet’te bunca geçmişin ve şöyle şöyle mertebelerin var. Sana ne oluyor da bir kadın için böyle ağlıyorsun?’ dedim. Bunun üzerine Üseyd bin Hudayr radıyallahu anh yüzündeki örtüyü kaldırıp şöyle dedi:

‘Ey Âişe! Doğru söyledin. Hayatımla yemin ederim ki Sa’d bin Muâz’dan sonra hiç kimse için ağlamamam gerekiyordu. Çünkü Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Sa’d bin Muâz için öyle bir şey söyledi ki insanlar onun ölümünden sonra artık hiç kimsenin arkasından ağlamadılar.’ Ben de (bunu merak ederek),

‘Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Sa’d bin Muâz hakkında ne söylemişti?’ diye sordum. Üseyd bin Hudayr radıyallahu anh, ‘Sa’d bin Muâz’ın vefatı üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Arş, Sa’d bin Muâz’ın vefatından dolayı sallandı’* buyurdu’ dedi.

Bu konuşma sırasında Üseyd bin Hudayr radıyallahu anh benimle Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem arasında yürüyordu.”[91]

17. Müslümanlar’ın Hz. Ömer’in Ölümüne Sabır Göstermeleri

Ahnef bin Kays rahimehullah anlatıyor:

“Ben (bir gün) Ömer’in, ‘Kureyşliler insanların önderleridir. Onlardan herhangi bir kimse bir yere girerse onunla birlikte halkın bir kısmı da mutlaka oraya girer’ dediğini duymuştum.

Vurulduğu ana kadar Ömer’in bu sözünün ne manaya geldiğini bir türlü anlayamamıştım.

(Halife) Ömer bir suikaste uğrayıp hançerlendi. Mescide gidemediğinden Suheyb er-Rûmî radıyallahu anha; mescitte üç gün boyunca Müslümanlar’a imamlık edip namaz kıldırmasını ve kendi yerine bir halife seçilinceye kadar halka yemek dağıtılmasını emretti.

(Ömer'in cenaze namazı kılınıp defnedildikten sonra) Cenazeden döndüklerinde yemeğin yanına gelindi. Sofralar kurulmuştu. Ama insanlar üzüntülerinden yemeklere ellerini bile sürmediler. Bunun üzerine Abbâs radıyallahu anh ayağa kalkarak 'Ey insanlar! Peygamber aleyhisselamın ölümünden sonra ister istemez yedik içtik. Ebû Bekir'den sonra da bu böyle oldu. Bildiğiniz gibi insanların yemeğe ihtiyacı vardır. Öyleyse şu yemeği yiyiniz' dedi.

Sonra Abbâs radıyallahu anh sofraya oturup yemek yemeye başladı. Arkasından halk da oturdu ve getirilen yemekleri yediler. Böylece ben Ömer'in o sözünün manasını anlamış oldum."[92]

18. Cennet Karşılığında Sara Hastalığına Sabreden Siyahî Sahabe Bir Hanım

Atâ rahimehullah anlatıyor:

"Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh bir gün, 'Sana cennetliklerden bir kadın göstereyim mi?' diye sordu.

'Evet, (göster)' dedim. Bunun üzerine Abdullah ibni Abbâs, bir kadını işaret ederek şöyle dedi:

'İşte şu siyahî kadındır. Bu kadın, Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme gelerek 'Ey Allah'ın Resûlü! Ben sara nöbetine tutuluyorum ve farkına varmadan avret yerlerim açılıyor. Benim için Allah'a dua ediver!' dedi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Eğer istersen cennet karşılığında sabır göster, istersen de sana afiyet vermesi için Allah'a yalvarayım' buyurdu. Kadın,

'Hayır, ey Allah'ın Resûlü! Ben (buna) sabredeceğim. Ancak bu hastalık nöbetim geldiğinde avret yerlerimin açılmaması için Allah'a dua et' dedi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de onun için dua etti."[93]

19. Yüce Allah'ın, Hakkında Hayır Dilediği Kulunun Günahının Cezasını Bu Dünyada Vermesi

Abdullah bin Muğaffel radıyallahu anh anlatıyor:

“Bir kadın (Müslüman olmadan önce) cahiliye döneminde zina ederdi. Bir gün yanından geçen ya da kendisinin yanından geçtiği birisi elini uzatarak ona sarkıntılık etti. Kadın o adama, ‘Bir daha böyle yapma! Allah bütün pislikleriyle birlikte şirki ortadan kaldırmış ve onun yerine İslamiyet’i getirmiştir’ dedi.

Adam onu bırakarak yoluna devam etti. Bu adam yolda o kadına baka baka yürümeye başladı. Derken yüzü bir duvara çarptı. Sonra Peygamber aleyhisselama gelip bunu anlattı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Sen Allah’ın kendisi için hayır dilemiş olduğu bir kulusun. Çünkü Allah, bir kulu için hayır dilerse onun işlemiş olduğu günahlarının cezasını bu dünyada verir. Bir kulu için de şer dileyecek olursa onun günahının cezasını kıyamet gününe kadar erteler’ buyurdu.”[94]

20. Hz. Ömer’in Düşmana Karşı Ordu Komutanına Sabır Tavsiye Etmesi

Zeyd bin Eslem rahimehullah dedi ki:

“(Şam bölgesi valisi) Ebû Ubeyde bin Cerrâh radıyallahu anh, (halife) Ömer bin Hattâb radıyallahu anha mektup yazıp ona Rumlar’ın yani Bizans’ın yığınak yaptıklarını ve onlardan korktuklarını bildirdi. Ömer bin Hattâb radıyallahu anh da ona,

‘(Bu girizgâhtan sonra) Ne zaman ki mü’min bir kulun başına zor bir bela gelirse Allah, ona bundan sonra bir kurtuluş yolu gösterir. Bir zorluk iki kolaylığa asla galip gelemez. Çünkü Allah Teâlâ kitabında, *‘Ey iman edenler! Sabredin, kararlılıkta yarışın, düşmana karşı hazırlıklı olun (birbirinize dayanıp bağlanın), Allah’a karşı gelmekten sakının ki başarıya ulaşabilesiniz’* (Âl-i İmrân suresi, 3/200) buyurmaktadır’ diye yazdı.”[95]

İ. ŞÜKÜR

1. Peygamber Aleyhisselamın Allah’a Şükrünü Göstermek için Secdelerini Uzun Tutması

Abdurrahmân bin Avf radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün mescitten çıkıp) meşrubede (merdivenle çıkılan yüksekçe yer) kurulu odasına girdi. Kıbleye yönelerek secdeye kapandı. Secdeyi o kadar uzun tuttu ki ben Allah’ın, secdedeyken onun ruhunu kabzettiğini zannettim. Bunun üzerine de ona doğru yaklaşıp yanına oturdum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem başını secdeden kaldırdı ve *‘Oturan kimdir?’* diye sordu.

Abdurrahmân bin Avf’ım, dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Orada niçin oturuyorsun?’ diye sordu. Ben de ‘Ey Allah’ın Resûlü! Secdeyi o kadar çok uzattınız ki ben Allah’ın secde yaptığınız sırada ruhunuzu kabzettiğini zannettim’ dedim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Cebrâil bana gelip ‘Allah’ın, ‘Ey Muhammed! Sana bir salavat getiren kişiye ben de salavat getiririm. Kim sana selam verirse ben de ona selam veririm’ diye buyurduğu müjdesini getirdi. Bunun için ben de şükür secdesine kapandım’ diye cevap verdi.”[96]

2. Hz. Ali’nin Nimetin Artmasını Şükre Bağlaması

Ali radıyallahu anh anlatıyor:

“Nimet(in artması) şükre bağlıdır. Şükür arttıkça nimet de artar. Bu ikisi aynı ipte ve yan yana bulunmaktadır. Kuldan gelen şükür kesilmedikçe Allah’tan gelen artış da kesilmez.”[97]

3. Şükür Kapısı Açık Bulunduğu Müddetçe Nimet Kapısının Kapanmaması

Yine Ali radıyallahu anh anlatıyor:

“Yüce Allah, şükür kapısı açık bulunduğu müddetçe nimeti artırma kapısını kapamaz. Dua kapısı kapanmadığı sürece icabet kapısını kapamaz. Tevbe kapısı kapanmadığı sürece de mağfiret kapısını da kapamaz. Dilerseniz sizlere Allah’ın kitabını okuyayım:

‘Rabbiniz, ‘Bana dua edin, size icabet edeyim’ buyurdu.’ (Mü’min suresi, 40/60)

‘Rabbiniz size, ‘Eğer şükrederseniz elbette size (nimetimi) artıracağım’ demişti.’ (İbrâhîm suresi, 14/7)

‘Beni anın ki ben de sizi anayım.’ (Bakara suresi, 2/152)

‘Kim bir kötülük işler veya nefsine zulmeder, ondan sonra da Allah’tan af talebinde bulunursa Allah’ı çok affedici ve merhametli olarak bulacaktır.’ (Nisâ suresi, 4/110)”[98]

4. Sevinçten Dolayı Şükür Olarak Secdeye Kapanmak

Esmâ binti Ebî Bekir es-Sıddîk radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Esmâ binti Ebî Bekir es-Sıddîk radıyallahu anhâda, oğlu Abdullah ibni Zübeyr’in şehid edildiği zaman Peygamber aleyhisselamın kendisine hediye etmiş olduğu bir eşya vardı. Dolayısıyla bunu kaybetmişti. Esmâ radıyallahu anhâ hemen onu aramaya başladı. Bulduğu zaman da oğlunun şehadetine rağmen sevinç içerisinde secdeye kapandı.”[99]

J. SEVAP KAZANMAYA RAĞBET ETMEK VE İBADETLERDE GAYRET GÖSTERMEK

1. Peygamber Aleyhisselamın Sahabeleri Sevap Kazanmaya Teşvik Etmesi

a. Peygamber Aleyhisselamın “Sevap Bakımından Ben Sizden Daha Zengin Değilim” Buyurması

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor:

“Bedir savaşı günü (Müslümanlar’dan) her üç kişiye bir deve düşüyordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin ortakları da Ebû Lübâbe ile Ali bin Ebî Tâlib idi. Yürüme sırası Peygamber aleyhisselama geldiğinde bu ikisi,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Ne olursun sen inme! Biz senin yerine yürürüz’ dediler. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Siz ikiniz benden daha kuvvetli olmadığınız gibi ben de sevap bakımından sizden daha zengin değilim’ buyurdu.”[100]

b. Sahabelerin Sevap Kazanmak için Namazlarını Mümkün Oldukça Ayakta Kılmaya Çalışmaları

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (Mekke’den hicret edip) Medine’ye gelmişti. Medine, ateşli hastalıkların olduğu bir yerdi. Bundan dolayı sahabelerin birçoğu ateşli hastalığa yakalandı. Peygamber aleyhisselam (mescitte) birisinin oturarak namaz kıldığını gördü. Bunun üzerine,

‘Namazı oturarak kılan kimsenin elde edeceği sevap, ayakta durarak namaz kılan kimsenin yarısı kadardır’ buyurdu.

Böylelikle Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Müslümanlar’ı ayakta namaz kılmaya teşvik etti.”[101]

c. Sevap Kazanmak için Peygamber Aleyhisselama Hizmette Bulunan Sahabe

Rebîa bin Kâ’b radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme bütün gün hizmet ederdim, yatsı namazını son vaktinde kılıncaya kadar da yanından ayrılmazdım. Evine girdiğinde ise belki Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin bir şeye ihtiyacı olur da söyler diye kapısında oturup beklerdim.

Bütün bu zaman zarfında Peygamber aleyhisselamın sık sık *‘sübhânallâhi ve bihamdihî’* dediğini duyardım.

Burada usanıncaya kadar bekler, sonra da dönerdim. Bazı zamanlar da uyku bastırır ve kapısının önünde uyuyakalırdım.

Bir gün kendisine yaptığım hizmetlerden dolayı üzerinde bir hakkım olabileceği kanaatiyle bana, *‘Ey Rebîa bin Kâ’b! Benden bir isteğin varsa söyle de vereyim’* buyurdu. Ben de ‘Ey Allah’ın Resûlü! İzin ver de biraz düşüneyim, sonra sana haber vereyim’ dedim. Kendi kendime düşünmeye başladım.

Nihayet anladım ki bu dünya geçici ve fanidir. Bununla birlikte dünyalık rızkım bana yetecek durumdadır. Allah rızkımı da veriyor. Öyleyse ben Peygamber aleyhisselamdan ahiretim için bir şey istemeye karar verdim. Nitekim Peygamber aleyhisselamın Allah katında büyük bir mertebesi vardı. (Bu kararı verdikten sonra) Peygamber aleyhisselamın yanına vardım. (Beni görünce) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ey Rebîa! Ne yaptın? (Neye karar verdin?)’ diye sordu.

‘Ey Allah’ın Resûlü! Beni cehennem ateşinden kurtarması için Rabbinin katında bana şefaatçi olmanı istiyorum’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ey Rebîa! Bunu sana kim söyledi?’ diye sordu. ‘Seni hak (din) ile gönderen Allah’a yemin ederim ki bunu bana hiç kimse söylemedi. Fakat sen ‘Benden bir isteğin varsa söyle de vereyim’ buyurduğun zaman Allah’ın peygamberi olduğunu ve O’nun katındaki dereceni düşünerek kendi kendime, ‘Bu dünya geçici ve fanidir. Bununla birlikte dünyalık rızkım bana yetecek durumdadır. Allah rızkımı da veriyor. Öyleyse ben Peygamber aleyhisselamdan ahiretim için bir şey isteyeyim’ dedim, sonra da kalkıp sana geldim’ dedim.

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem uzun uzun düşündü. Sonra da *‘Tamam, bunu Rabbimden isteyeceğim. Fakat sen de çok secde etmek suretiyle bana bu isteğinde yardımcı ol!’* buyurdu.”[102]

d. Peygamber Aleyhisselamın “Ganimet Vermediğim Kişilere, Allah’ın Kalplerinde Yarattığı Hayır ve Zenginlikleri Bırakıyorum” Buyurması

Amr bin Tağlib radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir savaşta alınan ganimetleri dağıtırken halkın bir kısmına bir şeyler verdi ve bir kısmına ise hiçbir bir şey vermedi. Kendilerine ganimetten pay verilmeyenlerden bazıları peygamberi kınadılar. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ben bazı kimselere açgözlülüklerinden, dünya için ağlayıp sızlamalarından korktuğum için bir şeyler veriyorum. Bazılarına ise Allah’ın kalplerinde yaratmış olduğu hayır ve zenginlikleri bırakıyorum. Amr bin Tağlib de bunlardan birisidir’ buyurdu.

(Bunu duyan) Amr bin Tağlib radıyallahu anh, ‘Peygamber aleyhisselamın hakkımda söylediği bu sözleri, kızıl develerin hepsinin benim olmasına değişmem’ dedi.”[103]

e. Hz. Ali’nin, Annesini Sırtına Alarak Tavaf Yapan Kişiye “Allah Senin Azına Çok Büyük Sevaplar Verecektir” Demesi

Amr bin Hammâd rahimehullah anlatıyor: Bir kimse bize şunu anlattı:

“Ömer ile Ali, (Kâbe’yi) tavaflarını bitirip çıktıkları bir sırada annesini sırtında taşıyan bir bedevi gördüler. Bedevi bir yandan annesini sırtında taşıyor, bir yandan da şu şiiri okuyordu:

أَنَــا مَــطِــيَّــتُــهَــــــا لَا أَنْــفِــرْ

وَإِذَا الرِّكَابُ ذُعِرَتْ لَا أَذْعَرْ ...

وَمَا حَمَلَتْنِي وَأَرْضَعَتْنِي أَكْثَرْ

لَــبَّــيْــكَ اَلــلــهُــمَّ لَــبَّــيْــــكَ ...

Ben annemin huysuzluk yapmayan binitiyim Diğer binitler korkup kaçarlarken ben asla kaçmam

Ne var ki onun beni karnında taşıması ve emzirmesi Elbette benim şu taşımamdan daha zordu

Lebbeyk Allahümme lebbeyk

Bunu gören Ali, Ömer’e dönerek: ‘Ey Ebû Hafs! Bu adamla birlikte bir daha tavaf yapalım. Umulur ki bu kez rahmet inecek ve hepimizi kuşatacaktır’ dedi.

Bedevi tavaf boyunca yukarıdaki şiiri okumayı sürdürdü. Bu arada Ali de ona karşılık olmak üzere şu şiiri okuyordu:

إِنَّ تَبَرَّهَا فَاللهُ أَشْكَرْ ... يَجْزِيكَ بِالْقَلِيلِ الْأَكْثَرْ

Şunu bil ki yüce Allah, senin annene gösterdiğin bu vefandan çok daha vefalıdır Bunun için de senin azına çok büyük mükâfatlar verecektir”[104]

f. Abdullah ibni Ömer’in Gasp Edilen Develerini Allah’tan Sevap İsteyerek Sadaka Sayıp Vazgeçmesi

Meymûn bin Mihrân rahimehullah anlatıyor:

“Bir gün hâricîlerin liderlerinden Necdet el-Harûrî’nin adamları, (bir yere giderlerken) Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhın develerini gasp ederek önlerine katıp götürdüler. Develeri gütmekte olan köle gelip ‘Ey Ebû Abdurrahmân! Develerini Allah için sadaka say!’ dedi. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh,

‘Niçin böyle söylüyorsun? Onlara ne oldu?’ diye sordu. Köle, ‘Necdet el-Harûrî’nin adamları onları önlerine katarak götürdüler’ diye cevap verdi. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh ona,

‘Onlar develeri götürürlerken nasıl oldu da seni salıverdiler?’ diye sorunca köle,

‘Hayır, beni bırakmadılar. Beni de develerle birlikte götürdüler. Fakat ben ellerinden kurtulmayı başardım’ dedi. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh bu defa ‘Onlardan kaçıp bana gelmenin sebebi nedir? İstesen onlara da çobanlık yapabilirdin’ dedi. Köle,

‘Sen benim yanımda onlardan daha sevimli olduğun için sana geldim’ cevabını verince Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh, ‘Sana kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan Allah adına söyle; gerçekten ben senin yanında onlardan daha mı sevimliyim?’ dedi.

Bunun üzerine köle yemin ederek ‘Sen benim yanımda onlardan daha sevimlisin!’ dedi. O zaman Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh, ‘Seni de develerle birlikte Allah için sadaka ediyorum’ diyerek o köleyi azat etti.

Aradan bir zaman geçtikten sonra bir kimse, Abdullah ibni Ömer’e gelerek hâricîler tarafından götürülen develerden birinin adını söyleyip ‘Filanca deven pazarda satılıyor!’ dedi. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh ilk anda, ‘Öyleyse devemi satan adamı bana göster’ diyerek kalkıp abasını giydi, daha sonra bundan vazgeçti. Giymiş olduğu abayı çıkarıp tekrar yerine oturdu ve şöyle dedi:

‘Ben Allah yolunda sadaka olarak verdiğim deveyi geri alamam.”[105]

2. Peygamber Aleyhisselamın İbadetlerde Gayret Göstermeye Teşvik Etmesi

a. Peygamber Aleyhisselamın İbadetlerinin Devamlı Olması

Alkame rahimehullah anlatıyor:

“Ben Âişe radıyallahu anhâya, ‘Peygamber aleyhisselamın ibadet için ayırmış olduğu bazı özel günleri var mıydı?’ diye sordum. Âişe radıyallahu anhâ,

‘Hayır fakat onun amelleri devamlı şekilde idi. Peygamber aleyhisselamın yaptıklarına hiçbiriniz güç yetiremezsiniz’ diye cevap verdi.”[106]

b. Peygamber Aleyhisselamın Bazen Ayakları Su Toplayıp Şişinceye Kadar İbadet Yapması

Muğîre bin Şu’be radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber aleyhisselam bazı zamanlar ayakları su toplayıp şişene kadar namaz kılardı. Ona, ‘Ey Allah’ın Resûlü! Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını affetmemiş midir? Kendini niçin bu kadar yoruyorsun?’ denildi.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Allah’a çokça şükreden bir kul olmayayım mı?’* buyurdu.”[107]

K. MÜSLÜMAN’IN CESARETLİ OLMASI, VERA SAHİBİ OLMASI VE YALNIZCA ALLAH’A DAYANIP GÜVENMESİ (TEVEKKÜL)

1. Müslüman’ın Cesaretli Olması

a. Enes bin Mâlik ile Hz. Ali’nin Peygamber Aleyhisselamın Cesaretini Anlatmaları

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem insanların en güzeli, onların en cömerti ve en cesuru idi. Bir defasında Medine halkı geceleyin korkunç bir gürültü işitmişti. (Herkes bir baskına uğrama ihtimalinden dolayı korkuya kapılmıştı.) Daha sonra insanlar, gürültünün geldiği yöne doğru yöneldiler. Ancak yarı yolda oradan dönmekte olan Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemle karşılaştılar. Sesin geldiği yere onlardan önce gitmişti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Ebû Talha’nın atına eyersiz olarak binmişti ve kılıcı da boynundaydı.

Halkı görünce *‘Korkmayınız! Korkmayınız!’* buyurdu.

(O gece Peygamber aleyhisselamın binmiş olduğu ve çok uysal olarak bilinen) at bile denizin dalgalarına dönmüştü.”[108]

b. Peygamber Aleyhisselamın Huneyn Günündeki Cesareti

Berâ bin Âzib radıyallahu anh anlatıyor:

“Kays kabilesinden bir adam, Berâ bin Âzib radıyallahu anha ‘Huneyn savaşı gününde siz Peygamber aleyhisselamı yalnız başına bırakıp kaçtınız, öyle mi?’ diye sordu. Berâ bin Âzib radıyallahu anh şunları söyledi:

‘(Evet, söylediğin doğru. Biz onu bırakıp kaçtık.) Fakat Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kaçmadı. Hevâzin kabilesi ok atmakta maharetli idiler. Savaş başladığında ilk anda hücum ederek düşmanı darmadağın ettik, onları kaçırmıştık. Ancak ganimetlere daldığımızı gördüklerinde dönüp bizi ok yağmuruna tuttular. O sırada Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi gördüm. (Amcasının oğlu) Ebû Süfyân bin Hâris bin Abdülmuttalib’in yularını tuttuğu beyaz katırının sırtında,

‘Ben Peygamberim! Bunda hiçbir yalan yoktur’ buyuruyordu.”[109]

2. Müslüman’ın Vera[110] Sahibi Olması

a. Peygamber Aleyhisselamın Yediği Bir Hurma Tanesinin Haram Oluşundan Korkarak Geceyi Uykusuz Geçirmesi

Amr bin Şuayb yoluyla babası yoluyla dedesi Abdullah bin Amr radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem geceleyin yatağının yanında bir hurma buldu ve onu yedi. Sonra (o hurmanın zekât hurmalarından olma ihtimalini düşünerek) sabaha kadar uyumadı. Sabahleyin hanımlarından biri,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Bu gece niçin uyumadın?’ diye sordu. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Dün gece yatağımın yanında bir hurma tanesi buldum ve onu yedim. Ancak daha sonra o hurmanın, yanımızda bulunan zekât hurmalarından olabileceğini düşündüm ve bundan dolayı da uyuyamadım’ buyurdu.”[111]

b. Hz. Ebû Bekir'in Haramdan Sakınması ve Yediği Şüpheli Bir Yiyeceği Kusması

Abdurrahmân bin Ebî Leylâ rahimehullah anlatıyor:

"İbni Nuaymân, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sahabelerinden, heybetli ve eli ayağı düzgün biriydi. Ona bir grup insan gelip 'Hamile kalamayan kadınlar için bir şeyler yapabilir misin?' dediler. İbni Nuaymân radıyallahu anh,

'Evet, (yapabilirim)' dedi. 'Nedir o?' diye sordu.

İbni Nuaymân birtakım kafiyeli sözler söylerdi. Gelen kişi de ona bir koyun ve yağ hediye ederdi.

İbni Nuaymân radıyallahu anh da (bir gün kendisine gelen bu tür şeylerin) bir kısmını Ebû Bekir'e getirdi. Ebû Bekir ondan yedi. Yemeği yiyip bitirince ayağa kalkıp kusmaya çalıştı. Sonra da 'Sizden birisi bize bir şey getiriyor. Onun kimden geldiğini söylemiyorsunuz!' dedi."[112]

c. Hz. Ömer'in Haramdan Sakınması

Zeyd bin Eslem rahimehullah anlatıyor:

"Bir gün Ömer'e bir bardak süt verildi. Ömer onu içti ve çok da hoşuna gitti. Sütü veren kişiye,

'Bu süt sana nereden geldi?' diye sordu.

Adam bir subaşına vardığını, orada zekât develerinin çobanlarının süt sattıklarını gördüğünü ve bu develerden birini de kendisi için sağdıktan sonra kırbasına doldurarak getirdiğini söyledi.

Bunun üzerine Ömer, parmağını ağzına sokarak kusmaya çalıştı."[113]

3. Müslüman'ın Yalnızca Allah'a Dayanıp Güvenmesi (Tevekkül)[114]

a. Peygamber Aleyhisselamın Allah'a Tevekkülü

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

“Câbir bin Abdullah radıyallahu anh Peygamber aleyhisselam ile birlikte Necid gazvesine çıkmıştı. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem gazveden geri dönerken bir öğle sıcağında, ağaçları çok olan bir vadide öğle uykusuna geçilmesine karar verdi. Böylece herkes ağaçların gölgesine dağıldı. Kendisi de bir ağacın gölgesine çekildi. Kılıcını da yanı başındaki ağaca astılar. Henüz uykuya dalmıştık ki Peygamber aleyhisselamın sesiyle uyandık. Bizleri yanına çağırıyordu. Hemen koştuk. Oraya vardığımızda Resûl-i Ekrem yanında bir bedevi Arap’la oturuyordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bize şunu anlattı:

‘Ben uyurken şu kişi gelip kılıcımı kınından çekmiş. Uyandığımda onu kılıcım elinde, başucumda dikilirken gördüm. Bana, ‘(Şimdi) seni benim elimden kim kurtarabilir?’ dedi.

‘Allah!’ diye karşılık verdim. Bu adam yine ‘Seni benim elimden kim kurtarabilir?’ diye sordu.

‘Allah!’ dedim. Bunun üzerine bu kişi, kılıcı kınına sokarak yanıma oturdu’ buyurdu.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kendisini öldürmek istemiş olan bu kişiye hiçbir ceza vermedi.”[115]

b. Hz. Ali’nin Tevekkülü

Ca’fer bin Muhammed yoluyla babası Muhammed rahmetullahi aleyh anlatıyor:

“İki kişi, aralarındaki bir anlaşmazlıktan dolayı Ali’ye müracaat ettiler. Ali radıyallahu anh da onları dinlemek üzere bir duvarın dibine oturdu. Bunun üzerine o iki kişiden biri,

‘Ey müminlerin emîri! (Arkanızdaki) duvar yıkılmak üzere!’ dedi. Ali radıyallahu anh ona, ‘Sen işine bak. Koruyucu olarak Allah yeter!’ dedi.

Bu sırada aralarındaki meseleyi çözdü. Sonra kalktı. (Kalkışından az) sonra duvar yıkıldı.”[116]

L. MÜSLÜMAN’IN KAZÂYA RIZA GÖSTERMESİ, TAKVALI OLMASI VE ALLAH’TAN KORKMASI (HAVF)

1. Müslüman'ın Kazâya Rıza Göstermesi

Sahabenin Başına Gelenlere Rıza Göstermesi

Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

"Hoşuma gitsin veya gitmesin, hangi hâl üzere sabahlarsam sabahlayayım benim için fark etmez. Çünkü benim için hayırlı olan şeyin hoşlandıklarımda mı yoksa sevmediğim şeylerde mi olduğunu bilmiyorum."[117]

2. Müslüman'ın Takvalı[118] Olması

Sahabenin Takvalı Olması ve Takva Sahibini Övüp Müslümanlar'ı Takvaya Teşvik Etmeleri

Übeyy bin Kâ'b radıyallahu anh buyuruyor:

"Sizden her kim Allah'ın rızasını kazanmak için bir şeyi terk ederse Allah o kimseye terk ettiğinin daha hayırlısını hiç ummadığı bir yerden verir.

Yine bir kimse helal veya haram olduğunu hiç önemsemeden, küçümseyerek bir şeyi yapmaya veya almaya devam ederse Allah o şeyi o kimsenin elinden alır ve hiç ummadığı yerlerden başına birtakım musibetler getirir."[119]

3. Müslüman'ın Allah'tan Korkması (Havf)

a. Müslüman'ın Allah'ın Kontrolü Altında Yaşadığı Şuuruna Ermesi

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün), *'Dünyanın nimetlerine karşı nasıl sevinebilirim ki? Sûr sahibi (İsrâfîl), üfleyeceği şeyi eline almış, alnını yere eğmiş ve kendisine verilecek emri bekleyip durmaktadır'* buyurdu. Bunun üzerine sahabeler,

'Ey Allah'ın Resûlü! O gün gelmeden önce biz neler söyleyelim?' diye sordular. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Hasbünallâhu ve ni'me'l-vekîl alellâhi tevekkelnâ' (Allah bize yeter. O, ne güzel vekildir. Biz sadece Allah'a tevekkül ederiz)' buyurdu."[120]

b. Allah Korkusundan Dolayı Ciğeri Parçalanan Ensardan Bir Genç Sahabe

Sehl bin Sa'd radıyallahu anh anlatıyor:

"Ensardan genç bir delikanlı vardı. Kalbini Allah korkusu sarmıştı; yanında cehennem bahsi geçtiğinde ağlardı. Sonunda bu durumun etkisiyle evinden çıkamaz oldu. Onun bu hâli Peygamber aleyhisselama haber verildi. O da bu genci ziyaret etmek için evine gitti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem içeri girdiğinde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onun boynuna sarıldı. Delikanlı (hem Resûlullah'ı görmek hem de içinde yanıp tutuşan Allah korkusu sebebiyle) ölmüş olarak yere yığıldı. Bunun üzerine Peygamber aleyhisselam (orada bulunanlara),

'Arkadaşınızı cenaze işlemleri için hazırlayınız. Çünkü Allah korkusu onun ciğerini paramparça etti' buyurdu."[121]

c. Peygamber Aleyhisselamın İnen Ayetin Etkisinden Bayılıp Yere Düşen Genç Sahabeyi Cennetle Müjdelemesi

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

"Yüce Allah, *'Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan cehennem ateşinden koruyun'* (Tahrîm suresi, 6) ayetini peygamberine indirdiğinde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bu ayeti sahabelerine okudu. Bunun üzerine orada bulunan bir genç bayılarak yere düştü. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem mübarek ellerini onun kalbi üzerine koydu ve kalbinin hâlâ atmakta olduğunu anladı. O gence, *'Ey genç! 'lâ ilâhe illallâh' de!'* buyurdu.

O genç de 'lâ ilâhe illallâh' dedi.

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem o genci cennetle müjdeledi. Orada bulunan sahabeler,

'Ey Allah'ın Resûlü! Aramızda sadece onu mu cennetle müjdeliyorsun?' diye sordular. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onlara, *'Sizler Allah'ın 'İşte bu (cennet), makamımdan sakınan ve tehdidimden korkan kimseler içindir'* (İbrâhîm suresi, 14/14) *buyurduğunu işitmediniz mi?'* buyurdu."[122]

d. Korku ile Ümit Arasında Bulunmak

Saîd bin Müseyyeb rahmetullahi aleyh anlatıyor:

"Ömer radıyallahu anh (bir gün) rahatsızlanmıştı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onu ziyaret etmek üzere yanına girdi. Ona, *'Ey Ömer! Kendini nasıl hissediyorsun?'* diye sordu. Ömer radıyallahu anh,

'Ey Allah'ın Resûlü! Korku ile ümit arasındayım. Şöyle ki: Bir taraftan Allah'ın rahmetini umuyorum, diğer taraftan da Allah'ın azabından korkuyorum' dedi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Bu iki duygu herhangi bir Müslüman'ın kalbinde bir araya gelirse Allah ona umduğunu verir ve korktuğundan da emin kılar' buyurdu."[123]

M. MÜSLÜMAN'IN ALLAH İÇİN AĞLAMASI/GÖZYAŞI DÖKMESİ, TEFEKKÜR ETMESİ VE OLAYLARA İBRET GÖZÜYLE BAKMASI

1. Müslüman'ın Allah için Ağlaması

a. Peygamber Aleyhisselamın Ağlaması

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün bana), *'Bana Kur'an oku!'* buyurdu.

'Ey Allah'ın Resûlü! Kur'an sana inmiş olduğu hâlde benden sana Kur'an okumamı mı istiyorsun?' dedim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Kur'an'ı başkasından dinlemek hoşuma gidiyor'* buyurdu.

Böylece Nisâ suresini okumaya başladım. *'Acaba her ümmetten bir şahit getirdiğimiz ve seni de bunların üzerine şahit kıldığımız zaman (hâlleri) ne olacaktır'* (Nisâ suresinin 41) ayetine geldiğimde *'Yeter!'* buyurdu.

Bir de baktım ki gözlerinden yaşlar akıyordu."[124]

b. Hz. Osmân'ın Ağlaması

Osmân radıyallahu anhın azatlısı Hânî rahimehullah anlatıyor:

“Osmân radıyallahu anh bir gün bir kabrin üzerinde durup sakalı ıslanıncaya kadar ağladı. Yanındakiler, ‘Sen cennet ve cehennemden bahsederken ağlamıyorsun da kabri hatırladığında mı ağlıyorsun?’ dediler. Şöyle cevap verdi:

‘Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin,

‘Kabir, ahiret duraklarının ilkidir. Kişi bundan kurtulabilirse sonraki duraklar kolaydır. Yok, eğer bundan kurtulamazsa sonrakiler çok daha şiddetlidir. Hiçbir manzara, kabrin manzarasından daha korkunç olamaz’ diye buyurduğunu işittim.”[125]

c. Muâz bin Cebel’in Ağlaması

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“(Babam) Ömer radıyallahu anh (bir gün) ağlamakta olan Muâz bin Cebel radıyallahu anha uğradı. Ona, ‘Neden ağlıyorsun?’ diye sordu. Muâz bin Cebel şöyle cevap verdi:

‘Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden şöyle bir hadis işitmiştim:

Riyanın en azı dahi şirktir... Allah katında kulların en sevimli olanı, gizli takva sahipleridir. Böyleleri ortalıkta bulunmadıkları zaman kimse tarafından aranmaz. Bir yerde bulundukları zaman da tanınmazlar yani şöhretleri yoktur. İşte asıl hidayet mumları ve ilim çıraları, böyle kimselerdir.”[126]

2. Müslüman’ın Tefekkür Etmesi ve Olaylara İbret Gözüyle Bakması

Ebû Reyhâne’nin Tefekküre Dalması

Sahabe Ebû Reyhâne’nin bir azatlı kölesi anlatıyor:

“Ebû Reyhâne radıyallahu anh bir gazadan dönmüştü. Akşam yemeğini yedi, sonra abdest aldı ve köşesine çekilerek namaz kılmaya başladı. Öyle ki müezzin sabah ezanını okuyuncaya kadar bulunduğu yerde kalmaya devam etti. Bunun üzerine hanımı,

‘Ey Ebû Reyhâne! Sen uzun bir süredir gazalara katılarak yoruldun. Bu arada biz senin yüzünü dahi göremedik. Acaba bizim senin üzerinde bir hakkımız yok mudur?’ diye sordu. Ebû Reyhâne radıyallahu anh,

‘Evet! Allah’a yemin ederim ki senin benim üzerimde bir hakkın vardır. (Fakat ben bunu unuttum)’ diye cevap verdi. Hanımı, ‘Seni bu kadar meşgul eden şey nedir?’ diye sordu. Ebû Reyhâne radıyallahu anh,

‘Allah’ın cennetini tasvir ederken bahsettiği nimetleri ve onun lezzetlerini tefekkür edip düşünüyordum. İşte bu sırada müezzini(n ezan okuyuşunu) işittim’ dedi.”[127]

N. NEFİS MUHASEBESİ, MÜSLÜMAN’IN AZ KONUŞMASI VE DİLİNİ KORUMASI

1. Müslüman’ın Nefis Muhasebesi Yapması

Sahabenin Kendi Nefsini Hesaba Çekmesi

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben bir gün Ömer’le birlikte (gezintiye) çıkmıştım. Derken bir bahçeye girdi. Bu sırada onu(n kendi nefsini hesaba çekerek) ‘Ey müminlerin emîri! Senin de herkes gibi başının çaresine bakman gerekiyor. Allah’a yemin ederim ki ya Allah’tan korkar, takvaya bürünürsün ya da azaba çarptırılırsın’ dediğini işittim.”[128]

2. Müslüman’ın Az Konuşması ve Dilini Koruması

a. Peygamber Aleyhisselamın Az Konuşan Biri Olması

Simâk rahimehullah şöyle anlatıyor:

“Ben (bir gün) Câbir bin Semüre radıyallahu anha, ‘Senin Resûlullah ile oturup kalktığın zamanlar oldu mu?’ diye sordum. Câbir bin Semüre, ‘evet’ diye cevap verdi. Sonra da ‘Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem çoğu zaman susar, pek az konuşurdu’ dedi.”[129]

b. Peygamber Aleyhisselamın Az Konuşan Biri Olması

Ubâde ibnü’s-Sâmit radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir gün yanında ashabı olduğu hâlde devesine binip bir yolculuğa çıktı. Sahabelerden hiçbirisi O’nun önüne geçmiyor; O’nun sağında, solunda ya da arkasında gidiyorlardı. Bir ara Muâz bin Cebel radıyallahu anh,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Allah’tan dileğim, bizim günümüzün (ölümümüzün) seninkinden daha önce olmasıdır. Allah bizlere bunu göstermesin. Fakat eğer bizden önce vefat edecek olursanız bize senden sonra hangi amelleri işlememizi tavsiye edersiniz?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Allah yolunda cihad etmeye devam ediniz’ buyurdu. Bunun üzerine Muâz bin Cebel radıyallahu anh,

‘Anam-babam sana feda olsun, ey Allah’ın Resûlü!’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de *‘Allah yolunda cihad etmek, çok güzel bir şeydir! Fakat insanlar için bundan daha derleyici bir şey vardır’* buyurdu. Bunun üzerine Muâz bin Cebel radıyallahu anh,

‘Kastettiğiniz şey, oruç ve sadaka olmasın?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Oruç ve sadaka da çok güzeldir. Fakat insanlar için bu ikisinden de daha derleyici bir şey vardır’ buyurdu.

Böylece Muâz bin Cebel radıyallahu anh bildiği bütün iyi ve güzel amelleri saydı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de hepsinde *‘İnsanlar için bundan daha derleyici bir şey vardır’* buyurdu. Sonunda Muâz bin Cebel,

‘Ey Allah’ın Resûlü! İnsanlar için bunlardan daha derleyici olan şey nedir?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem mübarek ağzını işaret ederek *‘Bununla hayırdan başka bir şey söylememek, aksi takdirde susmak’* buyurdu. Muâz bin Cebel radıyallahu anh,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Bizler, dillerimizin konuştuklarından da sorumlu tutulacak mıyız?’ diye sordu.

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Muâz bin Cebel radıyallahu anhın dizlerine vurarak *'Annen matemini tutsun. İnsanları yüzüstü cehenneme düşüren şey, dillerinin söylediklerinden başka ne olabilir? Kim Allah'a ve son güne (ahiret gününe) iman ederse ya hayır söylesin ya da sussun. Sizler hayır söyleyiniz ki karşılığında hayırlar elde edesiniz. Diğer taraftan dillerinizi kötü ve şer olan şeylerden de koruyunuz ki güvenlikte kalabilesiniz'* buyurdu."[130]

c. Muâz bin Cebel'in Az Konuşması

Ebû İdrîs el-Havlânî rahimehullah anlatıyor:

"Ben (bir gün) Dımeşk/Şam mescidine girmiştim. Bir de baktım ki orada çok az konuşan ve konuşunca da parlak dişleri gözüken birisi var. Etrafında insanlar var. İnsanlar bir şeyde ihtilafa düştükleri zaman ona giderek danışıyorlar ve fikirlerine tâbi oluyorlardı. Onun kim olduğunu sordum. O Muâz bin Cebel'dir, denildi."[131]

d. Bedendeki Her Organın Dilden Şikâyetçi Olması

Eslem rahimehullah anlatıyor:

"Ömer radıyallahu anh (bir gün) Ebû Bekir es-Sıddîk radıyallahu anhın dilini tutup çekiştirdiğine şahit oldu. Ona, 'Ey Allah Resûlü'nün halifesi! Ne yapıyorsun öyle?' diye sordu. Ebû Bekir radıyallahu anh,

'Şu var ya! İşte beni birçok tehlikeli işe sokan bu olmuştur. Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin, *'İnsan vücudunda bulunan her bir organ, dilin keskinliğinden/belasından şikâyetçi olur'* diye buyurduğunu işittim' dedi."[132]

e. İnsanoğlunun Hatalarının/Günahlarının Çoğunun Dilinden Olması

Ebû Vâil rahimehullah anlatıyor:

"Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh (bir gün) Safâ tepesine çıkıp dilini tutarak:

'Ey dil! Hayırlı ve güzel şeyler söyle ki iyiliklere ve hayırlara nail olasın. Kötü şeyleri de söyleme ki pişman olma belasına düşmekten kurtulasın' dedi.

Sonra da ‘Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin, *‘İnsanoğlunun hatalarının/günahlarının çoğu dilindendir’* diye buyurduğunu işittim’ dedi.”[133]

O. MÜSLÜMAN’IN KONUŞMA TARZI

1. Müslüman’ın Konuşma Tarzı

Peygamber Aleyhisselamın Tane Tane ve Anlaşılır Şekilde Konuşması

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem tane tane konuşurdu. Öyle ki bir kimse saymaya kalksa onun kelimelerini sayabilirdi.”[134]

2. Peygamber Aleyhisselamın Acele Etmeden Konuşması

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Sizi hayrete düşürecek bir şey anlatayım mı?

(Bir gün) filancanın babası[135] odamın kapısı önüne gelip oturdu. Peygamber aleyhisselamdan hadis rivayet edip bunları bana (peş peşe, hiç ara vermeden konuşarak) duyurmak istiyordu. Bu sırada ben nafile namaz kılıyordum veya Allah’ı tesbih ediyordum. Ben namazımı veya tesbihatımı bitirmeden önce kalkıp gitti. Eğer ben (namazımı/tesbihatımı tamamlayıp da) yetişebilseydim muhakkak onu (hiç ara vermeden böyle konuşmaktan) men edecektim. Çünkü Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem konuşurken sizin gibi peş peşe ve aceleyle konuşmazdı.”[136]

3. Peygamber Aleyhisselamın Hızlı Hızlı, Peş Peşe Konuşmaması

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber aleyhisselamın konuşması tane tane olur ve herkes onu anlardı. O asla hızlı ve peş peşe konuşmazdı.”[137]

4. Peygamber Aleyhisselamın Ağır Ağır Konuşması

Câbir radıyallahu anh ya da Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ağır ağır konuşur ve kelimeleri adeta hecelerdi.”[138]

5. Peygamber Aleyhisselamın Anlaşılmak için Sözlerini Üç Kere Tekrarlaması

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir şey söyleyeceği zaman o sözü üç kere tekrarlardı. Bir topluluğun yanına vardığında ise oradakilere üç kere selam verirdi.”[139]

6. Peygamber Aleyhisselam Söylediği Sözü Üç Defa Tekrar Ederdi

Sümâme bin Enes rahimehullah şöyle anlatıyor:

“Enes bin Mâlik radıyallahu anh söylediği sözü üç kere tekrarlar, ‘Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem konuştuğu zaman sözünü üç defa tekrarlar ve bir eve girmek istediğinde (evin sahibinden) üç kere izin isterdi’ derdi.”[140]

7. Söylediği Sözün Tam anlaşılması için Peygamber Aleyhisselamın O Sözü Tekrar Etmesi

Enes bin Mâlik radıyallahu anh rivayet ediyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir söz söylediği zaman tam manasıyla anlaşılması için onu üç kere tekrar ederdi.”[141]

8. Peygamber Aleyhisselamın Az Sözle Çok Mana Kastetmesi

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu işittim:

Ben ‘cevâmiu’l-kelim’ (az sözle çok mana ifade edebilen) biri olarak gönderildim...

Yine düşmanlarımın kalplerine uzak mesafelerden korku salmakla yardım olundum...

Bir ara uyuyordum. Bu sırada bana yeryüzünün bütün hazinelerinin anahtarları getirilip önüme konuldu.”[142]

9. Peygamber Aleyhisselamın Sahabelerle Oturup Sohbet Etmesi

Abdullah bin Selâm radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem oturup sahabelerle birlikte sohbet ederken sık sık (Cebrâil'in getireceği vahyi gözetlemek için) gözünü gökyüzüne çevirirdi."[143]

10. Peygamber Aleyhisselamın Kendisine Sorulan Soruya Açık ve Net Cevap Vermesi

Amr bin Âs radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir topluluk içerisinde konuşurken) hem yüzüyle hem de sözleriyle onların kötü olanına yönelerek konuşurdu. Böylelikle kalplerini kazanmaya çalışırdı.

Bir ara Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yüzüyle ve sözleriyle bana yönelerek konuşuyordu. Öyle ki ben de kendimi o topluluğun en hayırlısı zannedip 'Ey Allah'ın Resûlü! Ben mi hayırlıyım yoksa Ebû Bekir mi?' diye sordum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Ebû Bekir daha hayırlıdır' buyurdu. Ben yine 'Ey Allah'ın Resûlü! Ben mi hayırlıyım yoksa Ömer mi?' diye sordum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Ömer daha hayırlıdır'* buyurdu. Ben tekrar 'Ey Allah'ın Resûlü! Ben mi hayırlıyım yoksa Osmân mı?' dedim.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Osmân daha hayırlıdır'* buyurdu.

Bundan sonra bir kişinin daha adını verdiğimde Allah Resûlü cevap vermeyerek yüzünü çevirdi. O zaman ben pişman olarak hiç soru sormamış olmayı istedim."[144]

Ö. MÜSLÜMAN'IN GÜLMESİ VE TEBESSÜM ETMESİ

1. Peygamber Aleyhisselamın Gülmesi ve Tebessüm Etmesi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Ben Peygamber aleyhisselamın azı dişleri görünecek şekilde güldüğünü hiç görmedim. O ancak tebessüm ederdi."[145]

2. Peygamber Aleyhisselamdan Daha Fazla Gülümseyen Kimsenin Olmaması

Abdullah bin Hâris bin Cez radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben Peygamber aleyhisselamdan daha fazla gülümseyen hiç kimse görmedim. O hiçbir zaman kahkaha ile gülmez ancak tebessüm ederdi."[146]

3. Peygamber Aleyhisselamın Tebessüm Etmesi

Abdullah bin Hâris bin Cez radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah aleyhisselamın gülmesi yoktu, sadece tebessüm ederdi."[147]

4. Peygamber Aleyhisselamın Bazı Durumlarda Tebessüm Etmesi ve Sahabelerin Gülmesi

Simâk bin Harb rahimehullah anlatıyor:

"Ben Câbir bin Semüre radıyallahu anha, 'Sen Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin meclislerinde bulunur muydun?' diye sordum. O,

'Evet, çok bulundum!' dedi. Devamla 'Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem sabah namazını kıldığı zaman güneş doğuncaya kadar yerinden ayrılmazdı. Bu arada sahabeler kendi aralarında konuşurlar, cahiliye dönemindeki hâllerinden bahsederek gülüşürlerdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ise sadece tebessüm ederdi' diye cevap verdi."[148]

5. Peygamber Aleyhisselamın Hanımlarıyla Konuşurken Bazen Gülmesi, Bazen Tebessüm Etmesi

Amre rahmetullahi aleyhâ anlatıyor:

"Ben Âişe radıyallahu anhâya,

'Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (evine gelip) hanımlarıyla baş başa kaldığında nasıl davranırdı?' diye sordum.

Âişe radıyallahu anhâ, 'Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem diğer erkeklerden biri gibi davranırdı. Fakat şu var ki insanların en cömerti ve en yumuşak huylu olanı idi. Bazen güler, bazen de tebessüm ederdi' diye cevap verdi."[149]

6. Peygamber Aleyhisselamın Bazı Durumlarda İnsanların En Çok Güleni ve En Güler Yüzlüsü Olması

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi vahiy geldiğinde veya vaaz ettiği sırada (görseydiniz) 'Kendilerine azap gelecek bir topluluğu uyarmaktadır' derdiniz. Bu durumlar O'nun üzerinden gittiğinde ise onu insanların en çok güleni ve en güler yüzlüsü olduğunu görürdünüz."[150]

7. Peygamber Aleyhisselamın Hendek Savaşında, Sırtüstü Düşüp Ayakları Havaya Dikilen Bir Müşrike Gülmesi

Sa'd bin Ebî Vakkàs radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben Hendek savaşı gününde Peygamber aleyhisselamın azı dişleri görününceye kadar güldüğünü gördüm.

(Hadisin ravisi der ki) Ben Sa'd bin Ebî Vakkàs radıyallahu anha, Peygamber aleyhisselamın niçin güldüğünü sordum. O da şunları anlattı:

Hendek savaşı esnasında elinde kalkan bulunan bir adama ok atıyordum. Ben oku attığımda o kalkanıyla kendisini koruyordu. Sonunda kafasını kaldırdığı bir sırada attığım ok alnına saplandı. Adam, ayakları havaya gelmek üzere devriliverdi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, mübarek azı dişleri görününceye kadar güldü.

(Hadisin ravisi Âmir der ki) Ben Sa'd bin Ebî Vakkàs'a, 'Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem hangisi için güldü?' diye sordum. Sa'd bin Ebî Vakkàs, 'Adamın ayaklarının havaya kalkışına güldü' diye cevap verdi."[151]

8. Peygamber Aleyhisselamın Fakir Bir Kişinin Ramazanda Yaptığı Bir Harekete Gülmesi

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

"Bir adam (ramazan ayında) Peygamber aleyhisselama gelerek 'Ben helak oldum. Oruçlu olduğum hâlde hanımımla cinsel münasebette bulundum' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona, *'Bir köle azat et'* buyurdu. Adam, 'Benim kölem yoktur' karşılığını verince Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'O hâlde art arda iki ay oruç tut' buyurdu. Adam, 'Buna güç yetiremem' deyince Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Öyleyse altmış fakiri doyur'* buyurdu. Adam, 'Buna da gücüm yetmez' dedi.

Bu sırada Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme bir kova dolusu hurma getirildi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Bana soru soran adam nerede? Bari bunları sadaka versin!'* buyurdu. O adam,

'Benden daha fakiri var mı ki sadaka olarak vereyim? Allah'a yemin ederim ki Medine'nin iki tarafında bulunan iki siyah taşlı arazinin arasında bizden daha fakir bir aile yoktur!' dedi.

Adamın bu sözleri üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem mübarek azı dişleri görününceye dek güldü, sonra da *'O hâlde (bu hurmalar) sizin olsun!'* buyurdu."[152]

9. Peygamber Aleyhisselamın Ahiret Günü ile İlgili Bir Olayı Anlatırken Gülmesi

Ebû Zerr radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

Ben cennete ilk giren kişi ile cehennemden en son çıkan kişiyi bilirim. Şöyle ki: Kişi kıyamet günü Allah'ın huzuruna getirilir. Yüce Allah meleklerine, 'Ona dünyada iken işlemiş olduğu küçük günahları söyleyiniz, büyüklerini ise gizleyiniz' buyurur. Bunun üzerine melekler o adama,

'Sen şu günde falan falan işi yapmışsın, doğru mu?' derler. O da büyük günahlarının sayılmasından korkarak bunları inkâr etmez ve 'evet' der. O zaman yüce Allah, 'Onun işlemiş olduğu her günahın yerine bir sevap koyunuz' diye emreder. Bunu duyan o kişi,

'Benim şöyle şöyle günahlarım daha vardır ki onları burada göremiyorum' der.

Ebû Zerr radıyallahu anh devamla der ki: Ben bu sırada Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin mübarek azı dişleri görülecek kadar güldüğünü gördüm."[153]

10. Peygamber Aleyhisselamın Cehennemden En Son Çıkacak Kimsenin Hâline Gülmesi

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

Ben cehennemden en son çıkacak kimseyi biliyorum. Şöyle ki: O kişi sürünerek cehennemden çıkar. Ona, 'Haydi, git de cennete gir!' denilir.

Ancak o kişi cennete vardığında oranın bütün konaklarının dolmuş olduğunu ve kendisine yer kalmadığını görür. Bunun üzerine geri dönerek 'Ey Rabbim! Cennetin bütün konakları dolmuş, bana yer kalmamış' der. Ona,

'Sen cehennemde geçirmiş olduğun zamanı hatırlıyor musun?' diye sorulur. 'Evet, hatırlıyorum' der. 'O hâlde Allah'tan istekte bulun!' denilir. Onun cennetten kendi için bir yer istemesi üzerine, 'Ne kadar yer istemişsen o senin olduğu gibi onunla birlikte dünyanın on misli de senin olsun' denilir. O kişi,

'Ey Rabbim! Sen âlemlerin sahibi iken benimle alay mı ediyorsun?' der.

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh devamla dedi ki: Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bu olayı anlattığında mübarek azı dişleri görününceye kadar güldü."[154]

P. MÜSLÜMAN'IN VAKARLI, ÖFKESİNE HÂKİM VE KISKANÇ OLMASI

1. Müslüman'ın Vakarlı Olması

a. Peygamber Aleyhisselamın İnsanların En Vakarlısı Olması

Hârice bin Zeyd rahimehullah anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, meclislerinde insanların en vakarlısı idi. Otururken bile bir yerlerinin açılmamasına çok dikkat gösterirdi."[155]

b. Sahabelerin Vakarlı Olmasının İnsanlar Üzerindeki Etkisi

Şehr bin Havşeb rahimehullah anlatıyor:

"Peygamber aleyhisselamın sahabeleri, aralarında Muâz bin Cebel radıyallahu anh da olduğu hâlde bir mecliste konuşurlarken vakarından ve heybetinden dolayı ona bakarlar, sözlerini ona göre sarf ederlerdi."[156]

2. Müslüman'ın Öfkesine Hâkim Olması

Müslüman Kişi, Kendisine Yapılan Kötü Hareketlere Karşı Öfkesine Hâkim Olur

Ebû Berze el-Eslemî radıyallahu anh anlatıyor:

"Bir kişi, (halife) Ebû Bekir es-Sıddîk radıyallahu anha çok ağır hakaretlerde bulundu. Bunun üzerine Ebû Bekir'e, 'Şunun boynunu vurayım mı?' dedim.

O beni azarlayarak 'Hayır. Böyle bir şeyi yapmaya Peygamber aleyhisselamın dışında hiç kimsenin hakkı yoktur' diye cevap verdi."[157]

3. Müslüman'ın Kıskanç Olması

a. İnsanın Kıskanç Bir Yapıya Sahip Olması

Muğîre bin Şu'be radıyallahu anh anlatıyor:

"(Ensardan) Sa'd bin Ubâde radıyallahu anh (bir gün),

'Ben (yabancı) bir kişiyi hanımımın yanında görecek olsam hiç aman vermeksizin derhâl onu(n başını) kılıçla vururdum' dedi. Onun bu sözü Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme ulaştı. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Siz Sa'd bin Ubâde'nin kıskançlığına mı şaşıyorsunuz? Allah'a yemin ederim ki ben, Sa'd bin Ubâde'den daha kıskancım. Allah da benden daha kıskançtır.

İşte bundan dolayıdır ki Allah, gizli ya da açık bütün kötülükleri ve çirkin şeyleri haram kılmıştır. İnsanoğlunu Allah'tan daha fazla seven hiç kimse yoktur. Bu sebepledir ki Allah, insanlar için korkutucu ve müjdeleyici peygamberler göndermiştir. İyilik etmeyi de Allah'tan daha fazla seven kimse yoktur. Bunun için de Allah, kullarına cenneti vaat etmiştir' buyurdu."[158]

b. Hz. Âişe'nin Peygamber Aleyhisselamı Kıskanması

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Âişe'nin yanında kaldığı zamanlardan birinde bir gece kalkıp dışarı çıktı.

(Âişe der ki) Ben de (diğer hanımlarından birinin yanına gittiğini düşünerek) onu kıskandım. Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem çıkageldi. (Döndüğünde kendisine karşı) davranışımı gördü.

'Ey Âişe! Ne oluyor? Yoksa beni kıskandın mı?' diye sordu. 'Benim gibi bir kadın, senin gibi bir erkeği nasıl kıskanmaz?' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Sana şeytanın gelmiş olmalı!'* buyurdu.

'Ey Allah'ın Resûlü! Benimle birlikte bir şeytan mı var?' diye sordum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Evet, vardır' buyurdu. Bunun üzerine 'Ey Allah'ın Resûlü! Senin beraberinde de bir şeytan var mı?' diye sordum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Evet, var. Fakat Allah Teâlâ ona karşı bana yardım edince nihayet o Müslüman oldu' buyurdu."[159]

R. MÜSLÜMAN'IN İYİLİKLERİ EMREDİP KÖTÜLÜKLERDEN SAKINDIRMASI, İNSANLARDAN AYRI YAŞAMAK (UZLET) VE KANAAT

1. Müslüman'ın İyilikleri Emredip Kötülüklerden Sakındırmaya Çalışması

a. Hz. Ebû Bekir'in "Siz Kendinizi Korumaya Bakın" Ayetini Tefsir Etmesi

Kays bin Ebî Hâzim rahimehullah anlatıyor:

"Ebû Bekir radıyallahu anh, halife seçildiğinde minbere çıkıp Allah'a hamd etti, sonra da şöyle dedi:

Ey insanlar! Sizler, *'Ey iman edenler! Siz kendinizi korumaya bakın. Siz hidayette olduğunuz zaman başkasının sapıklığa düşmesi size bir zarar veremez'* (Mâide Suresi, 5/105) ayetini okuyor fakat doğru yorumlayamıyorsunuz. Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin, *'İnsanlar, işlenen bir kötülük gördüklerinde ona engel olamazlarsa Allah onları tamamını kapsayan bir belaya maruz bırakır'* diye buyurduğunu işittim."[160]

b. Ali'nin İnsanları İyilikleri Emredip Kötülüklerden Sakındırmaya Teşvik Etmesi

Ali radıyallahu anh anlatıyor:

"Cihad üç çeşittir:

1. Elle yapılan cihad,
2. Dille yapılan cihad,
3. Kalple yapılan cihad.

İnsanın mağlup olduğu ilk cihad, elle yapılanıdır. Ondan sonra dille yapılan cihad, dille yapılandan sonra da kalple yapılan cihad gelir.

Kalp, iyilikleri tanımayıp kötülüklere karşı da cephe almadığında altüst edilir. Böylece ters çevrilen su kırbasının içerisinde bir şey kalmaması gibi kalpte de iyilik namına bir şey kalmaz."[161]

c. Kalbi İyilikleri Tanımayıp Kötülüklere Karşı Cephe Almayan Kişinin Helak Olması

Târık bin Şihâb rahimehullah anlatıyor:

"Itrîs bin Urkûb eş-Şeybânî rahimehullah (bir gün) Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anha gelerek 'İyiliği emretmeyip kötülüklerden yasaklamayan helak olmuştur' dedi. Bunun üzerine Abdullah ibni Mes'ûd,

'Hayır, asıl itibariyle kalbi iyiliği emretmeyip kötülüğe karşı cephe almayan kişi helak olmuştur' dedi."[162]

d. Münafıklarla Cihad Etme Yolları

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

“Münafıklara karşı ellerinizle cihad ediniz. Eğer buna gücünüz yetmiyorsa hiç olmazsa onlara bakarken yüzünüzü ekşitmek suretiyle de olsa kendilerine buğz ettiğinizi belli ediniz.”[163]

e. İyiliği Emredip Kötülüğe Karşı Cephe Almayanlar

Yine Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor:

“Salihler/iyi kimseler birer birer gidiyor. Geride iyiliği emredip kötülüğe karşı da cephe almayan şüpheci kişiler kalıyor.”[164]

f. Umeyr b. Habîb’in Oğullarına Emr-i bi’l-Ma’rûf ve Nehy-i ani’l-Münker Yapmalarını Tavsiye Etmesi

Ebû Ca’fer el-Hatamî rahimehullah anlatıyor:

“Ebû Ca’fer el-Hatamî rahmetullahi aleyhin, ergenlik çağında iken Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme yetişmiş olan dedesi Umeyr bin Habîb bin Humâşe radıyallahu anh, çocuğuna şunları tavsiye etti:

Evladım! Aklı kıt insanlarla oturup kalkmaktan sakın. Çünkü onlarla oturup kalkmak insana hastalık verir. Onların sözlerini (ve davranışlarını) görmezlikten gelmek insana neşe verir. Onlara cevap veren kişi ise pişman olur.

Aklı kıt kimseden gelen az bir kötülüğü umursamayan kişi, daha da çoğunu görmeye mahkûmdur.

Herhangi biriniz iyiliği emredip kötülükten sakındırmak istediğinde bunu önce kendi nefsinde uygulasın ve ona eziyetlere karşı sabretmeyi öğretsin. Bunu yaparken de Allah’ın kendisine sevap vereceğini asla unutmasın. Bu şekilde Allah’tan gelen sevaba güvenen bir kişi, insanlardan gelecek eziyetlere önem vermez.”[165]

g. İyilikleri Emredip Kötülüklerden Sakındırmanın Kalktığı Bir Zamana Yetişmekten Korkmak

Abdülazîz bin Ebî Bekre rahimehullah anlatıyor:

“(Babam) Ebû Bekre radıyallahu anh, Gudâneoğulları kabilesinden bir kadınla evlenmişti. Daha sonra bu kadın öldü. Babam (cenaze namazını kılmak ve defnetmek için) onu kabristanlığa götürdü. Orada kadının kardeşleri, babamın cenaze namazını kılmasına engel olmak istediler. Bunun üzerine babam,

‘Böyle yapmayın. Ben onun cenaze namazını kılmaya herkesten daha hak sahibiyim!’ dedi. Onlar da ‘Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sahabesi doğru söyledi’ dediler.

Sonra onun cenaze namazını kıldırmasına izin verdiler. Ancak cenazeyi kabre indirmek istediğinde babamı sert bir şekilde iterek kabrin içerisine düşürdüler. Babam bayıldı. Onu kaldırıp eve baygın olarak getirdiler. Herkes ağlaşmaya başladı. O gün babamın, kız ve erkek toplam yirmi çocuğu vardı. En küçükleri bendim. Bir müddet sonra babam Ebû Bekre ayıldı.

(Kendisi için ağlaşmakta olduğumuzu görünce) ‘Sakın benim için böyle bağırıp ağlamayınız. Allah’a yemin ederim ki çıkan hiçbir can yoktur ki benim yanımda Ebû Bekre’nin canından daha sevimli olmasın’ dedi. Onun bu sözü üzerine onlar daha da korktu ve hep birden,

‘Ey babamız! Niçin böyle söylüyorsun?’ dediler.

O, ‘Ben iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya gücümün yetmeyeceği bir zamana ulaşmaktan korkuyorum. Çünkü böyle bir günde yaşamakta hayır yoktur’ dedi.”[166]

h. Kişinin, Gücünün Yetmeyeceği Zorlukların Altına Girmekten Uzak Durması

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben (Emevî yöneticisi) Haccâc-ı Zâlim’in bir hutbesini dinlemiştim. Bu hutbenin bir yerinde kabul edilmesi mümkün olmayan bir söz söyledi. Bunun üzerine müdahale ederek onu uyarmak istedimse de Peygamber aleyhisselamın şu hadisini hatırlayarak bundan vazgeçtim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir defasında),

‘Mü’min kişiye nefsini zelil etmesi uygun düşmez’ dedi. Ben de ‘Ey Allah’ın Resûlü! Kişi nefsini nasıl zelil eder?’ diye sordum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Kişinin nefsini zelil etmesi; onu, gücünün yetmeyeceği bir belaya bulaştırmasıdır’ buyurdu.”[167]

2. İnsanlardan Ayrı Yaşamak (Uzlet)

a. Abdullah ibni Mes’ûd’un Uzlete İstekli Olması

Adese et-Tâî rahimehullah anlatıyor:

“Ben (Mekke’nin 12 km. kuzeyinde) Serif (denilen yer)de ikamet ediyordum. (Bir gün) Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh yanımızda misafir oldu. Ailem de ona verilmesi için bana bir şeyler göndermişti. O gün bizden dört günlük mesafede develerimizi otlatan çoban da gelmiş ve bize avladığı bir kuşu da beraberinde getirmişti. Kuşu pişirip de Abdullah ibni Mes’ûd’a götürdüğümde bu kuşu nereden aldığımı sordu.

‘Bizden dört günlük uzaklıkta develerimizi otlatmakta olan çobanımız getirdi’ dedim. Bunun üzerine Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh,

‘Bu kuşun avlandığı yerde bulunup da Allah’a kavuşuncaya kadar hiç kimseyle konuşmamayı ve hiç kimsenin de benimle konuşmamasını isterdim’ dedi.”[168]

b. Kişinin Evladına Evinde Kalıp İbadetle Vakit Geçirmeyi Tavsiye Etmesi

İsmâîl bin Ebî Hâlid rahimehullah anlatıyor:

“Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh, oğlu Ebû Ubeyde’ye şu üç şeyi tavsiye etti:

Ey oğul! Sana Allah’a karşı takvalı olmanı, evinde oturup ibadetle meşgul olmanı ve (geçmişte işlediğin) günahlardan pişmanlık duyarak ağlamanı tavsiye ederim.”[169]

c. Muâz bin Cebel’in Uzleti Sevmesi

Abdullah bin Amr radıyallahu anh anlatıyor:

“Abdullah bin Amr radıyallahu anh (bir gün) Muâz bin Cebel radıyallahu anhın yanından geçiyordu. Muâz bin Cebel evinin kapısına oturmuş, eliyle birtakım işaretler yapıyor ve sanki kendi kendine konuşuyor gibiydi. Abdullah bin Amr radıyallahu anh ona,

‘Ey Ebû Abdurrahmân! Ne yapıyorsun böyle? Kendi kendine mi konuşuyorsun?’ dedi. Bunun üzerine Muâz bin Cebel radıyallahu anh (şeytanın kendisine bazı saptırmalar verdiğinden yakınarak),

‘Allah’ın düşmanı şeytan bana musallat olmuş, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemden dinlediğim bazı şeylerden beni alıkoymaya çalışıyor ve bana gelip ‘Bütün zamanını evinde geçiriyorsun ve kendine eziyet vermekten başka bir şey yapmıyorsun! Çıkıp insanların arasına neden karışmıyorsun?’ diye vesvese veriyor. Hâlbuki ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin, *‘Kim Allah yolunda cihad ya da bir hastayı ziyaret etmek maksadıyla çıkarsa sevabı Allah’a aittir... Yine kim sabah-akşam mescide gider ya da bir yöneticinin huzuruna çıkarak ona yardım ederse onun da sevabı Allah’a aittir... Kim de evinde oturup hiç kimsenin gıybetini yapmaz ve hiç kimseden kötülükle bahsetmezse aynı şekilde onun da sevabı Allah’a aittir’* diye buyurduğunu işittim.

İşte o Allah’ın düşmanı olan şeytan, beni evimden meclislere çekmek istiyor’ diye cevap verdi.”[170]

3. Kanaat[171]

Zenginliği Kanaatle Birlikte İstemek

Sa’d bin Ebî Vakkàs radıyallahu anh anlatıyor:

“Sa’d bin Ebî Vakkàs radıyallahu anh, oğluna şu tavsiyede bulunmuştur:

Ey oğul! Eğer zenginlik istersen onu kanaatte ara. Çünkü kanaati olmayan kimseyi hiçbir mal zengin etmez.”[172]

S. PEYGAMBER İLE SAHABENİN EVLİLİKLERİ VE MEHİR VERMELERİ

1. Peygamber Aleyhisselam ile Sahabenin Evlilikleri

a. Peygamber Aleyhisselamın Hadîce Validemizle Evlenmesi

Câbir bin Semüre radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem (peygamber olmadan önce) davar güdüyordu. Sonra bundan bir derece daha üstün olan deve çobanlığı yapmaya başladı. Bu sırada beraber çalıştığı bir arkadaşıyla birlikte Hadîce'nin kız kardeşinin develerini güttü. Hayvanların güdülmesi için şehir dışına çıkıldığından bazı zaman bu iş birkaç hafta sürebiliyordu. İşleri bittikten sonra Hadîce'nin kız kardeşinde bir miktar alacakları kalmıştı. Peygamber aleyhisselamın ortağı, bir alacak olduğu zaman iş sahibine gider ve tahsilini yapardı.

Bu defa ortağı Peygamber aleyhisselama, 'Bu kez de sen gidip iste!' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Hayır, sen git! Ben utanıyorum'* dedi.

Bir gün yine Peygamber aleyhisselamın ortağı, alacaklarını istemeye gitmişti. Hadîce'nin kız kardeşi, 'Muhammed nerede? O niçin alacağını istemeye gelmiyor?' diye sordu.

Peygamber aleyhisselamın ortağı, 'Kendisine birkaç kere söyledimse de utandığı için gelmedi' dedi. Bunun üzerine Hadîce'nin kız kardeşi, 'Ben Muhammed'den daha iffetli, hayâlı ve vakarlı hiç kimse görmedim' dedi.

Bu olup bitenlerden haberdar olan Hadîce'nin kalbinde, Peygamber aleyhisselama karşı bir muhabbet ve sevgi oluştu. Daha sonra da Peygamber aleyhisselama haber göndererek 'Gelip beni babamdan istesin' dedi. Peygamber de (aracı vasıtasıyla ona),

'Senin baban zengin biridir. Bu işe razı olacağını zannetmiyorum' diye haber yolladı. Bu kez Hadîce, 'Git, onunla konuş. Bu hususta ben sana yardımcı olacağım. Ancak onunla sarhoş olduğu sırada görüş' diye haber gönderdi.

Peygamber de Hadîce'nin söylediği gibi davrandı. Böylelikle Hadîce'nin babası, Hadîce'yi Peygamber aleyhisselama verdi. Ertesi sabah olduğunda Hadîce'nin babası bir meclise oturdu. Ona,

‘Kızın Hadîce’yi Muhammed’e vermekle çok iyi ettin’ denildi. Hadîce’nin babası (şaşkınlıkla), ‘Ben kızımı Muhammed’e mi vermişim?’ diye sorunca onlar, ‘evet’ dediler. Bunun üzerine kalkıp Hadîce’nin yanına vardı ve ona, ‘İnsanlar seni Muhammed’e verdiğimi söylüyor. (Doğru mu)!’ diye sordu. Hadîce de ‘Evet, öyle. Sakın vermiş olduğun sözden vazgeçip de kendini küçük düşürme. Hem Muhammed’in şöyle şöyle meziyetleri ve üstünlükleri var’ dedi.

Böylece Peygamber aleyhisselamın özelliklerini saymak suretiyle babasını ikna etti. Sonra da Peygamber aleyhisselama iki ukiyye altın ya da gümüş göndererek ‘Bununla bana (altlı ve üstlü takım elbise tarzında olan) hulle (türü elbise)yi alıp hediye edersin. Kalanıyla da bir koç ve şu şu eşyaları alırsın’ dedi.

Peygamber aleyhisselam da (onun bu söylediklerini aynen) yaptı.”[173]

b. Hz. Hadîce’nin Peygamber Aleyhisselamla Evlenebilmek için Babasını İkna Etmeye Çalışması

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Hadîce’yi babasından istedi. Fakat baba buna yanaşmadı. Bunun üzerine Hadîce, bir yemek yapıp içecekler hazırlayarak babasını ve Kureyş’ten birkaç kişiyi davet etti. Yemekler yenildi ve içkiler içildi. Sarhoş olmuşlardı. Hadîce (bu durumu bir fırsat bilerek) babasına,

‘Abdullah’ın oğlu Muhammed benimle evlenmek istiyor. Beni onunla evlendir’ dedi. Babası ‘tamam’ diye cevap verdi.

Bunun üzerine Hadîce, babasına haluk denen güzel kokudan sürdü ve ona hulle denen elbiseyi giydirdi. Çünkü o zamanlar Kureyş’in âdeti böyleydi. Adam ayıldığında kendisine hulle giydirilip haluk sürülmüş olduğunu gördü. ‘Bunlar nedir?’ diye sorunca Hadîce,

‘Sen beni Abdullah’ın oğlu Muhammed ile evlendirmedin mi?’ dedi. Babası,

‘Ben seni Ebû Tâlib’in yetimi ile nasıl evlendiririm? Hayatıma yemin ederim ki bu evliliğe izin vermeyeceğim’ dedi. Bunun üzerine Hadîce, ‘Halkın seni aklı karışmış ve değersiz bir kişi olarak tanımasından utanmaz mısın? Sen şimdi halka ‘O sırada sarhoştum’ diyerek kendini küçük mü düşüreceksin?’ dedi.

Böylece Hadîce, babasına bu türden nasihatler edip razı oluncaya kadar da onun yakasını bırakmadı.”[174]

c. Peygamber Aleyhisselamın Âişe Validemizle Evlenmesi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Hadîce vefat edince arkasından o sırada Mekke’de bulunan Osmân bin Maz’ûn’un hanımı Havle binti Hakîm bin Evkas radıyallahu anhâ, Peygamber aleyhisselama: ‘Ey Allah’ın Resûlü! Evlenmeyecek misin?’ diye sordu.

O sıra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem henüz Mekke’de idi. (Medine’ye hicret etmemişti.) Resûl-i Ekrem, *‘Kiminle evleneyim?’* diye sordu. Havle radıyallahu anhâ,

‘Dul ya da bakire, hangisini istersen’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Bakire olan kimdir?’ diye sorunca Havle radıyallahu anhâ,

‘Senin yanında insanların en sevimlisi olan kişinin, yani Ebû Bekir’in kızı Âişe’dir’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Dul olan kadın kimdir?’ diye sordu. Havle radıyallahu anhâ da ‘Sevde binti Zem’a. O sana iman etmiş ve getirdiğin dine tâbi olmuştur’ diye cevap verdi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘O hâlde git, Âişe’yi benim için iste’ buyurdu.

Böylece Havle radıyallahu anhâ, Hz. Ebû Bekir’in evine gitti. Hz. Âişe’nin annesi Ümmü Rûmân da oradaydı. Ona, ‘Ey Ümmü Rûmân! Allah size çok büyük bir hayır ve bereket vermek dilemiştir. Allah Resûlü beni, kızınız Âişe’yi kendisi için istemeye gönderdi’ dedi. Ümmü Rûmân,

‘Bunu ben de isterim. Fakat Ebû Bekir’e danışmamız gerekiyor. O da birazdan gelir’ diye cevap verdi. Hz. Ebû Bekir geldiğinde Havle radıyallahu anhâ ona, ‘Ey Ebû Bekir! Allah size çok büyük bir hayır ve bereket vermek dilemiştir. Peygamber beni, kızınız Âişe’yi kendisi için istemeye gönderdi’ dedi. Ebû Bekir radıyallahu anh, ‘Âişe ona düşer mi bilmiyorum. Çünkü Âişe, onun (din) kardeşinin kızıdır’ diye cevap verdi.

Bunun üzerine Havle olup biteni Peygamber aleyhisselama anlattı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Ebû Bekir’e git ve ona aramızdaki kardeşliğin soy kardeşliği değil, İslam kardeşliği olduğunu ve bunun için de Âişe’nin bana haram olmadığını söylediğimi ilet’* buyurdu.

Böylece Havle radıyallahu anhâ tekrar Ebû Bekir’in yanına gitti ve ona Peygamber aleyhisselamın sözlerini iletti. Ebû Bekir, ‘Git, Peygamber’i çağır!’ dedi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem geldiğinde de kızı Âişe’yi ona nikâhladı.”[175]

d. Peygamber Aleyhisselamın Sevde Validemizle Evlenmesi

Ebû Seleme ile Yahyâ bin Abdurrahmân bin Hâtıb anlatıyor:

“... Daha sonra Havle radıyallahu anhâ çıkıp Sevde binti Zem’a’nın yanına gitti. Ona,

‘Allah sana hayır ve bereket dilemiştir!’ dedi. Sevde radıyallahu anhâ,

‘Bununla ne demek istiyorsun?’ diye sordu. Havle radıyallahu anhâ,

‘Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem beni sana, seni kendisine istemem için gönderdi’ dedi. Sevde radıyallahu anhâ, ‘Ben bunu isterim ama babama danışmamız gerekiyor. Sen şimdi git, meseleyi bir de ona aç’ dedi.

Sevde radıyallahu anhânın babası çok yaşlı biriydi. Bu sebeple cahiliye haccından bile geri kalmıştı. Havle radıyallahu anhâ onun yanına giderek kendisini cahiliye selamı ile selamladı. Zem’a ona, ‘Sen kimsin?’ diye sordu. Havle radıyallahu anhâ, ‘Ben Havle binti Hakîm’im’ dedi. Zem’a, ‘Ne istiyorsun?’ diye sordu. Havle radıyallahu anhâ,

‘Beni Abdullah’ın oğlu Muhammed, kızın Sevde’yi kendisi için istemeye gönderdi’ dedi. Zem’a, ‘Muhammed reddedilecek birisi değildir. Peki, kızım Sevde bu işe ne diyor?’ diye sordu. Havle, ‘Kızın bu evliliği istiyor’ diye cevap verdi. O zaman Zem’a, ‘Öyleyse git, Muhammed’i buraya çağır!’ dedi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem geldiğinde Zem’a, kızı Sevde’yi onunla evlendirdi. O sırada Sevde’nin erkek kardeşi Abd bin Zem’a hacda bulunuyordu. Dönüp de bu evliliği işittiğinde başına topraklar saçarak dövündü. Abd bin Zem’a daha sonraları Müslüman olmasının ardından,

‘Benim o zamanlar ne kadar beyinsiz olduğumu düşünün ki kız kardeşim Sevde peygamberle evlendi diye başıma toprak saçmıştım’ derdi.”[176]

e. Peygamber Aleyhisselamın Hz. Ömer’in Kızı Hz. Hafsa Validemizle Evlenmesi

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Ömer bin Hattâb’ın kızı Hafsa radıyallahu anhâ, Huneys bin Huzâfe es-Sehmî’nin vefatı üzerine dul kalmıştı.

Huneys, Peygamber aleyhisselamın sahabelerindendi. Bedir savaşında Müslümanlarla birlikte savaşmış, yaralanıp Medine’de vefat etmişti.

Ömer, (dul kalan kızı için) Osmân’a giderek ‘Eğer istersen Hafsa’yı sana nikâhlayayım’ dedi. O, ‘Bana biraz zaman tanı da düşüneyim’ cevabını verdi. Aradan birkaç gün geçti. Ömer’e gelip ‘Şu anda evlenmeyi düşünmüyorum’ dedi.

Ömer radıyallahu anh devamla şöyle anlatıyor:

Sonra Ebû Bekir es-Sıddîk’a gittim. ‘Eğer istersen kızım Hafsa’yı sana nikâhlayayım’ dedim.

Ebû Bekir sustu ve bana hiçbir cevap vermedi. Bundan dolayı ona, Osmân’a öfkelendiğimden daha fazla bir şekilde öfkelendim. (Çünkü Osmân bir cevap vermiş ve özür belirtmişti.) Birkaç gece bekledim. Sonra Hafsa’yı Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem istedi. Ben de Hafsa’yı Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme nikâhladım.

Daha sonra bir gün Ebû Bekir es-Sıddîk ile karşılaştım. Bana, '(Ey Ömer!) Kızın Hafsa'yı bana teklif ettiğin gün sana cevap vermemiş olmama herhâlde gücendin' dedi. Ben de 'Evet, sana öfkelendim' dedim. Bunun üzerine Ebû Bekir,

'Senin teklifine cevap vermekten beni engelleyen bir şey yoktu. Fakat ben Peygamber aleyhisselamın Hafsa'dan bahsettiğini duymuştum. Bunun için de onun sırrını ifşa etmek istemedim. Şayet Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Hafsa'ya talip olmasaydı onunla evlenmeyi ben kabul edecektim' dedi."[177]

f. Peygamber Aleyhisselamın Ümmü Seleme Validemizle Evlenmesi

Ümmü Seleme radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Ümmü Seleme radıyallahu anhânın iddeti tamamlandığında Ebû Bekir es-Sıddîk ona talip oldu. Fakat Ümmü Seleme onunla evlenmek istemedi. Daha sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir aracı göndererek ona talip oldu. Ümmü Seleme radıyallahu anhâ gelen kişiye,

'Peygamber aleyhisselama benim kıskanç ve çok çocuklu bir kadın olduğumu söyle. Üstelik velilerimden de bunu danışabileceğim hiç kimse burada yoktur' dedi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem o aracıya,

'Ümmü Seleme'ye git ve ona söyle: 'Ben kıskanç bir kadınım diyorsun. Ben onun kıskançlığını gidermesi için Allah'a yalvaracağım. Kıskançlığı yok olup gidecektir. 'Küçük çocuklarım var' diyorsun. Merak etme, Allah onlara yardım eder. 'Benim bu konuyu danışabileceğim velilerimden hiçbir yakınım yok' sözüne gelince; burada veya uzakta olan hiç kimse senin bu evliliğini kötü karşılamaz' buyurdu.

Ümmü Seleme radıyallahu anhâ, (Peygamber aleyhisselamdan gelen bu sözleri işitince) oğlu Ömer'e, 'Kalk, beni Peygamber'le evlendir!' dedi.

Böylece o da Resûl-i Ekrem'i (annesi Ümmü Seleme'yle) evlendirdi."[178]

g. Peygamber Aleyhisselamın Ümmü Habîbe binti Ebî Süfyân Validemizle Evlenmesi

Ümmü Habîbe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“(Habeşistan’a hicret ettiğimiz sırada) bir gece rüyamda kocam Ubeydullah bin Cahş’ı sanki çok kötü ve çok çirkin bir surette gördüm. Uyandığımda çok korktum. (Kendi kendime), ‘Allah’a yemin ederim ki onun inancı ve durumu bozulmuştur’ dedim.

Sabah olduğunda bana,

‘Ey Ümmü Habîbe! Ben bu din konusunu bir daha düşündüm ve sonunda Hristiyanlıktan daha iyi bir din olmadığına karar verdim. Zaten bildiğin gibi bu dine bir kere daha girmiştim. Sonra da onu bırakıp Muhammed’in dinine tâbi olmuştum. Ama şimdi ben yine Hristiyanlığa dönüyorum’ dedi. Bunun üzerine ‘Vallahi bu senin için hayırlı olmayacaktır’ dedim.

Sonra ona gördüğüm rüyayı anlattım fakat beni dinlemedi. İçkiye başladı ve bu şekilde Hristiyan olarak da öldü. Onun ölümünden sonra rüyamda birisi bana, ‘ey mü’minlerin annesi!’ diye seslendi.

Korkuyla uyandım. Bu rüyayı Peygamber aleyhisselamın benimle evleneceğine yordum. Gerçekten de iddetim bittiğinde Habeşistan hükümdarı Necâşî’nin cariyesi Ebrehe gelerek Peygamber aleyhisselamın beni kendisi için istetmek üzere bir elçi göndermiş olduğunu söyledi. Sonra Necâşî, Habeşistan’da bulunan muhacirleri toplayarak onlara bir yemek yedirdi ve bana da mehir olarak dört yüz dirhem gümüş para gönderdi. Bu para elime geçtiğinde Peygamber aleyhisselamın benimle evlenmek istediği müjdesini getiren Ebrehe isimli cariyeyi çağırttım. Kendisine elli miskal altın vererek ‘Bana bu müjdeyi getirdiğin gün yanımda başka mal bulunmadığı için sana onları verebilmiştim. Bugün ise (evlilik) mehrimi aldım. Şu elli miskal altını alarak ailenin ihtiyaçları için harca’ dedim.

Ancak o bunu kabul etmedi. Hatta koltuğunun altında getirmiş olduğu küçük bir sandıkta bulunan, daha önce kendisine hediye ettiğim ziynetleri de iade ederek şöyle dedi:

‘Hükümdar Necâşî bana senden hiçbir şey almamamı emretti. Zaten benim böyle şeylere ihtiyacım da yoktur. Çünkü bildiğin gibi Necâşî’nin elbiselerine ve kokularına bakmaktayım ve bu da bana yetiyor. Ayrıca ben Peygamber aleyhisselamın dinine tâbi oldum. Bu ise her şeyden daha değerlidir. Ben Allah için Müslüman oldum. Hem hükümdar Necâşî, hanımlarına yanlarında bulunan güzel kokuları sana göndermelerini emretti.’

Ertesi gün Ebrehe bana ud, vers, amber ve zebâd gibi daha birçok güzel koku getirdi. Ben daha sonra Medine’ye döndüğümde bu güzel kokuları da beraberimde götürdüm. Benim bunları süründüğümü gördüğü hâlde Resûlullah hiçbir şey demiyordu. Sonra hizmetçi kız Ebrehe (bana),

‘(Memleketine döndüğünde) Peygamber aleyhisselama benden selam söylemeni ve onun dinine tâbi olduğumu (haber verir misin?)’ dedi.

Bu olanlardan sonra hizmetçi kız Ebrehe’nin bana çok iyilik ve yardımı dokundu. Çeyizimi düzenleyip yol hazırlıklarımı gördü. Yanıma her geldiğinde, ‘Sakın senden istediğim şeyi unutma!’ diyordu.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanına geldiğimizde ona, Necâşî’nin vekâleten nasıl nikâhımızı kıydığını ve hizmetçi kız Ebrehe’nin bana nasıl yardımcı olduğunu anlattım. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem tebessüm etti. Daha sonra kendisine, hizmetçi kız Ebrehe’nin gönderdiği selamı ilettim. O zaman Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ve aleyhesselâmü ve rahmetullâhi ve berekâtühû’ (Allah’ın selamı, rahmeti ve bereketi onun da üzerine olsun) buyurdu.”[179]

h. Peygamber Aleyhisselamın Zeyneb binti Cahş Validemizle Evlenmesi

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Zeyneb binti Cahş radıyallahu anhânın iddeti tamamlandığında Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Zeyd bin Hârise radıyallahu anha: *‘Zeyneb’e git ve benim kendisine evlenme teklif ettiğimi söyle’* buyurdu.

Zeyd bin Hârise radıyallahu anh devamla şöyle anlatıyor: Zeyneb binti Cahş radıyallahu anhânın yanına vardığımda hamur yoğurmaktaydı. Onu gördüğüm zaman Peygamber aleyhisselamın kendisini istemesinden dolayı gözümde o kadar büyüdü ki ona bakamayacağımı anladım. Bunun için de topuklarımın üzerinde geri dönerek sırtımı ona çevirdim ve 'Ey Zeyneb! Müjdeler olsun! Peygamber sana evlilik teklif etmektedir. Bunun için de beni gönderdi' dedim. Bunun üzerine Zeyneb radıyallahu anhâ,

'Ben Rabbimin bu hususta emirlerine danışmadıkça hiçbir şey yapacak değilim' dedi.

Sonra da kalktı, evindeki namazgâhına gitti. Daha sonra Allah'ın, Resûl-i Ekrem ile Zeyneb'in nikâhını kıymış olduğunu bildiren ayet-i kerime nazil oldu. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Zeyneb'in yanına izin almaksızın girdi..."[180]

* Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Cahş'ın kızı Zeyneb'le gerdeğe gireceği günün akşamında et ve ekmekten oluşan bir düğün yemeği verip halkı bu yemeğe davet etme görevini de bana yükledi. Böylece gelen bir grup insan, yemeğini yiyip çıkıyor ve onların yerine başka bir grup alınıyordu. Bu şekilde çağrılması gereken herkese haber verdim.

Nihayet ben, 'Ey Allah'ın Resûlü! Artık gelecek kimse kalmadı' dedim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'O hâlde sofrayı kaldırınız' buyurdu.

Sofra kaldırıldı ama üç kişi oturmaya devam ederek konuşmaya daldılar. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onları öylece bırakarak dışarı çıktı. Âişe'nin odasına gidip *'es-selâmü aleyküm ehle'l-beyt ve rahmetullâhi ve berekâtühû'* (Ey ehl-i beyt! Selam, Allah'ın rahmeti ve bereketi üzerinize olsun) buyurdu.

Hz. Âişe de 've aleyke's-selâmü ve rahmetullâhi ve berekâtühû' (Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi senin de üzerine olsun.) Yeni hanımını nasıl buldun? Allah mübarek eylesin' dedi.

Böylece Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem teker teker bütün hanımlarının odalarını dolaşıp onlara, Hz. Âişe'ye söylediği sözün aynısını söyledi. Onlar da Âişe'nin söylediğinin aynısını Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme tekrarladılar. Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Zeyneb'in odasına geri döndü fakat o üç kişinin hâlâ oturmakta olduğunu gördü. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem çok hayâ sahibi birisiydi. Tekrar çıkıp Âişe'nin odasına yöneldi.

Bu sırada ben mi yoksa bir başkası mı haber verdi hatırlayamıyorum ama Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem o üç kişinin gittiğini haber aldı. Bunun üzerine Zeyneb'in odasına geri döndü. Ben de arkasından gidiyordum. Peygamber odanın eşiğinden bir ayağını içeri atar atmaz daha öbür ayakları dışarda olduğu hâlde kapının perdesini benimle kendisi arasına çekti. Bu olaydan sonra perde/hicâb (örtü) (Ahzâb suresinin 33/53) ayeti indi."[181]

ı. Peygamber Aleyhisselamın Safiyye binti Huyey Validemizle Evlenmesi

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"Hayber savaşı (sonucunda alınan) esirler bir araya getirildi. Dıhyetü'l-Kelbî radıyallahu anh, Peygamber aleyhisselama gelerek 'Ey Allah'ın Resûlü! Bana bir cariye ver' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Git, esirler arasından bir cariye al' buyurdu.

Dıhye radıyallahu anh da gidip Safiyye binti Huyey'i aldı. Bunun üzerine birisi Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme,

'Ey Allah'ın Resûlü! Sen Kurayza ve Nadîr kabilelerinin hanımefendisi olan Safiyye binti Huyey'i Dıhye'ye mi verdin? Safiyye'ye senden daha layık kimse yoktur' dedi.

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Safiyye'yi çağırın'* buyurdu. Safiyye'yi görünce Dıhye'ye, *'Sen kendine başka bir cariye al'* buyurdu.

Sonra da Safiyye'yi azat edip onunla evlendi."[182]

* Yine Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz Hayber’e vardık. Yüce Allah, Hayber’i ve Hısn (Kamûs) kalelerinin fethini müyesser kıldı. Peygamber aleyhisselama, Safiyye binti Huyey’in güzelliğinden bahsedildi. Kocası (savaş sırasında) öldürülmüştü. Safiyye ise henüz daha yeni gelin olmuştu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de onu kendisi için seçti.

Ay hâlinden temizlenip kendisine helal olduğunda Hayber’in aşağı taraflarında kalan Seddü’s-Sahbâ denen yerde onunla gerdeğe girdi. Sonra da küçük bir kapta (hurma, yağ ve yoğurt kurusu karıştırılmasıyla hazırlanmış) hays denen bir yemek yaptırdı ve bana da *‘Etrafta bulunanlara (bu nikâhı) ilan et’* buyurdu.

İşte Safiyye’nin velime yani düğün yemeği buydu. Sonra Medine’ye doğru yola çıktık. Yolda Peygamber aleyhisselamın onun etrafına koruyucu bir aba gerdirdiklerini ve konak yerlerinde devesinin yanına dizini dikerek oturduklarını ve Safiyye’nin de onun dizlerine basmak suretiyle deveye bindiğini bizzat gözlerimle gördüm.”[183]

* Yine Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Hayber ile Medine arasında üç gece kaldı ve bu sırada da Safiyye ile gerdeğe girdi. Ben Müslümanlar’ı velime yani düğün yemeğine çağırdım. Yemekte ekmek ve et yoktu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Bilâl radıyallahu anha sofraları kurmasını emretti. O da deriden yapılmış sofralar getirerek yere yaydı ve üzerlerine de hurma, çökelek ve yağ koydu.

Müslümanlar birbirlerine, ‘Acaba Safiyye müminlerin annelerinden biri mi olacak yoksa cariye olarak mı kalacaktır?’ diye soruyordu.

Sonra yine kendi aralarında, ‘Eğer Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onu perde arkasına alırsa mü’minlerin annelerinden birisi olur. Aksi takdirde cariye olarak kalır’ dediler.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yola çıkacağımız zaman Safiyye için devesinin terkisinde yumuşak bir yer yaptı ve üzerine de bir perde gerdi.”[184]

i. Peygamber Aleyhisselamın Cüveyriyye Validemizle Evlenmesi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Müstalikoğulları kabilesinin esirlerini sahabeler arasında paylaştırırken Cüveyriyye binti Hâris, Sâbit bin Kays bin Şemmâs’ın ya da onun amcası oğlunun payına düşmüştü. Bu sırada Cüveyriyye kendisi için Sâbit bin Kays ile (bu esaretten kurtulmak için) mükâtebe/sözleşme yaptı.

Cüveyriyye tatlı ve çok güzel bir hanımdı; bundan dolayı her gören ona vurulurdu. Derken mükâtebe/sözleşme akdiyle ilgili kendisine yardımcı olması için Peygamber aleyhisselama geldi.

Âişe radıyallahu anhâ devamla şöyle anlatıyor: Allah’a yemin ederim ki odamın kapısında ilk gördüğümde onun hâli hoşuma gitmedi. Peygamber aleyhisselamın benim onda gördüğüm (güzelliği) göreceğini anladım.

Cüveyriyye, Peygamber aleyhisselamın huzuruna girip şöyle söyledi:

‘Ey Allah’ın Resûlü! Ben Hâris bin Ebî Dırâr’ın kızıyım. Babam, kabilesinin reisi idi. Başıma gelenleri biliyorsunuz. Ben Sâbit bin Kays bin Şemmâs’ın veya onun amcası oğlunun hissesine düştüm. (Esirlikten kurtulmam hususunda) onunla kendim için sözleşme akdi yaptım. Şimdi de yaptığım bu sözleşme hususunda bana yardımcı olman için sana geldim.’ Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Bundan daha hayırlı bir şey ister misin?’ diye sordu. Cüveyriyye,

‘O nedir? Ey Allah’ın Resûlü?’ diye sorunca Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘(Esaretten kurtulmam için gerekli) sözleşme akdini ödeyeyim ve sonra da seninle evleneyim’ buyurdu. Cüveyriyye de ‘Evet, ey Allah’ın Resûlü! Bunu kabul ediyorum’ dedi.

Âişe radıyallahu anhâ devamla şunları anlatıyor:

Peygamber aleyhisselamın Cüveyriyye binti Hâris ile evlendiği haberi insanlara ulaştı. Bunun üzerine sahabeler, ‘Müstalikoğulları kabilesi, Peygamber aleyhisselamın kayınları oldu’ dediler.

Bunun üzerine sahabeler, ellerindeki bütün esirleri serbest bıraktılar. Böylece bu evlilik sayesinde Müstalikoğulları kabilesinden yüz hane halkı azat edildi. Ben kavmine hayırlı ve faydalı olmak hususunda Cüveyriyye’den daha büyük bir kadın tanımadım.”[185]

j. Peygamber Aleyhisselamın Meymûne Validemizle Evlenmesi

İbni Şihâb rahimehullah anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Hudeybiye'den bir sene sonra, hicretin yedinci senesi zilkade ayında umre yapmak niyetiyle Mekke'ye doğru yola çıktı.

Bir sene önce yine aynı ayda müşrikler, Peygamber'i Mescid-i Haram'a girmekten alıkoymuşlardı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Ye'cüc denen yere geldiğinde amcasının oğlu Ca'fer bin Ebî Tâlib'i, Meymûne bintü'l-Hâris bin Hazen'i kendisine istemek üzere Âmiroğulları kabilesine gönderdi.

Meymûne bu teklifi kabul ederek Peygamber aleyhisselamın amcası Abbâs'ı kendisine vekil tayin etti. Çünkü kız kardeşi Ümmü'l-Fadl, Abbâs'ın hanımıydı. Böylece Abbâs bin Abdülmuttalib, Meymûne'yi peygamberle evlendirdi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Mekke yakınlarında Serif denilen yerde Meymûne validemizin gelişini bekledi. Gelmesi üzerine de onunla burada gerdeğe girdi. Ancak yüce Allah onun burada yani Serif'te vefat etmesini takdir buyurdu ve Resûlullah'la evlendiği bu yerde (yıllar sonra) vefat etti."[186]

* Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Meymûne bintü'l-Hâris ile evlendi. Sonra (Hudeybiye sırasında yapılamayan umrenin bir yıl sonra yapılması kararı gereği kazâ umresini yapmak üzere sahabeleriyle birlikte) Mekke'de üç gün kaldı. Üçüncü gün müşriklerin elçisi olan Huveytıb bin Abdüluzzâ birkaç kişiyle birlikte gelerek Peygamber aleyhisselama,

'Artık süren bitti. Şehrimizi terk et!' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Size ne zararım var? Bırakın da aranızda düğün yapıp gerdeğe gireyim ve yemek hazırlatayım. Hem siz de gelir, yemeğimi yersiniz' buyurdu. Huveytıb ve arkadaşları,

'Bizim senin yemeğine ihtiyacımız yoktur. Derhâl Mekke'den çık!' dediler.

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Meymûne validemizi de alarak Mekke'den çıktı ve Serif denen yerde onunla gerdeğe girdi."[187]

k. Peygamber Aleyhisselamın Kızı Hz. Fâtıma'yı Hz. Ali ile Evlendirmesi

Büreyde radıyallahu anh anlatıyor:

"Ensardan bazı kimseler Ali'ye, Fâtıma'yı kendisine istemesini tavsiye ettiler. Bunun üzerine Ali, Peygamber aleyhisselamın yanına vardı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Ebû Tâlib'in oğlu ne istiyor?' diye sordu. Ali radıyallahu anh,

'Ey Allah'ın Resûlü! Kızın Fâtıma'ya (talip olmak) için geldim' dedi. O zaman Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Merhaba, hoş geldin!'* buyurdu ve başka bir şey söylemedi.

Ali, Peygamber aleyhisselamın yanından çıkıp kendisini dışarıda beklemekte olan ensarın yanına gitti. 'Ne oldu?' diye sordular. Ali radıyallahu anh,

'Bilmiyorum. Resûlullah, 'Merhaba, hoş geldin' sözünden başka bir şey söylemedi' dedi. Onlar da 'Peygamber aleyhisselam bu iki kelimeden birini bile söylemiş olsa senin için yeterliydi. Kaldı ki sana ikisini birden söylemiş' dediler.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, kızı Hz. Fâtıma'yı Ali'yle evlendirdikten sonra Hz. Ali'ye, *'Ey Ali! Evlenen kimse velime (düğün yemeği) vermelidir'* buyurdu. O sırada orada bulunan Sa'd radıyallahu anh ayağa kalkarak 'Ey Allah'ın Resûlü! Benim bir koçum var. (Onu bu yemek için veriyorum)' dedi.

Ensardan bazı kimseler de Ali'nin düğün yemeği için etraftan bir miktar hububat topladılar. Gerdek gecesi geldiğinde Resûlullah, Ali'ye: *'Beni görmeden sakın gerdeğe girmeyiniz'* buyurdu.

Sonra su istedi, ondan abdest aldı. Ardından bu sudan Ali'nin üzerine serperek *'Allah'ım! Bu evliliği ikisi için de mübarek kıl. Gerdeğe girmelerinde ikisi için de bereket ihsan eyle'* diye dua etti."[188]

* Esmâ binti Umeys radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Ben Fâtıma’nın gerdek gecesinde, onun evinde sabahladım. Sabahleyin Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem gelerek kapıyı çaldı. Kapıya Ümmü Eymen -radıyallahu anhâ- çıktı. Peygamber aleyhisselama ne emrettiklerini sordu.

Resûlullah, *‘Ey Ümmü Eymen! Bana kardeşimi çağır’* buyurdu. Bunun üzerine Ümmü Eymen, ‘Ey Allah’ın Resûlü! O senin kardeşin oluyorsa kızını nasıl onunla evlendirebiliyorsun?’ deyince Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ey Ümmü Eymen! Ben sana onu çağırmanı söylemiştim’ buyurdu.

Peygamber aleyhisselamın sesini işiten kadınlar toparlandılar. Peygamber aleyhisselam içeri girip bir köşeye oturdu. Biraz sonra Ali geldi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona dua etti ve bir kap içerisindeki sudan onun üzerine serpti. Ardından, *‘Bana Fâtıma’yı çağırınız’* buyurdu.

Fâtıma hayâsından dolayı ter içerisinde ve ezilip büzülerek geldi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kızı Hz. Fâtıma’ya,

‘Sakin ol, kızım. Ben seni yakınlarım arasında en sevdiğim birisiyle evlendirdim’ buyurdu.”[189]

l. Sahabelerden Rebîa el-Eslemî’nin Evlenmesi

Rebîa el-Eslemî radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben Peygamber aleyhisselama hizmet ediyordum. (Bir gün) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana,

‘Ey Rebîa! Evlenmeyecek misin?’ diye sordu.

‘Hayır vallahi, ey Allah’ın Resûlü! Evlenmek istemiyorum. Evleneceğim kadını besleyebilecek bir şey yok. Ayrıca evliliğimin sana hizmetime engel olacağını düşünüyorum’ dedim.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem benden yüzünü çevirdi ve hiçbir şey söylemedi.

Ben de kendi kendime, ‘Allah’a yemin ederim ki dünya ve ahiretime neyin daha yararlı olacağını Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem benden daha iyi bilir. Eğer bana tekrar ‘Evlenmeyecek misin?’ diye sorarsa ‘Evet, evleneceğim ey Allah’ın Resûlü! Bana dilediğini emret’ diyeceğim’ dedim.

Yine (bir gün) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana,

‘Ey Rebîa! Evlenmeyecek misin?’ diye sordu.

Ben de ‘Evet, evleneceğim. Bana dilediğinizi emredin!’ dedim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, ‘O hâlde filanca aileye git ve onlara, beni size Allah’ın Resûlü gönderdi ve filanca kadını benimle evlendirmenizi emretti, de’ buyurdu.

Bu aile ensar kabilesinden birine mensup olup Peygamber aleyhisselamın yanına seyrek gelirlerdi. Bu sebeple adları pek meşhur değildi. Onlara gittim ve ‘Beni Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem size gönderdi. Beni (filanca kadınla) evlendirmenizi emrediyor’ dedim. Onlar,

‘Resûlullah’a ve Resûlullah’ın elçisine merhabalar olsun! Vallahi Allah Resûlü’nün gönderdiği biri, ihtiyacı giderilmeden geri gönderilmez’ dediler.

Beni Peygamber aleyhisselamın söylediği kadınla evlendirdiler. Bana çok iyi davrandılar. Kalbimi kıracak en ufak bir hareketlerini dahi görmedim. Benim (kendilerine) söylediğim sözlere karşılık herhangi bir delil bile istemediler. İtimat edip bana kızlarını verdiler. Fakat ben Peygamber aleyhisselamın yanına hüzünlü bir şekilde geri döndüm. Ona,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Sen beni şerefli bir aileye gönderdin. Onlar bana çok lütufta bulundular ve doğru söyleyip söylemediğimi dahi araştırıp sormaksızın beni o söylediğiniz kadınla evlendirdiler. Fakat benim mehir olarak ona verecek hiçbir şeyim yoktur’ dedim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, kabilemizin reisi olan Büreyde el-Eslemî radıyallahu anha,

‘Ey Büreyde! Rebîa için aranızda bir hurma çekirdeği ağırlığında da olsa altın toplayınız!’ buyurdu.

Onlar da kendi aralarında biraz altın topladılar. Benim için topladıklarını aldım. Sonra (altınlarla birlikte) Peygamber aleyhisselamın yanına geldim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Bunu o aileye götür ve onlara, ‘İşte bu, kızınızın mehridir’ de’ buyurdu.

Ben de o altını kadının ailesine götürdüm. Onlara, ‘İşte bu, kızınızın mehridir’ dedim.

Ben (kabul etmeyeceklerinden korkarken) onlar bunu kabul ettiler ve razı olup ‘Bu çoktur ve bereketlidir’ dediler.

Bundan sonra yine (düğün yemeği veremeyeceğim düşüncesiyle) üzgün olarak Peygamber aleyhisselamın yanına döndüm. Bana, *'Ey Rebîa! Niçin üzüntülüsün?'* diye sordu.

'Ey Allah'ın Resûlü! Ben bunlardan daha cömert ve şerefli bir kavim görmedim. Verdiğim az bir mehre razı oldular ve bana ikramlarda bulunarak 'Bu çoktur ve bereketlidir' dediler. Ancak düğün yemeği verebilecek durumda değilim' dedim.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yine kabilemizin reisi olan Büreyde el-Eslemî'ye, *'Ey Büreyde! Rebîa(nın düğün yemeği) için koyun parası toplayınız!'* buyurdu.

Kabilem kendi aralarında semiz ve büyük bir koç alabilecek kadar para topladılar. Daha sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana, *'Âişe'ye git ve ona, içinde bazı yiyeceklerin bulunduğu zembili sana vermesini istediğimi söyle'* buyurdu.

Âişe'nin yanına gittim ve Peygamber aleyhisselamın söylediklerini ona söyledim. Âişe radıyallahu anhâ, 'İşte zembil orada duruyor. İçerisinde de yedi ölçek kadar arpa var. Allah'a yemin ederim ki bizim ondan başka yiyeceğimiz yok fakat sen onu al, götür!' dedi.

Zembili alıp Peygamber aleyhisselama getirdim ve Âişe validemizin söylediklerini aktardım. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Bunları al ve evleneceğin kadının ailesine götür, arpalarla ekmek yapılmasını ve koçun da pişirilmesini söyle'* buyurdu.

Ben de bütün erzakları alıp götürdüm. 'Ekmekleri biz hazırlarız. Yemeği de siz yapın' dediler.

Koçu alıp getirdik. Eslem kabilesinden birkaç kişiyle birlikte onu kestik, yüzdük ve pişirdik.

Sabah olduğunda artık bütün yemekler hazırlanmıştı. Ekmekler pişirilmiş ve etler kaynatılmıştı. O gün düğün yemeğini verdim. Resûlullah'ı da yemeğe davet ettim.

Bu olaydan sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana ve Ebû Bekir'e birer tarla verdi. Bu iki tarla yan yana olup içinde de bazı hurma ağaçları vardı. Bir ara dünya sevgisi baskın çıkarak bu ağaçlardan biri hakkında ihtilafa düştük. Ben, 'Bu benim tarlamın sınırındadır' dedim. Ebû Bekir de 'Hayır, benimkinin sınırındadır' diye itiraz etti.

Bu olay üzerine aramızda atıştık. Bu sırada Ebû Bekir bana hoşuma gitmeyen bir söz söyledi. Sonra pişman olarak 'Ey Rebîa! Bu söylediğim sözü sen de bana söyle ki kısas olsun' dedi. Ben de 'Ben böyle bir şey yapmam' dedim. Bunun üzerine Ebû Bekir bana, 'Ya bana o sözün aynısını söylersin ya da gidip seni Peygamber aleyhisselama şikâyet ederim' dedi.

Ben de 'Ben böyle bir şey yapmam' dedim.

Bunun üzerine Ebû Bekir, beni şikâyet etmek için Peygamber aleyhisselama gitti. Ben de onu takip ettim. Bu sırada bizim atışmamızı ve konuşmalarımızı duymuş olan bazı yakınlarım arkamdan gelerek 'Allah, Ebû Bekir'den razı olsun! Ne hakla seni Peygamber aleyhisselama şikâyet edecek. Çünkü sana, hoşuna gitmeyen sözler söyleyen kendisidir' dediler. Şöyle cevap verdim:

'Siz onun kim olduğunu biliyor musunuz? O, Ebû Bekir es-Sıddîk'tır. Mağarada ikinin ikincisi, Peygamber aleyhisselamın arkadaşıdır. Kendisi saçını ve sakalını İslam ve ona hizmet yolunda ağartmıştır. Sakın benimle birlikte gelmeye kalkışmayın. Çünkü o dönüp arkasına baktığında sizin bana yardımcı olduğunuzu görürse öfkelenir. Onu öfkelendirdiğimizi gördüğünde Peygamber de bize öfkelenir. Böylece bu ikisinin öfkesi için Allah da öfkelenir, sonuçta Rebîa helak olur.'

Bunun üzerine yakınlarım, 'O hâlde ne yapmamızı tavsiye edersin?' dediler.

'Geri dönün, gidin!' dedim.

Ebû Bekir radıyallahu anh, Peygamber aleyhisselama giderek aramızda geçenleri anlattı. Oraya vardığımda Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem başını kaldırıp bana baktı ve *'Ey Rebîa! Seninle Ebû Bekir'e ne oluyor? Niçin ihtilafa düştünüz?'* diye sordu.

‘Ey Allah’ın Resûlü! Şöyle şöyle oldu... Tartışma esnasında Ebû Bekir bana hoşuma gitmeyen bir söz söyledi ve sonra da ‘Ey Rebîa! Bu söylediğim sözü sen de bana söyle ki kısas olsun’ dedi. Ben ise bunu kabul etmedim. İşte olay bundan ibarettir’ dedim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘O hâlde sen ona aynı şekilde cevap verme. Fakat ‘Ey Ebû Bekir! Allah seni bağışlasın’ de’ buyurdu.

Böylece Ebû Bekir es-Sıddîk arkasını döndü ve Peygamber aleyhisselamın huzurundan ağlayarak çıktı.”[190]

m. Peygamber Aleyhisselamın Ashabından Cüleybib’in Evlenmesi

Ebû Berze el-Eslemî radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber aleyhisselamın sahabelerinden Cüleybib konuşmayı, hanımlara takılmayı ve onlarla şakalaşmayı seven birisiydi. Bu yüzden ben kendi hanımıma, ‘Sakın Cüleybib’le sizi bir arada görmeyeyim; yoksa şöyle şöyle yaparım’ diye uyarıda bulundum.

Ensardan dulu ya da kızı olan kimseler, Peygamber aleyhisselamın ona ihtiyacı olup olmadığını yani birisiyle evlendirmek isteyip istemediğini öğrenmeden onları evlendirmezdi. Bir gün Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ensardan bir kişiye,

‘Kızını bana verir misin?’ diye sordu. Adam,

‘Evet! Başım gözüm üstüne ey Allah’ın Resûlü?’ diye karşılık verdi. O zaman Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Ben onu kendi nefsim için istemiyorum’* buyurdu. O adam,

‘Kim için istiyorsunuz ey Allah’ın Resûlü!’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Ben onu Cüleybib için istiyorum’* buyurdu. Bunun üzerine adam, ‘Kızın annesiyle istişare edip size haber veririm, ey Allah’ın Resûlü!’ dedi.

Sonra o adam, hanımının yanına varıp ‘Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kızını istiyor’ dedi. Hanımı, ‘Başım gözüm üstüne’ dedi. Ancak adam, ‘Peygamber onu kendi nefsi için değil Cüleybib için istiyor’ diye ekleyince adamın hanımı, ‘(Bizde) Cüleybib’e verecek kız yok. (Bizde) Cüleybib’e verecek kız yok. Allah’a yemin ederim ki biz onu Cüleybib’le evlendirmeyiz’ dedi.

Adam, kızın annesinin sözlerini Peygamber aleyhisselama haber vermek üzere kalkmak istediğinde kızı,

‘Beni sizden kim istiyor?’ diye sordu. Kadın, kocasının getirdiği teklifi kızına söyledi. Kız da ‘Siz Peygamber aleyhisselamın emrine karşı mı geliyorsunuz? Beni onun istediğine veriniz. Çünkü Allah beni zayi etmeyecektir’ dedi.

Böylece adam, Peygamber aleyhisselamın yanına dönerek olup biteni anlattı ve ‘Kızımı Cüleybib’le evlendirebilirsiniz’ dedi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de o kızı Cüleybib’le evlendirdi.

Bu olaydan sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir gazaya çıktı. Gazadan dönecekleri sırada sahabelerine, *‘Eksiğiniz var mı?’* diye sordu. Sahabeler, ‘Hayır, yok’ diye cevap verdiler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Fakat ben Cüleybib’i aranızda göremiyorum’* buyurdu.

Bunun üzerine sahabeler sağa-sola dağılıp Cüleybib’i aramaya başladılar. Nihayet onu öldürdüğü yedi düşman arasında yatarken buldular; şehid düşmüştü. Sahabeler Peygamber aleyhisselama gelip ‘Ey Allah’ın Resûlü! Cüleybib öldürdüğü yedi düşman arasında şehid olarak yatıyor’ diye haber verdiler. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Demek Cüleybib yedi düşman öldürdükten sonra şehid olmuş, öyle mi? Cüleybib bendendir, ben de ondanım’ buyurdu.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bu sözü iki ya da üç kez tekrarladı. Sonra da Cüleybib için bir mezar kazılmasını emretti. Mezar kazıldığında da onu kollarına alarak oraya koydu. Ensar arasında Cüleybib’in dul hanımından daha zengin ve daha eli açık bir kadın yoktu.

İshâk bin Abdullah bin Ebî Talha, (hadisin ravisi) Sâbit’e: ‘Peygamber aleyhisselamın Cüleybib’in dul kalan hanımına ettiği duayı biliyor musun?’ diye sordu. Sâbit rahmetullahi aleyh,

‘Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona, *‘Ey Allah’ım! Cüleybib’in hanımının üzerine bol bol hayır indir ve yaşadığı müddetçe onu darda ve sıkıntıda bırakma’* diye dua etti’ dedi.

Bu duadan sonra ensar içerisinde Cüleybib’in hanımından daha zengin ve eli açık bir kadın yoktu.”[191]

n. Ebu’d-Derdâ’nın, Kızı Derdâ’yı Fakir Bir Müslüman’la Evlendirmesi

Sâbit el-Bünânî rahimehullah anlatıyor:

“Yezîd bin Muâviye, Ebu’d-Derdâ radıyallahu anhın kızı Derdâ’ya talip oldu. Ancak Ebu’d-Derdâ radıyallahu anh, kızını ona vermedi. Bu olay üzerine onun meclislerine devam etmekte olan biri Yezîd’e,

‘Allah seni ıslah eylesin. İzin ver de Ebu’d-Derdâ’nın kızıyla ben evleneyim’ dedi. Yezîd ona, ‘Azap olunasıca! Defol git buradan!’ dedi. O ise ısrarla ‘Allah seni ıslah eylesin! Ne olursun bana izin ver de o kızla evleneyim’ dedi.

Israr üzerine Yezîd, adama Ebu’d-Derdâ’nın kızıyla evlenmesine izin verdiğini söyledi.

Bunun üzerine o adam, Ebu’d-Derdâ’ya giderek ondan kızı Derdâ’ya talip oldu. O da kızını bu adamla evlendirdi. Halk arasında Ebu’d-Derdâ’nın, kızını Yezîd’e vermeyip Müslümanlar’ın zayıflarından birine verdiği haberi yayıldı. Bunun üzerine Ebu’d-Derdâ radıyallahu anh,

‘Ben kızım Derdâ’nın iyiliğini isteyerek şöyle düşündüm: Eğer onu Yezîd’e vermiş olsaydım etrafında pek çok hadımlaştırılmış köleler dolaşacak ve o, gözlerini kamaştıracak köşklerde oturacaktı. Öyle bir yerde insanın dinine sahip çıkması nasıl mümkün olsun?’ dedi.”[192]

2. Müslüman’ın Evlendiği Kadına Mehir Vermesi

a. Peygamber Aleyhisselamın Hanımlarına Verdiği Mehir

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Resûlullah’ın hanımları için takdir ettiği mehir, on iki ukiyye ve bir neş[193] idi. Bu da (toplamda) beş yüz dirhem gümüş para ediyordu. Bir ukiyye, kırk dirhem gümüş ve bir neş ise yirmi dirhem gümüş idi.”[194]

b. Sahabenin Evlenirken Kadına Verdiği Mehir

Muhammed bin Sîrîn rahimehullah anlatıyor:

“Hasan radıyallahu anh bir kadınla evlendi. Ona yüz cariye ve her cariyeyle birlikte de bin dirhem gümüş mehir verdi.”[195]

Ş. KADIN, ERKEK, ÇOCUK BÜTÜN MÜSLÜMANLAR’IN GÜZEL GEÇİMLİ OLMASI

1. Müminlerin Annelerinin Birbirleriyle Güzel Geçinmeleri

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Ben bir gün Peygamber aleyhisselama harîre (un ve sütün karıştırılıp kavrulmasından elde edilen bir tür yemek) pişirmiştim. O sırada Sevde radıyallahu anhâ da oradaydı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onunla benim aramda oturuyordu. Sevde’ye, ‘Bu yemekten sen de ye’ dedim. Fakat o yemedi.

‘Ya bu yemekten yersin ya da onu senin yüzüne sürerim’ dedim.

Sevde yine yemedi. Bunun üzerine elimi yemeğe daldırdım ve Sevde’nin yüzüne ellerimi sürdüm. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem benim bu yaptığıma güldü. Sonra Resûl-i Ekrem yemek kabını Sevde’ye uzatıp *‘Al, sen de aynı şekilde Âişe’nin yüzüne sür!’* buyurdu.

Böylece Sevde de benim yüzüme sürdü. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onun yaptığına da gülüyordu. O sırada Ömer, ‘Ey Abdullah! Ey Abdullah!’ diye (oğluna seslenerek dışarıdan) geçiyordu.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Ömer’in içeri girebileceği ihtimalini düşünerek Sevde ile bana, *‘Kalkınız, yüzünüzü yıkayınız’* buyurdu.

Âişe devamla der ki: Peygamber aleyhisselamın Ömer’e bu denli saygı duyduğunu gördükten sonra artık Ömer’e her zaman saygı duyup ondan çekinir oldum.”[196]

2. Peygamber Aleyhisselam ile Hz. Âişe’nin Güzel Geçimlerinden Bir Örnek

Yine Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir defasında odamın kapısında duruyordu. O sırada bir grup Habeşli mescitte süngü ve mızraklarıyla oyun oynamaktaydılar. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de onları seyredebilmem için beni hırkasıyla örttü.

Ben onun kulağı ile omzu arasından, oynamakta olan Habeşliler’i seyrediyordum. Bu şekilde ben usanıp yoruluncaya kadar Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ayakta durdu. Benim bu hâlimi gözü önünde bulundurarak yaşı küçük olup da oyun ve eğlenceye çok meraklı bir kızın, o an ne kadar bakabileceğini varın sizin düşünün.”[197]

3. Peygamber Aleyhisselamın Hanımlarının Birbirleriyle ve Peygamberle Geçinmeleri

Yine Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, hanımlarından Zeyneb binti Cahş radıyallahu anhânın yanında kaldığında orada bal şerbeti içerdi. Bir gün Hafsa ile aramızda Resûlullah hangimizin odasına gelirse ona, ‘Ey Allah’ın Resûlü! Sizden (meşe ağacından çıkan tatlı fakat fena kokulu bir zamk olan) meğâfîr kokusu geliyor. Yoksa meğâfîr mi yediniz?’ demek üzere anlaştık.

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ikimizden birinin yanına girdiğinde o, Resûl-i Ekrem’e (anlaştığımız gibi) bu sözü söyledi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Hayır, ancak Zeyneb binti Cahş’ın yanında bal şerbeti içmiştim. Bundan böyle bir daha bal şerbeti içmeyeceğim’* buyurdu.

Bunun üzerine şu ayetler nazil oldu:

Ey Peygamber! Allah’ın sana helal kıldığını, eşlerini hoşnut etmek arzusuyla niçin kendine haram kılıyorsun? Bununla beraber Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.

Allah size (belli durumlarda) yeminlerinizi çözmeyi meşru kılmıştır. Allah sizin yardımcınızdır; O bilendir, hikmet sahibidir.

Hani Peygamber eşlerinden birine gizli bir şey söylemişti. Eşi bunu başkalarına aktarıp Allah da durumu Peygambere açıklayınca Peygamber bunun bir kısmını anlattı, bir kısmından vazgeçti. Eşine bunu anlatınca o, 'Bunu sana kim haber verdi?' diye sordu. 'Her şeyi bilen, her şeyden haberdar olan Allah bana bildirdi' diye cevap verdi.

Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz (çok iyi olur) çünkü kalpleriniz eğrilmişti. Ama Peygambere karşı bir dayanışma içine girecek olursanız bilin ki herkesten önce Allah onun dostu ve koruyucusudur, sonra da Cebrâil ve iyi mü'minler, melekler de bunların ardından onun yardımcısıdır."[198]

(Bu surenin) 4. ayetindeki *"Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz"* ifadesindeki hitap, Âişe ile Hafsa'yadır.

3. ayetteki *"Hani Peygamber eşlerinden birine gizli bir şey söylemişti"* ifadesi de Peygamber aleyhisselamın Hafsa'ya, "Fakat ben bal şerbeti içmiştim; artık onu bir daha içmem" dediği ve bunun gizli kalmasını istediği sözüne işarettir.

(Hadisin ravisi) İbrâhîm bin Mûsâ, Hişâm bin Yûsuf'tan gelen rivayette şu ifadeye yer verdi: "...Resûlullah, Hafsa'ya: *'Bir daha bal şerbeti içmem. İşte yemin de ettim. Artık sakın bunu başka kimseye haber verme!'* buyurdu."[199]

4. Peygamber Aleyhisselamın Kendilerini Boşamak İstediği Zannedildiğinde Dahi Hanımlarıyla Güzel Geçinmesi

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben Allah'ın, *'Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz (çok iyi olur). Çünkü kalpleriniz eğrilmişti'* (Tahrîm suresi, 66/4) ayetinde buyurduğu, Peygamber aleyhisselamın hanımlarından iki hanımın kimler olduğunu Ömer'e devamlı soruyordum. Nihayet (halife) Ömer hac yaptı. Ben de onunla birlikte hac yaptım. (Hac dönüşü) yolun bir kısmında Ömer, abdest bozmak için bizden ayrıldı. Ben de bir su kabıyla onun peşinden gittim. Ömer helaya gitti. (İşini bitirince) benim yanıma geldi. Ellerine su döktüm. Abdest aldı.

‘Ey müminlerin emîri! Allah’ın Tahrîm suresinin 4. ayetinde, *‘Eğer ikiniz de Allah’a tevbe ederseniz (çok iyi olur) çünkü kalpleriniz eğrilmişti’* diye bahsettiği, Peygamber aleyhisselamın iki hanımı kimlerdir?’ diye sordum. Ömer radıyallahu anh,

‘Şaşılacak bir şey, ey Abdullah ibni Abbâs? Gerçekten sen bunu bilmiyor musun? Onlar Âişe ile kızım Hafsa’dır’ dedi.

(Hadisin ravisi Zührî, vallahi bu soru Ömer’in hoşuna gitmemiş fakat Ömer gerçeği Abdullah ibni Abbâs’tan gizlemek istememişti, diyor.)

Sonra Ömer radıyallahu anh bu olayı anlatmaya başlayarak şöyle dedi:

Biz Kureyşliler kadınlara üstün gelmeye çalışan bir topluluktuk. Ancak (hicret edip de) Medine’ye vardığımızda orada kadınların erkeklere hâkim olduğu bir topluluk bulduk. Bizim hanımlarımız onların bu âdetlerini öğrendiler. Benim evim, Ümeyye bin Zeydoğulları kabilesinin oturmakta olduğu (Medine’ye yaklaşık 4 mil mesafede, yüksek yerde bulunan) Avâlî yerinde idi. Bir gün bir şeyden dolayı hanımıma öfkelendim. Bir de baktım, hanımım bana karşılık veriyor. Onun bu şekilde karşılık vermesini yadırgadım. Eşim (benim bunu hoş karşılamadığımı görünce),

‘Sana cevap vermemi hoş karşılamıyorsun fakat Allah’a yemin ederim ki Peygamber aleyhisselamın hanımları da O’na karşılık veriyor hatta onlardan biri bütün gün, geceye kadar peygamberle küs kalıyor!’ dedi.

Bunun üzerine (evden çıkıp) gittim. Kızım Hafsa’nın yanına girdim. (O Peygamber aleyhisselamın hanımı idi.) ‘Siz Peygamber aleyhisselama karşılık veriyor musunuz?’ diye sordum. Hafsa, ‘evet’ dedi.

Bu defa ‘Sizden herhangi birinizin bütün gün, geceye kadar peygamberle küs kaldığı oluyor mu?’ diye sordum. Hafsa yine ‘evet’ dedi. Ben de ona şöyle dedim:

‘Böyle bir şey yapan bir kadın perişan olur ve zarar eder. Siz Peygamber aleyhisselamın size öfkelenmesinden dolayı Allah’ın öfkelenmeyeceğinden emin misiniz? Böyle bir durumda o kadın helak olur. Ey (kızım) Hafsa! Sakın Peygamber aleyhisselama karşılık vereyim deme! Ne ihtiyacın varsa benden iste, çekinme! Sakın komşun (Âişe) daha güzeldir ve Peygamber aleyhisselamın yanında senden daha sevimlidir diyerek onu kıskanmaya kalkma. O karşılık veriyor ve Peygamber de buna tahammül ediyor diyerek sen de karşılık vermeye kalkışma.’

Ömer radıyallahu anh devamla şunları anlattı:

Benim ensardan bir komşum vardı. Onunla bir gün ben ve bir gün o olmak üzere sırayla (ikamet ettiğimiz Avâlî denen yerden) Peygamber aleyhisselama gidiyor ve dönüşte o gün vahiy gelip gelmediğini ya da başka olayları birbirimize haber veriyorduk. Bir ara halk arasında ‘Gassânlılar atlarını nallayıp bize savaş açmak için hazırlık yapıyorlar’ diye bir söylenti çıktı.

Yine bu günlerden birinde sıra kendisine gelen komşum, Peygamber aleyhisselamın yanına gitti. Akşamüzeri döndüğünde bana uğrayıp ‘Ey Ömer! Bugün büyük bir olay oldu!’ dedi. Ben de merakla ‘Hayrola, ne oldu? Yoksa Gassânlılar bize savaş mı açtı?’ diye sordum. Komşum,

‘Hayır, bundan daha korkunç bir olay oldu. Resûlullah hanımlarını boşadı’ dedi. (Bunu duyunca kendi kendime), ‘Eyvâh! (Kızım) Hafsa zarar etti ve mahvoldu. Ben bu işin sonucunun böyle olacağını tahmin etmiştim’ dedim.

Böylece sabahı zor ettim. Sabah namazını kılınca elbiselerimi giydim ve Medine’ye doğru yola çıktım. (Doğruca kızım) Hafsa’nın yanına girdim. O ağlıyordu. Ona, ‘Peygamber sizi boşadı, öyle mi?’ diye sordum. Hafsa,

‘Ben bir şey bilmiyorum. Kendisi de şu anda (merdivenle çıkılan) meşrube (denen yüksekçe yer)de uzlete çekilmiş’ dedi.

Bunun üzerine Peygamber aleyhisselamın siyahî bir hizmetlisinin yanına vardım. Ona, ‘(Peygamber aleyhisselamın yanına gir ve) benim gelip içeri girmek için izin istediğimi söyle’ dedim. O siyahî hizmetli içeri girdi, (biraz sonra) benim yanıma çıkıp ‘Peygamber aleyhisselama senin ismini (ve yanına girmek için izin istediğini) söyledim. Fakat hiçbir şey söylemedi’ dedi.

Bunun üzerine mescide girdim. Mescitte bir grup insan minberin yanına oturmuş, içlerinden bazıları da ağlıyordu. Ben de bir müddet onların yanlarında oturdum. Fakat sıkıntım daha da arttı.

Yine Peygamber aleyhisselamın siyahî hizmetlisinin yanına vardım. Ona, ‘(Peygamber aleyhisselamın yanına gir ve) benim gelip içeri girmek için izin istediğimi söyle’ dedim. Hizmetli içeri girdi, (biraz sonra) benim yanıma çıkıp ‘Peygamber aleyhisselama senin ismini (ve yanına girmek için izin istediğini) söyledim. Fakat hiçbir şey söylemedi’ dedi.

Oradan çıktım. Tekrar (mescide gidip) minberin yanına oturdum. Fakat sıkıntım daha da arttı. Yine Peygamber aleyhisselamın siyahî hizmetlisinin yanına vardım. Ona, ‘(Peygamber aleyhisselamın yanına gir ve) benim gelip içeri girmek için izin istediğimi söyle’ dedim. Hizmetli içeri girdi, (biraz sonra) benim yanıma çıkıp ‘Peygamber aleyhisselama senin ismini (ve yanına girmek için izin istediğini) söyledim. Fakat hiçbir şey söylemedi’ dedi.

Bunun üzerine arkamı dönerek gidiyordum ki hizmetli arkamdan beni çağırarak ‘(Gel de) içeri gir. Peygamber, huzuruna girmen için sana izin verdi!’ dedi.

(Dönüp) içeri girdim ve Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme selam verdim. Resûl-i Ekrem bir hasırın üzerine uzanmıştı. Hasırın kaba kısımları onun yan taraflarında iz bırakmıştı.

‘Ey Allah’ın Resûlü! Hanımlarınızı boşamışsınız, öyle mi?’ diye sordum. Başını bana doğru kaldırıp *‘hayır’* buyurdu. Şöyle dedim:

‘Allâhuekber! Ey Allah’ın Resûlü! Bildiğin üzere biz Kureyşliler kadınlara hâkim olan bir topluluktuk. Medine’ye geldiğimizde burada kadınlarına mağlup olan bir topluluk bulduk. Böylece bizim hanımlarımız da buradaki hanımlardan bize karşı gelmeyi öğrendiler. Ben bir gün hanımıma kızmıştım, o da bana karşılık vermişti. Bundan hoşlanmadığımı görünce ‘Sana cevap vermemi hoş karşılamıyorsun ama Allah’a yemin ederim ki Peygamber aleyhisselamın hanımları da ona karşılık veriyor hatta onlardan birisi bütün gün geceye kadar peygamberle küs kalıyor’ dedi. O zaman ben de ona, ‘Onlardan kim böyle yaparsa perişan olur ve zarar görür. Onlar, Peygamber aleyhisselamın kendilerine öfkelenmesinden dolayı Allah’ın öfkelenmeyeceğinden emin midirler? Allah’ın öfkelendiği kimseler de helak olur!’ dedim.

Bu sözlerimi işiten Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem tebessüm etti.

Ben yine devamla ‘Ey Allah’ın Resûlü! Ben o zaman kızım Hafsa’nın odasına gidip ona, ‘Sakın komşun Âişe’nin davranışları, seni aldatmasın! Çünkü o, senden daha güzel ve Peygamber aleyhisselamın katında da senden sevimlidir’ demiştim’ dedim.

Bunları dinleyen Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ikinci kez gülümsedi.

Ben de bu fırsatı değerlendirerek ‘Ey Allah’ın Resûlü! Oturup seninle konuşabilir miyim?’ diye sordum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘evet’* buyurdu.

Resûlullah izin verdiği için oturmaya devam ettim. Bir ara başımı kaldırdığımda odanın içerisinde tabaklanma üç deri parçasından başka bir şey bulunmadığını gördüm. Peygamber aleyhisselama dönüp ‘Ey Allah’ın Resûlü! Ümmetine genişlik ve bol rızık vermesi için Allah’a yalvarsan olmaz mı? Biliyorsun ki Allah, ona kulluk etmedikleri hâlde İranlılar’a ve Rumlar/Bizanslılar’a büyük genişlik ve bol rızık vermiştir’ dedim.

Bu sözlerim üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kalkıp oturdu ve *‘Ey Hattâb’ın oğlu Ömer! Yoksa sen şüphe içinde misin? Allah onların isteklerini ahirete bırakmaksızın sadece bu dünyada vermektedir’* buyurdu.

‘Ey Allah’ın Resûlü! Benim için Allah’tan istiğfar edin!’ dedim.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kendilerine kızmış ve kırılmış olduğundan hanımlarının yanına bir ay girmeyeceğine yemin etmişti. Allah bu yaptığından dolayı O'nu uyardı ve bu konuda O'na yemin kefareti vermesini emretti."[200]

5. Peygamber Aleyhisselamın Hz. Âişe Validemizle Güzel Geçinmesi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) bana, *'Ben senin benden razı mı yoksa bana öfkeli mi olduğunu anlıyorum'* buyurdu.

'Ey Allah'ın Resûlü! Bunu nasıl anlıyorsunuz?' diye sordum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Benden razı ve hoşnut olduğunda 'Muhammed'in Rabbine yemin ederim ki' ifadesini, bana öfkeli olduğunda ise 'İbrâhîm'in Rabbine yemin ederim ki' ifadesini kullanıyorsun' buyurdu. Bunun üzerine ben,

'Evet, (doğru söylüyorsunuz) ey Allah'ın Resûlü! Allah'a yemin ederim ki öfkeli olduğum sıra peygamberliğini ve sevgini değil, sadece ismini terk ediyorum' dedim."[201]

6. Peygamber Aleyhisselamın Ailesine Verdiği Değer Açısından Hz. Âişe'yle Yarış Yapması

Yine Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Âişe radıyallahu anhâ, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber bir seferde bulunuyordu.

(Âişe devamla dedi ki) Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ile yaya olarak bir koşu yaptım ve onu geçtim. Bir süre sonra şişmanlayınca onunla bir müsabaka daha yaptım. Bu defa Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem beni geçti ve *'İşte bu, senin beni önceki geçmenin karşılığıdır'* buyurdu."[202]

7. Peygamber Aleyhisselamın Yaşlı Bir Kadına Hürmeti

Yine Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Yaşlı bir kadın, (bir gün) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanına geldi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona,

‘Sen kimsin?’ diye sordu. Yaşlı kadın, ‘Ben Cessâme el-Müzeniyye’yim’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Bilakis sen, Hassâne el-Müzeniyye’sin’ buyurdu. Sonra devamla *‘Nasılsınız? Durumunuz ne hâldedir? Bizim oralardan ayrılışımızdan sonra ne yaptınız?’* diye hâlini hatırını sormaya başladı. Yaşlı kadın, ‘Anam-babam sana feda olsun, ey Allah’ın Resûlü! İyiyiz’ dedi.

Sonra bu yaşlı kadın çıkıp gitti. Ben (daha fazla dayanamayıp) ‘Bu kadına gösterdiğiniz bunca iltifat da neyin nesidir?’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ey Âişe! Bu yaşlı kadın, Hadîce zamanında bize gelip giderdi. Güzel vefakârlık imandandır’ buyurdu.”[203]

8. Peygamber Aleyhisselamın Sütannesine Karşı Hürmeti

Ebu’t-Tufeyl radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben (bir defasında) Peygamber’i (Mekke’ye yaklaşık 15 km mesafede bulunan) Ci’râne’de fakir kimselere et dağıtırken gördüm. O sırada ben devenin bir budunu ancak taşıyabilecek bir gençtim. Bir ara oraya bir kadın geldi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, (üzerindeki) hırkasını (çıkarıp gelen kadının oturması için) yere serdi ve (o kadını onun üzerine oturttu). O zaman ben orada bulunanlara,

‘Bu kadın kimdir?’ diye sordum. (Orada bulunanlardan) biri, ‘Peygamber aleyhisselamın sütannesidir’ dedi.”[204]

9. Peygamber Aleyhisselamın İzin Vermesi Üzerine Geceleyin Kapısında Uyuyarak Geçiren Bir Sahabe

Ebu’d-Derdâ radıyallahu anh veya Ebû Zerr radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben Peygamber aleyhisselamdan kapısının önünde gecelemem için izin istedim. Bir ihtiyacı olduğunda beni uyandırabileceğini söyledim. O da bana izindi. Ben de bir gece orada geceledim.”[205]

10. Peygamber Aleyhisselamın Çocuklara Sevgi ve İlgi Göstermesi

a. Peygamber Aleyhisselam Kadar Çocuklara Şefkat ve Merhamet Gösteren Kimse Olmaması

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kadar çocuklara şefkat ve merhamet gösteren kimse görmedim. Peygamber aleyhisselamın oğlu İbrâhîm, Medine'nin dış mahallelerinden birinde oturan bir sütanneye verilmişti. Kadının kocası demirciydi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem benimle birlikte o sütannenin evine gidiyor, oğlu İbrâhîm'i kucağına alıp öpüyor ve sonra da dönüyordu. Oğlu İbrâhîm vefat ettiğinde Resûlullah,

'İbrâhîm benim oğlumdur. O, henüz süt emdiği sırada vefat etmiştir. Bu yüzden de onun için cennette iki sütanne vardır. Bu iki sütanne onu süt emme süresi tamamlanana dek emzireceklerdir' buyurdu."[206]

b. Peygamber Aleyhisselamın Çocuklara Koşu Yaptırması ve Çocukların Peygamber Aleyhisselamın Sırtına Çıkıp Göğsüne Çıkmaları

Abdullah bin Hâris radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, (amcası) Abbâs'ın çocukları Abdullah, Ubeydullah ve Kesîr'i yan yana saf hâlinde sıraya koyar ve sonra da onların karşılarına geçip *'Kim yanıma daha önce koşup gelirse ona şunu şunu vereceğim!'* buyururdu.

Onlar da koşarak gelir, Peygamber aleyhisselamın sırtına tırmanır ve göğsünün üzerine çıkarlardı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de onları öpüp bağrına basardı."[207]

c. Peygamber Aleyhisselamın Torunlarına Şefkat Göstermesi

Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben (bir gün) Hasan ile Hüseyin'i Peygamber aleyhisselamın omuzlarına binmiş vaziyette gördüm. Ben (onları bu şekilde görünce Hasan ile Hüseyin'e),

'Altınızdaki at ne güzel bir binektir!' dedim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Bu ikisi ne güzel binicilerdir (değil mi?)' buyurdu."[208]

d. Namaz Kılarken Torunlarının Peygamber Aleyhisselamın Sırtına Çıkması

Berâ bin Âzib radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) namaz kılıyordu. Bu sırada Hasan ile Hüseyin ya da ikisinden biri gelip onun sırtına çıktı. Resûl-i Ekrem (secdeden veya rükûdan) başını kaldırırken (düşmesin diye onlardan) biri veya ikisini tutuyordu."[209]

11. Peygamber Aleyhisselamın Hanımının Hakkını İhlal Eden Bir Sahabeyi İkazı

Abdullah bin Amr bin Âs radıyallahu anh anlatıyor:

"Babam beni Kureyş'ten bir hanımla evlendirmişti. Benim haneme girdiği sıralarda ben (bütün) gücümü oruç ve namaz gibi ibadetlere vermiş olduğumdan onunla ilgilenemedim. (Aradan bir müddet geçtikten sonra bir gün babam) Amr bin Âs, hanımımın yanına gelip onun yanına girdi. Ona,

'Kocanı nasıl buldun?' diye sordu.

'O çok iyi birisidir. Fakat evlendik evleneli ne bir gün perdemi araladı ne de yatağıma yaklaştı' cevabını verdi.

Bunun üzerine babam beni karşısına alarak azarladı ve ağzına gelmediğini bırakmadı. Sonra da 'Ben seni Kureyş kabilesine mensup soylu bir kadınla evlendirdim. Sen ise onunla ne cinsel münasebette bulunuyorsun ne de onu boşayıp geri gönderiyorsun?' dedi.

Gidip beni Peygamber aleyhisselama şikâyet etti. Resûl-i Ekrem de adam göndererek beni yanına çağırttı. Yanına vardığımda bana, *'Sen bütün gündüzlerini oruçla geçiriyormuşsun, öyle mi?'* diye sordu.

'Evet' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Peki, bütün gecelerini sabahlara kadar ibadetle geçirdiğin de doğru mu?' diye sordu.

'Evet' dedim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ben böyle mi yapıyorum? Ben bazı günler oruç tutuyorum ve bazı günler ise oruç tutmuyorum. Bazı geceleri ibadetle geçiriyorum ve bazılarında ise uyuyor ya da hanımlarımla beraber oluyorum... İşte benim sünnetim budur. Benim sünnetimden yüz çeviren, benden değildir’ buyurdu. Daha sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Kur’an’ı her ay bir defa hatmet’* buyurdu.

Ben bundan daha fazlasına yapacağıma inanıyorum, dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Öyleyse Kur’an’ı her on günde bir hatmet’* buyurdu.

Ben yine ‘Benim gücüm bundan fazlasına da yeter’ dedim. O zaman Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Madem öyle, o zaman Kur’an’ı her üç günde bir hatmet’* buyurdu. Sonra *‘Başında, ortasında ve sonunda olmak üzere her ay (kamerî aydan) üç gün oruç tut!’* buyurdu.

Bunun üzerine ben, ‘Ey Allah’ın Resûlü! Ben bundan daha fazlasını yapabilirim. Buna gücüm yeter’ dedim.

Ben daha da fazlasını yapabileceğimi söyledikçe Peygamber aleyhisselam bir ayda tutmamı tavsiye ettiği günlerin sayısını artırdı. Nihayet Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Bir gün oruç tut, bir gün ye. Bu şekilde tutulan oruç, oruçların en faziletlisidir. Bu, kardeşim Dâvûd’un orucudur’* buyurdu.

Sonra da *‘Her ibadet eden kişide, ibadete karşı bir istek vardır. Her isteğin de bir bir gevşeme devresi vardır. Bu devre, ya sünnete ya da bid’ate doğru gider. Kimin gevşeme devresi sünnete doğru giderse o kurtulmuştur. Kiminki de bid’ata doğru giderse o da helak olmuştur’* buyurdu.

(Hadisin ravisi) Mücâhid devamla şöyle der: Abdullah bin Amr radıyallahu anh yaşlanıp da güçten düştüğünde oruç tutabilmek için üst üste birkaç gün oruç tutmayarak kuvvet toplardı. Bu günleri takip eden günlerde de oruç tutamadığı günler sayısınca oruç tutardı. Kur’an okurken de bazen fazla bazen ise noksan okuyor, üç ya da yedi günde bir Kur’an’ı bitiriyordu. O,

‘Keşke zamanında Peygamber aleyhisselamın ruhsatını ve söylediklerini kabul etmiş olsaydım. Çünkü şu anda O’nun teklifi bana kendi isteklerimden çok daha sevimli ve uygun düşmektedir. Fakat ben Peygamber aleyhisselamdan ayrıldığım sırada yapmakta olduğum ibadetleri terk etmeyi hoş karşılamıyorum’ derdi.”[210]

12. Selmân-ı Fârisî’nin, Hanımının Haklarını Gözetme Hususunda Ebu’d-Derdâ’yı Zorlaması

Ebû Cuhayfe radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Selmân el-Fârisî ile Ebu’d-Derdâ’yı kardeş yapmıştı... Bir gün Selmân, Ebu’d-Derdâ’ya misafir oldu. Bu sırada onun hanımı Ümmü’d-Derdâ’yı perişan ve yırtık-pırtık elbiseler içerisinde gördü. Ona,

‘Bu hâlin de ne böyle, ey kardeşimin hanımı?’ diye sordu. Ümmü’d-Derdâ, ‘Senin kardeşin Ebu’d-Derdâ’nın dünyaya ihtiyacı kalmamıştır’ diye cevap verdi.

Biraz sonra Ebu’d-Derdâ radıyallahu anh geldi. Selmân radıyallahu anh için yemek hazırlattı. (Sofra hazır olduğunda,) Ebu’d-Derdâ radıyallahu anh, Selmân radıyallahu anha,

‘Buyur, ye! Ben (nafile) oruç tutmaktayım’ dedi. Selmân, ‘Sen (ev sahibi olduğun hâlde) yemezsen ben de bu yemekten asla yemem’ dedi.

Bunun üzerine Ebu’d-Derdâ radıyallahu anh oturup Selmân ile birlikte yemek yedi. Gece olduğunda ise Ebu’d-Derdâ radıyallahu anh (her zamanki gibi yine) namaz kılmak için kalktı. Selmân ona, ‘Hayır, artık yatıp uyumalısın’ dedi.

O da Selmân radıyallahu anhın (sözünü dinleyerek) yatıp uyudu. Ancak bir müddet sonra ibadet için tekrar kalkmak istedi. Selmân radıyallahu anh ona,

‘Uyu!’ dedi.

Nihayet gecenin sonlarına doğru Selmân radıyallahu anh, ‘Artık kalkabilirsin’ dedi.

Sonra Ebu'd-Derdâ radıyallahu anhı kaldırdı. Böylece ikisi birlikte kalktılar ve namaz kıldılar. Namazdan sonra Selmân radıyallahu anh, Ebu'd-Derdâ radıyallahu anha, 'Rabbinin senin üzerinde birtakım hakları vardır. Nefsinin senin üzerinde birtakım hakları vardır. Ailenin senin üzerinde birtakım hakları vardır. O hâlde her hak sahibine hakkını vermelisin' diye nasihat etti.

Daha sonra Ebu'd-Derdâ radıyallahu anh, Peygamber aleyhisselama gelip bunları anlattı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Selmân doğru söylemiş' buyurdu."[211]

13. Halife Ömer'e Kocasını Şikâyet Eden Bir Kadın

Kehmes el-Hilâlî radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben (bir gün halife) Ömer'le birlikte bulunuyordum. Biz Ömer'in yanında otururken bir kadın geldi. Ömer'in yanına oturdu ve 'Ey müminlerin emîri! Benim kocamın kötülükleri çoğaldı. Buna karşılık onun iyilikleri azaldı' dedi. Ömer ona,

'Senin kocan kimdir?' diye sordu. Kadın,

'Ebû Seleme!' diye cevap verdi. Ömer,

'O, Peygamber aleyhisselamın sahabelerinden birisidir. O, doğru sözlü bir insandır' dedi. Sonra Ömer, yanında oturmakta olan bir adama, 'Öyle değil mi?' dedi. O da 'Evet, ey müminlerin emîri! Biz de onu aynen senin söylediğin şekilde tanıyoruz' dediler. Bunun üzerine Ömer bir kişiye,

'Git, Ebû Seleme'yi buraya çağır' dedi.

Ömer, Ebû Seleme'nin getirilmesi için birini gönderdiğinde kadın da kalıp Ömer'in arka tarafında bir yere oturdu. Çok geçmeden ikisi birlikte geldi. Ebû Seleme, Ömer'in önüne oturdu. Ömer ona, 'Ey Ebû Seleme! Bak, şu arkamda oturan kadın senin hakkında ne diyor?' dedi. Ebû Seleme,

'Ey müminlerin emîri! O kadın kimdir?' diye sordu. Ömer de 'O senin hanımındır' dedi. Bu defa Ebû Seleme,

'Peki, o benim hakkımda ne diyor?' diye sordu. Ömer, 'O senin iyiliklerinin azaldığını ve buna karşılık kötülüklerinin çoğaldığını iddia ediyor' dedi. Bunun üzerine Ebû Seleme,

‘Ey müminlerin emîri! O benim hakkımda çok kötü bir söz sarf etmiştir. Yemin ederim ki o, Medine’nin hâli vakti yerinde olan kadınlarındandır. Giyecek ve refah bakımından diğer kadınlardan daha iyi durumdadır. Fakat artık onun koçu (kocası) çürümüştür’ dedi. O zaman Ömer, kadına dönerek ‘Sen buna ne diyorsun?’ diye sordu.

Kadın, ‘Doğru söylüyor!’ dedi. Bunun üzerine Ömer, kadına doğru ilerleyip ona kamçıyla vurdu, sonra da ‘Ey nefsinin düşmanı! Sen bu adamın malını yedin. Gençliğini tamamen yok ettin. Sonra da elinde olmayan şeyler için onu şikâyet etmeye başladın, öyle mi?’ dedi. Kadın,

‘Ey müminlerin emîri! Acele etmeyin. Allah’a yemin ederim ki bundan böyle buraya bir daha gelmeyeceğim’ dedi.

Ömer görevli kimselere, o kadına üç elbise vermelerini emretti. Sonra da ‘Bu elbiseler sana attığım kamçıların karşılığıdır. Sakın bir daha da bu ihtiyar kişinin aleyhinde şikâyette bulunma!’ dedi.

(Hadisin ravisi) der ki: Şu anda kadının elbiseleri katlayıp koltuğunun altına alarak çıkmak için kalkışını ve sonrasında olanları görür gibiyim. Kadın kalkmaya davrandığında Ömer o kadının kocasına dönerek ‘Sakın onu haksız bularak cezalandırmam senin ona kötülük yapmana sebep olmasın!’ buyurdu. Ebû Seleme,

‘Böyle bir şey yapmam!’ dedi.

Sonra ikisi birlikte Ömer’in huzurundan ayrıldılar. Onların arkasından Ömer şunları söyledi: Ben Peygamber aleyhisselamın şöyle buyurduğunu işittim:

Benim asıl ümmetim, içinde bulunduğum nesildir. Daha sonra sırasıyla ikinci ve üçüncü nesildekilerdir. Onlardan sonra öyle insanlar gelecek ki bunlar, şahitlik yapacakları sırada önce yemin eder ve kendilerinden şahit olmaları istenmediği hâlde şahitlik ederler. Bu insanlar çarşı-pazarlarda gürültü ve şamata yaparlar.”[212]

14. Edebinden Ötürü Kocasını Şikâyet Edemeyen Bir Kadın

Şa’bî rahimehullah anlatıyor:

“Bir kadın (bir gün halife) Ömer’e gelerek şöyle dedi:

‘Sana dünyadaki insanların en hayırlısını şikâyet etmeye geldim. Dünyada onun kadar salih amel işleyen bir kişi daha yoktur. İnsan onu ancak onun yaptığı amelleri yaparak geçebilir. O gecesini ibadetle, gündüzünü de oruçla geçirir.’

Sonra hayâ ve utancından gerisini getiremeyerek ‘Ey müminlerin emîri! Beni bu şikâyeti tamamlamaktan bağışla!’ dedi. Ömer, ‘Allah sana mükâfatını versin. Sen kocanı çok güzel bir şekilde övdün. Seni bağışlıyorum’ diye cevap verdi.

Kadın çekip gidince Kâ’b bin Sûr, ‘Ey müminlerin emîri! O kadın utanarak gerisini getiremediyse de bence size açıkça birini şikâyet etti’ dedi. Ömer, ‘O hâlde o kadın kimi şikâyet etti?’ diye sordu. Kâ’b bin Sûr,

‘Kocasını şikâyet etti’ dedi. Bunun üzerine Ömer, ‘Derhâl bana o kadını çağırın!’ dedi. Kadının kocasına da haber gönderdi. Koca da geldi. Ömer (onların gelişinden sonra) Kâ’b bin Sûr’a,

‘Bu ikisinin arasındaki davayı sen çöz’ dedi. Kâ’b bin Sûr,

‘Senin hazır bulunduğun bir yerde ben nasıl hakemlik yapabilirim?’ deyince Ömer, ‘Bu davaya sen bakmalısın. Çünkü ben anlayamadığım hâlde sen kadının ne demek istediğini anlayıverdin. Bu yüzden de bunların arasında hakemlik yapmak benden çok senin hakkındır’ dedi.

Kâ’b bin Sûr, kadının kocasına dönerek ‘Yüce Allah, *‘...İki, üç ve dörde kadar evlenebilirsiniz’* (Nisâ suresi, 4/3) buyuruyor ve bir erkeğin evlenebileceği kadınların sayısını dörtle belirtiyor. Bu durumda üç gün oruç tut, dördüncü günü de oruçsuz olarak hanımının yanında geçir. Aynı şekilde üç gece sabaha kadar ibadet et ancak dördüncü geceyi hanımınla birlikte geçir ve onun yanında yat’ dedi. (Onun verdiği bu hüküm üzerine) Ömer,

‘Senin bu yaptığın, kadının kocasından şikâyetçi olduğunu fark etmenden çok daha şaşırtıcı şeydir’ dedi.

Sonra Ömer, onu Basra halkına kadı olarak tayin etti. Ardından da o kadına, ‘Bana doğru söyle! Çünkü hakkı söylemekte çekinme olmaz’ dedi. Bunun üzerine kadın,

‘Ey müminlerin emîri! Bir kadın olduğum için ben de diğer kadınların istediklerini istiyorum’ dedi.”[213]

15. Ağzı Kötü Söze Alıştırmak Bir Müslüman'a Yakışmaz

İkrime rahimehullah anlatıyor:

"Şu anda hangisi olduğunu iyi hatırlayamıyorum ama (bir gün) Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh, amcasının oğlunu ya da amcasının oğlu, Abdullah ibni Abbâs'ı yemeğe davet etmişti. Yemek sırasında bir cariye onlara hizmet etmekteydi. Yemeğe çağrılanlardan biri o cariyeye, 'Ey zinakâr kadın!' dedi. O zaman oradakilerden biri o adama,

'Sus! Ne hakla ona böyle bir söz söyleyebiliyorsun? Şayet bu sözün için sana dünyada bir ceza verilmese bile ahirette mutlaka verilecektir' dedi. Adam da ona,

'Sen böyle olacağından emin misin? Ya sözüm doğruysa?' diye cevap verdi. Bunun üzerine Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh, 'Yüce Allah çirkin şeyi ve çirkin davranışı sevmez' dedi."[214]

T. MÜSLÜMAN'IN YEME VE İÇME ADABI

1. Peygamber Aleyhisselamın Yeme ve İçme Hususunda İnsanlara Örnek Olması

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem hiçbir yemeği ayıplamazdı. Eğer hoşuna giderse yemeği yerdi, hoşuna gitmezse yemezdi."[215]

2. Peygamber Aleyhisselamın Yemeğe Başlarken Besmele Çekilmesini Teşvik Etmesi

Ümeyye bin Mahşî radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, (yemekte) bir adamın besmele çekmediğini gördü. Ancak adam son lokmasını ağzına götürürken **'bismillâhi evvelühû ve âhirühû'** (başlangıçta ve sonunda bismillah) dedi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem gülerek şöyle buyurdu:

Allah'a yemin ederim ki şimdiye kadar şeytan da seninle birlikte yemek yiyordu. Sen besmele çektiğindeyse karnında hiçbir şey kalmamak üzere yediklerinin hepsini kustu."[216]

3. Peygamber Aleyhisselamın Sahabelere Yemek Adabını ve Yemeğe Başlarken Besmele Çekilmesini Öğretmesi

Huzeyfe radıyallahu anh anlatıyor:

"Biz (bir gün) Peygamber aleyhisselamın yanında bulunuyorduk. Büyük bir kap içerisinde yemek getirildi ve Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin önüne konuldu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem elini yemekten çekti. Biz de ellerimizi o yemekten çektik. Çünkü Peygamber aleyhisselam elini uzatıp yemeğe başlamadıkça biz elimizi uzatmazdık.

O sırada sanki biri tarafından kovalanıyormuşçasına hızlı bir şekilde bir bedevi Arap geldi ve oturur oturmaz elini yemeğe uzattı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona engel oldu.

Daha sonra da bir cariye, tıpkı bedevi Arap gibi hızlıca geldi ve o da elini yemeğe uzatmak istedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona da engel oldu. Sonra da şöyle buyurdu:

Şeytan, başlanırken Allah'ın isminin anılmadığı (besmele çekilmeyen) bir yemeği onu yiyenlerle birlikte yer. Şeytan bizim yemeğe elimizi uzatmadığımızı görünce önce bu bedevi Arap'ı kendisinin de yiyebilmesi için gönderdi. Ona engel olduğumda da şu cariyeyi gönderdi. Kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki şeytanın eli bu iki kişinin elleriyle birlikteydi."[217]

U. MÜSLÜMAN'IN GİYİM KUŞAMI

1. Peygamber Aleyhisselamın Yatağı

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Âişe radıyallahu anhâya Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yatağı sorulunca 'Peygamber aleyhisselamın yatağı, deriden olup içi de hurma lifleriyle doldurulmuştu' diye cevap verdi."[218]

2. Peygamber Aleyhisselamın Yeni Bir Elbise Giydiği Zaman Ettiği Duası

Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben (bir gün) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin, yeni bir elbise getirilmesini emrettiğini gördüm. Resûl-i Ekrem o elbiseyi giydi. Elbiseyi başından geçirirken şöyle dua etti:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي كَسَانِي مَا أُوَارِي بِهِ عَوْرَتِي، وَأَتَجَمَّلُ بِهِ فِي حَيَاتِي

"Elhamdulillâhillezî kesânî mâ üvârî bihî avretî ve etecemmelü bihî fî hayâtî"

(Beni giydiren, bu elbiseyle avret yerlerimi örten ve hayatımı güzelleştiren Allah'a hamd olsun)."

Sonra da şöyle buyurdu:

Nefsimi elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki bir Müslüman, yeni bir elbise giyer, sonra da söylediğimin aynısını söyler, sonra eski elbiselerini de Allah rızası için fakir bir Müslüman'a giydirirse -o elbiseler onun sırtında bir parçası kalıncaya kadar- o Müslüman, Allah'ın himayesinde olur; diri veya ölü, diri veya ölü, diri veya ölü."[219]

3. İnce Elbiselerin Altına Elbise Giymek

Üsâme bin Zeyd radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) bana Dıhyetü'l-Kelbî radıyallahu anha verdiği Kıptiyye kumaşının biraz kalınını vermişti. Ben de gittim, o elbiseyi hanımıma giydirdim. Bir ara Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem beni gördü. Bana,

'Sana verdiğim o Kıptiyye işi elbiseyi neden giymiyorsun?' buyurdu. Ben de 'Ey Allah'ın Resûlü! Onu giymesi için hanımıma verdim' dedim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana,

'Hanımına söyle; o elbisesinin altına başka bir elbise daha giysin. Çünkü o kumaş ince olduğu için vücut hatları belli olur' buyurdu."[220]

4. Müslüman İpekli Elbise Giymez

Âmir bin Ubeyde el-Bâhilî rahimehullah anlatıyor:

"Ben (bir gün) Enes bin Mâlik radıyallahu anha, 'İpekli elbise giymek nasıldır?' diye sordum. Enes bin Mâlik radıyallahu anh,

'Yüce Allah'ın ipeği hiç yaratmamasını arzu ederdim. Peygamber aleyhisselamın ashâbı içerisinde, Ömer ve oğlu Abdullah dışında ipek giymeyen kalmadı' dedi."[221]

5. Hz. Osmân'ın Giyim Adabı

Şeddâd bin Hâd'ın azadlı kölesi Ebû Abdullah rahmetullahi aleyh anlatıyor:

"Ben Osmân radıyallahu anhı cuma günü minberde gördüm. Üzerinde Aden işi dört veya beş dirhem gümüş değerinde kalın bir izar/peştamal, tek parçadan oluşan ve çok daha uzun Kûfe mamulü 'rayta' denilen ketenden yapılmış boyalı bir elbise vardı.

Osmân radıyallahu anh ince vücutlu, uzun sakallı ve güzel yüzlü biriydi."[222]

6. Hz. Âişe'nin Eski Elbisesini Dikip Giymesi

Kesîr bin Ubeyd rahimehullah anlatıyor:

"Ben (bir gün ziyaret için) mü'minlerin annesi Âişe'nin odasına girdim. Bu sırada Âişe radıyallahu anhâ, 'Bekle, elbisemin yırtığını dikeyim' dedi.

Ben de bekledim. Ona,

'Ey mü'minlerin annesi! (Şimdi) çıkıp gitsem, halka (senin bu) yaptığını anlatsam onlar senin cimri olduğuna kanaat getirir' dedim. Âişe radıyallahu anhâ,

'Aklını kullan. Eskiyi giymeyen bir kimse için yeni yoktur' dedi."[223]

---

[1]. Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 139 (746); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 41/149 (24601); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (4862); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, (1426); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/90; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/35

[2]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 6/344 (6580); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/15

[3]. Müslim, Fezâil 74 (2324); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/137

[4]. Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâmet 46 (2490); İbni Mâce, Edeb 21 (3716); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 10/324 (20790); *el-Âdâb*, (218); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/99; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/39

[5]. Ebû Dâvûd, Edeb 5 (4794); Beyhakî, *el-Âdâb*, (219); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/39

[6]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 8/298 (8688); Bezzâr, *el-Müsned*, 15/178 (8548); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/15

[7]. Müslim, Fezâil 76 (2326); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1/57

[8]. Buhârî, Menâkıb 23, Edeb 80, Hudûd 10, 42; Müslim, Fezâil 77 (2327); Ebû Dâvûd, Edeb 4 (4785); Tirmizî, *eş-Şemâilü'ş-Şerîf*, (349); *Muvatta*, Hüsnü'l-Hulk 2; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/85, 114, 115, 181, 189, 223, 262; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/36; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/47

[9]. Müslim, Fezâil 79 (2328); Tirmizî, *eş-Şemâil*, (348); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/31, 206, 229, 232, 281; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/36; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/47

[10]. Tirmizî, *eş-Şemâil*, (350); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/47

[11]. Tirmizî, Birr (2016); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/161; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/90; Tayâlisî, *el-Müsned*, 3/114 (1623); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/47; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/36

[12]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 14/93 (8352); Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1/244; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/318

[13]. Buhârî, Edeb 38, 44; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/126, 136, 144, 158; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 7/222

[14]. Buhârî, Menâkıb 23, Fezâilü'l-Ashâbi'n-Nebî 27, Edeb 38, 39; Müslim, Fezâil 68 (2321); Tirmizî, Birr 47 (1975); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/161, 189, 192; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/36

[15]. Buhârî, Edeb 39, Vesâyâ 25; Müslim, Fezâil 52 (2309)

[16]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/231; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 7/11; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/37

[17]. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 1/76 (98); *Mecmau'z-Zevâid*, 9/81

[18]. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 1/76 (99); *Mecmau'z-Zevâid*, 9/81

[19]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/108; *Mecmau'z-Zevâid*, 9/272

[20]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, (815); Bezzâr, *el-Müsned*, 2/316 (744); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 10/382 (21027); Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 5/130.

[21]. Buhârî, İ'tisâm 2; Tefsîru Sûre-i A'râf 5; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 6/60 (4642); Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 4/406

[22]. Buhârî, Farzu'l-Humus 19, Enbiyâ 28, Meğâzî 56, Edeb 53, 72, İsti'zân 47, Deavât 18; Müslim, Zekât 140 (1062); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/380, 396, 411

[23]. Buhârî, Meğâzî 61, Tefsîru Sûre-i Tevbe 10, Edeb 95, İstitâbetü'l-Mürteddîn 7, Tevhîd 23. Müslim, Zekât 142 (1063)'de ise bu hadisi Câbir bin Abdullah radıyallahu anhdan rivayet etmiştir.

[24]. Buhârî, Cenâiz 23, Tefsîru Sûre-i Tevbe 12, 13, Libâs 8; Müslim, Sıfâtu'l-Münâfikîn 3 (2774); Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 10 (3098); İbni Mâce, Cenâiz 31 (1523); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/18

[25]. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân (3097); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/254-255 (95); Abd bin Humeyd, *el-Müsned*, (19)

[26]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/367

[27]. Buhârî, Hibe 28; Müslim, Selâm 45 (2190); Ebû Dâvûd, Diyât 6 (4508); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/218

[28]. Ebû Dâvûd, Hudûd (4510); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 4/208

[29]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/471

[30]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/122

[31]. Buhârî, Cihâd 100, Meğâzî 76, Deavât 59; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 197 (2524); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/243, 448

[32]. Buhârî, Ezân 65; Müslim, Salât 189, 192 (469); İbni Mâce, İkâmetü's-Salât 49 (989).

Resûlullah aleyhisselamın çocuğun ağlaması sebebiyle namazı hafif kıldırması, kıraati kısa tutmak suretiyle olmuştur. Yoksa rükû ve secdeyi kısa tutması şeklinde olmamıştır. Bu da Resûlullah aleyhisselamın sahabelerine ne kadar merhametli ve şefkatli davrandığını, böylesi durumlarda onları sıkıntıya sokacak davranışlardan şiddetle kaçındığını göstermektedir. (çev.)

[33]. Buhârî, Menâkıb 23, Edeb 72, 77; Müslim, Fezâil 67 (2320); Tirmizi, *eş-Şemâil*, 1/26; İbni Mâce, Zühd 17 (4180); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/92; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/36

[34]. Bezzâr, *el-Müsned*, 13/434 (7182); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/17

[35]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/154

[36]. Ebû Dâvûd, Edeb (4788); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/37

[37]. Tirmizî, *eş-Şemâil*, (360)

[38]. Müslim, Fezâil 27 (2402); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/71; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 8/242 (4818). Müslim'in rivayetinde "Peygamber aleyhisselam, Âişe'ye: *'Meleklerin bile hayâ ettiği bir kimseden ben nasıl hayâ etmeyeyim?'* diye buyurdu" ilavesi vardır.

[39]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/73; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/82

[40]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/231; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 10/491 (6105); Bezzâr, *el-Müsned*, 17/182 (9807); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/19. Ebu Ya'lâ'nın rivayetinde Âişe, "Bu olaydan sonra Resûlullah artık yaslanarak bir şey yemedi. *'Kul nasıl yemek yiyorsa ben de öyle yerim. Kul nasıl oturuyorsa ben de öyle otururum'* diyordu" demiştir.

[41]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 8/287 (8103); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/20. Bu hadise şahid olarak; Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 10/438 (7761); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 2/280 (1728)'de Abdullah bin Ebî Evfâ radıyallahu anhdan bir hadis vardır. Bkz. İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/45

[42]. Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 2/588 (4188); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/129 (204, 205); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/20; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/45

[43]. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 12/67 (12494); *Mecmau'z-Zevâid*, 9/20

[44]. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 11/65 (11059); *Mecmau'z-Zevâid*, 9/20

[45]. Tirmizî, *eş-Şemâil*, (334)

[46]. Ebû Ya'lâ, (*el-Maksadu'l-Alî*, 1257); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 6/267; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/20; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/45. Temmâm ile Hatîb de bu hadisi rivayet etmiştir.

[47]. İbni Ebî Şeybe, *el-Müsned*, 2/203 (688); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/21. Taberânî de bu hadisi rivayet etmiştir.

[48]. Bezzâr, *el-Müsned*, 4/123 (1293); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/21

[49]. Buhârî, Ezân 44, Nafakàt 8, Edeb 40; Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâmet 45 (2489); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/49

[50]. Buhârî, Merdâ 15, 21, Tefsîru Sûre-i Nisâ' 4, Vudû' 44; Ebû Dâvûd, Ferâiz 2 (2886, 2887); Tirmizî, Ferâiz 7 (2097); Nesâî, Tahâret 103; İbni Mâce, Ferâiz 5 (2728); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/298, 307

[51]. *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, IV/417 (İbni Asâkir, Eslem'den).

[52]. Tirmizî, *eş-Şemâil*, (335, 341)

[53]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (551); Ahmed bin Hanbel, Fezâilü's-Sahâbe, 1/546; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, 13/106; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 8/5; Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 4/56

[54]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 13/147 (363); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/373

[55]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (265); Tirmizî, *eş-Şemâil*, (238)

[56]. Buhârî, Edeb 81, 112; Müslim, Âdâb 30 (2150); Ebû Dâvûd, Edeb 69 (4969); Tirmizî, Salât 131 (333), Birr 57 (1989); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 6/90, 91; İbni Mâce, Edeb 24 (3720), (3740); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/114, 119, 171, 188, 190, 201, 212, 222, 278, 288; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 1/313, 6/82, 251, 16/158; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 5/203, 9/310, 10/248; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/351, 5/300; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 5/221-222, 6/91, 126; Tayâlisî, *el-Müsned*, 1/280; Abd bin Humeyd, *el-Müsned*, 1/382, 395, 414; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 5/379, 6/285

[57]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (268); Ebû Dâvûd, Edeb 84 (4998); Tirmizî, Birr 57 (1991); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/267, 268; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 8/224; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/46

[58]. Ebû Dâvûd, Edeb (5002); Tirmizî, Birr (1992), Menâkıb (3828); *eş-Şemâil*, (236); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/46

[59]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/161; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/46

[60]. Ebû Dâvûd, Edeb (4999); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/46

[61]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/264

[62]. Buhârî, Edeb 111, 116, 90; Müslim, Fezâil 70 (2323); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (525); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/186, 187, 227; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/47

[63]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (883)

[64]. Tirmizî, *eş-Şemâil*, (241)

[65]. Ebû Dâvûd, Edeb (5000); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/46

[66]. *el-Edebü'l-Müfred*, (267); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 4/36

[67]. *el-Edebü'l-Müfred*, (266)

[68]. İbni Mâce, Edeb (3719); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/136; Tayâlisî, *el-Müsned*, (1600); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 23/699

[69]. Buhârî, Bed'ü'l-Vahy 5, Savm 7, Bed'ü'l-Halk 6, Menâkıb 13, Fezâilü'l-Kur'ân 7; Müslim, Fezâil 50 (2308); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 2/195

[70]. Tirmizî, *eş-Şemâil*, (203); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/359; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 24/273 (694); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/13; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/56. Ahmed'in rivayetinde "Al bunları, takın" ziyadesi de vardır.

[71]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 8/250 (8545); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/14

[72]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 12/432 (13583); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/285

[73]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (510); İbni Mâce, Fiten 23 (4024); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/94; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/372; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/99; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 2/312; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 5/243; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/54; Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/270

[74]. Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 12/230 (9319); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/292; *Kenzü'l-Ummâl*, 2/154

[75]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 42/157-158 (25264); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 7/182 (2919); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 12/234 (9324); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/319-320; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 2/159; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/292; *Kenzü'l-Ummâl*, 2/154

[76]. **Humma:** Grip benzeri, ağır karaciğer hastalığı ve kanamalı ateşe kadar geniş bir hastalık tablosuna yol açabilen bir hastalık türüdür. (çev.)

[77]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (502); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 7/194; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/160

[78]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/311 (5207); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 22/475; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/325. Bu hadise şahid olarak; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 7/216 (2951)'de Amr İbnü'l-Âs radıyallahu anhdan bir hadis vardır.

[79]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/240; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/276; Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/240; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/311

[80]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (532); Ebû Dâvûd, Cenâiz 5 (3102); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/155; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 5/190; *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 6/109; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/308

[81]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (533); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 2/85

[82]. Buhârî, Cenâiz 33, Merdâ 9, Kader 4, Eymân 9, Tevhîd 2, 25; Müslim, Cenâiz 11 (923); Ebû Dâvûd, Cenâiz 23-24 (3125); Nesâî, Cenâiz 22; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/204, 206, 207; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 2/208 (461); Tayâlisî, *el-Müsned*, 2/26 (671); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/118.

[83]. Tirmizî, Cenâiz (1518); İbni Hacer, *el-İsâbe*, 2/464.

[84]. Buhârî, Cihâd 14; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/167; Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/208; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 3/68; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 5/273; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 3/274.

Başka bir rivayetin sonunda ise "Ümmü Hârise, 'O zaman sabredeceğim' dedi" ifadesi yer almaktadır.

[85]. Bezzâr, *el-Müsned*, 13/494 (7310); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/261. Bezzâr'ın diğer bir rivayetinde ise Ebû Talha, Ümmü Süleym'e evlenme teklif edince Ümmü Süleym, "Sen filanca kölenin yerde sürüklediği bir ağaca taparken seninle nasıl evlenirim?" diye cevap vermiştir.

[86]. Buhârî, Akîka 1, Cenâiz 41; Zekât 69, Libâs 23; Müslim, Libâs 109-112 (2119); Ebû Dâvûd, Cihâd 52 (2563); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/106, 181

[87]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/477; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/98. Beyhakî'de "O'nun lütfu geniştir" yerine "Lütfunuzu ikinizden de esirgemedi" şeklinde ifadesi yer almaktadır.

[88]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/227; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/98

[89]. İddet: İslam hukukunda, evliliğin herhangi bir sebeple sona ermesi durumunda kadının yeni bir evlilik yapabilmek için zorunlu bekleme süresini ifade eder. (çev.)

[90]. Tirmizî, Deavât (3511); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (1070); İbni Mâce, Cenâiz 55 (1598); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/27; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 8/63, 64; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 4/91

[91]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/352; Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/228 (4927), 3/327 (5265); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 6/10 (5332); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 3/331; İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 9/75; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/42

[92]. İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 4/196; İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 26/373; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/67; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 5/196

[93]. Buhârî, Merdâ 6; *el-Edebü'l-Müfred*, (505); Müslim, Birr 54 (2576); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 4/353 (7490); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/346; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/160

[94]. Beyhakî, *el-Âdâb*, (726); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/155

[95]. *Muvatta*, Cihâd 6; Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/329 (3176); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 12/359 (9538); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 4/222 (19486), 7/8 (33840)

[96]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/191; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/287

[97]. Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 6/296 (4214)

[98]. Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/151'de bu hadisi Askerî'ye dayandırarak rivayet etmiştir.

[99]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 24/105 (282); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/290

[100]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (8807); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/411; Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/91, 3/20; Bezzâr, *el-Müsned*, (1759); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (5359); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/69; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 3/261

[101]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/136; Hafız İbni Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 3/395

[102]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 459; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, (4576); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/213; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 5/335. Ayrıca bkz. Müslim, Salât 226 (489); Ebû Dâvûd, Salâtü't-Tatavvu', (1320)

[103]. Buhârî, Cum'a 29, Farzu'l-Humus 19, Tevhîd 49; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/69; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 4/361; İbni Abdilberr, *el-İstîâb*, 2/518

[104]. Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 10/312 (7549); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/310

[105]. Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/300; İbni Hacer, *el-İsâbe*, 2/348

[106]. Buhârî, Savm 64, Rikâk 18; Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 217 (783); Ebû Dâvûd, Salâtü't-Tatavvu 27 (1370)

[107]. Buhârî, Teheccüd 6, Tefsîru Sûre-i Feth 2, Rikâk 20; Müslim, Sıfâtu'l-Münâfikîn 79 (2819); Tirmizî, Salât (412); Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl 17; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 200 (1419); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/251, 255; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/58; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/384

[108]. Buhârî, Cihâd 24, 54, 82, 165, Edeb 39; Müslim, Fezâil 48 (2307); Tirmizî, Cihâd 14 (1687); İbni Mâce, Cihâd 9 (2772)

[109]. Buhârî, Cihâd 52, 97, 167, Meğâzî 54; Müslim, Cihâd 78-80 (1776); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (605); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 4/328

[110]. **Vera:** Takvanın ileri derecesini ifade eden bir terimdir. (çev.)

[111]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 11/420 (6820); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/59

[112]. Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 4/360'da bu hadisi Begavî'ye dayandırarak rivayet etmiştir. Bu hadisin isnadı ceyyid ve hasendir.

[113]. *Muvatta*, Zekât 31; Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 7/512 (5387); *Ma'rifetü's-Sünen*, 9/330 (13341); *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/22 (13164)

[114]. **Tevekkül**: Kişinin yapacağı işlerde kendisine düşen görevleri yapıp her türlü önlemi aldıktan sonra Allah'a güvenip dayanması, sonucu Allah'tan beklemesi demektir. (çev.)

[115]. Buhârî, Meğâzî 31, Cihad 84, 87; Müslim, Fezâil 13 (843)

[116]. Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1/211

[117]. İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd*, 1/143 (425); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/145

[118]. **Takva:** Dinin emir ve tavsiyelerine uyma, haram ve günahlardan kaçınma hususunda gösterilen titizlik anlamında bir kavramdır. (çev.)

[119]. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 7/344; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/142

[120]. Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâmet (2431); Tefsîru'l-Kur'ân, (3243); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/7; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/105 (823); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 2/339 (1084); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/56

[121]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/535 (3828); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 2/290 (908); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 5/223

[122]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/382 (3338); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 5/194

[123]. Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 2/316 (972); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/145

[124]. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Nisâ 9, Fezâilü'l-Kur'ân 32, 33, 35; Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 247-248 (800); Ebû Dâvûd, İlm 13 (3668); Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 5 (3024, 3025); İbni Mâce, Zühd 19 (4194); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/374; Bezzâr, *el-Müsned*, 5/183; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/164; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/59

[125]. Tirmizî, Zühd (2308); Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/366 (7942); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 5/322

[126]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/270; Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/15

[127]. İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd*, 1/304 (876); İbni Hacer, *el-İsâbe*, 2/157

[128]. *Muvatta*, Kelâm 24; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 3/221-222; İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 44/310; Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, 1/50 (192); Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl,* 4/400

[129]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/88; Tayâlisî, *el-Müsned*, 2/129 (808); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/226 (1933); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/372; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/297

[130]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/319 (7774); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/299

[131]. *Muvatta*, Şa'r 16; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 36/359 (22030); Abd bin Humeyd, *el-Müsned*, (125); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (575); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 20/(150); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/269, 4/168-169. Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/142

[132]. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 1/17 (5); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/133; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/302

[133]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 10/197 (10446); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/300

[134]. Buhârî, Menâkıb 23; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 160 (2493); Ebû Dâvûd, İlm 7 (3654)

[135]. Müslim ile Ebû Dâvûd'un konuyla ilgili rivayetinden bu kişinin Ebû Hureyre radıyallahu anh olduğu anlaşılmaktadır.

[136]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/138

[137]. Ebû Dâvûd, Edeb (4839)

[138]. Ebû Dâvûd, Edeb 18 (4838); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 5/300 (26294); *el-Edeb*, 1/160 (67); İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd*, 1/47 (147)

[139]. Buhârî, İlm 30, İsti'zân 13; Tirmizî, İsti'zân 28 (2723), Menâkıb 9 (3640); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 20/438 (13221)

[140]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 21/32 (13308)

[141]. Tirmizî, Menâkıb (3640)

[142]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/268

[143]. Ebû Dâvûd, Edeb (4837)

[144]. Tirmizî, *eş-Şemâil*, (345)

[145]. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Ahkâf 2, Bed'ü'l-Halk 5, Edeb 69; Müslim, İstiskà 14-16 (899); Ebû Dâvûd, Edeb 103-104 (5098); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/361; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (658)

[146]. Tirmizî, Menâkıb (3641)

[147]. Tirmizî, Menâkıb (3642)

[148]. Müslim, Mesâcid 286 (670); Ebû Dâvûd, Salâtü't-Tatavvu' 12 (1294); Tirmizî, Salâtü's-Sefer 412 (585), Edeb 70 (2850); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (170); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/86, 88, 91, 105, 107

[149]. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 3/383; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/274; İbni Ebi'd-Dünyâ, *Mekârimü'l-Ahlâk*, (396); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/47; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/44. Bu hadisi Hâkim de rivayet etmiştir.

[150]. Bezzâr, (*Keşfü'l-Estâr*, 2477); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/17

[151]. Tirmizi, *eş-Şemâil*, (235); Bezzâr, *el-Müsned*, 3/333 (1131)

[152]. Buhârî, Savm 30, 31, Hibe 20, Nafakàt 13, Edeb 67, 95, Keffârâtu'l-Eymân 2, 3, 4, Hudûd 26; Müslim, Sıyâm 81 (1111); Ebû Dâvûd, Sıyâm (2390, 2391, 2392, 2393); Tirmizî, Savm 28 (724); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 2/212 (3117), 2/213 (3118, 3119); İbni Mâce, Sıyâm 14 (1671); *Muvatta*, Sıyâm 27; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/273

[153]. Tirmizi, *eş-Şemâil*, (230)

[154]. Tirmizî, *eş-Şemâil*, (233)

[155]. Ebû Dâvûd, *el-Merâsîl*, 1/344 (505); Kàdı İyâz, *eş-Şifâ*, 1/137

[156]. Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/231

[157]. Ebû Dâvûd, Hudûd 2 (4363); Nesâî, Tahrîmu'd-Dem 15 (4003), 16 (4004, 4005, 4008); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/9; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/395 (8046); Humeydî, *el-Müsned*, (6); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 1/84 (81); Tayâlisî, *el-Müsned*, (4)

[158]. Buhârî, Talâk 31, Hudûd 40, Tevhîd 20; Müslim, Liân 17 (1499); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/248

[159]. Müslim, Sıfâtu'l-Kıyâmet 70 (2815); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/115

[160]. Ebû Dâvûd, Melâhim 17 (4338); Tirmizî, Tefsîru Sûre-i Mâide 6 (3057), Fiten 8 (2168); İbni Mâce, Fiten 20 (4005); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/166; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/138

[161]. Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 10/155 (20182); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/139

[162]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/107 (8564); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/35; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/275; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/140

[163]. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 33/178; *Kenzü'l-Ummâl*, 2/140; *Mecmau'z-Zevâid*, 7/276. Taberânî de bu hadisi kısa bir şekilde rivayet etmiştir.

[164]. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/105 (8552); *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/135; *Mecmau'z-Zevâid*, 7/280

[165]. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 17/50 (108), *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/370 (2258); *Mecmau'z-Zevâid*, 7/266; İbni Hacer, *el-İsâbe*, 3/30

[166]. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 62/215; *Mecmau'z-Zevâid*, 7/280. Taberânî de bu hadisi rivayet etmiştir.

[167]. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 12/408 (13507), *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 5/294 (5357); Bezzâr, (*Keşfü'l-Estâr*, 3323); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/274

[168]. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/151 (8758); *Mecmau'z-Zevâid*, 10/304; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/159

[169]. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/102 (8536); *Mecmau'z-Zevâid*, 10/299

[170]. *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 8/288 (8659); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/331 (767), 3/303 (5180); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/280 (18539); *Mecmau'z-Zevâid*, 10/304.

[171]. **Kanaat:** Kişinin azla yetinip elindekine razı olması, kendisinin ve sorumluluğu altında bulunanların ihtiyaçlarını asgarî ölçüde karşılayabileceği maddî imkânlarla iktifa edip başkalarının elindeki şeylere göz dikmemesi, aşırı kazanma hırsından kurtulmasıdır. (çev.)

[172]. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 20/364; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/161

[173]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/209 (1858), Bezzâr, *el-Müsned*, 10/204 (4293); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/222

[174]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/312; *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, (12838); *Mecmau'z-Zevâid*, 9/220

[175]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 23/23 (57); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/225

[176]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/210

[177]. Buhârî, Meğâzî 12, Nikâh 33, 36, 46; Nesâî, Nikâh 24, 30; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/12; Bezzâr, *el-Müsned*, 1/228, 6/508; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 1/18, 112

[178]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (10910); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 44/293 (26697); İbni Hacer, *el-İsâbe*, 4/459

[179]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/20; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 8/97

[180]. Müslim, Nikâh 89 (1428); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/111 (10030); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/195; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (3332); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 8/105

[181]. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Ahzâb 8

[182]. Buhârî, Meğâzî 38; Müslim, Nikâh 88 (1365); Ebû Dâvûd, Harâc 20-21 (2995, 2998); Nesâî, Nikâh 79

[183]. Buhârî, Meğâzî 38; Müslim, Nikâh 88 (1365); Ebû Dâvûd, Harâc 20-21 (2995, 2998); Nesâî, Nikâh 79

[184]. Buhârî, Meğâzî 38

[185]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/26; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 8/116; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 4/15

[186]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/32 (6795)

[187]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/33 (6796)

[188]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/106 (10016); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/20 (1153); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 8/21; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/113; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 7/342

[189]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/452 (8455); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 24/136 (364); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/173 (4752); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/210

[190]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/58; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 5/57 (4576); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 3/44; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 4/257; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/36; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 5/336

[191]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/425; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/368

[192]. Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 13/197 (10177); Ahmed bin Hanbel, *ez-Zühd*, 1/116 (761); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/215

[193]. Neş, bir şeyin yarısı için kullanılır. Bir neş, yirmi dirhem gümüş demektir. (çev.)

[194]. İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 8/161; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 41/173 (24626). Ayrıca bkz. Müslim, Nikâh 78 (1426); Ebû Dâvûd, Nikâh 27-28 (2105); Nesâî, Nikâh 66; İbni Mâce, Nikâh 17 (1886); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/93

[195]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/27 (2564); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 3/494 (16396); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 4/284

[196]. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 7/449 (4476); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 4/46, 44/90; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 4/316; Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 4/393; *Kenzü'l-Ummâl*, 7/302

[197]. Buhârî, Salât 69, Îdeyn 2, 25, Nikâh 82, 114, Cihâd 81, Menâkıb 15; Müslim, Salâtü'l-Îdeyn 18 (892); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/84, 85, 166, 247, 270

[198]. Tahrîm Suresi, 66/1-4

[199]. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Tahrîm 1, Talâk 7, Eymân 25; Müslim, Talâk 20 (1474); Nesâî, Talâk 17

[200]. Buhârî, Nikâh 83, 105, Tefsîru Sûre-i Tahrîm 2, Libâs 31, Ahbâru'l-Âhâd 1; Müslim, Talâk 31 (1479); Tirmizî, İsti'zân 3 (2691); İbni Mâce, Zühd 11 (4153); İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (1921, 2178)

[201]. Buhârî, Nikâh 108, Edeb 63; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 80 (2439); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/30, 61, 213

[202]. Ebû Dâvûd, Cihâd (2578)

[203]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/62 (40); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 11/378 (8701); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/115

[204]. *el-Edebü'l-Müfred*, (1295); Ebû Dâvûd, Edeb 119-120 (5144); Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/164

[205]. Bezzâr, *el-Müsned*, 9/442 (4054); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/22

[206]. *el-Edebü'l-Müfred*, (376); Müslim, Fezâil 63 (2316); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/112; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/45

[207]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/214; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/17

[208]. Ebû Ya'lâ, (*el-Maksadu'l-Alî*, 1366); Bezzâr, *el-Müsned*, 1/417 (293); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 14/162; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/106; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/182

[209]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 4/205 (3987); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/182

[210]. Buhârî, Savm 55, 54, 56, 57, 58, 59, Amel fi's-Salât 19, 20, Teheccüd 7, Enbiyâ 37, 38, Fezâilü'l-Kur'ân 34, Nikâh 89, Edeb 84, İsti'zân 38; Müslim, Sıyâm 181 (1159); Ebû Dâvûd, Şehru Ramazân 8 (1389); Tirmizî, Savm 57 (770); Nesâî, Sıyâm 76, 77, 78; İbni Mâce, Sıyâm 28 (1706); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/164, 190, 199, 212; Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/285.

[211]. Buhârî, Savm 51, Edeb 86; Tirmizî, Zühd 63 (2413); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/188; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 4/85; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/37

[212]. Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr*, 7/238-239; Tayâlisî, *el-Müsned*, 1/36 (32); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/13 (28); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/303

[213]. İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 7/63

[214]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred,* (331); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, X, 193 (20587); Kuzâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, I, 274 (445)'de Ebu'd-Derdâ radıyallahu anhdan; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, II, 162 (6514); Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 558 (8566); Abdürrezzàk, *el-Musannef*, XI, 404 (20852); Mervezî, *Zevâidü ale'z-Zühd*, s. 560 (1610); Bezzâr, *el-Müsned*, VI, 409 (2435)'de Abdullah b. Amr radıyallahu anhdan; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, V, 202 (21812); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, I, 166 (404); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, VIII, 64; Ziyâ el-Makdisî, *el-Muhtâre*, IV, 101 (1313)'de Üsâme bin Zeyd radıyallahu anhdan; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, II, 431; Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 56 (28); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, XI, 580 (5177); Humeydî, *el-Müsned*, II, 490 (1159)'da Ebû Hureyre radıyallahu anhdan; Ebu'l-Fadl, *el-Müsnedü'l-Câmi*, IX, 161 (2822); İbni Adiyy, *el-Kâmil*, VI, 17'de Câbir b. Abdullah radıyallahu anhdan.

[215]. Buhârî, Menâkıb 23, Et'ime 21; Müslim, Eşribe 187 (2064); Ebû Dâvûd, Et'ime 13 (3763); Tirmizî, Birr 84 (2031); İbni Mâce, Et'ime 4 (3259); İbni Kesîr, *el-Bidâye,* 6/40

[216]. Ebû Dâvûd, Et'ime 15 (3768); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (6758, 10113); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/336; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/108-109; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, (854); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/45. Bir başka rivayette ise Peygamber aleyhisselam, *"Sen Allah'ın ismini anıncaya kadar şeytan seninle birlikte yedi. Allah'ın ismini işitir işitmez şeytan, yediklerini kusmak suretiyle boşalttı"* buyurmuştur.

[217]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 6/261 (6721); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/46

[218]. Buhârî, Rikâk 17; Ebû Dâvûd, Libâs (4146, 4147); Tirmizî, Libâs 27 (1761), Sıfâtu'l-Kıyâmet 32 (2469); İbni Mâce, Zühd 11 (4151); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/464

[219]. Tirmizî, Deavât (3560); İbni Mâce, Libâs (3557); Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/214 (7410); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 8/310; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/55

[220]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/205; İbni Ebî Şeybe, *el-Müsned*, 1/126 (164); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 1/160 (376); Bezzâr, *el-Müsned*, (2578); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 2/331 (3262); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 4/48

[221]. Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/386 (6099); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 3/252; Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 4/419

[222]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/103 (4532). Buna şahid olarak Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 1/75 (92)'de bir hadisi Abdullah bin Şeddâd ibnü'l-Hâd'dan rivayet etmiştir. Ayrıca bkz. Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/80

[223]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (471); Hennâd, *ez-Zühd*, 2/369

[74]
[136]
[197]
[141]
[107]
[202]
[164]
[169]
[22]
[13]
[51]
[79]
[70]
[98]
[65]
[221]
[193]
[188]
[206]
[132]
[55]
[37]

[178]
[183]
[160]
[88]
[150]
[116]
[216]
[17]
[112]
[27]
[122]
[211]
. İbni Sa’d, *et-Tabakàtü’l-Kübrâ*, 8/161; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 41/173 (24626). Ayrıca bkz. Müslim, Nikâh 78 (1426); Ebû Dâvûd, Nikâh 27-28 (2105); Nesâî, Nikâh 66; İbni Mâce, Nikâh 17 (1886); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/93

. Ebû Dâvûd, Cihâd (2578)

. Buhârî, Nikâh 108, Edeb 63; Müslim, Fezâilü’s-Sahâbe 80 (2439); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/30, 61, 213

. Buhârî, Nikâh 83, 105, Tefsîru Sûre-i Tahrîm 2, Libâs 31, Ahbâru’l-Âhâd 1; Müslim, Talâk 31 (1479); Tirmizî, İsti’zân 3 (2691); İbni Mâce, Zühd 11 (4153); İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (1921, 2178)

. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Tahrîm 1, Talâk 7, Eymân 25; Müslim, Talâk 20 (1474); Nesâî, Talâk 17

. Tahrîm Suresi, 66/1-4

. Buhârî, Salât 69, Îdeyn 2, 25, Nikâh 82, 114, Cihâd 81, Menâkıb 15; Müslim, Salâtü’l-Îdeyn 18 (892); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/84, 85, 166, 247, 270

[56]
[154]

. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 7/449 (4476); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 4/46, 44/90; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 4/316; Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 4/393; *Kenzü'l-Ummâl*, 7/302

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/27 (2564); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 3/494 (16396); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 4/284

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/62 (40); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 11/378 (8701); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/115

. Bezzâr, *el-Müsned*, 9/442 (4054); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/22

. *el-Edebü'l-Müfred*, (1295); Ebû Dâvûd, Edeb 119-120 (5144); Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/164

. İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 7/63

. Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr*, 7/238-239; Tayâlisî, *el-Müsned*, 1/36 (32); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/13 (28); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/303

. Buhârî, Savm 51, Edeb 86; Tirmizî, Zühd 63 (2413); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/188; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 4/85; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/37

. Buhârî, Savm 55, 54, 56, 57, 58, 59, Amel fi's-Salât 19, 20, Teheccüd 7, Enbiyâ 37, 38, Fezâilü'l-Kur'ân 34, Nikâh 89, Edeb 84, İsti'zân 38; Müslim, Sıyâm 181 (1159); Ebû Dâvûd, Şehru Ramazân 8 (1389); Tirmizî, Savm 57 (770); Nesâî, Sıyâm 76, 77, 78; İbni Mâce, Sıyâm 28 (1706); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/164, 190, 199, 212; Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/285.

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 4/205 (3987); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/182

. Ebû Ya'lâ, (*el-Maksadu'l-Alî*, 1366); Bezzâr, *el-Müsned*, 1/417 (293); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 14/162; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/106; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/182

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/214; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/17

. *el-Edebü'l-Müfred*, (376); Müslim, Fezâil 63 (2316); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/112; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/45

[89]

[207]

. Ebû Dâvûd, Et'ime 15 (3768); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (6758, 10113); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/336; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/108-109; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, (854); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/45. Bir başka rivayette ise Peygamber aleyhisselam, *"Sen Allah'ın ismini anıncaya kadar şeytan seninle birlikte yedi. Allah'ın ismini işitir işitmez şeytan, yediklerini kusmak suretiyle boşalttı"* buyurmuştur.

. Buhârî, Menâkıb 23, Et'ime 21; Müslim, Eşribe 187 (2064); Ebû Dâvûd, Et'ime 13 (3763); Tirmizî, Birr 84 (2031); İbni Mâce, Et'ime 4 (3259); İbni Kesîr, *el-Bidâye,* 6/40

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred,* (331); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, X, 193 (20587); Kuzâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, I, 274 (445)'de Ebu'd-Derdâ radıyallahu anhdan; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, II, 162 (6514); Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 558 (8566); Abdürrezzàk, *el-Musannef*, XI, 404 (20852); Mervezî, *Zevâidü ale'z-Zühd*, s. 560 (1610); Bezzâr, *el-Müsned*, VI, 409 (2435)'de Abdullah b. Amr radıyallahu anhdan; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, V, 202 (21812); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, I, 166 (404); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, VIII, 64; Ziyâ el-Makdisî, *el-Muhtâre*, IV, 101 (1313)'de Üsâme bin Zeyd radıyallahu anhdan; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, II, 431; Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 56 (28); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, XI, 580 (5177); Humeydî, *el-Müsned*, II, 490 (1159)'da Ebû Hureyre radıyallahu anhdan; Ebu'l-Fadl, *el-Müsnedü'l-Câmi*, IX, 161 (2822); İbni Adiyy, *el-Kâmil*, VI, 17'de Câbir b. Abdullah radıyallahu anhdan.

[36]

[33]

[131]

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (471); Hennâd, *ez-Zühd*, 2/369

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/103 (4532). Buna şahid olarak Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 1/75 (92)'de bir hadisi Abdullah bin Şeddâd ibnü'l-Hâd'dan rivayet etmiştir. Ayrıca bkz. Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/80

. Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/386 (6099); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 3/252; Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 4/419

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/205; İbni Ebî Şeybe, *el-Müsned*, 1/126 (164); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 1/160 (376); Bezzâr, *el-Müsned*, (2578); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 2/331 (3262); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 4/48

. Tirmizî, Deavât (3560); İbni Mâce, Libâs (3557); Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/214 (7410); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 8/310; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/55

. Buhârî, Rikâk 17; Ebû Dâvûd, Libâs (4146, 4147); Tirmizî, Libâs 27 (1761), Sıfâtu'l-Kıyâmet 32 (2469); İbni Mâce, Zühd 11 (4151); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/464

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 6/261 (6721); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/46

[69]

. Buhârî, Talâk 31, Hudûd 40, Tevhîd 20; Müslim, Liân 17 (1499); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/248

. Ebû Dâvûd, Hudûd 2 (4363); Nesâî, Tahrîmu'd-Dem 15 (4003), 16 (4004, 4005, 4008); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/9; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/395 (8046); Humeydî, *el-Müsned*, (6); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 1/84 (81); Tayâlisî, *el-Müsned*, (4)

. Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/231

. Ebû Dâvûd, *el-Merâsîl*, 1/344 (505); Kàdı İyâz, *eş-Şifâ*, 1/137

. Tirmizî, *eş-Şemâil*, (233)

. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 33/178; *Kenzü'l-Ummâl*, 2/140; *Mecmau'z-Zevâid*, 7/276. Taberânî de bu hadisi kısa bir şekilde rivayet etmiştir.

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/107 (8564); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/35; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/275; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/140

. Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 10/155 (20182); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/139

. Ebû Dâvûd, Melâhim 17 (4338); Tirmizî, Tefsîru Sûre-i Mâide 6 (3057), Fiten 8 (2168); İbni Mâce, Fiten 20 (4005); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/166; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/138

. Müslim, Sıfâtu'l-Kıyâmet 70 (2815); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/115

[102]

. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/102 (8536); *Mecmau'z-Zevâid*, 10/299

. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/151 (8758); *Mecmau'z-Zevâid*, 10/304; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/159

. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 12/408 (13507), *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 5/294 (5357); Bezzâr, (*Keşfü'l-Estâr*, 3323); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/274

. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 62/215; *Mecmau'z-Zevâid*, 7/280. Taberânî de bu hadisi rivayet etmiştir.

. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 17/50 (108), *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/370 (2258); *Mecmau'z-Zevâid*, 7/266; İbni Hacer, *el-İsâbe*, 3/30

[12]

. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/105 (8552); *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/135; *Mecmau'z-Zevâid*, 7/280

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/209 (1858), Bezzâr, *el-Müsned*, 10/204 (4293); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/222

. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 20/364; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/161

. **Kanaat:** Kişinin azla yetinip elindekine razı olması, kendisinin ve sorumluluğu altında bulunanların ihtiyaçlarını asgarî ölçüde karşılayabileceği maddî imkânlarla iktifa edip başkalarının elindeki şeylere göz dikmemesi, aşırı kazanma hırsından kurtulmasıdır. (çev.)

. *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 8/288 (8659); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/331 (767), 3/303 (5180); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/280 (18539); *Mecmau'z-Zevâid*, 10/304.

. Müslim, Nikâh 89 (1428); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/111 (10030); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/195; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (3332); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 8/105

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/20; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 8/97

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (10910); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 44/293 (26697); İbni Hacer, *el-İsâbe*, 4/459

. Buhârî, Meğâzî 12, Nikâh 33, 36, 46; Nesâî, Nikâh 24, 30; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/12; Bezzâr, *el-Müsned*, 1/228, 6/508; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 1/18, 112

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/210

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 23/23 (57); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/225

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/312; *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, (12838); *Mecmau'z-Zevâid*, 9/220

. Buhârî, Meğâzî 38; Müslim, Nikâh 88 (1365); Ebû Dâvûd, Harâc 20-21 (2995, 2998); Nesâî, Nikâh 79

. Buhârî, Meğâzî 38; Müslim, Nikâh 88 (1365); Ebû Dâvûd, Harâc 20-21 (2995, 2998); Nesâî, Nikâh 79

[174]

. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Ahzâb 8

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/425; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/368

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/58; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 5/57 (4576); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 3/44; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 4/257; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/36; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 5/336

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/452 (8455); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 24/136 (364); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/173 (4752); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/210

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/106 (10016); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/20 (1153); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 8/21; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/113; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 7/342

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/33 (6796)

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/32 (6795)

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/26; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 8/116; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 4/15

[3]

. Buhârî, Meğâzî 38

[32]

. Neş, bir şeyin yarısı için kullanılır. Bir neş, yirmi dirhem gümüş demektir. (çev.)

. Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 13/197 (10177); Ahmed bin Hanbel, *ez-Zühd*, 1/116 (761); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/215

[187]

[145]

[108]

[52]

. Tirmizî, Zühd (2308); Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/366 (7942); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 5/322

. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Nisâ 9, Fezâilü'l-Kur'ân 32, 33, 35; Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 247-248 (800); Ebû Dâvûd, İlm 13 (3668); Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 5 (3024, 3025); İbni Mâce, Zühd 19 (4194); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/374; Bezzâr, *el-Müsned*, 5/183; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/164; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/59

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 10/197 (10446); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/300

. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 1/17 (5); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/133; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/302

. *Muvatta*, Şa'r 16; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 36/359 (22030); Abd bin Humeyd, *el-Müsned*, (125); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (575); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 20/(150); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/269, 4/168-169. Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/142

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/319 (7774); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/299

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/88; Tayâlisî, *el-Müsned*, 2/129 (808); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/226 (1933); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/372; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/297

. *Muvatta*, Kelâm 24; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 3/221-222; İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 44/310; Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, 1/50 (192); Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl,* 4/400

[155]

. İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd*, 1/304 (876); İbni Hacer, *el-İsâbe*, 2/157

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/270; Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/15

[42]

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/138

. Müslim ile Ebû Dâvûd'un konuyla ilgili rivayetinden bu kişinin Ebû Hureyre radıyallahu anh olduğu anlaşılmaktadır.

. Buhârî, Menâkıb 23; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 160 (2493); Ebû Dâvûd, İlm 7 (3654)

. Ebû Dâvûd, Edeb (4837)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/268

. Tirmizî, Menâkıb (3640)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 21/32 (13308)

. Buhârî, İlm 30, İsti'zân 13; Tirmizî, İsti'zân 28 (2723), Menâkıb 9 (3640); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 20/438 (13221)

. Ebû Dâvûd, Edeb 18 (4838); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 5/300 (26294); *el-Edeb*, 1/160 (67); İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd*, 1/47 (147)

. Ebû Dâvûd, Edeb (4839)

. Tirmizî, Menâkıb (3642)

. Tirmizî, Menâkıb (3641)

. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Ahkâf 2, Bed'ü'l-Halk 5, Edeb 69; Müslim, İstiskà 14-16 (899); Ebû Dâvûd, Edeb 103-104 (5098); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/361; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (658)

. Tirmizî, *eş-Şemâil*, (345)

[121]

. Tirmizi, *eş-Şemâil*, (230)

. Buhârî, Savm 30, 31, Hibe 20, Nafakàt 13, Edeb 67, 95, Keffârâtu'l-Eymân 2, 3, 4, Hudûd 26; Müslim, Sıyâm 81 (1111); Ebû Dâvûd, Sıyâm (2390, 2391, 2392, 2393); Tirmizî, Savm 28 (724); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 2/212 (3117), 2/213 (3118, 3119); İbni Mâce, Sıyâm 14 (1671); *Muvatta*, Sıyâm 27; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/273

. Tirmizi, *eş-Şemâil*, (235); Bezzâr, *el-Müsned*, 3/333 (1131)

. Bezzâr, (*Keşfü'l-Estâr*, 2477); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/17

. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 3/383; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/274; İbni Ebi'd-Dünyâ, *Mekârimü'l-Ahlâk*, (396); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/47; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/44. Bu hadisi Hâkim de rivayet etmiştir.

. Müslim, Mesâcid 286 (670); Ebû Dâvûd, Salâtü't-Tatavvu' 12 (1294); Tirmizî, Salâtü's-Sefer 412 (585), Edeb 70 (2850); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (170); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/86, 88, 91, 105, 107

[16]
[220]
[46]
[135]
[151]
[4]
[38]
[99]
[144]
[156]
[205]
[21]
[133]
[210]
[26]
[184]
[168]
[165]
[9]
[222]
[47]
[142]
[147]
[75]
[50]

[7]
[96]
[78]
[208]
[24]
[173]
[170]
[179]
[84]
[53]
[64]
[61]
[199]
[139]
[35]
[44]
[130]
[41]
[219]
[159]
[104]
[15]
[127]
[73]
[90]
[113]
[196]
[18]
[67]
[110]
[93]
[182]

[176]
[87]
[1]
[91]
[63]
[58]
[86]
[209]
[218]
[124]
[114]
[153]
[190]
[25]
[95]
[162]
[181]
[10]
[34]
[157]
. Müslim, Fezâil 74 (2324); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/137
. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 6/344 (6580); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/15
. Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 139 (746); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 41/149 (24601); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (4862); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, (1426); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/90; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/35
[129]
[185]
. Müslim, Fezâil 76 (2326); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1/57
. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 8/298 (8688); Bezzâr, *el-Müsned*, 15/178 (8548); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/15

. Ebû Dâvûd, Edeb 5 (4794); Beyhakî, *el-Âdâb*, (219); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/39

. Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâmet 46 (2490); İbni Mâce, Edeb 21 (3716); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 10/324 (20790); *el-Âdâb*, (218); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/99; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/39

[119]

. Buhârî, Edeb 38, 44; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/126, 136, 144, 158; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 7/222

[167]

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 14/93 (8352); Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1/244; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/318

. Tirmizî, Birr (2016); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/161; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/90; Tayâlisî, *el-Müsned*, 3/114 (1623); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/47; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/36

. Tirmizî, *eş-Şemâil*, (350); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/47

. Müslim, Fezâil 79 (2328); Tirmizî, *eş-Şemâil*, (348); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/31, 206, 229, 232, 281; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/36; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/47

. Buhârî, Menâkıb 23, Edeb 80, Hudûd 10, 42; Müslim, Fezâil 77 (2327); Ebû Dâvûd, Edeb 4 (4785); Tirmizî, *eş-Şemâilü'ş-Şerîf*, (349); *Muvatta*, Hüsnü'l-Hulk 2; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/85, 114, 115, 181, 189, 223, 262; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/36; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/47

[30]

. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 1/76 (99); *Mecmau'z-Zevâid*, 9/81

. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 1/76 (98); *Mecmau'z-Zevâid*, 9/81

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/231; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 7/11; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/37

. Buhârî, Edeb 39, Vesâyâ 25; Müslim, Fezâil 52 (2309)

. Buhârî, Menâkıb 23, Fezâilü'l-Ashâbi'n-Nebî 27, Edeb 38, 39; Müslim, Fezâil 68 (2321); Tirmizî, Birr 47 (1975); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/161, 189, 192; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/36

. Buhârî, Meğâzî 61, Tefsîru Sûre-i Tevbe 10, Edeb 95, İstitâbetü'l-Mürteddîn 7, Tevhîd 23. Müslim, Zekât 142 (1063)'de ise bu hadisi Câbir bin Abdullah radıyallahu anhdan rivayet etmiştir.

. Buhârî, Farzu'l-Humus 19, Enbiyâ 28, Meğâzî 56, Edeb 53, 72, İsti'zân 47, Deavât 18; Müslim, Zekât 140 (1062); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/380, 396, 411

[195]

. Buhârî, İ'tisâm 2; Tefsîru Sûre-i A'râf 5; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 6/60 (4642); Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 4/406

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, (815); Bezzâr, *el-Müsned*, 2/316 (744); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 10/382 (21027); Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 5/130.

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/108; *Mecmau'z-Zevâid*, 9/272

[81]

[109]

[20]

[19]

[200]

[191]

[6]

[101]

[171]

[85]

[76]

[29]

[214]

[118]

[213]

[125]

[39]

[82]

[72]

[223]
[158]
[59]
[148]
[194]
[138]
[105]
[49]
[217]
[204]
[115]
[62]
[43]
[66]
[71]
[94]
[177]
[161]
[128]
[83]
[120]
[111]
[54]
[140]
[149]
[92]
[203]
[137]
[2]
[180]
[152]
[175]

[45]

. İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd*, 1/143 (425); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/145

. Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1/211

[163]

. Buhârî, Meğâzî 31, Cihad 84, 87; Müslim, Fezâil 13 (843)

[68]

. **Tevekkül**: Kişinin yapacağı işlerde kendisine düşen görevleri yapıp her türlü önlemi aldıktan sonra Allah'a güvenip dayanması, sonucu Allah'tan beklemesi demektir. (çev.)

. Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 2/316 (972); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/145

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/382 (3338); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 5/194

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/535 (3828); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 2/290 (908); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 5/223

. Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâmet (2431); Tefsîru'l-Kur'ân, (3243); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/7; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/105 (823); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 2/339 (1084); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/56

. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 7/344; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/142

. **Takva:** Dinin emir ve tavsiyelerine uyma, haram ve günahlardan kaçınma hususunda gösterilen titizlik anlamında bir kavramdır. (çev.)

[40]

[23]

[201]

[198]

[106]

[215]

[117]

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (533); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 2/85

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (532); Ebû Dâvûd, Cenâiz 5 (3102); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/155; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 5/190; *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 6/109; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/308

[212]

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/240; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/276; Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/240; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/311

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/311 (5207); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 22/475; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/325. Bu hadise şahid olarak; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 7/216 (2951)'de Amr İbnü'l-Âs radıyallahu anhdan bir hadis vardır.

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (502); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 7/194; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/160

. **Humma:** Grip benzeri, ağır karaciğer hastalığı ve kanamalı ateşe kadar geniş bir hastalık tablosuna yol açabilen bir hastalık türüdür. (çev.)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 42/157-158 (25264); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 7/182 (2919); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 12/234 (9324); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/319-320; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 2/159; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/292; *Kenzü'l-Ummâl*, 2/154

. Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 12/230 (9319); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/292; *Kenzü'l-Ummâl*, 2/154

[28]

. Tirmizî, Cenâiz (1518); İbni Hacer, *el-İsâbe*, 2/464.

. Buhârî, Cenâiz 33, Merdâ 9, Kader 4, Eymân 9, Tevhîd 2, 25; Müslim, Cenâiz 11 (923); Ebû Dâvûd, Cenâiz 23-24 (3125); Nesâî, Cenâiz 22; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/204, 206, 207; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 2/208 (461); Tayâlisî, *el-Müsned*, 2/26 (671); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/118.

. Buhârî, Cihâd 14; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/167; Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/208; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 3/68; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 5/273; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 3/274.

Başka bir rivayetin sonunda ise "Ümmü Hârise, 'O zaman sabredeceğim' dedi" ifadesi yer almaktadır.

. İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 4/196; İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 26/373; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/67; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 5/196

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/352; Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/228 (4927), 3/327 (5265); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 6/10 (5332); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 3/331; İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 9/75; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/42

. Tirmizî, Deavât (3511); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (1070); İbni Mâce, Cenâiz 55 (1598); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/27; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 8/63, 64; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 4/91

. İddet: İslam hukukunda, evliliğin herhangi bir sebeple sona ermesi durumunda kadının yeni bir evlilik yapabilmek için zorunlu bekleme süresini ifade eder. (çev.)

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/227; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/98

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/477; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/98. Beyhakî'de "O'nun lütfu geniştir" yerine "Lütfunuzu ikinizden de esirgemedi" şeklinde ifadesi yer almaktadır.

[126]

. Buhârî, Akîka 1, Cenâiz 41; Zekât 69, Libâs 23; Müslim, Libâs 109-112 (2119); Ebû Dâvûd, Cihâd 52 (2563); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/106, 181

. Bezzâr, *el-Müsned*, 13/494 (7310); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/261. Bezzâr'ın diğer bir rivayetinde ise Ebû Talha, Ümmü Süleym'e evlenme teklif edince Ümmü Süleym, "Sen filanca kölenin yerde sürüklediği bir ağaca taparken seninle nasıl evlenirim?" diye cevap vermiştir.

[48]

. Buhârî, Merdâ 6; *el-Edebü'l-Müfred*, (505); Müslim, Birr 54 (2576); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 4/353 (7490); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/346; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/160

[11]

. *Muvatta*, Cihâd 6; Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/329 (3176); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 12/359 (9538); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 4/222 (19486), 7/8 (33840)

. Beyhakî, *el-Âdâb*, (726); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/155

[97]

. Buhârî, Cum'a 29, Farzu'l-Humus 19, Tevhîd 49; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/69; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 4/361; İbni Abdilberr, *el-İstîâb*, 2/518

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 459; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, (4576); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/213; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 5/335. Ayrıca bkz. Müslim, Salât 226 (489); Ebû Dâvûd, Salâtü't-Tatavvu', (1320)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/136; Hafız İbni Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 3/395

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (8807); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/411; Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/91, 3/20; Bezzâr, *el-Müsned*, (1759); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (5359); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/69; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 3/261

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 24/105 (282); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/290

[14]

. Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/151'de bu hadisi Askerî'ye dayandırarak rivayet etmiştir.

. Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 6/296 (4214)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/191; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/287

. Buhârî, Savm 64, Rikâk 18; Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 217 (783); Ebû Dâvûd, Salâtü't-Tatavvu 27 (1370)

. Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/300; İbni Hacer, *el-İsâbe*, 2/348

. Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 10/312 (7549); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/310

. *Muvatta*, Zekât 31; Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 7/512 (5387); *Ma'rifetü's-Sünen*, 9/330 (13341); *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/22 (13164)

. Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 4/360'da bu hadisi Begavî'ye dayandırarak rivayet etmiştir. Bu hadisin isnadı ceyyid ve hasendir.

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 11/420 (6820); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/59

. **Vera:** Takvanın ileri derecesini ifade eden bir terimdir. (çev.)

. Buhârî, Cihâd 52, 97, 167, Meğâzî 54; Müslim, Cihâd 78-80 (1776); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (605); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 4/328

. Buhârî, Cihâd 24, 54, 82, 165, Edeb 39; Müslim, Fezâil 48 (2307); Tirmizî, Cihâd 14 (1687); İbni Mâce, Cihâd 9 (2772)

. Buhârî, Teheccüd 6, Tefsîru Sûre-i Feth 2, Rikâk 20; Müslim, Sıfâtu'l-Münâfikîn 79 (2819); Tirmizî, Salât (412); Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl 17; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 200 (1419); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/251, 255; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/58; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/384

[134]

[172]

. Tirmizî, *eş-Şemâil*, (360)

. Ebû Dâvûd, Edeb (4788); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/37

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/154

. Bezzâr, *el-Müsned*, 13/434 (7182); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/17

. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 12/67 (12494); *Mecmau'z-Zevâid*, 9/20

. Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 2/588 (4188); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/129 (204, 205); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/20; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/45

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 8/287 (8103); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/20. Bu hadise şahid olarak; Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 10/438 (7761); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 2/280 (1728)'de Abdullah bin Ebî Evfâ radıyallahu anhdan bir hadis vardır. Bkz. İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/45

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/231; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 10/491 (6105); Bezzâr, *el-Müsned*, 17/182 (9807); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/19. Ebu Ya'lâ'nın rivayetinde Âişe, "Bu olaydan sonra Resûlullah artık yaslanarak bir şey yemedi. *'Kul nasıl yemek yiyorsa ben de öyle yerim. Kul nasıl oturuyorsa ben de öyle otururum'* diyordu" demiştir.

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/73; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/82

. Müslim, Fezâil 27 (2402); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/71; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 8/242 (4818). Müslim'in rivayetinde "Peygamber aleyhisselam, Âişe'ye: *'Meleklerin bile hayâ ettiği bir kimseden ben nasıl hayâ etmeyeyim?'* diye buyurdu" ilavesi vardır.

. Bezzâr, *el-Müsned*, 4/123 (1293); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/21

. İbni Ebî Şeybe, *el-Müsned*, 2/203 (688); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/21. Taberânî de bu hadisi rivayet etmiştir.

. Ebû Ya'lâ, (*el-Maksadu'l-Alî*, 1257); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 6/267; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/20; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/45. Temmâm ile Hatîb de bu hadisi rivayet etmiştir.

. Tirmizî, *eş-Şemâil*, (334)

. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 11/65 (11059); *Mecmau'z-Zevâid*, 9/20

[60]

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (551); Ahmed bin Hanbel, Fezâilü's-Sahâbe, 1/546; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, 13/106; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 8/5; Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 4/56

. Tirmizî, *eş-Şemâil*, (335, 341)

. *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, IV/417 (İbni Asâkir, Eslem'den).

. Buhârî, Merdâ 15, 21, Tefsîru Sûre-i Nisâ' 4, Vudû' 44; Ebû Dâvûd, Ferâiz 2 (2886, 2887); Tirmizî, Ferâiz 7 (2097); Nesâî, Tahâret 103; İbni Mâce, Ferâiz 5 (2728); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/298, 307

. Buhârî, Ezân 44, Nafakàt 8, Edeb 40; Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâmet 45 (2489); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/49

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/161; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/46

. Ebû Dâvûd, Edeb (5002); Tirmizî, Birr (1992), Menâkıb (3828); *eş-Şemâil*, (236); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/46

[143]

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (268); Ebû Dâvûd, Edeb 84 (4998); Tirmizî, Birr 57 (1991); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/267, 268; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 8/224; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/46

. Buhârî, Edeb 81, 112; Müslim, Âdâb 30 (2150); Ebû Dâvûd, Edeb 69 (4969); Tirmizî, Salât 131 (333), Birr 57 (1989); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 6/90, 91; İbni Mâce, Edeb 24 (3720), (3740); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/114, 119, 171, 188, 190, 201, 212, 222, 278, 288; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 1/313, 6/82, 251, 16/158; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 5/203, 9/310, 10/248; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/351, 5/300; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 5/221-222, 6/91, 126; Tayâlisî, *el-Müsned*, 1/280; Abd bin Humeyd, *el-Müsned*, 1/382, 395, 414; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 5/379, 6/285

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (265); Tirmizî, *eş-Şemâil*, (238)

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 13/147 (363); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/373

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (883)

. Buhârî, Edeb 111, 116, 90; Müslim, Fezâil 70 (2323); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (525); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/186, 187, 227; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/47

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/264

. Ebû Dâvûd, Edeb (4999); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/46

. Tirmizî, *eş-Şemâil*, (203); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/359; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 24/273 (694); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/13; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/56. Ahmed'in rivayetinde "Al bunları, takın" ziyadesi de vardır.

. Buhârî, Bed'ü'l-Vahy 5, Savm 7, Bed'ü'l-Halk 6, Menâkıb 13, Fezâilü'l-Kur'ân 7; Müslim, Fezâil 50 (2308); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 2/195

. İbni Mâce, Edeb (3719); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/136; Tayâlisî, *el-Müsned*, (1600); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 23/699

. *el-Edebü'l-Müfred*, (266)

. *el-Edebü'l-Müfred*, (267); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 4/36

. Ebû Dâvûd, Edeb (5000); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/46

. Tirmizî, *eş-Şemâil*, (241)

[57]

[146]

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (510); İbni Mâce, Fiten 23 (4024); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/94; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/372; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/99; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 2/312; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 5/243; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/54; Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/270

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 12/432 (13583); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/285

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 8/250 (8545); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/14

[123]

[8]

[5]

[186]

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/367

. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân (3097); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/254-255 (95); Abd bin Humeyd, *el-Müsned*, (19)

. Buhârî, Cenâiz 23, Tefsîru Sûre-i Tevbe 12, 13, Libâs 8; Müslim, Sıfâtu'l-Münâfikîn 3 (2774); Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 10 (3098); İbni Mâce, Cenâiz 31 (1523); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/18

. Buhârî, Menâkıb 23, Edeb 72, 77; Müslim, Fezâil 67 (2320); Tirmizi, *eş-Şemâil*, 1/26; İbni Mâce, Zühd 17 (4180); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/92; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/36

. Buhârî, Ezân 65; Müslim, Salât 189, 192 (469); İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 49 (989).

Resûlullah aleyhisselamın çocuğun ağlaması sebebiyle namazı hafif kıldırması, kıraati kısa tutmak suretiyle olmuştur. Yoksa rükû ve secdeyi kısa tutması şeklinde olmamıştır. Bu da Resûlullah aleyhisselamın sahabelerine ne kadar merhametli ve şefkatli davrandığını, böylesi durumlarda onları sıkıntıya sokacak davranışlardan şiddetle kaçındığını göstermektedir. (çev.)

. Buhârî, Cihâd 100, Meğâzî 76, Deavât 59; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 197 (2524); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/243, 448

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/122

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/471

. Ebû Dâvûd, Hudûd (4510); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 4/208

. Buhârî, Hibe 28; Müslim, Selâm 45 (2190); Ebû Dâvûd, Diyât 6 (4508); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/218

[80]

[31]

[77]

[166]

[192]

[100]

[189]

[103]

ON BİRİNCİ BÖLÜM

SAHABE-İ KİRAMIN GAYBA İMANI BÖLÜMÜ

Sahabe-i kiram gayba nasıl iman ediyordu?
Geçici lezzetleri, müşahedeleri, zamana ait duyguları, elle tutulup gözle görülür şeyleri ve maddî tecrübelerini Peygamber aleyhisselamın verdiği haberler üzerine nasıl terk ediyorlardı?
Onlar sanki görünenleri yalanlıyor ve gaybı da açıkça görüyorlardı.

A. İMANIN YÜCELİĞİ

1. Peygamber Aleyhisselamın Allah'tan Başka Hiçbir İlâh Olmadığını Bütün Kalbiyle Tasdik Edenleri Cennetle Müjdelemesi

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

"Biz (bir gün) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile birlikte (cemaat hâlinde) oturmaktaydık. Bizimle beraber Ebû Bekir, Ömer ve başka kişiler de vardı. Derken Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem aramızdan kalktı ve çok zaman geçmesine rağmen geri gelmedi. Peygamber aleyhisselama bir şey olmasından endişelendik. Korkuya kapıldık. Hepimiz kalktık. Endişeye kapılanların ilki bendim. O'nu aramak için çıktım. Ensarın Neccâroğulları kabilesine ait bir bostana geldim. Kapısı var mı diye bostanın çevresini dolaştım. Baktım ki kapısı yok. Bu esnada bostanın haricindeki kuyudan gelen bir yolun duvarın arasından bostana girdiğini fark ettim. Büzülerek oradan girdim. Orada Resûlullah'ı gördüm. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'(Gelen kişi) Ebû Hureyre midir?' buyurdu.

'Evet, ey Allah'ın Resûlü! (Benim!)' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Ne oldu ki?' diye sordu.

'Sen bizim aramızdaydın. Kalktın, geri gelmedin. Başına bir şey gelmesinden korktuk. Herkesten önce seni aramaya çıktım. Sonunda buraya geldim. Tilki gibi büzülerek şu delikten içeriye girdim. Halk da benim arkamdaydı. Neredeyse gelirler' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Ey Ebû Hureyre! Şu ayakkabılarımı al, bahçe dışında inanarak 'lâ ilâhe illallâh' diyen kimi görürsen onu cennetle müjdele' buyurdu.

Ayakkabıları alıp dışarı çıktım. Ömer bin Hattâb ile karşılaştım. Ömer bana, 'Bu ayakkabılar nedir?' diye sordu.

'Allah Resûlü söylediklerimin doğruluğuna alâmet olsun diye onları bana verdi ve *'İnanarak 'lâ ilâhe illallâh' diyen kime rastlarsan onu cennetle müjdele'* buyurdu' dedim.

Bunu söyler söylemez Ömer göğsüme öyle bir yumruk vurdu ki sırtüstü yere düştüm. Ağlayarak Peygamber aleyhisselamın yanına döndüm. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Ey Ebû Hureyre! Sana ne oldu?'* diye sordu.

'Ben Ömer'e rastladım. Beni vazifelendirdiğin meseleyi ona söyledim. Göğsüme vurarak beni sırtüstü yere düşürdü' dedim. Peygamber aleyhisselam Ömer'e,

'Niçin böyle yaptın?' diye sordu. Ömer radıyallahu anh,

'Ey Allah'ın Resûlü! Anam-babam sana feda olsun, sen Ebû Hureyre'ye ayakkabılarını verip inanarak 'lâ ilâhe illallâh' diyen her kime rastlarsan ona cennet müjdesini vermesini söyledin mi?' diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'evet'* buyurdu.

Ömer radıyallahu anh, 'Sakın bunu yapma. Korkarım ki halk bu müjdeye güvenir. Onları bırak da amel etsinler' dedi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Tamam, onları kendi hâllerine bırak' buyurdu."[224]

2. Peygamber Aleyhisselamın Allah'a Şirk Koşmadan Ölen Kimseyi Cennetle Müjdelemesi

Ebû Zerr radıyallahu anh anlatıyor:

"Bir gece dışarı çıktım. Bir de baktım ki Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem tek başına yürüyor. Yanında herhangi bir insan yoktu. Kendi kendime, 'Herhâlde Peygamber aleyhisselam kimsenin kendisiyle yürümesini istemiyor. O hâlde ben de arkasından yürüyeyim' dedim.

Böylece ayın ışığında, O'nun arkasından yürümeye başladım. Geriye bakarak beni gördü ve *'Sen kimsin?'* diye sordu.

'Ben Ebû Zerr'im! Allah beni sana feda etsin!' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Ey Ebû Zerr! Gel'* buyurdu.

Ben de böylece Allah'ın Resûlü ile birlikte bir saat yürüdüm. Bu sırada Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Adam bugün ne kadar çalışırsa çalışsın kıyamet gününde (çalıştığı şeyleri) az bulacaktır. Ancak Allah bir insana mal verir ve o da bunu sağına-soluna, önüne ve arkasına dağıtarak hayır yolda infak ederse o müstesnadır’ buyurdu.

Bir müddet daha yürüdük. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana yine *‘Sen burada otur. Ben bir yere kadar gidip geleceğim’* buyurdu.

Bu sırada Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem beni taşlık, düz bir yerde oturttu, ilerleyip gözden kayboldu. Geri dönmesi uzun sürdü. Sonra uzaktan bir karartı görünmeye başladı, bana yaklaşınca *‘zina da yapsa, hırsızlık da yapsa’* dediğini duydum. Yanıma gelince dayanamadım ve Peygamber aleyhisselama,

‘Ey Allah’ın Peygamberi! Allah beni sana feda kılsın! Sen şu düzlüğün kenarında kiminle konuşuyordun? Sana cevap veren kimseyi işitmedim’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘O Cebrâil idi. Tam düzlüğün kenarında benimle karşılaştı ve ‘Ümmetine müjde ver! Allah’a bir şeyi ortak koşmadığı hâlde ölen kimse cennete girecektir’ dedi. Ben de ‘Ey Cebrâil! Zina etse de hırsızık yapsa da mı?’ diye sordum. Cebrâil de ‘evet’ dedi’ diye aktardı.

Ben de ‘Ey Allah’ın Resûlü! Hırsızlık yapsa ve zina etse de mi?’ diye tekrarladım. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘evet’* dedi.

Ben yine ‘Hırsızlık yapsa, zina etse de mi?’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Evet, içki içse de’* buyurdu.

Tirmizî’deki rivayette şu ziyade ifade vardır: Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem dördüncü defada *‘Ebû Zerr yadırgasa da’* buyurdu.”[225]

3. Kelime-i Şahadet Getiren Kimsenin Cehennem Ateşine Girmemesi

Osmân bin Affân radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin, *‘Ben öyle bir söz biliyorum ki o sözü kim kalbinden gelerek ve gerçek manada söylerse o kul cehennem ateşine haram olur’* diye buyurduğunu işittim’ dedi. Ömer radıyallahu anh,

‘O sözün ne olduğunu sana haber vereyim mi? O, ihlâs sözüdür. Allah onu Peygamber aleyhisselama ve arkadaşlarına söylemesini emretmiştir. O, takva kelimesidir. O öyle bi söz ki Peygamber, onu amcası Ebû Tâlib’in ölüm anında sık sık tekrar etmiş ve söylemesi talebinde bulunmuştur. O, ‘Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur’ sözüdür’ dedi.”[226]

4. Peygamber Aleyhisselamın Bir Mecliste Şahadet Getiren Ashabının Bağışlandığını Müjdelemesi

Ya’lâ bin Şeddâd yoluyla babası Şeddâd radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz (bir gün) Peygamber aleyhisselamın yanında bulunuyorduk. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Sizin içinizde yabancı (ehl-i kitaptan) kimse var mıdır?’ diye sordu.

‘Hayır, ey Allah’ın Resûlü!’ dedik. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kapının kilitlenmesini emredip *‘Ellerinizi kaldırınız ve ‘lâ ilâhe illallâh’ deyiniz’* buyurdu.

Biz de ellerimizi bir müddet kaldırdık. Bu kelime-i tevhid sözünü söyledik. Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ellerini bırakarak *‘Hamd, Allah’a mahsustur. Rabbim! Sen beni bu kelime-i tevhid ile gönderdin. Bu kelime-i tevhidi bana emrettin ve bu kelime-i tevhidin karşılığında cenneti vaat ettin. Sen vaadinden dönmeyensin’* buyurdu.

Sonra *‘Sizi müjdeliyorum ki Allah, sizin günahınızı kesinlikle affetmiştir’* buyurdu.”[227]

5. Peygamber Aleyhisselamın Ümmetinden Yetmiş Bin Kişinin Sorgusuz ve Cezasız Olarak Cennete Gireceğini Müjdelemesi

Rifâa el-Cühenî radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz (bir gün) Resûlullah ile beraber çıktık. Kedîd/Kudeyd denilen yere vardık. Bazı kimseler, Peygamber aleyhisselamdan aile fertlerinin yanına gitmek üzere izin istiyordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onlara izin verdi. Bunun üzerine kalkıp Allah’a hamd ve sena etti. Sonra da:

‘Bazı kişilere ne oluyor ki ağacın diğer tarafını, Allah’ın peygamberinin bulunduğu tarafından daha çok seviyor’ buyurdu.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bunu söylerken herkes ağladı. Bir kişi, ‘Bundan sonra izin isteyen ahmaktır’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem buna sevindi, Allah’a hamd etti, sonra da:

‘Şahadet ederim ki kim samimi olarak Allah’tan başka hiçbir ilâh olmadığına ve benim Allah’ın Resûlü olduğuma şahitlik edip ahlakını düzeltirse mutlaka cennete girer. Rabbim bana, ümmetimden yetmiş bin kişiyi sorgusuz ve cezasız olarak cennete koyacağına söz verdi. Ümit ederim ki siz ve babalarınızdan, eşlerinizden ve çocuklarınızdan iyi olanlar; onlardan önce girecekler’ buyurdu.”[228]

6. Kelime-i Şahadet Getiren Kimsenin Cehennem Ateşinden Çıkması

Ebû Mûsâ el-Eş’arî radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

Cehennem ehli cehennemde bir araya gelir. Bu sırada onlarla beraber Allah’ın dilediği kadar (Müslümanlar’dan) kıble ehli kimse de bulunur. Kâfirler Müslümanlar’a,

‘Sizler Müslüman değil miydiniz?’ diye sorarlar. Onlar,

‘Evet, biz Müslümandık’ derler. Kâfirler,

‘O hâlde İslam sizi bu azaptan kurtaramadı. Siz de bizimle beraber cehennem ateşine sevk edildiniz’ derler. Müslümanlar, ‘Bizim günahlarımız vardı. Biz o günahların cezasını çekiyoruz’ karşılığını verirler.

Müslümanlar’ın bu sözünü işiten yüce Allah, ne kadar (Müslümanlar’dan) kıble ehli kimse varsa cehennemden çıkarılmalarını meleklere emreder. Kâfirler onların cehennemden çıktığını görünce ‘Keşke biz de Müslüman olsaydık, cehennemden çıksaydık!’ derler.

Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Taşlanmış ve (ilâhî rahmetten) kovulmuş şeytanın şerrinden Allah’a sığınıyorum’ buyurdu.

Sonra da *‘Elif lâm râ. Bunlar kitabın apaçık ayetleridir. Bir zaman gelir ki kâfirler, ‘Keşke Müslüman olsaydık’ diye arzu ederler’* (Hicr suresi, 15/1-2) ayetlerini okudu.”[229]

7. Sadece Kelime-i Şahadet Getirmekle Bir Topluluğun Cehennem Ateşinden Kurtulması

Huzeyfe radıyallahu anh anlatıyor:

"Elbisenin etrafındaki süsler eskidiği gibi İslam da (yaşayış tarzı olarak insanlar nezdinde) eskiyip silinecektir. Oruç nedir, sadaka nedir, hac nedir bilinmeyecektir. Bir gece Allah'ın kitabı da ortadan kalkıp ondan dünyada tek bir ayet bile kalmayacaktır. Halktan bazı gruplar kalacak, ihtiyar erkekler ve ihtiyar kadınlar, 'Biz atalarımıza yetiştik. Onlar 'lâ ilâhe illallâh' derlerdi. Biz de 'lâ ilâhe illallâh' diyoruz!' derler.

(Hadisin ravisi) Sıla, Huzeyfe radıyallahu anha: 'Onlar oruç nedir, sadaka nedir, hac nedir bilmiyorlar. O hâlde 'lâ ilâhe illallâh' sözü onlara ne fayda sağlayacak ki?' diye sordu.

Huzeyfe radıyallahu anh yüzünü ondan çevirdi. Sıla bu sözünü üç defa tekrarladı. Huzeyfe de her defasında yüzünü çeviriyordu. Üçüncü defanın ardından ona dönüp:

'Ey Sıla! 'lâ ilâhe illallâh' sözü onları cehennem ateşinden kurtarır, cehennem ateşinden kurtarır, onları cehennem ateşinden kurtarır' dedi."[230]

8. Abdullah ibni Mes'ûd'un Kelime-i Tevhid ve Onu Söyleyen Kimse Hakkında Söylediği Söz

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"Yüce Allah rızıklarınızı sizin aranızda paylaştırdığı gibi ahlaklarınızı da paylaştırmıştır... Yüce Allah, malı sevdiğine de sevmediğine de verir. Fakat imanı ancak sevdiği kimseye verir. Allah bir kulunu severse ona iman verir.

Kim de mal hususunda infak etmekten kaçınıp cimrilik yapar, düşmandan ve cihaddan korkar, geceleri ibadet zorluğuna katlanmazsa, hiç olmazsa 'lâ ilâhe illallâh', 'Allâhuekber', 'elhamdülillâh' ve 'sübhânallâh' (gibi zikirleri) çokça yapsın."[231]

B. İMAN MECLİSLERİ

1. İman Meclislerine Rağbet Etmek

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Abdullah bin Revâha radıyallahu anh, Peygamber aleyhisselamın ashâbından biriyle karşılaştığında ona, ‘Gel, bir saat Rabbimize iman tazeleyelim’ dedi.

Yine bir gün bu sözü bir kişiye söylediğinde o kişi buna öfkelendi ve Resûlullah’a gelerek ‘Ey Allah’ın Resûlü! Abdullah bin Revâha’ya bakmaz mısın; senin getirdiğin imandan insanları uzaklaştırıyor. Bir saatlik imana götürüyor!’ dedi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem o kişiye, *‘Allah, Abdullah bin Revâha’dan razı olsun. O, meleklerin kendisiyle iftihar ettiği meclisleri seviyor’* buyurdu.”[232]

2. İmanı Yenilemek

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün sahabelere), *‘İmanınızı yenileyiniz’* buyurdu. Sahabeler,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Biz imanımızı nasıl yenileyeceğiz?’ dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Lâ ilâhe illallâh, sözünü çokça tekrarlayınız’* buyurdu.”[233]

C. TECRÜBE VE MÜŞAHEDELERİN YALANLANMASI

1. İshal Olan Bir Kişinin Kıssası

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

“Bir kişi (günün birinde) Resûlullah aleyhisselama gelip ‘Ey Allah’ın Resûlü! Kardeşim ishal oldu’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ona bal içir’ buyurdu.

O da gidip kardeşine bal içirdi. Sonra tekrar Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme gelip ‘Ey Allah’ın Resûlü! Ona bal içirdim fakat ishali daha da fazlalaştı’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Git, ona bal içir’* buyurdu.

O da gitti, tekrar kardeşine bal içirdi. Sonra yine Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme gelip ‘Ey Allah’ın Resûlü! Kardeşim daha fazla ishal oldu’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Allah doğru söyledi! Senin kardeşinin karnı yalan söylüyor. Git, ona bal içir!’ dedi.

Adam gitti, kardeşine yine bal içirdi. Bunun üzerine kardeşi iyileşti.”[234]

2. Abdullah ibni Mes’ûd’un Hanımıyla Kıssası

Abdullah ibni Mes’ûd’un hanımı Zeyneb radıyallahu anhâ anlatıyor:

“(Kocam) Abdullah bir ihtiyacı için (eve) geldiğinde kapıda öksürüyor, burnunu siler gibi sesler çıkarıyordu. Bunu evde hoşuna gitmeyen bir şeye muttali olmamak için yapıyordu.

Bir gün yine eve gelip kapıda öksürüp birtakım hareketler yaptığı sırada yanımda bir kocakarı vardı. O sırada ben kızamık çıkarmıştım. Bana muska yapmak için gelmişti. Kocamın sesini duyunca kocakarıyı sedirin altına sakladım. Kocam içeri girip yanıma oturunca boynumda asılı bir ip gördü. Bana, ‘Bu iplik de nedir öyle?’ diye sordu.

‘Hastalığım için okunup üfürülen bir ipliktir’ dedim. Bunun üzerine Abdullah radıyallahu anh ipi çekip kopardı ve ‘Abdullah’ın ailesi şirke muhtaç değildir. Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin, *‘Muska, hamâil, tılsım ve nazar boncukları şirktir’* diye buyurduğunu işittim’ dedi.

Ben de Abdullah’a, ‘Niçin böyle söylüyorsun? Hâlbuki benim gözüm acıyordu. Filanca Yahudi’ye gittim. O muska yapıyordu, yaptığı muskayla gözümün ağrısı kesildi’ dedim.

Abdullah, ‘Bu şeytandır. Şeytan kendi eliyle onu acıtıyor, Yahudi ona muska yaptığında şeytan ondan uzaklaşıyor. Sana Resûlullah’ın söylediği gibi şu duaları söylemek yeterli gelir:

اَللّٰهُمَّ رَبَّ النَّاسِ أَذْهِبِ الْبَأْسَ وَاشْفِ أَنْتَ الشَّافِي لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا

‘Allâhümme rabbe’n-nâsi ezhibi’l-be’se veşfi, ente’ş-şâfî lâ şifâe illâ şifâuke, şifâen lâ yugâdiru sekamen’

(Ey insanların Rabbi! Şiddeti gider. Şifa ver. Şifa verici sadece sensin. Senden başka kimsenin şifası olmaz. Öyle bir şifa ver ki arkada herhangi bir hastalık bırakmasın).”[235]

3. Ömer'in Peygamber Aleyhisselamla Hudeybiye'deki Kıssası

Habîb bin Ebî Sâbit rahimehullah anlatıyor:

"Ben (bir gün) Ebû Vâil radıyallahu anha hâricîleri sordum. Bana, 'Biz (Muâviye ile yapılan) Sıffîn savaşında idik. Bir adam, (halife) Ali'ye: 'Allah'ın kitabına davet edildiği hâlde icabet etmeyenleri görüyor musun?' dedi. Ali radıyallahu anh,

'Evet, öyle' diye cevap verdi. Sehl bin Huneyf radıyallahu anh o adama şöyle dedi:

Siz kendinizi itham ediniz. Hatırlıyorum ki biz, Hudeybiye barış anlaşması gününde (Mekkeli müşriklerle) savaşmak isteseydik savaşabilirdik. Fakat Peygamber aleyhisselamın emrini dinledik. Ömer, Peygamber aleyhisselama: 'Biz hak üzerinde, onlar (Mekkeli müşrikler) de batıl üzerinde değiller mi? Bizim ölülerimiz cennette, onların ölüleri ateşte değiller mi?' diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Evet, öyle' dedi. Ömer radıyallahu anh,

'O hâlde neden dinimizde onlara taviz veriyoruz?' diye sorunca Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Ey Hattâb'ın oğlu Ömer! Ben Allah'ın Resûlü'yüm. Allah beni kesinlikle yardımsız bırakmaz'* dedi.

Ömer, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanından öfkeli olarak ayrıldı. Ebû Bekir'e giderek 'Biz hak, onlar batıl üzerinde değil midir, ey Ebû Bekir?' dedi. Ebû Bekir,

'Ey Hattâb'ın oğlu Ömer! Muhammed, Allah'ın Resûlü'dür. Allah ebediyen onu düşmanlarına mağlup ettirmeyecektir' dedi.

Bu olaydan sonra Fetih suresi indi."[236]

4. Peygamber Aleyhisselamın Hudeybiye Barış Anlaşması Sırasında Sahabelere Mekke'ye Gidip Kâbe'yi Tavaf Edeceklerini Müjdelemesi

Misver bin Mahreme radıyallahu anh ile Mervân anlatıyor:

"Ebû Cendel radıyallahu anh, (Hudeybiye barış anlaşması şartları gereği Mekkeli müşriklere teslim edilince) 'Ey Müslümanlar! Ben müşriklere geri mi veriliyorum? Hâlbuki ben buraya Müslüman olarak geldim. Benim çektiklerimi görmüyor musunuz?' diye feryat etti.

Gerçekten de Ebû Cendel radıyallahu anh, Allah için (Mekkeli müşriklerden) şiddetli işkenceler görmüştü.

Ömer der ki: (Ebû Cendel'in bu feryadı üzerine) ben de Resûlullah'a gelip 'Sen Allah'ın gerçek peygamberi değil misin?' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'evet'* buyurdu. Ben yine 'Biz hak, düşmanlarımız da batıl üzerinde değil midir?' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'evet'* buyurdu. Ben yine 'Niçin biz dinimizde böyle bir taviz veriyoruz?' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Ben Allah'ın Resûlü'yüm. Böyle bir şartı kabul ettiğim için Allah'a isyan etmiş değilim. Allah benim yardımcımdır' buyurdu.

Ben yine 'Sen bize Kâbe'ye varacağız, onu tavaf edeceğiz demedin mi?' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Evet, dedim. Fakat ille de bu sene dedim mi sana?'* buyurdu.

'Hayır, demedin' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'O hâlde ben yine, yakında Kâbe'yi tavaf edeceksiniz diyorum'* buyurdu.

Ben Peygamber aleyhisselamdan bu haberleri aldıktan sonra Ebû Bekir'e gelip 'Ey Ebû Bekir! Bu, Allah'ın hak peygamberi değil midir?' dedim. Ebû Bekir, 'Elbette O, hak peygamberdir' dedi. Ben yine 'Peki, biz hak üzerinde, düşmanlarımız da batıl üzerinde değil midir?' dedim. Ebû Bekir,

'Evet, öyle' dedi. Ben yine 'O hâlde niçin dinimizde bu tavizi veriyoruz?' dedim. Ebû Bekir,

'Be adam! O, kesinlikle Allah'ın Resûlü'dür. O, Rabbi'ne isyan etmez. Rabbi O'na yardımcıdır. O'nun söylediğine sarıl. Allah'a yemin ederim ki O, hak üzerindedir' dedi. Ben yine 'O hâlde o, bize; Kâbe'ye varacağımızı ve onu tavaf edeceğimizi söylemedi mi?' dedim. Ebû Bekir, 'Evet, söyledi. Fakat sana bu sene varacağız dedi mi?' dedi.

'Hayır' dedim. Ebû Bekir, 'O hâlde sen Kâbe'ye varacak ve onu ziyaret edeceksin' dedi.

Ömer devamla der ki: Ben bu söylediklerimden dolayı sonradan birçok sadaka verdim."[237]

5. Peygamber Aleyhisselamın Hudeybiye Dönüşünde Kendisini Mağfiret ve Fetih ile Müjdeleyen Ayetin İnmesine Duyduğu Sevinç

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"Hudeybiye dönüşünde Peygamber aleyhisselama Fetih suresinin ikinci ayeti[238] indi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem sahabelere hitaben, 'Benim üzerime bu gece bir ayet inmiştir ki o bana yeryüzündeki bütün servetlerden daha sevimli gelir!' buyurdu.

Sonra da bu ayeti okudu. Sahabeler, 'Gözün aydın olsun, ey Allah'ın Peygamberi! Allah senin hakkındaki icraatını açıklayıp haber vermiştir. Acaba bizim hakkımızda (nasıl bir) icraat yapacaktır?' dediler.

Bunun üzerine Peygamber aleyhisselama Fetih suresinin beşinci ayeti indi:

Böyle yapmıştır ki mü'min erkekleri ve mü'min kadınları, orada devamlı kalmak üzere zemininden ırmaklar akan cennetlere koysun ve onların kötü fiillerinin üstünü örtsün. Bu, Allah katında büyük bir kazançtır."[239]

6. Peygamber Aleyhisselamın Hendek Savaşı Günü Taşa Vurduğunda Gördükleri ve Bunu Ashabına Müjdelemesi

Peygamber aleyhisselamın ashabından birisi -radıyallahu anh- anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, (yapılabilecek saldırılara karşı) Medine'nin etrafına hendek kazılmasını emrettiğinde kendileri ile hendek arasında kırılması çok zor olan bir taş parçası çıktı.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kalktı, eline balyozu alarak abasını hendeğin bir tarafına bıraktı ve (o taş parçasına vururken) *'Rabbinin sözü hem doğrulukça hem de adaletçe tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirebilecek hiç kimse yoktur. O her şeyi işiten, her şeyi bilendir'* (En'âm suresi, 6/115) ayetini okudu.

Sonra o kaya parçasına vurdu. Taşın üçte biri kırıldı. Selmân el-Fârisî radıyallahu anh da o sırada ayakta durmuş, Peygamber aleyhisselama bakıyordu. Resûlullah'ın vurmasıyla beraber bir şimşek çaktı...

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ikinci defa vurdu ve tekrar *'Rabbinin sözü hem doğrulukça hem de adaletçe tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirebilecek hiç kimse yoktur. O; her şeyi işiten, her şeyi bilendir'* (En'âm suresi, 6/115) ayetini okudu. Bunun üzerine taşın üçte biri daha kırıldı. Bu sırada bir şimşek daha çaktı. Selmân el-Fârisî radıyallahu anh onu da gördü.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem üçüncü defa (o taş parçasına) vurdu ve tekrar aynı ayeti okudu.

Bunun üzerine taşın diğer kısmı da kırıldı... Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (çukurdan) çıktı, abasını alıp oturdu. Selmân el-Fârisî radıyallahu anh, 'Ey Allah'ın Resûlü! Taşa her vurduğunda beraberinde bir şimşek çakıyordu' deyince Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Ey Selmân! Sen bunu gördün mü?' diye sordu. Selmân el-Fârisî radıyallahu anh,

'Evet, ey Allah'ın Resûlü! Seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki gördüm' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Birinci vuruşta bana (İran kralı) Kisra'nın Medayin şehri ve etrafındakilerle birlikte birçok şehir göründü. Onları gözlerimle gördüm' buyurdu. Bu sırada Peygamber aleyhisselamın huzurunda bulunan sahabeler, 'Ey Allah'ın Resûlü! Allah'a yalvar ki onları bize versin. Onların çoluk çocuklarını bize ganimet olarak versin ve ellerimizle onların memleketlerini zapt edelim' dediler.

Peygamber aleyhisselam da bu hususta Allah'a dua etti ve devamla *'Sonra ikinci vuruşumda bana (Bizans kralı) Kayser'in şehirleri ile etrafındakiler göründü. Onları gözlerimle gördüm'* buyurdu. Sahabeler,

'Ey Allah'ın Resûlü! Allah'a yalvar ki onları bizim için fethetsin ve orada oturanların çoluk çocuklarını ganimet olarak bize versin ve onların memleketlerini kendi ellerimizle zapt edelim' dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bu hususta da Allah'a dua etti, sonra *'Üçüncü darbeyi vurduğumda Habeş ülkesi ve etrafındaki şehirler bana göründü. Onları da gözlerimle gördüm'* buyurdu. Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Habeşliler sizi bıraktıkça siz de onları bırakınız. Türkler sizi terk ettikçe siz de onları terk ediniz' buyurdu."[240]

* Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

"(Medine'yi düşmanlardan korumak için şehrin etrafına hendek kazıldığı sırasında ortaya iri bir taş çıkınca) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, *'Bırakın, o taşa ilk vuran ben olayım'* buyurdu.

"Bismillah" ile taşa vurdu. Taşın üçte biri parçalandı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Allâhuekber! Kâbe'nin Rabbine yemin ederim ki Rum/Bizans diyarındaki köşkleri görüyorum'* buyurdu.

Sonra (o taşa) ikinci darbeyi vurdu. Yine taşın bir parçası düştü. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bu defa *'Allâhuekber! Kâbe'nin Rabbine yemin ederim ki Fars/İran'daki köşkleri görmekteyim'* buyurdu. O zaman münafıklar,

'Biz (düşmana karşı) nefislerimizi kurtarmak için (şehrin etrafına) hendek açıyoruz. O ise bize Fars ve Rum'un köşklerini vaat ediyor' dediler."[241]

D. İMANIN HAKİKATI VE KEMALİ

1. Peygamber Aleyhisselamın "Tam Bir Mü'min Olarak Sabahladım" Diyen Hâris bin Mâlik'e Bu Sözünün Hakikatini Sorması

Hâris bin Mâlik el-Ensârî radıyallahu anh anlatıyor:

"Bir gün Hâris bin Mâlik el-Ensârî radıyallahu anh, Peygamber aleyhisselamın yanına uğradı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona,

'Ey Hâris! Nasıl sabahladın?' diye sordu. Hâris bin Mâlik el-Ensârî,

'Gerçek bir mü'min olarak sabahladım' diye cevap verdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Ne dediğini iyi düşün. Çünkü her sözün bir hakikati var. Senin imanının hakikati nedir?' diye sordu. Hâris bin Mâlik el-Ensârî radıyallahu anh,

'Nefsim dünyadan el etek çekti. Gecemi uykusuz, gündüzümü susuz geçirdim. Adeta Rabbimin Arş'ını açıkça temaşa edip cennet halkının ziyaretleştiklerini görür gibiyim. Cehennem halkının da orada çığlık atıp bağrıştıklarını görür gibiyim' diye cevap verdi.

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Ey Hâris! Sen imanın hakikatini bildin. Bundan ayrılma'* buyurdu."[242]

2. “Siz Kimsiniz?” Sorusuna “Biz Mü’minleriz” Diye Cevap Vermek

Süveyd bin Hâris radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben kavmimin temsilcisi yedi kişiden biri olarak Peygamber aleyhisselamın yanına vardım. Huzura girdiğimizde O’nunla konuştuk. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, bizim giyim kuşamımızda, davranışlarımızda gördüklerinden hoşlandı ve *‘Siz kimsiniz?’* diye sordu.

‘Bizler müminleriz’ diye cevap verdik. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem tebessüm ederek *‘Her şeyin bir hakikati vardır. Sizin söylemiş olduğunuz sözünüzün ve imanınızın hakikati nedir?’* diye sordu.

‘Bizde on beş haslet vardır. Bunun beşi göndermiş olduğun elçilerin bize tebliğ ettikleri ve kesinlikle iman etmemiz gerektiğini söyledikleri şeylerdir... Diğer beşi imanın ölçüleridir. Sonraki beşi ise cahiliyeden beri sahip olduğumuz ve hâlen bırakmadığımız bazı âdetlerdir ki eğer hoşunuza gitmeyecek olursa onları terk ederiz...’ diye cevap verdik.”[243]

3. Peygamber Aleyhisselamın Af Talebiyle Gelen Bir Münafıka Af Talebinde Bulunması

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben (bir gün) Peygamber aleyhisselamın yanında oturmaktaydım. Hâriseoğulları kabilesinden Harmele bin Zeyd el-Ensârî oraya çıkageldi. Peygamber aleyhisselamın karşısına oturdu ve eliyle diline işaret ederek ‘Ey Allah’ın Resûlü! İşte iman buradadır’ dedi. Sonra da elini göğsünün üzerine koyarak ‘Münafıklık da buradadır. Çünkü burası Allah’ı çok az anardı’ dedi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona cevap vermedi. Harmele bin Zeyd el-Ensârî bu sözlerini bir kere daha tekrarladı. Bunun üzerine Resûlullah onun dilinin ucundan tutup *‘Ey Rabbim! Ona doğru bir dil ve şükredici bir kalp ile benim sevgimi ve beni sevenlerin sevgisini ihsan eyle. Onu hayır ve iyiliklere sevket’* diye dua etti.

O zaman Harmele bin Zeyd el-Ensârî, ‘Ey Allah’ın Resûlü! Benim münafıklardan bazı arkadaşlarım var. Ben onların başkanı durumundaydım. Onları size haber vereyim mi?’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona,

‘Biz insanları zorlayacak değiliz. Kim senin gibi bize gelirse sana yaptığımız gibi onun için de af talebinde bulunuruz. Kim de münafıklıkta ısrar ederse onun hâlini Allah daha iyi bilir ve böylelerini cezalandıracak olan da Allah’tır’ buyurdu.”[244]

E. ALLAH’IN ZATINA VE SIFATLARINA İMAN EDİLMESİ

1. Peygamber Aleyhisselamın İhlâs Suresini Severek Çokça Okuyan Bir Sahabeye Allah’ın da Onu Çok Sevdiğini Söylemesi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem sahabelerinden birini, bir askerî birliğin başına komutan olarak tayin etmişti. Bu sahabe, (sefer boyunca) arkadaşlarına kıldırdığı namazların son rekâtında İhlâs suresini okuyarak bitirdi. (Medine’ye) döndüklerinde arkadaşları, onun bu yaptığını Peygamber aleyhisselama haber verdiler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Bunu niçin yaptığını gidip ona sorun’ buyurdu.

Onlar da gidip sordular. O sahabe, ‘Bu sure, Rahmân (olan Allah)’ın sıfatlarını içermektedir. Bundan dolayı onu okumayı çok seviyorum’ dedi. (Onun bu cevabını işittiğinde) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Öyleyse ona, Allah’ın da kendisini çok sevdiğini söyleyiniz’ buyurdu.”[245]

2. Peygamber Aleyhisselamın Allah’tan Bahseden Bir Yahudi Âlimini Tasdik Etmesi

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor:

“Bir Yahudi âlimi, Peygamber aleyhisselama gelip şöyle söyledi:

‘Ey Muhammed (ya da ey Allah’ın Resûlü)! Allah gökleri bir parmağı, dağları ve ağaçları bir parmağı, su ve toprağı bir parmağı, diğer mahlûkatı da bir parmağı üzerinde tutmaktadır. Ara sıra bunları harekete geçirerek ‘Hâkimiyet yalnızca bendedir’ buyurur.’

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onu tasdik eder mahiyette, mübarek azı dişleri görünecek şekilde güldü, sonra da *‘Müşrikler Allah’ı gereği gibi takdir edemediler. Oysa kıyamet günü yeryüzü tamamen Allah’ın tasarrufundadır. Gökler de O’nun sağ eliyle (ilâhî kudretiyle) dürülmüştür’* (Zümer suresi, 39/67) ayet-i kerimesini okudu.”[246]

3. İnkârcıların Kıyamet Günü Yüzleri Üzerinde Sürünmeleri

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme,

‘Kâfir kıyamet günü yüzü üzerinde nasıl getirilecektir?’ diye soruldu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘İnsanı dünyada iki ayak üzerinde yürüten Allah, kıyamet gününde de yüzüstü yürütmeye kàdirdir’ diye cevap verdi.”[247]

4. Peygamber Aleyhisselamın Uyuyarak Sabah Namazını Kaçırdıklarında “Allah Dileseydi Uyuyup Kalmazdınız” Buyurması

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Hudeybiye barış anlaşmasından dönerken (dinlenip) gecelemek üzere bir yerde konaklamıştı. Resûl-i Ekrem,

‘Kim nöbet tutmak ister?’ buyurdu. Bunun üzerine ben (ileri doğru atılarak) ‘Ben, ben!’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem iki ya da üç defa *‘Sen, sen!’* buyurdu.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem benim de uyumam gerektiğini belirtti. Nihayet, *‘(Madem o kadar istiyorsun) öyleyse nöbeti sen tut’* buyurdu.

Böylece nöbet tutmaya başladım. Ancak Peygamber aleyhisselamın tahmin ettiği gibi oldu. Kısa bir süre sonra uyuyakalmışım. Sırtıma vuran güneşin sıcaklığıyla uyandım. Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de kalktı. Her zaman olduğu gibi abdest alıp sabah namazını kıldırdı. Namazdan sonra da:

'Eğer Allah dileseydi siz uyuyup kalmazdınız. Fakat O, sizden sonrakilere başlarına böyle bir hâl geldiğinde ne yapmaları gerektiğini öğretmek için bu şekilde takdir etti' buyurdu."[248]

5. Hz. Âişe'nin, Bir Kadının Kendi Evinde Ölmesi Üzerine Kardeşinin Ölümü Hakkındaki Şüphelerini Giderdiği için Allah'a Hamd Etmesi

Alkame rahimehullah yoluyla annesi anlatıyor:

"Bir kadın, (günün birinde) Âişe'nin odasına girmişti. Peygamber aleyhisselamın evi olduğu için orada namaz kılmak istedi. Kendisi sapasağlam göründüğü hâlde secdeye vardığında bir daha kalkmadı, ölmüştü. Bunun üzerine Âişe radıyallahu anhâ,

'Hamd, dirilten ve öldüren yüce Allah'a mahsustur. Kadının bu şekilde ölümü, kardeşim Abdurrahmân'ın ölümü hususundaki şüphelerimi ortadan kaldırdı. Şöyle ki:

Kardeşim Abdurrahmân (bir gün) odasında uykuya dalmıştı. Daha sonra onu uyandırmak istediklerinde ölmüş olduğunu anladılar. O zaman ben, 'Acaba onun başına bir şey mi gelmiştir? Yoksa diri diri mi gömülmüştür?' şeklinde bazı şüphelere düşmüştüm. Bu kadının ölüm şeklini görünce şüpheler(im) yok oldu' dedi."[249]

F. ALLAH'IN MELEKLERİNE İMAN EDİLMESİ

1. Selmân el-Fârisî'nin Vefat Esnasında "Bugün Benim Ziyaretçilerim Vardır" Demesi

Selmân el-Fârisî'nin hanımı Bukayre radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Kocam Selmân radıyallahu anh, ölüm döşeğinde yatarken bir ara beni yanına çağırdı. Kendisi dört kapılı odasında yatmaktaydı. Bana, ‘Şu kapıların hepsini aç, ey Bukayre! Çünkü bugün benim (meleklerden) bazı ziyaretçilerim olacak. Ben onların hangi kapıdan geleceklerini bilmiyorum’ dedi.

Sonra da kendisinin kullanmakta olduğu miski isteyip ‘Bunu bir miktar suyla karıştırarak yatağımın dört bir yanına saç’ dedi.

Ben de onun bu söylediklerini yaptım. Sonra kocam Selmân, ‘Şimdi çık! Bir süre durduktan sonra döndüğünde beni yatağımın üzerinde (ölü olarak) bulacaksın’ dedi.

Odasından çıktım, bir müddet oyalandım, geri döndüğümde ruhunun kabzedilmiş olduğunu gördüm. Yatağının üzerinde uyur gibi yatmaktaydı.”[250]

G. ALLAH’IN KADERİNE İMAN EDİLMESİ

1. Peygamber Aleyhisselamın, Allah’ın Cenneti ve Cehennemi Yaratırken Onlar için Atalarının Sulbünde Bazı Kimseler Yarattığını Söylemesi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir gün ensardan küçük bir çocuğun cenazesine çağrıldı. Ben de (ona),

‘Ey Allah’ın Resûlü! Bu çocuğa ne mutlu! Cennet serçelerinden bir serçe! Kötülük işlemedi ve kötülük ona erişmedi!’ dedim. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Bundan başka bir sözün yok mu ey Âişe! Çünkü Allah, cennet için insanlar yarattı; onlar daha babalarının sulblerinde iken cennet için yaratmıştır. Cehennem için de insanlar yarattı; onları daha babalarının sulblerinde iken cehennem için yaratmıştır’ buyurdu.”[251]

2. Kaderin Hayrına ve Şerrine İman Etmek

Velîd bin Ubâde rahimehullah anlatıyor:

“Ben (bir gün) hasta olan (babam) Ubâde ibnü’s-Sâmit radıyallahu anhın yanına girdim. Onda ölümün alametlerini gördüm.

‘Babacığım! Bana en lüzumlu gördüğün konuda tavsiyede bulun’ dedim. Babam,

‘Beni oturtun’ dedi. Onu oturttular. ‘Evladım! Kaderin hayrına ve şerrine iman etmedikçe imanının tadını alamaz ve Allah’ı tanımanın hakikatine varamazsın’ dedi.

‘Ey babacığım! Kaderin hayrı ile şerrini birbirinden nasıl ayırt edebileceğimi söyleyebilir misiniz?’ diye sordum.

‘Başına gelmesi takdir olunan şeyler mutlaka başına gelecektir. Diğer taraftan şunu da bilmelisin ki sana, başına gelmesi takdir olunmayan hiçbir şey de isabet etmeyecektir. Ben Peygamber aleyhisselamın, *‘Allah ilk olarak kalemi yaratmış ve sonra ona yazmasını buyurmuştur. Kalem de kıyamete kadar olacak olan her şeyi yazmıştır’* diye buyurduğunu işittim. Ey oğul! Eğer bu inanç üzerinde değilsen öldüğün zaman cehenneme girersin’ dedi.”[252]

3. Sahabelerden Ebû Abdullah’ın Vefatı Esnasında Allah’ın Kendisi Hakkındaki Takdirini Bilemediği İçin Ağlaması

Ebû Nadre radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber aleyhisselamın sahabelerinden ‘Ebû Abdullah’ adlı bir sahabe vardı. Arkadaşları ziyaret etmek için onun yanına girdiler. Ağlıyordu.

‘Ey Ebû Abdullah! Niçin ağlıyorsun? Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem sana, *‘Bıyığından al ve kıyamet gününde benim yanıma gelinceye kadar öylece bırak’* buyurmadı mı?’ dediler. Şöyle cevap verdi:

Evet ama ben Peygamber aleyhisselamın, *‘Allah sağ eliyle bir avuç (insan) alarak ‘Bu cennet içindir ve ben bundan şaşacak değilim’ buyurdu. Sonra diğer eliyle de bir avuç alarak ‘Bunlar da cehennem içindir ve ben bundan da şaşacak değilim’ buyurdu’* diye buyurduğunu işittim’ dedi. İşte ben bu iki avuçtan hangisinde bulunduğumu bilmediğim için ağlıyorum.”[253]

4. Abdullah ibni Abbâs'ın Kaderi Yalanlayan Kişi Hakkında "Elime Geçirsem Boynunu Kırardım" Demesi

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

"Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anha (bir gün),

'Kaderi yalanlayan biri gelmiş!' denildi. Abdullah ibni Abbâs, 'Onu bana getirin' dedi. O sırada Abdullah ibni Abbâs'ın iki gözü de görmüyordu. Ona,

'Ey Abbâs'ın oğlu! Onu ne yapacaksın?' dediler. Şöyle cevap verdi:

Canım kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki eğer onun burnunu elime geçirecek olsam ısırarak koparırdım ve boynunu elime geçirsem kırardım. Çünkü ben Peygamber aleyhisselamın, *'Fihroğulları kabilesinin kadınlarının Hadred isimli putu sallanarak ziyaret edişlerini görür gibi oluyorum. Onlar Allah'a şirk koşmuşlardır. İşte bu ümmetin ilk şirki budur. Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki fena görüşleri onları Allah'ın hayır ve şerri takdir etmeyeceğini düşünmeye kadar götürmüştü'* diye buyurduğunu işitmiştim."[254]

5. Abdullah ibni Ömer'in Kaderi Yalanladığını İşittiği Bir Dostuyla Mektuplaşmayı Kesmesi

Nâfi rahimehullah anlatıyor:

"Abdullah ibni Ömer'in kendisiyle mektuplaştığı Şam yöresinden bir dostu vardı. (Onun kaderi yalanladığını öğrenince) Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh ona şöyle bir mektup yazdı:

"Bana ulaştığına göre sen kader hakkında ileri-geri konuşuyormuşsun. Sakın bir daha bana mektup yazayım deme. Çünkü ben Peygamber aleyhisselamın, *'Ümmetimin içerisinde bazı kimseler olacaktır ki bunlar kaderi yalanlayacaklardır'* buyurduğunu işittim' dedi."[255]

H. KIYAMETİN KOPUŞUNA İNANILMASI

1. Peygamber Aleyhisselamın "Sûr'a Üfürüldüğü Gün, Çok Çetin Bir Gündür" Mealindeki Ayetler Hakkında Söylediği Söz

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

"Yüce Allah'ın, *'Sûra (ikinci defa) üfürüldüğü gün, işte o gün (kâfirler için) çok çetin bir gündür'* (Müddessir suresi, 74/8-9) mealindeki ayet-i kerimeleri indiğinde Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'İsrafil sûru dudaklarına götürmüş ve üfürmek için kendisine verilecek emri beklediği hâlde ben nasıl olur da nimetlerden lezzet alıp huzur içerisinde yaşayabileceğim?' diye buyurdu. Sahabeler,

'Ey Allah'ın Resûlü! Bize ne yapmamızı tavsiye edersiniz?' diye sordular.

حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ عَلَى اللهِ تَوَكَّلْنَا

'Hasbünallâhu ve ni'me'l-vekîl, alellâhi tevekkelnâ'

(Allah bize yeterlidir. O, ne güzel vekildir. Biz yalnızca O'na dayanıp tevekkül ettik) deyiniz' buyurdu."[256]

I. KABİR VE BERZAH ÂLEMİNDE OLANLARA İMAN EDİLMESİ

1. Hz. Osmân'ın Mezarlığı Ziyareti Esnasında Ağlaması

Hânî rahimehullah anlatıyor:

"Osmân radıyallahu anh bir gün bir mezarlığı ziyaret ettiğinde sakalı ıslanıncaya kadar ağladı. Beraberindekiler,

'*Cennet ve cehennemden bahsederken ağlamıyorsun da kabri hatırladığında mı ağlıyorsun?'* dediler."[257]

2. Huzeyfe'nin Ölüm Döşeğindeki Sözleri

Hâlid ibnü'r-Rebî rahmetullahi aleyh anlatıyor:

"Huzeyfe radıyallahu anhın hastalığı ağırlaşınca bu durumu kendi yakınları ile ensar duydu. Bunun üzerine onlar, gece ortasında veya sabah vakti Huzeyfe radıyallahu anhın yanına geldiler. Huzeyfe radıyallahu anh, 'Hangi vakittir bu?' diye sordu.

'Gece yarısı veya sabah vakti!' dedik. Huzeyfe radıyallahu anh,

‘Ateşin sabahından Allah’a sığınırım!’ dedi. Sonra ‘Kefenleneceğim şeyi getirdiniz mi?’ diye sordu. Biz, ‘Evet, (getirdik)’ dedik. Huzeyfe radıyallahu anh,

‘Kefenlerde aşırı gitmeyin çünkü Allah katında benim için bir hayır olursa bana ondan daha hayırlısı verilir. Eğer (Allah katında benim için) başka türlü olursa benden çabuk bir şekilde (cesedimden) soyulup gider’ dedi.”[258]

İ. ÂHİRETE İMAN EDİLMESİ

1. Peygamber Aleyhisselamın Cenneti Vasıflandırması

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz (bir gün) Peygamber aleyhisselama,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Senin yanında kalplerimiz yumuşayıp inceliyor, adeta ahiret ehlinden biri oluyoruz. Senden ayrıldığımızda ise dünya, kadın ve evlat sevgisi kalplerimizi katılaştırıyor’ dedik. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Eğer benim yanımda bulunduğunuz hâl üzerinde kalmaya devam edebilseydiniz melekler sizinle musafaha eder ve sizi evlerinizde ziyarete gelirlerdi. Eğer siz günah işlemeyen bir kavim olsaydınız Allah sizin yerinize kendilerini affedebileceği, günah işleyen birilerini getirirdi’ buyurdu.

Biz yine ‘Ey Allah’ın Resûlü! Bize cennetten haber verebilir misiniz? Mesela onun binaları nasıldır?’ diye sorduk. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

Cennet binalarının bir kerpici altın, bir kerpici gümüş olup aralarına konulan harç ise bildiğimiz misktir... Taşları inci ve mercan, toprağı ise zâferandır. Oraya giren kimse saadete ve nimete kavuşmuş olur. Bu kişi orada ebedî olarak kalır ve ölmez... Elbiseleri çürümez ve gençliği de kaybolmaz...

Üç sınıf insan vardır ki onların duaları reddedilmez:

Birincisi adil imam (devlet başkanı ve yönetici),

İkincisi iftar edinceye kadar oruçlu kimse,

Üçüncüsü ise mazlum kimsedir. Mazlumun bedduası, bulutların da üzerine çıkar ve ona göklerin kapıları açılır. Allah da 'İzzetimle yemin ederim ki şu anda olmasa bile bir zaman gelecek ki sana mutlaka yardımcı olacağım' buyurur."[259]

J. KIYAMET GÜNÜNDE OLACAKLARA İMAN EDİLMESİ

1. Peygamber Aleyhisselamın Ümmetinin Cennet Halkının Yarısını Oluşturmasını Umması

İmrân bin Husayn radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber aleyhisselama bir sefer sırasında Allah'ın, *"Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakınınız. Kıyamet sarsıntısı gerçekten büyük bir olaydır. Onu göreceğiniz gün her emzikli kadın emzirdiği çocuğu unutacak, her gebe kadın karnındaki çocuğu düşürecektir ve insanları -sarhoş olmamalarına rağmen- sarhoş gibi göreceksiniz. Çünkü Allah'ın azabı çok zorlu olacaktır"* (Hac suresi, 22/1-2) ayetleri indi.

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (beraberindeki sahabelere), *'Bugünün hangi gün olduğunu biliyor musunuz?'* diye sordu.

'Allah ve resûlü daha iyi biliyor' dediler. O zaman Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

'Bugün Allah'ın, Âdem aleyhisselama: 'Ey Âdem! Ateş grubunu gönder' buyurduğu gündür. Âdem, 'Ey Rabbim! Ateş grubunun ne olduğunu bilmiyorum' dedi. Allah, 'O hâlde bin insandan dokuz yüz doksan dokuzunu ateşe, birini ise cennete gönder' buyurdu.

(Bunu işiten) Müslümanlar ağlamaya başladılar. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Amellerde en doğruyu elde etmeye çalışınız ve adaletten ayrılmayınız. Çünkü hiçbir peygamber yoktur ki onun önünde ümmetinin içine düşeceği bir cahiliye dönemi olmasın. İşte bu bin insanın dokuz yüz doksan dokuzu bu dönemlerden alınır. Tamamlanamadığı takdirde bu sayı münafıklarla tamamlanır. Diğer ümmetlere göre siz hayvanların ön ayağında ya da devenin böğründe bulunan nişan gibisiniz. Sizin cennet ehlinin dörtte birini oluşturmanızı umarım’ buyurdu. Daha sonra da *‘Sizlerin, cennet halkının üçte birini oluşturmanızı umarım’* buyurdu.

Bu sözler üzerine sahabeler, (“Allâhuekber” diye) tekbir getirdiler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Sizlerin, cennetliklerin yarısını oluşturmanızı umarım’ buyurdu.

Sahabeler bir kez daha (“Allâhuekber” diye) tekbir getirdiler.

İmrân bin Husayn devamla dedi ki: Ben Peygamber aleyhisselamın, ‘Sizlerin, cennet halkının üçte ikisini oluşturmanızı umarım’ deyip demediğini bilmiyorum.”[260]

* Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) sahabelerine şöyle buyurdu:

‘Allah Teâlâ kıyamet gününde Âdem aleyhisselamı çağırır. O da ‘Buyur, ey Rabbim! Emrindeyim’ der. Bunun üzerine bir ses ona,

‘Ey Âdem! Allah, zürriyetinden ateş payını çıkarmanı emrediyor’ diye seslenir. Âdem aleyhisselam, ‘Ateşin payının ne kadar olduğunu bilmiyorum’ der. Yine aynı ses,

‘Her bin kişiden dokuz yüz doksan dokuzudur’ diye seslenir.

İşte o zaman hamile kadınlar yüklerini (çocuklarını) düşürür, çocuklar ihtiyarlayarak saçları bembeyaz kesilir. ‘İnsanları -sarhoş olmamalarına rağmen- sarhoş gibi görürsünüz. Çünkü Allah’ın azabı çok zorlu olacaktır.’ (Hac suresi, 22/2)

(Bu sözleri işiten) sahabeler o kadar korktular ki yüzleri bembeyaz kesildi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem devamla *'Sakin olun! Çünkü dokuz yüz doksan dokuzu Ye'cüc ve Me'cüc'den, biri ise sizden alınacaktır. Siz diğer insanlara göre bembeyaz bir öküzün boynundaki siyah bir kıl ya da simsiyah bir öküzün boynundaki beyaz bir kıl gibisiniz. Ben sizlerin, cennet ehlinin dörtte birini oluşturmanızı umuyorum'* buyurdu.

Bunun üzerine ("Allâhuekber" diye) tekbir getirdik. Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Sizlerin, cennet ehlinin üçte birini oluşturmanızı umarım'* buyurdu.

Bunun üzerine ("Allâhuekber" diye) tekbir getirdik. Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Sizlerin, cennet ehlinin yarısını oluşturmanızı umarım'* buyurdu.

Bunun üzerine ("Allâhuekber" diye) tekbir getirdik."[261]

2. Zübeyr'in Peygamber Aleyhisselama Ahiret Hâllerini Sorması ve Peygamber Aleyhisselamın Cevap Vermesi

Zübeyr bin Avvâm radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme (Zümer) suresindeki şu *'(Ey Resûlüm)! Muhakkak sen de öleceksin, onlar da ölecekler! Sonra kıyamet gününde hepiniz Rabbinizin huzurunda birbirinizden davacı olacaksınız'* (30-31.) ayetleri nazil olunca,

'Ey Allah'ın Resûlü! Dünyadaki düşmanlıklar, hesaplaşmalar ahirette bir kere daha mı tekrarlanacak?' diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Evet! Her hak sahibi hakkına kavuşuncaya kadar bu böyle devam edecektir' buyurdu. Bunun üzerine Zübeyr bin Avvâm radıyallahu anh,

'Allah'a yemin ederim ki o gün durumumuz çok korkunç olacaktır' dedi."[262]

K. ŞEFAATE İMAN ETMEK

1. Büreyde'nin Muâviye'ye "Sen Şefaat Umarsın da Ali Ummaz mı?" Demesi

Büreyde radıyallahu anh anlatıyor:

“Büreyde radıyallahu anh (bir gün) Muâviye’nin yanına girmişti. Bir kişiyle konuşuyordu. Büreyde radıyallahu anh,

‘Ey Muâviye! Konuşmama izin verir misin?’ dedi. Muâviye, benim kendisinin konuştuğu adamla konuşacağımı zannederek ‘evet’ dedi. Bunun üzerine Büreyde radıyallahu anh,

‘Ben Peygamber aleyhisselamın, *‘Kıyamet gününde, yeryüzündeki taşlar ve ağaçlar sayısınca insana şefaat edeceğimi ümit ediyorum’* diye buyurduğunu işittim. Ey Muâviye! Sen şefaat umarsın da Ali ummaz mı?’ dedi.”[263]

L. CENNET VE CEHENNEME İMAN ETMEK

1. Peygamber Aleyhisselam Cennet ve Cehennemden Bahsettiğinde Sahabelerin Bunları Görür gibi Olmaları

Vahiy kâtibi Hanzala el-Üseyyidî radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz Peygamber aleyhisselamın huzurunda bulunduğumuz bir gün o bizlere cennet ve cehennemden bahsetti. Öyle ki bu ikisini görür gibi oluyorduk. Ancak oradan çıkıp çoluk çocuğumun yanına geldiğimde onlarla eskisi gibi gülüp oynamaya ve şakalaşmaya başladım. Sonra da Peygamber aleyhisselamın yanındayken içinde bulunduğum hâli hatırladım ve kendimden şüpheye düşerek Peygamber aleyhisselama gitmek üzere evden çıktım. Yolda Ebû Bekir’le karşılaştım. Ona,

‘Ey Ebû Bekir! Galiba ben münafık oldum!’ dedim.

‘Bunu da nereden çıkarıyorsun?’ dedi. Şöyle cevap verdim:

‘Biz Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanında oluyoruz. Allah’ın Resûlü bize cennet ve cehennemden bahsediyor. O sırada sanki onları gözlerimizle görür gibi oluyoruz. O’nun huzurundan çıkıp da çoluk çocuğumuzun ve işlerimizin yanına döndüğümüzdeyse yine eskisi gibi gülüp oynamaya başlıyor ve (söylediklerini) unutuyoruz.’ Bu sözlerim üzerine Ebû Bekir radıyallahu anh,

‘Biz hepimiz böyleyiz’ dedi.

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanına vardım. Bu durumu Peygamber aleyhisselama anlattım. Resûlullah aleyhisselam,

'Ey Hanzala! Aile fertlerinizin yanında da benim yanımda olduğunuz gibi olsaydınız melekler yataklarınızın üzerinde ve yollarda sizinle musafaha ederlerdi. İnsanın bir hâli diğer hâline uymaz' buyurdu."[264]

2. Peygamber Aleyhisselamın Sahabelerine Kıyamet Gününden Bahsetmesi

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"Biz bir gece Peygamber aleyhisselamın yanında konuşmaya daldık. Ertesi gün huzuruna vardık. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Dün gece sizin gidişinizden sonra ümmetleriyle birlikte tüm peygamberler bana gösterildi. Bunlar birer birer önümden geçirildiler. Bu sırada bazılarının yanında bir kişi, bazılarının yanında üç kişi bazılarının yanındaysa büyük bir kalabalık bulunduğunu gördüm. Kimisinin yanında da bir tek kişi bile yoktu' buyurdu.

Bunun üzerine Katâde, *'İçinizde aklı başında bir kişi yok mudur?'* (Hûd suresi, 11/78) mealindeki ayet-i kerimeyi okudu.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem devamla şöyle buyurdu:

İmrân oğlu Mûsâ önümden bir İsrâiloğulları topluluğuyla geçti. 'Ey Rabbim! Bu kimdir?' diye sordum. Allah Teâlâ, 'Bu, senin kardeşin İmrân oğlu Mûsâ'dır. Yanındakiler ise İsrâiloğulları'ndan ona tâbi olanlardır' buyurdu.

'Ey Rabbim! Benim ümmetim nerededir?' diye sordum. Allah Teâlâ, 'Sağ tarafındaki tepelere bak' buyurdu.

Söylenen tepelere baktığımda onların insanlarla dolu olduğunu gördüm. Bunun üzerine Allah, 'Razı oldun mu?' diye sordu.

'Evet, ey Rabbim! Razı oldum' dedim. Sonra Allah Teâlâ,

'Şimdi de sol tarafındaki uzak ufuklara bak' buyurdu.

Oranın da insanlarla dolu olduğunu gördüm. Bana yine 'Razı oldun mu?' diye sordu. Birincisinde olduğu gibi bu kez de 'Evet, ey Rabbim! Razı oldum' diye cevap verdim. Yüce Allah,

‘Bunların içerisinden yetmiş bin kişi hesaba çekilmeksizin cennete girecektir’ buyurdu.

(Peygamber aleyhisselamın bu sözleri üzerine) Esedoğulları kabilesinden, Bedir savaşına da katılmış olan Ukkâşe bin Mihsan radıyallahu anh,

‘Ey Allah’ın Peygamberi! Allah’a beni de onlardan kılması için dua et’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ey Rabbim! Ukkâşe’yi de onlardan kıl’ diye dua etti. Bunun üzerine bir kişi daha ‘Ey Allah’ın Resûlü! Yüce Allah’a benim için de dua et’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ukkâşe bu hususta seni geçti’ buyurdu. Sonra da *‘Anam-babam size feda olsun. Gücünüz yettiğince bu yetmiş bin kişiden olmaya çalışınız. Buna da gücünüz yetmezse sağ tepelerde bulunan kimselerden olunuz. Buna gücünüz yetmezse hiç olmazsa sol tarafta, ufukları dolduranlardan olmaya gayret ediniz. Çünkü ben bunların dışında birbirleriyle savaşıp duran birçok insan gördüm’* buyurdu.

Daha sonra da *‘Ben sizlerin, cennet halkının dörtte birini oluşturmanızı umarım’* buyurdu.

(Peygamber aleyhisselamın bu sözü üzerine ‘Allâhuekber’ diye) tekbir getirdik. Allah’ın Resûlü,

‘Ben sizlerin, cennet halkının üçte birini oluşturmanızı umarım’ buyurdu.

Biz yine (‘Allâhuekber’ diye) tekbir getirdik. Nihayet Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Sizlerin, cennet ehlinin yarısını oluşturmanızı umarım’ buyurdu.

Biz bir kez daha (‘Allâhuekber’ diye) tekbir getirdik. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Birçoğu da sonrakilerden (Muhammed ümmetinden)dir’* (Vâkıa suresi, 56/40) ayet-i kerimesini okudu.

Sonra biz de kendi aramızda, ‘Bu yetmiş bin kişi acaba kimlerdir?’ diye konuştuk. Sonunda, ‘Herhâlde bunlar Müslüman olarak doğup Allah’a şirk koşmaksızın ölen kimselerdir’ dedik.

Bu konuşmamız Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme ulaştı. Sonra Resûl-i Ekrem,

‘Hayır, bu durum sizin dediğiniz gibi değildir. Bunlar şifa için dağlama yapmayanlar, muska yaptırmayanlar ve uğursuzluğa inanmayan; bilakis rablerine tevekkül eden kişilerdir’ buyurdu.”[265]

3. Bir Bedevinin Peygamber Aleyhisselama Cennet Meyvelerini Sorması

Utbe bin Abdüssülemî radıyallahu anh anlatıyor:

“Bir bedevi, (günün birinde) Peygamber aleyhisselama gelip Kevser havuzu ve cennet hakkında soru sordu. Daha sonra da ‘Cennette meyve var mıdır?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Evet, vardır. Ayrıca orada öyle bir ağaç daha vardır ki ona ‘Tûbâ ağacı’ denilir’ buyurdu. Bunun üzerine bedevi, ‘Bu ‘Tûbâ ağacı’ yeryüzünde bulunan ağaçlardan hangisine benziyor?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Senin yaşadığın toprakların ağaçlarından hiçbirine benzemez. Sen hiç Şam taraflarına gittin mi?’ diye sordu. Bedevi, ‘hayır’ diye cevap verdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Bu, Şam diyarında bulunan ve adına ‘ceviz’ denilen, tek gövde üzerinde yükselip de birçok dallara ayrılan ağaca benzer’ buyurdu. Bu kez bedevi,

‘Onun salkımlarının büyüklüğü ne kadardır?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Onun her bir salkımının büyüklüğü, bir alacakarganın bir ayda uçabileceği mesafenin büyüklüğü kadardır’* diye cevap verdi. Bedevi, ‘Onun gövdesinin kalınlığı ne kadardır?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ailenin sahip olduğu en genç develerden birine binip onun gövdesi etrafında dönmeye başlasan ve o deve de ihtiyarlıktan dolayı boyun ve göğüs kemikleri kırılıncaya kadar yürüse onun gövdesinin etrafını tam olarak dolaşıp başladığın yere gelemezsin’ diye cevap verdi.

Daha sonra bedevi, ‘Cennette üzüm de var mı?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Evet, var’* buyurdu. Bedevi,

‘Peki, bu üzümlerin tanelerinin büyüklüğü ne kadardır?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Babanın sürüsünün içinden hiç iri bir tekeyi kestiği oldu mu?’* diye sordu. Bedevi, ‘Evet, kesti’ diye cevap verdi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Onun derisini yüzüp sonra kırba yapması için annene verdi mi?’ diye sordu. (Peygamber aleyhisselamın ne demek istediğini anlayan) bedevi, ‘Bu büyüklükteki bir üzüm tanesi hem beni hem de aile fertlerimi doyurmaya yeter’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de:

‘Yalnız seni ve aile fertlerini değil, bütün kabileni doyurur’ buyurdu.”[266]

4. Hz. Âişe’nin Cehennem Ateşini Hatırladığında Ağlaması

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Ben bir gün cehennemi düşünerek ağladım. (Bu hâlimi gören) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ey Âişe! Niçin ağlıyorsun?’ diye sordu.

‘Ey Allah’ın Resûlü! Cehennemi düşündüm, bunun için ağlıyorum. Acaba siz kıyamet günü aile fertlerinizi hatırlayacak mısınız?’ dedim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Kıyamet gününde insan şu üç yerde hiç kimseyi hatırlayamaz:

Birincisi: Kişi, mizanın/terazinin başında tartısının hafif ya da ağır oluşunu öğreninceye kadar hiç kimseyi hatırlamaz.

İkincisi: (Amellerin yazılı olduğu) kitaplar verilirken ‘Gelin, kitabınızı okuyun!’ denildiğinde sağından veya solundan ya da arkasından mı verileceğini öğrenmedikçe hiç kimseyi hatırlayamaz.

Üçüncüsü: Cehennemin iki yakası arasında birçok çengeli ve dikeni bulunan köprü kurulduğunda ve Allah kullarından dilediğini burada alıkoyduğunda kişi kurtulup kurtulamadığını öğrenemedikçe ne aile efradından ne de başkalarından hiç kimseyi hatırlayamaz’ buyurdu.”[267]

M. ALLAH’IN VAAT ETTİKLERİNE KESİNLİKLE İNANILMASI

1. Hz. Ebû Bekir’in, Allah’ın Rum/Bizans ve Fars/İran Savaşlarına Dair Vaatlerine Kesinkes İnanması

Neyâr bin Mükrem el-Eslemî radıyallahu anh anlatıyor:

"Yüce Allah'ın, *'Elif, lâm, mîm! Rumlar (Arap Yarımadası'na) en yakın bir yerde (İranlılar'ın karşısında) mağlup oldular. Hâlbuki onlar bu mağlubiyetlerinden sonra birkaç yıl içinde (üç ile dokuz yıl arasında) Allah'ın yardımıyla kesinlikle galip geleceklerdir. Emir bundan önce de bundan sonra da Allah'a aittir. İşte (Rumlar'ın galip geleceği) o gün mü'minler sevineceklerdir'* (Rûm suresi, 30/1-4) mealindeki ayet-i kerimeler nazil olduğu sıralarda Rumlar/Bizanslılar, İranlılar karşısında yenilgiye uğramıştı. Hâlbuki Müslümanlar; ehl-i kitap oldukları için Rumlar'ın, (müşrik İranlılar'a karşı) galip gelmelerini istiyorlardı.

Daha sonra Allah, *'Allah dilediğine yardım edecektir. Her şeye galip ve esirgeyici olan odur'* (Rûm suresi, 30/5) ayet-i kerimesini indirdi.

Kureyşliler'e gelince; onlar da İranlılar'ın, (Bizanslılar'a karşı) galip gelmesini istiyorlardı. Çünkü İranlılar da kendileri gibi ehl-i kitaptan değildiler ve öldükten sonra dirilmeye (haşr) inanmıyorlardı.

Bu ayet-i kerimeler indiğinde Ebû Bekir radıyallahu anh, bunları Mekke'nin çeşitli yerlerinde okudu. Bunun üzerine Kureyşliler'den bazıları ona, 'Ey Ebû Bekir! Sizin arkadaşınız (Resûlullah), Rumlar'ın üç ile dokuz sene arasında İranlılar'a galip geleceğini iddia ediyor. Seninle bu hususta bahse girişelim mi?' dediler.

Ebû Bekir de bu teklifi kabul etti. Bu olay henüz bahsin haram kılınmadığı bir zamanda geçiyordu. Kureyşliler Ebû Bekir'e, 'Sen (Rûm suresinin 4. ayetinde geçen) bu 'bid' kelimesini 'üç ile dokuz sene arasında' diye manalandırıyorsun. Gel, bir sayı üzerinde anlaşalım. Böylece bir sayı tamam olduğunda ya sen ya da biz kazanmış olalım' dediler.

Böylece aralarında bu sayıyı altı olarak belirlediler. Fakat altı yıl geçtiği hâlde Rumlar galip gelememişlerdi. Bu yüzden de müşrikler bahsi kazanmış olarak anlaştıkları malı Ebû Bekir'den aldılar. Ertesi (yedinci) sene Rumlar İranlılar'ı yenilgiye uğrattığında Müslümanlar, onların altı sene içinde galip geleceğini söylemiş olan Ebû Bekir'i ayıpladılar. O da:

'Ne bileyim, Allah 'bid' kelimesini kullanıyordu' dedi.

Rumlar'ın galip gelmesi olayından sonra birçok müşrik, gelip Müslüman oldu."[268]

N. RESÛLULLAH'IN HABER VERDİKLERİNE KESİNLİKLE İNANILMASI

1. Huzeyme bin Sâbit'in Bir Bedeviyle Anlaşmazlığa Düştüklerinde Peygamber Aleyhisselamı Doğrulaması

Umâre bin Huzeyme bin Sâbit yoluyla Peygamber aleyhisselamın ashabından olan amcası radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir bedeviden bir at satın aldı. Ancak yanlarında para olmadığı için evine dönüp para almak üzere o bedeviyle birlikte yürümeye başladı.

Yolda Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem hızlı hızlı yürüyor, bedevi ise yedeğinde bulunan atla ağır ağır arkadan geliyordu. Bu sırada Peygamber aleyhisselamın atı satın aldığını bilmeyen bazı kimseler, bedeviye atın satılık olup olmadığını sordular. İçlerinden birisi de at için bedeviye büyük bir para teklif etti. Bunun üzerine bedevi, Peygamber aleyhisselama seslenerek 'Şu atı satın alıyorsan al! Yoksa ben onu bunlara satıyorum' dedi.

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem durdu ve dönüp bedevinin yanına geldi. Ona, *'Ben bu atı senden satın almadım mı?'* diye sordu. Bedevi,

'Hayır, Allah'a yemin ederim ki sen onu benden satın almadın' diye cevap verdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Hayır, ben onu senden satın aldım' buyurdu.

Bu münakaşayı duyanlar geldiler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem satın aldığını söylüyor, bedevi ise satmadığını söyleyip 'Eğer onu almışsan aldığına dair şahidini getir' diyordu. Oraya toplanan Müslümanlar, 'Azap olunasıca! Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem haktan başka bir şey söylemez' dediler.

Bedevi ise şahit istemekte ısrar etti. Bu sırada Huzeyme bin Sâbit radıyallahu anh oraya geldi ve olup bitenleri öğrendi. Sonra bedeviye dönüp 'Ben Peygamber aleyhisselamın bu atı senden satın aldığına dair şahitlik ediyorum' dedi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Huzeyme'ye dönerek 'Bu şahitliği neye dayanarak yapıyorsun?' diye sordu. Huzeyme radıyallahu anh,

'Ey Allah'ın Resûlü! Ben senin göklerden getirdiğin haberlere inanıyorum da bu sözlerine mi inanmayacağım?' diye cevap verdi.

(Bu olaydan sonra) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Huzeyme'nin şahitliğini iki kişinin şahitliği yerine kabul etti."[269]

2. Hz. Ali'nin Kendisine, Öldürülüşüne Dair Peygamber Aleyhisselamın Verdiği Haberlere İnanması

Fedâle bin Ebî Fedâle el-Ensârî rahimehullah anlatıyor:

"Ben babam Ebû Fedâle radıyallahu anh ile birlikte ağır hasta olan Ali'yi ziyaret etmek için Yenbu'ya gittim. (Yanına vardığımızda) babam ona,

'Niçin burada duruyorsun? Eğer ölürsen seni burada Cüheyne kabilesinden birkaç bedevi defnedecektir. Kalk, Medine'ye varıncaya kadar biraz zahmete katlan! Çünkü orada ölürsen cenaze namazını arkadaşların kıldıracak ve seni yine onlar defnedecekler' dedi. Ali radıyallahu anh,

'Ben burada bu hastalıktan dolayı ölmeyeceğim. Çünkü Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana Müslümanlar'ın başına geçip de sakalım başımdan akan kanla boyanmadıkça ölmeyeceğimi haber vermişti' dedi."[270]

O. AMELLERİN KARŞILIKSIZ KALMAYACAĞINA KESİN OLARAK İNANILMASI

1. Ebû Bekir es-Sıddîk'ın Peygamber Aleyhisselamın Amellerin Karşılıksız Kalmayacağına Dair Sözlerine Kesin Olarak İnanması

Ebû Bekir es-Sıddîk radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben Peygamber aleyhisselamın yanında bulunuyordum. Bu sırada *‘Kim bir kötülük yaparsa ondan dolayı cezalandırılacaktır. Kötülük yapan kendisi için Allah’tan başka ne bir dost ne de yardımcı bulabilir’* (Nisâ suresi, 4/123) ayet-i kerimesi nazil oldu. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bana),

‘Ey Ebû Bekir! Şu anda nazil olan bir ayeti sana okuyayım mı?’ buyurdu.

‘Evet, ey Allah’ın Resûlü’ dedim.

(Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bu ayeti okuduğunda) belimin kırıldığını zannettim ve kendimden geçer gibi oldum. (Bu hâlimi fark eden) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Ey Ebû Bekir! Ne oluyor?’* diye sordu.

‘Ey Allah’ın Resûlü! Hangimiz kötülük işlemedik ki. Şimdi biz bütün bu yaptıklarımızdan dolayı cezaya mı çarptırılacağız?’ dedim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ey Ebû Bekir! Müminler işlemiş oldukları kötülüklerin karşılığını bu dünyada çekecekler. Böylece kıyamet günü Allah’ın huzuruna günahsız olarak çıkacaklar. Diğerlerine gelince; Allah, kıyamet gününde cezalandırılmak üzere onların günahlarını biriktirecektir’ buyurdu.”[271]

2. Her Kötülüğün Cezası Var mı?

“Yine Ebû Bekir es-Sıddîk radıyallahu anh anlatıyor:

‘Ey Allah’ın Resûlü! *‘Kim bir kötülük yaparsa ondan dolayı cezalandırılacaktır’* (Nisâ suresi, 4/123) mealindeki ayet indikten sonra bir kimse için kurtuluş nasıl olabilir ki?’ diye sordum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ey Ebû Bekir! Allah seni affeylesin! Sen hiç hasta olmuyor ya da çeşitli belalara uğramıyor musun? Sıkıntı çekip üzüldüğün zamanlar olmuyor mu?’ diye sordu.

‘Evet, ey Allah’ın Resûlü! Bütün bu söylediklerin sık sık başımıza gelen şeylerdir’ dedim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘İşte bu, işlediğin kötülüklerin bu dünyada verilmiş cezasıdır’* buyurdu.”[272]

3. İşlenen Amellerin Karşılığının Olacağına Tam İnanmak

Abdurrahmân bin Sa'lebe el-Ensârî yoluyla babası Sa'lebe el-Ensârî radıyallahu anh anlatıyor:

"Amr bin Semure radıyallahu anh Peygamber aleyhisselama gelerek 'Ey Allah'ın Resûlü! Ben filanca kabilenin devesini çaldım. Beni (işlediğim bu günahtan) temizle' dedi.

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem o kabileye birini gönderip durumu sordu. Onlar da 'Evet, bir devemiz kayboldu' dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onun elinin kesilmesini emretti ve Amr bin Semure'nin eli kesildi.

Sa'lebe radıyallahu anh devamla der ki: Eli kesildiğinde Amr bin Semure'ye bakıyordum. Amr bin Semure (eline hitaben),

'Beni senden kurtaran Allah'a hamd ederim. Çünkü sen beni cehenneme göndermek istiyordun' diyordu."[273]

4. Cezalara Kesin Olarak İnanmak

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Bir adam Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin huzuruna oturdu ve 'Ey Allah'ın Resûlü! Benim kölelerim var. Onlar bana yalan söylüyorlar, hainlik ediyorlar ve emirlerime isyan ediyorlar. Ben de onlara ağır sözler söylüyorum ve ceza veriyorum. Bunlardan dolayı benim hâlim ne olacak?' dedi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

'Sana olan hainlikleri, isyanları ve yalanları ile senin onlara verdiğin ceza hesap edilecek. Verdiğin ceza onların suçu kadar ise hesap başa baş gelecektir. Ne alacağın ne de vereceğin olacaktır. Eğer verdiğin ceza onların işlediği suçların altında ise senin onlardan alacağın kalmıştır. Cezalar suçlarının üstünde ise fazlası onlar için senden kısas olarak alınacaktır' buyurdu.

Bunun üzerine adam bir kenara çekilerek hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Sonra Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Sen Allah’ın kitabını okumuyor musun? Allah ne buyuruyor: ‘Ve kıyamet günü öyle doğru, öyle hassas teraziler kurarız ki hiç kimse en küçük bir haksızlığa uğratılmaz. Bir hardal tanesi kadar bile olsa her şeyi tartıya sokarız. Hesap görücü olarak kimse bizden ileriye geçemez’ (Enbiyâ suresi, 21/47) buyurdu. Bunun üzerine adam,

‘Vallahi, ey Allah’ın Resûlü! Bu kölelerim ile benim aramın ayrılmasından başka bir çözüm bulamıyorum. Sizi şahit tutuyorum ki onların hepsi hürdür’ dedi.”[274]

Ö. SAHABE-İ KİRAMIN HEPSİNİN İMANLARININ KUVVETLİ OLMASI

1. Sahabelerin “İçinizde Olanı Açıklasanız da Gizleseniz de…” Mealindeki Ayete Tahammül Etmeleri

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Yüce Allah’ın, *‘Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah’ındır. İçinizde olanı açıklasanız da gizleseniz de Allah ondan dolayı sizi hesaba çeker ve (sonra) dilediğini bağışlar, dilediğine ise azap eder. Allah her şeye kàdirdir’* (Bakara suresi, 2/284) ayeti sahabelere çok ağır geldi. Peygamber aleyhisselamın yanına gidip:

‘Ey Allah’ın Resûlü! Bize şimdiye kadar namaz, oruç, cihad ve sadaka gibi güç yetirebildiğimiz ameller teklif edildi. Şimdi ise bu ayet-i kerime nazil olmuştur. Bizler buna güç yetiremeyiz’ dediler. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Siz, sizden önceki iki kitap ehlinin dediği gibi ‘(Sözünü) dinledik ve (emrine) isyan ettik’ (Bakara suresi, 2/93) *mi demek istiyorsunuz? Hayır! Bunun yerine ‘İşittik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz! Mağfiretini dileriz; nihayet dönüş sanadır’ deyiniz’* buyurdu.

Sahabeler de Peygamber aleyhisselamın emirlerine uyarak bu sözleri söylemeye başladılar. Dilleri bu sözlere iyice alıştığında Allah, *'Allah'ın Resûlü kendisine rabbi tarafından indirilene (Kur'an) iman etti; mü'minler de (iman ettiler). Hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine inandı. 'Biz peygamberlerden hiçbirinin arasında fark gözetmeyiz. İşittik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz! Mağfiretini dileriz; nihayet dönüş sanadır' dediler'* (Bakara suresi, 2/285) ayet-i kerimesini indirdi.

Sahabeler bunu da tasdik ettiklerinde Allah Teâlâ, baştaki ayeti (hüküm itibariyle) yürürlükten kaldırarak şu ayeti indirdi:

'Allah kişiye ancak gücünün yettiği kadarını yükler. Kazandığı iyilik lehine, yaptığı kötülük de aleyhinedir. Ey Rabbimiz! Eğer unutacak veya yanılacak olursak bizi sorumlu tutma. Ey Rabbimiz! Bizden önceki ümmetlere yüklediğin gibi bize de ağır yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmeyeceği şeyi taşıtma. Bizi bağışla. Bize merhamet et. Sen bizim mevlâmızsın; kâfirlere karşı bize yardım et' (Bakara suresi, 2/286)"[275]

2. Müslümanlar Kalplerinden Geçenden Dolayı Sorumlu Tutulmazlar

Mücâhid rahimehullah anlatıyor:

"Ben (bir gün) Abdullah ibni Abbâs'ın yanına girdim ve 'Ey Abbâs'ın oğlu! Abdullah ibni Ömer'in yanında bulunduğum bir sırada o bir ayet okudu ve ağladı' dedim. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh,

'Hangi ayeti okumuştu?' diye sordu.

'Allah'ın, *'İçinizde olanı açıklasanız da gizleseniz de Allah sizi ondan ötürü hesaba çeker'* (Bakara suresi, 2/284) mealindeki ayeti' dedim. Bunun üzerine Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh şöyle dedi:

Bu ayet-i kerime nazil olduğunda sahabeler şiddetli bir hüzne kapıldılar ve:

'Ey Allah'ın Resûlü! Biz helak olduk. Yaptıklarımızdan ve söylediklerimizden sorumlu tutulacağız. Ancak kalplerimiz elimizde değildir ki ondan da sorumlu tutulabilelim?' dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onlara,

‘İşittik ve itaat ettik, deyin’ buyurdu.

‘İşittik ve itaat ettik’ dediler.

Bunun üzerine Allah, Bakara suresinin 284. ayetini, *‘Resûlü kendisine Rabbi tarafından indirilene (Kur’an) iman etti; mü’minler de (iman ettiler). Hepsi Allah’a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine inandı. ‘Biz peygamberlerden hiçbirinin arasında fark gözetmeyiz. İşittik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz! Mağfiretini dileriz; nihayet dönüş sanadır’ dediler’* (Bakara suresi, 2/285) ayetiyle yürürlükten kaldırdı.

Böylece Müslümanlar kalplerinden geçen şeylerden sorumlu tutulmaktan kurtuldular ve sadece söylediklerinden ve yaptıklarından sorumlu tutuldular.”[276]

3. “İman Edip İmanlarına Zulüm (Şirk) Karıştırmamış…” Mealindeki Ayetin Sahabelere Ağır Gelmesi

Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

“Allah’ın, *‘İman edip imanlarına zulüm (şirk) karıştırmamış kimseler için emniyet vardır. Onlar doğru yoldadırlar’* (En’âm suresi, 6/82) ayet-i kerimesi Peygamber aleyhisselamın sahabelerine çok ağır geldi. Bunun üzerine sahabeler,

‘Ey Allah’ın Resûlü, hangimiz nefsine zulmetmemiştir ki!’ dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Bu ayetin manası sizin anladığınız gibi değildir. Çünkü Lokmân oğluna, ‘Ey oğul! Sakın hiçbir şeyi Allah’a ortak koşma. Zira Allah’a ortak koşmak büyük bir zulümdür’ (Lokmân suresi, 31/13) *demektedir’* buyurdu.”[277]

4. Allah’a Kavuşmayı Arzulamak ve Bundan Hoşlanmamanın Hakikati

Atâ ibnü’s-Sâib rahmetullahi aleyh anlatıyor:

“Ben (bir gün) Abdurrahmân bin Ebî Leylâ’yı saçı ve sakalı bembeyaz olduğu hâlde merkebinin üzerinde bir cenazenin arkasından giderken gördüm. Bu sırada o,

‘Filan oğlu filanca bana, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin, *‘Kim Allah’a kavuşmayı severse/isterse Allah da ona kavuşmayı sever. Kim de Allah’a kavuşmayı sevmezse Allah da ona kavuşmayı sevmez’* diye buyurduğunu haber verdi’ diyordu.

Onun bu sözlerini işiten oradaki topluluk, hüngür hüngür ağlamaya başladı. Abdurrahmân bin Ebî Leylâ onlara, ‘Niçin ağlıyorsunuz?’ diye sordu.

‘Biz ölümden hoşlanmıyoruz. Ölümden hoşlanmadığımıza göre Allah’a kavuşmayı da sevmiyoruz demektir’ dediler. Bunun üzerine Abdurrahmân bin Ebî Leylâ,

‘Hayır, durum sizin anladığınız gibi değildir. Ölüm döşeğinde yatmakta olan bir kişiye, *‘Eğer o (ölen kimse, Allah’a yakın kimselerden) ise (ona) rahatlık, güzel rızık ve nimet cennetleri vardır’* (Vâkıa suresi, 56/88-89) müjdesi verildiğinde o bir an önce Allah’a kavuşmak isteyecektir. Böylece Allah da ona kavuşmayı isteyecektir. Diğer taraftan yine ölüm döşeğinde yatmakta olan bir başkasına da *‘Eğer o, yalanlayan sapıklardan ise (ona da) kaynar sudan bir ziyafet ve yanan ateşe atılma vardır’* (Vâkıa suresi, 56/92-94) denilecektir. Bu sözleri işiten kişi, Allah’a kavuşmaktan hoşlanmayacaktır. Bunun sonucunda Allah da ona kavuşmaktan hoşlanmayacaktır’ dedi.”[278]

5. İman Kuvveti Hakkında Sahabelerin Söyledikleri

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“İnsanların en iyilerinden ve faziletlilerinden olan Üseyd bin Hudayr radıyallahu anh şöyle derdi:

Eğer devamlı surette şu üç hâlden birinde olabilseydim cennetlik olduğumdan şüphem kalmazdı: Kur’an’ı dinleyip okuduğum, Peygamber aleyhisselamın hutbesini dinlediğim ve bir cenazede bulunduğum zamanki hâller.

Herhangi bir cenazede bulunduğumda ondan ibret alarak bütün bunların benim de başıma geleceğini düşünürüm.”[279]

---

[224]. Müslim, İmân 52 (31); Ebû Avâne, *el-Müsned*, 1/9-10

[225]. Buhârî, İstikrâz 3, Rikâk 13, Bed'ü'l-Halk 6, İsti'zân 30; Müslim, Zekât 32 (94); Tirmizî, Îmân 18 (2644); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/152, 166

[226]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/64; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 1/434 (204); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/502 (1298); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/15

[227]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/124; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/501; Bezzâr, *el-Müsned*, (10); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, (7163); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/19

[228]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/16; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 1/444 (212); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 5/49 (4556); Tayâlisî, *el-Müsned*, 2/620; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/20

[229]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/265 (2954); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/45 (11104)

[230]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/520 (8460)

[231]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/203 (8990); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/90

[232]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/265; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/65

[233]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/359; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/256; Abd bin Humeyd, *el-Müsned*, (1424); Bezzâr, (*Keşfü'l-Estâr*, 664); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 2/357; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/82; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/75

[234]. Buhârî, Tıb 4, 24; Müslim, Selâm 91 (2217); Tirmizî, Tıb 31 (2082)

[235]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/381

[236]. Buhârî, Cizye 18, Tefsîru Sûre-i Feth 5; Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 10/262 (11440)

[237]. Buhârî, Şurût 15

[238]. Söz konusu ayet şudur:

"Allah geçmiş ve gelecek günahını bağışlasın. Üzerindeki nimetini tamamlasın ve seni dosdoğru yola iletsin diye (apaçık bir fetih ihsan ettik.)"

[239]. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Feth 1, Meğâzî 35; Müslim, Cihâd 97 (1786); Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 49 (3263); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 10/261 (11438); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/122, 134, 153, 173, 193, 197, 212, 215, 252; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (370-371, 6410); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (2932, 3252)

[240]. Nesâî, Cihâd 42 (3125).

Ebû Dâvûd'un rivayetinde ise *"Habeşliler sizi rahat bıraktıkça siz de onları bırakın. Türkler size dokunmazlarsa siz de onlara dokunmayın"* kısmı vardır. Bkz. Ebû Dâvûd, Melâhim (4301)

[241]. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 11/376 (12052); *Mecmau'z-Zevâid*, 6/132

[242]. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/266 (3367); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*,13/159 (10107); *Mecmau'z-Zevâid*, 1/57 (189).

Bu hadis, kitabın Arapça metninde kısaca geçmektedir. Hadisin metni Heysemî'nin *Mecmau'z-Zevâid* adlı kitabından alınmıştır. (çev.)

[243]. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 41/198, 41/201

[244]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/5 (3475); Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, 2/864 (2248); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/250; İbni Hacer, *el-İsâbe*, 1/320

[245]. Buhârî, Tevhîd 1; Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 263 (813); Nesâî, İftitâh 69; Beyhakî, *el-Esmâ ve's-Sıfât*, 1/208

[246]. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Zümer 2, Tevhîd 19, 26, 36; Müslim, Sıfâtu'l-Kıyâme 19 (2786); Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 41 (3238); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/429, 457; Beyhakî, *el-Esmâ ve's-Sıfât,* 1/245

[247]. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Nûr 1, Rikâk 45; Müslim, Sıfâtu'l-Kıyâme 54 (2806); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (11367); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/229; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (7323); Beyhakî, *el-Esmâ ve's-Sıfât,* 1/356; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/28

[248]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/138; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 9/187 (5285); Beyhakî, *el-Esmâ ve's-Sıfât*, 1/109. Bu hadise şahid olarak Buhârî, Mevâkîtu's-Salât 35, Tevhîd 31; Müslim, Mesâcid 311(681)'de Ebû Katâde radıyallahu anhdan benzer bir hadis vardır.

[249]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/541 (6011)

[250]. İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 4/92

[251]. Müslim, Kader 31 (2662); Ebû Dâvûd, Sünnet 16 (4713); İbni Mâce, Mukaddime 10 (82); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/41, 208

[252]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/317. Ayrıca bkz. Ebû Dâvûd, Sünnet (4700); Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'an (3319)

[253]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/176, 5/86; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/186

[254]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/330. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, 6/137'de buna şahid olarak İbni Ebî Hâtim, İbnü'l-Münzir ile İbni Merdûye'ye dayandırarak Atâ bin Ebî Rebâh yoluyla Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhdan bir hadis rivayet etmiştir. Yine Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/325'de buna benzer bir hadis rivayet etmiştir.

[255]. Ebû Dâvûd, Sünnet (4613); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/90

[256]. İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 12/128 (12670); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 6/76 (29587); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/270

[257]. Tirmizî, Zühd (2308); İbni Mâce, Zühd (4267); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/503 (454); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/536 (1373), 4/366 (7942).

[258]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (496); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/429; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/163

[259]. Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâmet (2526); İbni Mâce, Sıyâm, (1752); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/305

[260]. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân (3168, 3169); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 10/189 (11277); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 33/114 (19884).

[261]. Buhârî, Tefsîru Sure-i Hac 1; Rikâk 46; Müslim, Îmân 379 (222). Ayrıca bkz. Ayrıca Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/568'de bu hadisi Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhdan rivayet etmiştir.

[262]. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân (3236); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/167; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/572

[263]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/347

[264]. Müslim, Tevbe 12 (2750); Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâmet 20 (2452), 59 (2514); İbni Mâce, Zühd 28 (4239); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/178, 346; Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, 2/854 (2229)

[265]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 7/95-96 (3987); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 14/341 (6431); Bezzâr, *el-Müsned,* 4/270 (1440); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 10/6 (9766); Tayâlisî, *el-Müsned*, 1/330 (404)

[266]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/184

[267]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/622 (8722)

[268]. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân (3194)

[269]. Ebû Dâvûd, Kadâ' (3607); Nesâî, Büyû' 81 (4568); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, (21883); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 4/378

[270]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/102; Bezzâr, *el-Müsned*, (927); Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, (328); Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 5/59. A. Muhammed Şâkir bu hadisin isnadının sahih olduğunu belirtmiştir.

[271]. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân (3039); Bezzâr, *el-Müsned*, 1/192; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/239

[272]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/229-230 (68); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/74; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (2910, 2926); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/373; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 1/29 (21); Bezzâr, *el-Müsned*, 1/74 (20); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/239

[273]. Tirmizî, Hudûd (2588); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/86 (1385); Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, 1/489 (1392)

[274]. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'an 22 (3165). Müellif bu hadise kitabın orijinal nüshasında yer vermemiş, sadece konuyla ilgili benzeri bir rivayetin Tirmizî tarafından Hz. Âişe'den rivayet edildiğini söylemekte ve bu hadisin ravilerinin sahih olduğunu belirtmektedir. Hadisin sahih olması itibariyle kitabın orijinal nüshasında geçen hadise değil de Tirmizî'de geçen hadise yer verdik. (çev.)

[275]. Müslim, Îmân 199 (125); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/412; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (139)

[276]. Müslim, Îmân 200 (126); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/332

[277]. Buhârî, Îmân 23, Enbiyâ 8, 41, Tefsîru Sûre-i En'âm 3, Tefsîru Sûre-i Lukmân 1, İstitâbetü'l-Mürteddîn 9; Müslim, Îmân 197 (124); Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 7 (3067)

[278]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/256

[279]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 31/439 (19093); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/326 (5260); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 1/205 (554); İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd*, 1/82 (243)

[249]
[244]
[277]
[225]
[253]
[239]
[231]
[235]
[226]
[258]
[268]
[278]
[236]
[241]
[273]
[264]
[276]
[233]
[238]
[262]
[259]
[267]
[247]
[279]
[230]
[250]
[227]
[224]
[270]

[242]
[261]
[228]
[246]
[274]
[256]

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/176, 5/86; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/186

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/330. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, 6/137'de buna şahid olarak İbni Ebî Hâtim, İbnü'l-Münzir ile İbni Merdûye'ye dayandırarak Atâ bin Ebî Rebâh yoluyla Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhdan bir hadis rivayet etmiştir. Yine Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/325'de buna benzer bir hadis rivayet etmiştir.

. Tirmizî, Zühd (2308); İbni Mâce, Zühd (4267); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/503 (454); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/536 (1373), 4/366 (7942).

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (496); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/429; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/163

. Ebû Dâvûd, Sünnet (4613); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/90

. İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 12/128 (12670); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 6/76 (29587); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/270

. Buhârî, Tefsîru Sure-i Hac 1; Rikâk 46; Müslim, Îmân 379 (222). Ayrıca bkz. Ayrıca Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/568'de bu hadisi Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhdan rivayet etmiştir.

. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân (3236); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/167; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/572

. Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâmet (2526); İbni Mâce, Sıyâm, (1752); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/305

. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân (3168, 3169); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 10/189 (11277); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 33/114 (19884).

. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 41/198, 41/201

. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Zümer 2, Tevhîd 19, 26, 36; Müslim, Sıfâtu'l-Kıyâme 19 (2786); Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 41 (3238); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/429, 457; Beyhakî, *el-Esmâ ve's-Sıfât,* 1/245

. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Nûr 1, Rikâk 45; Müslim, Sıfâtu'l-Kıyâme 54 (2806); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (11367); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/229; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (7323); Beyhakî, *el-Esmâ ve's-Sıfât,* 1/356; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/28

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/5 (3475); Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, 2/864 (2248); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/250; İbni Hacer, *el-İsâbe*, 1/320

. Buhârî, Tevhîd 1; Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 263 (813); Nesâî, İftitâh 69; Beyhakî, *el-Esmâ ve's-Sıfât*, 1/208

. İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 4/92

. Müslim, Kader 31 (2662); Ebû Dâvûd, Sünnet 16 (4713); İbni Mâce, Mukaddime 10 (82); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/41, 208

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/138; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 9/187 (5285); Beyhakî, *el-Esmâ ve's-Sıfât*, 1/109. Bu hadise şahid olarak Buhârî, Mevâkîtu's-Salât 35, Tevhîd 31; Müslim, Mesâcid 311(681)'de Ebû Katâde radıyallahu anhdan benzer bir hadis vardır.

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/541 (6011)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/317. Ayrıca bkz. Ebû Dâvûd, Sünnet (4700); Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'an (3319)

. Müslim, Îmân 199 (125); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/412; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (139)

. Müslim, Îmân 200 (126); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/332

. Tirmizî, Hudûd (2588); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/86 (1385); Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, 1/489 (1392)

. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'an 22 (3165). Müellif bu hadise kitabın orijinal nüshasında yer vermemiş, sadece konuyla ilgili benzeri bir rivayetin Tirmizî tarafından Hz. Âişe'den rivayet edildiğini söylemekte ve bu hadisin ravilerinin sahih olduğunu belirtmektedir. Hadisin sahih olması itibariyle kitabın orijinal nüshasında geçen hadise değil de Tirmizî'de geçen hadise yer verdik. (çev.)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 31/439 (19093); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/326 (5260); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 1/205 (554); İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd*, 1/82 (243)

. Buhârî, Îmân 23, Enbiyâ 8, 41, Tefsîru Sûre-i En'âm 3, Tefsîru Sûre-i Lukmân 1, İstitâbetü'l-Mürteddîn 9; Müslim, Îmân 197 (124); Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 7 (3067)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/256

[275]

. Müslim, Tevbe 12 (2750); Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâmet 20 (2452), 59 (2514); İbni Mâce, Zühd 28 (4239); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/178, 346; Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, 2/854 (2229)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 7/95-96 (3987); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 14/341 (6431); Bezzâr, *el-Müsned,* 4/270 (1440); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 10/6 (9766); Tayâlisî, *el-Müsned*, 1/330 (404)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/347

. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân (3194)

. Ebû Dâvûd, Kadâ' (3607); Nesâî, Büyû' 81 (4568); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, (21883); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 4/378

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/184

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/622 (8722)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/229-230 (68); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/74; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (2910, 2926); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/373; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 1/29 (21); Bezzâr, *el-Müsned*, 1/74 (20); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/239

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/102; Bezzâr, *el-Müsned*, (927); Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, (328); Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 5/59. A. Muhammed Şâkir bu hadisin isnadının sahih olduğunu belirtmiştir.

. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân (3039); Bezzâr, *el-Müsned*, 1/192; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/239

[252]

[251]

[232]

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/381

. Buhârî, Cizye 18, Tefsîru Sûre-i Feth 5; Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 10/262 (11440)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/359; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/256; Abd bin Humeyd, *el-Müsned*, (1424); Bezzâr, (*Keşfü'l-Estâr*, 664); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 2/357; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/82; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/75

. Buhârî, Tıb 4, 24; Müslim, Selâm 91 (2217); Tirmizî, Tıb 31 (2082)

. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Feth 1, Meğâzî 35; Müslim, Cihâd 97 (1786); Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 49 (3263); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 10/261 (11438); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/122, 134, 153, 173, 193, 197, 212, 215, 252; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (370-371, 6410); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (2932, 3252)

. Nesâî, Cihâd 42 (3125).

Ebû Dâvûd'un rivayetinde ise *"Habeşliler sizi rahat bıraktıkça siz de onları bırakın. Türkler size dokunmazlarsa siz de onlara dokunmayın"* kısmı vardır. Bkz. Ebû Dâvûd, Melâhim (4301)

. Buhârî, Şurût 15

. Söz konusu ayet şudur:

"Allah geçmiş ve gelecek günahını bağışlasın. Üzerindeki nimetini tamamlasın ve seni dosdoğru yola iletsin diye (apaçık bir fetih ihsan ettik.)"

. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 11/376 (12052); *Mecmau'z-Zevâid*, 6/132

. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/266 (3367); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*,13/159 (10107); *Mecmau'z-Zevâid*, 1/57 (189).

Bu hadis, kitabın Arapça metninde kısaca geçmektedir. Hadisin metni Heysemî'nin *Mecmau'z-Zevâid* adlı kitabından alınmıştır. (çev.)

. Müslim, İmân 52 (31); Ebû Avâne, *el-Müsned*, 1/9-10

. Buhârî, İstikrâz 3, Rikâk 13, Bed'ü'l-Halk 6, İsti'zân 30; Müslim, Zekât 32 (94); Tirmizî, Îmân 18 (2644); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/152, 166

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/16; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 1/444 (212); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 5/49 (4556); Tayâlisî, *el-Müsned*, 2/620; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/20

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/265 (2954); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/45 (11104)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/64; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 1/434 (204); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/502 (1298); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/15

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/124; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/501; Bezzâr, *el-Müsned*, (10); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, (7163); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/19

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/265; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/65

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/520 (8460)

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/203 (8990); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/90

[271]
[255]
[265]
[257]
[269]
[245]
[248]
[229]
[243]
[266]
[234]
[272]
[260]
[263]
[254]
[237]
[240]

ON İKİNCİ BÖLÜM

SAHABE-İ KİRAMIN NAMAZDA BİR ARAYA GELMELERİ BÖLÜMÜ

Peygamber ile sahabeleri namaz için mescitlerde nasıl bir araya geliyorlardı? Namaza nasıl düşkünlerdi ve başkalarını nasıl teşvik ediyorlardı?

Namazın bir rüknünden diğerine geçerken kendilerini nasıl hissediyorlardı?

İmanlarının güçlenmesine vesile olacak amelleri yapmak, ilim öğrenmek ve öğretmek, zikir meclislerini ihya etmek, şartlarını yerine getirerek dua etmek için dünya meşgalelerini nasıl terk ediyorlardı?

Onlar sanki eşyanın dış görünüşüne bakmıyorlardı. Bilakis eşyadan, eşyayı yaratan ve onlar üzerinde tasarruf sahibi olan Allah'ın kudretini müşahede ediyor ve bunlardan istifade ediyorlardı.

A. ALLAH RESÛLÜ'NÜN MÜSLÜMANLAR'I NAMAZA TEŞVİK ETMESİ

1. Abdest Alıp Namaz Kılmak Günahlara Kefaret Olur

Hz. Osmân'ın azatlı kölesi Hâris rahimehullah anlatıyor:

"Osmân radıyallahu anh bir gün oturmuştu. Biz de onunla birlikte oturduk. O sırada müezzin geldi. Bunun üzerine Osmân, bir kap su istedi. Kabın içerisinde bir müdd/avuç kadar su vardı. Getirilen sudan abdest aldı, sonra da şöyle dedi:

Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin (az önce) benim aldığım gibi abdest aldığını gördüm, sonra şöyle buyurmuştu:

'Kim benim aldığım gibi abdest alır ve sonra da kalkıp öğle namazını kılarsa bu, sabah ile öğle arasındaki günahlarına kefaret olur... Sonra ikindi namazını kılarsa bu, öğle ile ikindi arasındaki günahlarına kefaret olur. Sonra akşam namazını kılarsa bu, akşam ile ikindi arasındaki günahlarına kefaret olur. Yatsı namazını kıldığında ise bu, akşam ile yatsı arasındaki günahlarına kefaret olur. Bundan sonra insan gece boyunca çeşitli günahlar işleyebilir. Ancak sabah olduğunda kalkıp abdest alarak sabah namazını kılarsa bu, onun gece boyunca işlemiş olduğu günahlarına kefaret olur. İşte bu namazlar, 'İyilikler, günahları giderir' (Hûd suresi, 11/114) *ayetinde belirtilen iyiliklerdir.'*

Bunun üzerine orada bulunan kimseler Osmân'a,

'Ey Osmân! Peki, Kur'an-ı Kerim'deki 'el-bâkıyâtü's-sâlihât' (sürekli kalan salih ameller) (Kehf suresi, 18/46, Meryem suresi, 19/76) ifadesi ile kastedilen nedir?' diye sordular. Osmân radıyallahu anh,

'Bunlar; '**lâ ilâhe illallâh'**, '**sübhânallâh'**, '**elhamdülillâh**', '**Allâhuekber'** ve '**lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh'** sözleridir' diye cevap verdi."[280]

2. Güzelce Abdest Alıp Beş Vakit Namazını Kılan Kimsenin Günahları, Ağacın Yaprakları gibi Dökülür

Ebû Osmân rahimehullah anlatıyor:

"Ben (bir gün) Selmân el-Fârisî ile bir ağacın altında oturuyordum. Bir ara Selmân el-Fârisî radıyallahu anh, ağacın dallarından birini tutarak yaprakları dökülene kadar salladı. Sonra da bana dönüp:

'Ey Osmân! Bunu niçin yaptığımı bana sormayacak mısın?' dedi.

'Peki, söyle bakalım, bunu niçin yaptın?' diye sordum. Şöyle anlattı:

'Ben bir defasında Resûlullah ile birlikte bir ağacın altında bulunduğum sırada Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem aynen benim gibi yaparak ağacın dallarından birini tutup yaprakları dökülünceye dek salladı, sonra *'Ey Selmân! Bunu niçin yaptığımı bana sormayacak mısın?'* buyurdu.

O zaman ben de ona, 'Ey Allah'ın Resûlü! Bunu niçin yaptınız?' diye sordum. O da *'Bir Müslüman güzelce abdest alıp sonra da beş vakit namazını kılarsa onun günahları, işte şu ağacın yaprakları gibi dökülür'* buyurdu.

Sonra da *'Gündüzün iki tarafında (sabah, öğle ve ikindide) ve gecenin yakın saatlerinde (yani akşam ve yatsı vakitlerinde) namaz kıl. Doğrusu iyilikler, günahları giderir. Bu, nasihatten istifade edenlere bir vaaz ve öğüttür'* (Hûd suresi, 11/114) ayetini okudu."[281]

3. Peygamber Aleyhisselamın Kılınan Namazın Kişiyi Yüksek Bir Mertebeye Çıkarması

Âmir bin Sa'd bin Ebî Vakkàs rahimehullah anlatıyor:

"Ben babam Sa'd bin Ebî Vakkàs radıyallahu anh ile Peygamber aleyhisselamın sahabelerinden bazı kimselerin şöyle söylediklerini işittim:

Peygamber aleyhisselam zamanında, amel yönünden biri diğerinden daha üstün iki kardeş vardı. Üstün olan kardeş önce öldü. Diğeri ise bir müddet daha yaşadı. Onun vefatından sonra halk, ilk ölenin diğerinden üstün olduğunu söylediler. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Peki, o ikincisi namaz kılmıyor muydu?' diye sordu. Sahabeler,

'Namaz kılardı, ey Allah'ın Resûlü' diye cevap verdiler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘O hâlde bu sözleri nasıl söyleyebiliyorsunuz? Kim bilir belki de namazı onu, kardeşinin mertebesinden daha yüksek bir mertebeye ulaştırmıştır. Çünkü namaz, insanın kapısının önünden akan tatlı ve tertemiz bir ırmağa benzer. Günde beş defa o nehre girip yıkanan bir kişinin üzerinde kir namına bir şey kalır mı dersiniz?’ diye buyurdu.”[282]

4. Kişi, Kıldığı Namazla ve Tuttuğu Oruçla Şehidden Önce Cennete Girebilir

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Kudâaoğullarından Beliyy kabilesine mensup iki adam vardı. Bu ikisi Peygamber aleyhisselama gelip Müslüman olmuşlardı. Bunlardan biri şehid düştü. Diğeri ise ondan bir sene sonra eceliyle öldü.

(Bir gün) Talha bin Ubeydullah radıyallahu anh rüyasında, sonraki ölen kardeşin şehid kardeşten daha önce cennete girdiğini gördü. Sabah olduğunda da gidip bu rüyasını Peygamber aleyhisselama anlattı. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Peki, bu ikinci kardeş, (şehid olan) kardeşinden sonra bir ay ramazan orucunu tutmadı mı? Bu bir sene içerisinde de altı bin rekât namaz kılmadı mı?’ buyurdu”[283]

5. Peygamber Aleyhisselamın “Amellerin En Üstünü Hangisidir?” Sorusuna Cevap Vermesi

Abdullah bin Amr radıyallahu anh anlatıyor:

“Bir adam Peygamber aleyhisselama amellerin en üstününü sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Namaz’ diye cevap verdi. Adam,

‘Sonra hangisi?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yine *‘namaz’* buyurdu.

Adam bir kere daha ‘Sonra hangisi?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem üçüncü defa *‘namaz’* diye cevap verdi.

Adamın soru sormayı tekrarlaması üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Allah yolunda cihad’* buyurdu. Adam yine ‘Benim annem ile babam hayattadır. (Allah yolunda cihada katılayım mı?)’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de ona,

‘O hâlde sana annen ile babana iyilik yapmanı emrediyorum’ buyurdu. Adam,

‘Seni hak peygamber olarak gönderen Allah’a yemin ederim ki bu kadar üstün bir amel olan cihad için anne ve babamı terk edeceğim’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Sen bilirsin’ buyurdu.”[284]

6. Peygamber Aleyhisselamın İslam’ın Rükünlerini Yerine Getireceğini Söyleyen Kimseye “Sen Sıddîklar ve Şehidlerle Birlikte Olacaksın” Buyurması

Amr bin Mürre el-Cüheynî radıyallahu anh anlatıyor:

“Bir kimse Peygamber aleyhisselama gelip ‘Ey Allah’ın Resûlü! Söyler misiniz, eğer ben Allah’tan başka hiçbir ilâh olmadığına ve senin Allah’ın resûlü olduğuna şahitlik eder, beş vakit farz namazı kılar, zekâtı verir, ramazan orucunu tutar ve hakkını tam olarak verirsem hangi gruptan olurum?’ diye sordu. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Bu durumda sen, şehidler ile sıddîklardan olursun’ buyurdu.”[285]

7. Peygamber Aleyhisselamın Ölüm Döşeğindeyken Bile Namazı Tavsiye Etmesi

Ali radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber aleyhisselamın son sözü, *‘Namazlara dikkat edin. Namazlara dikkat edin. Köleler hususunda Allah’tan korkun (haksızlık yapmayın)’* oldu.”[286]

B. SAHABELERİN NAMAZA TEŞVİK ETMELERİ

1. Namaz Kılmaya Teşvik

Târık bin Şihâb rahimehullah anlatıyor:

“Târık bin Şihâb rahimehullah, gece ibadetlerini öğrenebilmek için (bir defasında) Selmân el-Fârisî’nin evinde geceledi.

Selmân el-Fârisî radıyallahu anh, gecenin sonunda kalkıp bir süre namaz kıldı. Târık bin Şihâb rahmetullahi aleyh, onun sanki gece boyunca hiç yatmayıp devamlı ibadet ettiğini gördü. Bunu ona anlattı. Selmân el-Fârisî radıyallahu anh,

'Hakkıyla eda edilen beş vakit namaz, ölüm hariç tüm dertlerin devasıdır...

İnsanlar akşama üç grup hâlinde ulaşır:

Bir grubu vardır ki ne kazanç sağlamıştır ne de zarar etmiştir...

İkinci grup insanlar, hiç kazanç sağlamayıp tamamen zararda olanlardır.

Son grupta olanlar ise sadece kazançta olan kişilerdir.

Halkın gafletini ganimet bilerek gece karanlığında kalkıp sabaha kadar Allah'a ibadet eden kişi, yalnızca kazançta olup hiç zarar etmeyendir.

Bir kişi de vardır ki halkın gafletini fırsat bilerek günaha dalar. Böyle bir kişi, hiç kazanç sağlamayıp sadece zarar eden kimsedir. Yatsı namazını kılıp yatan kişiyse ne kazanç sağlamış ne de zarar etmiştir.

Sakın seni yorgun düşürecek şekilde hızlı hızlı yürüme. İtidalli olmayı hiçbir zaman elinden bırakma. Başına geçtiğin bir işte sebat et' dedi."[287]

C. PEYGAMBER'İN NAMAZA DÜŞKÜNLÜĞÜ VE BUNA ÇOK ÖZEN GÖSTERMESİ

1. Peygamber Aleyhisselamın "Namaz Gözümün Nurudur" Buyurması

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber aleyhisselam şöyle buyurmuştur:

Dünya nimetleri içerisinde bana güzel koku ve kadın sevdirilmiştir. Namaz ise gözümün nuru kılınmıştır."[288]

2. Peygamber Aleyhisselama Namazın Sevdirilmesi

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

"Cebrâil aleyhisselam, Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme,

‘Namaz sana sevdirilmiştir. O hâlde ondan dilediğini alabilirsin’ dedi.”[289]

3. Peygamber Aleyhisselamın Şükreden Bir Kul Olmak için Gece İbadetini Yapması

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, ayakları ya da bacakları şişinceye kadar (gece) ibadeti yapardı. O’na,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Allah senin geçmiş ve gelecek (bütün) günahlarını bağışlamadı mı? Kendini niçin bu kadar yoruyorsun?’ denildi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Rabbime çok şükreden bir kul olmayayım mı?’ buyurdu.”[290]

4. Peygamber Aleyhisselamın Ayakları Şişinceye Kadar (Gece) Namazına Devam Etmesi

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, ayakları şişinceye kadar (gece) namazına devam ederdi.”[291]

5. Peygamber Aleyhisselamın Günahlarının Affedilmiş Olmasına Rağmen Namaz Kılmayı Önemsemesi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, ayakları çatlayıncaya kadar gece namazına devam ederdi. ‘Bunu niçin yapıyorsun ey Allah’ın Resûlü? Hâlbuki Allah seni affetmiştir’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Allah’a şükreden bir kul olmayayım mı?’ buyurdu.”[292]

6. Peygamber Aleyhisselamın Gece Namazının Mahiyeti

Humeyd rahimehullah anlatıyor:

“Enes bin Mâlik radıyallahu anha Peygamber aleyhisselamın gece namazı soruldu. Enes bin Mâlik,

‘Biz onu geceleyin hangi saatte namaz kılarken görmek istesek görürdük. Yine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bazen peş peşe o kadar fazla (nafile) oruç tutardı ki devamlı oruç tutacak sanırdık. Bazen de oruç tutmaya o kadar ara verirdi ki artık oruç tutmayacak sanırdık’ diye cevap verdi.”[293]

7. Peygamber Aleyhisselamın Gece Namazını Oldukça Uzatması

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben bir gece Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemle beraber namaz kıldım. Namazdayken ayakta durmayı o kadar çok uzattı ki ben kötü bir iş yapmaya teşebbüs edecek hâle geldim.

(Hadisin ravisi der ki) Biz ona, ‘O kötü iş nedir?’ diye sorduk.

‘Neredeyse namazı bırakıp oturacaktım’ diye cevap verdi.”[294]

8. Peygamber Aleyhisselamın Sabaha Kadar Allah’a Yalvarır Mahiyette Namaz Kılması

Ebû Zerr radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir gece ibadet etmek üzere kalktı. Namazda sabaha kadar *‘Rabbim! Onlara azap edersen muhakkak ki onlar senin kullarındır. Eğer onları affedersen kesinlikle sen her şeye galip ve hakîmsin’* (Mâide suresi, 5/118) ayetini okudu.”[295]

9. Peygamber Aleyhisselamın Gece Namazında Yedi Uzun Sureyi Okuması

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir ara rahatsızlandı. Sabahladığında ona, ‘Ey Allah’ın Resûlü! Sende apaçık vaziyette bir rahatsızlık izi görülmektedir’ denildi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Sizin de gördüğünüz üzere biraz rahatsızım. Bu akşam Kur’an’ın yedi uzun suresini okudum’ buyurdu.”[296]

10. Peygamber Aleyhisselamın Gece Namazında Okuduğu Ayetlerin Hakkını Vererek Okuması

Huzeyfe radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben bir gece Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemle birlikte namaz kıldım. Bakara suresini (okumaya) başladı. (İçimden), 'Yüz ayeti tamamlayınca rükû eder' dedim.

Sonra devam etti. (Yine içimden) 'Bütün sureyi bir rekâtta okuyacak' dedim.

O (yine okumaya) devam etti. Ben yine kendi kendime, 'Bu sureyle rükûya varır' dedim.

Sonra Nisâ suresini (okumaya) başladı. Onu da okudu... Sonra Âl-i İmrân suresini (okumaya) başladı. Onu da okudu. Ağır ağır okuyor, içerisinde tesbih bulunan bir ayete gelince tesbih ediyor, istek ayetine gelince (Allah'tan) istekte bulunuyor, sığınma ayetine gelince (Allah'a) sığınıyordu.

Sonra rükûya gidip **سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ 'sübhâne rabbiye'l-azîm** (Yüce Allah'ımı tenzih ederim)' demeye başladı.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin rükûsu da kıyam (ayakta durma) hâli kadar kadardı. Sonra **سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ 'semiallâhu limen hamideh** (Allah kendisine hamd edenin hamdini kabul etti)' buyurdu.

Sonra rükûsuna yakın uzun bir müddet ayakta durdu. Sonra secdeye varıp **سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى 'sübhâne rabbiye'l-a'lâ** (Yüce Allah'ımı tesbih ederim)' buyurdu.

Secdesi de kıyamına hâline yakındı."[297]

11. Peygamber Aleyhisselamın Hastalandığı Sırada Hz. Ebû Bekir'e, Cemaate Namaz Kıldırmasını Emretmesi

Esved rahimehullah anlatıyor:

"Biz (bir gün) Âişe'nin yanında bulunuyorduk. Namaza devam etmekten bahsettik. Bunun üzerine Âişe radıyallahu anhâ şunları anlattı:

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem vefat edeceği hastalığa tutulduğunda namaz vakti geldi. Bilâl ezan okudu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Ebû Bekir'e söyleyin, cemaatin önüne geçip onlara namaz kıldırsın'* buyurdu. Ona,

'(Babam) Ebû Bekir, çokça üzülen ve ağlayan bir kişidir. Senin yerine geçerse kesinlikle halkın önünde namaz kıldırmaya gücü yetmeyecektir' denildi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bu emrini yeniledikçe (yanında bulunan) kimseler de aynı şeyi tekrarladılar. Üçüncü defa emir verdi, sonra (yanında bulunan kadınlara hitaben), *'Sizler Yûsuf'un kadınları gibisiniz. Ebû Bekir'e söyleyin, halka namaz kıldırsın'* buyurdu.

Bunun üzerine babam Ebû Bekir, cemaate namazı kıldırdı. Babamın namaz kıldırdığı sıralarda Peygamber aleyhisselamın rahatsızlığı hafifledi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, iki kişinin omuzlarına dayanarak namaza çıktı. Hâlsizlikten ayakları yerde sürünüyordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem mescide girince babam mihrabdan çekilmek istedi. Fakat Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yerinde kalması için ona işaret etti. Gidip babamın yanına namaza durdu."[298]

12. Hz. Ebû Bekir'in (Namazda Veya Namaz Dışında) Kur'an Ayetleri Okuduğunda Gözyaşlarına Hâkim Olamaması

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Ben (babam Ebû Bekir'in cemaate namaz kıldırması emrini verdiğinde Peygamber aleyhisselama),

'Ey Allah'ın Resûlü! Ebû Bekir, kalbi ince bir kişidir. Kur'an okuduğu zaman gözyaşlarına sahip olamıyor. Keşke Ebû Bekir'den başkasına bu vazifeyi verseydiniz' dedim.

Allah'a yemin ederim ki benim düşüncem halkın, Resûlullah'ın yerine ilk geçen kişi olmasından ötürü babamın uğursuz sayılmasından korkmamdı. Bunun için Peygamber aleyhisselama iki veya üç kere başvurdum.

Fakat Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Namazı Ebû Bekir kıldırsın. Sizler Yûsuf'un kadınları gibisiniz'* buyurdu."[299]

13. Peygamber Aleyhisselamın Hastalığı Müddetince Namazları Hz. Ebû Bekir'in Kıldırması

Ubeydullah bin Abdullah rahimehullah anlatıyor:

"Ben (bir gün) Âişe radıyallahu anhânın huzuruna girdim ve ona, 'Resûlullah'ın vefat ettiği hastalığından bana haber verir misiniz?' dedim. Âişe radıyallahu anhâ,

'Evet, vereyim' dedi, sonra da şunları anlattı:

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (vefat edeceği hastalığı sırasında) ağırlaşınca, *'Cemaat namazı kıldı mı?'* diye sordu.

'Hayır! Onlar seni bekliyorlar ey Allah'ın Resûlü!' dedik. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'O hâlde bana bir leğen içerisinde su getirin'* buyurdu.

Biz de (dediğini) yaptık. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yıkandı, sonra kalkmak istedi fakat bayıldı. Sonra ayılınca *'Cemaat namazı kıldı mı?'* diye sordu. Biz yine 'Hayır, kılmadılar ey Allah'ın Resûlü! Onlar seni bekliyorlar' dedik. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yine *'Bana bir leğen içerisinde su getirin'* buyurdu.

Biz de (dediğini) yaptık. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yıkandı, sonra kalkmak istedi fakat bayıldı. Ayılınca *'Cemaat namazı kıldı mı?'* diye sordu. Biz yine 'Hayır, kılmadı, ey Allah'ın Resûlü! Onlar seni bekliyorlar' dedik.

Cemaat mescitte oturmuş, Resûlullah'ı bekliyordu. Namaz da yatsı namazıydı. Bu kez Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Ebû Bekir'e söyleyin de cemaate namazı kıldırsın' diye emretti. İnce kalpli bir insan olan Ebû Bekir, Ömer'e: 'Namazı sen kıldır' dedi. Ömer radıyallahu anh, 'Namazı kıldırmaya sen benden daha müstahaksın' dedi.

Peygamber aleyhisselamın hastalığı müddetince namazları cemaate Ebû Bekir kıldırdı."[300]

D. SAHABE-İ KİRAMIN PEYGAMBER'İ GÖRDÜKLERİNDE DUYDUKLARI SEVİNÇ

1. Hz. Ebû Bekir Namaz Kıldırırken Peygamber Aleyhisselamın Onları Seyretmesine Müslümanlar'ın Sevinmeleri

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"Ebû Bekir radıyallahu anh, Resûlullah'ın vefat edeceği hastalığında cemaate imamlık yapıyordu. Pazartesi günüydü. Sahabeler saf hâlinde namazdaydılar. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem mescide bakan kapının örtüsünü kaldırmış, ayakta bize bakıyordu. Yüzü Kur'an'ın parlak sayfaları gibi parlıyordu. O kadar çok sevindik ki neredeyse namazı bozacaktık. (Cemaate namaz kıldıran) Ebû Bekir radıyallahu anh, topukları üzerinde geriye çekilmek istedi. Peygamber aleyhisselamın namaza geleceğini sanmıştı. Fakat Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem namazı tamamlaması için ona işaret etti ve perdeyi indirdi. Aynı gün de vefat etti."[301]

2. Hz. Ebû Bekir'in Arkasında Namaz Kılan Müslümanlar'ı Seyreden Peygamber Aleyhisselamın Bu Tavrına Duyulan Sevinç

Yine Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, (vefat edeceği hastalığı sırasında) üç günden beri cemaate namaz kıldırmaya çıkmıyordu. Derken namaz başladı. Ebû Bekir, imam olmak üzere öne geçmek istedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, (mescide açılan odasındaki perdeyi kastederek) *'Örtüyü kaldırın'* diye emretti.

Örtü kaldırıldı. Resûlullah'ın yüzünün parlaklığı bize göründüğünde bu hoşumuza gitti. Öyle ki o güne kadar O'nun yüzünden daha fazla bize sevinç veren bir şey görmemiştik.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Ebû Bekir'e öne geçmesi için işaret etti, sonra perdenin indirilmesini emretti. Bundan sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin vefat edinceye kadar bize namaz kıldırması nasip olmadı."[302]

E. SAHABELERİN NAMAZA DÜŞKÜNLÜKLERİ VE ONA VERDİKLERİ ÖNEM

1. Baygın Hâlde Olan Hz. Ömer'in "Namaz Geçiyor" Sözünü Duyduğunda Ayılması

Misver bin Mahreme radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben (saldırıya uğrayıp da yaralandığı zaman halife) Ömer radıyallahu anhın yanına gittim. Üzerini bir elbiseyle örtmüşlerdi. (Yanındakilere), 'Nasıl oldu?' diye sordum.

'Gördüğün gibi' dediler.

'Onu namaz ile ayıltın. Çünkü ona namazdan daha fazla korku veren hiçbir şey yoktur' dedim. Bunun üzerine insanlar,

'Ey müminlerin emîri! Kalk, namaz vakti geçiyor' dediler. Ömer radıyallahu anh,

'Yâ Allah' diyerek kalktı ve 'Namaz kılmayanın İslam'da hakkı yoktur' dedi.

Yarasından kanlar aktığı hâlde abdest alıp namaza durdu."[303]

2. Hz. Osmân'ın Bir Tek Rekâtta Kur'an'ı Okuyup Hatmetmesi

Abdurrahmân bin Osmân et-Teymî rahimehullah anlatıyor:

"Ben bir gece Osmân'ı (Kâbe'nin yakında bulunan) Makàm-ı İbrâhîm'in yanında gördüm. (Namaz kılmaya başlayarak) tek rekâtta Kur'an'ı okuyup hatmetti. Sonra dönüp gitti."[304]

3. Abdullah ibni Abbâs'ın Gözleri Kör Olup Namaza Ara Vermesi Gerektiğinde Tedaviyi Kabul Etmemesi

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

"Gözlerim kör olduğunda bana, 'Namazı birkaç gün bırakırsan seni tedavi ederiz' denildi.

‘Hayır, olmaz. Çünkü Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Kim namazı terk ederse O’nu kendisine kızdırmış olarak Allah’ın huzuruna gidecektir’* buyurdu’ dedim.”[305]

4. Abdullah ibni Mes’ûd’un Namaza Düşkünlüğü

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor:

“Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh nerdeyse hiç (nafile) oruç tutmazdı. (Ona bunun sebebi soruldu.)

‘Ben oruç tuttuğum zaman namaz kılmakta güçlük çekiyorum. Hâlbuki namaz benim katımda oruçtan daha sevimlidir’ diye cevap verdi.

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh oruç tuttuğunda ise (kamerî ayın) başında, ortasında ve sonunda olmak üzere ayda üç gün oruç tutardı.”[306]

5. Ebû Huzeyfe’nin Azatlısı Sâlim’in Namaz Kıldığı Sırada Kur’an’ı Çok Güzel Şekilde Okumaya Çalışması

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Ben bir gece yatsıdan sonra Peygamber aleyhisselamın yanına gitmekte geciktim. Sonra onun yanına gittim. Bana, *‘Neredeydin?’* diye sordu.

‘(Namaz kılmakta olan) ashabından birisinin mescitte okuduğu Kur’an’ı dinliyorduk. Ben sahabeler arasında onunki gibi sesi ve kıraati olanı hiç duymadım’ dedim.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onu dinlemek üzere kalktı. Ben de onunla birlikte kalkıp gittim. Peygamber aleyhisselam (o sahabeyi gördüğünde) bana dönüp:

‘Bu, Ebû Huzeyfe’nin azatlısı Sâlim’dir. Bunun gibi birini benim ümmetim içerisinde var eden Allah’a hamd olsun’ buyurdu.”[307]

6. Ebû Talha el-Ensârî’nin, Bahçesinde Namaz Kıldığı Sırada Gözlerinin Bir Kuşa Takılması Üzerine Bahçesini İnfak Etmesi

Abdullah bin Ebî Bekir rahimehullah anlatıyor:

“Ebû Talha el-Ensârî radıyallahu anh kendisine ait bir bostanda namaz kılıyordu. O esnada “dubsî” denilen (küçük) bir kuş öttü. Kuş durmadan bir çıkış yolu arıyor fakat bir türlü bulup da çıkamıyordu. Bu manzara Ebû Talha’nın hoşuna gitti. Namazın içinde olduğu hâlde kuşu seyredip duruyordu. Sonra namaza döndü fakat kaç rekât kıldığını hatırlayamadı. Bunun üzerine Ebû Talha radıyallahu anh,

‘Bu malım yüzünden dinim helak oldu’ diyerek Peygamber aleyhisselamın yanına geldi. O’na olup bitenleri anlattı, sonra da ‘Ey Allah’ın Resûlü! Bu bahçemi Allah yolunda infak ettim. Nasıl uygun buluyorsun öyle harca’ dedi.”[308]

F. MESCİT YAPIMI

1. Peygamber Aleyhisselamın Mescit Yapımında Sahabelerle Birlikte Kerpiç Taşıması

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor

“Sahabeler mescit yapımında kerpiç getiriyorlardı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de onlarla beraber kerpiç taşıyordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ile karşılaştım. Karnının üzerine bir kerpiç koymuş, taşıyordu. Güçlükle yürüdüğünü gördüm. Ona,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Onu bana ver’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ey Ebû Hureyre! Sen de başka bir kerpiç al. Çünkü hayat ancak ahiret hayatıdır’ buyurdu.”[309]

2. Peygamber Aleyhisselamın Mescit Yapımına Katılması ve Emirler Vermesi

Talk bin Ali radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah ile beraber mescidi bina ediyorduk. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (beni kastederek bir sahabeye), *‘Yemâmeliyi çamurun yanına götür. Çünkü o hem çamur yapmayı iyi biliyor hem de kolları sizinkinden daha güçlü’* buyurdu.”[310]

3. Peygamber Aleyhisselamın Mescitte Namaz Kıldırırken Su ve Çamur İçinde Secde Etmesi

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (ramazanın kadir gecesinde),

'Ben (rüyamda) kendimi su ve balçık içinde secde eder hâlde gördüm. Benimle itikâfa girenler tekrar itikâf yerlerine dönsünler' buyurdu.

Biz de yerlerimize geri döndük. Hava açıktı, gökte hiç bulut yoktu. Sonra bir bulut geldi ve yağmur yağmaya başladı. Mescit aktı. Mescidin tavanı hurma dallarındandı. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sabah namazını kıldırırken su ve çamur içinde secde ettiğini gözümle gördüm. Hatta namaz çıkışında O'na baktım, alnında ve burnunda çamur izi görünüyordu."[311]

4. Hz. Ömer ve Hz. Osmân Döneminde Mescid-i Nebî'nin Genişletilmesi

Nâfi rahimehullah yoluyla Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

"Mescit Resûlullah zamanında kerpiçle yapılmıştı. Tavanı hurma dallarındandı. Direkleri de hurma kalaslarından imal edilmişti.

Ebû Bekir mescide bir şey eklememişti.

Ömer mescide eklemelerle onu Peygamber aleyhisselamın zamanındaki gibi yaptı. Kerpiç ve hurma dalları kullandı, direkleri de hurma kalaslarındandı.

Sonra Osmân mescidi değiştirdi ve büyük bir genişlik meydana getirdi. Duvarlarını nakışlı taşlar ve kireçle sıvadı. Direklerini nakışlı taşlardan inşa etti. Tavanını ise saç denilen çok kuvvetli bir ağaçtan yaptı."[312]

G. MESCİTLERİN TEMİZ TUTULMASI

1. Peygamber Aleyhisselamın Mahallelerde Mescitler Edinmeyi ve Onu Temiz Tutmayı Emretmesi

Urve bin Zübeyr rahimehullah anlatıyor:

"Peygamber aleyhisselamın ashabından bazı kimseler şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bize, mahallelerimizde (ya da bulunduğumuz yerlerde namaz kılmak için) mescitler inşa etmemizi, yapımına özenmemizi ve temiz tutmamızı emrederdi."[313]

2. Mescitlerin Temiz Tutulması ve Güzel Kokular Serpilmesi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem mahallelerde (ya da yaşanılan yerlerde) mescit yapımını, bunların temiz tutulmasını ve güzel kokular serpilmesini emrederdi."[314]

H. MESCİTLERE YÜRÜYEREK GİTMEK

1. Evi Mescide Uzak Olan Ensarlının Mescide Yürüyerek Gidip Gelmesi

Übeyy bin Kâ'b radıyallahu anh anlatıyor:

"Bir kişi vardı. Onun evi kadar mescide uzak hiçbir ev yoktu. Fakat her namazda Peygamber aleyhisselamın arkasında bulunuyordu. Ona, 'Bir merkep satın alsaydın, karanlıklarda ve sıcak vakitlerde ona binseydin olmaz mıydı?' denildi. O sahabe,

'Mescidin yanında bir evimin olması doğrusu beni fazla sevindirmez. Çünkü ben mescide doğru ve mescitten aile fertlerimin yanına geri dönerken attığım adımların benim için sevap olarak yazılmasını istiyorum' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Allah sana bütün bunların sevabını verecektir' dedi."[315]

2. Mescide Atılan Her Adımın Sevap Olarak Yazılması

Yine Übeyy bin Kâ'b radıyallahu anh anlatıyor:

"Ensardan bir kişi vardı. Evi Medine'nin en uzak köşesindeydi. Fakat Allah'ın Resûlü ile beraber beş vakit namazda hazır bulunurdu. Ben o sahabenin hâline acıdım ve 'Ey filanca kişi! Keşke sen kendine bir merkep alsaydın. O sıcaktan seni korur ve yerdeki haşerattan da muhafaza ederdi' dedim. O sahabe,

‘Allah’a yemin ederim ki ben, evimin Peygamber aleyhisselamın evine bitişik olmasını bile istemem’ dedi.

Onun bu sözü bana gayet ağır geldi. Peygamber aleyhisselamın yanına vardım. Ona bu durumu anlattım. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem o sahabeyi çağırdı. O sahabe, bana söylediklerinin aynısını Peygamber aleyhisselama da söyleyerek, attığı her adımın kendisi için bir sevap olmasını umduğunu belirtti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Kesinlikle umduğun sevap sana verilecektir’ buyurdu.”[316]

3. Peygamber Aleyhisselamın Mescide Giderken Kısa Adımlarla Yürümesi

Zeyd bin Sâbit radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben Peygamber aleyhisselam ile beraber (mescide) namaz kılmaya giderdim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem adımlarını birbirine yakın atıyordu. Bana,

‘Adımlarımı niçin böyle birbirine yakın vaziyette attığımı biliyor musunuz?’ diye sordu.

‘Allah ve resûlü daha iyi bilir’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Kul namaz talebinde bulunduğu müddetçe namazda sayılır’ buyurdu.”[317]

4. Peygamber Aleyhisselamın Normal Durumlarda Koşarak Namaza Gitmeyi Men Etmesi

Ebû Katâde radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz Peygamber aleyhisselam ile namaz kılıyorduk. Arkadan bazı kimselerin (namaza yetişmek için) gürültü çıkardıklarını işitti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem namazı bitirdiğinde,

‘Size ne oluyor? (Niçin gürültü çıkardınız?)’ diye sordu.

‘Biz namaza yetişmek için koşarak geldik’ dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Sakın bir daha böyle yapmayınız. Herhangi biriniz namazın hangi noktasına yetişmişse oradan başlasın. Geri kalanı sonra ayağa kalkarak tamamlasın’ buyurdu.”[318]

I. MESCİTLERİN İNŞA SEBEBİ VE ORADA NELER YAPILDIĞI

1. Sahabenin, Mescidin Bir Kenarında Küçük Abdestini Yapan Bir Bedeviye Bağırıp Ayıplamaları ve Peygamber Aleyhisselamın Bu Davranışı Doğru Bulmayışı

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"Biz Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber mescitte bulunuyorduk. Derken bir bedevi çıkageldi. Kalkıp mescitte küçük abdestini yapmaya başladı. Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sahabeleri,

'Yapma, yapma!' diye bağırdılar. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de onlara,

'Onun küçük abdestini yarıda kesmeyiniz. Onu kendi hâline bırakın' dedi.

Böylelikle onu kendi hâline bıraktılar, küçük abdestini yaptı. Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onu çağırıp *'Bu mescitler böyle şeyler yapmaya elverişli yerler değildir. Mescitler ancak Allah'ın zikredilmesine, namaz kılmaya ve Kur'an okumaya elverişlidir'* buyurdu.

Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem sahabelerden birisine emredip bir kova su getirtti. Sahabe de o idrarın üzerine döktü."[319]

2. Peygamber Aleyhisselam ile Mescitte Zikredenlerin Kıssası

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

"Muâviye bir gün çıktı, mescitte zikreden bir halka gördü. Onlara, 'Sizi buraya oturtan şey nedir?' diye sordu.

Onlar, 'Biz Allah'ı zikretmek için buraya oturduk' dediler. Muâviye, 'Siz bunu Allah için mi yapıyorsunuz? Sizi buraya Allah'ın zikrinden başka bir şey oturtmamış mıdır?' diye sordu.

'Evet, biz sadece Allah'ı zikretmek için burada oturduk' dediler. Muâviye,

‘Ben sizin için herhangi bir zan taşıdığımdan dolayı size yemin verdirmedim. Benim kadar Peygamber aleyhisselamın yanında kalıp da benden daha az hadis rivayet eden yoktur. Bir gün Resûlullah mescide geldi. Ashabından bazılarının bir halka kurarak Allah’ı zikrettiklerini görünce *‘Siz neden burada oturdunuz?’* diye sordu. Onlar,

‘Bizi İslam’a hidayet ettiğinden, İslam’ı bize ihsan ettiğinden ötürü Allah’ı zikretmek, O’na hamd etmek için oturduk’ dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Siz şimdi sadece Allah için mi burada bulunuyorsunuz? Sizi oturtan sadece bu mudur?’* diye sordu. Onlar,

‘Bizi burada oturtan sebep, Allah’ın zikrinden başka bir şey değildir’ dediler. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ben herhangi bir töhmet altında bırakmak veya hakkınızda bir zanda bulunduğumdan ötürü size yemin verdirmedim. Fakat bana Cebrâil gelerek Allah’ın meleklere karşı sizinle iftihar ettiğini haber verdi’ buyurdu’ dedi.”[320]

3. Peygamber Aleyhisselam ile Üç Kişinin Kıssası ve Peygamber Aleyhisselamın Kur’an Okuyanların Yanında Oturması

Ebû Vâkıd el-Hâris bin Avf radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) mescitte oturuyordu. Halk da onunla beraber bulunuyordu. Bu sırada üç kişi mescide girdi. İkisi Resûlullah’a doğru gelip yanında durdular.

Birisi halkada kendine yer bularak oraya oturdu. Diğeri ise onların arkasında oturdu. Üçüncüsü ise çıkıp gitti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (yaptığı şeyi) bitirince,

‘Gelen üç kişinin hâlini size haber vereyim mi? Onların birincisi Allah’a sığındı. Allah onu kabul etti. İkincisi utandı, Allah da ona mağfiret etti. Üçüncüsü ise yüz çevirdi, Allah da ondan yüz çevirdi’ buyurdu.”[321]

4. Peygamber Aleyhisselamın Mescitten Ashabıyla Beraber Yahudi Mahallesine Gitmesi

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz bir gün mescitte bulunuyorduk. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ayağa kalkarak *‘Yahudiler’e doğru gidelim’* buyurdu. Oraya varınca Resûlullah aleyhisselam Yahudiler’e,

‘Müslüman olun ki selamette kalasınız’ buyurdu. Yahudiler,

‘Sen tebliğ görevini yaptın’ dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘İstiyorum ki Müslüman olunuz, kurtulunuz’ buyurdu. Onlar,

‘Sen tebliğ görevini yaptın’ dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ben bunu istiyorum’ buyurdu. Sonra üçüncü defa, *‘Müslüman olunuz, kurtulunuz’* dedi ve ardından şöyle buyurdu:

Biliniz ki yeryüzü Allah’ındır ve resûlünündür. Ben sizi bu araziden çıkarmak istiyorum. Sizden herhangi bir kimsenin nakledilme imkânı olmayan malı varsa o malı satsın. Aksi takdirde biliniz ki kesinlikle yeryüzü Allah’ın ve resûlünündür.”[322]

5. Peygamber Aleyhisselamın Hendek Gününde Yaralanan Sa’d b. Muâz’ı Mescide Kaldırması

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Sa’d bin Muâz radıyallahu anh, Hendek savaşı gününde yaralandı. Kureyş’ten Hibbân bin Ariga isimli bir kişi ok atarak onun kolundaki damara isabet ettirmişti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem sık sık ziyaret etmek amacıyla onun için mescitte bir çadır kurdurdu. Resûlullah Hendek savaşından dönünce silahını bırakıp yıkandı, sonra Cebrâil gelerek şöyle dedi:

‘Sen silahını bıraktın. Ama ben daha bırakmamışım. Kalk, tekrar kuşan.’

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Nereye?’* diye sordu.

Cebrâil aleyhisselam, (Hendek savaşı sırasında Müslümanlar’a ihanet eden) Kurayzaoğulları Yahudilerini işaret etti. Böylece Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Kurayzaoğulları Yahudilerini kuşattı. Onlar Peygamber aleyhisselamın hükmü üzerine teslim oldular. Peygamber de bu hükmü Sa’d bin Muâz radıyallahu anha havale etti. Sa’d bin Muâz,

‘Benim onlar hakkında verdiğim hüküm şudur: Savaşçıları öldürülsün. Kadın ve çocuklar esir edilsin, malları taksim edilsin’ dedi. Sa’d bin Muâz radıyallahu anh (bu hükmü verdikten sonra),

‘Ey Allah’ım! Sen bilirsin ki benim katımda senin peygamberini yalanlayan ve onu memleketinden çıkaran kimselerle savaşmaktan daha sevimli bir şey yoktur. Ey Allah’ım! Zannederim ki onlarla bizim aramızda artık savaş olmayacaktır. Eğer Kureyşliler’in savaşından bir şey kalmışsa onları vurmak için bana hayat ver; ta ki senin yolunda onlarla cihad edeyim. Eğer bizimle onlar arasında artık savaş yoksa benim yaramın deşilmesine izin ver, ölümümü bu yaradan kıl’ diye dua etti.

Çok geçmeden yarasından kanlar aktı. Mescitte Gıfâroğulları’nın bir çadırı vardı. Bir de baktılar ki çadırlarına doğru kan akıyor. Onlar,

‘Ey çadır ehli! Sizin çadırınızdan bizimkine gelen bu kan nedir?’ dediler.

Onlar bir de baktılar ki Sa’d bin Muâz’ın yarası açılmış ve ondan su gibi kan akmaktadır. Sa’d bin Muâz bundan (bir müddet sonra) vefat etti.”[323]

6. Peygamber Aleyhisselamın Şiddetli Rüzgâr Estiğinde ve Ay ile Güneş Tutulmasında Mescide Sığınması

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şiddetli rüzgâr estiği bir gecede mescide sığınırdı, ta ki rüzgâr duruncaya kadar. Gökyüzünde güneş veya ay tutulması ile ilgili bir şey meydana geldiğinde Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem namazgâha sığınırdı.”[324]

İ. RESÛLULLAH’IN VE SAHABELERİN MESCİTTE HOŞLANMADIKLARI ŞEYLER

1. Peygamber Aleyhisselam Parmakların Birbirine Geçirilmesinden Hoşlanmazdı

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhın bir azatlı kölesi anlatıyor:

“Bir ara Ebû Saîd el-Hudrî ve Peygamber aleyhisselam ile beraber mescide girdik. Baktık ki bir kişi mescidin ortasında kıçı üstüne oturup bacaklarını dikmiş ve parmaklarını önden birbirine bağlamıştı.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem o kişiye, (parmaklarını birbirine geçirerek o şekilde oturmasının doğru olmadığı) anlamında işaret etti.

Adam Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yaptığı işareti(n anlamını) kavrayamadı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anha dönerek:

‘Herhangi biriniz mescitteyken sakın parmaklarını birbirine geçirmesin. Çünkü parmakları birbirine geçirmek şeytandan gelen bir harekettir. Kesinlikle herhangi biriniz mescitten çıkmadıkça namazdaymış gibi sevap yazılır’ buyurdu.”[325]

2. Peygamber Aleyhisselamın Sarımsak ve Soğan Yiyen Kimsenin Mescide Gelmesini Hoş Karşılamaması

Ömer bin Hattâb radıyallahu anh anlatıyor:

“Ömer radıyallahu anh bir cuma günü hutbesinde,

‘Ey insanlar! Siz bu iki bitkiyi (sarımsak ve soğan) yersiniz. Ben onları pis olarak görüyorum. Mescitte birisinden bunların kokusu geldiğinde Peygamber aleyhisselamın emriyle o kimsenin mescitten çıkarılıp (Medine’nin kenarındaki) Bakî kabristanlığına kadar götürüldüğünü gördüm. Kim bunları yemek isterse iyice pişirsin’ dedi.”[326]

3. Peygamber Aleyhisselamın Mescitte Balgam Çıkarılmasını Hoş Karşılamaması

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir gün hutbe okuyordu. O esnada mescidin kıblesinin duvarında balgam gördü. Buna öfkelendi ve balgamı eliyle sildi. Sanırım safran denen ottan isteyerek onunla duvarı temizledi ve:

‘Herhangi biriniz bir başkasının, yüzüne doğru balgam çıkarmasını ister mi? Muhakkak ki herhangi biriniz namaza durduğunda yüzünü rabbine dönmüş olur. Melek de onun sağ tarafında durur. Öyleyse kişi, önüne ve sağına tükürmesin’ buyurdu.”[327]

4. Peygamber Aleyhisselamın Mescitte Tükürülmesini Hoş Karşılamaması

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kızgın vaziyette cemaate dönüp:

'Herhangi biriniz bir kişiyle yüz yüze geldiğinde o kişinin kendi yüzüne tükürmesini ister mi? Sizden birisi namaz kılmaya kalktığı zaman rabbine yönelmiş oluyor, sağında da melek var. Bu durumda önüne ve sağına asla tükürmesin' buyurdu."[328]

5. Peygamber Aleyhisselamın Mescitte Kayıp Aramaktan Hoşlanmaması

Büreyde radıyallahu anh anlatıyor:

"Bir adam devesini yitirmişti. Mescide gelip 'Kızıl bir deve gören var mı?' diye bağırdı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Deveni bulamayasın. Mescitler ne maksatla yapılmışsa orada ancak onlar yapılır' buyurdu."[329]

6. Hz. Ömer'in Mescitte Yüksek Sesle Konuşulmasına ve Gürültü Yapılmasına İzin Vermemesi

Sâib bin Yezîd rahimehullah anlatıyor:

"Ben (bir gün) mescitte yatıyordum. Biri bana çakıl attı, baktım ki Ömer. 'Git, şu iki kişiyi (bana) getir!' dedi.

Gittim, emrettiği iki kişiyi getirdim. Ömer radıyallahu anh onlara, 'Siz nerelisiniz?' diye sordu.

Onlar Taifli olduklarını söylediler. Ömer radıyallahu anh, 'Medineli olsaydınız kesinlikle sizin canınızı acıtırdım. Siz sesinizi Peygamber aleyhisselamın mescidinde yükseltiyorsunuz. Böyle bir şey hiç olur mu?' dedi."[330]

7. Gürültü Etmek, Şiir Okumak Veya Konuşmak İsteyen Kimsenin Mescidin Avlusuna Çıkması

Sâlim bin Abdullah rahmetullahi aleyh anlatıyor:

“Ömer radıyallahu anh, mescidin kapısının yanında bir avlu yaptırmıştı. Ona ‘Batuyhâ’ ismini verdi. ‘Kim gürültü yapmak, şiir okumak veya konuşmak isterse şu avluya çıksın, orada konuşsun’ diyordu.”[331]

8. İbni Mes’ûd’un Mescidin Kıble Duvarına Sırtını Dayayıp Oturmayı Hoş Görmemesi

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor:

“Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh bir gün bazı kimselerin sabah ezanı ile kamet arasında sırtlarını mescidin kıble duvarına dayayarak oturduklarını gördü. Onlara, ‘Sakın meleklerle namazları arasına girmeyiniz’ dedi.”[332]

J. RESÛLULLAH’IN VE SAHABELERİN EZANA VERDİKLERİ ÖNEM

1. Ezan Bilinmezden Önce Peygamber Aleyhisselamın Namaz Vakitlerini Bildirmek için Çan ve Boru Kullanmayı Hoş Görmemesi

Ebû Umeyr bin Enes yoluyla ensardan olan amcalarından birisi anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem namaz vakitlerini halka bildirmek için bir çare arıyordu. Ona, ‘Namaz zamanı geldiğinde bir bayrak açalım. Halk onu gördüğünde birbirlerine namaz vaktinin geldiğini söyler’ denildi.

Bu Peygamber aleyhisselamın hoşuna gitmedi.

Yine Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme, Yahudiler’in borusu gibi boru çalınması teklif edildi. Bu da hoşuna gitmedi ve *‘Bu Yahudiler’in işidir’* buyurdu.

Hristiyanlar’ın çanından bahsedildi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Bu da Hristiyanlar’ın işidir’ buyurdu.

Abdullah bin Zeyd radıyallahu anh, Resûlullah’ın huzurundan, onun üzülmesi sebebiyle mahzun olarak ayrıldı. Bunun üzerine Abdullah bin Zeyd’e rüyasında ezan öğretildi...”[333]

2. Abdullah ibni Mes'ûd'un Kölelerin Müezzin Olmasını İstememesi

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"Kölelerinizin müezzin ve kurrâ olmasını istemiyorum."[334]

K. PEYGAMBER ALEYHİSSELAMIN VE SAHABE-İ KİRAMIN NAMAZDA CEMAATİ BEKLEMELERİ

1. Peygamber Aleyhisselamın Cemaatin Durumuna Göre Namaz Kıldırması

Ali radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem mescitte kamet getirildiğinde eğer cemaat azsa oturur, namazı hemen kıldırmaz, beklerdi; cemaat çok olursa kalkar, namazı kıldırırdı."[335]

2. Ashâbın Gece Yarısı Geçinceye Kadar Cemaatle Namaz Kılmayı Beklemeleri

Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir defasında) bir askerî birlik hazırladı. Böylece gecenin yarısı oldu veya yarısına geliyordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem namaz kıldırmak üzere (mescide) gelip:

'İnsanların bir kısmı namazı kıldı, dönüp evlerine gitti. Sizler ise hâlâ (cemaatle) namaz kılmayı bekliyorsunuz. Dikkat ediniz, sizler namaz kılmayı bekledikçe namazda sayılırsınız' buyurdu."[336]

3. Peygamber Aleyhisselamın Yatsı Namazını Gece Yarısına Kadar Bekleyenlere Müjde Vermesi

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir seferinde yatsı namazını gecenin bir bölümüne kadar erteledi. Sonra namazı kıldırdı ve ashabına dönerek *‘İnsanların bir kısmı namazı kılıp uykuya daldı. Sizler ise (cemaatle) namaz kılmayı beklediğinizden beri namazda sayılırsınız’* buyurdu.”[337]

* Ebû Hureyre radıyallahu anh anlattığına göre Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

“Sizden herhangi biri, (bir namazı kılıp bulunduğu yerde) ikinci namazı beklemek için otururwhile o kişi namazda sayılır. Melekler de ‘Ya Rabbi! Onu affeyle, ona merhamet eyle’ diye dua ederler.

Onlar namazgâhlarından kalkmadıkça veya abdestleri bozulmadıkça namazları devam eder.”[338]

4. Peygamber Aleyhisselamın İkinci Namazı Beklemeye Teşvik Etmesi

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün), *‘Size Allah’ın kendisiyle hataları sildiği ve günahları kefaretlendirdiği şeyi haber vereyim mi?’* buyurdu. Sahabeler,

‘Evet, haber ver, ey Allah’ın Resûlü!’ dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Şiddetli ve sıkıntılı zamanlarda abdesti yerli yerinde alarak mescitlere çokça adımlar atmak ve namazdan sonra ikinci namazı beklemektir. İşte asıl cihad budur’ buyurdu.”[339]

5. Ebû Hureyre’nin Peygamber Aleyhisselam Zamanında “Cihada Hazır Bulunma” Hakkındaki Görüşü

Dâvûd bin Sâlih rahimehullah anlatıyor:

“Ebû Seleme (bir gün) bana,

‘Ey kardeşimin oğlu! Allah’ın, *‘Ey iman edenler! Sabredin, kararlılıkta yarışın ve düşmana karşı hazırlıklı olun (birbirinize dayanıp bağlanın)’* (Âl-i İmrân suresi, 3/200) ayetinin ne hakkında nazil olduğunu biliyor musun?’ diye sordu.

‘Hayır, bilmiyorum’ dedim. Ebû Seleme,

‘Ben Ebû Hureyre’nin şöyle dediğini işittim: Peygamber zamanında devamlı asker besleyip cihada hazır durumda bekletmek yoktu. Bu ayetteki *‘Düşmana karşı hazırlıklı olun’* emri, *‘Namazdan sonra, gelecek namazı bekleyin’* demektir’ dedi.”[340]

6. Yatsı Namazını Cemaatle Kılmak için Beklemenin Fazileti

Enes bin Mâlik radıyallahu anh, *“Korku ve ümit içinde rablerine ibadet ve dua etmek üzere vücutları yatak görmez”* (Secde suresi, 32/16) ayeti hakkında şöyle demiştir:

“Bu ayet yatsı namazını beklemenin fazileti hakkındadır.”[341]

L. CEMAATLE NAMAZ KILMAK VE CEMAATE ÖNEM VERMEK

1. Peygamber Aleyhisselamın Cemaatle Namaz Kılmaya Verdiği Önem ve Görme Engelli Kimseye Bile Cemaati Terk Etmek için Ruhsat Vermemesi

Amr bin Ümmü Mektûm radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben (bir gün Peygamber aleyhisselama),

‘Ey Allah’ın Resûlü! Ben görme engelliyim. Evim uzaktır. Elimden tutup beni mescide getirecek biri var. Fakat o benim emrimde değil. Bana namazlarımı evde kılmak için izin verir misin?’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Sen ezanı işitiyor musun?’ diye sordu.

‘Evet’ diye cevap verdim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Senin için bir izin yoktur’ buyurdu.”[342]

2. Abdullah ibni Mes’ûd’un Cemaatle Namaz Kılmaya Verdiği Önemle İlgili Sözü

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor:

“Kim yarın Müslüman olarak Allah’a kavuşmak istiyorsa şu namazlarını doğru kılsın. Nerede ezan okunursa orada eda etsin. Çünkü Peygamber aleyhisselamın belirttiği hidayet yollarından biri de cemaatle namaz kılmaktır.

Cemaatle namaz kılmaya gelmeyerek evinde namaz kılan kimse gibi namazları evde kılmayı alışkanlık hâline getirirseniz Peygamber aleyhisselamdan kalan bir sünneti terk etmiş olursunuz. O zaman da şaşkınlığa düşersiniz.

Güzelce abdest alıp mescitlerden birisine gitmek için evinden çıkan kimseye, Allah attığı her adım için bir sevap yazar, derecesini yükseltir ve bir günahını siler...

Hatırlıyorum ki bizden münafıklığını herkesin bildiği kimselerin dışında hiç kimse cemaatle namaz kılmaktan geri kalmazdı. Adam iki kişi tarafından ayakları yerde sürünerek getirilir ve safın arasında durdurulurdu."[343]

3. Yatsı ve Sabah Namazlarını Cemaatle Kılmayanlar Hakkında Ashâbın Düşünceleri

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

"Biz bir kişiyi sabah ve yatsı namazlarında cemaatte görmediğimiz zaman onun hakkında kötü şeyler düşünüyorduk."[344]

4. Hz. Ömer'in Gece İbadeti Yüzünden Sabah Namazını Cemaatle Kılamayan Kimse Hakkındaki Sözü

Ebû Bekir bin Süleymân bin Ebî Hasme rahimehullah anlatıyor:

"Ömer radıyallahu anh (bir gün) Süleyman bin Ebî Hasme'yi sabah namazında görmedi. Sabahleyin çarşıya giderken Süleymân bin Ebî Hasme'nin evi, mescit ile çarşı arasındaydı. Süleyman'ın hanımı Şifâ'nın yanından geçti. Şifâ hatuna,

'Süleyman'ı neden sabah namazında göremedim?' dedi. Şifâ hatun,

'O, akşamdan sabaha kadar namaz kılmaya devam etti. Sonra uykuya daldı' dedi. Ömer radıyallahu anh ona, 'Ben cemaatle sabah namazını kılarsam bu, benim yanımda bütün bir geceyi ihya etmekten daha üstündür' dedi."[345]

5. Ebu'd-Derdâ'nın Cemaatle Namaz Kılmaya Verdiği Önemi Belirten Sözü

Ümmü'd-Derdâ radıyallahu anhâ anlatıyor:

“(Kocam) Ebu’d-Derdâ (bir gün) kızgın vaziyette eve geldi.

‘Seni kızdıran nedir?’ diye sordum. Ebu’d-Derdâ, ‘Allah’a yemin ederim ki ben Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin işlerinden, cemaatle namaz kılmaktan daha iyi bir şey yaptığını bilmiyorum’ dedi.”[346]

6. Hâris bin Hassâm’ın Gerdek Gecesinde Sabah Namazına Gelmesi ve Onu Ayıplayanlara Verdiği Cevap

Anbese bin Ezher rahimehullah anlatıyor:

“Hâris bin Hassâm radıyallahu anh evlenmişti. Bu kişi sahabe idi. O devirde kişi evlendiği zaman birkaç gün dışarı çıkmazdı. Tabii sabah namazına da gelmezdi. Hâris bin Hassâm radıyallahu anh ise öyle yapmadı. Evlendiği gecenin sabah namazını cemaatle kılmaya geldi.

Hâris bin Hassâm radıyallahu anha, ‘Sen (cemaatle namaz kılmaya) nasıl çıkıp gelirsin? Daha bu gece eşinle gerdeğe girmiştin’ denildi.

‘Allah’a yemin ederim ki beni sabah namazında cemaatle namaz kılmaktan alıkoyan bir kadın, çok kötü bir kadındır’ diye cevap verdi.”[347]

M. NAMAZDA SAFLARIN TERTİBİ VE DÜZELTİLMESİ

1. Peygamber Aleyhisselamın Safların Düzgün Olmasına Gösterdiği İhtimam

Berâ bin Âzib radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem safları kontrol eder ve herkesin aynı hizada durmalarını sağlar, sonra da *‘İleri geri durmayın ki kalplerinize ihtilaf girmesin. Allah ve melekleri, (namazda) ilk safta duranları över ve onlara rahmet diler’* buyururdu.”[348]

* Yine Berâ bin Âzib radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (cemaatle namaz kılacağı sırada) safların arasına bir baştan girer, diğer baştan çıkar ve göğüslerimizle omuzlarımıza dokunarak *‘İleri geri durmayın’* buyururdu.”[349]

* Câbir bin Semüre radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) yanımıza çıkageldi ve *‘Niçin meleklerin, rablerinin katında saf tutmaları gibi saf tutmuyorsunuz?’* buyurdu.

Biz de ‘Ey Allah’ın Resûlü! Melekler rablerinin katında nasıl saf tutarlar?’ diye sorduk. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘İlk safları tamamlarlar, sonra diğer saflara başlayıp saflar arasında boşluk bırakmazlar’ buyurdu.”[350]

* Yine Câbir bin Semüre radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz (bir gün) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemle beraber namaz kıldık. Derken bize oturmamız için işaret etti. Biz de oturduk. *‘Sizi meleklerin saf tuttuğu gibi saf tutmaktan alıkoyan şey nedir?’* buyurdu.”[351]

* Nu’mân bin Beşîr radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, okun düzeltildiği gibi saflarımızı düzeltirdi. Hatta bir gün namazı kıldırmaya kalktı, neredeyse (‘Allâhuekber’ diye) tekbir alıyordu ki bir adamın göğsünün saftan dışarda olduğunu gördüğünde,

‘Ey Allah’ın kulları! Ya saflarınızı düzelteceksiniz ya da Allah sizin aranıza ihtilaf düşürecektir’ buyurdu. [352]

Yine bir rivayette Nu’mân bin Beşîr radıyallahu anh devamla şöyle dedi:

“Bunun üzerine herkes omzunu arkadaşının omzuna, dizini onun dizine ve topuğunu onun topuğuna yapıştırıyordu.”[353]

2. Hz. Ömer’in Tekbirden Önce Safların Düzeltilmesini Emretmesi

Nâfi rahmetullahi aleyh anlatıyor:

“Ömer radıyallahu anh, safların düzeltilmesini emrederdi. Saflar düzeltildiğinde gidip ona haber verirlerdi. Ömer radıyallahu anh da (gelip ‘Allâhuekber’ diye) tekbir alarak namaza başlardı.”[354]

3. Abdullah ibni Mes’ûd’un Safların Düzgün Olmasıyla İlgili Sözü

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor:

“Saflar tamamen düzgün bir hâle gelmedikçe namaza başlanmadığını hatırlıyorum.”[355]

4. Peygamber Aleyhisselamın ve İbni Abbâs'ın İlk Saf Hakkındaki Sözleri

Abdülazîz bin Rufey rahmetullahi aleyh anlatıyor:

"Abdullah ibni Zübeyr zamanında Mekke'de (Kâbe'nin yakınında) Makàm-ı İbrâhîm'de (cemaatle namaz kılarken) ilk safta durmuştum. Derken Âmir bin Mes'ûd el-Kureşî radıyallahu anh da gelip sıkışarak benim yanıma durdu. Âmir bin Mes'ûd radıyallahu anha,

'İlk safta bulunma ile ilgili bir şey mi var?' dedim. Âmir bin Mes'ûd radıyallahu anh,

'Evet, Allah'a yemin ederim ki Peygamber aleyhisselamın, *'Eğer insanlar ilk safta namaz kılmanın sevabını bilselerdi ya kura ya da sıra ile dururlardı'* diye buyurduğunu işittim' dedi."[356]

5. İlk Safta Muhacirler ile Ensarın Bulunmasının Fazileti

Kays bin Ubâd rahimehullah anlatıyor:

"Medine'ye gelmiştim. (Farz) namaz için kamet getirildiğinde ön safa geçmek istedim. Bunun için ilk safa geçtim. Derken Ömer bin Hattâb radıyallahu anh çıkageldi, safları yararak ön safa geçti. Onunla beraber esmer ve hafif sakallı birisi vardı. Adam ilk safa gelince saftaki herkesi gözden geçirdi. Beni görünce kolumdan tutup geriye itti ve yerime kendisi durdu. Onun bu yaptığı çok gücüme gitti. Namaz bitince o kişi bana döndü,

'Seni geriye itmem çok mu gücüne gitti? Zoruna gitmesin. Böyle bir şey için gücenme. Ben Peygamber aleyhisselamın, *'İlk safta muhacirler ile ensardan başka kimse durmaz' diye* buyurduğunu işittim' dedi. Ben de orada bulunanlara,

'Bu kimdir?' diye sordum. Ensardan Übeyy bin Kâ'b, dediler."[357]

N. KAMET GETİRİLDİKTEN SONRA İMAMIN MÜSLÜMANLAR'IN İHTİYAÇLARIYLA İLGİLENMESİ DURUMU

1. Peygamber Aleyhisselamın Kamet Getirildikten Sonra Halkın İhtiyaçlarıyla İlgilenmeye Devam Etmesi

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem merhametli bir insandı. Herhangi biri gelir de ona vaatte bulunursa eğer yanında mal varsa vaadini hemen yerine getirirdi.

Bir gün (namaz kılmak için) kamet getirilmişti. Derken bir bedevi geldi. Neredeyse Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin elbisesine yapıştı ve 'Seninle küçük bir işim var. (Namazdan sonraya bırakırsam) onu unutmaktan korkuyorum' dedi.

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onunla birlikte kalktı. (Adamla baş başa kaldı.) Adamın ihtiyacını gördükten sonra gelip namazı kıldırdı."[358]

O. PEYGAMBER VE SAHABE-İ KİRAM ZAMANINDA İMAMLIK VE İMAMA UYMAK

1. Peygamber Aleyhisselamın Emretmesi Üzerine Sahabelerin Hz. Ebû Bekir'in Arkasında Namaz Kılmaları

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (vefat ettiği hastalığı sırasında) Ebû Bekir'e, *'Cemaatin önünde namaz kıldır'* diye haber gönderdi.

Ebû Bekir radıyallahu anh ince ruhlu ve duygusal bir insandı. Bundan dolayı Ömer'e,

'Ey Ömer! Namazı sen kıldır' dedi. Ömer radıyallahu anh,

'Sen buna (benden) daha layıksın' dedi.

Bunun üzerine Ebû Bekir radıyallahu anh, Peygamber aleyhisselamın hasta olduğu günlerde cemaate namazları kıldırdı."[359]

* Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"(Vefat ettiği hastalığı sırasında) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ebû Bekir’e söyleyin de halka namaz kıldırsın’ buyurdu. Peygamber aleyhisselama, ‘Ebû Bekir yufka yüreklidir. Gözyaşlarını tutamaz. Senin yerinde durup halka namaz kıldırmaya güç yetiremez’ denildi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem sözünü bir daha tekrarladı. Onlar da aynı şeyi Peygamber aleyhisselama tekrar söylediler. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem üçüncü defa (bu fikirden vazgeçirmeye çalışan yanındaki kadınlara hitaben),

‘Şüphesiz sizler, Yûsuf’un kadınları gibisiniz. Ebû Bekir’e söyleyin, cemaate namazı kıldırsın’ buyurdu.”[360]

* Abdullah bin Zem’a radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber aleyhisselamın hastalığı şiddetlendiğinde ben birkaç kişiyle beraber yanında bulunuyordum. Bilâl radıyallahu anh namaz için ezan okudu. Derken Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ebû Bekir’e söyleyin de cemaate namazı kıldırsın’ buyurdu.

Ben de kalkıp mescide gittim. Fakat Ebû Bekir yoktu. Ömer’e, ‘Kalk, cemaate namazı kıldır’ dedim.

Ömer kalktı. Başlangıç tekbirini alınca gür sesinden Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onu tanıdı ve *‘Ebû Bekir nerede! Allah da Müslümanlar da bunu istemez’* buyurdu.

Bunun üzerine Ebû Bekir’e haber gönderildi. O zamandan sonra diğer namazları Ebû Bekir kıldırdı. Ömer radıyallahu anh bana,

‘Azap olunasıca! Ey Zem’a’nın oğlu! Sen ne yaptın? Doğrusu zannettim ki Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem sana, Ömer halkın önünde namaz kıldırsın, emrini vermiştir de sen bana haber verdin. Eğer böyle bir zanna kapılmasaydım namazı kıldırmazdım’ dedi. Ben de Ömer’e,

‘Allah’a yemin ederim ki Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bunu söylememişti. Fakat Ebû Bekir’i göremeyince imamlığa senden daha uygun kimse bulamadım’ dedim.”[361]

* Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Ömer’in sesini işitince yatağından kalktı ve başını odadan dışarı çıkarıp *‘Hayır, hayır. Ebû Bekir’den başka hiç kimse namaz kıldırmasın’* buyurdu.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bunu öfkeli bir vaziyette söylüyordu.”[362]

* Ebû Ubeyde bin Cerrâh radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben Peygamber aleyhisselamın namazda bize imamlık etmesini emrettiği kişi (Hz. Ebû Bekir) dururken kendimi hilafete nasıl layık görebilirim?"[363]

* Ali radıyallahu anh ile Zübeyr bin Avvâm radıyallahu anh anlatıyor:

"Biz Ebû Bekir'i, Peygamber aleyhisselamdan sonra bu işin en müstahakı olarak görüyorduk. O Peygamber aleyhisselamın mağara arkadaşı ve (mağarada) ikinin ikincisidir. Biz onun şeref ve yüceliğini biliyorduk. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem henüz hayattayken halka namaz kıldırmasını ona emretmişti."[364]

2. Peygamber Aleyhisselamın Daha Hayattayken Hz. Ebû Bekir'e, Cemaate Namaz Kıldırmasını Emretmesi

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem vefat edince (halife seçimi ile ilgili olarak) ensar, muhacirlere: 'Bir emîr bizden ve bir emîr de sizden olsun' dediler. Bunun üzerine Ömer radıyallahu anh yanlarına gelerek şunu söyledi:

'Siz bilmez misiniz, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem daha hayattayken Ebû Bekir'e namaz kıldırmasını emretti. Acaba hanginiz Ebû Bekir'in önüne geçmeye razı olur?'

Ensar, 'Ebû Bekir'in önüne geçmekten Allah'a sığınırız' dedi."[365]

3. Âlimin ve Yaşça Büyük Olanın Âlim Olmayan ve Yaşça Küçük Kimsenin Arkasında Namaz Kılması

Alkame rahimehullah anlatıyor:

"Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh, (bir gün) Ebû Mûsâ el-Eş'arî radıyallahu anhın evine geldi. Namaz vakti girince Ebû Mûsâ, Abdullah ibni Mes'ûd'a hitaben:

'Ey Ebû Abdurrahmân! Öne geç, (bize) namazı kıldır. Çünkü sen yaşça bizden büyüksün. Bizden daha âlimsin' dedi. Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh,

'Hayır, sen öne geç, (bize) namazı kıldır. Çünkü senin misafiriniz ve bu mescit de senindir. Sen imam olmaya daha hak sahibisin' dedi.

Böylece Ebû Mûsâ el-Eş'arî radıyallahu anh öne geçti. Ayakkabılarını çıkardı ve imamlık yaptı. Selam verdi, sonra Abdullah ibni Mes'ûd, Ebû Mûsâ el-Eş'arî'ye: 'Niçin ayakkabılarını çıkardın. Acaba sen mukaddes vadide mi bulunuyorsun?' dedi."[366]

4. Örnek Alınacak Kimselerin Arkasında Namaz Kılmak

Kays bin Züheyr rahimehullah anlatıyor:

"Ben (bir gün) Hanzala ibnü'r-Rebî radıyallahu anh ile birlikte Furât bin Hayyân radıyallahu anhın mescidine gittim. Namaz vakti geldi. Furât bin Hayyân, Hanzala ibnü'r-Rebî'ye: 'Öne geç de (bize) namazı kıldır' dedi.

Hanzala ibnü'r-Rebî, 'Senin önüne geçmem. Senin yaşın benden daha büyüktür. Benden önce hicret ettin. Mescit de sizin mescidinizdir' dedi. Furât bin Hayyân radıyallahu anh,

'Ben Peygamber aleyhisselamın senin hakkında bir şey söylediğini işittim. Onun için senin önünde hiçbir zaman imamlık yapmam' dedi. Bunun üzerine Hanzala, Furât'a:

'Ben Tâif savaşı gününde Peygamber aleyhisselamın yanına gittiğim ve beni casus olarak gönderdiği zaman orada mıydın?' dedi. Furât radıyallahu anh, 'evet' dedi.

Bunun üzerine Hanzala öne geçti ve namazı kıldırdı.

Furât radıyallahu anh (bunun sebebini anlatarak), 'Ey Icleoğulları! Ben şundan dolayı Hanzala'yı imam yaptım: Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Tâif savaşı sırasında Hanzala'yı (düşmana karşı) casus olarak gönderdi. Derken Hanzala, Peygamber aleyhisselama gelip (düşmanla ilgili elde ettiği) bilgiyi haber verdi. Peygamber aleyhisselam ona,

'Sen doğru söyledin. Evine git, bu gece uykusuz kaldın' buyurdu.

Hanzala, Peygamber aleyhisselamın huzurundan ayrılıp gitti. Bu sırada Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bize, *'Bunu ve benzerlerini kendinize imam edininiz/örnek alınız'* buyurdu' dedi."[367]

5. Enes bin Mâlik'in, Ömer bin Abdülazîz'in Arkasında Namaz Kılmaktan Kaçınması

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Enes bin Mâlik radıyallahu anh, Ömer bin Abdülazîz’in arkasında (bazen onunla birlikte) namaz kılmıyordu. Ömer bin Abdülazîz (bir gün) Enes bin Mâlik radıyallahu anha,

‘Seni buna sevk eden şey nedir?’ diye sordu. Enes bin Mâlik,

‘Ben Resûlullah’ın arkasında namaz kıldım. Eğer senin namazın Peygamber aleyhisselamın kıldığı namaza uyarsa arkanda namaz kılarım. Yoksa namazımı tek başıma kılar, evime dönerim’ dedi.”[368]

6. Ebû Eyyûb el-Ensârî’nin Emevî Yöneticisi Mervân bin Hakem’in Arkasında Namaz Kılmaması

Ebû Eyyûb el-Ensârî radıyallahu anh anlatıyor:

“Ebû Eyyûb el-Ensârî radıyallahu anh, (Emevî yöneticisi) Mervân bin Hakem’in arkasında namaz kılmıyordu. Mervân (bir gün) ona,

‘Seni buna sevk eden şey nedir?’ diye sordu. Ebû Eyyûb el-Ensârî radıyallahu anh, ‘Ben Peygamber aleyhisselamın nasıl namaz kıldığını gördüm. Ona uyarsan sana uyarım. Ona muhalefet edersen namazımı tek başıma kılar ve evime dönerim’ dedi.”[369]

7. Ebû Hureyre, Enes bin Mâlik ve Adiyy bin Hâtim’in Peygamber Aleyhisselamın Arkasında Kıldıkları Namaz Hakkındaki Sözleri

Ebû Hâlid el-Becelî rahimehullah anlatıyor:

“Ben (bir gün bize namaz kıldıran) Ebû Hureyre radıyallahu anha,

‘Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem size böyle mi namaz kıldırıyordu?’ diye sordum. Ebû Hureyre radıyallahu anh, ‘Benim kıldığım namazımda hoşunuza gitmeyen bir şeyler var mı?’ dedi.

‘Hayır! Senden sadece Peygamber aleyhisselamın namazını sordum’ diye cevap verdim. Ebû Hureyre, ‘Evet, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem böyle kılardı ve biraz daha kısa yapardı. Onun ayakta durması, müezzinin minareden inerek safa gelmesi kadar sürerdi’ dedi.”[370]

* Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemle birlikte bir namaz kılıyorduk. Eğer o gün herhangi biriniz o namazı kılmış olsaydı mutlaka onu ayıplardınız.”[371]

* Adiyy bin Hâtim radıyallahu anh anlatıyor:

“Adiyy bin Hâtim bazı insanların meclisine çıkageldi. Namaz vakti girdi. İmamları öne geçip oturuşlarda namazı uzattı. Namaz bitince,

‘Sizden herhangi birisi bize imamlık yaparsa rükû ve secdesini tam yapsın. (Fakat namazı uzatmasın.) Çünkü onun arkasında (yaşça) küçük, yaşlı, hasta, yolcu ve ihtiyaç sahibi kimseler var’ dedi.

(İkinci) bir namazın vakti geldiğinde Adiyy bin Hâtim (cemaate namaz kıldırmak üzere) öne geçti. Rükû ve secdeyi tam yaptı. Namazda kıyamı hafif tuttu. Namazı bitirdiğinde, ‘İşte biz Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin arkasında bu şekilde namaz kılıyorduk’ dedi.”[372]

Ö. PEYGAMBERİN VE SAHABE-İ KİRAMIN NAMAZDA AĞLAMALARI

1. Peygamber Aleyhisselamın Namazda Ağlaması

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yatardı. Bilâl’in ezanıyla uyanırdı. Sonra kalkıp abdest alırdı. Saçlarından ve yanaklarından suyun damladığını görürdüm. Ardından (mescide) çıkar, namaz kıldırırdı. O’nun ağladığını duyardım...”[373]

* Ubeyd bin Umeyr rahimehullah anlatıyor:

“Bir gün Âişe radıyallahu anhâya, ‘Peygamber aleyhisselamdan gördüğün en hayret verici şeyi bana anlatır mısın?’ dedim.

Âişe radıyallahu anhâ sustu, sonra şunları söyledi:

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir gece bana, *‘Ey Âişe! İzin verirsen bu gece Rabbime ibadet edeyim’* buyurdu.

‘Allah’a yemin ederim ki senin arzu ettiğin şeyleri ben de severim’ dedim.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kalktı, abdest aldı ve namaza durdu. O kadar çok ağladı ki gözyaşlarından eteği ıslandı. Derken oturdu, sonra da sakalından yaşlar damlıyordu. Secdede de çok ağladı. Öyle ki gözyaşlarından yer ıslandı. Sonra Bilâl radıyallahu anh gelip onu namaza çağırdı. Ağladığını görünce,

'Ey Allah'ın Resûlü! Senin geçmiş ve gelecek günahların affedildiği hâlde ağlıyor musun?' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Ben çokça şükreden bir kul olmayayım mı? Bana bu gece bir ayet inmiştir. O ayeti okuyup da tefekkür etmeyen kimseye yazıklar olsun. Allah, 'Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün art arda gelişinde basiret sahipleri için ibret verici deliller vardır' (Al-i İmrân suresi, 3/190) *buyuruyor'* dedi."[374]

* Mutarrif yoluyla babası -radıyallahu anh- anlatıyor:

Resûlullah'ı gördüm, namaz kılıyordu. Ağlamaktan dolayı göğsünde fıkır fıkır kaynayan çanak sesi gibi bir ses vardı."[375]

2. Hz. Ömer'in Namazda Ağlaması

Abdullah bin Şeddâd bin Hâd rahimehullah anlatıyor:

"Ben sabah namazında safların en sonundayken Ömer'in Yûsuf suresini okuduğunu ve ağladığını işittim. *'Ben üzüntümü ve tasamı yalnız Allah'a arz ederim...'* (Yûsuf suresi, 12/86) ayetine gelince ağlamaktan namazı tamamlayamadı ve yarıda bıraktı."[376]

P. NAMAZDA HUŞÛ[377] VE HUDÛ[378]

1. Hz. Ebû Bekir'in Huşûu

Mücâhid rahimehullah anlatıyor:

"Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anh namazda, sanki dikilmiş bir ağaç gibi dururdu. Ebû Bekir de öyleydi. İşte namazdaki huşû ve hudû budur."[379]

2. Abdullah ibni Zübeyr'in Huşûsu

Atâ rahimehullah anlatıyor:

“Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anh namaz kıldığı zaman onu cansız bir topuk kemiği sanırdın.”[380]

R. PEYGAMBER VE SAHABE-İ KİRAMIN REVÂTİB[381] SÜNNETLERE VERDİĞİ ÖNEM

1. Peygamber Aleyhisselamın Sünnetleri Hakkında Hz. Âişe’nin Söyledikleri

Abdullah bin Şakîk rahimehullah anlatıyor

“Hz. Âişe’ye Peygamber aleyhisselamın nafile namazını sordum. Şöyle anlattı:

Resûlullah öğleden önce benim hücremde dört rekât namaz kılar, kıldıktan sonra da çıkar, halkın önünde öğle namazının farzını kılardı. Sonra evine gelip iki rekât kılardı. Halkın önünde akşam namazını kıldıktan sonra evine döner ve iki rekât namaz daha kılardı. Halka yatsı namazını kıldırdıktan sonra evine gelip iki rekât kılıyordu. Gecede de dokuz rekât kılıyordu. Bunun içinde vitir vardı. Peygamber gece namaz kılarken namazı çok uzatırdı. Ayakta namaz kılarsa rükû ve secdeleri ayakta yapardı. Oturarak kılarsa rükû ve secdeleri oturarak yapardı. Fecir doğunca da iki rekât daha kılar, sonra çıkıp sabah namazını kıldırırdı.”[382]

2. Peygamber Aleyhisselamın Sabah Namazından Önceki İki Rekâta Önem Vermesi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem sabah namazın(ın farzın)dan önce kılınan iki rekât sünnete verdiği önemi (diğer) hiçbir nafileye vermezdi.”[383]

* Yine Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin sabah namazın(ın farzın)dan önce kılınan iki rekât sünnete koştuğu gibi hiçbir hayırlı işe koştuğunu görmedim.”[384]

* Yine Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, öğle(nin farzın)dan önce kılınan dört rekât sünnet namazı ile sabah namazın(ın farzın)dan önce kılınan iki rekât sünneti terk etmezdi.”[385]

* Bilâl radıyallahu anh anlatıyor:

“Bilâl radıyallahu anh, (bir gün) Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme sabah namazı vaktinin girdiğini bildirmeye gelmişti. Ancak Âişe radıyallahu anhâ, Bilâl radıyallahu anha bazı şeyler sorması hasebiyle ortalık iyice ağarıncaya kadar onu meşgul etmişti. Sonra Bilâl radıyallahu anh, Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme namaz vaktinin girdiğini haber verdi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namaza çıkmayınca Bilâl, sabah namaz vaktinin girdiğini ona tekrar haber verdi.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem mescide gelip halka sabah namazını kıldırdı. O zaman Bilâl, Âişe’nin ortalık iyice ağarıncaya kadar bir şeyler sormak suretiyle kendisini meşgul ettiğini, (bundan dolayı geç kaldığını özür dileyerek belirtti) ve (sonra da) Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme namaza çıkmakta niçin ağır davrandığını sordu. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ben sabah namazının iki rekât (sünnetini) kılıyordum’ buyurdu. Bilâl radıyallahu anh,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Namaza cidden çok geç geldiniz’ dedi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Daha geç kalsaydım yine de bu iki rekât sünneti güzelce ve pek iyi bir şekilde kılardım’ buyurdu.”[386]

3. Peygamber Aleyhisselamın Öğle Namazının Farzından Önceki Dört Rekâta Önem Vermesi

Kàbûs yoluyla babası Ebû Zabyân rahimehullah anlatıyor:

“Babam, Âişe’ye haber gönderip ‘Peygamber aleyhisselamın en fazla devam ettiği namaz hangisiydi?’ diye sordu. Âişe radıyallahu anhâ, *‘Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, öğle namazın(ın farzın)dan önce dört rekât sünnet kılar; kıyamları uzatır, rükû ve secdeleri güzelce yapardı’* diye cevap verdi.”[387]

* Abdullah ibnü’s-Sâib radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) güneş göğün tam ortasından batıya doğru kaydıktan sonra, öğle namazın(ın farzın)dan önce dört rekât sünnet namaz kıldı ve *‘Bu öyle bir saattir ki bu saatte göklerin kapıları açılır. Benim salih bir amelimin o kapılardan girmesini isterim’* buyurdu.”[388]

* Ali radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, öğle namazın(ın farzın)dan önce dört rekât sünnet, farzdan sonra da iki rekât sünnet namaz kılardı.”[389]

* Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, öğle namazın(ın farzın)dan önce dört rekât sünnet namaz kılamadığı takdirde, onu öğlenin farzından sonra kılardı.”[390]

4. Peygamber Aleyhisselamın İkindinin Farzından Önce ve Akşamın Farzından Sonra Kıldığı Namazlar

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ikindi namazın(ın farzın)dan önce dört rekât sünnet namaz kılar, mukarreb meleklere ve onlara tâbi olan Müslümanlar ile mü’minlere selam vermekle onları birbirinden ayırırdı.”[391]

* Ali radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, ikindi namazın(ın farzın)dan önce iki rekât sünnet namaz kılardı.”[392]

S. PEYGAMBERİN VE SAHABE-İ KİRAMIN TEHECCÜD[393] NAMAZINA VERDİKLERİ ÖNEM

1. Hz. Âişe’nin, Peygamber Aleyhisselamın Gece Namazına Gösterdiği Önemle İlgili Sözü

Abdullah bin Ebî Kays rahmetullahi aleyh anlatıyor:

“Âişe radıyallahu anhâ (bir gün),

‘Gece ibadetini sakın terk etme. Çünkü Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, gece ibadetini terk etmezdi. Hasta olduğunda veya yorulduğunda oturarak namaz kılardı’ dedi.”[394]

2. Hz. Ömer’in Teheccüd Namazı

Eslem rahimehullah anlatıyor:

“Ömer radıyallahu anh geceleyin dilediği kadar namaz kılardı. Gece yarısı olduğunda aile fertlerini namaz için uyandırır, ‘Namaza kalkın’ derdi.

Sonra da *‘Ailene namazı emret. Kendin de sebatla namaza devam et. Biz senden rızık istemiyoruz. Biz sana rızık vermekteyiz. Sonuç takvanındır...’* (Tâhâ suresi, 20/132) ayetini okurdu.”[395]

* Hasan rahmetullahi aleyh anlatıyor:

“Osmân bin Ebi’l-Âs radıyallahu anh, Hz. Ömer’in dul kalan hanımlarından biriyle evlenmişti.

Osmân bin Ebi’l-Âs radıyallahu anh devamla der ki: Vallahi ben onunla malı ve çocuk doğurması için evlenmemiştim. (Bana Ömer’in gece ibadetinden haber vermesi için onunla evlendim.)

(Bir gün) ondan Ömer’in gece ibadetini haber vermesini istedim ve ‘Ömer’in geceleyin kıldığı namazı nasıldı?’ diye sordum.

‘Ömer radıyallahu anh yatsı namazını kılar, sonra başucuna bir kap su koymamızı ve üzerini örtmemizi söylerdi. Geceleyin uyanır, elini suya sokar, yüzünü ve ellerini sıvazlar, sonra Allah’ı dilediği kadar zikrederdi. Sonra birkaç defa uyanır, aynı şeyi yine yapardı. Ta ki namaza kalkacak saat gelinceye kadar’ dedi.

(Hadisin ravisi) İbni Büreyde, Hasan’a: ‘Bu rivayeti sana kim haber verdi?’ diye sordu. Hasan, ‘Bana bunu Osmân bin Ebi’l-Âs’ın kızı haber verdi’ cevabını verince İbni Büreyde,

‘O söylediyse bu doğrudur’ dedi.”[396]

3. Abdullah ibni Ömer’in Teheccüd Namazı

Nâfi rahimehullah anlatıyor:

“Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh geceyi namaz kılmak suretiyle ihya ederdi. Sonra ‘Ey Nâfi! Seher[397] zamanı oldu mu?’ diye sorardı. Nâfi de ‘hayır’ derdi.

O zaman Abdullah ibni Ömer tekrar namaza başlar, sonra ‘Ey Nâfi! Seher oldu mu?’ diye sorardı.

Bu defa sabah oluncaya kadar oturur, istiğfarda bulunur ve dua ederdi.”[398]

Ş. PEYGAMBER İLE SAHABELERİN GÜNEŞİN DOĞUŞU İLE TAM TEPE NOKTASINDAN BATIYA KAYMASI ARASINDAKİ NAFİLELERE GÖSTERDİKLERİ ÖNEM

1. Ümmü Hâni ve Hz. Âişe’nin, Peygamber Aleyhisselamın Kuşluk Namazı Hakkındaki Rivayetleri

Ümmü Hâni Fâhite binti Ebî Tâlib radıyallahu anhâ anlatıyor

“Ben Mekke’nin fethi senesinde Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanına gittim. Onu boy abdesti alırken gördüm. Boy abdestini alıp bitirdiğinde sekiz rekât namaz kıldı. Bu kuşluk namazı idi.”[399]

* Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kuşluk namazını dört rekât kılar, bazen de Allah’ın dilediği kadar (bunu) artırırdı.”[400]

2. Enes bin Mâlik’in, Peygamber Aleyhisselamın Kuşluk Namazı Hakkındaki Rivayeti

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben (bir gün) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi gördüm, kuşluk namazını altı rekât kılıyordu. Ben de o günden bugüne kuşluk namazını hiç terk etmedim.”[401]

3. Peygamber Aleyhisselamın Kuşluk Namazının Faziletini Anlatarak Müslümanlar’ı Bu Namaza Teşvik Etmesi

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir askerî birlik göndermişti. Onlar büyük bir ganimetle ve hızlı bir şekilde geri dönüp gelmişlerdi. Bir sahabe,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Bu askerî birlik gibi çabuk dönen ve bu kadar çok ganimet getiren bir birlik daha görmedim’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ben size bunlardan daha hızlı dönüş yapan ve ganimet bakımından daha fazla olan bir gruptan haber vereyim mi?’ buyurdu, sonra:

‘Güzelce abdest alıp mescide giderek sabah namazını kılan ve mescitte bekleyip kuşluk namazını da kıldıktan sonra evine dönen kimse bundan daha büyük ganimetlerle ve daha çabuk dönendir’ dedi.”[402]

T. AKŞAM İLE YATSI ARASINDAKİ NAFİLE NAMAZLARIN ÖNEMİ

1. Peygamber Aleyhisselamın Akşam ile Yatsı Arasında Nafile Namaz Kılmaları

Huzeyfe radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben (bir gün) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanına geldim. Onunla akşam namazını kıldım. Resûlullah yatsıya kadar namaz kılmaya devam etti.”[403]

U. TERAVİH NAMAZI

1. Peygamber Aleyhisselamın Teravih Namazına Teşvik Etmesi

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kesin bir ifadeyle kılınmasını emretmeksizin ramazan gecelerinin ibadetle geçirilmesini teşvik eder, *‘Kim faziletine inanarak ve karşılığını Allah’tan umarak ramazan gecelerini ibadetle geçirirse onun geçmiş günahları bağışlanır’* buyururdu.”[404]

2. Hz. Ömer Zamanında Übeyy bin Kâ’b’ın Teravih Namazı Kıldırması

Abdurrahmân bin Abdülkârî rahimehullah anlatıyor:

“Ben (bir defasında halife) Ömer’le beraber bir ramazan gecesi mescide çıktım. Baktık ki cemaat grup grup olmuş. Her bir adamın arkasında birkaç kişi saf tutmuştu. Ömer radıyallahu anh,

‘Bence bunların hepsi bir imamın arkasında toplansalar daha iyi olur’ dedi.

Sonra Übeyy bin Kâ’b’ın arkasında toplanmalarına karar verdi.

Yine başka bir gece Ömer bin Hattâb ile beraber bir daha mescide çıkıp gittim. Herkes Übeyy bin Kâ’b’ın arkasında namaz kılıyordu. Ömer radıyallahu anh, ‘Eğer bu yaptığımız bidat ise ne güzel bir bidattir. Bu böyle devam ederse gecenin başı, sonundan daha hayırlı olur’ dedi.”[405]

3. Übeyy bin Kâ’b’ın Evinde Ailesine Teravih Kıldırması

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

“Übeyy bin Kâ’b radıyallahu anh (bir gün) Peygamber aleyhisselama gelip:

‘Ey Allah’ın Resûlü! Ben bu gece bir şey yaptım. Fakat nasıl olduğunu bilemiyorum’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘O yaptığın şey nedir, ey Übeyy?’ buyurdu. Übeyy bin Kâ’b radıyallahu anh,

‘Benim evimde bazı kadınlar var. Onlar, ‘Biz Kur’an okumasını bilmiyoruz. Sen namaz kıl, biz de seni takip edelim’ dediler. Ben de onların önünde sekiz rekât (teravih) namazı kıldırdım ve bir de vitir namazı kıldım’ dedi.

(Übeyy bin Kâ’b radıyallahu anhın bu yaptığı) ‘razı sünneti’ (sünnet-i rıza) oldu. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de ona bir şey demedi.”[406]

Ü. TEVBE NAMAZI

Abdullah bin Büreyde yoluyla babası Büreyde radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir sabah Bilâl radıyallahu anhı çağırdı ve ona,

‘Ey Bilâl! Hangi amelinden ötürü cennete benden önce girdin? Çünkü ben dün akşam cennete girdim, önümde senin ayak sesini işittim’ dedi. Bilâl radıyallahu anh,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Ben herhangi bir günah işlediğimde mutlaka iki rekât namaz kılarım. Bana bir abdestsizlik hâli isabet ettiğinde de abdest alırım ve iki rekât namaz kılarım’ dedi.”[407]

V. HACET NAMAZI

1. Peygamber Aleyhisselamın, Hz. Ali’nin Şifa Bulması İçin Namaz Kılması ve Ali’nin İyileşmesi

Ali radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben (bir defasında) ciddi bir şekilde rahatsızlanmıştım. Derken Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanına geldim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem beni kendi yerine oturttu.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kalkıp namaz kıldı. Üzerime de elbisesinin bir kenarını atmıştı. Sonra bana,

‘Ey Ebû Tâlib oğlu! Sen şifa buldun. Artık hastalığın geçti. Ben Allah’tan kendim için ne istediysem senin için de onu istedim. Ben Allah’tan ne istediysem Allah onu bana vermiştir. Ancak bana, ‘Senden sonra peygamber yok’ denildi’ buyurdu.

Bunun üzerine ben de kalktım. Sanki hiç hasta olmamış gibiydim.”[408]

[280]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/71; Bezzâr, *el-Müsned,* (405); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/203

[281]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/437; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, (6125); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/7-8; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/201

[282]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/177; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (310); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/316 (718); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 6/303 (6476); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/297. Bu rivayette ise diğerinin kardeşinden kırk gün sonra vefat ettiği kaydedilmektedir. Bkz. Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/206

[283]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/333; *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/208

[284]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/172; *Mecmau'z-Zevâid,* 1/301; *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/211

[285]. İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (1722); Bezzâr, *el-Müsned*, (25); Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, 4/138 (2939); *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/200

[286]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (158); Ebû Dâvûd, Edeb 123-124 (5156); İbni Mâce, Vesâyâ 1 (2698); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/78; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 14/571; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/11; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 4/180

[287]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 6/217 (6051); Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 1/48 (148), 3/47 (4737); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 4/181; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/300

[288]. Nesâî, *İşretü'n-Nisâ,* 1 (3878); *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/149 (8836); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/128, 199, 285; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/78; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (3482, 3530); Ebû Avâne, *el-Müsned*, (3261, 3262)

[289]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/245; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, (12929); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/85

[290]. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 5/280 (2900); Bezzâr, *el-Müsned*, 13/484 (7290); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* 6/41 (5737); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 4/36; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/271.

Ayrıca Buhârî, Teheccüd 6, Tefsîru Sûre-i Feth 2, Rikâk 20; Müslim, Sıfâtu'l-Münâfikûn (Sıfâtu'l-Kıyâmet) 79 (2819); Tirmizî, Salât (412); Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl 17; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 200 (1419); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/251, 255'de Muğîre bin Şu'be radıyallahu anhdan rivayet etmiştir.

[291]. Bezzâr, *el-Müsned*, 16/114 (9194)

[292]. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Feth 2; Müslim, Sıfâtu'l-Kıyâmet 81 (2820); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/115

[293]. Buhârî, Teheccüd 11, Savm 53; Müslim, Sıyâm 180 (1158); Tirmizî, Savm (769); Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl 13; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 19/179 (12129), 20/241 (12882)

[294]. Buhârî, Teheccüd 9; Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 204 (774); İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 200 (1418); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/385, 396

[295]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 35/310 (21388); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 2/477

[296]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/451 (1157); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 2/23 (319); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 6/164 (3444); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/274

[297]. Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 203 (772); Ebû Dâvûd, Salât 146-147 (871); Tirmizî, Salât 194 (262, 263); Nesâî, İftitâh 77, 78; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 23 (897), 179 (1351)

[298]. Buhârî, Ezân 39, 46, 47, 51, 67, 68, 70, Enbiyâ 19, Meğâzî 83, İ'tisâm 5; Müslim, Salât 95 (418); İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 142 (1232); Ebû Avâne, *el-Müsned*, 2/187

[299]. Buhârî, Meğâzî 83; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 15/294-295 (6874)

[300]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/52; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/151; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/181 (2079); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 2/168; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/59

[301]. Buhârî, Ezân 46, 94, Amel fi's-Salât 6, Meğâzî 83; Müslim, Salât 98 (419); Nesâî, Cenâiz 7; İbni Mâce, Cenâiz 64 (1624)

[302]. Buhârî, Ezân 46; Müslim, Salât 100 (419)

[303]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 8/130 (8181); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/295

[304]. Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 1/82 (225); Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 5/9

[305]. Bezzâr, (*Keşfü'l-Estâr*, 343); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/295

[306]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/175 (8869), 9/176 (8872); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/257

[307]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/225

[308]. *Muvatta*, Salât 70; İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd*, 1/186 (527); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/316

[309]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/381; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/9. Heysemî der ki: "Doğru olan görüşe göre, mescid bina edildiğinde Ebû Hureyre henüz Müslüman olmamıştı. Çünkü o hicretin 7. senesinde Müslüman olmuş ve Peygamber aleyhisselamın yanında üç yıla yakın zaman kalmıştır."

[310]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 39/463; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (1122); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, (8242); Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 2/542; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/9

[311]. Buhârî, Fadlu Leyleti'l-Kadr 2, 3, Ezân 41, 135, 151, İ'tikâf 1, 9, 13; Müslim, Sıyâm 213, 215, 216 (1167); Ebû Dâvûd, Salât 152-153 (894), 161-162 (911), Şehru Ramazân 3 (1382); *Muvatta*, İ'tikâf 9

[312]. Buhârî, Salât 62, İ'tikâf 9, 10

[313]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/371; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/11

[314]. Ebû Dâvûd, Salât 13 (455); Tirmizî, Cum'a 64 (594); İbni Mâce, Mesâcid 9 (758)

[315]. Müslim, Mesâcid 278 (663); Ebû Dâvûd, Salât 48 (557); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/133

[316]. Müslim, Mesâcid (663); İbni Mâce, Mesâcid 15 (783); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/244

[317]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 5/117-118 (4797, 4798, 4799)'de merfû olarak, 5/118 (4800)'de mevkūf olarak rivayet edildi; İbni Ebî Şeybe, *el-Müsned*, 1/107 (133); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/32

[318]. Buhârî, Ezân 20; Müslim, Mesâcid 155 (603); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/306; Ebû Avâne, *el-Müsned*, 2/83; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (2147); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* 1/143 (453); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/31.

[319]. Buhârî, Vudû' 44; Müslim, Tahâret 100 (285); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/191; Ebû Avâne, *el-Müsned*, 1/214; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (293); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (1401); Tahâvî, *Şerhu Meânî'l-Âsâr*, 1/8.

[320]. Müslim, Zikr 40 (2701); Tirmizî, Deavât 7 (3379); Nesâî, Âdâbu'l-Kudât 37; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/92

[321]. Buhârî, İlm 8, Salât 84; Müslim, Selâm 26 (2176); Tirmizî, İsti'zân 29 (2724); *Muvatta*, Selâm 4; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/219

[322]. Buhârî, İkrâh 2, Cizye 6, İ'tisâm 18; Müslim, Cihâd 61 (1765); Ebû Dâvûd, Harâc 21-22 (3003); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/451

[323]. Buhârî, Meğâzî 30, Salât 77; Müslim, Cihâd 65 (1769); Ebû Dâvûd, Cenâiz 4 (3101); Nesâî, Mesâcid 18; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/56, 131, 280

[324]. Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/289'de İbni Ebi'd-Dünyâ'nın ve İbni Asâkir'in bu hadisi Câbir radıyallahu anhdan rivayet ettiğini kaydediyor. Müellif de burayı dikkate alarak bu hadisin Câbir radıyallahu anhdan geldiğini belirtmiştir. Yapılan araştırmalara göre bu hadis İbni Ebi'd-Dünyâ, *el-Matar*, (132); Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, 1/323 (568); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 19/152; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/211'de Ebu'd-Derdâ radıyallahu anhdan rivayet edilmiştir.

[325]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/43; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/25

[326]. Müslim, Mesâcid 78 (567); Nesâî, Mesâcid 17; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 58 (1014), Ferâiz 5 (2726), Et'ime 59 (3363); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/15, 26; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 2/510-511, 8/304; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/188

[327]. Buhârî, Salât 33, Ezân 94, Amel fi's-Salât 12, Edeb 75; Müslim, Mesâcid 50 (547); Ebû Dâvûd, Salât 22 (479); İbni Mâce, Mesâcid 10 (763); Dârimî, Salât 116; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/6, 141; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/63

[328]. İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, 1/444 (880); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/63

[329]. Müslim, Mesâcid 80 (569); İbni Mâce, Mesâcid 11 (765); Ebû Avâne, *el-Müsned*, 1/407; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (1301); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (1652); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 6/196, 10/103; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/167

[330]. Buhârî, Salât 83

[331]. *Muvatta*, Kasru's-Salât (93); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 10/177 (20266); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/259

[332]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/191 (8944); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 2/59 (6437); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/23

[333]. Ebû Dâvûd, Salât (498)

[334]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/256 (9269); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/197 (2252), 2/29 (6079); Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 1/471 (1818); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/2

[335]. Ebû Dâvûd, Salât (545). Bu hadisin Ali radıyallahu anhdan gelen isnadı için bkz. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/202

[336]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 23/208 (14949); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (1936); Tahâvî, *Şerhu Meânî'l-Âsâr*, 1/157; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/193. Bu hadise şahid olarak Buhârî, Mevâkîtu's-Salât 25, 40, Ezân 36, 156, Libâs 48'de Enes bin Mâlik ve İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/353 (4063, 4069)'de Câbir bin Abdullah radıyallahu anhdan bir hadis vardır.

[337]. Buhârî, Mevâkîtu's-Salât 25, 40, Ezân 36, 156, Libâs 48

[338]. Buhârî, Ezân 36, 31, 30, Vudû' 34, Salât 61, 87, Büyû' 49, Bed'ü'l-Halk 7; Ebû Dâvûd, Tahâret 20 (469, 470, 471); Tirmizî, Salât 128 (330); Nesâî, Mesâcid 40; İbni Mâce, Mesâcid 19 (799); *Muvatta*, Salâtü's-Sefer 51; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/486

[339]. İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/314 (1039); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/247. Ayrıca Müslim, Tahâret 41 (251); Tirmizî, Tahâret 39 (51); Nesâî, Tahâret 107; İbni Mâce, Tahâret 49 (428); *Muvatta*, Kasru's-Salat 55; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/235, 438; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (5); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (1038)'de bu hadisi Ebû Hureyre radıyallahu anhdan rivayet etmiştir.

[340]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/329 (3177); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/251

[341]. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân (3196); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/246

[342]. Ebû Dâvûd, Salât (552); İbni Mâce, Mesâcid 17 (792); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/423; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (1480); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/247, 3/635; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/58; Taberânî, *el-Mu'cemü's-Sağîr*, (732)

[343]. Müslim, Mesâcid 257 (654); Ebû Dâvûd, Salât 46 (550); Nesâî, İmâme 50; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/414, 419, 455; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (1483)

[344]. İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, 1/719 (1485); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 12/275 (13085); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/292 (3353); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/232

[345]. *Muvatta*, Salâtü'l-Cemâat 7; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/235

[346]. Buhârî, Ezân 31; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/443

[347]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/253 (3324); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/41

[348]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 30/479 (18516); İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, 1/750 (1557); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/282

[349]. Ebû Dâvûd, Salât (664); Nesâî, İmâme 25 (802); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/289

[350]. Müslim, Salât 119 (430); Ebû Dâvûd, Salât 162-163 (912); Nesâî, İmâme 28; İbni Mâce, İkâmetü's-Salât 50 (992); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/93; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/283

[351]. Ebû Dâvûd, Salât 93 (661)

[352]. Buhârî, Ezân 71; Müslim, Salât 128 (436); Ebû Dâvûd, Salât 93 (663); Tirmizî, Salât 167 (227); Nesâî, İmâme 25; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 50 (994); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/271, 272, 276, 277

[353]. Ebû Dâvûd, Salât 93 (662); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 5/549-550 (2176); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/289

[354]. *Muvatta*, Kasru's-Salât 44; Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 2/47 (2438); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 2/34 (2292)

[355]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/90; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/90

[356]. Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/92. Heysemî bu hadisi Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-Kebîr* adlı kitabına dayandırarak rivayet etmiştir.

[357]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/343 (5323)

[358]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (278); Ebu'l-Fadl, *el-Müsnedü'l-Câmi*, 4/358 (1366)

[359]. Buhârî, Ezân 51; Müslim, Salât 90 (418); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/52

[360]. Buhârî, Ezân 39, 46, 47, 51, 67, 68, 70, Enbiyâ 19, Meğâzî 83, İ'tisâm 5; Müslim, Salât 95 (418); İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 142 (1232); Ebû Avâne, *el-Müsned*, 2/187

[361]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/322; Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/743 (6703); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 5/232

[362]. Ebû Dâvûd, Sünnet (4660); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 5/232

[363]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/356 (233); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/267

[364]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/70 (4470); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/263 (16587)

[365]. Nesâî, İmâme 1 (769)

[366]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/461; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/66

[367]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 18/322 (833); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/65

[368]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/146; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/8

[369]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 4/156 (3993); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 16/50; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/68

[370]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/336; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/71

[371]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/158; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/71

[372]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 17/33 (222); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/73

[373]. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 8/163 (4709); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/89

[374]. İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 2/387 (620); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/32

[375]. Ebû Dâvûd, Salât (904); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/315

[376]. Buhârî, Ezân 70; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/312 (3565); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 3/414 (1895); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 6/179; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/387

[377]. **Huşû:** Allah'a duyulan saygının gereği olarak başta namaz olmak üzere ibadetlerin edası sırasında sükûnet ve tevazu içinde bulunma anlamında bir terim.

[378]. **Hudû:** Hudû, huşû kelimesi ile aynı manaya gelmekle birlikte bu kelime daha çok bedenle gösterilen alçalmayı ve boyun eğmeyi, huşû ise bu nevi hareketlerle dışa yansıyan kalpteki sükûnet ve tevazu hâlini ifade eder. Huşûnun esas itibariyle içten gelen ve muhatabın heybetinden kaynaklanan manevi ve ahlakî bir hâl olmasına karşılık hudû zorlama sonucunda mecbur kalınan bir boyun eğme de olabilir.

[379]. Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 2/398 (3522); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 2/125 (7245); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/335; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/361

[380]. Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 2/265 (3304); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/335; İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 28/171; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/136. Heysemî bu hadisi Taberânî'ye dayandırarak rivayet etmiştir.

[381]. **Nafile namaz**; farz ve vacip olan ibadet yerine getirildikten sonra bunlar dışında daha fazla sevap elde etmek amacıyla yapılan ilave ibadete denir. Nafile namazlar genel olarak ikiye ayrılır:

1. Revâtib sünnetler: Bir vakti bulunan nafile namazlara denir. Bunlar belli bir düzen ve tertip içerisinde beş vakit namazla birlikte kılındığı için bu şekilde adlandırılmıştır. Bunların bazıları müekked ve bazıları da gayr-i müekked sünnettir. Hanefîler'e göre sünnet-i müekkede olan nafile namazlar kısaca "sünnet", gayr-i müekked olanlar ise "müstehab" ya da "mendub" diye adlandırılmıştır. Sabah, öğle, akşam, cuma namazının sünnetleri ile yatsının son sünneti müekked sünnettir.

2. Regàib sünnetler: Revâtib sünnetler dışında kalan diğer nafile namazlara denir. Bunlar Peygamber aleyhisselamın uygulamalarına dayanılarak belirli zamanlarda veya bazı vesilelerle ya da kişinin kendi isteğiyle herhangi bir zamanda Allah'a yakınlaşmak ve sevap kazanmak amacıyla kılınan namazlardır. Bunlar gönüllü olarak kendiliğinden kılındığı için **'tatavvu** (gönüllü veya arzuya bağlı) **namazlar'** olarak adlandırılır. Teheccüd, kuşluk (duha), evvâbin, tahiyyetü'l-mescid, abdestten sonra kılınan namaz, yolculuğa çıkışta ve yolculuktan dönüşte kılınan namaz, hacet namazı, istihare namazı, tevbe namazı, tesbih namazı, yağmur isteme namazı, küsuf ve hüsuf namazı gibi. (çev.)

[382]. Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 105 (730); Ebû Dâvûd, Salâtü't-Tatavvu' 1 (1251); Tirmizî, Salât 158; Nesaî, Kıyâmu'l-leyl 66; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 140; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/98, 100, 166, 217, 236, 241

[383]. Buhârî, Teheccüd 27; Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 94-95 (724); Ebû Dâvûd, Salâtü't-Tatavvu' 2 (1254); Tirmizî, Salât 307 (416); Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl 56; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 102 (1150); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/265

[384]. İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, 1/550 (1108); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/361

[385]. Buhârî, Teheccüd 34

[386]. Ebû Dâvûd, Salâtü't-Tatavvu' 3 (1257); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 2/471

[387]. İbni Mâce, İkàmetü's-Salât (1156); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/364

[388]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/418; Tirmizî, Vitr (478); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/364

[389]. Tirmizî, Salât 424

[390]. Tirmizî, Salât 426

[391]. Tirmizî, Salât 429

[392]. Ebû Dâvûd, Salâtü't-Tatavvu' (1272)

[393]. **Teheccüd:** Yatsı namazının ardından fecre kadar geçen süre içinde uykudan kalkıp namaz kılma ve bu süre zarfında kılınan nafile namaz, gece namazı.

[394]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (800); Ebû Dâvûd, Salâtü't-Tatavvu' 18 (1307); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/452 (1158); İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, 1/564 (1137); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/401

[395]. *Muvatta*, Salâtü'l-Leyl 5; Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 4/466 (2822); Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 3/49 (4743); Ebû Dâvûd, *ez-Zühd*, 1/93 (77); Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 4/380

[396]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/43 (8335); Ahmed bin Hanbel, *ez-Zühd*, 1/98 (622); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/73

[397]. **Seher:** Sabahın gün doğmadan önceki zamanı, tan ağartısı.

[398]. Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/303; İbni Hacer, *el-İsâbe*, 2/341

[399]. Buhârî, Teheccüd 31, Müslim, Hayz 71 (336); Ebû Dâvûd, Salâtü't-Tatavvu' 12 (1290, 1291); Tirmizî, Vitr (474); Nesâî, Tahâret 143; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 172 (1323)

[400]. Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 78 (719); İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 187 (1381)

[401]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/68 (1276); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/237. Bu hadise şahid olarak Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 24/435 (1063), *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 3/158 (2727)'de Ümmü Hâni Fâhite binti Ebî Talib radıyallahu anhâdan hasen isnadlı bir hadis vardır.

[402]. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 11/435 (6559); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 6/276 (2535); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* I/428

[403]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 1/228 (379); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/369

[404]. Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 174 (759). Ayrıca bkz. Buhârî, Îmân 25, Salâtü't-Terâvîh 1, 2; Ebû Dâvûd, Şehru Ramazân 1 (1371); Tirmizî, Savm 83 (808); Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl 3, Sıyâm 39, 40; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 173 (1326); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/281, 289.

Bir rivayette "Peygamber aleyhisselam vefat edinceye ve Hz. Ebû Bekir devriyle Hz. Ömer'in hilafetinin başlangıcına kadar böyle teşvik etti" ziyadesi vardır.

[405]. Buhârî, Salâtü't-Terâvîh 1; *Muvatta*, Salât fi Ramazân 3; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 8/407 (23466)

[406]. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 3/336 (1801); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 6/290 (2549); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 4/108 (3731); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/74

[407]. İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, 1/594 (1209); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/437

[408]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/462 (8480); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 8/47 (7917); Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 5/43

[348]
[353]
[381]
[386]
[287]
[297]
[325]
[344]
[316]
[401]
[391]
[282]
[377]
[292]

[320]
[358]
[392]
[302]
[310]
[306]
[335]
[405]
[349]
[372]
[329]
[286]
[362]
[293]
[352]
[296]
[339]
[283]
[368]
[317]
[340]
[345]
[395]
[291]
[300]
[319]
[366]
[357]
[328]
[354]
[326]
[388]

[343]
[371]
[285]
[305]
[294]
[383]
[397]

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (158); Ebû Dâvûd, Edeb 123-124 (5156); İbni Mâce, Vesâyâ 1 (2698); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/78; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 14/571; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/11; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 4/180

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 6/217 (6051); Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 1/48 (148), 3/47 (4737); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 4/181; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/300

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/177; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (310); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/316 (718); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 6/303 (6476); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/297. Bu rivayette ise diğerinin kardeşinden kırk gün sonra vefat ettiği kaydedilmektedir. Bkz. Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/206

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/333; *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/208

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/172; *Mecmau'z-Zevâid,* 1/301; *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/211

. İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (1722); Bezzâr, *el-Müsned*, (25); Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, 4/138 (2939); *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/200

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/71; Bezzâr, *el-Müsned,* (405); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/203

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/437; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, (6125); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/7-8; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/201

[363]
[288]
[331]

[406]
[334]
[403]
[308]
[314]
[380]
[311]
[400]

. Tirmizî, Salât 424

. Tirmizî, Salât 426

. Tirmizî, Salât 429

. Ebû Dâvûd, Salâtü't-Tatavvu' (1272)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/418; Tirmizî, Vitr (478); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/364

. **Seher:** Sabahın gün doğmadan önceki zamanı, tan ağartısı.

. **Teheccüd:** Yatsı namazının ardından fecre kadar geçen süre içinde uykudan kalkıp namaz kılma ve bu süre zarfında kılınan nafile namaz, gece namazı.

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (800); Ebû Dâvûd, Salâtü't-Tatavvu' 18 (1307); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/452 (1158); İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, 1/564 (1137); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/401

. *Muvatta*, Salâtü'l-Leyl 5; Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 4/466 (2822); Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 3/49 (4743); Ebû Dâvûd, *ez-Zühd*, 1/93 (77); Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 4/380

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/43 (8335); Ahmed bin Hanbel, *ez-Zühd*, 1/98 (622); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/73

[337]
[365]
[332]
[299]
[304]
[389]

[398]
[360]
[341]
[369]
[346]
[313]
[295]
[384]
[356]
[323]
[351]
[289]
[394]
[374]
[355]
[375]
[309]
[379]
[290]
[378]
. Buhârî, Teheccüd 34
. Ebû Dâvûd, Salâtü't-Tatavvu' 3 (1257); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 2/471
. İbni Mâce, İkàmetü's-Salât (1156); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/364
[408]
. **Nafile namaz**; farz ve vacip olan ibadet yerine getirildikten sonra bunlar dışında daha fazla sevap elde etmek amacıyla yapılan ilave ibadete denir. Nafile namazlar genel olarak ikiye ayrılır:

1. Revâtib sünnetler: Bir vakti bulunan nafile namazlara denir. Bunlar belli bir düzen ve tertip içerisinde beş vakit namazla birlikte kılındığı için bu şekilde adlandırılmıştır. Bunların bazıları müekked ve bazıları da gayr-i müekked sünnettir. Hanefîler'e göre sünnet-i müekkede olan nafile namazlar kısaca "sünnet", gayr-i müekked olanlar ise "müstehab" ya da "mendub" diye adlandırılmıştır. Sabah, öğle, akşam, cuma namazının sünnetleri ile yatsının son sünneti müekked sünnettir.

2. Regàib sünnetler: Revâtib sünnetler dışında kalan diğer nafile namazlara denir. Bunlar Peygamber aleyhisselamın uygulamalarına dayanılarak belirli zamanlarda veya bazı vesilelerle ya da kişinin kendi isteğiyle herhangi bir zamanda Allah'a yakınlaşmak ve sevap kazanmak amacıyla kılınan namazlardır. Bunlar gönüllü olarak kendiliğinden kılındığı için **'tatavvu** (gönüllü veya arzuya bağlı) **namazlar'** olarak adlandırılır. Teheccüd, kuşluk (duha), evvâbin, tahiyyetü'l-mescid, abdestten sonra kılınan namaz, yolculuğa çıkışta ve yolculuktan dönüşte kılınan namaz, hacet namazı, istihare namazı, tevbe namazı, tesbih namazı, yağmur isteme namazı, küsuf ve hüsuf namazı gibi. (çev.)

. Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 105 (730); Ebû Dâvûd, Salâtü't-Tatavvu' 1 (1251); Tirmizî, Salât 158; Nesaî, Kıyâmu'l-leyl 66; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 140; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/98, 100, 166, 217, 236, 241

. Buhârî, Teheccüd 27; Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 94-95 (724); Ebû Dâvûd, Salâtü't-Tatavvu' 2 (1254); Tirmizî, Salât 307 (416); Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl 56; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 102 (1150); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/265

. İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, 1/550 (1108); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/361

. **Hudû:** Hudû, huşû kelimesi ile aynı manaya gelmekle birlikte bu kelime daha çok bedenle gösterilen alçalmayı ve boyun eğmeyi, huşû ise bu nevi hareketlerle dışa yansıyan kalpteki sükûnet ve tevazu hâlini ifade eder. Huşûnun esas itibariyle içten gelen ve muhatabın heybetinden kaynaklanan manevi ve ahlakî bir hâl olmasına karşılık hudû zorlama sonucunda mecbur kalınan bir boyun eğme de olabilir.

. Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 2/398 (3522); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 2/125 (7245); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/335; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/361

. Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 2/265 (3304); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/335; İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 28/171; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/136. Heysemî bu hadisi Taberânî'ye dayandırarak rivayet etmiştir.

. İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 2/387 (620); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/32

. Ebû Dâvûd, Salât (904); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/315

. Buhârî, Ezân 70; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/312 (3565); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 3/414 (1895); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 6/179; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/387

. **Huşû:** Allah'a duyulan saygının gereği olarak başta namaz olmak üzere ibadetlerin edası sırasında sükûnet ve tevazu içinde bulunma anlamında bir terim.

[322]

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/336; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/71

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/158; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/71

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 17/33 (222); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/73

. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 8/163 (4709); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/89

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/146; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/8

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 4/156 (3993); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 16/50; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/68

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 18/322 (833); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/65

[280]

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/356 (233); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/267

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/70 (4470); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/263 (16587)

. Nesâî, İmâme 1 (769)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/461; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/66

[303]

. Buhârî, Ezân 51; Müslim, Salât 90 (418); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/52

. Buhârî, Ezân 39, 46, 47, 51, 67, 68, 70, Enbiyâ 19, Meğâzî 83, İ'tisâm 5; Müslim, Salât 95 (418); İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 142 (1232); Ebû Avâne, *el-Müsned*, 2/187

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/322; Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/743 (6703); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 5/232

. Ebû Dâvûd, Sünnet (4660); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 5/232

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (278); Ebu'l-Fadl, *el-Müsnedü'l-Câmi*, 4/358 (1366)

. Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/92. Heysemî bu hadisi Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-Kebîr* adlı kitabına dayandırarak rivayet etmiştir.

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/343 (5323)

. Buhârî, Ezân 71; Müslim, Salât 128 (436); Ebû Dâvûd, Salât 93 (663); Tirmizî, Salât 167 (227); Nesâî, İmâme 25; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 50 (994); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/271, 272, 276, 277

. Ebû Dâvûd, Salât 93 (662); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 5/549-550 (2176); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/289

. *Muvatta*, Kasru's-Salât 44; Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 2/47 (2438); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 2/34 (2292)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/90; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/90

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 30/479 (18516); İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, 1/750 (1557); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/282

. Ebû Dâvûd, Salât (664); Nesâî, İmâme 25 (802); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/289

. Müslim, Salât 119 (430); Ebû Dâvûd, Salât 162-163 (912); Nesâî, İmâme 28; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 50 (992); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/93; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/283

. Ebû Dâvûd, Salât 93 (661)

. *Muvatta*, Salâtü'l-Cemâat 7; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/235

. Buhârî, Ezân 31; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/443

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/253 (3324); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/41

. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân (3196); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/246

. Ebû Dâvûd, Salât (552); İbni Mâce, Mesâcid 17 (792); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/423; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (1480); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/247, 3/635; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/58; Taberânî, *el-Mu'cemü's-Sağîr*, (732)

. Müslim, Mesâcid 257 (654); Ebû Dâvûd, Salât 46 (550); Nesâî, İmâme 50; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/414, 419, 455; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (1483)

. İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, 1/719 (1485); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 12/275 (13085); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/292 (3353); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/232

. Buhârî, Ezân 36, 31, 30, Vudû' 34, Salât 61, 87, Büyû' 49, Bed'ü'l-Halk 7; Ebû Dâvûd, Tahâret 20 (469, 470, 471); Tirmizî, Salât 128 (330); Nesâî, Mesâcid 40; İbni Mâce, Mesâcid 19 (799); *Muvatta*, Salâtü's-Sefer 51; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/486

. İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/314 (1039); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/247. Ayrıca Müslim, Tahâret 41 (251); Tirmizî, Tahâret 39 (51); Nesâî, Tahâret 107; İbni Mâce, Tahâret 49 (428); *Muvatta*, Kasru's-Salat 55; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/235, 438; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (5); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (1038)'de bu hadisi Ebû Hureyre radıyallahu anhdan rivayet etmiştir.

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/329 (3177); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/251

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/256 (9269); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/197 (2252), 2/29 (6079); Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 1/471 (1818); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/2

[359]

. Ebû Dâvûd, Salât (545). Bu hadisin Ali radıyallahu anhdan gelen isnadı için bkz. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/202

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 23/208 (14949); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (1936); Tahâvî, *Şerhu Meânî'l-Âsâr*, 1/157; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/193. Bu hadise şahid olarak Buhârî, Mevâkîtu's-Salât 25, 40, Ezân 36, 156, Libâs 48'de Enes bin Mâlik ve İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/353 (4063, 4069)'de Câbir bin Abdullah radıyallahu anhdan bir hadis vardır.

. Buhârî, Mevâkîtu's-Salât 25, 40, Ezân 36, 156, Libâs 48

. Buhârî, Salât 83

. *Muvatta*, Kasru's-Salât (93); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 10/177 (20266); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/259

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/191 (8944); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 2/59 (6437); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/23

. Ebû Dâvûd, Salât (498)

. İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, 1/444 (880); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/63

. Müslim, Mesâcid 80 (569); İbni Mâce, Mesâcid 11 (765); Ebû Avâne, *el-Müsned*, 1/407; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (1301); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (1652); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 6/196, 10/103; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/167

. Buhârî, Meğâzî 30, Salât 77; Müslim, Cihâd 65 (1769); Ebû Dâvûd, Cenâiz 4 (3101); Nesâî, Mesâcid 18; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/56, 131, 280

. Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/289'de İbni Ebi'd-Dünyâ'nın ve İbni Asâkir'in bu hadisi Câbir radıyallahu anhdan rivayet ettiğini kaydediyor. Müellif de burayı dikkate alarak bu hadisin Câbir radıyallahu anhdan geldiğini belirtmiştir. Yapılan araştırmalara göre bu hadis İbni Ebi'd-Dünyâ, *el-Matar*, (132); Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, 1/323 (568); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 19/152; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/211'de Ebu'd-Derdâ radıyallahu anhdan rivayet edilmiştir.

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/43; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/25

. Müslim, Mesâcid 78 (567); Nesâî, Mesâcid 17; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 58 (1014), Ferâiz 5 (2726), Et'ime 59 (3363); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/15, 26; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 2/510-511, 8/304; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/188

. Buhârî, Vudû' 44; Müslim, Tahâret 100 (285); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/191; Ebû Avâne, *el-Müsned*, 1/214; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (293); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (1401); Tahâvî, *Şerhu Meânî'l-Âsâr*, 1/8.

. Müslim, Zikr 40 (2701); Tirmizî, Deavât 7 (3379); Nesâî, Âdâbu'l-Kudât 37; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/92

. Buhârî, İlm 8, Salât 84; Müslim, Selâm 26 (2176); Tirmizî, İsti'zân 29 (2724); *Muvatta*, Selâm 4; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/219

. Buhârî, İkrâh 2, Cizye 6, İ'tisâm 18; Müslim, Cihâd 61 (1765); Ebû Dâvûd, Harâc 21-22 (3003); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/451

. Buhârî, Salât 33, Ezân 94, Amel fi's-Salât 12, Edeb 75; Müslim, Mesâcid 50 (547); Ebû Dâvûd, Salât 22 (479); İbni Mâce, Mesâcid 10 (763); Dârimî, Salât 116; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/6, 141; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/63

. Buhârî, Ezân 20; Müslim, Mesâcid 155 (603); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/306; Ebû Avâne, *el-Müsned*, 2/83; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (2147); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* 1/143 (453); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/31.

. Buhârî, Salât 62, İ'tikâf 9, 10

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/371; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/11

. Ebû Dâvûd, Salât 13 (455); Tirmizî, Cum'a 64 (594); İbni Mâce, Mesâcid 9 (758)

. Müslim, Mesâcid 278 (663); Ebû Dâvûd, Salât 48 (557); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/133

. *Muvatta*, Salât 70; İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd*, 1/186 (527); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/316

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/381; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/9. Heysemî der ki: "Doğru olan görüşe göre, mescid bina edildiğinde Ebû Hureyre henüz Müslüman olmamıştı. Çünkü o hicretin 7. senesinde Müslüman olmuş ve Peygamber aleyhisselamın yanında üç yıla yakın zaman kalmıştır."

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 39/463; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (1122); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, (8242); Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 2/542; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/9

. Buhârî, Fadlu Leyleti'l-Kadr 2, 3, Ezân 41, 135, 151, İ'tikâf 1, 9, 13; Müslim, Sıyâm 213, 215, 216 (1167); Ebû Dâvûd, Salât 152-153 (894), 161-162 (911), Şehru Ramazân 3 (1382); *Muvatta*, İ'tikâf 9

. Müslim, Mesâcid (663); İbni Mâce, Mesâcid 15 (783); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/244

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 5/117-118 (4797, 4798, 4799)'de merfû olarak, 5/118 (4800)'de mevkūf olarak rivayet edildi; İbni Ebî Şeybe, *el-Müsned*, 1/107 (133); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/32

. Buhârî, Ezân 46, 94, Amel fi's-Salât 6, Meğâzî 83; Müslim, Salât 98 (419); Nesâî, Cenâiz 7; İbni Mâce, Cenâiz 64 (1624)

. Buhârî, Ezân 46; Müslim, Salât 100 (419)

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 8/130 (8181); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/295

. Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 1/82 (225); Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 5/9

. Buhârî, Ezân 39, 46, 47, 51, 67, 68, 70, Enbiyâ 19, Meğâzî 83, İ'tisâm 5; Müslim, Salât 95 (418); İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 142 (1232); Ebû Avâne, *el-Müsned*, 2/187

. Buhârî, Meğâzî 83; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 15/294-295 (6874)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/52; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/151; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/181 (2079); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 2/168; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/59

[342]

. Bezzâr, (*Keşfü'l-Estâr*, 343); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/295

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/175 (8869), 9/176 (8872); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/257

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/225

. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 5/280 (2900); Bezzâr, *el-Müsned*, 13/484 (7290); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* 6/41 (5737); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 4/36; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/271.

Ayrıca Buhârî, Teheccüd 6, Tefsîru Sûre-i Feth 2, Rikâk 20; Müslim, Sıfâtu'l-Münâfikûn (Sıfâtu'l-Kıyâmet) 79 (2819); Tirmizî, Salât (412); Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl 17; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 200 (1419); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/251, 255'de Muğîre bin Şu'be radıyallahu anhdan rivayet etmiştir.

. Bezzâr, *el-Müsned*, 16/114 (9194)

. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Feth 2; Müslim, Sıfâtu'l-Kıyâmet 81 (2820); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/115

. Buhârî, Teheccüd 11, Savm 53; Müslim, Sıyâm 180 (1158); Tirmizî, Savm (769); Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl 13; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 19/179 (12129), 20/241 (12882)

. Nesâî, *İşretü'n-Nisâ,* 1 (3878); *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/149 (8836); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/128, 199, 285; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/78; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (3482, 3530); Ebû Avâne, *el-Müsned*, (3261, 3262)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/245; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, (12929); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/85

. Buhârî, Teheccüd 9; Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 204 (774); İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 200 (1418); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/385, 396

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 35/310 (21388); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 2/477

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/451 (1157); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 2/23 (319); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 6/164 (3444); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/274

. Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 203 (772); Ebû Dâvûd, Salât 146-147 (871); Tirmizî, Salât 194 (262, 263); Nesâî, İftitâh 77, 78; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 23 (897), 179 (1351)

[407]

[312]

[373]
[402]
[385]
[382]
[364]
[336]
[399]
[404]
[361]
[315]
[387]
[333]
[330]
[338]
[347]
[376]
[318]
[367]
[307]
[396]
[350]
[321]
[284]
[393]
[370]
[324]
[281]
[390]
[301]
. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/462 (8480); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 8/47 (7917); Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 5/43

. Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 78 (719); İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 187 (1381)

[298]

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/68 (1276); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/237. Bu hadise şahid olarak Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 24/435 (1063), *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 3/158 (2727)'de Ümmü Hâni Fâhite binti Ebî Talib radıyallahu anhâdan hasen isnadlı bir hadis vardır.

. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 11/435 (6559); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 6/276 (2535); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* I/428

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 1/228 (379); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/369

[327]

. Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/303; İbni Hacer, *el-İsâbe*, 2/341

. Buhârî, Teheccüd 31, Müslim, Hayz 71 (336); Ebû Dâvûd, Salâtü't-Tatavvu' 12 (1290, 1291); Tirmizî, Vitr (474); Nesâî, Tahâret 143; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 172 (1323)

. Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 174 (759). Ayrıca bkz. Buhârî, Îmân 25, Salâtü't-Terâvîh 1, 2; Ebû Dâvûd, Şehru Ramazân 1 (1371); Tirmizî, Savm 83 (808); Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl 3, Sıyâm 39, 40; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 173 (1326); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/281, 289.

Bir rivayette "Peygamber aleyhisselam vefat edinceye ve Hz. Ebû Bekir devriyle Hz. Ömer'in hilafetinin başlangıcına kadar böyle teşvik etti" ziyadesi vardır.

. Buhârî, Salâtü't-Terâvîh 1; *Muvatta*, Salât fi Ramazân 3; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 8/407 (23466)

. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 3/336 (1801); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 6/290 (2549); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 4/108 (3731); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/74

. İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, 1/594 (1209); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/437

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SAHABE-İ KİRAMIN İLME RAĞBET GÖSTERMESİ BÖLÜMÜ

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ve sahabeleri ilâhî bilgilere ne kadar isteklilerdi ve başkalarını nasıl teşvik ediyorlardı?

İlâhî ilimlerde olan iman ve ameli nasıl öğreniyorlardı? Yolculukta ve ikamet hâlinde, darlıkta ve bollukta bunlarla nasıl meşgul oluyorlardı?

Peygamber aleyhisselamın şehri Medine'ye gelen kimselere ilim öğretmek için nasıl itina gösteriyorlardı?

İlmi, cihadı ve ameli nasıl bir araya topluyorlardı? Başka yerlere öğretmen göndererek Müslümanlar'ı eğitmek için ne kadar çaba sarf ediyorlardı?

İlim öğrenmenin gerektirdiği nitelikleri elde etmeye nasıl önem veriyorlardı?

A. RESÛLULLAH'IN İLME TEŞVİK ETMESİ

1. Peygamber Aleyhisselamın Öğrenim için Gelen Safvân bin Assâl'a Gösterdiği Memnuniyet

Safvân bin Assâl el-Murâdî radıyallahu anh anlatıyor:

"Mescitte olduğu sırada Peygamber aleyhisselamın yanına geldim. Kırmızı bürdesinin üzerine yaslanmıştı. 'Ey Allah'ın Resûlü! Ben ilim talep etmek için geldim' dedim. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

'Hoş geldin, ilim talebesi! İlim talebesini melekler kanatlarıyla sararlar. Sevinçlerinden kanatlarını açıp onun etrafında dolaşırlar. Sonra göklerin birinci katına varıncaya kadar birbirlerinin sırtına çıkarlar' buyurdu."[409]

2. Peygamber Aleyhisselamın "İlim Öğrenmek Günahlara Kefaret Olur" Buyurması

Sahbere radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ashabına vaaz ettiği sırada yanından iki kişi geçti. Resûlullah aleyhisselam onlara,

'Siz de dinleyin. Büyük bir kazanç elde edersiniz' buyurdu.

Resûlullah (konuşmasını bitirip) kalktığında sahabeler de oradan dağıldı. O iki adam ayağa kalkarak 'Ey Allah'ın Resûlü! Sen bize, 'Dinleyin, büyük bir kazanç elde edersiniz' buyurdun. Bu sadece bizim için midir yoksa buna herkes dâhil midir?' diye sordular. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'İlim öğrenmek isteyen kimsenin isteği, onun geçmiş günahlarına kefaret olur' buyurdu."[410]

3. Peygamber Aleyhisselamın, Âlimin Âbidden Üstün Olduğunu Belirtmesi

Ebû Ümâme el-Bâhilî radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme iki kişiden bahsedildi. Biri âlim, diğeri âbid kimse idi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Âlimin abid kimseye olan üstünlüğü; benim içinizdeki en aşağı kimseye üstünlüğüm gibidir. Allah, melekleri ve gök ehli hatta deliğindeki karıncalar, denizdeki balıklar bile insanlara hayır öğreten kimseye dua edip hayır dilerler’ buyurdu.”[411]

4. Peygamber Aleyhisselamın İlim Öğrenmeye Teşvik Etmesi

Ukbe bin Âmir radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz (bir gün) bir sofada oturduğumuz sırada Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem çıkageldi ve *‘Sizden kim Buthan veya Akîk vadisine gidip hiçbir günah işlemeden ve herhangi bir kimsenin hakkına girmeden, bedavadan büyük hörgüçlü iki deve getirmek ister?’* buyurdu.

‘Ey Allah’ın Resûlü! Hepimiz bunu isteriz’ dedik. Peygamber aleyhisselam,

‘O hâlde niçin mescide girmiyor, orada öğretmiyor veya Allah’ın kitabından iki ayet okumuyorsunuz? Ki bu, sizin için iki deve getirmekten daha hayırlıdır. Üç ayet okursanız üç deveden hayırlıdır; dört ayet okursanız dört deveden daha hayırlıdır’ buyurdu.”[412]

5. Peygamber Aleyhisselamın İlim Öğrenen Kardeşini Şikâyete Gelen Adama Söyledikleri

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber devrinde iki kardeş vardı. Birisi sanatkârdı. Diğeri de Peygamber aleyhisselamın huzurunda durup ilim öğrenirdi. Sanatkâr (bir gün) kardeşini Peygamber aleyhisselama şikâyet etti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem o sanatkâra hitaben,

‘Umulur ki sen, (ilim öğrenen) kardeşin sayesinde rızıklanıyorsun’ buyurdu.”[413]

B. SAHABE-İ KİRAMIN İLME RAĞBETİ

1. Abdullah ibni Abbâs’ın İlme Rağbeti

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem vefat ettiği zaman bir arkadaşıma,

‘Gel de sahabelerin çoğu hayattayken onlara Peygamber aleyhisselamın hadislerini soralım’ dedim. Adam, ‘Sana şaşarım, ey Abbâs’ın oğlu! Sen zannediyor musun ki sahabelerin içinde şöyle şöyle zatlar olduğu hâlde halk sana muhtaç olacaktır?’ dedi.

Bunun üzerine onu terk ettim. Kendim sahabelerden hadisler sormaya başladım. Eğer bir kişiden benim kulağıma bir hadis gelirse onun kapısına varıyordum. O uykuda olduğu zaman saatlerce kapısında bekliyordum. Yüzüm gözüm rüzgârdan toz toprak içinde kalıyordu. Sonunda o sahabe evden çıkınca beni görerek ‘Ey Resûlullah’ın amcasının oğlu! Seni buraya getiren şey nedir? Niçin bana haber göndermedin? Ben sana gelirdim’ diyordu.

Ben de ‘Hayır! Ben gelmeye muhtacım’ deyip ondan hadis dinliyordum.

Fakat çektiğim bu zorluklar boşa gitmedi. Öyle bir gün geldi ki halk etrafımda toplanıp bana danışmaya başladılar. O arkadaşım beni gördükçe ‘Bu genç benden daha akıllı çıktı’ diyordu.”[414]

* Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“(Sasanîler’in başkenti olan) Medâin şehri fethedildiğinde (elde edilen ganimetin çokluğundan dolayı) insanlar dünyaya yöneldi. Ben ise (ilim yolunda) Ömer’e yöneldim.”[415]

2. Ebû Hureyre’nin İlme Rağbeti

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“İnsanlar, ‘Ebû Hureyre çok hadis rivayet ediyor’ diyorlar. Vallahi uydurup söylemiyorum. Onlar, ‘Muhacirler ve ensar niçin Ebû Hureyre’nin hadisleri gibi hadis nakletmiyorlar?’ diyorlar.

Hâlbuki muhacir kardeşlerim çarşılarda alışverişle meşguldüler. Ensar kardeşlerim ise mallarının işleriyle meşguldüler. Ben yoksuldum. Karın tokluğuna Peygamber aleyhisselamdan ayrılmıyordum. İşte böylece Peygamber aleyhisselamın söylediklerini dinlerdim fakat onlar meşgul oldukları için dinleyemezlerdi. Ben öğrenirdim, onlar unuturlardı. Bir gün Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Herhangi biriniz elbisesini yayıp şu sözümü bitirinceye kadar bekler, sonra da onu katlar, göğsüne basarsa benim bu sözümden ebediyen bir şey unutmayacaktır’ buyurdu.

Bunun üzerine ben sırtımdaki tek elbise olan hırkamı çıkarıp yere serdim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem sözlerini bitirince hırkamı toplayıp göğsüme dayadım. Resûlullah’ı hak peygamber olarak gönderen Allah’a yemin ederim ki o günkü sözlerinden bir tek kelime bile unutmadım.

Yemin ederim ki Allah’ın kitabındaki iki ayet olmasaydı size bir şey söylemezdim. Yüce Allah, *‘İndirdiğimiz açık delilleri ve hidayeti -biz kitapta insanlara açıkça belirttikten sonra gizleyenler (var ya), işte onlara hem Allah lanet eder hem de bütün lanet edebilenler lanet eder. Ancak tevbe edip (durumlarını) düzeltenler, (gerçeği) açıklayanlar başka. Onları bağışlarım. Çünkü ben tevbeyi çok kabul edenim, çok esirgeyenim’* (Bakara suresi, 2/159-160) buyuruyor.”[416]

* Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“İnsanlar, ‘Ebû Hureyre çok hadis naklediyor’ diyorlar. Oysa ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanında karın tokluğuna kalırdım. Çünkü yoksuldum. Elime ne ekmek geçerdi ne ipekli elbise giyebilirdim ne de bana hizmet eden kimse vardı. Açlıktan karnıma çakıl taşı bağlardım.

Çoğu zaman herhangi bir adama -belki beni evine davet eder de bir şey yedirir diye- Kur’an’dan bir ayet sorardım. Fakirlere en fazla yardım eden, Ca’fer bin Ebî Tâlib idi. Ca’fer zaman zaman bizi evine götürür ve evinde ne varsa yedirirdi. Hatta bazen bize yağ veya bal dağarcığını çıkarırdı. Biz onu parçalar ve içindeki kalıntıları yalardık.”[417]

C. İLMİN HAKİKATİ

1. İlmin Hakikati Hakkında Peygamber Aleyhisselamdan Rivayet Edilen Hadisler

Ebû Mûsâ el-Eş’arî radıyallahu anhın anlattığına göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

“Allah’ın beni kendisiyle gönderdiği hidayet ve ilmin misali, toprağa çokça yağan bir yağmurun misaline benzer:

Toprağın bir kısmı iyi olur, yağmuru emer ve birçok bitki bitirir...

Toprağın bir kısmı ise kurak olup yağmuru emse bile yüzünde topladığı için Allah, onunla halkı faydalandırır. İnsanlar o sudan içerler. Hayvanlarını ve ekinlerini sularlar...

Toprağın bir kısmı da düz ve kaygan olduğundan yağan yağmuru ne yüzünde tutar ne de emip herhangi bir şey bitirir.

İşte Allah'ın dinini kavrayıp getirdiğim ilim ve hidayetten faydalanan, bunu başkalarına bildiren kimseyle dinlediğinde kibrinden dolayı başını önünden kaldırmayan ve Allah'ın benimle gönderdiği hidayeti kabul etmeyen kimse de böyledir."[418]

* Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlattığına göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

"Allah her peygamberi bir ümmete göndermiş, onun ümmetinde havarileri ve kendisinin sünnetine sarılan sahabeleri olmuştu. Onlar peygamberinin emrine uymuşlardı.

Onlardan sonra bazı gruplar gelir, işlemediklerini söylerler. Emrolunmadıklarını işlerler. Kim onlara karşı eliyle cihad ederse o kişi mü'mindir... Kim diliyle cihad ederse o kişi mü'mindir... Kim kalbiyle cihad ederse o kişi mü'mindir. Bunun ötesinde imandan bir hardal tanesi bile yoktur."[419]

* Abdullah bin Amr radıyallahu anhın anlattığına göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

"*İlim üç şeyden ibarettir: 1- Muhkem bir ayet, 2- Geçerli bir sünnet, 3- Adil bir halife. Bunlardan ötesi fazlalıktır."*[420]

2. Abdullah ibni Abbâs'ın, İlmin Hakikati Hakkındaki Sözü

Mücâhid rahimehullah anlatıyor:

"Bir gün ben, Atâ, İkrime ile Tâvûs; Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhın huzurunda oturmaktaydık. Bu sırada Abdullah ibni Abbâs namaz kılmaktaydı. Birisi gelip 'Benim bir problemim var. Bu konuda bana fetva verebilir misiniz?' dedi.

'Evet! Söyle bakalım, problemin nedir?' dedik. Adam,

'Her küçük abdestten sonra benden o bilinen su geliyor' dedi.

‘Bu sözünle çocuğu meydana getiren suyu (sperm) mu kastediyorsun?’ diye sorduk. Adam,

‘Evet’ dedi. ‘Bu durumda boy abdesti alman gerekir’ dedik.

Bunu duyan adam, ‘innâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn’ diyerek çekip gitti. (Bizim konuşmalarımızı dinleyen) Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh namazını aceleyle kılıp selam verdi ve ‘Ey İkrime! Koş, o adamı buraya çağır!’ dedi.

İkrime rahimehullah koşarak gitti. Biraz sonra da o adamla birlikte geri geldi. Abdullah ibni Abbâs bize dönüp ‘Siz bu kişiye verdiğiniz fetvayı Allah’ın kitabından mı aldınız?’ diye sordu.

‘Hayır’ diye cevap verdik.

‘Peki, bunu Peygamber aleyhisselamın ashabından mı naklettiniz?’ diye sordu. Biz yine ‘hayır’ dedik. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh,

‘O hâlde bu görüşü nereden aldınız?’ diye sordu.

‘Biz kendi fikrimizi söyledik’ diye cevap verdik. Bunun üzerine Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh,

‘İşte bunun içindir ki Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Bir tek fakih (derin bilgili âlim), şeytana karşı bin âbidden daha kuvvetlidir’* diye buyurdu’ dedi. Sonra da o adama dönerek ‘Söyle bakalım, o su senden gelirken kalbinde bir şehvet hissediyor musun?’ diye sordu.

Adam, ‘hayır’ diye cevap verdi. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh, ‘Peki, bu su geldikten sonra bedeninde bir gevşeklik oluyor mu?’ diye sordu. Adam yine ‘hayır’ diye cevap verdi. O zaman Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh,

‘Öyleyse gusül (boy abdesti) alman gerekmez, sadece namaz abdesti alman yeterlidir’ dedi.”[421]

Ç. ALLAH’IN VE PEYGAMBERİN İLMİNDEN ETKİLENME

1. Ebû Hureyre’nin Peygamber Aleyhisselamın Hadislerinden Etkilenmesi

Şüfeyye el-Esbahî rahimehullah anlatıyor:

“Bir keresinde Medine’ye gittiğimde halkın bir kişinin başına toplanmış olduklarını gördüm. Onun kim olduğunu sordum. Oradakiler, ‘Ebû Hureyre’dir’ dediler.

Varıp yanına oturdum. Halka hadis naklediyordu. Konuşması bitip halk dağıldığında ona, ‘Allah için senden, Peygamber aleyhisselamdan dinlemiş ve aklında çok iyi tutmuş olduğun bir hadis nakletmeni istiyorum’ dedim. Bunun üzerine Ebû Hureyre radıyallahu anh,

‘Bu isteğini yerine getirip sana Peygamber aleyhisselamdan dinleyip de aklımda çok iyi kalmış bir hadisi söyleyeceğim’ dedi.

Sonra da bir çığlık atarak düşüp bayıldı. Bir müddet sonra gözlerini açarak ‘Sana yanımızda başka kimsenin bulunmadığı bir sırada bu evde Peygamber aleyhisselamın bana söylemiş olduğu bir hadisi nakledeceğim’ dedi.

Sonra bir kez daha bayıldı. Ayıldığında yüzünü sıvazlayarak bana, ‘Sana Peygamber aleyhisselamın bana bu evde söylemiş oldukları ve söylerken de kendisiyle benden başka kimsenin bulunmadığı bir hadisi nakledeceğim’ dedi.

Arkasından da yine korkunç bir çığlık koparak bayıldı. Yüzüstü düşeceği sırada onu tuttum ve ayılana kadar da kucağıma yatırdım. Kendine geldiğinde bana şunları anlattı:

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, ‘Allah kıyamet gününde kullarının aralarında hükmetmek üzere iner. Bu sırada her ümmet dizüstü çökmüş, sıralarının gelmesini beklemektedir. Hesaba ilk çağrılacak olanlar Kur’an’ı göğüslerinde muhafaza edip çok okuyan, Allah yolunda öldürülen ve malı çok olan kişilerdir.

Yüce Allah, **Kur’an okuyan kişiye**,

‘Ben sana, peygamberime indirmiş olduğum Kur’an’ı öğretmedim mi?’ diye sorar. Kişi, ‘Evet, ey Rabbim! Bunu bana öğrettin’ der. Bu defa yüce Allah,

‘Sana öğretilenlerle nasıl amel ettin?’ buyurur. O,

‘Ben onunla gecenin ve gündüzün bir kısmında ibadet ettim’ der. Yüce Allah,

‘Yalan söylüyorsun!’ buyurur. Melekler de Allah’ı tasdik ederek o kişiye, ‘Sen yalan söylüyorsun!’ derler. Nihayet Allah Teâlâ ona,

‘Sen bunu, sana ‘Filanca adam çok okur’ desinler diye yaptın! Nitekim sana böyle de denildi’ buyurur.

Bu kez huzura malı çok olan kişi getirilir. Yüce Allah ona, ‘Ben sana çok mal verip seni kimseye muhtaç olmayacak şekilde zengin etmedim mi?’ diye sorar. O kişi,

‘Evet, Rabbim! Bu doğrudur’ der. O zaman Allah Teâlâ, ‘Peki, sana vermiş olduğum bu malı nasıl kullandın?’ buyurur. Zengin kişi,

‘Ben onunla sıla-i rahim yapıp akrabalarımı gözetiyor ve ihtiyaç sahiplerine sadaka veriyordum’ diye cevap verir. Bunun üzerine Allah ve melekleri o adama,

‘Yalan söylüyorsun!’ derler. En sonunda da Allah, ‘Sen bütün bunları senin için ‘Filanca adam çok cömerttir’ densin diye yaptın. Nitekim böyle de dendi’ buyurur.

Ondan sonra da huzura **Allah yolunda öldürülen şehid kişi** getirilir. Yüce Allah ona da ‘Sen niçin öldürüldün?’ buyurur. O kişi,

‘Senin yolunda cihad etmekle emrolunmuştum. Emrine uyarak savaştım ve bu sırada da şehid düştüm’ diye cevap verir. Bunun üzerine hem Allah hem melekler bu kişiye,

‘Yalan söylüyorsun!’ derler. Bütün bunlardan sonra Allah Teâlâ, ‘Sen, hakkında ‘Filanca adam çok cesaretlidir’ denmesi için savaştın. Nitekim sana dünyada böyle de denmiştir’ buyurur.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bu sözlerinden sonra dizime vurarak *‘Ey Ebû Hureyre! İşte bu üç sınıf kişi Allah’ın, mahlûkatından cehennemin yakılmasında kullanacağı ilk gruptur’* buyurdu.”[422]

2. Abdullah ibni Ömer ve Abdullah ibni Amr’ın Peygamber Aleyhisselamdan Naklettiği Bir Hadisten Dolayı Ağlaması

Ebû Seleme bin Abdurrahmân bin Avf rahimehullah anlatıyor:

“Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh ile Abdullah bin Amr bin Âs radıyallahu anh (bir gün Mekke’deki) Merve Tepesi üzerinde karşılaştılar. Oturup konuşmaya başladılar. Daha sonra Abdullah bin Amr kalkıp gitti. Abdullah ibni Ömer ise orada kaldı ve ağladı. Birisi ona,

‘Ey Ebû Abdurrahmân! Niçin ağlıyorsun?’ diye sordu. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh,

‘(Biraz önce) Abdullah bin Amr, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin, *‘Allah, kalbinde hardal tanesi kadar gurur bulunan kişiyi yüzüstü cehenneme atar’* diye buyurduğunu işittiğini söyledi. Bundan dolayı ağlıyorum’ dedi.”[423]

3. Bildiklerini Öğretmeye Yanaşmayan Âlimlerle Öğrenmek İstemeyen Cahillerin Tehdit Edilmesi

Abdurrahmân’ın babası Ebzâ el-Huzâî radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir gün hutbe verip Müslümanlar’dan bazı grupları hayırla andı, ardından şöyle buyurdu:

‘İçinizden bazı kimselere ne oluyor ki komşularına İslam’ı anlatıp onlara bildiklerini öğretmiyorlar? Niçin iyiliği emredip kötülüğü yasaklamıyorlar? Öte yandan bilmeyenler neden komşularından ve bilenlerden sorup öğrenmiyorlar? Allah’a yemin ederim ki ya sizden bilenler kendi komşularına (bildiklerini) öğretip onları bilgi sahibi yaparak iyiliği emredip kötülüklerden men edecek, bilmeyenler ise komşularından sorup öğreneceklerdir ya da onları cezalandıracağım.’

Bundan sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem minberden inip evine girdi. Bunun üzerine sahabeler kendi aralarında, ‘Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem acaba bu sözleriyle kimi kastetti?’ demeye başladılar. İçlerinden bazıları,

‘Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bu sözleriyle (Yemenli) Eş’arî kabilesine mensup kişileri kastetmişlerdir. Çünkü onlar dinde bilgi sahibi kimseler olup komşuları da cahil ve hiçbir şeyden haberi olmayan bedevilerden ibarettir’ dediler. Bu sözler Eş’arîler’e ulaştı. Onlar Peygamber aleyhisselama gelip ‘Ey Allah’ın Resûlü! Sen bir topluluğu hayırla övmüşsün, bizleri ise tehdit etmişsin. Suçumuzun ne olduğunu öğrenebilir miyiz?’ dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Bir topluluk ya dinî konularda komşularını bilgilendirecek ve iyiliği emredip kötülüklerden men edecektir, bilmeyenler ise komşularından sormak suretiyle bilmedikleri şeyleri öğreneceklerdir ya da onlara bu dünyada bir ceza vereceğim’ buyurdular. Eş’arîler,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Biz komşularımızı nasıl bilgilendireceğiz?’ diye sordular.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bu sözünü bir kere daha tekrar etti. O zaman Eş’arîler, ‘O hâlde bize bir sene mühlet ver’ dediler.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onlara istedikleri mühleti verdi. Sonra da *‘İsrâiloğulları’ndan kâfir olanlar, Dâvûd ve Meryem oğlu İsa’nın diliyle lanetlendiler. Bu lanetlenmeleri de (Allah’ın emirlerine) isyan ettiklerinden ve hadlerini aştıklarından ötürüdür. Yaptıkları fenalıktan birbirini uyarıp men etmezlerdi. Doğrusu yaptıkları pek çirkin şeylerdir’* (Mâide suresi, 5/78-79) ayetlerini okudu.”[424]

D. YÜCE ALLAH’IN İSTEYEN KİMSEYE İLMİ VE İMANI VERMESİ

1. İlim ve İman Asla Kaybolmaz

Yezîd bin Amîre rahimehullah anlatıyor:

“Vefat edeceği hastalığı sırasında Muâz bin Cebel bazen bayılıyor bazen de ayılıyordu. Yine bir defasında o kadar uzun süre baygın kaldı ki onun vefat ettiğini zannettik. Sonra ayıldı. Ben onun karşısında ağlıyordum.

‘Niçin ağlıyorsun ey Yezîd?’ diye sordu.

‘Allah’a yemin ederim ki senden gelmekte olan bir dünya menfaatinin kesilmesinden ya da aramızda bir akrabalık bulunmasından dolayı ağlamıyorum. Ben senden dinlemekte olduğum ilim ve hakikatin kesileceğini düşünerek ağlıyorum’ dedi. Bunun üzerine Muâz bin Cebel radıyallahu anh,

‘Sakın ağlama. Çünkü ilim ve iman asla kaybolmaz. Arayanlar bu ikisini mutlaka elde ederler. Sen de ilmi İbrâhîm aleyhisselamın istediği yerden iste. İbrâhîm aleyhisselam nerede olduğunu bilmediği ilim ve imanı *‘Ben Rabbime gidiyorum. O beni doğru yola iletecektir’* (Sâffât suresi, 37/99) demek suretiyle Allah’tan istemiştir.

Vefatımdan sonra aradığın bir şeyi bulamayacak olduğunda bunu halkın ileri gelen dört kişisinden birine sor. Bunlar; Abdullah ibni Mes’ûd, Selmân el-Fârisî, Abdullah bin Selâm ve Uveymir (Ebu’d-Derdâ’dır). Hikmet sahibi kimselerin hatalarından ve münafıkların hükümlerinden sakın!’ dedi. Yezîd bin Amîre,

‘Hikmet sahibi kimselerin hatalarını nasıl anlayacağım?’ diye sordu. Muâz bin Cebel radıyallahu anh,

‘Şeytan, insanın dini üzerine batıl bir söz atar. O da düşünmeksizin bu sözü söyleyiverir. Münafıklar da bazen hakkı söyleyebilir. İlim ve hakikati nereden gelirse gelsin kabul et! Çünkü hakkın üzerinde bir nur vardır. Sakın çözülmesi güç işlerle uğraşmaya kalkışma’ diye cevap verdi.”[425]

E. SAHABELERE İLK ÖNCE İMANIN ÖĞRETİLMESİ

1. Sahabenin Kur’an Öğrenmeden Önce İman Sahibi Olması

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben uzun bir ömür sürdüm. Biz Kur’an’ı öğrenmeden önce iman sahibi oluyorduk. Sonra Peygamber aleyhisselama bir sure iner, biz de aynen sizler gibi bunlardaki helal ve haramlarla öğrenilmesi gereken emir ve yasakları öğrenirdik.

Daha sonra öyle kimseler gördüm ki henüz tam olarak iman etmeden önce Kur'an-ı Kerim'i başından (Fâtiha'dan) sonuna kadar okumasına rağmen ondaki emirleri ve yasakları bilmez, çürük hurmaları saçtığı gibi saçar gider."[426]

2. Sahabenin Kur'an'dan Önce İmanı Öğrenmeleri

Cündüb bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

"Biz ergenlik çağına ermek üzere birer genç iken Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber idik. Biz Kur'an-ı Kerim'i öğrenmeden önce imanı öğrendik. Ondan sonra Kur'an'ı öğrendik. Kur'an sayesinde de imanımız fazlalaştı. (Daha da kuvvetlendi.)"[427]

F. İSLAM'IN VE FARZLARIN ÖĞRETİLMESİ

1. Peygamber Aleyhisselamın Ebû Rifâa'ya Dini Öğretmesi

Ebû Rifâa radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben (bir gün) Peygamber aleyhisselamın yanına vardım. O sırada Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem hutbe okumaktaydı. Ben, 'Ey Allah'ın Resûlü! Ben garip biriyim ve dinimi öğrenmek istiyorum' dedim.

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem hutbesini yarıda kesti, minberden inip yanıma geldi. Hatırladığım kadarıyla oturması için kendisine ayakları demirden yapılmış bir kürsü getirildi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onun üzerine oturarak bana Allah'ın kendisine öğrettiklerinden yeterli gördüğü kadarını öğretti. Sonra da minbere çıktı ve hutbesini bıraktığı yerden devam etmek suretiyle tamamladı."[428]

G. NAMAZIN ÖĞRETİLMESİ

1. Peygamber Aleyhisselamın Sahabelerine Namazı Öğretmesi

Ebû Mâlik el-Eşcâî yoluyla babası anlatıyor:

"Bir kişi Müslüman olduğunda Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona ilk olarak namazı öğretirdi."[429]

2. Peygamber Aleyhisselamın Hz. Ömer'e ve Abdullah ibni Mes'ûd'a Teşehhüdü Öğretmesi

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

"Ömer radıyallahu anh elimden tutarak bana *'ettahiyyâtü lillâhi ve's-salavâtü ve't-tayyibâtü'l-mübârekâtü lillâhi...'* (Dil, vücut ve mal ile yapılan bütün ibadetler Allah içindir)" şeklinde teşehhüdü öğretti, sonra da:

'Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, teşehhüdü bana aynen bu şekilde öğretmişti' dedi."[430]

* Abdurrahmân bin Abdülkârî rahimehullah anlatıyor:

"Ben Ömer'in minberi üzerinde 'ettahiyyâtü lillâhi...' demek suretiyle halka teşehhüdü öğrettiğini bizzat gördüm."[431]

*Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bizlere Kur'an surelerini öğrettiği gibi teşehhüdü de öğretirdi."[432]

*Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem elimi mübarek elleri arasına alıp bana Kur'an'dan herhangi bir sûreyi öğrettiği gibi teşehhüdü öğretti."[433]

3. Huzeyfe Radıyallahu Anhın Namazı Güzel Kılmayan Birine Nasıl Kılması Gerektiğini Öğretmesi

Zeyd bin Vehb rahimehullah anlatıyor:

"Huzeyfe radıyallahu anh bir gün mescide girdiğinde orada rükû ve secdeleri tam olarak yapmayan birisini gördü. Adam namazını bitirdiğinde yanına giderek 'Sen ne zamandan beri namazı böyle kılıyorsun?' diye sordu. Adam,

'Kırk seneden beri' diye cevap verdi. Bunun üzerine Huzeyfe radıyallahu anh,

'O hâlde sen kırk seneden beri namaz kılmamışsın. Eğer namazı bu şekilde kıldığın hâlde ölürsen Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin üzerinde yaratıldığı fıtrat üzerinde ölmüş olmazsın' dedi.

Sonra da ona namazı güzel bir şekilde öğreterek 'Kişi, rükû ve secdelerini tam olarak yapmak şartıyla namazını hızlandırabilir' dedi."[434]

Ğ. ZİKİR VE DUALARIN ÖĞRETİLMESİ

1. Hz. Ali'nin Abdullah ibni Ca'fer'e Gerekli Zikir ve Duaları Öğretmesi

Abdullah ibni Ca'fer radıyallahu anh anlatıyor:

"Abdullah ibni Ca'fer radıyallahu anh kızlarına bazı dualar öğretir ve onları okumalarını emreder, bu duaları Ali radıyallahu anhdan öğrendiğini söylerdi. Ali radıyallahu anh şöyle demişti:

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem sıkıntılı anlarında veya zor bir işle karşılaştığında şöyle dua ederdi:

'Lâ ilâhe illallâhu'l-halîmu'l-kerîm. Sübhânehû, tebârekâllâhu rabbü'l-âlemîn ve rabbü'l-arşi'l-azîm. Ve'l-hamdü lillâhi rabbi'l âlemîn.'

(Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O, Halîm ve Kerîm'dir. Âlemlerin ve yüce Arş'ın rabbi olan Allah uludur ve ortaklardan münezzehtir. Ben âlemlerin rabbi olan Allah'a hamd ederim.)"[435]

H. MEDİNE-İ MÜNEVVERE'YE GELEN MİSAFİRLERE İSLAM'IN ÖĞRETİLMESİ

1. Peygamber Aleyhisselamın Sahabelerine, Abdükaysoğulları Heyetine İslam'ı Öğretmelerini Emretmesi

Şihâb bin Abbâd rahimehullah, Abdülkaysoğulları heyetinden birisinin şöyle söylediğini işitti:

"Biz Peygamber aleyhisselamın yanına vardığımızda orada bulunan sahabeler gelişimize çok sevindiler ve bize yer açtılar. Oturduğumuzda Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Hoşgeldiniz' buyurdu. Sonra bize dua ederek *'Önderiniz kimdir?'* diye sordu.

Biz hepimiz Münzir bin Âiz'i işaret ettik. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Şu, yüzünde yara izi olan mı?’ buyurdu.

Çünkü Münzir’in yüzünde bir merkep çiftesinin izi vardı. İşte o günden itibaren Münzir’e, ‘yüzünde yara izi olan’ manasına gelen “Eşecc” denilir oldu. Biz, ‘Evet, ey Allah’ın Resûlü, önderimiz odur’ dedik.

O, Peygamber aleyhisselamın huzuruna hepimizden sonra girmişti. Çünkü develerimizi bağlayarak eşyalarımızı bir araya getirmişti. Bunları yaptıktan sonra da yolculuk sırasında giydiği elbiseleri çıkarmış ve heybesinde getirdiği yeni ve güzel elbiselerini giymişti. O içeri girdiğinde Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem mübarek sırtlarını bir yere dayamışlar ve ayaklarını da uzatmışlardı. Eşecc’in geldiğini gören halk,

‘Ey Eşecc! Buraya buraya!’ diyerek ona yer açtı. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ayaklarını toplayarak *‘Ey Eşecc! Buraya gel’* buyurdu.

O da gidip Peygamber aleyhisselamın sağ tarafına oturdu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onunla ilgilenip kendisine iltifatlarda bulundu. Sonra da memleketini sordu, Safâ ve Müşakkar köyleri ile bunların dışında kalan Hecer şehrinden bazı köylerin isimlerini saydı. O zaman Eşecc,

‘Anam-babam sana feda olsun, ey Allah’ın Resûlü! Sen bizim memleketin köylerini bizden daha iyi biliyorsun’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Zamanında sizin memlekete gitmiştim. Oranın halkı bize çok iyi davranmıştı’ buyurdu. Sonra da ensara dönerek şöyle devam etti:

‘Ey ensar topluluğu! Bu kardeşlerinize ikramda bulunun. Çünkü onlar Müslümanlıkta sizin gibi olup düşünce ve dil bakımından da size en yakın insanlardır. Başkalarının Müslüman olmamak için öldürülmeyi göze aldığı bir sırada bu kardeşleriniz hiçbir zorlama olmaksızın kendiliklerinden Müslüman olmuşlardır.’ Ertesi sabah Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bize,

‘Kardeşlerinizin size yaptıkları ikramları ve hizmetleri nasıl buldunuz?’ diye sordu. Biz de ‘Onlar bize çok iyi davrandılar. Altımıza yumuşak yataklar serip bize çok güzel yemekler yedirdiler. Bu arada da Allah’ın kitabını ve peygamberinin sünnetini öğrettiler’ diye karşılık verdik.

Bu durum Peygamber aleyhisselamın çok hoşuna gitti ve bizlere teker teker ne öğrendiğimizi sordu. Biz de öğrendiklerimizi kendisine söyledik. Bazılarımız Tahiyyât duasını, bazılarımız ümmü'l-kitâb'ı (Fâtiha suresi), diğer bazılarımız ise bir ve iki sûre veya sünneti öğrenmişti."[436]

I. YOLCULUKTA İLİM ÖĞRETİLMESİ VE CİHAD ZAMANINDA İLİM ÖĞRENİLMESİ

1. Yolculukta İlim Öğretilmesi

a. Peygamber Aleyhisselamın Veda Haccı Yolculuğunda Sahabelerine İslam'ın Hükümlerini Öğretmeleri

Câbir radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Medine'de dokuz sene kaldı. Bu müddet içerisinde hacca gitmedi. (Onuncu sene olduğunda) Resûlullah insanlara, 'Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bu sene hacca gidecek' diye ilan ettirdi.

Bunun üzerine birçok kimse Medine'ye geldi. Hepsi de Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme uymayı ve onun yaptığını yapmayı arzuluyordu. Böylece Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem zilkàde ayının yirmi beşinci günü Medine'den yola çıktı. Biz de onunla birlikteydik. Zülhuleyfe'ye vardığımızda Ebû Bekir'in hanımı Esmâ binti Umeys radıyallahu anhâ, oğlu Muhammed'i dünyaya getirdi. Bunun üzerine Peygamber aleyhisselama haber göndererek:

'Ben ne yapacağım?' diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona,

'Önce boy abdesti alsın. Sonra da bir kumaş parçasıyla avret yerini sıkıca bağlasın, ardından 'lebbeyk Allahümme lebbeyk' diye telbiye getirsin' buyurdu.

Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yola koyuldu. Nihayet dişi devesi Beydâ denilen yere ayak bastı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Lebbeyk Allahümme lebbeyk! Lebbeyk, lâ şerîke leke lebbeyk! İnne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk lâ şerîke lek'* diyerek tehlil ve telbiye getirmeye başladı.

Müslümanlar da bu sözleri tekrarlıyordu. Bazıları ise (buna) *zü'l-meâric* ve benzer kelimeler de ekliyordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ise bunu işitiyor ve onlara bir şey demiyordu.

Ben bu yolculuk sırasında Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin önünün, gözün alabileceği yerlere kadar yaya ya da süvarilerle dolu olduğunu gördüm. Arkasında, sağında ve solunda da durum böyleydi.

Kur'an-ı Kerim, aramızda bulunan Peygamber aleyhisselama iniyordu. Onun tevilini en iyi Resûlullah bildiği için biz kendisine bakıyor ve o nasıl amel ediyorsa biz de aynısını yapıyorduk."[437]

2. Cihad Zamanında İlim Öğrenilmesi

Sahabelerin Cihad ile İlim Öğrenimini Bir Arada Yürütmeleri

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

"Biz cihada çıktığımızda Peygamber aleyhisselamın hadislerini dinleyip ezberlemeleri için bir veya iki kişiyi geride bırakırdık. Cihaddan dönüşümüzde bu kişiler, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemden dinlediklerini bize söylerlerdi.

Daha sonra biz de bu hadisleri 'Peygamber şöyle buyurdu...' demek suretiyle insanlara aktarıyorduk."[438]

İ. GEÇİM TEMİNİ İLE İLİM ÖĞRENİMİNİN BİRLİKTE SÜRDÜRÜLMESİ

1. Hz. Ömer ile Ensardan Bir Komşusunun Nöbetleşe İlim Talep Etmeleri

Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Ensardan bir komşumla birlikte Ümeyye bin Zeydoğulları kabilesinde oturmaktaydık. Burası Medine’nin avâlî denilen yeriydi.

Biz Peygamber aleyhisselamın yanına gidip ilim öğrenme hususunda anlaşmıştık. Bir gün o gidiyor, bir gün de ben gidiyordum. Ben gittiğimde, o gün inen vahiy ve diğer şeylerle ilgili haberleri ona getiriyordum. O da Peygamber aleyhisselamın yanına gittiğinde bunun aynısını yapıyordu.

Ensardan arkadaşım nöbeti olduğu gün yine gitmişti. (Akşam dönüşünde) kapımı acele acele çalarak ‘Ömer burada mı?’ diye sordu. Onun bu telaşlı tavrından fena hâlde irkilerek kapıya doğru gittim. ‘Bugün büyük bir şey oldu. (Peygamber, hanımlarını boşadı)’ dedi.

Bunun üzerine (Medine’ye gidip kızım) Hafsa’nın odasına gittim. Hafsa ağlamaktaydı. Ona, ‘Peygamber aleyhisselamın sizi boşadıkları doğru mu?’ diye sordum. Hafsa, ‘Bilmiyorum’ dedi.

Sonra Peygamber aleyhisselamın yanına vardım. Ayakta durarak ‘Ey Allah’ın Resûlü! Hanımlarınızı boşadınız mı?’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Hayır’ buyurdu. Bunun üzerine ben, ‘Allâhuekber!’ diye tekbir getirdim.”[439]

2. Berâ bin Âzib’in Bir Sözü

Berâ bin Âzib radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz sahabeler olarak Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin bütün hadislerini (devamlı surette) dinleyemiyorduk. Çünkü hepimizin tarlaları ve uğraşları vardı. Bundan dolayı devamlı suretle Peygamber aleyhisselamın yanında kalamıyorduk. Ancak şu var ki o gün insanlar yalan söylemiyorlardı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemle birlikte bulunanlar, olup biteni orada bulunmayanlara olduğu gibi anlatıyorlardı.”[440]

* Yine Berâ bin Âzib radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz aktardığımız her hadisi bizzat Peygamber aleyhisselamdan dinlemiş değiliz. Develerimizi güttüğümüz sırada bazı arkadaşlarımız Peygamber aleyhisselamın yanında kalarak onu dinliyor ve sonra da bunları bize anlatıyorlardı.”[441]

3. Talha bin Ubeydullah'ın Bir Sözü

Ebû Enes Mâlik bin Ebî Âmir el-Esbahî rahimehullah anlatıyor:

"Ben bir gün Talha bin Ubeydullah'ın yanında oturuyordum. Adamın biri gelip şöyle dedi:

'Ey Ebû Muhammed! Vallahi biz şu Yemenli'nin (Ebû Hureyre) mi yoksa sizin mi Resûlullah'ı daha iyi tanıdığını bilmiyoruz. Bu Ebû Hureyre, Peygamber aleyhisselamın ağzından hadis uyduruyor' dedi. Bunun üzerine Talha bin Ubeydullah radıyallahu anh şöyle karşılık verdi:

Allah'a yemin ederim ki biz, onun söylediği hadisleri Peygamber aleyhisselamdan dinlediğinden asla şüphe etmeyiz. Çünkü o bizim dinlemediklerimizi dinlemiş ve bilmediğimiz şeyleri öğrenmiştir. Biz o zamanlar servet sahibi kimselerdik. Evlerimiz ve çoluk çocuğumuz vardı. Bundan dolayı Peygamber aleyhisselamın yanına ancak günün iki tarafında (sabah ve akşam) uğrayabiliyorduk.

Ebû Hureyre'ye gelince; onun ne malı ne ailesi ne de çocukları vardı. O daima peygamberle birlikteydi. Peygamber nereye giderse o da oraya giderdi. Başta da söylediğim gibi biz onun, bizim bilmediklerimizi bildiğinden ve işitmediklerimizi işittiğinden şüphe etmeyiz. Sahabeler olarak hiçbirimiz onu Peygamber aleyhisselamın ağzından hadis uydurmakla itham etmeyiz."[442]

4. Çalışmadan Önce Dinin Öğrenilmesi

Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

"Bizim pazarımızda ancak dinde (dinin alışveriş meselelerinde) derin bilgi sahibi âlim kimseler alışveriş yapabilir."[443]

J. MÜSLÜMAN'IN KENDİ AİLE FERTLERİNE İLİM ÖĞRETMESİ

1. Hz. Ali'nin "Nefsinizi ve Aile Fertlerinizi Ateşten Koruyunuz" Ayetini Yorumlaması

Ali radıyallahu anh anlatıyor:

"Yüce Allah'ın, *'Ey iman edenler! Nefsinizi ve aile fertlerinizi, tutuşturucusu insanlarla taşlar olan ateşten koruyunuz'* (Tahrîm suresi, 66/6) ayet-i kerimesi hakkında Hz. Ali şöyle dedi:

Yani nefsinize ve aile fertlerinize faydalı ve hayırlı şeyler öğretiniz demektir."[444]

2. Peygamber Aleyhisselamın İnsanlara Aile Fertlerini Eğitmelerini Emretmesi

Mâlik bin Huveyris radıyallahu anh anlatıyor:

"Biz (bir defasında heyet hâlinde) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanına vardık. Yaşları birbirine yakın gençlerdik. O'nun yanında yirmi gece kaldık. Allah'ın Resûlü, ailelerimizi özlediğimizi fark edince bize ailelerimizden geride kimleri bıraktığımızı sordu. Biz de (durumumuzu) bildirdik. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bize gayet yumuşak ve merhametliydi. Şöyle buyurdu:

Ailelerinize dönünüz, (öğrendiklerinizi) onlara öğretiniz ve (yapmaları gereken vazifelerini) emrediniz. Benim nasıl namaz kıldığımı gördüyseniz siz de öylece namaz kılınız. Namaz vakti geldiği zaman sizden birisi ezan okusun ve (yaşça) en büyüğünüz size imam olsun."[445]

K. İLİM ÖĞRENMEK İÇİN YOLCULUK YAPMAK

1. Ukbe bin Âmir'in Bir Hadisin Mahiyetini Öğrenmek için Mesleme bin Muhalled'in Yanına Gitmesi

Mekhûl rahimehullah anlatıyor:

"Ukbe bin Âmir radıyallahu anh, Mesleme bin Muhalled radıyallahu anhın evine gitti. Kapıcılarla konuşmaktaydı. Derken Mesleme bin Muhalled onun sesini işitti. İçeri girmesi için izin verdi. Fakat Ukbe bin Âmir (içeri girmeyerek),

'Ziyaret için gelmedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin filanca gün, *'Kim din kardeşinin bir ayıbını öğrenir de bunu kimseye söylemeksizin gizleyecek olursa Allah da kıyamet gününde onun günahlarını örter'* diye buyurduğunu hatırlıyor musun?' diye sordu.

O da ‘Evet, hatırlıyorum’ karşılığını verdi. Bunun üzerine Ukbe bin Âmir radıyallahu anh,

‘Ey Mesleme! İşte ben sana bunun için gelmiştim’ dedi.”[446]

L. İLMİN BÜYÜKLERDEN ÖĞRENİLMESİ, İLİM ÖĞRENMEK İSTEYENLERE İLTİFATTA BULUNULMASI, İLİM MECLİSLERİ VE ÂLİMLERLE OTURMAK

1. İlmin Büyüklerden Öğrenilmesi

Abdullah ibni Mes’ûd’un İlmin Büyüklerden Alınması Gerektiğini Söylemesi

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor:

“İnsanlar ilmi Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin arkadaşlarından ve büyüklerinden aldıkları sürece hayır ve iyilik içerisinde olacaklardır. İlmi küçüklerinden almaya başladıkları gün ise helaklerinin başlangıcıdır.”[447]

2. İlim Öğrenmek İsteyenlere İltifatta Bulunulması

a. Peygamber Aleyhisselamın İlim Öğrenmek İsteyen Safvân bin Assâl’a İltifatta Bulunması

Safvân bin Assâl el-Murâdî radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben (bir gün) mescitte bulunduğu sırada Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanına vardım. Bu sırada Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kızıl bir abaya bürünmüştü.

‘Ey Allah’ın Resûlü! Ben bir şeyler öğrenmek için geldim’ dedim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Hoş geldin, ey ilim talebesi!’ buyurdu.”[448]

b. Ebû Saîd el Hudrî’nin İlim Talep Edenlere İltifatta Bulunması

Ebû Hârûn rahimehullah anlatıyor:

“Biz (ilim öğrenmek için) Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhın yanına giderdik. (Her gidişimizde bize),

‘Peygamber aleyhisselamın (bize) vasiyet etmiş olduğu kimselere merhaba!’ Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bizlere, *‘İnsanlar size bağlıdırlar. Yeryüzünün çeşitli yerlerinden dinin hükümlerini öğrenmek için birçok insan size gelecektir. Ben size, yanınıza gelen bu insanlara iyi davranmanızı tavsiye ediyorum’* buyurdu’ derdi.”[449]

* Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bize,

‘Yeryüzünün çeşitli bölgelerinden birçok insan dinlerini sormak üzere size geleceklerdir. Size bu kişilere iyi davranmanızı ve kendilerine yer vermenizi tavsiye ediyorum. Onlara bildiklerinizi öğretiniz ve ‘Hoş geldiniz, hoş geldiniz! Yaklaşınız!’ deyiniz’ buyurdu.”[450]

Bir rivayette, *“Allah’ın size öğrettiklerinden sizler de onlara öğretiniz”* ifadesi vardır.

c. Ebû Hureyre’nin İlim Öğrenmek İsteyenlere İltifatta Bulunması

İsmâîl rahimehullah anlatıyor:

“Biz bir gün hasta ziyaretinde bulunmak için Hasan el-Basrî rahimehullahın yanına girdik. Odayı doldurduk. Bunun üzerine ayaklarını toplayarak şöyle dedi:

(Bir defasında) biz de hasta ziyaretinde bulunmak için Ebû Hureyre’nin yanına girdik. Öyle ki (sizin gibi) odayı doldurduk. Ayaklarını topladı. Sonra şöyle dedi:

Biz Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanına girmiştik. Öyle ki odayı doldurduk. O sırada yan tarafına dayanmıştı. Bizi görünce ayaklarını topladı ve *‘Benden sonra size ilim talep etmek üzere bazı kimseler gelecektir. Kendilerine selam vererek sevgi gösteriniz ve bildiklerinizden öğretiniz’* buyurdu.

Allah’a yemin ederim ki öyle kimseler gördük ki bunlar, yanlarına vardığımızda bize ne selam verdiler ne sevgi gösterdiler ne de bir şeyler öğrettiler. Öğrenmek için gittiğimizde bize cefadan başka bir şey vermediler.”[451]

3. İlim Meclisleri ve Âlimlerle Oturmak

Abdullah ibni Mes'ûd'un İlim Meclislerini Övmesi

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"İçinde hikmet ve ilimden bahsedilen meclis ne güzel bir meclistir."[452]

* Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"İnsanların önderleri, takva sahibi kimselerdir. Fakihler ise onların komutanlarıdır. Bunların meclislerine devam etmek insanlar için bir kazançtır."[453]

M. ÂLİMLERİN VE İLİM TALEBELERİNİN ADABI

1. Peygamber Aleyhisselamın Zina Edebilmek için İzin İsteyen Bir Genci Tatlılıkla İkna Etmesi

Ebû Ümâme el-Bâhilî radıyallahu anh anlatıyor:

"Kureyş'ten bir genç, Peygamber aleyhisselama gelip:

'Ey Allah'ın Resûlü! Zina hususunda bana izin ver' dedi. Bunun üzerine orada bulunanlar gence dönüp 'Sus, sus!' diye onu engellemeye çalıştılar. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Onu bırakın (yanıma gelsin)' buyurdu. Genç, Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme biraz yaklaştı. Resûlullah Efendimiz, *'Sen annenin zina etmesini ister misin?'* buyurdu. Genç,

'Hayır vallahi! Allah beni sana feda eylesin. (Tabii ki istemem)' diye karşılık verdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'(Sen nasıl istemiyorsan diğer) insanlar da annelerinin zina etmesini istemezler. Peki, sen kendi kızının zina etmesini ister misin?'* buyurdu. Genç,

'Hayır vallahi! Allah beni sana feda eylesin. (Tabii ki istemem)' diye karşılık verdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'(Sen nasıl istemiyorsan diğer) insanlar da kızlarının zina etmelerini istemez. Söyle bakalım; sen kız kardeşinin zina etmesini ister misin?'* buyurdu. Genç yine 'Hayır vallahi! Allah beni sana feda eylesin. (Tabii ki istemem)' diye karşılık verdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘(Sen nasıl istemiyorsan diğer) insanlar da kız kardeşlerinin zina etmesini istemezler. Peki, öyleyse halanın zina etmesini ister misin?’ diye sordu. Genç,

‘Hayır vallahi! Allah beni sana feda eylesin. (Tabii ki istemem)’ diye karşılık verdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘İnsanlar da halalarının zina etmesini istemez. Peki, sen teyzenin zina etmesini ister misin?’ buyurdu. Genç yine

‘Hayır vallahi! Allah beni sana feda eylesin. (Tabii ki istemem)’ diye karşılık verdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘(Diğer) insanlar da (senin gibi) teyzelerinin zina etmesini istemez’ buyurdu. Sonra mübarek elini onun omzuna koyarak *‘Rabbim! Bu kulunun günahlarını bağışla, kalbini her türlü kötülükten arındır. Onu zinadan koru’* diye dua etti.

Bu duadan sonra hiç kimse bu gencin kadınlara dönüp baktığını görmedi.”[454]

2. Peygamber Aleyhisselamın Sözünü Üç Kere Tekrarlaması

Ebû Ümâme el-Bâhilî radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem konuştuğu zaman iyice anlaşılması için sözünü üç kere tekrar ederdi.”[455]

3. Hz. Âişe’nin İbni Ebi’s-Sâib’e Bir Şey Öğretirken Üç Şeye Dikkat Etmesini Emretmesi

Şa’bî rahimehullah anlatıyor:

“Âişe radıyallahu anhâ, Medine halkının vaizi İbni Ebi’s-Sâib’e, ‘Üç şey vardır ki bunlar hususunda ya benim dediklerimi yaparsın ya da senden davacı olurum’ dedi. İbni Ebi’s-Sâib,

‘Ey mü’minlerin annesi! Bu üç şeyin ne olduğunu söyle de sana tâbi olayım’ deyince Âişe radıyallahu anhâ şöyle söyledi:

Birincisi, dua ederken sakın süslü sözler kullanma. Çünkü Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ve sahabeleri böyle yapmazlardı.

İkincisi, cuma günü Müslümanlar’a üç defadan fazla vaaz etme ki onları Allah’ın kitabından usandırmayasın.

Üçüncüsü de konuştukları sırada aralarına girerek insanların sözlerini kesme. Onları kendi hâllerine bırak. Ancak gelip vaaz etmeni istediklerinde vaaz et.”[456]

4. Peygamber Aleyhisselamın Yemen’e Muallim Olarak Göndereceği Muâz bin Cebel ile Ebû Mûsâ el-Eş’arî’ye Bazı Tavsiyelerde Bulunması

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Muâz bin Cebel ile Ebû Mûsâ el-Eş’arî’yi Yemen’e gönderdi. (Yola çıkmadan önce ikisine), *‘Birbirinizle yardımlaşın ve birbirinizin sözüne kulak verin. Müjdeleyin, nefret ettirmeyin’* buyurdu.

Muâz bin Cebel radıyallahu anh, Yemen’e vardıklarında bir hutbe verip halkı İslam’a ve Kur’an’a davet ederek ‘Size cennetlik ve cehennemliklerden haber vereyim mi? Hayırla yâd edilen kimse cennetliktir. Kendisinden kötülükle bahsedilen kimse ise cehennemliktir’ dedi.”[457]

5. Bir Araya Gelen Sahabelerin Fıkıhtan[458] Konuşmaları

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber aleyhisselamın sahabeleri bir yerde oturdukları zaman Kur’an okumaları ya da birisine Kur’an okumayı öğretmeleri dışında konuşmaları hep fıkıh üzerine olurdu.”[459]

N. BİR TOPLULUĞUN İLİM ÖĞRENEBİLMESİ İÇİN İÇLERİNDEN BİRİNİN FEDAKÂRLIKTA BULUNMASI

1. Osmân bin Ebi’l-Âs’ın, Peygamber Aleyhisselamın Yanına Girmeyerek Arkadaşlarının Hayvanlarını Beklemesi

Osmân bin Ebi’l-Âs radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme gönderilen Sakîf heyeti içerisinde ben de vardım. Peygamber aleyhisselamın kapısına (geldiğimizde yolculuk sırasında giydiğimiz) elbiseleri yenileriyle değiştirdik. Arkadaşlarım, ‘Develerimizi kim bekleyecek?’ dediler.

Herkes Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanına girmek istiyordu. Hiç kimse geride kalmak istemedi. Ben onların yaşça en küçükleriydim.

‘Dilerseniz sizin için kalırım. Fakat çıktıktan sonra benim de Peygamber aleyhisselamın yanına girip çıkmam için devemi tutacağınıza dair söz vermelisiniz’ dedim. Onlar, ‘Bunu senin için yaparız’ dediler.

Söz vererek içeri girdiler. Çıktıklarında ise ‘Haydi, gidelim!’ dediler.

‘Nereye?’ diye sordum.

‘Ailemizin yanına’ dediler. Ben de ‘Ben ailemi (peygamberi görmek için bırakıp) geldim. Peygamber aleyhisselamın kapısına kadar gelip de geri mi döneceğim? Onun yanına girmeyecek miyim? Bildiğiniz üzere onun yanına gideceğim’ dedim. Onlar,

‘O hâlde acele et. Biz sana da bize de yetecek kadarını sorup öğrendik. Sorulmadık hiçbir şey bırakmadık’ dediler.

Böylece Peygamber aleyhisselamın yanına girdim ve ‘Ey Allah’ın Resûlü! Bana dinimi öğretmesi ve beni onda fakih kılması için Allah’a yalvarır mısınız?’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ne söyledin?’ buyurdu. Sözümü tekrar ettim.

Allah’ın Resûlü, *‘Sen arkadaşlarından hiçbirinin istemediği bir şeyi benden istedin. Git, hem onların hem de yanına gelecek kavminin emîrisin’* buyurdu.”[460]

O. SORU SORMA ADABI VE ÖĞRENİLEN ŞEYLERİN MÜZAKERE EDİLMESİ

1. Fedâle bin Ubeyd’in Arkadaşlarına Öğrendiklerini Müzakere Etmelerini Tavsiye Etmesi

Fedâle bin Ubeyd radıyallahu anh anlatıyor:

“Fedâle bin Ubeyd radıyallahu anh kendisinden bir şeyler öğrenmek için gelen arkadaşlarına,

‘Benden öğrendiklerinizi kendi aranızda müzakere ediniz ve sık sık tekrarlayınız... Birbirinize müjde veriniz. Allah mükâfatınızı versin. Sizi sevsin ve sizi sevenleri de sevsin... Anlayamadığınız yerleri tekrar tekrar sorunuz. Çünkü her bir sorunun sevabı, ilkinin sevabı gibidir. Konuştuğunuzda ara sıra Allah’tan bağışlanma dileyiniz’ derdi.”[461]

2. Ebû Saîd el-Hudrî’nin İlmin Müzakere Edilmesi Gerektiğini İfade Etmesi

Ebû Nadre rahimehullah anlatıyor:

“Ben bir gün Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anha, ‘Bize hadis yaz’ dedim. Şöyle karşılık verdi:

Size hadis yazmayacağız ve onu Kur’an yapmanıza izin vermeyeceğiz. Sizler hadisleri bizden, bizim Peygamber aleyhisselamdan aldığımız gibi alınız. Sonra da kendi aranızda müzakere ediniz. Böylece birbirinize (öğrendiğiniz) hadisi hatırlatmış olursunuz.”[462]

3. Hz. Ömer’in Anlamını Bilmediği Bir Ayetin Manasını Sorması

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“Ömer radıyallahu anh (bir gün),

‘Bu gece bir ayet okudum. Beni uykusuz bıraktı. Yüce Allah, *‘Biriniz ister mi ki kendisinin altından ırmaklar akan, içinde her çeşit meyvesi bulunan, hurmalardan ve üzümlerden oluşmuş bir bahçesi olsun; kendisinin üstüne tam ihtiyarlığın çöktüğü, aciz çocuklarının da bulunduğu bir sırada birden ateşli bir kasırga gelsin de bahçeyi yakıp kül etsin? Allah düşünesiniz diye size ayetleri böyle açıklıyor’* (Bakara suresi, 2/266) ayetiyle neyi kastetmiştir?’ diye sordu. Orada bulunanlardan birisi,

‘Allah daha iyi bilir’ dedi. Ömer radıyallahu anh,

‘Allah’ın daha iyi bildiğini ben de biliyorum. Fakat size soruyorum. Bunun hakkında hanginizde bilgi varsa ve hanginiz Peygamber aleyhisselamdan bunun hakkında bir şey işitmişse bana haber veriniz’ dedi.

Herkes sustu. Ben çekinerek bir şeyler söyledim. Ömer beni görünce ‘Ey kardeşimin oğlu! Çekinme, kendini küçük görme. Bildiğin bir şey varsa açıkça söyle’ dedi. Ben,

‘Yüce Allah, bu temsil ile kişinin amelini kastetmiştir’ dedim. Ömer radıyallahu anh,

‘Nasıl?’ diye sordu.

‘Bana ancak bu kadar ilham edildi’ dedim.

Bunun üzerine Ömer kendisi açıklamaya başlayıp şunları söyledi:

Ey kardeşimin oğlu! Doğru söyledin. Kişi dünyada en çok ihtiyarladığı ve küçük, bakıma muhtaç çocuklara sahip olduğu zaman böyle güzel bir bahçeye muhtaç olur. Ahirette ise kişi en çok amele muhtaçtır. Sen çok doğru söyledin, yeğenim.”[463]

4. Abdullah ibni Ömer’in Bilmediği Bir Hadisi Hz. Âişe’ye Sordurması

Âmir bin Sa’d bin Ebî Vakkàs yoluyla babası Sa’d bin Ebî Vakkàs radıyallahu anh anlatıyor:

“Sa’d bin Ebî Vakkàs (bir gün) Abdullah ibni Ömer’in yanında oturmaktaydı. Derken Habbâb bin Eret çıkageldi ve:

‘Ey Abdullah ibni Ömer! Ebû Hureyre’nin ne dediğini biliyor musun? Peygamber aleyhisselamın, *‘Kim bir cenazeyle ölünün evinden çıkıp onun cenaze namazını kılar ve gömülünceye kadar ayrılmazsa o kimseye, her biri Uhud dağı kadar büyük iki yığın sevap verilir. Yine cenaze namazını kılıp sonra geri dönen kimseye ise sadece Uhud dağı kadar sevap verilir’* dediğini söylüyor’ dedi. Bunun üzerine Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh,

‘Git, bunu Âişe’ye sor. Peygamber böyle bir şey söylemiş midir? Âişe’nin ne söylediğini gel (bana) söyle’ dedi.

Bu sırada Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh, mescitten bir avuç çakıl taşı alıp elinde döndürmeye başladı. Habbâb bin Eret radıyallahu anh dönüp geldi ve ‘Âişe, Ebû Hureyre’nin doğru söylediğini bildirdi’ dedi. Bunun üzerine Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh elindeki çakıl taşlarını atarak:

‘Biz sevap yığınlarını kaçırmışız!’ dedi.”[464]

* Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

"Beni Peygamber aleyhisselamın sohbetinde bulunmaktan alıkoyacak ne bir eşim ne de ticaretim var. Ben Peygamber aleyhisselamdan bana ya bir kelime öğretmesini veya bir lokma yemek yedirmesini istiyordum' dedi. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh,

'Ey Ebû Hureyre! Sen bizden daha fazla Peygamber aleyhisselamın yanında kalırdın ve daha çok hadis dinlerdin' dedi."[465]

5. Çok Soru Sormanın Sonuçları ve Abdullah ibni Mes'ûd'un Bunu Doğru Bulmaması

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

"Lanetleşme ayeti ancak çok soru sormanın neticesinde nazil olmuştur."[466]

* Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"Abdullah ibni Mes'ûd'a, bir gün çok soru sordular. Bunun üzerine Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh, Hâris bin Kays'a:

'Ey Hâris bin Kays! Bunlar ne istiyorlar?' dedi. O da:

'Bunlar dinlerini öğrenmek istiyorlar. Öğrenirlerse sormazlar' cevabını verince Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh, 'Kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki doğru söyledin' dedi."[467]

Ö. KUR'AN'I ÖĞRENMEK, ÖĞRETMEK VE İNSANLARA OKUMAK

1. Peygamber Aleyhisselamın "Ticarette Kazanç Sağladım" Diyen Adama Kur'an'ı Öğrenmeyi Tavsiye Etmesi

Ebû Ümâme el-Bâhilî radıyallahu anh anlatıyor:

"Bir kişi Peygamber aleyhisselama gelip 'Ey Allah'ın Resûlü! Ben filanca kabilenin hissesini satın aldım. Onu satarak şu kadar kazanç elde ettim' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Sana ondan daha fazla kazanç getireni haber vereyim mi?' buyurdu. O,

‘Böyle bir şey var mı, ey Allah’ın Resûlü?’ deyince Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Evet, bir kişi on ayeti öğrenirse kazancı daha fazladır’ buyurdu.

O kişi gitti, on ayet öğrendi ve gelip bunu Resûlullah’a haber verdi.”[468]

2. Ebû Mûsâ el-Eş’arî’nin Birkaç Kişiye Kur’an Okuması ve Peygamber Aleyhisselamın Bunu Dinlemesi

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Ebû Mûsâ el-Eş’arî radıyallahu anh evinde oturdu. Bazı kimseler onun etrafında bir araya geldi. Derken Ebû Mûsâ onlara Kur’an okumaya başladı. Bir adam Peygamber aleyhisselama geldi ve:

‘Ey Allah’ın Resûlü! Sana hayret edilecek bir şey söyleyeyim. Ebû Mûsâ el-Eş’arî evinde toplanan kimselere Kur’an okuyor’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona,

‘Onlardan hiç kimsenin beni görmeyeceği bir noktada beni tutabilir misin?’ diye sordu. Adam, ‘evet’ dedi.

Böylece Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem çıktı. Adam Resûlullah’ı onların görmediği bir yere oturttu. Ebû Mûsâ el-Eş’arî radıyallahu anhın Kur’an okuyuşunu dinledi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ebû Mûsâ el-Eş’arî, Dâvûd aleyhisselamın mizmarlarından bir mizmar üzerine okuyor’ dedi.”[469]

3. Abdullah ibni Mes’ûd’un Halka Kur’an Öğretmesi ve Buna Teşvik Etmesi

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor:

“Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh bir kişiye (Kur’an’dan) ayet okur, sonra da:

‘Bu ayet, üzerine güneşin doğduğu veya yeryüzünde bulunan her şeyden daha hayırlıdır’ der, öyle ki bütün Kur’an (ayetleri boyunca böyle) söylerdi.”[470]

* Yine Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor:

“Bu Kur’an’dan ayrılmayınız. Çünkü Kur’an, Allah’ın sofrasıdır. Sizden (her) kim Allah’ın sofrasından alma gücüne sahipse alsın. Bu da ilim öğrenmekle olur.”[471]

4. Kur’an’la Meşgul Olmayı Diğer Şeylere Tercih Etmek

Karaza bin Kâ’b rahimehullah anlatıyor:

“Biz Irak’a gitmek üzere Medine’den yola çıktık. Ömer radıyallahu anh bizimle beraber (Medine’ye 3 mil mesafedeki) Sırâr denilen yere kadar yürüdü. Orada abdest aldı. Sonra da ‘Sizinle beraber yürümemin sebebini biliyor musunuz?’ dedi. Biz,

‘Evet, biliyoruz. Biz Peygamber aleyhisselamın sahabeleriyiz. Bundan dolayı bizimle yürüdün’ dedik. Ömer radıyallahu anh,

‘Siz bir memleketin ahalisine gideceksiniz. Onların Kur’an okuyuşları petekteki arıların uğultusu gibidir. Sakın onları hadislerle meşgul etmeyin. Kur’an’ı başka bir şeyle karıştırmayın. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden az hadis rivayet edin. Siz ne yaparsanız onun vebaline ben de ortağım’ dedi.

Irak’a gidince oradakiler, ‘Bize Resûlullah’ın hadislerini aktar’ dediler. Biz de ‘(Halife) Ömer bize böyle yapmayı yasakladı’ dedik.”[472]

P. KASITLI OLARAK KUR’AN’IN MÜTEŞÂBİHLERİNDEN[473] SORAN KİMSEYİ AZARLAMAK

1. Hz. Ömer’in Kur’an’ın Müteşabihlerinden Soran Sabîğ’i Cezalandırması

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhın azatlısı anlatıyor:

“Iraklı Sabîğ, Müslüman askerler arasında Kur’an’ın müteşabihlerini soruyordu. Mısır’a geldi. (Mısır valisi) Amr bin Âs, onu (bir elçiyle halife) Ömer’e gönderdi. Elçi, Ömer’e mektubu getirdi. Ömer mektubu okudu, sonra da ‘O Sabîğ nerede?’ diye sordu. Elçi,

‘Dışarıda bekliyor’ cevabını verince Ömer radıyallahu anh,

‘Gözetle, eğer kaçıp giderse sana ağır bir ceza veririm’ dedi.

Elçi, Sabîğ'i Ömer'e getirdi. Ömer radıyallahu anh ona, 'Sen neleri soruyorsun?' dedi.

O da sorduğu şeyleri Ömer'e anlattı. Ömer onu cezalandırmak için bir sopa istetti ve cezasını verdi. Öyle ki sırtını yara bere içinde bıraktı.

Sonra da onu iyileşmesi için bıraktı. Sabîğ iyileşince Ömer ona aynısını uyguladı. Sonra onu iyileşmesi için bıraktı. Yine aynısını yapmak için onu yanına çağırttı. Sabîğ,

'Ey müminlerin emîri! Eğer beni öldürmek istiyorsan güzel bir şekilde öldür; tedavi etmek istiyorsan Allah'a yemin ederim ki ben tedavi oldum' dedi.

Böylece Ömer, memleketine gitmesi için ona izin verdi. Ebû Mûsâ el-Eş'arî'ye de Müslümanlar'dan hiç kimsenin onunla oturup konuşmamasını emretti. Bu durum Sabîğ'e çok ağır geldi. Ebû Mûsâ el-Eş'arî, Ömer'e: 'Adamın durumu düzeldi' diye yazdı.

Ömer de 'O hâlde halka onunla oturma izni ver' diye cevap yazdı."[474]

R. KUR'AN'I ÖĞRETMEK VE ÖĞRENMEK İÇİN ÜCRET ALMANIN MEKRUH OLMASI

1. Peygamber Aleyhisselamın Kur'an Öğretme Karşılığında Ücret Alınmasını Hoş Karşılamaması

Ubâde ibnü's-Sâmit radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem meşgul oluyordu. Birisi Medine'ye hicret ederek Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme geldiği zaman onu, kendisine Kur'an'ı öğretmesi için birimize teslim ederdi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir ara bana bir kişi teslim etti. Adam evimde yer, içer, yatardı. Ben de ona Kur'an öğretirdim. Adamın işi bitti, sonra evine döndü. Yaptıklarıma karşılık bana bir yay hediye etti. O yayın ağacı ve işçiliği çok güzeldi. Bunu Peygamber aleyhisselama söyledim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Eğer onu boynuna asarsan veya kuşanırsan o, omuzlarının arasında bir ateş parçasıdır' buyurdu."[475]

* Übeyy bin Kâ'b radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben bir kimseye Kur'an'dan bir şey öğrettim. Adam da bana bir elbise hediye etti. Bu durumu Peygamber aleyhisselama söyledim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Eğer onu alırsan ateşten bir elbise giymiş olursun' buyurdu."[476]

2. Peygamber Aleyhisselamın Kur'an Öğretme Karşılığında Yay Alan Kimseye Onu Geri Vermesini Emretmesi

Müsennâ bin Vâil rahimehullah anlatıyor:

"Bir sahabe, Peygamber aleyhisselamın yanına boynunda bir yay asılı olduğu hâlde girdi. O yay Resûlullah'ın hoşuna gitti ve *'Yayın çok güzelmiş. Onu satın mı aldın?'* buyurdu. Adam,

'Hayır. Bunu bana, oğluna Kur'an okumayı öğrettiğim bir kişi hediye etti' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'(Bunu aldığın için) Allah'ın senin boynuna ateşten bir yay astırmasını ister misin?' buyurdu. Adam, 'hayır' deyince Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'O hâlde yayı götür, geri ver' buyurdu."[477]

S. HALKIN KUR'AN'I YANLIŞ ANLAYARAK İHTİLAFA DÜŞMESİNDEN ENDİŞE ETMEK

Müslümanlar'ın İhtilafa Düşmesinden Endişe Duymak

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben Ömer'in yanında oturuyordum. Ona bir mektup geldi. Mektupta 'Kûfe halkından Kur'an okuyan şu kadar kişi var' yazılıydı. O da tekbir getirdi. Ben ise 'Onlar ihtilafa düştüler' dedim. Ömer radıyallahu anh,

'Sus, bunu sana bildiren şey nedir?' dedi.

Böylece Ömer radıyallahu anh öfkelendi. Ben de kalkıp evime geldim. Biraz sonra haber gönderdi. Mazeret göstererek gitmedim. İkinci kez elçiyle 'Sana kesin emir veriyorum, bana geleceksin!' diye emretti. Yanına vardım.

'Sen bir şey söylemiştin' dedi.

‘Ben Allah’tan af talep ediyorum. Bir daha böyle bir şey söylemeyeceğim’ dedim. Ömer radıyallahu anh,

‘Allah aşkına bana tekrar et’ dedi.

‘Sen, ‘Bana şu kadar adamın Kur’an öğrendiği yazıldı’ dedin. Ben de ‘İhtilafa düştüler’ dedim. Ömer,

‘Bunu nereden anladın?’ diye sordu. Şöyle cevap verdim:

‘Ben şu ayeti okudum:

‘İnsanlardan öylesi vardır ki dünya hayatı konusundaki sözleri senin hoşuna gider; o, hasımların en yamanı olduğu hâlde kalbinde olana Allah’ı şahit de tutar. Hâkimiyeti aldığında ise ülkede bozgunculuk çıkarıp ürünleri ve nesilleri yok etmeye çalışır, Allah bozgunculuğu sevmez.’ (Bakara suresi, 2/204-205)

Onlar bunu yaptıkları zaman Kur’an’la amel eden kişi buna sabredemez.’

Sonra da yüce Allah’ın, *‘Ona, ‘Allah’tan kork’ denilse gururu kendisini günaha sürükler. Ona cehennem yeter! Orası ne kötü bir yataktır! İnsanlardan öylesi de vardır ki kendisini Allah’ın hoşnutluğunu kazanmaya adamıştır. Allah, kullarına çok şefkatlidir’* (Bakara suresi, 2/206-207) ayetlerini okudum. Bunun üzerine Ömer,

‘Nefsimi elinde tutan Allah’a yemin ederim ki (bu söylediğin söz) doğrudur’ dedi.”[478]

Ş. HADİSLERLE MEŞGUL OLMAK VE MEŞGUL OLAN KİMSEDE BULUNMASI GEREKEN VASIFLAR

1. Bir Sahabenin Peygamber Aleyhisselamın Hadislerinden Bir Şeyler Öğrenebilmek için Sorular Sorması

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir mecliste bir topluluğa karşı konuşuyordu. Derken bir bedevi geldi ve ‘Kıyamet ne zaman kopacak?’ diye sordu.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem konuşmaya devam etti. Bazıları, ‘Resûlullah onun sözünü işitti fakat bu hoşuna gitmedi’ dediler. Bazıları da ‘Resûlullah bedeviyi işitmedi, o yüzden cevap vermedi’ dediler. Peygamber aleyhisselam konuşmasını bitirdi, sonra *‘Kıyametin ne zaman kopacağını soran kişi nerededir?’* diye sordu.

O kişi, ‘Ey Allah’ın Resûlü! Ben buradayım’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Emanet zayi edildiği zaman kıyametin kopmasını bekle’ buyurdu. Adam,

‘Emanetin zayi edilmesi nasıl bir durumdur?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘İş, ehli olmayan kimseye verildiğinde kıyameti bekle’ buyurdu.”[479]

2. Peygamber Aleyhisselamın Veda Hutbesindeki Emrini Vâbisa’nın Tebliğ Etmesi

Vâbisa radıyallahu anh anlatıyor:

“Vâbisa radıyallahu anh, (Suriye’deki) Rakka şehrinin en büyük mescidinde ramazan ve kurban bayramları gününde ayağa kalkıp ‘Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi Veda haccında gördüm. Halka hutbe okuyor ve şöyle soruyordu:

‘Ey insanlar! En çok saygı gösterilen ay, hangi aydır?’

Onlar da ‘İçinde bulunduğun şu ay!’ dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Hürmete en layık şehir, hangi şehirdir?’ diye sordu. Onlar,

‘Bu şehir’ dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ey insanlar! Sizin kanlarınız, mallarınız, namuslarınız birbirinize haramdır. Tıpkı bu gününüzün, bu ayınızın, bu şehrinizin haram olması gibi. Allah’a kavuşacağınız güne kadar durum böyledir. Ey insanlar! Tebliğ ettim mi?’ buyurdu. Sahabeler,

‘Evet! Sen tebliğ ettin’ dediler. Bunun üzerine Resûlullah ellerini göğe doğru kaldırarak *‘Ya Rabbi! Sen (buna) şahit ol’* buyurdu. Sonra *‘Ey insanlar! Burada bulunanlar, burada olmayanlara (anlattıklarımı) tebliğ etsin’* dedi.

Vâbisa radıyallahu anh devamla dedi ki: O hâlde yaklaşın. Peygamber aleyhisselamın tebliğ ettiği gibi size tebliğde bulunayım.”[480]

3. Ebû Ümâme’nin Talebelerine “Öğrendiklerinizi Halka Öğretiniz” Diye Emretmesi

Mekhûl rahmetullahi aleyh anlatıyor:

“Ben, İbni Ebî Zekeriyyâ ve Süleymân bin Habîb (Suriye’deki) Humus şehrinde Ebû Ümâme’nin yanına girdik ve selam verdik. O da bize,

‘Sizin bu meclisiniz, Allah’ın bize vermiş olduğu nimetlerdendir. Sizin (yapıp yapmadıklarınıza dair) aleyhinize de şahit durumundadır. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem tebliğde bulundu, siz de tebliğde bulununuz’ dedi.”[481]

* Süleym bin Âmir rahimehullah anlatıyor:

“Biz (bir gün) Ebû Ümâme radıyallahu anhın yanında oturuyorduk. Bize çokça hadis naklederdi. Arada bir de ‘Siz anladınız mı? O hâlde size tebliğde bulunulduğu gibi siz de halka tebliğde bulunun’ derdi.”[482]

4. Ebû Hureyre’nin Mescid-i Nebevî’de Cuma Namazından Önce Halka Peygamber Aleyhisselamın Hadislerini Nakletmesi

Âsım bin Muhammed yoluyla babası Muhammed rahmetullahi aleyh anlatıyor:

“Ben (bir gün) Ebû Hureyre radıyallahu anhı gördüm. Cuma günü çıkıp minberin iki topuzuna yapışarak ayakta, ‘Doğru söyleyen ve doğrulanan Allah’ın peygamberi Ebu’l-Kàsım sallallahu aleyhi ve sellem bize şöyle buyurdu’ diye başlar, imanın kapısının açılışını duyuncaya kadar devam eder ve sonra inip otururdu.”[483]

5. Hz. Ömer’in Hadis Rivayetinden Kaçınması

Eslem rahimehullah anlatıyor:

“Biz Ömer’e, ‘Bize Resûlullah’tan hadis naklet’ dediğimizde Ömer radıyallahu anh, ‘Bir harf eksik veya fazla söylemekten korkuyorum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Kim benim ağzımdan kasten yalan söz söylerse o kişi cehennem ateşindedir’* diye buyurdu’ dedi.”[484]

6. Abdullah ibni Mes'ûd'un Hadis Rivayetinden Kaçınması

Amr bin Meymûn rahmetullahi aleyh anlatıyor:

"Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anhın çoğu zaman bir yıl geçtiği hâlde Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemden bir tek hadis rivayet etmediği olurdu.

Bir gün Peygamber aleyhisselamdan bir hadis rivayet ederken rengi bozuldu ve alnından boncuk boncuk ter akmaya başladı.

Abdullah ibni Mes'ûd hadis naklederken 'Bunun gibi veya buna yakın bir şey söyledi' derdi."[485]

7. Ebu'd-Derdâ'nın Hadis Rivayet Ederken "Resûlullah Buna Benzer veya Yakın Bir Şey Söyledi" Demesi

Ebû İdrîs el-Havlânî rahimehullah anlatıyor:

"Ben bir gün Ebu'd-Derdâ radıyallahu anhı gördüm. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden hadis rivayet etmeyi bitirdiği zaman, 'Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem böyle veya buna benzer veya bunun şeklinde söyledi' dedi."[486]

T. SÜNNETE UYMAK VE BİDATİ REDDETMEK

1. Abdullah ibni Mes'ûd'un Sünnete Uyma ve Bidati Reddetme ile İlgili Tavsiyesi

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"Sünnette dengeli olmak bidatteki içtihattan çok daha güzeldir."[487]

2. Sa'd bin Ebî Vakkās'ın Oğluna "Biz Öncüyüz, Bize Uyulur" Demesi

Mus'ab bin Sa'd rahmetullahi aleyh anlatıyor:

"Babam Sa'd bin Ebî Vakkàs radıyallahu anh, mescitte namaz kıldığında hızlı kılar fakat rükû ve secdeleri tam yapardı. Evde kıldığında ise rükû, secde ve namazı uzatırdı. 'Ey babacığım! Mescitte kıldığın zaman hafif kılıyor, evde kıldığın zamansa namazı uzatıyorsun. Bu nasıl oluyor?' diye sordum. Babam,

‘Ey oğul! Biz sahabeler önderiz, bize uyulur’ diye cevap verdi.”[488]

3. Abdullah ibni Mes’ûd’un “Sünnete Uyun, Bidat Çıkarmayın” Demesi

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor:

“Sünnete uyun. Kendiliğinizden bir şey icat etmeyin. Bu size yeterlidir.”[489]

4. Sıla bin Hâris’in Mescitte Ayakta Kıssa Anlatan Bir Adamı Azarlaması

İbni Itr et-Tüceybî rahimehullah anlatıyor:

“Bir adam mescitte ayakta kıssalar naklediyordu. Sıla bin Hâris el-Gıfârî radıyallahu anh,

‘Allah’a yemin ederim ki biz Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin ahdini bırakmadık ve birbirimizin hakkını da çiğnemedik. Sen ve arkadaşların ne diye ikide bir kalkıp kıssa anlatıyorsunuz?’ diyerek onu azarladı.”[490]

5. Abdullah ibni Mes’ûd’un Ayakta Kıssa Anlatan Bir Adamı Mescitte Azarlaması

Amr bin Zürâre rahmetullahi aleyh anlatıyor:

“Ben kıssa anlattığım sırada Abdullah ibni Mes’ûd yanımda durup ‘Ey Amr! Bu yaptığın bidattir. Acaba sen Peygamber aleyhisselamdan ve ashabından daha doğru bir yolda mısın?’ dedi.

Onun bu söylediklerinden sonra herkes dağıldı. Orada benden başka hiç kimse kalmadı.”[491]

U. SAHABE-İ KİRAMIN İÇTİHADI, FETVADA İHTİYATLI OLMAK VE ASHABDAN FETVA VERENLER

1. Sahabe-i Kiramın İçtihadı[492]

Muâz bin Cebel’in, “Kendi Görüşümle İçtihat Ederim” Demesi

Muâz bin Cebel radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Muâz bin Cebel radıyallahu anhı Yemen'e göndereceği zaman, *'Sana bir mesele getirilirse onu nasıl çözüme kavuşturacaksın?'* diye sordu. Muâz bin Cebel radıyallahu anh,

'Allah'ın kitabıyla hükmederim' diye cevap verdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Eğer Allah'ın kitabında bulamazsan (o zaman nasıl hüküm vereceksin)?' diye sordu. Muâz bin Cebel radıyallahu anh,

'Peygamber aleyhisselamın sünnetiyle hükmederim' diye cevap verdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Eğer sünnette de bulamazsan (o zaman nasıl hüküm vereceksin)?' diye sordu. Muâz bin Cebel radıyallahu anh,

'O zaman kendi görüşümle içtihad eder, doğruyu araştırırım' diye cevap verdi.

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem elini Muâz bin Cebel radıyallahu anhın göğsüne vurup *'Hamd o Allah'a mahsustur ki resûlünün elçisini, Resûlullah'ı hoşnut edecek şekilde hareket etmekte başarılı kılmıştır'* buyurdu."[493]

2. Fetvada[494] İhtiyatlı Olmak ve Sahabe-i Kiramdan Fetva Verenler

a. Abdullah ibni Mes'ûd Radıyallahu Anhın Fetva Verirken İhtiyatlı Davranması

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"Her sorulana fetva veren kimse delidir."[495]

b. Peygamber ve Dört Halife Devrinde Fetva Veren Sahabeler

Sehl bin Ebî Hayseme rahimehullah anlatıyor:

"Peygamber zamanında üçü muhacirlerden, üçü de ensardan olmak üzere altı kişi fetva veriyordu: Muhacirlerden Hz. Ömer, Hz. Osmân ve Hz. Ali; ensardan Übeyy bin Kâ'b, Muâz bin Cebel ve Zeyd bin Sâbit."[496]

Ü. SAHABE-İ KİRAMIN İLMİ

1. Ebû Zerr'in Ashabın İlmi Hakkındaki Sözü

Ebû Zerr radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem vefat ettiğinde bize o kadar bilgi bırakmıştı ki havadaki kuşun kanat çırpması bile ondan aldığımız bir bilgiyi hatırlatırdı."[497]

Bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır: "Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Sizi cennete yaklaştıran ve cehennem ateşinden uzaklaştıran bir şey muhakkak size açıklanmıştır'* buyurdu."[498]

2. Amr bin Âs'ın Peygamber Aleyhisselamdan Öğrendiği Hadislerin Sayısı

Amr bin Âs radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemden bin hadis öğrendim."[499]

3. Hz. Ömer'in İlmi

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"Ömer'in ilmi terazinin bir kefesine ve yeryüzünde yaşayanların ilmi de diğer kefeye konulsa Ömer'in ilmi onların ilminden ağır basar.

(Hadisin ravisi) A'meş der ki: Ben bunu kabul etmedim. İbrâhîm en-Nehaî'nin yanına varıp ona bunu söyledim. İbrâhîm en-Nehaî rahmetullahi aleyh,

'Bu senin tuhafına mı gidiyor? Allah'a yemin ederim ki Abdullah ibni Mes'ûd bundan daha fazlasını da söylemiştir. Ömer'in öldüğü gün Abdullah ibni Mes'ûd, 'Bence bugün ilmin onda dokuzu gitti' demiştir' dedi."[500]

4. Hz. Ali'nin Kur'an Bilgisi Hakkındaki Sözü

Ali radıyallahu anh anlatıyor:

"Allah'a yemin ederim ki nazil olan her ayetin hangi konu hakkında, nerede ve kim hakkında nazil olduğunu biliyorum. Allah bana uyanık bir kalp, fasih bir dil ihsan etmiştir."[501]

5. Abdullah ibni Abbâs'ın İlmi

Ebû Vâil rahimehullah anlatıyor:

“Ben bir arkadaşımla hacca gittim. O zaman hac emîri, Abdullah ibni Abbâs idi. Derken Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh Nûr suresini okumaya ve tefsir etmeye başladı. Arkadaşım,

‘Sübhânallâh! Bu adamın kafasından neler çıkıyor? Bu kişiyi Türkler dinlemiş olsa hepsi birden Müslüman olur’ dedi.”[502]

6. Ebû Hureyre’nin İlmi

Mervân bin Hakem’in kâtibi Ebu’z-Züayzia anlatıyor:

“Mervân (bir gün) Ebû Hureyre radıyallahu anhı çağırdı. Beni de sedirin arkasında oturttu. Ona sorular soruyordu. Ben de onun dediklerini yazıyordum. Aradan bir yıl geçti. Sonra Mervân, Ebû Hureyre’yi çağırdı. Aynı şeyleri Ebû Hureyre yine sordu. Ebû Hureyre de ne fazla ne eksik, ne öne ne geriye almadan aynı şeyleri söyledi.”[503]

7. Müminlerin Annesi Hz. Âişe’nin İlmi

Mesrûk rahmetullahi aleyh anlatıyor:

“(Bir gün) Mesrûk’a,

‘Âişe radıyallahu anhâ, ferâiz (miras) ilmini iyi bilir miydi?’ diye soruldu. Mesrûk rahmetullahi aleyh,

‘Evet, nefsimi elinde tutan Allah’a yemin ederim ki ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin ashabının yaşlılarını gördüm. Onlar, Âişe radıyallahu anhâya ferâiz ilmi ile ilgili sorular soruyorlardı’ diye cevap verdi.”[504]

* Muâviye radıyallahu anh anlatıyor:

“Allah’a yemin ederim ki ben Âişe radıyallahu anhâdan daha açık, daha anlaşılır ve daha zeki hiçbir konuşmacı görmedim.”[505]

* Urve rahimehullah anlatıyor:

“Tıbbı, fıkhı ve şiiri Âişe radıyallahu anhâdan daha iyi bilen bir kadın görmedim.”[506]

* Urve rahimehullah anlatıyor:

“Ben (teyzem) Âişe’ye,

‘Senin durumunu düşünüyorum ve şaşırıyorum. Seni insanların en fakihi/en kavrayışlısı olarak görüyorum. Bu normal. Çünkü sen Peygamber aleyhisselamın hanımı ve Ebû Bekir’in kızısın… Eyyâmü’l-Arab’ı, nesep bilgilerini ve şiiri de iyi biliyorsun. Bu da normal. Çünkü Kureyş’in allâmesi (Ebû Bekir’)in kızısın. Fakat şu tıp bilgine şaşıyorum. Senin tıp ile ne ilgin var?’ dedim.

Âişe benim elimden tutarak ‘Ey Urvecik! Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem çok hastalanırdı. Arap olsun-olmasın, her yerden ilaç gönderilirdi. Ben de o ilaçları Peygamber aleyhisselama verirdim. Bu konuda bir bilgim varsa işte bundandır’ dedi.”[507]

V. RABBANÎ ÂLİMLER İLE KÖTÜ ÂLİMLER

1. Abdullah ibni Abbâs’ın Rabbanî Âlimler Hakkındaki Sözü

Vehb bin Münebbih rahimehullah anlatıyır:

“Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anha, ‘Sanırız bazı kimseler mescidin Sehmoğulları kapısı önünde, **kader** konusunda tartışıyor’ denildi.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh onlara doğru gitmek üzere kalktı. Bastonunu İkrime’ye verdi. Bir elini İkrime rahimehullahın ve diğer elini de Tâvûs rahimehullahın omzuna koyarak yürüdü. Onların yanına geldiğinde ayağa kalkarak yer verdiler ve ‘Hoş geldin’ dediler. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh,

‘Bana kendinizi tanıtın. Ondan sonra konuşuruz’ dedi. Onlar kendilerini tanıtınca Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh şu sözleri söyledi:

‘Bilmez misiniz ki Allah’ın bazı kulları vardır, onlar dilsiz olmadıkları hâlde Allah korkusu onları dilsizleştirmiş ve güçsüz olmadıkları hâlde güçsüzleştirmiştir.

İşte onlar; âlimlerin, fasihlerin, akıllıların ve Allah'ı gerçek manada tanıyanların ta kendileridir. Ancak Allah'ın azameti ve yüceliğini hatırlayınca akılları başlarından gider, kalpleri parçalanır ve dilleri söylemez olur. Onlar bu hâllerinden ayrıldıklarında hemen Allah'a ibadet etmeye koşarlar. Akıllı ve çalışkan oldukları hâlde kendilerini aptal ve tembeller arasında, zalim ve günahkârlar arasında sayarlar; gerçekte çok iyi kimselerdir. Günahlardan uzak dururlar. Allah için yaptıkları ibadet ne kadar çok olursa olsun, az görerek bundan razı olmazlar... Onları ne zaman görsen kederli, üzgün ve Allah korkusundan renklerinin solgun olduğunu görürsün.'

Sonra oturmayarak geri döndü."[508]

2. Abdullah ibni Mes'ûd'un Kötü Âlimler Hakkındaki Sözü

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"Eğer ilim ehli, ilmi korusaydı ve layık olanlara onu bıraksaydılar mutlaka zamanlarının insanlarına efendi olacaklardı. Fakat bunlar, ilmi dünya ehlinin yanına koydular. Bunu da dünya menfaati için yaptılar. Bundan dolayı da halkın gözünden düşerler. Ben Peygamber aleyhisselamın, *'Kim sadece ahireti kendine dert edinirse Allah o kimseyi diğer bütün dertlerden kurtarır. Kim de dünyayı kendine dert edinir de dünya vadilerinde boğulup giderse o kimse Allah'ın umrunda değildir'* diye buyurduğunu işittim."[509]

***** Yine Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh (bir gün),

'Küçüklerin büyüdüğü, büyüklerin ihtiyarladığı o fitnenin geldiği gün acaba hâliniz ne olur? Bu durum artık normal karşılanmaya başlanır. Eğer bir gün bu durum düzeltilmeye kalkışılırsa 'Bu suçtur' denilir' dedi. Orada bulunanlar,

'Bu ne zaman olacak?' diye sordular. Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh,

‘İçinizdeki güvenilir kimselerin azaldığı, emîrlerinizin servet biriktirmeye başladığı, âlimlerin kalmadığı, Kur’an okuyucularının çoğaldığı, ilmin din için değil dünya için öğrenildiği ve ahiret amelleriyle dünya elde edilmeye başlandığı zaman’ diye cevap verdi.”[510]

3. Hz. Ömer’in Ümmet için Kötü Âlimlerden Korkması

Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben sizin için ancak şu iki kişiden korkuyorum: Biri Kur’an’ı işine geldiği gibi yorumlayan, diğeriyse iktidar için kardeşiyle mücadele eden kimsedir.”[511]

Y. İLMİN KAYBOLMASI VE UNUTULMASI

1. “İlmin Kalkma Zamanı Yakındır” Hadisi ve Anlamı

Avf bin Mâlik el-Eşcâî radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir gün gökyüzüne bakıp *‘İlmin ortadan kalkma zamanı yakındır’* buyurdu. Ensardan İbni Lebîd adında bir adam,

‘Ey Allah’ın Resûlü! İlim nasıl kalkacaktır? Oysa ilim kitapta yazılmış ve kalpler de onu ezberlemiştir’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ben de seni Medine’nin en anlayışlı adamı sanıyordum’ buyurdu.

Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona, Yahudi ve Hristiyanlar’ın ellerindeki kitaba rağmen sapıklığa gittiklerini anlattı.

(Avf bin Mâlik el-Eşcâî’den rivayette bulunan hadisin ravisi der ki) Bir gün Şeddâd bin Evs radıyallahu anha rastladığımda Avf bin Mâlik el-Eşcâî’nin bu hadisini sordum. Bana,

‘Avf bin Mâlik el-Eşcâî doğru söyledi. İlmin ilk olarak nasıl kalkacağını sana haber vereyim mi?’ dedi.

‘Evet, ver’ dedim. Şeddâd bin Evs radıyallahu anh,

‘İlk olarak huşû[512] kalkar. Öyle ki Allah’tan korkan kimseyi bulamazsın’ diye cevap verdi.”[513]

2. İlmin Kalkmasıyla İlgili Abdullah ibni Mes'ûd'un Söylediği Söz

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh (bir gün yanında bulunanlara), 'İslam'ın nasıl zayıflayacağını biliyor musunuz?' diye sordu. Orada bulunanlar,

'Evet, elbisenin solması, hayvanın zayıflaması ve gümüş paranın kullanmakla aşınması gibi İslam da zayıflar' dediler. Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh, 'Evet, İslam, söylediklerinizi gibi zayıflayacaktır. Oysa (gerçek) âlimlerin gitmesi veya ölmesi daha büyük bir musibettir' dedi."[514]

Z. FAYDASIZ İLİMDEN ALLAH'A SIĞINMAK

1. Peygamber Aleyhisselamın Faydasız İlimden Allah'a Sığınması

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

Allah'ım! Şu dört şeyden sana sığınıyorum: Fayda getirmeyen ilimden, korkmayan kalpten, doymayan nefisten ve kabul edilmeyen duadan."[515]

[409]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/422 (9581); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/239; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 8/54 (7347); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/59

[410]. Tirmizî, İlm (2648); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 7/138 (6615); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/60

[411]. Tirmizî, İlm (2685)

[412]. Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 251 (803); Ebû Dâvûd, Vitr 14 (1456); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned,* 4/154; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/503-504. Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/341'deki rivayetinde "öğretmek" yerine "öğrenmek" ifadesi geçiyor.

[413]. Tirmizî, Zühd (2345); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/94; İbni Abdilberr, *Câmiu Beyâni'l-İlm*, 1/59

[414]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/106

[415]. Bezzâr, *el-Müsned*, 1/311 (199); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/161

[416]. Buhârî, İlm 42, Muzâraa 21; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 160 (2493, 2492); Ebû Dâvûd, İlm 7 (3655); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (413); İbni Mâce, Mukaddime 24 (262); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/118, 138, 157, 257.

Ebû Hureyre radıyallahu anhın kastettiği iki ayetten birinin bu ayet grubu ve diğerinin de yine bunun benzeri olan Bakara suresi, 2/173 ayeti olduğu ifade edilmiştir. Yine diğerinin, bu manadaki Âl-i İmrân suresinin 187. ayeti olduğunu söyleyenler de vardır. (çev.)

[417]. Buhârî, Menâkıb 10; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 5/75

[418]. Buhârî, İlm 20; Müslim, Fezâil 15 (2282); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/399

[419]. Müslim, Îmân 80 (50); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/458; Ebû Avâne, *el-Müsned*, 1/35-36; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 10/90

[420]. Ebû Dâvûd, Ferâiz 1 (2885); İbni Mâce, Mukaddime (54); Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/332; Dârekutnî, *es-Sünen*, 4/67-68; Begavî, *Şerhu's-Sünne*, 1/91; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 6/208

[421]. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 18/230; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 5/118

[422]. Tirmizî, Zühd (2382); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 10/395 (11824); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 2/135-137 (408); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/28

[423]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 11/589-590 (7015); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/345

[424]. Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, 1/366 (1118); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/139

[425]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/466

[426]. Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/91 (101), 1/165; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/170 (5290); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 3/160. Heysemî bu hadisi Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-Evsat* adlı eserine dayandırmıştır.

[427]. Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr*, 2/221; İbni Mâce, Mukaddime (61); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/120; *Şuabu'l-Îmân*, (51); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, (2678)

[428]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (1164); Müslim, Cum'a 60 (876); Nesâî, Zînet 123; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/80; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (1457, 1800); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/422; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 5/242

[429]. Bezzâr, *el-Müsned*, 7/197 (2765); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/293

[430]. Dârekutnî, *es-Sünen*, 2/162 (1331); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 4/217

[431]. *Muvatta*, Salât 53; Şâfiî, *Müsnedü'ş-Şâfiî*, 1/283 (255); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/398 (979, 980); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/261 (2992); Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 2/202 (3067); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (2831, 2837, 2838, 2839); Beyhakî, *Ma'rifetü's-Sünen*, 3/58 (3676); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 1/76 (218)

[432]. Müslim, Salât 60 (403); Ebû Dâvûd, Salât 177-178 (974); Tirmizî, Salât 216 (290); Nesâî, Tatbîk 103 (1161); İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 24 (900); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/263 (3002)

[433]. Ebû Dâvûd, Salât 179-180 (986); Tirmizî, Salât 101 (291); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/263 (3004)

[434]. Buhârî, Ezân 119, 131, Salât 26; Nesâî, Sehv 65 (1295); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/258 (2966); Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 2/368 (3732); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 4/230

[435]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/129 (7626); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/92 (353); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/298

[436]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/206; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 4/152; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 8/178

[437]. Müslim, Hac 147 (1218); Ebû Dâvûd, Menâsik 56 (1905, 1909); İbni Mâce, Menâsik 84 (3074); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/320; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 5/146

[438]. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 20/390; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 5/240

[439]. Buhârî, İlm 27, Mezâlim 25, Nikâh 83, 105, Tefsîru Sûre-i Tahrîm 2, 3, 4, Libâs 31, Ahbâru'l-Âhâd 1, 3; Müslim, Talâk 30 (1479); Tirmizî, İsti'zân 3 (2691); İbni Mâce, Zühd 11 (4153); İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (1921, 2178)

[440]. Hâkim, *el-Müstedrek,* 1/127

[441]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 30/450 (18493); Hâkim, *el-Müstedrek,* 1/95; Hâkim, *Ma'rifetü Ulûmi'l-Hadîs*, 1/14; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/154; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 5/238

[442]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/512

[443]. Tirmizî, Vitr (487); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 2/218

[444]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/494 (3847); Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 3/49 (4741); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/85; Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, 28/107

[445]. Buhârî, Ezân 17, 18, 35, 49, 140, Cihâd 42, Edeb 27, Ahbâru'l-Âhâd 1; *el-Edebü'l-Müfred*, (219); Müslim, Mesâcid 292 (674); Ebû Dâvûd, Salât 60 (589); Tirmizî, Salât 151 (205); Nesâî, Ezân 7, 8, İmâme 4; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 46 (979); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/436, 5/53; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, 1/206

[446]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 19/439 (1067), *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 4/72 (5829); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/134

[447]. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/114 (8590); *Mecmau'z-Zevâid,* 1/135

[448]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/239; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 8/54 (7347)

[449]. Tirmizî, İlm (2650)

[450]. Tirmizî, İlm (2650); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/88

[451]. İbni Mâce, Mukaddime (248)

[452]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/188 (8925); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/50

[453]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/125 (8553); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/125

[454]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/257; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, (7679); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/129

[455]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 8/285 (8095); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/129

[456]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/217; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/191

[457]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* 7/250; Dârimî, Mukaddime (228); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/166

[458]. **Fıkıh:** İlim, fehim gibi yakın anlamlı diğer kavramlara göre daha özel bir anlam taşır. Kur'an'da, hadiste ve İslam'ın ilk dönemlerinde fıkıh kelimesinin kullanımı bu sözlük anlamı çerçevesinde kalmış olmakla birlikte, Kur'an ve hadisin İslam toplumunun iki temel bilgi kaynağı olması sebebiyle kelime genelde Kur'an ve hadis merkezli dinî bilgiyi ve anlayışı ifade eden kavramlardan biri olarak kullanılmış, İslam toplumunda dinî bilginin gelişip alt ilim dallarının oluşmasına paralel olarak II. (VIII.) yüzyılın sonlarından itibaren İslam'ın ferdî ve içtimaî hayata dair amelî hükümlerini bilmeyi ve bu konuyu inceleyen ilim dalını ifade eden bir terim hâlini almaya başlamıştır. Kelimenin terim anlamının netleşmesi ise daha ileriki yüzyıllardadır. Bkz. Hayreddin Karaman, "Fıkıh", DİA, 13/1

[459]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/94

[460]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/50 (8356); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 9/371

[461]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 18/299 (767); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/161

[462]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* 3/60 (2477); Hâkim, *el-Müstedrek*, I/94; İbni Abdilberr, *Câmiu Beyâni'l-İlm*, 1/111; Dârimî, *es-Sünen*, 1/420 (487); Hâris, *el-Müsned*, 1/192 (49); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 20/392; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/161

[463]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/625 (6307); İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd*, 1/546 (1568); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/234

[464]. Müslim, Cenâiz 56 (945); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 5/302

[465]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/510; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ,* 4/332

[466]. Bezzâr, (*Keşfü'l-Estâr*, 199)

[467]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/152 (8762).

[468]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 8/260 (8012), *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 3/185 (2872); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/743 (2044); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/165

[469]. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 7/133 (4096); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 32/49; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/363

[470]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/135 (8663); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/167

[471]. Bezzâr, *el-Müsned*, 5/423 (2055); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/129

[472]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/102. Bkz. İbni Mâce, Mukaddime (27)

[473]. **Müteşâbih:** Kelime olarak "Benzeşen, ayırt edilmesi zor olacak şekilde birbirine benzeyen" demektir. Terim anlamı: Mana yönünden birden fazla ihtimal taşıdığı için anlaşılmasında güçlük bulunan lafız veya sözü ifade eder. Müteşâbih ayette yer alan bir lafız konumuna göre başka ayetlerde farklı manalara gelebilir ancak her birinin kastedilebilir olması açısından anlamlar birbirine benzer, bundan dolayı hangi mananın kastedildiği açıkça bilinemez. Müteşâbihin karşıtı olan **muhkem** ise "anlam yönünden başka bir ihtimal taşımayan, açık manalı nas" demektir. Bkz. Y. Şevki Yavuz, "Müteşâbih", DİA, 32/204

[474]. Dârimî, *es-Sünen*, 1/254 (150); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 23/411; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/22

[475]. Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, 3/270 (2237); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/356; Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, 4/1922 (4833); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/231

[476]. Abd bin Humeyd, (*el-Müntehab*, 175); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 1/231

[477]. İbni Kesîr, *Câmiu'l-Mesânîd*, 5/88 (6116); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 4/96'da bu hadisi Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-Kebîr* adlı eserine dayandırarak rivayet etmiştir.

[478]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/540

[479]. Buhârî, İlm 2, Rikâk 35; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/361

[480]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 4/266 (4156); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/139. Heysemî bu hadisi Bezzâr'a dayandırarak rivayet etmiştir.

[481]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 8/135 (7614); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/139

[482]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 8/160 (7673); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/140

[483]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/512

[484]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/13; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 5/239

[485]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/314

[486]. Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, 1/448 (790); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/141

[487]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/103

[488]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 1/143 (317); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/182

[489]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 9/154 (8770); Dârimî, *es-Sünen*, 1/288 (211); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 3/506 (2024); Ahmed bin Hanbel, *ez-Zühd*, 1/134 (896); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/82

[490]. Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr*, 4/321 (2985); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 8/74 (7407); Begavî, *Mu'cemü's-Sahâbe*, 3/375 (1303); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/189. Heysemî der ki: "Bu hadisin isnadı hasendir."

[491]. Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr*, 6/331 (2553); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 9/127 (8637); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 46/15; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/189. Heysemî der ki: "Bu hadisin iki isnadı var. Bu iki isnaddan birinin ravileri *es-Sahîh*'in ravileridir."

[492]. **İçtihad:** Nassın lafız ve manasından hareketle nassın bulunmadığında da çeşitli istinbat metotları kullanılarak şerî hüküm hakkında zannî bilgiye ulaşma çabasının genel adı. (çev.)

[493]. Ebû Dâvûd, Kadâ' (3592); Tirmizî, Ahkâm (1327); Dârimî, *es-Sünen*, 1/267 (170); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 20/170 (362); Tayâlisî, *el-Müsned*, 1/454 (560). İbnü'l-Esîr, *Câmiu'l-Usûl*, (7673). Muhakkik âlim Abdülkàdir el-Arnaûd, *Câmiu'l-Usûl*'de bu hadisin sıhhat durumuyla ilgili çeşitli açıklamalar yapar. En sonunda Zâhid el-Kevserî'nin *el-Makàlât*'ta isnadının sahih olduğunu belirttiğini söyler.

[494]. **Fetvâ:** "Fakih bir kişinin sorulan fıkhî bir meseleye yazılı veya sözlü olarak verdiği cevap, ortaya koyduğu hüküm" demektir. Örfte ise sorulan dinî sorulara müftüler tarafından yazı ile verilen cevaptır. (çev.)

[495]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/188 (8924); İbni Abdilberr, *Câmiu Beyâni'l-İlm*, 2/165; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/183. Heysemî devamla der ki: "Bu hadisin ravileri sika kimselerdir."

[496]. İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 4/167

[497]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 35/290 (21361). Şuayb el-Arnaûd bu hadisin hasen olduğunu belirtmiştir.

[498]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 35/446 (21440); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/155 (1647); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/263. Heysemî devamla der ki: "Taberânî'nin naklettiği hadisin ravileri, Muhammed bin Abdullah bin Yezîd el-Mukrî hariç *es-Sahîh*'in ravileridir. Muhammed bin Abdullah bin Yezîd el-Mukrî de sika ravidir. İmam Ahmed'in rivayet ettiği hadisin isnadında ise ismi bilinmeyen bir kişi bulunmaktadır."

[499]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4203; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/264. Heysemî devamla der ki: "Bu hadisin isnadı hasendir."

[500]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/162 (8808, 8809); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ,* 4/153; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/69. Heysemî devamla der ki: "Bu hadisin ravileri, Esed bin Mûsâ hariç *es-Sahîh*'in ravileridir. Esed bin Mûsâ da sika biridir."

[501]. İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ,* 4/154

[502]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/537. Hâkim der ki: "Bu isnadı sahih bir hadistir."

[503]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/510. Hâkim der ki: "Bu isnadı sahih bir hadistir."

[504]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 23/181 (291); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ,* 4/189. Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/242. Heysemî devamla der ki: "Bu hadisin isnadı hasendir."

[505]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 23/183 (298); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/243. Heysemî devamla der ki: "Bu hadisin ravileri *es-Sahîh*'in ravileridir."

[506]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 23/182 (294); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/242. Heysemî devamla der ki: "Bu hadisin isnadı hasendir."

[507]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 40/441 (24380). Şuayb el-Arnaûd bu rivayetin sahih olduğunu belirtmiştir.

[508]. Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/325

[509]. İbni Mâce, Mukaddime (257); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 13/221 (1638); İbni Abdilberr, *Câmiu Beyâni'l-İlm*, 2/194. Buna şahid olarak Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/443, 4/329'da Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhdan bir hadis vardır.

[510]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/560 (8570); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 7/452 (37156); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 9/212 (6552); *Muvatta*, Kasru's-Salât 88. Hâkim bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.

[511]. İbni Abdilberr, *Câmiu Beyâni'l-İlm*, 2/194; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/82

[512]. **Huşû:** Allah'a duyulan saygının gereği olarak başta namaz olmak üzere ibadetlerin edası sırasında sükûnet ve tevazu içinde bulunma anlamında terimdir. (çev.)

[513]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/199. Hâkim bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.

[514]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/203 (8991); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/202. Heysemî devamla der ki: "Bu hadisin ravileri sika kimselerdir."

[515]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/104. Hâkim bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.

[480]
[447]
[418]
[508]
[513]
[423]
[452]
[475]
[409]
[471]
[489]
[461]
[443]
[433]
[499]
[462]
[465]
[413]
[442]
[485]
[429]
[498]
[456]
[419]
[466]

. Tirmizî, Zühd (2345); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/94; İbni Abdilberr, *Câmiu Beyâni'l-İlm*, 1/59

. Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 251 (803); Ebû Dâvûd, Vitr 14 (1456); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned,* 4/154; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/503-504. Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/341'deki rivayetinde "öğretmek" yerine "öğrenmek" ifadesi geçiyor.

. Tirmizî, İlm (2685)

. Tirmizî, İlm (2648); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 7/138 (6615); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/60

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/422 (9581); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/239; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 8/54 (7347); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/59

. Müslim, Îmân 80 (50); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/458; Ebû Avâne, *el-Müsned*, 1/35-36; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 10/90

. Buhârî, İlm 20; Müslim, Fezâil 15 (2282); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/399

. Buhârî, Menâkıb 10; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 5/75

. Buhârî, İlm 42, Muzâraa 21; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 160 (2493, 2492); Ebû Dâvûd, İlm 7 (3655); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (413); İbni Mâce, Mukaddime 24 (262); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/118, 138, 157, 257.

Ebû Hureyre radıyallahu anhın kastettiği iki ayetten birinin bu ayet grubu ve diğerinin de yine bunun benzeri olan Bakara suresi, 2/173 ayeti olduğu ifade edilmiştir. Yine diğerinin, bu manadaki Âl-i İmrân suresinin 187. ayeti olduğunu söyleyenler de vardır. (çev.)

. Bezzâr, *el-Müsned*, 1/311 (199); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/161

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/106

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 11/589-590 (7015); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/345

. Tirmizî, Zühd (2382); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 10/395 (11824); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 2/135-137 (408); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/28

. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 18/230; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 5/118

. Ebû Dâvûd, Ferâiz 1 (2885); İbni Mâce, Mukaddime (54); Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/332; Dârekutnî, *es-Sünen*, 4/67-68; Begavî, *Şerhu's-Sünne*, 1/91; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 6/208

[446]
[472]
[439]
[488]
[434]
[422]
[460]
[448]
[451]
[512]
[414]
[491]
[463]
[509]
[417]
[437]
[445]
[425]
[483]
[514]
[457]
[474]
[497]
[494]
[428]
[477]
[431]
[411]
[503]

[500]
[492]
[426]
[473]
[501]
[454]
[435]
[450]
[468]
[478]
[496]
[506]
[420]
[440]
[482]
[416]
[486]
[502]
[412]
[511]
[436]
[469]
[505]
[459]
[449]
[515]
[455]

. Ebû Dâvûd, Salât 179-180 (986); Tirmizî, Salât 101 (291); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/263 (3004)

. Müslim, Salât 60 (403); Ebû Dâvûd, Salât 177-178 (974); Tirmizî, Salât 216 (290); Nesâî, Tatbîk 103 (1161); İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 24 (900); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/263 (3002)

. *Muvatta*, Salât 53; Şâfiî, *Müsnedü'ş-Şâfiî*, 1/283 (255); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/398 (979, 980); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/261 (2992); Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 2/202 (3067); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (2831, 2837, 2838, 2839); Beyhakî, *Ma'rifetü's-Sünen*, 3/58 (3676); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 1/76 (218)

. Dârekutnî, *es-Sünen*, 2/162 (1331); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 4/217

. Bezzâr, *el-Müsned*, 7/197 (2765); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/293

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (1164); Müslim, Cum'a 60 (876); Nesâî, Zînet 123; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/80; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (1457, 1800); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/422; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 5/242

. Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr*, 2/221; İbni Mâce, Mukaddime (61); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/120; *Şuabu'l-Îmân*, (51); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, (2678)

. Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/91 (101), 1/165; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/170 (5290); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 3/160. Heysemî bu hadisi Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-Evsat* adlı eserine dayandırmıştır.

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/466

. Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, 1/366 (1118); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 2/139

. Tirmizî, Vitr (487); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 2/218

[493]

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/512

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 30/450 (18493); Hâkim, *el-Müstedrek,* 1/95; Hâkim, *Ma'rifetü Ulûmi'l-Hadîs*, 1/14; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/154; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 5/238

. Hâkim, *el-Müstedrek,* 1/127

. Buhârî, İlm 27, Mezâlim 25, Nikâh 83, 105, Tefsîru Sûre-i Tahrîm 2, 3, 4, Libâs 31, Ahbâru'l-Âhâd 1, 3; Müslim, Talâk 30 (1479); Tirmizî, İsti'zân 3 (2691); İbni Mâce, Zühd 11 (4153); İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (1921, 2178)

. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 20/390; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 5/240

. Müslim, Hac 147 (1218); Ebû Dâvûd, Menâsik 56 (1905, 1909); İbni Mâce, Menâsik 84 (3074); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/320; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 5/146

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/206; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 4/152; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 8/178

[410]

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/129 (7626); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/92 (353); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/298

. Buhârî, Ezân 119, 131, Salât 26; Nesâî, Sehv 65 (1295); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/258 (2966); Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 2/368 (3732); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 4/230

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/125 (8553); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/125

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/188 (8925); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/50

. İbni Mâce, Mukaddime (248)

. Tirmizî, İlm (2650); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/88

. Tirmizî, İlm (2650)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/239; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 8/54 (7347)

. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/114 (8590); *Mecmau'z-Zevâid,* 1/135

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 19/439 (1067), *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 4/72 (5829); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/134

. Buhârî, Ezân 17, 18, 35, 49, 140, Cihâd 42, Edeb 27, Ahbâru'l-Âhâd 1; *el-Edebü'l-Müfred*, (219); Müslim, Mesâcid 292 (674); Ebû Dâvûd, Salât 60 (589); Tirmizî, Salât 151 (205); Nesâî, Ezân 7, 8, İmâme 4; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 46 (979); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/436, 5/53; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, 1/206

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/494 (3847); Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 3/49 (4741); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/85; Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, 28/107

[495]

[432]

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/625 (6307); İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd*, 1/546 (1568); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/234

[467]

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* 3/60 (2477); Hâkim, *el-Müstedrek*, I/94; İbni Abdilberr, *Câmiu Beyâni'l-İlm*, 1/111; Dârimî, *es-Sünen*, 1/420 (487); Hâris, *el-Müsned*, 1/192 (49); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 20/392; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/161

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 18/299 (767); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/161

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/50 (8356); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 9/371

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/94

. **Fıkıh:** İlim, fehim gibi yakın anlamlı diğer kavramlara göre daha özel bir anlam taşır. Kur'an'da, hadiste ve İslam'ın ilk dönemlerinde fıkıh kelimesinin kullanımı bu sözlük anlamı çerçevesinde kalmış olmakla birlikte, Kur'an ve hadisin İslam toplumunun iki temel bilgi kaynağı olması sebebiyle kelime genelde Kur'an ve hadis merkezli dinî bilgiyi ve anlayışı ifade eden kavramlardan biri olarak kullanılmış, İslam toplumunda dinî bilginin gelişip alt ilim dallarının oluşmasına paralel olarak II. (VIII.) yüzyılın sonlarından itibaren İslam'ın ferdî ve içtimaî hayata dair amelî hükümlerini bilmeyi ve bu konuyu inceleyen ilim dalını ifade eden bir terim hâlini almaya başlamıştır. Kelimenin terim anlamının netleşmesi ise daha ileriki yüzyıllardadır. Bkz. Hayreddin Karaman, "Fıkıh", DİA, 13/1

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* 7/250; Dârimî, Mukaddime (228); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/166

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/217; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/191

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 8/285 (8095); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/129

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/257; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, (7679); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 1/129

. **Müteşâbih:** Kelime olarak "Benzeşen, ayırt edilmesi zor olacak şekilde birbirine benzeyen" demektir. Terim anlamı: Mana yönünden birden fazla ihtimal taşıdığı için anlaşılmasında güçlük bulunan lafız veya sözü ifade eder. Müteşâbih ayette yer alan bir lafız konumuna göre başka ayetlerde farklı manalara gelebilir ancak her birinin kastedilebilir olması açısından anlamlar birbirine benzer, bundan dolayı hangi mananın kastedildiği açıkça bilinemez. Müteşâbihin karşıtı olan **muhkem** ise "anlam yönünden başka bir ihtimal taşımayan, açık manalı nas" demektir. Bkz. Y. Şevki Yavuz, "Müteşâbih", DİA, 32/204

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/102. Bkz. İbni Mâce, Mukaddime (27)

. Bezzâr, *el-Müsned*, 5/423 (2055); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/129

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/135 (8663); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/167

. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 7/133 (4096); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 32/49; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/363

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 8/260 (8012), *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 3/185 (2872); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/743 (2044); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/165

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/152 (8762).

. Bezzâr, (*Keşfü'l-Estâr*, 199)

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/510; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ,* 4/332

. Müslim, Cenâiz 56 (945); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 5/302

. Dârimî, *es-Sünen*, 1/254 (150); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 23/411; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/22

[479]

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/512

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 8/160 (7673); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/140

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 8/135 (7614); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/139

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 4/266 (4156); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/139. Heysemî bu hadisi Bezzâr'a dayandırarak rivayet etmiştir.

[504]

. Buhârî, İlm 2, Rikâk 35; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/361

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/540

[476]

. İbni Kesîr, *Câmiu'l-Mesânîd*, 5/88 (6116); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 4/96'da bu hadisi Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-Kebîr* adlı eserine dayandırarak rivayet etmiştir.

. Abd bin Humeyd, (*el-Müntehab*, 175); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 1/231

. Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, 3/270 (2237); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/356; Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, 4/1922 (4833); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/231

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/314

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/13; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 5/239

[453]

[430]

[458]

[424]

[427]

[481]

[490]

[510]

[441]

[444]

[415]

[470]

. Ebû Dâvûd, Kadâ' (3592); Tirmizî, Ahkâm (1327); Dârimî, *es-Sünen*, 1/267 (170); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 20/170 (362); Tayâlisî, *el-Müsned*, 1/454 (560). İbnü'l-Esîr, *Câmiu'l-Usûl*, (7673). Muhakkik âlim Abdülkàdir el-Arnaûd, *Câmiu'l-Usûl*'de bu hadisin sıhhat durumuyla ilgili çeşitli açıklamalar yapar. En sonunda Zâhid el-Kevserî'nin *el-Makàlât*'ta isnadının sahih olduğunu belirttiğini söyler.

. **İçtihad:** Nassın lafız ve manasından hareketle nassın bulunmadığında da çeşitli istinbat metotları kullanılarak şerî hüküm hakkında zannî bilgiye ulaşma çabasının genel adı. (çev.)

. Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr*, 6/331 (2553); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 9/127 (8637); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 46/15; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/189. Heysemî der ki: "Bu hadisin iki isnadı var. Bu iki isnaddan birinin ravileri *es-Sahîh*'in ravileridir."

. Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr*, 4/321 (2985); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 8/74 (7407); Begavî, *Mu'cemü's-Sahâbe*, 3/375 (1303); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/189. Heysemî der ki: "Bu hadisin isnadı hasendir."

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 9/154 (8770); Dârimî, *es-Sünen*, 1/288 (211); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 3/506 (2024); Ahmed bin Hanbel, *ez-Zühd*, 1/134 (896); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/82

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 1/143 (317); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/182

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/103

. Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, 1/448 (790); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/141

. İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 4/167

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/188 (8924); İbni Abdilberr, *Câmiu Beyâni'l-İlm*, 2/165; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/183. Heysemî devamla der ki: "Bu hadisin ravileri sika kimselerdir."

. **Fetvâ:** "Fakih bir kişinin sorulan fıkhî bir meseleye yazılı veya sözlü olarak verdiği cevap, ortaya koyduğu hüküm" demektir. Örfte ise sorulan dinî sorulara müftüler tarafından yazı ile verilen cevaptır. (çev.)

[484]

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/510. Hâkim der ki: "Bu isnadı sahih bir hadistir."

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/537. Hâkim der ki: "Bu isnadı sahih bir hadistir."

[438]

[507]

. İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ,* 4/154

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/162 (8808, 8809); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ,* 4/153; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/69. Heysemî devamla der ki: "Bu hadisin ravileri, Esed bin Mûsâ hariç *es-Sahîh*'in ravileridir. Esed bin Mûsâ da sika biridir."

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4203; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/264. Heysemî devamla der ki: "Bu hadisin isnadı hasendir."

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 35/446 (21440); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/155 (1647); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/263. Heysemî devamla der ki: "Taberânî'nin naklettiği hadisin ravileri, Muhammed bin Abdullah bin Yezîd el-Mukrî hariç *es-Sahîh*'in ravileridir. Muhammed bin Abdullah bin Yezîd el-Mukrî de sika ravidir. İmam Ahmed'in rivayet ettiği hadisin isnadında ise ismi bilinmeyen bir kişi bulunmaktadır."

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 35/290 (21361). Şuayb el-Arnaûd bu hadisin hasen olduğunu belirtmiştir.

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 40/441 (24380). Şuayb el-Arnaûd bu rivayetin sahih olduğunu belirtmiştir.

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 23/182 (294); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/242. Heysemî devamla der ki: "Bu hadisin isnadı hasendir."

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 23/183 (298); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/243. Heysemî devamla der ki: "Bu hadisin ravileri *es-Sahîh*'in ravileridir."

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 23/181 (291); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ,* 4/189. Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/242. Heysemî devamla der ki: "Bu hadisin isnadı hasendir."

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/199. Hâkim bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.

. **Huşû:** Allah'a duyulan saygının gereği olarak başta namaz olmak üzere ibadetlerin edası sırasında sükûnet ve tevazu içinde bulunma anlamında terimdir. (çev.)

. İbni Abdilberr, *Câmiu Beyâni'l-İlm*, 2/194; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 1/82

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/560 (8570); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 7/452 (37156); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 9/212 (6552); *Muvatta*, Kasru's-Salât 88. Hâkim bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.

. İbni Mâce, Mukaddime (257); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 13/221 (1638); İbni Abdilberr, *Câmiu Beyâni'l-İlm*, 2/194. Buna şahid olarak Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/443, 4/329'da Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhdan bir hadis vardır.

. Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/325

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/104. Hâkim bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/203 (8991); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 1/202. Heysemî devamla der ki: "Bu hadisin ravileri sika kimselerdir."

[464]

[421]

[487]

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ALLAH RESÛLÜ'NÜN VE SAHABE-İ KİRAMIN ALLAH'I ZİKRETMEYE İSTEKLİ OLMALARI

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ve sahabeleri, Allah'ı zikretmeye nasıl istekli oluyorlardı?

Onlar sabah-akşam, gece-gündüz, yolculukta-ikamet hâlinde Allah'ı zikretmeye nasıl devam ediyorlardı?

Allah'ı zikretmeye nasıl hırslı oluyorlardı ve (başkalarını) teşvik ediyorlardı?

Onların zikirleri nasıldı?

A. RESÛLULLAH'IN MÜSLÜMANLAR'I ALLAH'IN ZİKRİNE TEŞVİK ETMELERİ

1. Peygamber Aleyhisselamın "Zikreden Bir Dil Edinin" Buyurması

Sevbân radıyallahu anh şöyle anlatıyor:

"Biz (bir gün) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemle bir yerde bulunuyorduk. Bu sırada onunla birlikte yürüyorduk. (Yolda) muhacirler (kendi aralarında),

'(Altın ve gümüş kötülendiğine göre) hangi malların daha hayırlı olduğunu nasıl bileceğiz?' diye konuşmaya başladılar.

Çünkü o sıralar altın ve gümüş hakkında ayet nazil olmuştu.

Bunun üzerine Ömer radıyallahu anh, 'İsterseniz ben bunu sizin için Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme sorup öğreneyim' dedi. Onlar,

'Evet, (çok iyi olur)' dediler.

Bunun üzerine Ömer radıyallahu anh, Peygamber aleyhisselamın yanına gitti. Ben de devemi hızlandırarak onu takip ettim. Peygamber aleyhisselamın yanına vardığında,

'Ey Allah'ın Resûlü! Muhacirler altın ve gümüş hakkındaki ayetten bahisle hangi malların daha hayırlı olduğunu öğrenmek istiyorlar' diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

*'O zaman **zikreden bir dil**, şükreden bir kalp, imanı hususunda kendilerine yardımcı olabilecek mümin bir hanım edinmeye çalışsınlar'* buyurdu."[516]

2. "Müferridler (Allah'ı Çokça Zikredenler) Yarışı Kazandılar" Buyrulması

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir gün sahabeleriyle birlikte Mekke'ye gidiyordu. 'Cümdân' denen bir dağın yanından geçti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

*‘Yanından geçmekte olduğunuz şu dağ, Cümdân dağıdır. **Müferridler** yarışı kazandılar’* buyurdu. Sahabeler,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Müferridler kimlerdir?’ diye sordular. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Allah’ı çokça zikreden erkekler (ve kadınlar)dır’* diye cevap verdi.”[517]

* Tirmizî’nin rivayetinde ise konuyla ilgili olarak şu ifade yer almaktadır:

“Sahabeler,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Müferridler kimlerdir?’ diye sordular. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘(Başlarına ne gelirse gelsin hiç aldırış etmeksizin) Allah’ı zikretmeye dalan kimselerdir. Çünkü yaptıkları zikir, onların ağır yüklerini omuzlarından indirir. Böylece bu kişiler kıyamet gününde Allah’ın huzuruna hafif bir yükle gelirler’ diye cevap verdi.”[518]

3. Peygamber Aleyhisselamın Allah’ı Çok Zikreden işinin, Allah Yolunda Cihad Eden Kimseden Daha Üstün Olduğunu Söylemesi

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme (bir gün),

‘Kıyamet günü Allah katında derece bakımından insanların en üstünü kimdir?’ diye soruldu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Allah’ı çokça zikredenlerdir’ diye cevap verdi. Bunun üzerine ben,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Bunlar Allah yolunda cihad eden kimseden de mi üstündür?’ diye sordum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Allah yolunda cihad eden kişi, elindeki kılıcı parçalanıncaya ve kendisi de kana boyanıncaya kadar kâfirlere ve müşriklere kılıç sallasa yine de Allah’ı çokça zikreden kimselerden derece bakımından daha üstündür’ buyurdu.”[519]

4. Allah’ın Zikrinin İnsanı Azaptan Kurtaracak Amellerin En Üstünü Olması

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün),

‘Hiçbir insan kendisini azaptan kurtarmak hususunda Allah’ı zikretmekten daha büyük bir amel işlememiştir’ buyurdu. Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Bu amel, Allah yolundaki cihaddan da mı daha üstün?’ diye soruldu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Evet, Allah yolundaki cihad bile bunun derecesine ulaşamaz. Ancak kişi kılıcı parçalanıncaya kadar vuruşursa iş değişir’ diye cevap verdi.”[520]

5. Peygamber Aleyhisselamın “Diliniz Allah’ı Anmaktan Dolayı Daima Yaş Olsun” Buyurması

Abdullah bin Büsr radıyallahu anh anlatıyor:

“Bir adam Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme,

‘Ey Allah’ın Resûlü! İslam’ın hükümleri çok fazladır. Bunların içerisinden hangisine yapışmamı tavsiye edersiniz?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Dilin Allah’ı zikretmekten dolayı daima yaş olsun’ buyurdu.”[521]

B. RESÛLULLAH’IN İNSANLARI ZİKRE TEŞVİK ETMESİ

1. Peygamber Aleyhisselamın Tesbih, Tahmid, Tehlîl ve Tekbiri Her Şeyden Üstün Tutması

Ebû Hureyre radıyallahu anhın anlattığına göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

“Benim yanımda **‘sübhânallâh’** (Allah’ı her türlü noksanlıktan uzak tutarım), **‘elhamdülillâh’** (Hamd Allah’a mahsustur), **‘lâ ilâhe illallâh’** (Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur) ve **‘Allâhuekber’** (Allah en büyüktür) demek; üzerine güneşin doğduğu her şeyden daha üstündür.”[522]

* Ebû Ümâme el-Bâhilî radıyallahu anhın anlattığına göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

“Güneş doğuncaya kadar oturup **Allah’ı zikretmek**; (**‘Allâhuekber’** diye) tekbir, (**‘elhamdülillâh’** diye) Allah’a hamd etmek, (**‘sübhânallâh’** diye) tesbih ve (**‘lâ ilâhe illallâh’** diye) tehlil getirmek; benim yanımda İsmâîl’in evladından iki köleyi azat etmekten daha sevimlidir.

Aynı şekilde ikindi namazından sonra da güneş batıncaya kadar aynen bunları yapmak, benim yanımda İsmâîl'in zürriyetinden dört köleyi azat etmekten daha sevimlidir."[523]

C. ZİKİR MECLİSLERİNE DEVAM ETMEK

1. Kıyamet Gününde Zikir Meclislerine Devam Eden Kimselerin Üstün Olması

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün),

'Yüce Allah kıyamet günü, 'İnsanlar bugün cömert kimselerin kim olduğunu bileceklerdir' diye buyurur' dedi. Bunun üzerine sahabeler,

'Ey Allah'ın Resûlü! Cömert kimselerden maksat kimlerdir?' diye sordular. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Allah'ın anıldığı meclislere devam eden kimselerdir' buyurdu."[524]

2. Peygamber Aleyhisselamın Zikir Meclislerinde Oturmaları ve "Cennet Bahçelerinde Dolaşınız" Buyurması

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh şöyle anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) yanımıza çıkagelip:

'Ey insanlar! Şunu biliniz ki Allah'ın meleklerden bazı 'öncü birlikleri' vardır. Bunlar Allah'ı tazim ederler ve yeryüzüne inerek zikir meclislerinin üzerinde dururlar. O hâlde sizler de cennet bahçelerinde dolaşınız' buyurdu. Bunun üzerine sahabeler,

'Ey Allah'ın Resûlü! Cennet bahçeleri nerededir?' diye sordular. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Cennet bahçeleri, zikir meclisleridir. Dolayısıyla Allah'ın zikrine sabah-akşam devam ediniz ve onu hatırınızdan çıkarmayınız. Kim Allah katındaki mertebesini öğrenmek istiyorsa o, Allah'ın kendi katındaki mertebesine baksın. Kişi Allah'ı ne kadar tazim ederse O'nun katındaki mertebesi de o kadardır' buyurdu."[525]

* Câbir bin Semüre radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem sabah namazını kıldığı zaman oturur, güneş doğuncaya kadar Allah’ı zikrederdi.”[526]

3. Peygamber Aleyhisselamın “Zikir Meclislerinin Mükâfatı Cennettir” Buyurması

Abdullah bin Amr radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben (bir gün Peygamber aleyhisselama),

‘Ey Allah’ın Resûlü! Zikir meclislerinin mükâfatı nedir?’ diye sordum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Zikir meclislerinin mükâfatı cennettir’ buyurdu.”[527]

D. MECLİSLERDE İŞLENEN GÜNAHLARIN KEFARETİ

1. Peygamber Aleyhisselamın “Mecliste (İşlenen Günahın) Kefareti ‘Sübhâneke Allahümme ve Bihamdike’ Sözüdür” Buyurması

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir yerde) oturduğunda ya da namaz kıldığında bazı sözler söylerdi.

Âişe radıyallahu anhâ, Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme bu sözlerin neler olduğunu sordu. Resûlullah aleyhisselam,

‘Eğer kişi hayırlı bir şey söylemişse bu sözler kıyamete kadar onun üzerinde mühür gibi durur. Yok, kötü bir şey söylemişse bu sözler onun kefareti olur. Bu sözler şunlardır:

سُبْحَانَكَ اَللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

‘Sübhânekellâhümme ve bi hamdike. Lâ ilâhe illâ ente estağfiruke ve etûbü ileyke.’

(Allah’ım! Seni noksanlıklardan tesbih ederim. Sana hamd ederim. Senden başka hiçbir ilâh yoktur. Senden mağfiret diler ve sana tevbe ederim.)”[528]

2. Peygamber Aleyhisselamın Mecliste İşlenebilecek Günahlara Kefaret Olması için Ayrılırken Okuduğu Dua

Ebû Berze el-Eslemî radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir meclisten kalkmak istediği zaman,

سُبْحَانَكَ اَللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

'Sübhânekellâhümme ve bi hamdike. Eşhedü en lâ ilâhe illâ ente estağfiruke ve etûbü ileyke.'

(Allah'ım! Seni noksanlıklardan tesbih ederim. Sana hamd ederim. Senden başka hiçbir ilâh olmadığına şahitlik ederim. Senden mağfiret dilerim ve sana tevbe ederim) buyururdu. Bunun üzerine bir adam,

'Ey Allah'ın Resûlü! Siz (şimdi) daha önceleri söylemediğiniz bazı şeyler söylüyorsunuz' dedi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Bu söylediğim sözler o mecliste işlenen günahların kefaretidir' buyurdu."[529]

* Bir rivayette ise bu hadisin "ve etûbu ileyk" ifadesinden sonra şu ifade yer almaktadır:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

عَمِلْتُ سُوءًا، وَظَلَمْتُ نَفْسِي، فاغْفِرْ لِي، إنَّه لا يَغفِرُ الذُّنوبَ إلا أنتَ

'Amiltü sûen ve zalemtü nefsî fağfir lî, innehû lâ yağfiru'z-zünûbe illâ ente.'

(Bir kötülük işledim ve nefsime zulmettim. Beni bağışla. Çünkü günahları senden başka hiç kimse bağışlayamaz)' buyururdu.

(Hadisin ravisi der ki) Biz, 'Ey Allah'ın Resûlü! Bu sözleri daha önce söylemiyordunuz' dedik. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Evet, Cebrâil aleyhisselam bana gelerek ‘Ey Muhammed! Bu sözler, mecliste ortaya atılan (olumsuz şeylerin) kefaretidir’ dedi’ buyurdu.”[530]

3. Sahabenin Müslümanlar’ı, Oturdukları Mecliste İşledikleri Günahlara Kefaret Olacak Duaya Teşvik Etmesi

Abdullah bin Amr bin Âs radıyallahu anh anlatıyor:

“Bazı sözler vardır ki kişi, hak veya batıl meclisinde otursun, kalkarken bunları üç defa okuyacak olursa o mecliste işlediği günahların kefareti olur.

Eğer bunları hayır meclisinde ve zikir meclisinde(n kalkarken) söylemiş olursa tıpkı mektuplarınızın ve kıymetli kâğıtlarınızın mühürlendiği gibi Allah o meclisi mühürler. Bu sözler şunlardır:

سُبْحانَكَ اللّٰهمَّ وَبِحَمْدِكَ لَا إِلَهَ إِلَّا أنتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

‘Sübhânekellâhümme ve bi hamdike. Lâ ilâhe illâ ente estağfiruke ve etûbü ileyke.’

(Allah’ım! Seni noksanlıklardan tesbih ederim. Sana hamd ederim. Senden başka hiçbir ilâh yoktur. Senden mağfiret diler ve sana tevbe ederim.)”[531]

E. MÜSLÜMAN’IN KUR’AN-I KERİM’İ OKUMASI

1. Peygamber Aleyhisselamın Ebû Zerr’e Kur’an Okumayı Tavsiye Etmesi

Ebû Zerr radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben (bir gün Peygamber aleyhisselama), ‘Ey Allah’ın Resûlü! Bana tavsiyede bulununuz’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Allah’a takvalı olmaktan[532] *ayrılma. Çünkü takva bütün işlerin başıdır’* buyurdu.

Ben yine ‘Ey Allah’ın Resûlü! (Tavsiyenizi) artırabilir misiniz?’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Kur’an okumaya devam et. Çünkü Kur’an okumak senin için yeryüzünde bir nur, gökte bir azıktır’ buyurdu.”[533]

2. Peygamber Aleyhisselamın Her Gece Kur'an'dan Bir Hizip[534] Okuması

Evs bin Huzeyfe es-Sakafî radıyallahu anh anlatıyor:

"Biz (bir kısmımız Ahlâfoğulları, bir kısmımız da Mâlikoğulları kabilesinden olmak üzere) Sakîf kabilesi heyeti olarak Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanına geldik.

Ahlâfoğulları kabilesinden olanlar Muğîre bin Şu'be radıyallahu anhın evinde misafir oldu. Biz Mâlikoğulları kabilesi ise (mescitte) bir çadıra yerleştik.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, yatsı namazının son vaktinden sonra yanımıza gelir ve bizimle konuşurdu. (Yanımızda) çok uzun süre ayakta kaldığı için mübarek ayakları yorulurdu.[535] Çoğu zaman Kureyş kabilesinden şikâyetle onların Müslümanlar'a reva gördükleri haksızlıklardan bahsederek:

'Biz Mekke'deyken onların karşısında güçsüzdük. Ancak Medine'ye geldiğimizde onlardan intikamımızı alabildik. Yaptığımız savaşlar, bazen bizim bazen de onların lehine sonuçlanmaktadır' buyurdu.

Bir gece Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yanımıza geldiği vakti geciktirdi. Sonra geldi. Biz, 'Ey Allah'ın Resûlü! Bu gece hep yanımıza gelmekte olduğunuz vakitte gelmekte geciktiniz! (Bunun sebebi nedir?)' diye sorduk. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Kur'an'dan okumakta olduğum hizbi okumadan veya tamamlamadan çıkmak istemedim. Bundan dolayı geç kaldım' buyurdu.

Sabahladığımızda sahabelere Kur'an'ı nasıl hiziplendirdiklerini sorduk.

'Üç, beş, yedi, dokuz, on, on bir, on üç ve bir de Hucurât suresinden başlayıp Nâs suresiyle biten mufassal surelerin hizipleri şeklinde ayırıyoruz' diye cevap verdiler."[536]

F. MÜSLÜMAN'IN GECE VEYA GÜNDÜZ KUR'AN OKUMASI

1. Peygamber Aleyhisselamın Yatağına Girdiğinde İhlâs, Felak ve Nâs Surelerini Okuması

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yatağına girdiğinde avuçlarını birleştirip içerisine İhlâs, Felak ve Nâs surelerini okuyup üflerdi. Sonra da ellerini başından, yüzünden ve vücudunun ulaşabildiğinden başlamak üzere her tarafına sürerdi. Bunu da üç kere yapardı.”[537]

2. Peygamber Aleyhisselamın Yatmadan Önce Kur’an’dan Bazı Sureleri ve Ayetleri Okuması

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Secde ve Mülk surelerini okumadan uyumazdı.”[538]

* İrbâd bin Sâriye radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yatağına uzanıp da uyumadan önce ‘Müsebbihât’ denen sureleri okur ve *‘Bunların içerisinde öyle bir ayet vardır ki bin ayetten daha üstündür’* buyururdu.”[539]

* Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Zümer ve İsrâ surelerini okumadan uyumazdı.”[540]

* Ferve bin Nevfel radıyallahu anh anlatıyor:

“Ferve bin Nevfel radıyallahu anh bir gün Peygamber aleyhisselama giderek ‘Ey Allah’ın Resûlü! Bana yatarken okumam için bazı şeyler öğretir misiniz?’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Kâfirûn suresini oku! Çünkü bu sure şirkten kurtulmadır’* buyurdu.”[541]

3. Abdullah ibni Mes’ûd’un Mülk Suresini Okumayı Övmesi ve Okumaya Teşvik Etmesi

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor:

“İnsan kabre konulduğunda sorgu melekleri o kişiye önce ayakları tarafından gelmek ister. O zaman ayaklar, ‘Siz bu kişiye bizim tarafımızdan yaklaşamazsınız. Çünkü o hayattayken Mülk suresini okurdu’ derler.

Melekler bu kez ona karnı ya da göğsü tarafından yaklaşmak ister. O da ‘Siz bu kişiye benim bulunduğum taraftan yaklaşamazsınız. Çünkü bu kişi, (hayattayken) Mülk suresini okurdu’ der.

Melekler bu kez de ona baş tarafından yaklaşmak isterler. O da ‘Siz bu kişiye benim bulunduğum taraftan yaklaşamazsınız. Çünkü bu kişi, (hayattayken) Mülk suresini okurdu’ der.

Böylece Mülk suresi, (kişiyi) kabir azabından kurtaran ‘koruyucu/önleyici’ bir suredir. Bu sure Tevrât’ta da ‘Mülk suresi’dir. Kim bu sureyi bir gece okursa o kişi çok hayır işlemiş ve güzel iş yapmış sayılır.”[542]

* Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor:

“Kim her gece Mülk suresini okursa Allah onu kabir azabından korur. Biz Peygamber aleyhisselam zamanında bu sureye ‘mânia (koruyucu/önleyici) sure’ adını verirdik. Buna göre kim her gece Mülk suresini okursa Kur’an’ı çokça okumuş ve büyük bir hayır işlemiş sayılır.”[543]

4. Peygamber Aleyhisselamın Abdullah b. Hubeyb’e Sabah-Akşam İhlâs, Felak ile Nâs Surelerini Okumayı Tavsiye Etmesi

Abdullah bin Hubeyb radıyallahu anh anlatıyor:

“Yağmurlu ve çok karanlık bir gecede bize namaz kıldırması için Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi aramaya çıktık. O’nu bulduğumuzda bana, *‘Söyle’* buyurdu.

(Ne diyeceğimi bilemediğim için) O’na bir şey söyleyemedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yine *‘Söyle’* buyurdu.

Ben yine ona bir şey söyleyemedim. Sonra yine *‘Söyle’* buyurdu. Ben de ‘Ey Allah’ın Resûlü! Ne söyleyeyim?’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Her gün sabah-akşam İhlâs, Felak ve Nâs surelerini üçer kere oku. Bu seni hiçbir şeye muhtaç etmez’ buyurdu.”[544]

G. GÜNDÜZ VEYA YOLCULUK SIRASINDA KUR’AN’DAN BAZI AYETLERİN OKUNMASI

1. Cinlerin Kötülüğünden Kurtulmak için Âyetü’l-Kürsî’yi Okumak

Übeyy bin Kâ’b radıyallahu anh anlatıyor:

“Bir keresinde hurmalarımı toplayıp bahçeye yığmıştım. Oraya gidip geliyordum. Bir gün o yığının azaldığını fark ettim. Nihayet bunu kimin yaptığını öğrenmek için yığını beklemeye karar verdim. Derken ergenlik çağına girmiş delikanlıya benzettiğim bir karartıya rastladım. Ona selam verdim. Karşıdaki selamımı aldı. Ona,

‘(Söyle bakalım?) Sen cin misin yoksa insan mısın?’ diye sordum. O,

‘Ben bir cinim’ dedi. Ben de ‘Elini bana ver!’ dedim. Uzattığında bir de baktım ki eli köpek eli, tüyü de köpek tüyü. Ona,

‘Cinlerin yaratılışı böyle mi?’ diye sordum. O,

‘Cinler, içlerinde benden daha şiddetli bir cin olmadığını bilirler’ dedi.

‘Seni hurmamı çalmana sevk eden şey nedir?’ diye sordum. O,

‘Bize ulaştığına göre sen sadaka vermeyi çok seven bir adamsın. Bunun için yiyeceğinden faydalanmak istedim’ diye cevap verdi.

‘O zaman size karşı nasıl korunabiliriz?’ diye sordum.

‘Bakara suresindeki Âyetü’l-Kürsî’yi okuyarak bize karşı korunabilirsiniz. Kim onu akşamleyin okursa sabaha kadar bizden korunmuş olur. Kim de sabahleyin okursa o gün akşama kadar bizim şerrimizden korunmuş olur’ dedi.

(Hadisin ravisi der ki) Sabah olduğunda Übeyy bin Kâ’b radıyallahu anh, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanına erkenden gitti. O’na olup biteni anlattı. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘O pis cin doğru söylemiş’ buyurdu.”[545]

H. “LÂ İLÂHE İLLALLÂH” ZİKRİ

1. Peygamber Aleyhisselamın “İhlâsla ‘Lâ İlâhe İllallâh’ Diyen Kimse Kıyamet Günü Şefaatimden En Çok Yararlanacak Kişi Olacaktır” Buyurması

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben (bir gün Peygamber aleyhisselama),

‘Ey Allah’ın Resûlü! Kıyamet günü şefaatinden yararlanacak en mutlu kişi kimdir?’ diye sordum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ey Ebû Hureyre! Senin bu soruyu herkesten önce soracağını biliyordum. Çünkü senin hadise çok istekli olduğunu görüyorum. Kıyamet günü şefaatimden yararlanacak en mutlu kişi, ihlâsla ‘lâ ilâhe illallâh’ diyen kimsedir’ diye cevap verdi.”[546]

2. Allah’ın Hz. Mûsâ’ya “Lâ İlâhe İllallâh” Sözünün Faziletini Haber Vermesi

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhın anlattığına göre Peygamber aleyhisselam şöyle buyurmaktadır:

“Musa aleyhisselam Rabbine, ‘Ey Rabbim! Bana seni kendisiyle zikredip çağıracağım bir şey öğret’ dedi. Yüce Allah,

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ *‘Lâ ilâhe illallâh (Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur) de’ buyurdu. Musa aleyhisselam,*

‘Ey Rabbim! Bunu senin bütün kulların söylemektedir’ dedi. Allah Teâlâ yine ‘lâ ilâhe illallâh de’ buyurdu.

Musa aleyhisselam bu defa ‘Ey Rabbim! Senden bana özel bir şey vermeni istiyorum’ dedi. Bunun üzerine Allah,

‘Ey Musa! Yedi kat gök ve yedi kat yer terazinin bir gözüne ve ‘lâ ilâhe illallâh’ sözü de terazinin diğer gözüne konulmuş olsa ‘lâ ilâhe illallâh’ sözü daha ağır gelir’ buyurdu.”[547]

3. Peygamber Aleyhisselamın Kendisiyle Birlikte Bulunup da “Lâ İlâhe İllallâh” Diyen Sahabelerini Mağfiretle Müjdelemesi

Ya’lâ bin Şeddâd radıyallahu anh anlatıyor:

“Babam Şeddâd bin Evs şu hadisi anlattığı sırada sahabelerden Ubâde ibnü’s-Sâmit radıyallahu anh da orada bulunuyor ve onu tasdik ediyordu. Babam şöyle diyordu:

“Bir gün yanında oturduğumuz bir sırada Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, ehl-i kitabı (Hristiyanlar ve Yahudiler) kastederek *‘İçinizde yabancı kimse var mıdır?’* diye sordu. Biz de ‘hayır’ dedik.

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kapının kilitlenmesini emretti, sonra da *‘Ellerinizi kaldırınız ve* **لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ** *‘lâ ilâhe illallâh’ deyiniz’* buyurdu.

Böylece ellerimizi kaldırdık ve bir saate yakın süre bunu söyledik. Sonunda Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Allah'a hamd olsun! Ey Rabbim! Sen beni bu kelime ile gönderdin ve bana bu kelimeyi söylememi emrettin. Bu kelimenin karşılığında ise cenneti vaat ettin. Sen vaadinden asla dönmezsin' buyurdu.

Sonra da Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bizlere,

'Allah hepinizi bağışladı' diye müjdeledi."[548]

I. SÜBHÂNALLÂH, ELHAMDÜLİLLÂH, LÂ İLÂHE İLLALLÂH, ALLÂHUEKBER, LÂ HAVLE VE LÂ KUVVETE İLLÂ BİLLÂH ZİKİRLERİ

1. Peygamber Aleyhisselamın Bu Zikirleri "Kalıcı, Güzel Şeyler" Olarak Nitelemesi

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün sahabelere), *'el-bâkıyâ-tü's-sâlihât'ı, (kalıcı olan güzel ameller) çoğaltın'* buyurdu. Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme, 'el-bâkıyâtü's-sâlihât' nedir, ey Allah'ın Resûlü?' diye soruldu. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

'Bunlar **اللهُ أَكْبَرُ 'Allâhuekber'**, **لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ 'lâ ilâhe illallâh'**, **سبحانَ اللهِ 'sübhânallâh'**, **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ 'elhamdülillâh'** *ve* **لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ 'lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh'** *demektir'* buyurdu."[549]

2. Peygamber Aleyhisselamın, "Bu Zikirler Ateşe Karşı Koruyucu Birer Kalkandır" Buyurması

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün sahabelere),

'(Korunmanız için kendinize) birer kalkan edininiz' buyurdu. Bunun üzerine sahabeler,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Gelmekte olan bir düşman mı var?’ diye sordular. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Hayır, düşmandan değil, cehennem ateşinden korunmanızı kastetmiştim. Bunun için de **سُبْحَانَ اللهِ ‘sübhânallâh’**, **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ‘elhamdülillâh’**, **لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ ‘lâ ilâhe illallâh’**,**اَللهُ أَكْبَرُ ‘Allâhuekber’** *deyiniz. Çünkü bu kelimeler kıyamet günü sizi korumak için önünüzde ve arkanızda giderler. Bunlar ‘el-bâkıyâtü’s-sâlihât’ (kalıcı olan güzel ameller)dir’* buyurdu.”[550]

3. Peygamber Aleyhisselamın “Bu Zikirlerin Her Biri Uhud Dağından Daha Büyüktür” Buyurması

İmrân bin Husayn radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün sahabelere),

‘Herhangi biriniz her gün Uhud dağı kadar amel işlemeye güç yetirebilir mi?’ diye sordu. Sahabeler,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Böyle bir şeye kim güç yetirebilir?’ diye sordular. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Buna hepinizin gücü yetebilir’ buyurdu. Onlar, ‘Ey Allah’ın Resûlü! Bu nasıl olabilir?’ diye sordular. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

سُبْحَانَ اللّٰهِ ‘sübhânallâh’, **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ‘elhamdülillâh’**, **لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ ‘lâ ilâhe illallâh’** *ve* **اَللهُ أَكْبَرُ “Allâhuekber”** *kelimelerinin her biri, Uhud dağından daha büyüktür.”*[551]

4. Peygamber Aleyhisselamın “Sübhânallâhi velhamdülilâhi… Diyen Kişi için Cennette Bir Ağaç Dikilir” Buyurması

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Ebû Hureyre radıyallahu anh ağaç diktiği bir sırada Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yanına gelerek *‘Ey Ebû Hureyre! Ne yapıyorsun?’* diye sordu.

Ağaç dikiyorum, diye cevap verdim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Sana bu ağaçtan daha hayırlısını haber vereyim mi? **سُبْحَانَ اللّٰهِ ‘Sübhânallâh’**, **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ‘elhamdülillâh’**, **لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ ‘lâ ilâhe illallâh’** *ve* **اَللّٰهُ أَكْبَرُ ‘Allâhuekber’** *kelimelerini söylersen bunların her birine karşılık senin için cennette bir ağaç dikilir’* buyurdu.”[552]

* Yine Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün sahabelere),

‘Cennet bahçelerinin yanından geçtiğinizde orada dolaşınız’ buyurdu. Bunun üzerine sahabeler, ‘Ey Allah’ın Resûlü! Cennet bahçeleri nerelerdir?’ diye sordular. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Mescitlerdir’ diye cevap verdi. Ben yine ‘O hâlde oralarda dolaşmaktan maksat nedir?’ diye sordum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Orada **سُبْحَانَ اللّٰهِ ‘sübhânallâh’**, **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ‘elhamdülillâh’**, **لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ ‘lâ ilâhe illallâh’** *ve* **اَللّٰهُ أَكْبَرُ ‘Allâhuekber’** *demektir’* buyurdu.”[553]

5. Peygamber Aleyhisselamın Bazı Kelimelerin Günahları Düşürdüğünü Söylemesi

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir gün bir ağacın dalından tutup silkeledi. Fakat dalın yaprakları düşmedi. Bir kere daha silkeledi, yine düşmedi. Bir kere daha silkeledi, bu defa dalın yaprakları yere düştü. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

سُبْحَانَ اللّٰهِ ‘sübhânallâh’, **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ‘elhamdülillâh’**, **لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ ‘lâ ilâhe illallâh’** *ve* **اَللّٰهُ أَكْبَرُ ‘Allâhuekber’** *kelimeleri şu dalın yapraklarının düşüşü gibi insanların günahlarını düşürür.”*[554]

6. Peygamber Aleyhisselamın Bir Bedeviye Zikri Öğretmesi

Sa’d bin Ebî Vakkàs radıyallahu anh anlatıyor:

“Bir bedevi, Peygamber aleyhisselama gelerek ‘Bana söyleyebileceğim bazı şeyler öğretir misin?’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de ona,

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، اَللّٰهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ كَثِيرًا، سُبْحَانَ اللّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ

‘Lâ ilâhe illallâhu, vahdehû lâ şerîke leh. Allâhuekber kebîrâ. Velhamdülillâhi kesîrâ. Sübhânallâhi rabbi’l-âlemîn. Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi’l-azîzi’l-hakîm’

(Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur. Yalnız o vardır. Ortağı yoktur. Allah çok çok büyüktür. Allah’a çokça hamd olsun. Âlemlerin rabbi olan Allah, noksanlıklardan münezzehtir. Kuvvet ve kudret ancak Allah’ındır. O, her şeye üstün gelendir; hikmet sahibidir) buyurdu.

Bedevi, ‘Bu sözler Rabbim içindir. Benim için ne var?’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘O zaman sen (kısaca) şöyle dua et:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي، وَاهْدِنِي، وَارْزُقْنِي

‘Allâhümmağfir lî verhamnî vehdinî verzuknî’

(Allah’ım! Beni bağışla, bana merhamet et, beni hidayete erdir, bana rızık ver) buyurdu.”[555]

* Abdullah ibni Ebî Evfâ radıyallahu anh anlatıyor:

“Bir bedevi (günün birinde Peygamber aleyhisselama gelerek),

‘Ey Allah’ın Resûlü! Kur’an’dan bir şeyler öğrenebilmek için bütün gücümü harcadımsa da hiçbir şey öğrenemedim. Bana Kur’an’dan öğrenebileceğim şeylerin yerine geçebilecek (onun sevabını kazandırabilecek) bir şeyler öğretir misin?’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona,

سُبْحَانَ اللّٰهِ ‘Sübhânallâh’, **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ‘elhamdülillâh’**, **لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ ‘lâ ilâhe illallâh’** ve **اَللّٰهُ أَكْبَرُ ‘Allâhuekber’** kelimelerini söyle’ buyurdu.

Bedevi bunları tekrarlayarak parmaklarıyla öğrendiğine dair bir işaret yaptı. Sonra ‘Ey Allah’ın Resûlü! Bunlar Rabbim içindir. Bu durumda kendim için ne söylememi tavsiye edersiniz?’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘O zaman,

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي، وَعَافِنِي وَارْزُقْنِي وَاهْدِنِي

‘Allâhümmağfir lî verhamnî ve âfinî verzuknî vehdinî’

(Allah’ım! Beni bağışla, bana merhamet et, bana afiyet/sağlık ihsan et, rızık ver ve beni hidayete erdir) *kelimelerini söyle’* buyurdu.

Bunun üzerine bedevi kalkıp gitti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem arkasından,

‘Bu kişi ellerini hayırla doldurarak gitti’ buyurdu.”[556]

7. Peygamber Aleyhisselamın Ebû Zerr’e Allah Katında En Sevimli Kelamı Haber Vermesi

Ebû Zerr radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün bana),

‘Ey Ebû Zerr! Sana Allah katındaki en sevimli sözü haber vereyim mi?’ diye sordu.

‘Evet, haber ver, ey Allah’ın Resûlü’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ ‘sübhânallâhi ve bi hamdihî’ (O’nun hamdiyle Allah noksanlıklardan münezzehtir) *sözüdür’* buyurdu.

* Bir rivayette ise şu ifade var: “...Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme, ‘Hangi söz daha üstündür?’ diye soruldu. Peygamber aleyhisselam, *‘Rabbimin melekleri ve kulları için seçmiş olduğu* **سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ ‘sübhânallâhi ve bi hamdihî’** *sözüdür’* buyurdu.”[557]

8. Peygamber Aleyhisselamın “Lâ İlâhe İllallâh” Zikrinin Sevabının Büyüklüğünü Bildirmesi

İshâk bin Abdullah bin Ebî Talha yoluyla babası yoluyla dedesi Ebû Talha radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün),

‘Kim لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ **‘lâ ilâhe illallâh’** (Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur) *derse cennete girer* (o kimse için cennet vacip olur). *Kim de yüz kere* سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ **‘sübhânallâhi ve bi hamdihi’** *derse ona yüz yirmi dört bin iyilik yazılır’* buyurdu. Sahabeler,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Biz hepimiz bunları söylüyoruz. O hâlde hiçbirimiz cehenneme girip helak olmayız’ dediler. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Evet ama bu şekilde değil. Şöyle ki: Sizden birisi Allah’ın huzuruna, bir dağın üzerine konacak olsa onu çökertecek kadar ağır olan iyilikleriyle varır. Ancak Allah’ın verdiği nimetler gelerek bu iyiliklerin hepsini silip süpürür. Sonra yüce Allah ona rahmetiyle lütfeder ve ihsanda bulunur’ buyurdu.”[558]

* Sa’d bin Ebî Vakkàs radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz (bir gün) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanında bulunuyorduk. Derken bize, *‘Sizden birisi, her gün bin iyilik işleyebilir mi?’* buyurdu.

‘Buna kimin gücü yetebilir, ey Allah’ın Resûlü?’ dedik. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Kişi yüz defa tesbih çekerse ona bin iyilik yazılır ya da günahlarından bin tanesi düşürülür’* buyurdu.”[559]

9. Peygamber Aleyhisselamın, Cennetin Kapılarından Birini Haber Vermesi

Kays bin Sa’d bin Ubâde rahmetullahi aleyh anlatıyor:

“Babam Sa’d bin Ubâde radıyallahu anh, hizmet etmem için beni Peygamber aleyhisselamın yanına vermişti. Ben (bir gün) iki rekât namaz kıldığım sırada Peygamber yanıma geldi ve mübarek ayaklarıyla bana dokunup *‘Sana cennetin kapılarından birini göstermemi ister misin?’* diye sordu. Ben de (namazı bitirdiğimde),

‘Evet, göster, ey Allah’ın Resûlü!’ dedim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ **‘Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh’** (Kuvvet ve kudret ancak Allah’ındır) *sözü, cennetin kapılarından biridir’* diye buyurdu.”[560]

* Ebû Zerr radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben (bir gün) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin arkasında yürüyordum. Bana,

‘Ey Ebû Zerr! Sana cennet hazinelerinden birini göstermemi ister misin?’ diye sordu. ‘Evet, isterim, ey Allah’ın Resûlü!’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ **‘Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh’** (Kuvvet ve kudret ancak Allah’ındır) *sözü, cennet hazinelerinden birisidir’* buyurdu.”[561]

* Abdullah bin Sa’d bin Ebî Vakkàs radıyallahu anh anlatıyor:

“Ebû Eyyûb el-Ensârî radıyallahu anh bir gün bana,

‘Ey Abdullah! Peygamber aleyhisselamın bana öğrettiği bir kelimeyi sana öğreteyim mi?’ dedi.

‘Evet, öğret, ey amca!’ dedim. Bunun üzerine Ebû Eyyûb el-Ensârî radıyallahu anh,

‘Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir gün bana misafir olduğunda, *‘Ey Ebû Eyyûb! Sana cennet hazinelerinden bir kelimeyi öğreteyim mi?’* diye sordu. ‘Anam-babam sana feda olsun, ey Allah’ın Resûlü, öğretin!’ dedim. O zaman Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ **‘Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh’** (Kuvvet ve kudret ancak Allah’ındır) *sözünü çok söyle’* buyurdu’ dedi.”[562]

10. Hz. İbrâhîm’in Miraç Gecesinde “Lâ Havle ve Lâ Kuvvete İllâ Billâh” Sözünün Faziletini Söylemesi

Ebû Eyyûb el-Ensârî radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (Allah’ın huzuruna) yürütüldüğü gece (olan Miraç gecesinde) Cebrâil aleyhisselam ile birlikte Hz. İbrâhîm’in yanından geçti. İbrâhîm sallallahu aleyhi ve sellem, Cebrâil aleyhisselam’a: *‘Ey Cebrâil! Yanındaki kimdir?’* diye sordu. Cebrâil aleyhisselam,

‘O Muhammed’dir!’ diye cevap verdi. Bunun üzerine İbrâhîm aleyhisselam,

‘Ey Muhammed! Ümmetine cennet fidanlarını çok dikmelerini söyle! Çünkü cennetin toprağı çok güzel ve verimlidir. Arazisi ise alabildiğine geniştir’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Cennet fidanı nedir?’ diye sordu. İbrâhîm aleyhisselam,

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ ‘Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh’ (Kuvvet ve kudret ancak Allah’ındır) sözüdür’ diye cevap verdi.”[563]

11. İmrân’ın Allah’a Hamd Etmenin Faziletini Söylemeleri

Mutarrif şöyle anlatıyor: İmrân radıyallahu anh bana şöyle dedi:

“Sana bugün, kendisi vasıtasıyla Allah’tan büyük hayırlar elde edeceğin bir şey söyleyeceğim. Bil ki kıyamet gününde Allah’ın kullarının en hayırlısı, bu dünyada O’na en çok hamd edenlerdir.”[564]

İ. KISA VE ÖZLÜ ZİKİRLERİ, UZUN ZİKİRLERE TERCİH ETMEK

1. Peygamber Aleyhisselamın Cüveyriyye Validemize Kısa ve Öz Bir Zikir Öğretmesi

Cüveyriyye radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) Cüveyriyye validemizin odasından kuşluk vakti çıktı. Daha sonra geri döndüğünde Cüveyriyye validemizin bıraktığı yerde oturmakta olduğunu gördü. Ona,

‘Seni bıraktığım hâlini devam mı ettiriyorsun?’ diye sordu. O da ‘evet’ diye cevap verdi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ben senden sonra dört kelimeyi üçer defa söyledim. Bunlarla kazandığım sevap tartılacak olsa senin evden çıkışımdan bu yana yaptığın zikirlerden daha ağır gelecektir. Bu dört kelime şunlardır:

سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ عَدَدَ خَلْقِهِ، ورِضَا نَفْسِهِ، وزِنَةَ عَرْشِهِ،

ومِدادَ كَلِماتِه

‘Sübhânallâhi ve bi hamdihî adede halkıhî, ve rıdâ nefsihî, ve zinete arşihî ve midâde kelimâtihî

(Allah’ı mahlûkatı sayısınca, nefsinin rızasınca, Arş’ının ağırlığınca ve kelimelerinin çokluğuyla beraber hamdiyle birlikte noksanlıklardan tenzih ederim).”[565]

2. Peygamber Aleyhisselamın Bir Kadına Kısa ve Öz Bir Zikir Öğretmesi

Sa’d bin Ebî Vakkàs radıyallahu anh anlatıyor:

“Sa’d bin Ebî Vakkàs radıyallahu anh, (bir gün) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemle birlikte bir kadının evine gitmişti. Kadının önünde hurma çekirdekleri ya da çakıl taşları vardı. Bunlarla tesbih çekiyordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona,

‘Sana bundan daha kolayını ve sevap bakımından da daha üstününü öğreteyim. Bundan böyle şu kelimeleri söyle:

سُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ مَا خَلَقَ فِي السَّمَاءِ، وَسُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ مَا خَلَقَ فِي الأَرْضِ، وَسُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ مَا بَيْنَ ذٰلِكَ، وَسُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ مَا هُوَ خَالِقٌ، وَاللهُ أَكْبَرُ مِثْلُ ذٰلِكَ، وَالحَمْدُ لِلهِ مِثْلُ ذٰلِكَ، وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ مِثْلُ ذٰلِكَ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ مِثْلُ ذٰلِكَ

‘Sübhânallâhi adede mâ halaka fî’s-semâi ve sübhânallâhi adede mâ haleka fi’l-ardi ve sübhânallâhi adede mâ beyne zâlike ve sübhânallâhi adede mâ hüve hâlıkun vallâhuekber mislü zâlike, velhamdülillâhi mislü zâlike ve lâ ilâhe illallâhu mislü zâlike ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi mislü zâlike’

(Gökte yarattığı şeyler sayısınca Allah'ı tesbih ederim. Yerde yarattığı şeyler sayısınca Allah'ı tesbih ederim. Bunlar arasında olanlar sayısınca Allah'ı tesbih ederim. Yaratacağı şeyler sayısınca Allah'ı tesbih ederim. **Allâhuekber** de bunun gibidir. '**Elhamdulillâh**' da bunun gibidir. '**Lâ ilâhe illallâh**' da bunun gibidir. '**Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh**' da bunun gibidir)' buyurdu."[566]

3. Peygamber Aleyhisselamın Ebû Ümâme'ye Kısa ve Öz Bir Zikir Öğretmeleri

Ebû Ümâme radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) dudaklarımı kıpırdattığım sırada beni görerek *'Ey Ebû Ümâme! Dudaklarını niçin kıpırdatıyorsun?'* diye sordu.

'Ey Allah'ın Resûlü! Allah'ı zikrediyorum' dedim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Sana gece-gündüz yaptığın zikirlerden daha faziletli ve sevabı daha çok olan bir şeyi söyleyeyim mi?' buyurdu. 'Evet, ey Allah'ın Resûlü!' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Sana öğreteceğim şu kelimeleri söyle:

سُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ مَا خَلَقَ، سُبْحَانَ اللهِ مِلْءَ مَا خَلَقَ، سُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ مَا فِي الْأَرْضِ، سُبْحَانَ اللهِ مِلْءَ مَا فِي الْأَرْضِ وَالسَّمَاءِ، سُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ مَا أَحْصَى كِتَابُهُ، سُبْحَانَ اللهِ مِلْءَ مَا أَحْصَى كِتَابُهُ، سُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ كُلِّ شَيْءٍ، سُبْحَانَ اللهِ مِلْءَ كُلِّ شَيْءٍ، الْحَمْدُ لِلّٰهِ مِلْءَ مَا خَلَقَ، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ عَدَدَ مَافِي الْأَرْضِ وَالسَّمَاءِ، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ عَدَدَ مَا أَحْصَى كِتَابُهُ، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ مِلْءَ مَا أَحْصَى كِتَابُهُ، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ عَدَدَ كُلِّ شَيْءٍ، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ مِلْءَ كُلِّ شَيْءٍ

‘Sübhânallâhi adede mâ haleka, sübhânallâhi mil’e mâ haleka, sübhânallâhi adede mâ fî’l-ardi, sübhânallâhi mil’e mâ fî’l-ardi ve’s-semâi, sübhânallâhi adede mâ ahsâ kitâbuhû, sübhânallâhi mil’e mâ ahsa kitabuhû. Sübhânallâhi adede külli şey’in, sübhânallâhi mil’e külli şey’in.

Elhamdülillâhi mil’e mâ haleka, velhamdülillâhi adede mâ fî’l-ardi ve’s-semâi ve elhamdülillâhi adede mâ ahsâ kitâbuhû ve elhamdülillâhi mil’e mâ ahsâ kitâbuhû ve elhamdülillâhi adede külli şey’in ve elhamdülillâhi mil’e mâ ahsâ kitâbuhû ve elhamdülillâhi adede külli şey’in velhamdülillâhi mil’e külli şey’in.’

(Yarattığı şeyler sayısınca Allah’ı tesbih ederim. Yarattıkları dolusunca Allah’ı tesbih ederim. Yeryüzündekilerin sayısınca Allah’ı tesbih ederim. Yerde ve gökteki yaratıklar dolusunca Allah’ı tesbih ederim. Kitabının saydığı şeyler sayısınca Allah’ı tesbih ederim. Kitabının saydığı şeyler dolusunca Allah’ı tesbih ederim. Her şeyin sayısı kadar Allah’ı tesbih ederim. Tüm varlıklar dolusu kadar Allah’ı tesbih ederim.

Yarattıklarının sayısı kadar Allah’a hamd ederim. Yarattıkları dolusunca Allah’a hamd olsun. Yerde ve gökte olanların sayısı kadar Allah’a hamd olsun. Yerde ve gökte olanların dolusunca Allah’a hamd olsun. Kitabının saydığı şeyler sayısınca Allah’a hamd olsun. Kitabının saydığı şeyler dolusunca Allah’a hamd olsun. Tüm varlıkların sayısı kadar Allah’a hamd olsun. Tüm varlıklar dolusunca Allah’a hamd olsun)’ buyurdu.”[567]

4. Peygamber Aleyhisselamın Bir Mecliste Ashabından Birinin Yaptığı Zikri Takdirle Karşılayıp Övmesi

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemle birlikte bir meclis halkasında oturmaktaydık. O sırada bir kişi gelip:

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ ‘Es-selâmu aleyküm ve rahmetullâh’ (Allah’ın selamı ve rahmeti üzerinize olsun)’ diye selam verdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

وَعَلَيْكُمُ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ **‘Ve aleykümü’s-selâm ve rahmetullâhi ve berakâtüh’** (Allah’ın selamı, rahmeti ve bereketi de senin üzerine olsun)’ şeklinde karşılık verdi. Gelen kişi oturduğunda,

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا أَنْ يُحْمَدَ، وَيَنْبَغِي لَهُ

‘Elhamdülillâhi hamden kesîran tayyiben mübâreken fîhi kemâ yuhibbu rabbunâ en yuhmede ve yenbeğî leh’

(Yüce Allah’a kendisinin istediği ve şanına yakışır şekilde bereketli, bol, temiz ve güzel hamd olsun)’ dedi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona, *‘Ne söyledin?’* diye sordu.

O kişi bu sözlerini bir kere daha tekrarladı. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Nefsimi kudret elinde bulunduran Allah’a yemin ederim ki sen bu kelimeleri söylediğinde, yazmak için on melek yarış edercesine koştular. Fakat nasıl yazacaklarını bir türlü bilemediler. Nihayet izzet ve azamet sahibi olan Allah’ın huzuruna götürdüler. O da ‘Kulum nasıl söylediyse öylece yazınız’ buyurdu’* dedi.”[568]

* Ebû Eyyûb el-Ensârî radıyallahu anh anlatıyor:

“Bir kişi (günün birinde) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanında,

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا أَنْ يُحْمَدَ، وَيَنْبَغِي لَهُ

‘Elhamdülillâhi hamden kesîran tayyiben mübâreken fîhi kemâ yuhibbu. rabbunâ en yuhmede ve yenbeğî leh’

(Yüce Allah’a kendisinin istediği ve şanına yakışır şekilde bereketli, bol, temiz ve güzel hamd olsun)’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Bunları kim söyledi?’* diye sordu.

Bu söz söyleyen kişi, bu söylediklerinin, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin hoşuna gitmediğini zannederek sesini çıkarmadı. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Bunları söyleyen kimse doğru söylemiştir' buyurdu. O zaman o sahabe,

'Ben söyledim, ey Allah'ın Resûlü. Bununla sevap kazanırım diye düşündüm' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki sen, bu sözleri söylediğinde on üç meleğin bunları Allah'ın huzuruna götürmek için birbirleriyle yarıştıklarını gördüm' buyurdu."[569]

J. NAMAZLARDAN SONRA VE YATMADAN ÖNCE BAZI ZİKİRLERİN OKUNMASI

1. Peygamber Aleyhisselamın Sevap Kazanabilmeleri için Fakir Sahabelere Bazı Zikirleri Öğretmesi

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

"Muhacirlerin fakirleri (bir gün) Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme gelerek 'Ey Allah'ın Resûlü! Zenginler yüce dereceleri ve sonsuz nimetleri kazanma hususunda bizleri geçtiler' dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Niçin böyle düşünüyorsunuz?' diye sordu. Sahabeler,

'Çünkü onlar bizim kıldığımız namazı kılıyor ve tuttuğumuz orucu tutuyorlar. Fakat biz onların verdiği sadakayı veremiyor ve onlar gibi köle azat edemiyoruz' diye cevap verdiler. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Size, sizi geçmiş olanlara yetişip onları geride bırakacağınız ve başkalarının da ancak onu yapmaları hâlinde sizi geçebileceği bir şey öğreteyim mi?' buyurdu. Sahabeler,

'Evet, ey Allah'ın Resûlü!' dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Her namazdan sonra otuz üçer kere 'sübhânallâh', 'Allâhuekber' ve 'elhamdülillâh' deyiniz'* buyurdu.

Daha sonra muhacirlerin fakirleri yine gelerek ‘Ey Allah’ın Resûlü! Mal sahibi zengin kardeşlerimiz bize söylemiş olduğunuz şeyleri duymuşlar. Şimdi onlar da aynen bizim yaptığımızı yapıyorlar’ dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de onlara,

‘Bu Allah’ın bir ihsanıdır, onu dilediğine verir’ buyurdu.”[570]

* Ebû Zerr radıyallahu anh anlatıyor:

“Ebû Zerr radıyallahu anh (bir gün Peygamber aleyhisselama),

‘Ey Allah’ın Resûlü! Zenginler/mal sahipleri bütün hayırları (kazanıp bize bir şey) bırakmadılar’ dedi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Her namazdan sonra otuz üçer kere ***‘sübhânallâh’****,* ***‘elhamdülillâh’****,* ***‘Allâhuekber’*** *ve en sonunda da* ***‘lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîke leh, lehü’l-mülkü ve lehü’l-hamdü ve hüve alâ külli şey’in kadîr’*** *(Kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan Allah birdir. Ortağı yoktur. Mülk ancak onundur. Hamd ona mahsustur. Onun her şeye gücü yeter)’ dersen denizlerdeki köpükler sayısınca da olsa bütün günahların bağışlanır’* buyurdu.”[571]

* Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhın anlattığına göre Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

“Namazı kıldığınız zaman otuz üçer kere **‘sübhânallâh’**, **‘elhamdülillâh’** ve **‘Allâhuekber’**, on defa da **‘lâ ilâhe illallâh’** deyiniz.”[572]

2. Peygamber Aleyhisselamın Ebu’d-Derdâ’ya Namazdan Sonra Söylenecek Zikirleri Öğretmesi

Ümmü’d-Derdâ radıyallahu anh anlatıyor:

“Bir adam, (bir akşam kocam) Ebu’d-Derdâ radıyallahu anha misafir oldu. Ebu’d-Derdâ ona, ‘Kalacaksan lambayı yakalım, yok eğer gideceksen hayvanını yemleyelim’ dedi. Adam,

‘Gideceğim’ dedi. Bunun üzerine Ebu’d-Derdâ radıyallahu anh şunları söyledi:

Sana bildiğim azıkların en iyisini vereceğim. Bundan daha iyisini bilmiş olsaydım onu verirdim. Bir gün Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme giderek 'Ey Allah'ın Resûlü! Zenginler hem dünyayı hem de ahireti kazanıyorlar. Namaz kılıyoruz, onlar da namaz kılıyorlar. Oruç tutuyoruz, onlar da tutuyorlar. Fakat biz onların verdiği sadakayı veremiyoruz' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana,

'Sana senden öncekilerden hiç kimsenin seni geçemeyeceği ve sonrakilerden de hiç kimsenin arkandan yetişemeyeceği bir şey öğreteyim:

*Her namazdan sonra otuz üçer kere **'sübhânallâh'** ve **'elhamdülillâh'**, otuz dört kere de **'Allâhuekber'** diyeceksin'* buyurdu."[573]

3. Peygamber Aleyhisselamın Hz. Ali'ye Namazdan Sonra ve Yatmadan Önce Okuması için Bir Zikir Öğretmesi

Ali radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, kızı Fâtıma'yı benimle evlendirdiğinde onunla birlikte içi hurma lifleriyle doldurulmuş bir deri yastık, nakışlı bir kadife kumaş, iki değirmen taşı, iki testi ve bir de su kabı gönderdi.

Ali radıyallahu anh, bir gün Fâtıma radıyallahu anhâya: 'Allah'a yemin ederim ki bugün çektiğim sulardan göğsüm ağrıdı. Yüce Allah, babana birçok ganimet vermiştir. Gidip ondan bizim için bir hizmetçi istesen' dedi. Fâtıma radıyallahu anhâ,

'Vallahi değirmen çevire çevire benim de ellerim yara bere içinde kaldı' dedi. Sonra kalkıp babasının yanına gitti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Ey Fâtıma! Niçin geldin?' diye sordu. Fâtıma radıyallahu anhâ,

'Sana selam vermek için geldim' dedi.

Fâtıma radıyallahu anhâ utangaçlığından hiçbir şey söylemeksizin geri döndü. Ben de ona, 'Ne yaptın?' diye sordum. Fâtıma radıyallahu anhâ, 'Utandım ve bundan dolayı bir şey isteyemedim' diye cevap verdi.

Bunun üzerine ikimiz birlikte Peygamber aleyhisselamın yanına vardık. (Huzuruna girdiğimizde), 'Ey Allah'ın Resûlü! Su çekerken göğsüm ağrıdı' dedim. Fâtıma da 'Değirmen çevire çevire ellerim yara bere içinde kaldı. Allah sana bol ganimet vermiştir. Bize bir hizmetçi veremez misin?' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Allah'a yemin ederim ki açlıktan kıvranan ve karınlarına taş bağlayan Suffe ashabına verecek bir şey bulamazken size hizmetçi veremem. Ben ele geçirilen köleleri ve cariyeleri satıp gelirini onlara infak edeceğim' buyurdu.

Bunları duyduğumuzda ikimiz birlikte geri döndük. Daha sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yanımıza geldi. (İkisi de yataklarına girmiş, kadife kumaş parçasını da üzerlerine çekmişlerdi. O kumaşı başlarına doğru çektiklerinde ayakları, ayaklarını örttüklerinde baş tarafları açıkta kalıyordu. O'nu gördüklerinde yataklarından çıkmaya davrandılar.) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Hayır, kalkmayın! Size benden istediğiniz şeyden daha hayırlısını haber vermemi ister misiniz?' buyurdu. 'Evet, ey Allah'ın Resûlü!' dedik. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

*'Size, Cebrâil'in bana öğretmiş olduğu bazı kelimeleri öğreteceğim: Her namazdan sonra onar kere **'sübhânallâh'**, **'elhamdülillâh'** ve **'Allâhuekber'** deyiniz. Yataklarınıza girdiğinizde de **'sübhânallâh'** ve **'elhamdülillâh'** kelimelerini otuz üçer kere **'Allâhuekber'** kelimesini de otuz dört kere söyleyiniz'* buyurdu.

Ali radıyallahu anh der ki: 'Allah'a yemin ederim ki bu kelimeleri, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemden işittiğim günden beri bir gün olsun terk etmedim.'

(Hadisin ravisi) der ki: İbnü'l-Kevvâ, Ali'ye:

'Ey Ali! Bu kelimeleri Sıffîn savaşı gecesinde de mi terk etmedin?' diye sordu. Ali radıyallahu anh, 'Allah siz Irak halkını kahretsin! Evet, Sıffîn savaşı gecesinde de terk etmedim' dedi."[574]

4. Peygamber Aleyhisselamın Kızı Hz. Fâtıma'ya Namazdan Sonra ve Yatmadan Önce Okuması için Bir Zikir Öğretmesi

Ümmü Seleme radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Fâtıma radıyallahu anhâ (bir gün) Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme gidip ona işinin çokluğundan şikâyet ederek:

‘Ey Allah’ın Resûlü! Ellerim değirmen çevirmekten yara içerisinde kaldı. Her gün bir defa un öğütüyor ve bir defa da hamur yoğuruyorum’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona,

‘Eğer Allah sana bir şey vermek isterse o şey seni mutlaka bulacaktır. Fakat ben sana bundan daha hayırlısını haber vereceğim: Yatağına girdiğinde otuz üçer kere ***‘sübhânallâh’*** *ve* ***‘Allâhuekber’****, otuz dört kere de* ***‘elhamdülillâh’*** *demen senin için hizmetçiden daha hayırlıdır.*

Sonra sabah ve akşam namazlarının arkasından şu kelimeleri on defa söyle:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، يُحْيِي وَيُمِيتُ، بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

‘Lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîke leh. Lehü’l-mülkü ve lehü’l-hamdü yuhyî ve yümît, bi yedihi’l-hayrü ve hüve alâ külli şey’in kadîr.’

(Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur. O tektir. Onun ortağı yoktur. Mülk yalnızca onundur. Hamd ona mahsustur. O diriltir ve öldürür. Hayır onun elindedir ve onun her şeye gücü yeter.)

Bu kelimelerin her birisi için sana on iyilik yazılır ve günahlarından da on tanesi silinir. Bunların her birisi, İsmâîl aleyhisselamın zürriyetinden bir köle azat etmek gibidir. Şirk müstesna. O gün işleyeceğin hiçbir günah bu kelimelerin sevabına yetişip onu sildiremez. Sabah söylediğin ***‘lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerike leh...’*** *kelimeleri akşam onu bir kere daha söyleyinceye kadar seni her türlü kötülükten korur’* buyurdu.”[575]

5. Peygamber Aleyhisselamın Namazdan Sonra Yaptığı Zikirler

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem namazı kılıp bitirdiğinde şöyle derdi:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، يُحْيِي وَيُمِيتُ،وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌاَللّٰهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا رَادَّ لِمَا قَضَيْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ

‘Lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerike leh. Lehü’l-mülkü ve lehü’l-hamdü yuhyî ve yumîtü. Ve hüve alâ külli şey’in kadîr. Allâhümme lâ mâni’a limâ a’tayte ve lâ mu’tiye limâ mena’te ve lâ râdde limâ kadayte ve lâ yenfa’u ze’l-ceddi minke’l-cedd.’

(Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur. O tektir. Onun ortağı yoktur. Mülk onundur. Hamd ona mahsustur. Diriltir ve öldürür. Onun her şeye gücü yeter. Rabbim! Senin verdiğine kimse engel olamaz. Men ettiğin kişiye de hiç kimse veremez. Senin hükmünü hiç kimse geri çeviremez. Senin katında servet sahiplerinin serveti ve insanın mensup olduğu soy hiçbir fayda vermez)’ buyurdu.”[576]

6. Sabah ve Akşam Söylenecek Zikirler

Haşimoğulları’nın azatlısı Abdülhamîd rahmetullahi aleyh yoluyla annesi anlatıyor:

“Abdülhamîd’in annesi, Peygamber aleyhisselamın kızlarından birine hizmet ediyordu. Peygamber aleyhisselamın o kızı, Peygamber aleyhisselamın kendisine şöyle buyurduğunu söyledi:

“Sana öğreteceğim şu kelimeleri sabah-akşam söyle! Çünkü bu kelimeleri sabahleyin söyleyenler akşama kadar, akşamleyin söyleyenlerse sabaha kadar tüm kötülüklerden korunur:

سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهِ، وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ، مَا شَاءَ اللّٰهُ كَانَ، وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ أَعْلَمُ أَنَّ اللّٰهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، وَأَنَّ اللّٰهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا

‘Sübhânallâhi ve bi hamdihî ve lâ kuvvete illâ billâhi, mâşâallâhu kâne ve mâ lem yeşe’ lem yekün a’lemü ennallâhe alâ külli şey’in kadîr. Ve ennellâhe kad ehâta bi külli şey’in ilmâ.’

(Yüce Allah’ı hamdiyle yüceltir ve tesbih ederim. Allah’tan başka kuvvet sahibi yoktur. Allah’ın dilediği şeyler olur, dilemediği şeyler ise olmaz. Ben biliyorum ki Allah’ın her şeye gücü yeter ve O’nun ilmi her şeyi kuşatmıştır.)”[577]

* Ebu’d-Derdâ radıyallahu anh anlatıyor:

“İnanarak veya inanmayarak her kim şu kelimeleri söylerse Allah o gün onun bütün önemli işlerini çözüme kavuşturur:

حَسْبِيَ اللّٰهُ، لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ، وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ

‘Hasbiyallâhu lâ ilâhe illâ hüve aleyhi tevekkeltü ve hüve rabbü’l-arşi’l-azîm.’

(Bana yüce Allah yeterlidir. Ondan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben sadece Ona dayandım. O, yüce Arş’ın sahibidir)”[578]

K. YOLCULUK ESNASINDA ZİKİR

1. Peygamber Aleyhisselamın Sahabelerine, Develerine Bindiklerinde Allah’ı Anmalarını Söylemesi

Ebû Lâs el-Huzâî radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir hac yolculuğunda bizi zekât develerine bindirmişti. Biz, ‘Ey Allah’ın Resûlü! Bu develerin bizi taşımayacaklarından korkuyoruz’ dedik. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Hiçbir deve yoktur ki onun hörgücünün tepesinde bir şeytan bulunmasın. Bunun için de develere bindiğinizde Allah’ın adını anın ve sonra onları Allah’ın size emrettiği şekilde kullanın. Çünkü onlar yüklerini Allah’ın izniyle taşır’ buyurdu.”[579]

2. Peygamber Aleyhisselamın, Hayvanın Ayağı Kaydığında Terkisindeki Kişiye “Bismillah” Demesini Buyurması

Üsâme radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben (bir defasında) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin terkisinde bulunuyordum. Bir ara bindiğimiz devenin ayağı kayarak düştü. Ben, ‘Bunu şeytan yaptı’ dedim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Sakın bir daha böyle söyleme! Çünkü böyle dediğin takdirde şeytan böbürlenir ve bir dev kadar şişerek ‘Çok kuvvetli olduğum için bunu ben yaptım’ der. Böyle bir durumda ‘bismillah (Allah’ın adıyla)’ de. O zaman şeytan bir sinek kadar küçülür’ buyurdu.”[580]

3. Peygamber Aleyhisselamın Yüksek Bir Yere Çıktığında Söylediği Söz ve Sahabelerin Bir Yerde Konakladıklarında Allah’ı Tesbih Etmeleri

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz yolculuk yaptığımız sıralar konakladığımızda yüklerimizi indirinceye kadar **‘sübhânallâh’** demek suretiyle Allah’ı tesbih ederdik.”[581]

L. RESÛLULLAH’A SALÂT VE SELAM GETİRMEK

1. Übeyy bin Kâ’b’ın Peygamber Aleyhisselama “Bütün Dualarımı Sana Ayırıyorum” Demesi

Übeyy bin Kâ’b radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem gecenin üçte ikisi geçtiğinde kalkıp *‘Ey insanlar! Allah’ı zikrediniz! Allah’ı zikrediniz! Sûr’a birinci kez üfürüldü (râcife), bunun arkasından da ikincisi (râdife) gelecektir. Ölüm tüm acılarıyla gelip çatmıştır.’* buyurdu. Ben (bir gün),

‘Ey Allah’ın Resûlü! Ben sana çok salavat getiriyorum. Dualarımın/salavatlarımın ne kadarını size ayırayım?’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Dilediğin kadarını’ buyurdu. Ben de ‘Dörtte birine ne dersiniz?’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Dilediğin kadarını ayırabilirsin. Ancak ne kadar çok ayırırsan senin için o kadar hayırlı olur’ buyurdu. Ben yine ‘Yarısına ne dersiniz?’ diye sordum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yine *‘Dilediğin kadarını ayırabilirsin. Ancak ne kadar çok ayırırsan senin için o kadar hayırlı olur’* buyurdu. Ben yine ‘Üçte ikisine ne buyurursunuz?’ dedim. Bunun üzerine de ‘Ey Allah’ın Resûlü! Bütün dualarımı (salavatlarımı) sana ayırıyorum’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Bu durumda bütün ihtiyaçlarından ve üzüntülerinden kurtulursun. Ayrıca günahların da bağışlanır’ buyurdu.”[582]

2. Peygamber Aleyhisselamın Sahabelerine, Kendisine Salavat Getirmenin Faziletini Söylemesi

Ebû Talha el-Ensârî radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir gün sabahleyin gönlü hoş bir vaziyette (yanımıza) geldi. Yüzünde sevinç gözüküyordu. Sahabeler,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Gönlü hoş bir şekilde sabahlamışsınız. Yüzünüzde sevinç gözüküyor. (Bunun sebebi nedir?)’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Evet, haklısınız. Rabbimden bir elçi bana gelerek ‘Ümmetinden sana bir salavat getiren kimseye Allah on iyilik yazar ve günahlarından on tanesini silerek onu on derece yükseltir. Ayrıca Allah ona getirdiği salavatın aynısını da getirir’ buyurdu.”[583]

* Kâ’b bin Ucre radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir gün bize minberin etrafında toplanmamızı söyledi. Toplandığımızda minbere çıktı ve bu sırada birinci, ikinci ve üçüncü basamaklara ayak bastığında, *‘âmin’* buyurdu. Minberden indiğinde,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Bugün senden daha önce hiç yapmadığın bir şey işittik’ dedik. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Birinci basamağa ayak bastığımda Cebrâil gelerek ‘Ramazan ayına ulaşıp da bağışlanmayan kimse helak olsun’ dedi. Ben de ‘âmin’ dedim. İkinci basamakta ise Cebrâil, ‘Yanında senin ismin geçtiği hâlde sana salavat getirmeyen kimse helak olsun’ dedi. Ben de ‘âmin’ dedim. Üçüncü basamakta da ‘Ana-babası ya da bunlardan birisi yanında yaşlandığı hâlde cennete giremeyen kişi helak olsun’ dedi. Ben de ‘âmin’ dedim’ buyurdu.”[584]

3. Peygamber Aleyhisselamın Sahabelerine, Kendisine Nasıl Salavat Getirmeleri Gerektiğini Öğretmesi

Ebû Mes’ûd el-Ensârî radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) bize geldi. Bizimle birlikte Sa’d bin Ubâde’nin meclisinde oturdu. Nu’mân bin Beşîr’in babası Beşîr bin Sa’d,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Allah bize, sana salavat getirmemizi emretmiştir. Peki, sana nasıl salavat getirelim?’ dedi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir müddet) sustu. Öyle ki biz (kendi aramızda) Peygamber aleyhisselama böyle bir soru sormamayı temenni ettik. Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى اٰلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى اٰلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

‘Allâhümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin. Kemâ salleyte alâ İbrâhîme ve bârik alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin kemâ bârekte alâ İbrâhîme fi’l-âlemîne inneke hamîdün mecîd.’

(Rabbim! İbrâhîm ve ev halkına getirdiğin salavat gibi Muhammed’e ve onun ev halkına da salât eyle. Âlemler arasında İbrâhîm’i bereketlendirdiğin gibi Muhammed’i ve onun ev halkını da bereketlendir. Sen övülmeye lâyık yüce bir zatsın)’ deyiniz.

Selam ise bildiğiniz gibidir’ buyurdu.”[585]

4. Abdullah ibni Mes’ûd’un Peygamber Aleyhisselama Getirilecek Salâtı Müslümanlar’a Öğretmesi

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor:

“Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh (bir gün yanında bulunanlara),

‘Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme salavat getiriniz. Salavatı da en güzel şekilde getiriniz. Çünkü salavatınız Peygamber aleyhisselama arz olunabilir ve siz de bunu bilemezsiniz’ dedi. Yanındakiler ona,

‘O hâlde nasıl salavat getirmemiz gerektiğini bize öğret’ dediler. Bunun üzerine Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh,

‘O zaman şöyle deyiniz:

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ صَلَاتَكَ، وَرَحْمَتَكَ، وَبَرَكَاتِكَ عَلَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ، وَإِمَامِ الْمُتَّقِينَ، وَخَاتَمِ النَّبِيِّينَ، مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ، إِمَامِ الْخَيْرِ، وَقَائِدِ الْخَيْرِ، وَرَسُولِ الرَّحْمَةِ، اَللّٰهُمَّ ابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا، يَغْبِطُهُ بِهِ الْأَوَّلُونَ وَالْاٰخِرُونَ، اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى اٰلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى اٰلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

‘Allâhümmec’al salâteke ve rahmeteke ve berekâtike alâ seyyidi’l-mürselîn ve imâmi’l-müttakîn ve hâtemi’n-nebiyyîne Muhammedin abdike ve resûlike imâmi’l-hayri ve kàidi’l-hayri ve resûli’r-rahmeti.

Allâhümmeb’ashü makàmen mahmûden yeğbituhu bihi’l-evvelûne ve’l-âhirûne.

Allâhümme salli alâ Muhammedin ve alâ âl-i Muhammedin kemâ salleyte alâ İbrâhîme ve alâ âli İbrâhîme inneke hamîdün mecîd. Allahümme bârik alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin kemâ bârekte alâ İbrâhîme ve alâ âli İbrâhîme inneke hamîdün mecîd.’

(Allah'ım! Salavatını, rahmetini ve bereketlerini peygamberlerin efendisi, müttakilerin imamı, nebilerin sonuncusu, hayrın önderi, kılavuzu, rahmet peygamberi, kulun ve resûlün Muhammed'e indir.

Onu övülmüş ve gelmiş-gelecek herkesin gıpta edeceği bir makama eriştir.

Allah'ım! İbrâhîm'e ve ev halkına getirdiğin salavat gibi Muhammed'e ve onun ev halkına da getir. Sen Hamîd ve Mecîd'sin.

Aynı şekilde İbrâhîm'in ve ev halkının üzerine indirdiğin bereket gibi, Muhammed'in ve onun ev halkının üzerine de bereket indir. Sen Hamîd ve Mecîd'sin)' dedi."[586]

5. Hz. Ömer'in Müslümanlar'ı Peygamber Aleyhisselama Salavat Getirmeye Teşvik Etmesi

Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

"Yapılan dua, yer ile gök arasında durur. Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme salavat getirilmediği müddetçe bir tek kelimesi dahi Allah'a ulaşamaz."[587]

6. Hz. Ali'nin Peygamber Aleyhisselama Söylenecek Salavat Hakkındaki Sözü

Ali radıyallahu anh anlatıyor:

"(Dua ederken) Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme salavat getirilmedikçe hiç kimsenin duası Allah'ın kabulüne mazhar olamaz."[588]

7. Abdullah ibni Abbâs'ın Peygamber Aleyhisselama Söylenecek Salavat Hakkındaki Sözü

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

"Hiç kimsenin peygamberler hariç başka bir kimseye salavat getirmesi doğru değildir."[589]

M. İSTİĞFAR

1. Peygamber Aleyhisselamın Bir Mecliste Yüz Kere İstiğfar Etmesi

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin bir mecliste yüz defa şöyle dediğini saydık:

رَبِّ اغْفِرْ لِي وَتُبْ عَلَيَّ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

‘Rabbiğfir lî ve tüb aleyye inneke ente’t-tevvâbü’r-rahîm’

(Rabbim! Beni mağfiret eyle, tevbemi kabul eyle. Sen tevbeleri çokça kabul edensin ve çok merhametlisin.)”[590]

2. Peygamber Aleyhisselamın Harre Denen Yere Giderek Allah’tan İstiğfar (Bağışlanma) Dilemesi

Ali bin Rebîa rahimehullah anlatıyor:

“Ali radıyallahu anh (bir gün) beni bineğinin terkisine bindirip Harre (Medine yakınlarında taşlı bir arazi) denen yere götürdü. Oraya vardığımızda başını göğe kaldırıp ‘Rabbim! Günahlarımı bağışla! Çünkü günahları senden başka hiç kimse bağışlayamaz’ dedi. Sonra da bana dönerek güldü. Bunun üzerine ben,

‘Ey müminlerin emîri! Rabbinden bağışlanma diledin, sonra da bana dönüp güldün. Niçin böyle yaptın?’ diye sordum. Şunları söyledi:

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) benim seni getirdiğim gibi beni bineğinin terkisine alıp buraya getirdi ve burada,

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي، إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ أَحَدٌ غَيْرُكَ

‘Allâhümmağfir lî zünûbî innehû lâ yağfiru’z-zünûbe ehadun gayruke’

(Allah’ım! Günahlarımı bağışla! Çünkü günahları senden başka hiç kimse bağışlayamaz) buyurdu. Sonra bana dönüp güldü. Ben de ona,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Rabbinizden bağışlanma dilediniz ve ardından da bana doğru dönüp güldünüz. (Bunun sebebi nedir?)’ diye sordum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Yüce Allah kulunun, günahları kendisinden başka hiç kimsenin bağışlayamayacağını bilmesi hoşuna gittiği için gülmüştür. Bundan dolayı ben de güldüm’ buyurdu.”[591]

3. Abdullah ibni Mes'ûd'un İstiğfarın Fazileti Hakkındaki Sözü

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"Bir kişi üç kere **أَسْتَغْفِرُ اللهَ الَّذِي لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ** **'Estağfirullâhellezî lâ ilâhe illâ hüve'l-hayyu'l-kayyûmu ve etûbü ileyhi'** (Ben hayat sahibi ve her şeyi idare edip ayakta tutan, kendisinden başka hiçbir ilâh bulunmayan Allah'tan mağfiret dilerim) derse savaştan bile kaçmış olsa bütün günahları affolunur."[592]

* Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"Eğer benim günahlarımı bilmiş olsaydınız içinizden iki kişi bile beni takip etmediği gibi başıma da toprak saçardınız. Allah günahlarımdan birini bağışlasın da halk da isterse beni "tezek oğlu Abdullah" diye çağırsın."[593]

4. Sahabeden Berâ bin Âzib'in İstiğfar Hakkındaki Sözü

Berâ bin Âzib radıyallahu anh anlatıyor:

"Bir kişi Berâ bin Âzib radıyallahu anha,

'Ey Ebû Umâre! *'Sakın ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayınız'* (Bakara suresi, 2/195) ayetinden maksat, insanın düşmanla karşılaştığında öldürülünceye kadar savaşması mıdır?' diye sordu. Berâ bin Âzib radıyallahu anh,

'Hayır. Bu ayetteki 'tehlike'den maksat, insanın bir günah işlediğinde 'Artık Allah beni bağışlamaz' diyerek onun rahmetinden ümidini kesmesidir' diye cevap verdi."[594]

N. ZİKRE DÂHİL OLAN HUSUSLAR

1. Birbirini Allah için Sevip Onu Zikretmek Üzere Bir Araya Gelenlerin, Herkesin Gıpta Edeceği Şekilde Kıyamet Günü Yeniden Diriltilmesi

Ebu'd-Derdâ radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün),

‘Allah kıyamet günü peygamber ve şehidlerin dışında bir grubu, yüzlerinde bir nur olduğu hâlde ve inciden yapılmış minberler üzerinde diriltir. Bütün mahşer halkı onlara gıpta eder’ buyurdu.

Bunun üzerine (orada bulunan) bir bedevi dizleri üzerine çökerek *‘Ey Allah’ın Resûlü! Vasıflarını söyleyin de onları biz de tanıyalım’* dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Bunlar değişik kabilelerden ve memleketlerden oldukları hâlde birbirlerini Allah için seven ve Allah’ı anmak üzere bir araya gelerek onu zikreden kimselerdir’ buyurdu.”[595]

* Amr bin Abese radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin,

‘Rahmân’ın sağında (Onun her iki tarafı da sağdır) öyle kimseler vardır ki peygamber ve şehid olmadıkları hâlde yüzlerinin beyazlığı bakanların gözlerini kamaştırır. Peygamber ve şehidler, onların oturdukları yere ve Allah’a yakın olmalarına gıpta ederler’ diye buyurduğunu işittim. Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme,

‘Ey Allah’ın Resûlü, onlar kimlerdir?’ diye soruldu.

‘Onlar Allah’ı anmak üzere çeşitli kabilelerden bir araya gelip de tıpkı hurma yiyen birinin iyilerini seçişi gibi sözün en güzellerini seven kişilerdir’ buyurdu.”[596]

O. ZİKRİN HAKİKATİ VE YARARLARI

1. Peygamber Aleyhisselamın “Görüldüklerinde Allah’ın Hatırlandığı Kişiler O’nun Velileridir” Buyurması

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“Bir kişi Peygamber aleyhisselama, ‘Ey Allah’ın Resûlü! Allah’ın velileri kimlerdir?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Onlar, gördüklerinde insana Allah’ı hatırlatan kimselerdir’ buyurdu.”[597]

Ö. GİZLİ ZİKİR VE SESLİ ZİKİR

1. Peygamber Aleyhisselamın Yüksek Sesle Zikir Yapan Bir Kişiyi Bizzat Defnetmesi

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh şöyle anlatıyor:

"Bir gün (Medine mezarlığı olan) Bakî kabristanlığında bir ateşin yanmakta olduğunu gördük ve oraya gittik. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yeni açılan bir kabre girmiş kişilere, *'Cenazeyi bana uzatınız'* buyurdu.

Cenazeyi ayakların gelmesi gereken taraftan Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme uzattılar. Sonradan o kişinin, yüksek sesle zikir yapan biri olduğunu öğrendim."[598]

P. ZİKİRLERİ SAYMAK VE TESBİH KULLANMANIN ASLI

1. Peygamber Aleyhisselamın Hanımı Hz. Safiyye'nin Çekirdekleri Tesbih Olarak Sayması

Safiyye radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) Safiyye radıyallahu anhânın yanına girdi. Önünde dört bin çekirdek vardı, onlarla tesbih getiriyordu. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

'Sana bu tesbih çektiğin şeylerden daha fazla sevap kazandıracak bir şeyi öğreteyim mi?' buyurdu. Safiyye radıyallahu anhâ,

'Evet, öğret' dedi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

سُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ خَلْقِهِ 'Sübhânallâhi adede halkıhî' (Allah'ı, yarattıkları sayısınca tesbih ederim) *de'* buyurdu."[599]

2. Ebû Safiyye'nin Çekirdeklerle Tesbih Çekmesi

Yûnus bin Ubeyd'in annesi anlatıyor:

"Ben muhacirlerden Ebû Safiyye radıyallahu anhın çekirdeklerle tesbih çektiğini gördüm."[600]

3. Ebû Hureyre'nin Düğüm Atılmış Bir İple ve Taşlarla Tesbih Çekmesi

Ebû Nadre rahmetullahi aleyh anlatıyor: Tufâvli bir ihtiyar bana şöyle anlattı:

“Ben (bir gün) Medine-i Münevvere’de Ebû Hureyre’nin evine misafir oldum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin sahabelerinden ibadete ondan daha düşkün ve misafirine daha iyi davranan birini görmedim.

Yine (bir gün) Ebû Hureyre’nin yanındaydım. Bir sedir üzerine oturmuş ve önüne de içi taş veya çekirdeklerle dolu bir torba almıştı. Yerde ise siyahî bir cariye oturuyordu. Ebû Hureyre radıyallahu anh torbadaki çekirdek ya da taşlar bitinceye kadar tesbih çekti. Sonra da boşalan torbayı cariyeye verdi. O da onları toplayarak torbayı doldurdu ve Ebû Hureyre’ye geri verdi.”[601]

R. ZİKRİN EDEBİ VE SEVAPLARIN KAT KAT ARTMASI

Yapılan Zikrin Allah Katında Artması

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Bana ulaştığına göre bazı insanlar,

‘Allah kuluna işlediği bir iyilik karşılığında bir milyon iyilik verir’ diyorlarmış. Hâlbuki ben Peygamber aleyhisselamın, *‘Allah buna iki milyon iyilik verir’* diye buyurduğunu işittim.

Sonra *‘Şüphesiz ki Allah zerre ağırlığı kadar dahi zulmetmez. Eğer (zerre ağırlığı kadar) iyilik olursa Allah onu(n sevabını) kat kat artırır ve ayrıca kendi katından büyük bir ecir verir’* (Nisâ suresi, 4/40) ayetini okudu.

Dikkat edilirse Allah Teâlâ bu ayet-i kerimede *‘büyük bir ecir’* demektedir. Allah’ın ‘büyük’ dediği bir şeyi kim bir-iki milyonla ya da başka bir sayıyla takdir edebilir ki?!”[602]

***** Ebû Osmân en-Nehdî rahmetullahi aleyh anlatıyor:

“Ben (bir gün) Ebû Hureyre radıyallahu anhın yanına gittim. Ona,

‘Bana ulaştığına göre sen, bir iyiliğe karşılık bir milyon iyilik verilir, diyormuşsun’ dedim. Bunun üzerine Ebû Hureyre radıyallahu anh,

‘Sen buna şaşıyor musun? Allah’a yemin ederim ki ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin, *‘Bir iyilik için iki milyon iyilik yazılır’* diye buyurduğunu işittim’ dedi.”[603]

[516]. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân (3094); İbni Mâce, Nikâh (1856); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/278; Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/182

[517]. Müslim, Zikr 4 (2676); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/411; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/59

[518]. Tirmizî, Deavât (3596)

[519]. Tirmizî, Deavât (3376); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, (11899); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 2/530 (1401); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/56

[520]. Taberânî, *el-Mu'cemü's-Sağîr*, 1/138 (209), *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 3/5 (2296); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/56; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/74

[521]. Tirmizî, Deavât (3375); İbni Mâce, Edeb (3793); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/96 (814); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/495 (1828); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/54

[522]. Müslim, Zikr (2695); Tirmizî, Deavât 129 (3597); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/307 (10603); *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (835); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/116 (834); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/84

[523]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/255; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/104

[524]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/76; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/98 (816); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 2/313 (1046); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/63; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/76

[525]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/494 (1826); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 3/390 (1865), 3/391 (1866), 4/106 (2138); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 3/67 (2501); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/65; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/77

[526]. Nesâî, Sehv 98; Taberânî, *el-Mu'cemü's-Sağîr*, 2/293 (1189); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/107. Benzer rivayet için bkz. Müslim, Mesâcid 286 (670); Ebû Dâvûd, Salatu't-Tatavvu' 12 (1294); Tirmizî, Salâtü's-Sefer 412 (585), Edeb 70 (2850); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (170); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/86, 88, 91, 105, 107. Bu rivayette "Allah'ı zikrederdi" ifadesi yoktur.

[527]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/177; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 14/34 (14620); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/78; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/56.

[528]. Nesâî, Sehv 86 (1327); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, (25124); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/496 (1833); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/72

[529]. Ebû Dâvûd, Edeb 27 (4859); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/163 (10187); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, (20083, 20126); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/537 (1977, 1978)

[530]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/163 (1088); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/537 (1978)'de Râfi bin Hadîc radıyallahu anhdan bir hadis rivayet etmiştir.

[531]. Ebû Dâvûd, Edeb (4857); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 2/353 (593); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 13/439 (14290); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/72

[532]. Yani Allah'ın kitabıyla ve Peygamber aleyhisselamın sünnetiyle amel etmek, emirlerine itaat etme ve yasaklarından kaçınma sorumluluğunun bilinciyle İslam'ı yaşamaktır. (çev.)

[533]. İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 2/76 (361); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/8

[534]. **Hizip:** Mushafın yirmişer sayfadan oluşan otuz cüzünden her birinin ayrıldığı dört eşit kısım. (çev.)

[535]. Bundan dolayı Peygamber aleyhisselam, bazen ayaklarından birine bazen de diğer ayağına basmak suretiyle ayakları dinlendirirdi. (çev.)

[536]. Ebû Dâvûd, Şehru Ramazân 9 (1393); İbni Mâce, İkàmetü's-Salât (1345); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/343; Tayâlisî, *el-Müsned*, 2/432 (1204); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 1/220 (599, 600); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/232

[537]. Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân 14, Meğâzî 83, Tıb 32, 41; Müslim, Selâm 50 (2192); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/289 (10556); *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (1019, 1020); *Muvatta*, Ayn 10; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/50, 131, 208, 280; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/68

[538]. Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'ân (2892). Tâvûs rahimehullah şöyle demiştir: "Bu iki sure hasene bakımından Kur'an'daki tüm sürelerden yetmiş kat daha üstündür."

[539]. Ebû Dâvûd, Edeb 97-98 (5057); Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'ân 21 (2921), Deavât 22 (3406)

[540]. Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'ân (2920), Deavât (3405); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/174 (2668); Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/434 (3646)

[541]. Tirmizî, Deavât (3403); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/295 (10569, 10570); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/70 (789, 790); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/565 (2085)

[542]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/498 (3860); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/38; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/223

[543]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/262 (10479)

[544]. Ebû Dâvûd, Edeb 101 (5082); Tirmizî, Deavât 116 (3575); Nesâî, İstiâze 1

[545]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/352 (10730, 10731, 10732); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/561 (2072); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 1/201 (541); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/221; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/117-118

[546]. Buhârî, İlm 33, Rikâk 51; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/373; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/72

[547]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/307 (10602), 9/418 (10913); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 14/102 (6218); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/528 (1942); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 2/528 (1393); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/75; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/82. Ebû Ya'lâ'nın rivayetinde şu ifade yer almaktadır: "(Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır) Yedi kat gökle -benim dışımdaki- sakinleri ve yedi kat yerler terazinin bir kefesine ve 'lâ ilâhe illallâh' sözü de diğer kefeye konulsa 'lâ ilâhe illallâh' sözünün bulunduğu taraf daha ağır basar."

[548]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/124; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/501 (1850); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 7/289 (7163); Bezzâr, *el-Müsned*, 7/156 (2717), 8/408 (3483); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/75; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/81

[549]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/75; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/121 (840); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/512 (1895); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/91; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/87

[550]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/313 (10617, 10618); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/541 (1992); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 4/219 (4027); *el-Mu'cemü's-Sağîr*, 1/249 (407); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/92; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/89. Bir rivayette "Bu kelimeler kurtarıcıdır" ifadesi yer almaktadır. Diğer bir rivayette ise şu ifade geçmektedir: "Bunlar insanın önünden ve arkasından giden kurtarıcılar ve kalıcı, güzel işlerdir."

[551]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/308 (10604); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 18/174 (398); Bezzâr, *el-Müsned*, 9/78 (3609); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/91; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/94

[552]. İbni Mâce, Edeb (3807); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/512 (1893); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/84

[553]. Tirmizî, Deavât (3509); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/97

[554]. Tirmizî, Deavât (3533); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/152; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/93

[555]. Müslim, Zikr 33 (2696); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/180, 185; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (946); Abd bin Humeyd, *el-Müsned*, (136); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/266-267; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (768, 796); Bezzâr, *el-Müsned*, 1/192; Beyhakî, *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (208); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/90

[556]. Ebû Dâvûd, Salât (832); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 1/477 (998); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 5/114 (1808, 1809, 1810); Hâkim *el-Müstedrek*, 1/241 (887); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 2/381 (4046, 4047, 4048); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/90

[557]. Müslim, Zikr 85 (2731); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/303 (10591, 10592); Tirmizî, Deavât 128 (3593); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/148, 161

[558]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/251 (7733); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/81

[559]. Müslim, Zikr 37 (2698); Tirmizî, Deavât 59 (3463); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (152); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/174, 180, 185; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/83

[560]. Tirmizî, Deavât 120 (3581); Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/290 (7882); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/104

[561]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/229 (7891); İbni Mâce, Deavât (3825); İbn Hibbân, *es-Sahîh*, 2/76 (361), 2/194 (449), 3/101 (820); Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/282 (3133); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/105

[562]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/132 (3899), 2/266 (1943); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/98

[563]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/418; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/103 (821); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/105; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/97

[564]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/434; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/95

[565]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (647); Müslim, Zikr 79 (2726); Ebû Dâvûd, Vitr 24 (1503); Nesâî, Sehv 94; *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (163, 164, 165); İbni Mâce, Edeb 56 (3808) Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/324, 32, 429, 430; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/282-283; Taberânî, *ed-Duâ*, (1741); *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 24/160; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (7068); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (828, 832); Begavî, *Şerhu's-Sünne*, (1297)

[566]. Ebû Dâvûd, Vitr 24 (1500); Tirmizî, Deavât 114 (3568); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (710); Bezzâr, *el-Müsned*, 1/103; Taberânî, *ed-Duâ*, (1738); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (837); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/548; Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 2/497; *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (272); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/99

[567]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/73 (9921); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/249; İbni Hibbân, *es-Sahîh,* 3/112 (830); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/99; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/93

[568]. Müslim, Mesâcid 149 (600); Ebû Dâvûd, Salât 118-119 (763); Nesâî, İftitâh 19; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/106, 158, 188, 191, 269; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (845, 1761); İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (466); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/103

[569]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/184 (4088); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/102

[570]. Buhârî, Ezân 155, Deavât 18; Müslim, Mesâcid 142 (595); Ebû Dâvûd, Vitr 24 (1504); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/238; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (2014); İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (749); Ebû Avâne, *el-Müsned*, 2/248, 249

[571]. Ebû Dâvûd, Vitr 24 (1504); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, (7363); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 5/358 (2015)

[572]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 2/103 (1278); Tirmizî, Salât (410); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/110

[573]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/64 (9900); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/196; Bezzâr, *el-Müsned*, 10/84 (4151); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/100

[574]. Buhârî, Fezâilü Ashâbi'n-Nebi 9, Farzu'l-Humus 6, Nafakàt 6, 7, Deavât 11; Müslim, Zikr 80 (2727); Ebû Dâvûd, Edeb 99-100 (5062); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (814, 815); Tirmizî, Deavât 24 (3408); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/106; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/112

[575]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/298; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 23/338 (786, 787); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/108

[576]. Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/103'de bu hadisi Bezzâr'a dayandırarak rivayet etmiştir.

[577]. Ebû Dâvûd, Edeb 100-101 (5075); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (12); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (46)

[578]. Ebû Dâvûd, Edeb 100-101 (5081)

[579]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/221; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/131

[580]. Ebû Dâvûd, Edeb 77 (4982); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (554); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned,* 5/59; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (509); Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/292; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/132

[581]. Ebû Dâvûd, Cihâd (2551); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/98 (1376); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 10/133

[582]. Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâmet (2457); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, (21632); Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/421 (3599); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/215

[583]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 2/71 (1207); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/29; Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/420 (3596); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/196 (915); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/157; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/216

[584]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/153 (7349); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 19/144 (315); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/166

[585]. İbni Mâce, İkàmetü's-Salât (906); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 9/175 (5267); Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 2/213 (3109); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/217

[586]. İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 25 (906). Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/165

[587]. Tirmizî, Vitr (486)

[588]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* 1/220 (721)

[589]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 11/305 (11813); Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 2/216 (3119); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 10/167

[590]. Ebû Dâvûd, Vitr 26 (1516); Tirmizî, Deavât 39 (3434); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (458); İbni Mâce, Edeb 57 (3814); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/21 (4726); Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (618); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/297; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (927); Begavî, *Şerhu's-Sünne*, (1289)

[591]. Ebû Dâvûd, Cihâd 74 (2602); Tirmizî, Deavât 47 (3446); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (502); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 15/208 (30014); Bezzâr, *el-Müsned*, 3/23 (771); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/211

[592]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/103 (8541); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/511; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 10/210. Bu hadise şahid olarak Ebû Dâvûd, Vitr 26 (1517); Tirmizî, Deavât 118 (3577)'de Zeyd'den bir hadis rivayet etmiştir.

[593]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/316 (5423)

[594]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/275 (3107); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/132

[595]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* 2/85 (1328); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/66; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 10/77

[596]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/343; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/66; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 10/77

[597]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 10/124 (11171); Bezzâr, *el-Müsned*, 11/251 (5035); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 10/78

[598]. Ebû Dâvûd, Cenâiz 36-37 (3164); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/368, 2/345; Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 3/351

[599]. Tirmizî, Deavât 104 (3554); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/547 (2015)

[600]. Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr*, 9/44 (373); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 7/60; İbni Hacer, *el-İsâbe*, 4/109

[601]. Ebû Dâvûd, Nikâh 48-49 (2174)

[602]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/521; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 19/219 (35848)

[603]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 13/327-328 (7945); Bezzâr, *el-Müsned*, 17/18 (9525); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/145

[538]
[589]
[533]
[561]
[542]
[570]
[557]
[524]
[585]
[603]
[575]
[547]

. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân (3094); İbni Mâce, Nikâh (1856); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/278; Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/182

. Tirmizî, Deavât (3596)

. Müslim, Zikr 4 (2676); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/411; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/59

[528]
[584]
[548]
[552]
[519]
[551]
[518]
[532]
[571]
[594]
[602]
[590]
[541]
[567]
[527]
[565]
[593]
[562]
[544]
[559]
[588]
[556]
[576]
[579]
[596]
[536]
[550]
[573]
[530]

[599]
[553]
[549]
[521]
[554]
[587]
[582]
[526]
[545]
[516]
[578]
[531]
[539]
[597]
[568]
[577]
[564]
[601]
[522]
[591]
[535]
[525]
[581]
[546]
[574]
. Müslim, Zikr (2695); Tirmizî, Deavât 129 (3597); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/307 (10603); *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (835); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/116 (834); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/84
[569]
. Tirmizî, Deavât (3375); İbni Mâce, Edeb (3793); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/96 (814); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/495 (1828); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/54

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/76; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/98 (816); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 2/313 (1046); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/63; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/76

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/255; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/104

. Nesâî, Sehv 98; Taberânî, *el-Mu'cemü's-Sağîr*, 2/293 (1189); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/107. Benzer rivayet için bkz. Müslim, Mesâcid 286 (670); Ebû Dâvûd, Salatu't-Tatavvu' 12 (1294); Tirmizî, Salâtü's-Sefer 412 (585), Edeb 70 (2850); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (170); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/86, 88, 91, 105, 107. Bu rivayette "Allah'ı zikrederdi" ifadesi yoktur.

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/494 (1826); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 3/390 (1865), 3/391 (1866), 4/106 (2138); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 3/67 (2501); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/65; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/77

. Nesâî, Sehv 86 (1327); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, (25124); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/496 (1833); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/72

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/177; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 14/34 (14620); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/78; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/56.

. Taberânî, *el-Mu'cemü's-Sağîr*, 1/138 (209), *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 3/5 (2296); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/56; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/74

. Tirmizî, Deavât (3376); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, (11899); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 2/530 (1401); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/56

[517]

. Ebû Dâvûd, Edeb 101 (5082); Tirmizî, Deavât 116 (3575); Nesâî, İstiâze 1

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/262 (10479)

. Buhârî, İlm 33, Rikâk 51; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/373; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/72

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/352 (10730, 10731, 10732); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/561 (2072); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 1/201 (541); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/221; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/117-118

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/124; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/501 (1850); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 7/289 (7163); Bezzâr, *el-Müsned*, 7/156 (2717), 8/408 (3483); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/75; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/81

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/307 (10602), 9/418 (10913); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 14/102 (6218); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/528 (1942); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 2/528 (1393); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/75; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/82. Ebû Ya'lâ'nın rivayetinde şu ifade yer almaktadır: "(Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır) Yedi kat gökle -benim dışımdaki- sakinleri ve yedi kat yerler terazinin bir kefesine ve 'lâ ilâhe illallâh' sözü de diğer kefeye konulsa 'lâ ilâhe illallâh' sözünün bulunduğu taraf daha ağır basar."

. Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'ân (2920), Deavât (3405); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/174 (2668); Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/434 (3646)

. Ebû Dâvûd, Edeb 97-98 (5057); Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'ân 21 (2921), Deavât 22 (3406)

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/498 (3860); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/38; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/223

. Tirmizî, Deavât (3403); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/295 (10569, 10570); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/70 (789, 790); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/565 (2085)

[595]

[586]

. İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 2/76 (361); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/8

. Yani Allah'ın kitabıyla ve Peygamber aleyhisselamın sünnetiyle amel etmek, emirlerine itaat etme ve yasaklarından kaçınma sorumluluğunun bilinciyle İslam'ı yaşamaktır. (çev.)

. Bundan dolayı Peygamber aleyhisselam, bazen ayaklarından birine bazen de diğer ayağına basmak suretiyle ayakları dinlendirirdi. (çev.)

. **Hizip:** Mushafın yirmişer sayfadan oluşan otuz cüzünden her birinin ayrıldığı dört eşit kısım. (çev.)

. Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân 14, Meğâzî 83, Tıb 32, 41; Müslim, Selâm 50 (2192); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/289 (10556); *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (1019, 1020); *Muvatta*, Ayn 10; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/50, 131, 208, 280; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/68

. Ebû Dâvûd, Şehru Ramazân 9 (1393); İbni Mâce, İkàmetü's-Salât (1345); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/343; Tayâlisî, *el-Müsned*, 2/432 (1204); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 1/220 (599, 600); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/232

. Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'ân (2892). Tâvûs rahimehullah şöyle demiştir: "Bu iki sure hasene bakımından Kur'an'daki tüm sürelerden yetmiş kat daha üstündür."

. Ebû Dâvûd, Edeb 27 (4859); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/163 (10187); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, (20083, 20126); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/537 (1977, 1978)

. Ebû Dâvûd, Edeb (4857); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 2/353 (593); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 13/439 (14290); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/72

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/163 (1088); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/537 (1978)'de Râfi bin Hadîc radıyallahu anhdan bir hadis rivayet etmiştir.

. Ebû Dâvûd, Vitr 24 (1500); Tirmizî, Deavât 114 (3568); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (710); Bezzâr, *el-Müsned*, 1/103; Taberânî, *ed-Duâ*, (1738); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (837); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/548; Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 2/497; *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (272); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/99

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (647); Müslim, Zikr 79 (2726); Ebû Dâvûd, Vitr 24 (1503); Nesâî, Sehv 94; *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (163, 164, 165); İbni Mâce, Edeb 56 (3808) Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/324, 32, 429, 430; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/282-283; Taberânî, *ed-Duâ*, (1741); *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 24/160; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (7068); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (828, 832); Begavî, *Şerhu's-Sünne*, (1297)

. Müslim, Mesâcid 149 (600); Ebû Dâvûd, Salât 118-119 (763); Nesâî, İftitâh 19; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/106, 158, 188, 191, 269; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (845, 1761); İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (466); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/103

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/73 (9921); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/249; İbni Hibbân, *es-Sahîh,* 3/112 (830); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/99; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/93

[520]

. Tirmizî, Deavât 120 (3581); Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/290 (7882); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/104

. Müslim, Zikr 37 (2698); Tirmizî, Deavât 59 (3463); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (152); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/174, 180, 185; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/83

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/132 (3899), 2/266 (1943); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/98

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/229 (7891); İbni Mâce, Deavât (3825); İbn Hibbân, *es-Sahîh*, 2/76 (361), 2/194 (449), 3/101 (820); Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/282 (3133); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/105

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/434; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/95

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/418; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/103 (821); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/105; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/97

. Müslim, Zikr 33 (2696); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/180, 185; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (946); Abd bin Humeyd, *el-Müsned*, (136); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/266-267; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (768, 796); Bezzâr, *el-Müsned*, 1/192; Beyhakî, *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (208); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/90

. Tirmizî, Deavât (3533); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/152; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/93

. Müslim, Zikr 85 (2731); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/303 (10591, 10592); Tirmizî, Deavât 128 (3593); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/148, 161

. Ebû Dâvûd, Salât (832); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 1/477 (998); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 5/114 (1808, 1809, 1810); Hâkim *el-Müstedrek*, 1/241 (887); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 2/381 (4046, 4047, 4048); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/90

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/251 (7733); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/81

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/75; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/121 (840); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/512 (1895); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/91; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/87

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/308 (10604); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 18/174 (398); Bezzâr, *el-Müsned*, 9/78 (3609); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/91; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/94

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/313 (10617, 10618); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/541 (1992); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 4/219 (4027); *el-Mu'cemü's-Sağîr*, 1/249 (407); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/92; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/89. Bir rivayette "Bu kelimeler kurtarıcıdır" ifadesi yer almaktadır. Diğer bir rivayette ise şu ifade geçmektedir: "Bunlar insanın önünden ve arkasından giden kurtarıcılar ve kalıcı, güzel işlerdir."

. Tirmizî, Deavât (3509); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/97

. İbni Mâce, Edeb (3807); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/512 (1893); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/84

[529]

[558]

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* 1/220 (721)

. Tirmizî, Vitr (486)

[598]

. Ebû Dâvûd, Edeb 77 (4982); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (554); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned,* 5/59; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (509); Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/292; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/132

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/221; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/131

. Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâmet (2457); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, (21632); Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/421 (3599); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/215

. Ebû Dâvûd, Cihâd (2551); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/98 (1376); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 10/133

[537]

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/153 (7349); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 19/144 (315); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/166

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 2/71 (1207); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/29; Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/420 (3596); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/196 (915); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/157; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/216

. İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 25 (906). Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/165

. İbni Mâce, İkàmetü's-Salât (906); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 9/175 (5267); Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 2/213 (3109); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/217

[583]

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 11/305 (11813); Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 2/216 (3119); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 10/167

. Ebû Dâvûd, Edeb 100-101 (5075); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (12); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (46)

. Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/103'de bu hadisi Bezzâr'a dayandırarak rivayet etmiştir.

. Ebû Dâvûd, Edeb 100-101 (5081)

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/184 (4088); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/102

. Ebû Dâvûd, Vitr 24 (1504); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, (7363); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 5/358 (2015)

. Buhârî, Ezân 155, Deavât 18; Müslim, Mesâcid 142 (595); Ebû Dâvûd, Vitr 24 (1504); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/238; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (2014); İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (749); Ebû Avâne, *el-Müsned*, 2/248, 249

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/64 (9900); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/196; Bezzâr, *el-Müsned*, 10/84 (4151); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/100

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 2/103 (1278); Tirmizî, Salât (410); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/110

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/298; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 23/338 (786, 787); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/108

. Buhârî, Fezâilü Ashâbi'n-Nebi 9, Farzu'l-Humus 6, Nafakàt 6, 7, Deavât 11; Müslim, Zikr 80 (2727); Ebû Dâvûd, Edeb 99-100 (5062); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (814, 815); Tirmizî, Deavât 24 (3408); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/106; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/112

[555]

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/521; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 19/219 (35848)

. Ebû Dâvûd, Nikâh 48-49 (2174)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 13/327-328 (7945); Bezzâr, *el-Müsned*, 17/18 (9525); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/145

. Ebû Dâvûd, Cenâiz 36-37 (3164); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/368, 2/345; Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 3/351

. Ebû Dâvûd, Cihâd 74 (2602); Tirmizî, Deavât 47 (3446); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (502); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 15/208 (30014); Bezzâr, *el-Müsned*, 3/23 (771); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/211

. Ebû Dâvûd, Vitr 26 (1516); Tirmizî, Deavât 39 (3434); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (458); İbni Mâce, Edeb 57 (3814); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/21 (4726); Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (618); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/297; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (927); Begavî, *Şerhu's-Sünne*, (1289)

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/316 (5423)

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/103 (8541); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/511; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 10/210. Bu hadise şahid olarak Ebû Dâvûd, Vitr 26 (1517); Tirmizî, Deavât 118 (3577)'de Zeyd'den bir hadis rivayet etmiştir.

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* 2/85 (1328); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/66; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 10/77

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/275 (3107); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/132

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 10/124 (11171); Bezzâr, *el-Müsned*, 11/251 (5035); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 10/78

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/343; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/66; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 10/77

. Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr*, 9/44 (373); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 7/60; İbni Hacer, *el-İsâbe*, 4/109

. Tirmizî, Deavât 104 (3554); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/547 (2015)

[534]

[572]

[600]

[592]

[580]

[523]

[540]

[560]

[563]

[543]

[566]

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

SAHABE-İ KİRAMIN DUALARI

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ile sahabeleri Allah'a dua ederken seslerini nasıl yükseltiyorlardı?

Hangi durumlarda ve zamanlarda dua ediyorlardı?

Duaları nasıldı?

A. DUA ETMENİN ADABI

1. Peygamber Aleyhisselamın Bazı Sahabelerine Dua Etme Adabını Öğretmesi

Muâz bin Cebel radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) bir adama rastladı. O kişi, 'Allah'ım! Senden sabır istiyorum' diye dua ediyordu. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona, *'Sen (böyle dua etmekle) Allah'tan bela istemiş oldun. Bunun yerine Allah'tan sağlık ve afiyet dile'* buyurdu.

Yine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) bir adama rastladı. O kişi, 'Allah'ım! Senden nimetin tamamını istiyorum' diyordu. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona, *'Ey insanoğlu! Sen nimetin tamamının ne olduğunu biliyor musun?'* diye sordu. Adam,

'Hayır, (bilmiyorum) ey Allah'ın Resûlü! Bu, hayrını ümit ederek yaptığım bir duadır' dedi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Nimetin tamamı, ateşten (cehennemden) kurtularak cennete girmektir'* buyurdu.

Yine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) bir adama rastladı. O kişi,

يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

'Yâ ze'l-celâli ve'l-ikrâm'

(Ey celâl ve ikram sahibi olan Allah'ım)!' diye dua ediyordu. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona,

'Senin bu duan kabul olundu. O hâlde (Allah'tan dilediğini) iste' buyurdu."[604]

2. Peygamber Aleyhisselamın Ahirette Verilecek Cezanın Dünyada Verilmesini İsteyen Kişiye, Dünyada ve Ahirette Güzellik İstemeyi Tavsiye Etmesi

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, bir gün hastalıklardan dolayı tüyleri yolunmuş kuş yavrusuna dönen bir kişinin ziyaretine gitti. Ona, *‘Sen Allah’a nasıl dua ediyorsun?’* diye sordu. O kişi,

‘Ey Allah’ım! Bana ahirette verilecek cezaları bu dünyada ver ve oraya bir şey bırakma!’ diye dua ediyorum, dedi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Niçin **رَبَّنَا اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ** **‘Rabbenâ âtina fi’d-dünyâ haseneten ve fi’l-ahireti haseneten ve kınâ azâbe’n-nâr’** (Ey Rabbimiz! Bize dünyada da bir güzellik (nimet), ahirette de bir güzellik ver. Ve bizi cehennem ateşinin azabından koru)’ *diye dua etmedin?’* buyurdu.

O kişi (Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin bu sözleri üzerine bu şekilde) Allah’a dua etti. Allah da ona şifa verdi.”[605]

3. Peygamber Aleyhisselamın Kendisinden Önce Ölmesi için Dua Etmesini İsteyen Sahabenin Bu İsteğini Kabul Etmekten Kaçınması

Beşîr bin Hasâsıyye radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) bana, *‘Beni Rabîatü’l-Kaş’am’dan*[606] *getiren ve peygamber eliyle Müslüman olmamı sağlayan Allah’a hamd ediyorum, de’* buyurdu. Ben,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Senden önce ölmem için Allah’a dua eder misin?’ dedim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ben böyle bir duayı hiç kimse için yapmam’ buyurdu.”[607]

4. Peygamber Aleyhisselamın Dua Ederken Önce Kendisinden Başlaması

Übeyy bin Kâ’b radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem dua etmeye önce kendisinden başlardı... Bir gün Musa aleyhisselam ile salih kul arasında geçen olaydan bahisle, *‘Allah’ın rahmeti bizim ve Musa’nın üzerine olsun. Eğer o sabretmiş olsaydı daha ne acayip şeyler görecekti’* buyurdu.

Sonra da *‘(Musa), ‘Eğer bundan sonra sana bir şey sorarsam artık benimle arkadaşlık etme. (O takdirde) benim tarafımdan (benimle arkadaşlık etmemen için) sana bir özür ulaşmıştır’ dedi’* (Kehf suresi, 18/76) mealindeki ayet-i kerimeyi okudu ve bunu yaparken de *‘uzren* (özür)’ kelimesini uzattı.”[608]

* Ebû Eyyûb el-Ensârî radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem dua etmeye başladığında önce kendinden başlardı.”[609]

B. DUADA ELLERİ KALDIRMAK VE YÜZE SÜRMEK

1. Peygamber Aleyhisselam Bu Uygulamayı Yapması

Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem dua ederken ellerini havaya doğru kaldırırdı. Duadan sonra da ellerini yüzüne sürerdi.”[610]

* “Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem dua için ellerini kaldırdığında onları yüzüne sürmeden indirmezdi.”[611]

* Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem dua ederken ellerini kaldırırdı. Elleri havada o kadar çok kalırdı ki ben usanırdım.”[612]

* Yine Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin ellerini kaldırarak şöyle dua ettiğini işittim: Ben ancak bir beşerim. Herhangi bir mü’mini incitmiş veya onlardan birine kötü bir söz söylemişsem beni bu yüzden cezalandırma.”[613]

2. Düşmana Beddua Ettikten Sonra Elleri Yüze Sürmek

Ebû Nuaym Vehb rahimehullah anlatıyor:

“Ben Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh ile Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anhın (düşmana karşı) dua ettiklerini ve duadan sonra ellerinin iç tarafını yüzlerine sürdüklerini gördüm.”[614]

C. CEMAATLE DUA ETMEK, SESLİ DUA ETMEK VE ‘ÂMİN’ DEMEK

1. Hz. Ömer’in Duasına Halkın ‘Âmin’ Demesini İstemesi ve Kıtlık Senesinde Dua Etmesi

Sâib bin Yezîd rahimehullah anlatıyor:

“Ben kıtlık senesinde bir sabah Ömer’i gördüm. Eski püskü elbiseler içerisinde, sırtında ancak dizlerine gelebilen bir aba olduğu hâlde Allah’a yalvarıyordu. Yüksek sesle Allah’tan bağışlanma (istiğfar) diliyor ve gözlerinden yanaklarının üzerine devamlı surette yaşlar dökülüyordu.

Sağ tarafında (Peygamber aleyhisselamın amcası) Abbâs bin Abdülmuttalib vardı. Derken Ömer kıbleye yöneldi ve ellerini göğe doğru kaldırarak yüksek sesle rabbine dua etmeye başladı. Halk da onunla birlikte dua etti. Sonra Abbâs radıyallahu anhın elinden tutup ‘Ey Allah’ım! Biz Peygamber aleyhisselamın amcasıyla senden şefaat diliyoruz’ dedi.

Abbâs radıyallahu anh uzun bir süre Hz. Ömer’in yanı başında, ayakta durmaya devam etti ve o da gözlerinden yaşlar aktığı hâlde dua etti.”[615]

2. Hz. Ömer’in Sahabelerden Bir Grupla Oturması ve Tek Tek Her Birinin Dua Etmesi

Ebû Üseyd’in azatlısı Ebû Saîd rahimehullah anlatıyor:

“Ömer radıyallahu anh yatsı namazlarından sonra mescidi kontrol ederdi. Bu sırada namaz kılanların dışındaki kimseleri (mescitten) dışarı çıkarırdı... Bir gece yine her zamanki gibi yatsı namazından sonra mescidi kontrole geldi. Aralarında Übeyy bin Kâ’b’ın da bulunduğu bir grup ashabın oturmakta olduğunu gördü ve ona,

‘Bunlar kimdir?’ diye sordu. Übeyy bin Kâ’b,

‘Yakın arkadaşlarından bazıları, ey müminlerin emîri!’ dedi. Ömer radıyallahu anh,

‘Yatsı namazından sonra burada bulunmanızın sebebi nedir?’ diye sordu. Übeyy bin Kâ’b radıyallahu anh,

‘Oturduk, Allah’ı zikrediyorduk’ dedi.

Bunun üzerine Ömer radıyallahu anh da onların yanlarına oturdu ve en yakınında bulunan kişiye, ‘Duaya başla’ dedi. Adam dua etti. Böylece Hz. Ömer orada bulunanların hepsine teker teker dua ettirdi. Sıra onun diğer tarafında oturmaktaki Ebû Saîd’e gelmişti ki Ömer’in heybetinden dili tutularak zangır zangır titremeye başladı. Bunu hisseden Ömer radıyallahu anh,

‘Allah’ım, bizi bağışla. Allah’ım, bize merhamet eyle’ de mi diyemezsin?’ dedi.

Sonra sıra kendisine geldiği için Ömer radıyallahu anh duaya başladı. Orada bulunanlar içinde Ömer’den daha fazla gözyaşı döken yoktu. (Duasını bitirdikten) sonra ‘Bu kadar yeter, artık kalkınız’ dedi.

Böylece herkes dağıldı.”[616]

3. Düşmana Karşı Kabul Edilecek Duada Bulunmak

Ebû Hubeyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Habîb bin Mesleme el-Fihrî radıyallahu anh duası makbul bir kimse idi. Bir defasında o, bir ordunun başına getirildi. Yola çıkarak beraberindeki Müslüman askerlerle birlikte Rum/Bizans memleketinin sınırlarından içeri girdi. Düşman ordusuyla karşılaşınca Müslümanlar’a,

‘Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin, *‘Bir cemaat bir araya gelerek içlerinden bazıları dua eder, diğerleri de bu duaya ‘âmin’ derse Allah onların dualarını kabul eder’* diye buyurduğunu işittim’ dedi.

Sonra Habîb bin Mesleme el-Fihrî radıyallahu anh, Allah’a hamd ve övgüde bulunup ‘Allah’ım! Kanlarımızı koru ve bize şehid sevabı ver’ diye dua etti.

Onlar bu durumdayken birden düşman ordusunun komutanı geldi. Barış görüşmesinde bulunmak üzere Habîb bin Mesleme el-Fihrî radıyallahu anhın çadırına girdi.”[617]

4. Düşmana Karşı Nu’mân bin Mukarrin’in Duası

Ma’kıl bin Yesâr radıyallahu anhın rivayet ettiği hadiste Nu’mân bin Mukarrin radıyallahu anh,

‘Ben Allah’a dua edeceğim. Hepiniz de ‘âmin’ deyiniz: Allah’ım! Bugün Nu’mân’a Müslümanlar’ın zaferiyle şehidlik nasip eyle. Onlara fetih kapılarını aç’ diye dua etti. Sonra da cemaate imamlık etti.”[618]

5. Zülbicâdeyn’in Dua Ederken Sesini Yükseltmesi ve Peygamber Aleyhisselamın “O İçli Biridir” Buyurması

Ukbe bin Âmir radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Zülbicâdeyn adlı sahabe için ‘*O çok içli biridir’* buyurdu. Çünkü bu zat Kur’an-ı Kerim’i çok okur, Allah’ı çok zikreder ve yüksek sesle dua ederdi.”[619]

D. SALİHLERDEN DUA İSTEMEK

1. Peygamber Aleyhisselamın Hz. Ömer’den Dualarında Onu Unutmamasını İstemesi

Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben bir gün umre yapmak için Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemden izin istedim. Resûlullah bana izin verdi. Sonra da *‘Ey kardeşim! Dualarında beni de unutma’* buyurdu.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin bu sözü, bana göre bütün dünyanın benim olmasından daha sevindiricidir.”[620]

2. Ebû Ümâme’nin Peygamber Aleyhisselamdan Dua İstemesi

Ebû Ümâme el-Bâhilî radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir defasında evinden) çıktı. Sanki bizim kendisinden dua beklediğimizi sezerek *‘Allah’ım! Bizi bağışla ve bize merhamet eyle. Bizden razı ol ve amellerimizi kabul eyle. Bizi cehennem ateşinden koru ve işlerimizin rast gelmesini sağla’* diye dua etti.

Sonra da duayı daha fazla uzatmasını istediğimizi anlayarak *‘Ben sizin için en kapsayıcı ve hiçbir eksik bırakmayan bir dua yaptım’* buyurdu.”[621]

3. Peygamber Aleyhisselamın Sahabelerine Kızgın Kumlar İçerisinde Yatıp Yuvarlanarak Nefsini Kınayan Bir Kişiden Dua İstemelerini Söylemesi

Büreyde radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, bir yolculuğu sırasında kızgın kumlar (üzerinde yatıp yuvarlanıp kendi kendine), ‘Ey nefis! Geceleri uyuyacak, gündüzleri ise tembellikle geçirecek, sonra da cenneti umacaksın (öyle mi?)’ diyerek bazen sırtüstü ve bazen de yüzükoyun debelenen bir adamın yanına geldi. Kendi işini bitirince bize yöneldi ve *‘Kardeşinizden dua talep ediniz’* buyurdu. Biz de (o adama),

‘Bizim için Allah’a dua et’ dedik. Adam,

‘Allah’ım! Onları hidayet üzerinde bir araya getir’ diye dua etti.

‘Biraz daha dua et’ dedik. Adam bu defa ‘Allah’ım! Takvayı onlara azık yap’ diye dua etti. Biz yine ‘Biraz daha dua et’ dedik. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de (o adama),

‘Kardeşlerine biraz daha dua et’ buyurdu. Bunun üzerine adam,

‘Ey Allah’ım! Onları muvaffak eyle, cennetine kabul et’ diye dua etti.”[622]

4. Peygamber Aleyhisselamın Veysel el-Karanî ile Görüşenlere Onun Duasını Talep Etmelerini Söylemesi

Üseyr bin Câbir yoluyla Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Ömer radıyallahu anh, Üveys el-Karanî’ye: ‘Benim için Allah’tan bağışlanma talebinde bulun’ dedi. O,

‘Sen ki Peygamber aleyhisselamın arkadaşısın. Ben nasıl olur da senin için af talebinde bulunabilirim?’ diye cevap verdi. Bunun üzerine Ömer radıyallahu anh ona, ‘Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin, *‘Tâbiînin en hayırlısı Üveys denen kişidir’* diye buyurduğunu işittim’ dedi.”[623]

Müslim’in *es-Sahîh*’inde geçen bir başka rivayette ise Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem konuyla ilgili olarak şöyle buyurmuştur: *“Sizden kim Üveys el-Karanî ile karşılaşırsa ondan dua talep etsin.”*[624]

5. Dua İstemeleri Üzerine Enes bin Mâlik’in Arkadaşlarına Dua Etmesi

Abdullah er-Rûmî rahimehullah anlatıyor:

“Enes bin Mâlik radıyallahu anh (Basra yakınlarındaki) Zâviye denen yerde bulunduğu sırada ona, ‘Basralı (bir grup din) kardeşin, onlara dua etmen için senin yanına geldiler’ denildi. Bunun üzerine Enes bin Mâlik radıyallahu anh,

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَنَا، وَارْحَمْنَا، وَاٰتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً، وَفِي الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

‘Allâhümmağfir lenâ verhamnâ ve âtinâ fi’d-dünyâ haseneten ve fi’l-ahireti haseneten ve kınâ azâbe’n-nâr’

(Ey Allah’ım! Bizleri bağışla. Bize merhamet eyle. Bize hem dünyada hem de ahirette güzellik (nimet) ver. Bizleri cehennem ateşinin azabından koru)’ diye dua etti.

Halk ondan daha fazla dua etmesini istedi. O da yine aynı duayı tekrarlayıp ‘Bu dua kabul olunursa Allah onlara dünyanın ve ahiretin hayrını vermiş demektir’ dedi.”[625]

E. İSYAN EDİP GÜNAH İŞLEYEN KİMSEYE DUA ETMEK

Hz. Ömer’in Müslümanlar’dan İçkiye Dalmış Bir Kardeşlerine Dua Etmelerini İstemesi

Yezîd bin Esamm rahmetullahi aleyh anlatıyor:

“Şam halkından akıllı ve güçlü-kuvvetli bir kişi vardı. Bu kişi, Şam temsilcisi olarak zaman zaman Ömer’e gelirdi. Bir ara gelmez oldu. Ömer radıyallahu anh merak ederek onun niçin görünmediğini sordu. Ona, ‘Ey müminlerin emîri! O içkiye daldı’ denildi.

Bunun üzerine Hz. Ömer kâtibini çağırtarak şu mektubu yazdırdı:

‘Hattâb oğlu Ömer’den falan oğlu falana! Selam üzerine olsun! Kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan, tevbeleri kabul edip günahları bağışlayan, kuvvet ve şiddetli azap sahibi yüce Allah’a hamd ederim. O Allah ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur ve dönüş yalnızca onadır.’

Sonra da orada bulunanlara dönerek ‘Allah’a bu kardeşinizin tevbesini kabul etmesi ve onu doğru yola iletmesi için dua ediniz’ buyurdu.

Ömer’in mektubu kendisine verildiğinde adam bunu tekrar tekrar okuyarak ‘Evet, Allah tevbeleri kabul edip günahları bağışlar. Onun azabı şiddetlidir. Ömer beni onun azabından sakındırmış ve bana Allah’ın mağfiretini vaat etmiştir’ dedi.

O adam mektubu tekrar tekrar okudu ve ağladı. Sonra da tevbe ederek bir daha ağzına içki koymadı. (Bunu öğrenen) Ömer radıyallahu anh,

‘Kötü yola düşen bir kardeşinizi gördüğünüzde ona nasihat ediniz ve bağışlaması için Allah’a dua ediniz... Sakın onu Allah’ın rahmetinden ve bağışlamasından ümitsizliğe düşürmeyiniz ve aleyhinde şeytana yardımcı olmayınız’ dedi.”[626]

F. DUAYA BAŞLANILAN SÖZLER

1. Peygamber Aleyhisselamın Bir Kişiye “Sen Allah’a İsm-i A’zamıyla Dua Ettin” Buyurması

* Büreyde radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) bir adamın,

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنِّي أَشْهَدُ إِنَّكَ أَنْتَ اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ الْأَحَدُ

الصَّمَدُ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ

‘Allâhümme innî es’elüke bi ennî eşhedü enneke entellâhu lâ ilâhe illâ ente’l-ehadü’s-samedüllezî lem yelid ve lem yûled ve lem yekün lehû küfüven ehad’

(Allah’ım! Ben senden başka hiçbir ilâh olmadığına, kimseye muhtaç olmadığına, doğmadığına ve doğurulmadığına, hiç kimsenin kendisine denk bulunmadığına şahitlik ederek senden istiyorum)’ diye dua ettiğini işitti. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Gerçekten sen öyle bir isim ile Allah’tan istedin -bir rivayette de doğrusu sen, Allah’tan en büyük isim (ism-i a’zam) ile istedin- ki o isimle kendisinden (bir şey) istendiğinde Allah (onu o kişiye) verir ve onunla dua edildiğinde (Allah o kimsenin duasını) kabul eder’ buyurdu.”[627]

* Muâz bin Cebel radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, **يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ‘yâ ze’l-celâli ve’l-ikrâm’** (Ey celâl ve ikram sahibi olan Allah’ım)’ diye dua eden bir kişiye, *‘Duan kabul edildi. O hâlde Allah’tan (dilediğin şeyi) iste’* buyurdu.”[628]

* Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem namaz kılarken yanından geçtiği Ebû Ayyâş Zeyd bin es-Sâmit ez-Zürakî’nin,

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنَّ لَكَ الْحَمْدَ، لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ، يا حنَّانُ، يَا مَنَّانُ، يَا بَدِيعَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

‘Allâhümme innî es’elüke bi enne leke’l-hamde lâ ilâhe illâ ente yâ Hannânü yâ Mennânü. Yâ bedîa’s-semâvâti ve’l-ardi yâ ze’l-celâli ve’l-ikrâm’

(Ey Allah’ım! Ben yalnızca senden istiyorum. Hamd ancak sana mahsustur. Senden başka ilâh yoktur. Ey Hannân! Ey Mennân! Ey yerlerin ve göklerin yaratıcısı, celâl ve ikram sahibi)’ diye dua ettiğini işitti. Ona,

‘Sen Allah’tan en büyük ismi (ism-i a’zam) ile istedin. O öyle bir isimdir ki kendisiyle dua eden kimseye mutlaka icabet edilir. Onunla bir şey isteyen kimseye istediği mutlaka verilir’ buyurdu.”[629]

Ebû Dâvûd, İbni Hibbân, (*es-Sahîh*) Nesâî ve Hâkim bu hadisi **يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ “yâ Hayy, yâ Kayyûm”** (Ey daimî diri olup bütün kâinatı sevk ve idare eden) fazlalığıyla rivayet etmiştir. Hâkim’in başka bir rivayetinde de şu fazlalık vardır:**أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ “Es’elüke’l-cennete ve eûzü bike mine’n-nâr”** (Senin cennetini istiyorum. Cehennem ateşinden de sana sığınıyorum.)”

2. Peygamber Aleyhisselamın Duasında Allah'ı Güzel Bir Şekilde Öven Bedeviye Altın Hediye Etmesi

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) bir bedeviye rastladı. Bedevi namaz kılarken şöyle dua ediyordu:

يَا مَنْ لَا تَرَاهُ الْعُيُونُ، وَلَا تُخَالِطُهُ الظُّنُونُ، وَلَا يَصِفُهُ الْوَاصِفُونَ، وَلَا تُغَيِّرُهُ الْحَوَادِثُ، وَلَا يَخْشَى الدَّوَائِرَ، يَعْلَمُ مَثَاقِيلَ الْجِبَالِ، وَمَكَايِيلَ الْبِحَارِ، وَعَدَدَ قَطْرِ الْأَمْطَارِ، وَعَدَدَ وَرَقِ الْأَشْجَارِ، وَعَدَدَ مَا أَظْلَمَ عَلَيْهِ اللَّيْلُ، وَأَشْرَقَ عَلَيْهِ النَّهَارُ، لَا تُوَارِي مِنْهُ سَمَاءٌ سَمَاءً، وَلَا أَرْضٌ أَرْضًا، وَلَا بَحْرٌ مَا فِي قَعْرِهِ، وَلَا جَبَلٌ مَا فِي وَعْرِهِ، اِجْعَلْ خَيْرَ عُمُرِي اٰخِرَهُ، وَخَيْرَ عَمَلِي خَوَاتِمَهُ، وَخَيْرَ أَيَّامِي يَوْمَ أَلْقَاكَ فِيهِ

'Yâ men lâ terâhu'l-uyûnu, ve lâ tuhâlituhu'z-zunûnu, ve lâ yasifuhu'l-vâsifûne, ve lâ tüğayyiruhu'l-havâdisü, ve lâ yahşe'd-devâira, ya'lemü mesâkîle'l-cibâli, ve mekâyîle'l-bihâri, ve adede katri'l-emtâri, ve adede veraki'l-eşcâri, ve adede mâ ezlame aleyhi'l-leylü ve eşraka aleyhi'n-nehâru, lâ tüvârî minhu semâun semâen, ve lâ ardun ardan, ve lâ bahrun ma fî ka'rihî, ve lâ cebelün mâ fî va'rihî. İc'al hayra umrî âhirahû, ve hayra amelî havâtimehû, ve hayra eyyâmî yevme elkàke fîh.'

(Ey gözlerin göremediği! Ey zanların/şüphelerin karışmadığı! Ey hiç kimsenin vasıflandıramadığı! Ey olayların değiştiremediği! Ey felaketlerden korkmayan! Ey dağların ağırlıklarını, denizlerdeki suların miktarını, yağmur damlalarının sayısını, ağaç yapraklarının adedini, gecenin karanlığına, gündüzün aydınlığına bürünenlerin sayılarını bilen! Hiçbir gök, diğer bir göğü, hiçbir arz diğer bir arzı onun bilgisinden saklayamayan; denizlerin diplerindeki, dağların sarp yerlerindekileri O'ndan gizleyemeyen! Ömrümün en hayırlı anını ömrümün sonu, amelimin en hayırlısını amellerimin sonu, günlerimin en hayırlısını da sana kavuşacağım gün eyle.)

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, o bedeviyi kendisine getirmesi için oraya bir adam bıraktı ve *'Namaz kıldığında onu bana getir'* dedi.

Bedevi namazı kılıp (bitirdiğinde) Peygamber aleyhisselamın yanına geldi. O sırada Resûlullah'a çeşitli madenlerden elde edilmiş bir miktar altın hediye edilmişti. Bedevi yanına gelince Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ona altını hibe etti. Sonra da *'Ey bedevi! Sen hangi kabiledensin?'* diye sordu. O,

'Âmir bin Sa'saaoğulları kabilesindenim' diye cevap verdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Bu altınları sana niçin verdiğimi biliyor musun?' diye sordu. Bedevi,

'Ey Allah'ın Resûlü! Aramızdaki akrabalıktan dolayı vermiş olmalısınız' diye cevap verdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Akrabalık hakkı varsa da ben bu altınları sana Allah'ı güzel bir şekilde övdüğünden dolayı verdim' buyurdu."[630]

3. Peygamber Aleyhisselamın Hz. Âişe'nin Önünde "İsm-i A'zam Duası" ile Dua Etmesi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle dua ettiğini işittim:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الطَّاهِرِ الطَّيِّبِ الْمُبَارَكِ الْأَحَبِّ إِلَيْكَ الَّذِي إِذَا دُعِيْتَ بِهِ أَجَبْتَ، وَإِذَا سُئِلْتَ بِهِ أَعْطَيْتَ، وَإِذَا اسْتُرْحِمْتَ بِهِ رَحِمْتَ، وَإِذَا اسْتُفْرِجْتَ بِهِ فَرَّجْتَ

‘Allâhümme innî es’elüke bismike’t-tâhiri’t-tayyibi’l-mübâreki’l-ehabbi ileykellezî izâ du’îte bihî ecebte, ve izâ süilte bihî a’tayte, ve ize’s-türhimte bihî rahimte, ve ize’s-tüfricte bihî ferrecte.’

(Allah’ım! Ben senden, senin çok temiz, bereketli, güzel ve katında en sevimli olan isminle istiyorum. O öyle bir isimdir ki kendisiyle çağrıldığında icabet edersin. Onunla istendiğinde verirsin, merhamet talep edildiğinde merhamet edersin, sıkıntıdan kurtulmak isteyen kimseyi kurtarırsın.)

Âişe radıyallahu anhâ devamla şöyle anlatıyor: Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir gün bana,

‘Ey Âişe! Sen Allah’ın bana kendisiyle dua edildiğinde kabul edileceği ve istenenlerin verileceği ism-i a’zam’ı öğrettiğini biliyor musun?’ diye sordu. Bunun üzerine ben,

‘Annem-babam sana feda olsun, ey Allah’ın Resûlü! Bunu bana da öğretir misin?’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Ey Âişe! Bu senin için uygun değildir’* buyurdu.

Böylece onun yanından ayrıldım. Ancak bir saat kadar sonra yine gelip mübarek başını öptüm ve ‘Ey Allah’ın Resûlü! Ne olursunuz bana da öğretin!’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Hayır, ey Âişe! Onu sana öğretmem doğru olmaz. Çünkü onunla herhangi bir dünyalık isteyebilirsin’ buyurdu.

O zaman kalkıp abdest aldım ve iki rekât namaz kılıp şöyle dua ettim:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَدْعُوكَ اللهَ، وَأَدْعُوكَ الرَّحْمَنَ، وَأَدْعُوكَ الْبَرَّ الرَّحِيمَ، وَأَدْعُوكَ بِأَسْمَائِكَ الْحُسْنَى كُلِّهَا، مَا عَلِمْتُ مِنْهَا، وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، أَنْ تَغْفِرَ لِي وَتَرْحَمَنِي

‘Allâhümme innî ed’ûkellâh ve ed’ûke’r-rahmân, ve ed’ûke’l-berre’r-rahîme ve ed’ûke bi-esmâike’l-hüsnâ küllihâ mâ alimtü minhâ ve mâ lem a’lem en tağfira lî ve terhamenî.’

(Ey Allah’ım! Senden “Allah”, “Rahmân”, “Berr” ve “Rahîm” isimlerinle; bilmediğim ve bildiğim bütün güzel isimlerinle beni bağışlamanı ve bana merhamet etmeni istiyorum.)

(Bunları işitince) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem gülerek *‘Ey Âişe! İsm-i a’zam, işte bu söylediğin kelimelerin arasındadır’* buyurdu.”[631]

4. Peygamber Aleyhisselamın Duaya Başlarken ve Bitirirken Ettiği Dualar

Seleme bin Ekva radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin duaya şöyle başladığını işittim:

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَلِيِّ الْأَعْلَى الْوَهَّابِ

‘Sübhâne rabbiye’l-aliyyi’l-a’le’l-vehhâb.’

(Büyük ve en yüce olan ve hibe edicilerin en büyüğü Allah’ı her türlü ortaktan tenzih ederim.)”[632]

* Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yüz defa da dua etse başında, ortasında ya da sonunda duasını mutlaka şöyle yapardı:

رَبَّنَا اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

“Rabbenâ âtinâ fi’d-dünyâ haseneten ve fi’l-ahireti haseneten ve kınâ azâbe’n-nâr.

(Ey Rabbimiz! Bize dünyada ve ahirette güzellik ver. Bizi cehennem ateşinin azabından koru.)”[633]

5. Peygamber Aleyhisselamın Bir Kişiye Allah’a Hamd Edip Kendisine de Salât ve Selam Getirdikten Sonra Dua Etmesini Buyurması

Fedâle bin Ubeyd radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber aleyhisselamın mescitte oturdukları bir gün bir adam içeri girerek namaza durdu. Namaz içerisinde رَبِّي اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي **“rabbîğfirlî verhamnî”** (Ey Rabbim! Beni bağışla ve bana merhamet eyle) diye dua etti. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona,

‘Ey namaz kılan kişi! Acele ettin. Namazını tamamlayıp oturduğunda Allah’a, şanına yakışır bir şekilde hamd edip bana da salât ve selam getir, sonra (dilediğin şeyi) Allah’tan iste’ buyurdu.

Bundan sonra bir başka adam gelip namaz kıldı. (Namazı bitirdikten sonra) Allah’a hamd edip Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme salât ve selam getirdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem o kişiye,

‘Ey namaz kılan kişi! (Yaptığın duadan dolayı) Allah’tan (dilediğini) iste. O senin duanı kabul edecektir’ buyurdu.”[634]

G. RESÛLULLAH’IN ÜMMETİ İÇİN ETTİĞİ DUALAR

1. Peygamber Aleyhisselamın Arefe Gecesinde Ümmeti için Mağfiret (Bağışlanma) Dilemesi

Abbâs bin Mirdâs radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir arefe gecesinde uzun süre ümmetinin mağfiret ve rahmet olunması için dua etti. Öyle ki bu duasını çok uzattı. Bunun üzerine Allah Teâlâ ona,

‘(Ey Resûlüm!) Ümmetinin birbirlerine zulmetmeleri hariç, senin isteğini yaptım. Benimle onlar arasındaki günahları da bağışladım’ diye vahyetti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ey Rabbim! Sen zulme uğradıklarından dolayı mazlumlara hayırlar vermeye kadir olduğun gibi zalimi de affetmeye kadirsin’ buyurdu.

Allah Teâlâ, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin o geceki bu duasına cevap vermedi... Peygamber aleyhisselam ertesi gün Müzdelife’ye döndüğünde aynı duayı tekrarladı. Allah ona, ‘Onları da bağışladım’ buyurdu.

O zaman Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem tebessüm etti. (Onun bu hâlini gören) sahabelerden bazısı Peygamber aleyhisselama, ‘Ey Allah’ın Resûlü! Biz önceleri senin bu saatlerde gülümsediğini hiç görmemiştik’ dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Allah’ın düşmanı İblis’in hâline tebessüm ettim. Çünkü İblis, Allah’ın ümmetim hakkındaki duamı kabul ettiğini öğrendiğinde dövünerek ve ‘Mahvoldum’ diyerek başına toprak saçmaya başladı’ buyurdu.”[635]

2. Peygamber Aleyhisselamın Ümmetine Dua Etmesi ve Allah’ın Ona “Ümmetin Hakkında Seni Razı Edeceğiz” Buyurması

Abdullah bin Amr radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir gün İbrâhîm aleyhisselam’ın, *‘Ey Rabbim! Onlar (putlar), insanlardan birçoğunu saptırdılar. Artık kim bana uyarsa o bendendir. Kim de bana karşı gelirse (onun yaptıklarına karşı) şüphesiz ki sen çok bağışlayan ve çok merhamet edensin’* (İbrâhîm suresi, 14/36) sözü ile İsa aleyhisselam’ın, *‘Eğer onlara azap edersen şüphesiz ki onlar senin kullarındır; bağışlarsan yegâne galip hüküm ve hikmet sahibi olan hakikaten sensin sen!’* (Mâide suresi, 5/l18) sözlerini okudu, sonra ellerini kaldırıp şöyle dua ederek ağladı:

‘Rabbim! Ümmetim(i bağışla). Rabbim! Ümmetim(i bağışla). Rabbim! Ümmetim(i bağışla)’ Bunun üzerine Allah, Cebrâil aleyhisselama:

‘Ey Cebrâil! Muhammed’e git ve niçin ağladığını sor. (Rabbim daha iyi bilir)’ buyurdu.

Cebrâil aleyhisselam, Peygamber aleyhisselama gelip niçin ağladığını sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin (ağlamasıyla ilgili) söylediği sözü Allah’a iletti. Bunun üzerine Allah Teâlâ,

‘Git ve Muhammed’e, ümmeti hakkında kendisini razı edip onu asla üzmeyeceğimi söyle’ buyurdu.”[636]

3. Peygamber Aleyhisselamın Hz. Âişe Validemize ve Ümmetine Dua Etmesi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Ben sevinçli hâlini gördüğümde Peygamber aleyhisselama,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Benim için dua et’ dedim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Rabbim! Âişe’nin geçmiş ve gelecek, gizli-açık bütün günahlarını bağışla’* diye dua etti.

O’nun bu duası çok hoşuma gitti ve bundan dolayı o kadar çok güldüm ki neredeyse düşecektim. (Benim bu hâlimi gören) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Yaptığım dua çok mu hoşuna gitti?’ diye sordu. Ben de ‘Nasıl hoşuma gitmez, ey Allah’ın Resûlü…’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Allah’a yemin ederim ki bu, her namazda ümmetim için yaptığım duadır’ buyurdu.”[637]

4. Peygamber Aleyhisselamın Hz. Ebû Bekir’e Dua Etmesi

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Ebû Bekir için *‘Ey Rabbim! Kıyamet gününde Ebû Bekir’i benimle birlikte, derecesini de benim derecemde kıl’* diye dua etti. *’’*[638]

5. Peygamber Aleyhisselamın Hz. Ömer’e Dua Etmesi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Ömer radıyallahu anh hakkında *‘Ey Rabbim! Sen İslam’ı Ömer bin Hattâb ile güçlendir’* diye dua etti.”[639]

6. Peygamber Aleyhisselamın Hz. Osmân’a Dua Etmesi

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor:

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Ey Rabbim! Sen Osmân'ın geçmiş ve gelecek, gizli-açık işlemiş olduğu bütün günahlarını bağışla'* diye dua etti."[640]

7. Peygamber Aleyhisselamın Hz. Ali'ye Dua Etmesi

Ali radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben bir defasında çok hastalanmıştım. Derken Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanına gittim. Beni kendi yerine oturttu. Sonra kalkıp namaza durdu. Elbisesinin bir ucunu üzerime örttü. (Namazı bitirdikten) sonra (bana),

'Ey Ebû Tâlib'in oğlu! Artık sende hastalık kalmadı. Çünkü ben Allah'tan kendim için ne istemişsem senin için de aynısını istedim. Allah'tan ne istediysem muhakkak bana o şeyi vermiştir. Yalnız bana, 'Senden sonra hiçbir nebi gelmeyecektir' denildi' buyurdu.

Gerçekten de ayağa kalktığımda kendimi sanki o hastalığa hiç yakalanmamış gibi hissettim."[641]

* Ali radıyallahu anh anlatıyor:

"Ali (bir defasında), 'Allah aşkına, (Mekke ile Medine arasında bulunan) Gadîr-i Hum kenarında Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin benimle ilgili söylediklerini işiten varsa mutlaka ayağa kalksın' dedi.

Bunun üzerine on üç kişi ayağa kalktı. Hepsi de Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin Hz. Ali ile ilgili şöyle buyurduğuna şahitlikte bulundular. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Ben müminlere kendi nefislerinden evlâ değil miyim?' diye sordu. Sahabeler,

'Evet, (evlâsın)' dediler. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Ali'nin elinden tutup *'Ben kimin mevlâsı/dostu isem bu (Ali) de onun mevlâsı/dostudur. Allah'ım! Ali'ye dost olan kimseye sen de dost ol. Ona düşman olan kimseye sen de düşman ol. Ali'yi seven kimseyi sen de sev. Ali'ye kin tutan kimseye sen de buğz eyle. Ali'ye yardım eden kimseye sen de yardım eyle. Ali'yi perişan eden kimseyi sen de perişan eyle'* buyurdu."[642]

* Ali radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (benim hakkımda), *‘Allah’ım! Onun diline sebat ver. Kalbini de doğru yola ilet’* buyurdu.”[643]

* Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Ali hakkında:

‘Ey Allah’ım! Ona doğru hüküm verme kabiliyeti ver’ diye dua etti.”[644]

8. Peygamber Aleyhisselamın Sa’d bin Ebî Vakkās’a Dua Etmesi

Ebû Bekir radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin Sa’d bin Ebî Vakkàs radıyallahu anh hakkında, *‘Rabbim! Sen onun okunu hedefine isabet ettir. Dualarını kabul et ve onu insanlara sevdir’* diye dua ettiğini işittim.”[645]

* Sa’d bin Ebî Vakkàs radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (benim hakkımda), *‘Allah’ım! Sana dua ettiğinde Sa’d bin Ebî Vakkàs’ın duasını kabul eyle’* diye dua etmiştir.”[646]

9. Peygamber Aleyhisselamın Zübeyr bin Avvâm’a Dua Etmesi

Zübeyr bin Avvâm radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana, çocuklarıma ve torunlarıma dua etti.”[647]

10. Peygamber Aleyhisselamın Ehl-i Beytine Dua Etmesi

Ali radıyallahu anh anlatıyor:

“Bir gün Peygamber aleyhisselamın huzuruna girdiğimde hanımım Fâtıma ile oğullarım Hasan ve Hüseyin’in bir sergi üzerinde oturmakta olduklarını gördüm. Resûlullah beni de onların yanına oturttu. Sonra da serginin uçlarını üzerimize atıp bağlayarak *‘Ey Rabbim! Benim razı olduğum gibi sen de bunlardan razı ol’* buyurdu.”[648]

11. Peygamber Aleyhisselamın Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin’e Duaları

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem torunları Hasan ile Hüseyin’e, *‘Ey Rabbim! Ben bunları severim. Onları sen de sev. Bunları sevenler beni sevmiş sayılırlar’* diye dua etmiştir.”[649]

* Buhârî, Müslim ve başkaları Ebû Hureyre radıyallahu anhdan, Taberânî ise Saîd bin Zeyd ile Hz. Âişe’den naklettiklerine göre Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

“Rabbim! Ben Hasan’ı severim. Onu sen de sev. Onu sevenleri de sev.”[650]

* Muhammed bin Sîrîn rahmetullahi aleyhten naklen (Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır):

“Ey Allah’ım! Onu güvenlikte kıl ve onun sebebiyle barış ve güvenliği sağla.”[651]

* Berâ bin Âzib radıyallahu anh anlatıyor: “Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi gördüm. Torunu Hüseyin’i omzuna almış, *‘Ey Rabbim! Ben onu severim, sen de sev’* diyordu.”[652]

12. Peygamber Aleyhisselamın Abbâs’a ve Oğullarına Yaptığı Dualar

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, amcası Abbâs radıyallahu anh için *‘Ey Rabbim! Abbâs’ın ve evlatlarının gizli-açık tüm günahlarını bağışla. Evlatlarından ona hayırlı halefler kıl’* diye dua etti.”[653]

* Ebû Üseyd es-Sâidî radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir gün amcası Abbâs bin Abdülmuttalib’e,

‘Yarın sen de çocukların da ben gelinceye kadar evinizden ayrılmayınız, sizinle konuşacaklarım var’ buyurdu.

Ertesi sabah Abbâs ve çocukları evden çıkmayarak Peygamber aleyhisselamı beklediler. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kuşluk vakti yanlarına gidip *‘es-selâmualeyküm!’* diye selam verdi. ‘(Ve) aleykümselam ve rahmetullahi ve berekâtühû’ dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onlara,

‘Nasıl sabahladınız?’ diye sordu. Allah’a hamd ederek sabahladık, diye cevap verdiler. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Bir araya geliniz ve birbirinize yaklaşınız’ buyurdu. Sonra da abasını çıkarıp onların üzerine atarak:

‘Rabbim! Bu, babamın kardeşi ve benim amcamdır, babam yerindedir. Bunlar da benim ehl-i beytimdir. Benim abamla koruduğum gibi sen de onları cehennem ateşinden koru’ diye dua etti.

O zaman evin duvarlarından ve kapının eşiğinden *‘Âmin! Âmin! Âmin!’* sesleri geldi.”[654]

13. Peygamber Aleyhisselamın Ca’fer Bin Ebî Tâlib ile Çocuklarına Ettiği Dua

Abdullah ibni Ca’fer radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Ey Allah’ım! Ca’fer’in yokluğunda onun çocuklarına sen sahip çık’* diye dua etti.”[655]

14. Peygamber Aleyhisselamın Zeyd bin Hârise ile Abdullah bin Revâha’ya Yaptığı Dua

Ebû Meysere radıyallahu anh anlatıyor:

“Zeyd bin Hârise, Ca’fer bin Ebî Tâlib ve Abdullah bin Revâha’nın şehid oldukları hâlde geldiğinde Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kalkıp onları övdüler ve sonra da Zeyd bin Hârise’den başlayarak *‘Ey Allah’ım! Zeyd’i bağışla. Ey Allah’ım! Zeyd’i bağışla. Ey Allah’ım Zeyd’i bağışla. Ey Allah’ım Ca’fer’i bağışla. Ey Allah’ım! Abdullah bin Revâha’yı bağışla’* diye dua etti.”[656]

15. Peygamber Aleyhisselamın Yâsir Ailesine Yaptığı Dua

Osmân bin Affân radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Ey Allah’ım! Sen Yâsir ailesini bağışla’* diye dua etti.”[657]

16. Peygamber Aleyhisselamın Ebû Seleme’ye Duası

Ümmü Seleme radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (Ebû Seleme hakkında) şöyle dua etmiştir:

Ey Allah’ım! Ebû Seleme’yi bağışla. Onu mukarreblerin (kendine yaklaştırdıklarının) derecesine çıkar. Ondan sonra çocuklarına sen halef ol, ey âlemlerin Rabbi. Hem bizi hem de onu bağışla. Onun kabrini genişlet ve nurlandır.”[658]

17. Peygamber Aleyhisselamın Üsâme bin Zeyd’e Duası

Üsâme bin Zeyd radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem beni sağ dizine ve (torunu) Hasan’ı da sol dizine oturtur, sonra da bizi bağrına basarak *‘Ey Allah’ım! Benim merhamet ettiğim gibi sen de onlara merhamet eyle. Ben onları seviyorum, sen de sev’* diye dua ederdi.”[659]

***** Yine Üsâme bin Zeyd radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin (vefat edeceği) hastalığı ağırlaştığında (komutan olarak görevlendirildiğim için Medine’nin dışında, Cürüf mevkiindeki ordugâhtan ayrılarak Medine’ye) geldim. Benim arkamdan askerler de Medine’ye geldiler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanına girdim. Susmuş, konuşamıyordu. Bu sırada Resûlullah ellerini üzerime koyup kaldırıyordu. Bu hareketlerinden onun benim için dua ettiğini anladım.”[660]

18. Peygamber Aleyhisselamın Cerîr bin Abdullah’a Duası

Cerîr bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben atların üzerinde sabit duramıyordum. Bu durumumu Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme anlattım. Resûlullah eliyle göğsüme vurdu -ki izlerini göğsümde gördüm- ve *‘Allah’ım! Cerîr’e sebat ver. Onu doğra yola ilet ve doğru yolun kılavuzu eyle’* diye dua etti.

Bundan sonra atımdan hiç düşmedim.”[661]

***** Cerîr bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) bana, *‘Beni Zülhalasa’dan kurtaramaz mısın?’* dedi.

Zülhalasa, cahiliye döneminde Has'am kabilesinin yaptırdığı bir evdi. Burası 'Yemen'in Kâbesi' diye biliniyordu. 'Ey Allah'ın Resûlü! Ben at sırtında sabit duramıyorum' dedim.

Sonra hadisi(n geri kalanını yukarıdaki hadise) benzer lafızla zikretti."[662]

19. Peygamber Aleyhisselamın Enes bin Mâlik'e Duası

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"(Annem) Ümmü Süleym radıyallahu anhâ, 'Ey Allah'ın Resûlü! (Oğlum) Enes için dua ediver' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Allah'ım! Onun malını ve evladını çoğalt, malına da bereket ver' buyurdu."[663]

20. Peygamber Aleyhisselamın Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin Amcasına Duası

Ebû Mûsâ el-Eş'arî radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem (Huneyn gazvesinde şehid düşen amcam için)

'Allah'ım! Âmir'in babası Ubeyd'i kıyamet günü insanların çoğundan üstün kıl' diye dua etti."[664]

21. Peygamber Aleyhisselamın Zayıf Sahabelerine Dua Etmesi

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir defasında namazını bitirip selam verdikten sonra kıbleye karşı yönelip (zayıf sahabeler hakkında), *'Ey Rabbim! Seleme bin Hişâm'ı, Ayyâş bin Ebî Rebîa'yı, Velîd bin el-Velîd'i ve kurtuluş imkânı bulamayan zayıf Müslümanlar'ı kurtar'* diye dua etti"[665]

H. RESÛLULLAH'IN NAMAZLARDAN SONRA YAPTIĞI DUALAR

1. Peygamber Aleyhisselamın Muâz bin Cebel'e Her Namazdan Sonra Dua Etmesini Tavsiye Buyurması

Muâz bin Cebel radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir gün Muâz bin Cebel radıyallahu anhın elinden tutup *‘Ey Muâz! Allah’a yemin ederim ki ben seni seviyorum’* buyurdu. Muâz bin Cebel radıyallahu anh da Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme,

‘Anam-babam sana feda olsun, ey Allah’ın Resûlü! Allah’a yemin ederim ki ben de seni seviyorum’ dedi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ey Muâz! Sana her namazın arkasından şu kelimeleri söylemeni tavsiye ederim:

اَللّٰهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ

‘Allâhümme e’ınnî alâ zikrike ve şükrike ve hüsni ibâdetike.’

(Allah’ım! Seni anmada, sana şükretmede ve güzel ibadet etmede bana yardım et)’ buyurdu.

Daha sonraları Muâz bin Cebel radıyallahu anh bu vasiyeti es-Sunâbihiyye’ye, o da Abdurrahmân’a, o da Ukbe bin Müslim’e tavsiye etti.”[666]

2. Peygamber Aleyhisselamın Namazı Bitirip Selam Verdiğinde Söylediği

Avn bin Abdullah bin Utbe rahimehullah anlatıyor:

“Abdullah bin Amr radıyallahu anhın yanında namaz kılan bir kişi, onun selam verdiğinde şöyle dua ettiğini işitti:

اَللّٰهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ، وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

‘Allâhümme ente’s-selâmü ve minke’s-selâmü, tebârekte yâ ze’l-celâli ve’l-ikrâm.’

(Ey Allah’ım! Sen Selâm’sın ve selam sendendir. Ey celâl ve ikram sahibi, sen müşriklerin dediklerinden yücesin.)

Aynı kişi daha sonra Abdullah ibni Ömer’in de selam verdiğinde bu sözü söylediğini işitince güldü. Abdullah ibni Ömer, ‘Niçin gülüyorsun?’ diye sorunca adam,

‘Ben bir keresinde Abdullah bin Amr radıyallahu anhın yanında namaz kılmıştım. O da aynen senin söylediklerini söylüyordu. Bundan dolayı güldüm’ dedi. Bunun üzerine Abdullah ibni Ömer,

‘Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de namazını bitirdiğinde bunları söylerdi’ dedi.”[667]

* Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem namazı bitirip selam verdiğinde şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ، وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

‘Allâhümme ente’s-selâmü ve minke’s-selâmü. Tebârekte yâ ze’l-celâlî ve’l-ikrâm.’

(Ey Allah’ım! Sen Selâm’sın ve selam sendendir. Ey celâl ve ikram sahibi, sen müşriklerin dediklerinden yücesin.)”[668]

3. Ebû Eyyûb el-Ensârî’nin, Resûlullah’ın Namazdan Sonraki Duasıyla İlgili Hadisi

Ebû Eyyûb el-Ensârî radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben Resûl-i Ekrem’in arkasında ne kadar namaz kıldıysam namazdan sonra muhakkak şu duayı ettiğini işitmişimdir:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَخَطَايَايَ كُلَّهَا، اَللّٰهُمَّ أَنْعِشْنِي، وَاجْبُرْنِي، وَاهْدِنِي لِصَالِحِ الأَعْمَالِ وَالْأَخْلَاقِ، لَا يَهْدِي لِصَالِحِهَا، وَلَا يَصْرِفُ سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ

‘Allâhümmağfir lî zünûbî ve hatâyâye küllehâ. Allâhümme en’işnî vecburnî vehdinî li sâlihi’l-a’mâli ve’l-ahlâki lâ yehdî li sâlihihâ ve lâ yasrifu seyyiehâ illâ ente.’

(Allah’ım! Günahlarımı ve kusurlarımı, hepsini bağışla. Allah’ım! Beni yükselt ve hâlimi düzelt ve beni iyi işlere, iyi ahlaka ilet. Çünkü senden başkası iyi işlere iletemez ve kötü işlerden alıkoyamaz.)”[669]

4. Abdullah ibni Ömer'in, Resûlullah'ın Namazdan Sonraki Duası Hakkında Hadisi

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin ardında ne kadar namaz kıldım ise onun selam verip döndüğünde muhakkak şu duayı okuduğunu işitmişimdir:

اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي خَطَئِي، وَعَمَدِي اللّٰهُمَّ اهْدِنِي لِصَالِحِ الْأَعْمَالِ، وَالْأَخْلَاقِ، إِنَّهُ لَا يَهْدِي لِصَالِحِهَا وَلَا يَصْرِفُ سيِّئَها إِلَّا أَنْتَ

'Allâhümmağfir lî hataî ve amedî. Allâhümmehdinî li sâlihi'l-a'mâli ve'l-ahlâki innehû lâ yehdî li sâlihihâ ve lâ yasrifu seyyiehâ illâ ente.'

(Allah'ım! Hatamı ve bilerek yaptığım günahımı bağışla. Allah'ım! Beni güzel amel ve ahlaka ulaştır. Hiç şüphe yok ki iyilikleri gösterip kötülüklerden men edecek olan ancak sensin.)"[670]

5. Ümmü Seleme'nin Resûlullah Aleyhisselamın Namazdan Sonra Yaptığı Dua Hakkındaki Hadisi

Ümmü Seleme radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem sabah namazından sonra şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ رِزْقاً طَيِّباً، وَعِلْماً نَافِعاً، وَعَمَلاً مُتَقَبَّلاً

'Allâhümme innî es'elüke rizkan tayyiben ve ilmen nâfian ve amelen mütekabbelen.'

(Allah'ım! Senden helal rızık, faydalı ilim ve kabul edilmiş amel istiyorum.)"[671]

6. Hz. Âişe'nin, Resûlullah'ın Namazdan Sonra Yaptığı Dua Hakkındaki Hadisi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem her farz namazın ardından şöyle dua ederdi:

رَبَّ جِبْرِيلَ وَمِيكَائِيلَ وَإِسْرَافِيلَ أَعِذْنِي مِنْ حَرِّ النَّارِ، وَعَذَابِ الْقَبْرِ

‘Rabbe Cibrîle ve Mîkâîle ve İsrâfîle, eiznî min harri’n-nâri ve azâbi’l-kabri.’

(Cebrâil’in, Mikâil’in ve İsrâfil’in rabbi olan Allah’ım! Beni cehennem ateşinin hararetinden ve kabir azabından koru.)”[672]

7. Ebû Bekre’nin, Resûlullah’ın Namazdan Sonra Yaptığı Dua Hakkındaki Hadisi

Ebû Bekre radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (farz) namazın ardından şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَالْفَقْرِ، وَعَذَابِ الْقَبْرِ

‘Allâhümme innî eûzü bike mine’l-küfri ve’l-fakri ve azâbi’l-kabri.’

(Allah’ım! Küfürden, fakirlikten ve kabir azabından sana sığınırım.)”[673]

8. Muâviye’nin, Resûlullah’ın Namazdan Sonra Yaptığı Dua Hakkındaki Hadisi

Muâviye radıyallahu anh anlatıyor:

“Namazı bitirdiğinde Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle dua ettiğini işittim:

اَللّٰهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ

‘Allâhümme lâ mânia li mâ a’tayte ve lâ mu’tiye li mâ mena’te ve lâ yenfau ze’l-ceddi minke’l-ceddü.’

(Ey Allah’ım! Senin verdiğine engel olacak yoktur. Senin men ettiğini de hiç kimse veremez. Servet sahibine servetinin, soy-sop sahibine soyunun sopunun varlığı senin katında hiçbir fayda sağlamaz.)”[674]

9. Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin, Resûlullah'ın Namazdan Sonra Yaptığı Dua Hakkındaki Hadisi

Ebû Mûsâ el-Eş'arî radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben (bir gün) Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme abdest suyu getirdim. Peygamber aleyhisselam abdest aldı, namaz kıldı ve sonra da şöyle dua etti:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، وَوَسِّعْ لِي فِي دَارِي، وَبَارِكْ لِي فِي رِزْقِي

'Allâhümmağfir lî zenbî ve vessi' lî fî dârî ve bârik lî fî rızkî.'

(Allah'ım! Günahımı bağışla. Evimde benim için genişlik ver. Rızkımı bereketli kıl.)"[675]

10. Peygamber Aleyhisselamın Namazdan Sonraki Duasıyla İlgili Zeyd bin Erkam'dan Gelen Hadisi

Zeyd bin Erkam radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem namazı bitirdiğinde şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ، أَنَا شَهِيدٌ أَنَّكَ أَنْتَ الرَّبُّ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ، اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ أَنَا شَهِيدٌ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ، اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ، أَنَا شَهِيدٌ أَنَّ الْعِبَادَ كُلَّهُمْ إِخْوَةٌ، اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ، اِجْعَلْنِي مُخْلِصًا لَكَ وَأَهْلِي فِي كُلِّ سَاعَةٍ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ، يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ اسْمَعْ وَاسْتَجِبْ، اللّٰهُ أَكْبَرُ الْأَكْبَرُ، اَللّٰهُمَّ نُورَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، اللّٰهُ أَكْبَرُ الْأَكْبَرُ، حَسْبِيَ اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ، اللّٰهُ أَكْبَرُ الْأَكْبَرُ

'Allâhümme rabbenâ ve rabbe kulli şey'in, ene şehîdün enneke ente'r-rabbü vahdeke lâ şerîke leke.

Allâhümme rabbenâ ve rabbe kulli şey'in, ene şehîdün enne Muhammeden abdüke ve resûlüke.

Allâhümme rabbenâ ve rabbe kulli şey'in, ene şehîdün enne'l-ibâde küllühüm ihvetun.

Allâhümme rabbenâ ve rabbe kulli şey'in, ic'alnî muhlisan leke ve ehlî fî kullî sâatin fi'd-dünyâ ve'l-âhireti, yâ ze'l-celâli ve'l-ikrâmi, isma' vestecib Allâhuekberul ekberu.

Allâhümme nûre's-semavâti ve'l-ardi, Allâhuekberu'l-ekberu, hasbiyallâhu ve ni'me'l-vekîlu Allâhuekber'ul ekberu.'

(Ey bizim ve her şeyin rabbi olan Allah'ım! Senin yegâne rab olduğuna, ortağının olmadığına ben şahidim. Bizim ve her şeyin rabbi olan Allah'ım! Ben bütün kulların kardeş olduğuna şahidim. Ey bizim ve her şeyin rabbi olan Allah'ım! Beni ve ailemi dünya ve ahirette devamlı olarak sana ihlâsla bağlı kıl. Ey yücelik ve ikram sahibi Allah'ım! (Beni kabul etmek üzere) dinle ve karşılık ver. Allah büyüktür, en büyüktür. Ey göklerin ve yerin nuru olan Allah'ım. Allah büyüktür, daha büyüktür. Allah bana yeter. O ne güzel vekildir. Allah büyüktür, en büyüktür.)"[676]

11. Peygamber Aleyhisselamın Namazdan Sonraki Duasıyla İlgili Hz. Ali'den Gelen Hadisi

Ali radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem namazı kılıp selam verdiğinde şöyle dua etti:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ، وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ، وَمَا أَعْلَنْتُ، وَمَا أَسْرَفْتُ، وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي؛ أَنْتَ الْمُقَدِّمُ، وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ، لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ

'Allâhümmağfir lî mâ kaddemtü ve mâ ehhartü ve mâ esrertü ve mâ a'lentü ve mâ esraftü ve mâ ente a'lemü bihî minnî, ente'l-mukaddimü ve ente'l-muahhiru lâ ilâhe illâ ente.'

(Allah’ım! Evvel ve âhir, gizli ve aşikâr işlediğim bütün günahları ve yaptığım bütün israflarımı ve senin benden daha iyi bildiğin kusurlarımı bana bağışla. Öne geçiren ancak sensin. Geride bırakan da ancak sensin. Senden başka hiçbir ilâh yoktur.)”[677]

I. PEYGAMBER ALEYHİSSELAMIN SABAH-AKŞAM ETTİĞİ DUALAR

1. Peygamber Aleyhisselamın “Allah’ım! Kabir Azabından ve Fitnesinden Sana Sığınırım” Şeklinde Duası

Abdullah bin Kàsım rahmetullahi aleyh anlatıyor:

“Peygamber aleyhisselamın komşusu olan bir kadın bana Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin fecir (tan yeri) doğduğunda şöyle dua ettiğini nakletmiştir:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وفِتْنَةِ الْقَبْرِ

‘Allâhümme innî eûzü bike min azâbi’l-kabri ve fitneti’l-kabri.’

(Ey Allah’ım! Kabir azabından ve kabir fitnesinden sana sığınıyorum.)”[678]

2. Peygamber Aleyhisselamın “Biz Sabahladık, mülk de Allah’ın Olarak Sabahladı” Diye Yaptığı Dua

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem sabah olduğunda şöyle dua etti:

أَصْبَحْنَا وَأَصْبَحَ الْمُلْكُ لِلّٰهِ، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ، لَا شَرِيكَ لَهُ، لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ هُوَ، وَإِلَيْهِ النُّشُورُ

‘Asbahnâ ve asbeha’l-mülkü lillâhi, ve’l-hamdü lillâhi, lâ şerîke lehû, lâ ilâhe illallâhu hüve ve ileyhi’n-nüşûr.’

(Biz sabahladık. Mülk de Allah’ın olarak sabahladı. Hamd, Allah’a mahsustur. Onun ortağı yoktur. Ondan başka hiçbir ilâh yoktur. Sadece odur. Yeniden diriliş onadır.)

Akşamladığı zaman ise şöyle dua etti:

أَمْسَيْنَا وَأَمْسَى الْمُلْكُ لِلّٰهِ، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ، لَا شَرِيكَ لَهُ، لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ هُوَ، وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ

‘Emseynâ ve emse’l-mülkü lillâhi, ve’l-hamdü lillâhi, lâ şerîke lehû, lâ ilâhe illallâhu hüve ve ileyhi’l-masîr.’

(Biz akşamladık. Mülk de Allah’ın olarak akşamladı. Hamd, Allah’a mahsustur. Allah’ın ortağı yoktur. Ondan başka hiçbir ilâh yoktur. Sadece odur. Dönüş ancak onadır.”[679]

3. Peygamber Aleyhisselamın “Biz Akşamladık, Mülk de Allah’ın Olarak Akşamladı” Diye Ettiği Dua

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem akşam olduğunda şöyle dua ederdi:

أَمْسَيْنَا، وَأَمْسَى الْمُلْكُ لِلّٰهِ، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ، لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، رَبِّ أَسْأَلُكَ خَيْرَ مَا فِي هٰذِهِ اللَّيْلَةِ وَخَيْرَ مَا بَعْدَهَا، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا فِي هٰذِهِ اللَّيْلَةِ وَشَرِّ مَا بَعْدَهَا، رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكَسَلِ، وَالْهَرَمِ، وَسُوءِ الْكِبَرِ، رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابٍ فِي النَّارِ، وَعَذَابٍ فِي الْقَبْرِ.

‘Emseynâ ve emse’l-mülkü lillâhi. Ve’l-hamdü lillâhi. Lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîke leh. Lehü’l-mülkü ve lehü’l-hamdü ve hüve alâ külli şey’in kadîr. Rabbi es’elüke hayra mâ fî hâzihi’l-leyleti ve hayra mâ ba’dehâ ve eûzü bike min şerri mâ fî hâzihi’l-leyleti ve şerri mâ ba’dehâ, Rabbi eûzü bike mine’l-keseli ve’l-heremi ve sûi’l-kiberi, rabbi eûzü bike min azâbin fi’n-nâri ve azâbin fi’l-kabri.’

(Biz Allah'ın kulu olarak geceledik, bütün mülk de Allah'ın olarak geceledi. Hamd Allah'a mahsustur. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O tektir. Onun ortağı yoktur. Mülk ona mahsustur. Hamd ona mahsustur. O her şeye kàdirdir. Rabbim! Bu gecede bulunanın hayırlısını ve bundan sonra olanın da hayırlısını senden isterim. Bu gecede olanın şerrinden ve bundan sonra olanın şerrinden sana sığınırım. Rabbim! Tembellikten, bunaklıktan ve yaşlılığın kötülüğünden sana sığınırım. Rabbim! Cehennemdeki azaptan ve kabirdeki azaptan sana sığınırım.)

Sabahladığı zaman ise şöyle dua ederdi:

أَصْبَحْنَا وَأَصْبَحَ الْمُلْكُ لِلّٰهِ

'Asbahnâ ve asbeha'l-mülkü lillâh…' (Biz Allah'ın kulu olarak sabahladık, bütün mülk de Allah'ın olarak sabahladı...)"[680]

4. Peygamber Aleyhisselamın "İslam Milleti ve İhlâs Kelimesi Üzerinde Sabahladık" Demesi

Abdurrahmân bin Ebzâ radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, sabahladığında ve akşamladığında şöyle dua ederdi:

أَصْبَحْنَا عَلَى فِطْرَةِ الْإِسْلَامِ، وَعَلَى كَلِمَةِ الْإِخْلَاصِ، وَعَلَى دِينِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَعَلَى مِلَّةِ أَبِينَا إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا مُسْلِمًا، وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

'Asbehnâ alâ fıtrati'l-İslâmi ve alâ kelimeti'l-ihlâsi ve alâ dîni nebiyyinâ Muhammedin sallallahu aleyhi ve sellem ve alâ milleti ebînâ İbrâhîme hanîfen müslimen ve mâ kâne mine'l-müşrikîn.'

(İslam ahlakı ve ihlâs/tevhid kelimesi, Peygamberimiz Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin dini ve haktan şaşmayan, İslam olan atamız İbrâhîm'in dini üzere sabahladık. O (atamız İbrâhîm) asla müşriklerden olmadı.)"[681]

5. Peygamber Aleyhisselamın “Rab Olarak Allah’a, Din Olarak İslam’a Razı Oldum” Demesi

Ebû Sellâm rahimehullah anlatıyor:

“Bir adam (bir gün Suriye’deki) Humus mescidine uğradı. O sırada (orada bulunan kimseler), ‘Şu adam Peygamber aleyhisselama hizmet etmiştir’ dediler. Bunun üzerine ben de kalkıp onun yanına vardım ve ‘Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemden şahsen dinlediğin, sana başkaları tarafından aktarılmamış bir hadis söyle’ dedim. O da şöyle dedi:

‘Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin, *‘Bir Müslüman kul sabah ve akşam üç kere,*

رَضِيتُ بِاللهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَبِيًّا

‘Radîtu billâhi rabben ve bi’l-İslâmi dînen ve bi Muhammedin sallallahu aleyhi ve selleme nebiyyen’

(Rab olarak Allah’a, din olarak İslam’a, nebi olarak Muhammed sallallahu aleyhi ve selleme razı oldum) *diye dua ederse kıyamet günü onu hoşnut etmek Allah’ın üzerine hak olur’* diye buyurduğunu işittim.”[682]

6. Peygamber Aleyhisselamın Sabah ve Akşam Yaptığı Dua ile İlgili Abdullah ibni Ömer’in Rivayeti

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin akşamladığında ve sabahladığında şu duayı okuduğunu işittim. Bu duayı vefat edinceye kadar terk etmemişti:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيا والاٰخِرَةِ، اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ في دِيني وَدُنْيَايَ، وَأَهْلِي وَمَالِي؛ اَللّٰهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَاتِي، وَاٰمِنْ رَوْعَاتِي؛ اَللّٰهُمَّ احْفَظْنِي مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ، ومِنْ خَلْفِي، وَعَنْ يَمِينِي، وَعَنْ شِمالِي، وَمِنْ فَوْقِي، وأعُوذُ بِعَظَمَتِكَ أنْ أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِي

‘Allâhümme innî es’elüke’l-âfiyete fi’d-dünyâ ve’l-âhirati. Allâhümme innî es’elüke’l-afve ve’l-âfiyete fî dînî ve dünyâye ve ehlî ve mâlî. Allâhümmestür avrâtî ve âmin rev’âti. Allâhümmahfaznî min beyni yedeyye ve min halfî ve an yemînî ve an şimâlî ve min fevkî. Ve eûzü bi azametike en uğtâle min tahtî.’

(Allah’ım! Ben dünya ve ahirette senden afiyet isterim. Allah’ım! Dinim, dünyam, ailem ve malım hakkında senden af ve afiyet isterim. Allah’ım! Ayıplarımı ört, korktuğum şeylerden beni emin kıl. Allah’ım! Önümden, arkamdan, sağımdan, solumdan ve üstümden (gelecek musibetlerden) beni koru. Alt tarafımdan gelecek ani felaketten senin azametine sığınırım.)”[683]

7. Peygamber Aleyhisselamın Hz. Ebû Bekir’e Sabah-Akşam Okumasını Emrettiği Dua

Ebû Bekir radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana sabahladığımda ve akşamladığımda, yatağıma geceleyin girdiğimde şu duayı okumamı emretti:

اَللّٰهُمَّ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، أَنْتَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكُهُ، أَشْهَدُ أَنَّ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي، وَشَرِّ الشَّيْطَانِ وَشِرْكِهِ، وَأَنْ أَقْتَرِفَ عَلَى نَفْسِي سُوءًا، أَوْ أَجُرَّهُ إِلَى مُسْلِمٍ

‘Allâhümme fâtıra’s-semâvâti ve’l-ardi, âlime’l-ğaybi ve’ş-şehadeti, ente rabbü külli şey’in ve melîkühû, eşhedü en lâ ilâhe illâ ente vahdeke, lâ şerîke leke ve enne Muhammeden abdüke ve resûlüke, eûzü bike min şerri nefsî ve şerri’ş-şeytâni ve şirkihî ve en akterife alâ nefsî sûen ev ecurrehû ilâ müslimin.’

(Ey göklerin ve yerin yaratıcısı, gizliyi ve aşikârı bilen Allah’ım! Sen bütün varlıkların rabbi ve mâlikisin. Şahadet ederim ki senden başka hiçbir ilâh yoktur. Sen teksin. Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem senin kulun ve resûlündür. Nefsimin şerrinden, (Allah’ın rahmetinden) kovulmuş olan şeytanın şerrinden ve onun (bizi) şirke düşürmesinden, nefsimin aleyhine (olacak) kötü (işler) yapmaktan veya (bir başka) Müslüman’ı kötülüğe düşürmekten sana sığınırım.)”[684]

* Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Ebû Bekir es-Sıddîk radıyallahu anh,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Sabahladığım ve geceledığim zaman söyleyebileceğim birtakım sözleri (tesbihleri) bana emret (ki onları sabah ve akşam söyleyeyim)’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘De ki:

اَللّٰهُمَّ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، رَبَّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكَهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي وَشَرِّ الشَّيْطَانِ وَشِرْكِهِ

‘Allâhümme fâtıra’s-semâvâti ve’l-ardi, âlime’l-gaybi ve’ş-şehadeti, rabbe külli şey’in ve melîkehu. Eşhedü en lâ ilâhe illâ ente. Eûzü bike min şerri nefsî ve şerri’ş-şeytâni ve şirkihî.”

(Ey gökleri ve arzı yaratan, görüleni ve görülmeyeni bilen, her şeyin rabbi ve mâliki olan yüce Allah’ım! Şahitlik ederim ki senden başka ilâh yoktur. Nefsimin şerrinden, şeytanın şerrinden ve şirkinden sana sığınırım.) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem devamla,

‘Sabahladığın, akşamladığın ve yatağına vardığın zaman bu sözleri oku’ buyurdu.”[685]

8. Peygamber Aleyhisselamın Şahsı, Ailesi ve Malı için Korkan Adama Öğrettiği Dua

Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor

“Bir adam Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme geldi ve ‘Ey Allah’ın Resûlü! Ben kendim, ailem ve malım için korkuyorum’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona,

‘Sabahladığında ve akşamladığında şöyle dua et:

بِاسْمِ اللهِ عَلَى دِينِي ونَفْسِي وَوَلَدِي وَأَهْلِي وَمَالِي

‘Bismillâhi alâ dînî ve nefsî ve veledî ve ehlî ve mâlî.’

(Dinim, nefsim, çocuğum, ailem ve malım üzerine Allah’ın ismiyle başlıyorum.)

O adam bunları söyledi, sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanına geldi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona, *‘Daha önce gördüğün durumlar var mı?’* diye sordu. Adam,

‘Seni hak peygamber olarak gönderen Allah’a yemin ederim ki daha önce hissettiklerim yoktur’ dedi.”[686]

İ. RESÛLULLAH’IN UYURKEN VE UYANIRKEN OKUDUĞU DUALAR

1. Peygamber Aleyhisselamın Uyurken “Bizi Yediren, İçiren ve İhtiyacımızı Karşılayan Allah’a Hamd Olsun” Demesi

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem döşeğine girdiğinde şöyle dua etti:

الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَكَفَانَا وَاٰوَانَا، فَكَمْ مِمَّنْ لَا كَافِيَ لَهُ وَلَا مُؤْوِيَ

‘Elhamdülillâhillezî et’amenâ ve sekànâ ve kefânâ ve âvânâ fe kem mimmen lâ kâfiye lehû ve lâ mu’viye.’

(Bizi yediren, içiren, bizden kötülükleri kaldırıp ihtiyacımızı karşılayan ve koruyan Allah’a hamd olsun. Nice kimse vardır ki onun ihtiyacını gideren yok, koruyucusu yoktur.)”[687]

2. Peygamber Aleyhisselamın Uyurken “İhtiyacımı Gideren ve Beni Barındıran...” Şeklinde Yaptığı Dua

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yatağına girdiğinde şöyle dua ederdi:

الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي كَفَانِي وَاٰوَانِي وَأَطْعَمَنِي وَسَقَانِي، وَالَّذِي مَنَّ عَلَيَّ فَأَفْضَلَ، وَالَّذِي أَعْطَانِي فَأَجْزَلَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ اَللّٰهُمَّ رَبَّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكَهُ، وَإِلٰهَ كُلِّ شَيْءٍ، أَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ

‘Elhamdülillâhillezî kefânî ve âvânî ve et’amenî ve sekànî vellezî menne aleyye fe efdale vellezî a’tânî fe eczele. Elhamdülillâhi alâ külli hâlin. Allâhümme rabbe külli şey’in ve melîkehu ve ilâhe külli şey’in. Eûzü bike mine’n nâr.’

(İhtiyaçlarımı gideren, beni barındıran, yediren ve içiren Allah’a hamd olsun. O Allah’tır ki bana ihsan etti de artırdı, yine bana verdi de çoğalttı. Her hâlükârda Allah’a hamd olsun. Ey her şeyin yaratıcısı, sahibi ve ilâhı olan Allah’ım! Cehennemden sana sığınırım.)”[688]

3. Peygamber Aleyhisselamın Uyumak İstediği Zaman Yaptığı Dua

Huzeyfe radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem uyumak istediğinde sağ elini başının altına koyup şöyle buyurdu:

اَللّٰهُمَّ قِنِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَجْمَعُ -تَبْعَثُ- عِبَادَكَ

'Allâhümme kınî azâbeke yevme tecmeu -teb'asü- ibâdeke.'

(Allah'ım! Kullarını bir araya toplayacağın -dirilteceğin- günde beni azabından koru.)"[689]

4. Peygamber Aleyhisselamın Uyuyacağı Zaman Yaptığı Dua

Ebu'l-Ezher el-Enmârî radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem gece yatağına girdiğinde şöyle dua ederdi:

بِاسْمِ اللهِ وَضَعْتُ جَنْبِي، اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، وَأَخْسِئْ شَيْطَانِي، وَفُكَّ رِهَانِي، وَاجْعَلْنِي فِي النَّدِيِّ الْأَعْلَى

'Bismillâhi vada'tü cenbî. Allâhümmağfir lî zenbî ve ahsi şeytânî ve fükke rihânî vec'alnî fi'n-nediyyi'l-a'lâ.'

(Allah'ın ismiyle yanım üzere yattım. Allah'ım! Günahımı bağışla, şeytanımı kov, üzerimdeki Allah ve kul haklarını kaldır, beni en yüksek meclistekiler [melekler topluluğu] arasına koy.)"[690]

5. Peygamber Aleyhisselamın Yatağında Yerini Aldığında Uyumadan Önce Yaptığı Dua

Ali radıyallahu anh anlatıyor:

"Bir gece Peygamber aleyhisselamın yanında uyudum. Namazını kıldıktan sonra yatağına yattığında şu duayı okurdu:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِوَجْهِكَ الْكَرِيمِ، وَبِكَلِمَاتِكَ التَّامَّاتِ، مِنْ شَرِّ كُلِّ دَابَّةٍ أَنْتَ اٰخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا اَللهُمَّ أَنْتَ تَكْشِفُ الْمَغْرَمَ وَالْمَأْثَمَ، اَللّٰهُمَّ لَا يُهْزَمُ جُنْدُكَ، وَلَا يُخْلَفُ وَعْدُكَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ، سُبْحَانَكَ اَللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ

‘Allâhümme innî ve eûzü bi vechike’l-kerîmi ve bi kelimâtike’t-tâmmâti min şerri külli dâbbetin ente âhizün bi nâsıyetihâ. Allâhümme ente tekşifü’l-mağreme ve’l-me’seme. Allâhümme lâ yühzemü cündüke ve lâ yuhlefü va’düke ve lâ yenfau ze’l-ceddi minke’l-ceddü. Sübhânekellâhümme ve bi hamdike.’

(Allah’ım! Kerîm olan rızan adına, eksiği olmayan mükemmel kelimelerinin adına, alınlarından tutmuş olduğun her türlü canlının şerrinden sana sığınırım. Allah’ım! Sen borcu giderir ve günahı kaldırırsın. Allah’ım! Senin ordun mağlup edilemez ve vaadine muhalefet edilemez. Servet sahibine serveti fayda etmez, servet sendendir. Allah’ım! Seni hamd etmekle her türlü noksanlıklardan tesbih ederim.)”[691]

6. Peygamber Aleyhisselamın Uyuyacağı Zaman Yaptığı Dua

Abdullah bin Amr radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem uyuyacağı zaman şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، أَنْتَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ، وَإِلٰهُ كُلِّ شَيْءٍ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ، وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ، وَالْمَلَائِكَةُ يَشْهَدُونَ، أَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّيْطَانِ وَشِرْكِهِ، وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ أَقْتَرِفَ عَلَى نَفْسِي إِثْمًا أَوْ أَجُرَّهُ عَلَى مُسْلِمٍ

‘Allâhümme fâtıra’s-semâvâti ve’l-ardi, âlime’l-ğaybi ve’ş-şehadeti, ente rabbü külli şey’in ve ilâhü külli şeyin. Eşhedü en lâ ilâhe illâ ente vahdeke, lâ şerîke leke ve enne Muhammeden abdüke ve resûlüke, ve’l-melâiketü yeşhedûne. Eûzü bike mine’ş-şeytani ve şirkihî ve eûzü bike en akterife alâ nefsî ismen ev ecurrehû alâ müslimin.’

(Allah’ım! Ey gökleri ve yeri yaratan! Ey görünen ve görünmeyen âlemleri bilen! Ey her şeyin rabbi! Tüm varlıkların ilâhı! Ben şahadet ediyorum ki senden başka ilâh yoktur, sen birsin, eşin yoktur. Muhammed senin kulun ve peygamberindir. Bunlara melekler de tanıklık ederler. Allah’ım! Şeytandan ve onun şirke sürüklemesinden, kendi aleyhime bir fenalık işlemekten veya fenalığı bir Müslüman’a yapmaktan sana sığınırım.)

(Hadisin ravisi Ebû Abdurrahmân der ki) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bu duayı Abdullah bin Amr radıyallahu anha öğretmişti. Bunun için Abdullah bin Amr, yatacağı zaman bu duayı muhakkak okurdu.”[692]

7. Hz. Ali’nin, Peygamber Aleyhisselamın Uyumadan Önce Okuduğu Dua Hakkındaki Sözleri

Ali radıyallahu anh anlatıyor:

“Bir gece Resûl-i Ekrem’in yanında geceledim. Gece namazını bitirip yatağına geçtiğinde şöyle dua ettiğini işitiyordum:

اَللّٰهُمَّ أَعُوذُ بِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، اَللّٰهُمَّ لَا أَسْتَطِيعُ ثَنَاءً عَلَيْكَ وَلَوْ حَرَصْتُ، وَلَكِنْ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ

‘Allâhümme eûzü bi muâfâtike min ukūbetike ve eûzü bi rıdâke min sehatike ve eûzü bike minke. Allâhümme lâ estatîu senâen aleyke ve lev harastü ve lâkin ente kemâ esneyte alâ nefsike.’

(Allah’ım! Azabından afiyetine sığınırım. Gazabından rızana sığınırım. Senden yine sana sığınırım. Allah’ım! Çok istesem de seni hakkıyla övemem. Fakat sen kendini övdüğün gibisin.)”[693]

8. Peygamber Aleyhisselamın Uyumadan Önce Okuduğu Dua Hakkındaki Berâ bin Âzib Hadisi

Berâ bin Âzib radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yatağına uzandığında şu duayı okurdu:

اَللّٰهُمَّ أَسْلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ، وَوَجَّهْتُ وَجْهِي وَإِلَيْكَ فَوَّضْتُ أَمْرِي،وَإِلَيْكَ أَلْجَأْتُ ظَهْرِي، رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ، لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنْجَى مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ، اٰمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ، وَنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ

‘Allâhümme eslemtü nefsî ileyke ve veccehtü vechiye ve ileyke fevvadtü emrî ve ileyke elce’tü zahrî, rağbeten ve rehbeten ileyke, lâ melcee ve lâ mencâ minke illâ ileyke, âmentü bi kitâbikellezî enzelte ve nebiyyikellezî erselte.’

(Allah’ım! Kendimi sana teslim ettim, yüzümü sana çevirdim, işimi sana bıraktım, sırtımı da senin himayene dayadım; hem korkarak hem de senden umarak. Senden başka sığınak ve barınak yoktur. İndirdiğin kitaba ve gönderdiğin peygambere iman ettim.)”[694]

9. Peygamber Aleyhisselamın Yatağına Uzandığında Okuduğu Dua ile İlgili Huzeyfe’den Gelen Hadis

Huzeyfe radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yatağına uzandığında şöyle dua ederdi:

بِاسْمِكَ اَللّٰهُمَّ أَحْيَا وَأَمُوتُ

‘Bismikellâhümme ahyâ ve emûtü.’

(Allah’ım! Senin isminle yaşıyorum, senin isminle ölüyorum.)

Sabahladığında da şöyle dua ederdi:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا، وَإِلَيْهِ النُّشُورُ

‘Elhamdülillâhillezî ahyânâ ba’de mâ emâtenâ ve ileyhi’n-nüşûr.’

(Bizi öldürdükten/uyuttuktan sonra tekrar dirilten/uyandıran Allah’a hamd olsun. Yeniden diriliş onadır).”[695]

10. Peygamber Aleyhisselamın Geceleyin Uyandığında Okuduğu Dua ile İlgili Hz. Âişe’den Gelen Rivayet

Âişe radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem geceleyin uyandığında şöyle dua ederdi:

لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ، سُبْحَانَكَ اَللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَسْتَغْفِرُكَ لِذَنْبِي، وَأَسْأَلُكَ رَحْمَتَكَ، اَللّٰهُمَّ زِدْنِي عِلْمًا، وَلَا تُزِغْ قَلْبِي بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنِي، وَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ

‘Lâ ilâhe illâ ente. Sübhânekellâhümme ve bi hamdike, estağfiruke li zenbî ve es’elüke rahmeteke. Allâhümme zidnî ilmen ve lâ tüziğ kalbî ba’de iz hedeytenî ve heb lî min ledünke rahmeten, inneke ente’l-vehhâb.’

(Allah’ım! Seni hamdinle tenzih ederim. Senden başka hiçbir ilâh yoktur. Günahım için affını dilerim, rahmetini talep ederim. Allah’ım! İlmimi artır, bana hidayet verdikten sonra kalbimi saptırma. Katından bana rahmet lütfet. Sen lütfedenlerin en cömertisin.)”[696]

J. RESÛLULLAH’IN MECLİSLERE, MESCİDE VE EVE GİRERKEN-ÇIKARKEN OKUDUĞU DUALAR

1. Peygamber Aleyhisselamın Bir Meclisten Kalkarken Okuduğu Dua

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir meclisten kalkıp ayrılacağı sırada sahabelerine çoğunlukla şu sözlerle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ اقْسِمْ لَنا مِنْ خَشْيَتِكَ مَا يَحُولُ بَيْنَنَا وَبَيْنَ مَعَاصِيكَ، وَمِنْ طَاعَتِكَ مَا تُبَلِّغُنَا بِهِ جَنَّتَكَ، وَمِنَ الْيَقِينِ مَا تُهَوِّنُ بِهِ عَلَيْنَا مَصَائِبَ الدُّنْيَا، اَللّٰهُمَّ مَتِّعْنَا بِأَسْمَاعِنَا وَأَبْصَارِنَا وَقُوَّتِنَا مَا أَحْيَيْتَنَا، وَاجْعَلْهُ الْوَارِثَ مِنَّا، وَاجْعَلْ ثَأْرَنَا عَلَى مَنْ ظَلَمَنَا، وَانْصُرْنَا عَلَى مَنْ عَادَانَا وَلَا تَجْعَلْ مُصِيبَتَنَا فِي دِينِنَا، وَلَا تَجْعَلِ الدُّنْيَا أَكْبَرَ هَمِّنَا وَلَا مَبْلَغَ عِلْمِنَا، وَلَا تُسَلِّطْ عَلَيْنَا مَنْ لَا يَرْحَمُنَا

‘Allâhümmaksim lenâ min haşyetike mâ yehûlu beynenâ ve beyne meâ’sike ve min tâatike mâ tübelliğunâ bihî cenneteke ve mine’l-yakîni mâ tühevvinü bihî aleynâ mesâibe’d-dünyâ. Allâhümme metti’nâ bi esmâinâ ve ebsârinâ ve kuvvetinâ mâ ahyeytenâ vec’alhü’l-vârise minnâ. Vec’al se’renâ alâ men zalemenâ. Vensurnâ alâ men a’dânâ ve lâ tec’al musibetenâ fî dîninâ ve lâ tec’ali’d-dünyâ ekbere hemminâ ve lâ mebleğa ilminâ ve lâ tusallit aleynâ men lâ yerhamunâ.’

(Allah’ım! Bizimle yasakların arasında engel olan, sana saygı korkusundan bize bir pay ve bizi cennete kavuşturacak olan sana itaatten de bize bir pay ver. Dünya musibetlerini bize hafifletecek bir iman kuvveti ver. Allah’ım! Bizi hayata kavuşturduğun kuvvetimizle, gözlerimizle ve kulaklarımızla bizi faydalandır ve bunu bizden geleceklere vâris kıl. Bize zulmedenlere karşı intikamımızı al ve düşmanlık edenler üzerine bize zafer ver. Musibetimizi dinimiz hakkında yapma. Dünyayı en büyük gayemiz, ilmimizin maksadı yapma. Bize acımayanları üzerimize musallat kılma.)”[697]

2. Peygamber Aleyhisselamın Eve veya Mescide Girip Çıkarken Okuduğu Dualar

Ümmü Seleme radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem evinden çıktığında şöyle dua etti:

بِسْمِ اللهِ، تَوَكَّلْتُ عَلَى اللهِ، اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ نَزِلَّ أَوْ نَضِلَّ، أَوْ نَظْلِمَ أَوْ نُظْلَمَ، أَوْ نَجْهَلَ أَوْ يُجْهَلَ عَلَيْنَا

‘Bismillâhi, tevekkeltü alellâhi. Allâhümme innî eûzü bike min en nezille ev nadille ev nazlime ev nuzleme ev nechele ev yüchele aleynâ.’

(Allah’ın adıyla [evimden çıkarım]. Allah’a tevekkül ettim. Allah’ım! Haktan sapmamızdan yahut saptırılmamızdan, zulmetmemizden yahut zulme uğramamızdan, bilmemezliğimizden yahut bize bilgisizlik isnat edilmesinden sana sığınırım.)”[698]

* Abdullah bin Amr bin Âs radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem mescide girdiğinde şöyle dua etti:

أَعُوذُ بِاللهِ الْعَظِيمِ، وَبِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ، وَسُلْطَانِهِ الْقَدِيمِ، مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

‘Eûzü billâhi’l-azîmi ve bi vechihi’l-kerîmi ve sultânihi’l-kadîmi mine’ş-şeytâni’r-râcîmi.’

(Allah’ın rahmetinden kovulmuş şeytandan Allah’a, onun kerîm zatına ve daimî kudretine sığınırım.)

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem devamla,

‘(Kişi mescide) gireceği zaman bu sözü söylediğinde şeytan,‘Bu adam günün geri kalan kısmında benden korundu’ der’ buyurdu.”[699]

* Fâtıma bintü’l-Hüseyin yoluyla ninesi Fâtıma el-Kübrâ radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem mescide girdiğinde Muhammed sallallahu aleyhi ve selleme salât ve selam getirip şöyle dua etti:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي، وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ

‘Allâhümmağfir lî zünûbî veftah lî ebvâbe rahmetike.’

(Allah’ım! Günahlarımı bağışla ve rahmetinin kapılarını bana aç.)

(Mescitten) dışarı çıkacağı zamansa yine Muhammed sallallahu aleyhi ve selleme salât ve selam getirip şöyle dua etti:

رَبِّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي، وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ

‘Rabbiğfir lî zünûbî veftah lî ebvâbe fadlike.’

(Rabbim! Günahlarımı bağışla. Bana ihsanının kapılarını aç.)”[700]

* Fâtıma el-Kübrâ radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Resûlullah mescide girdiğinde ve mescitten çıktığında şu duayı okurdu:

بِسْمِ اللهِ، وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللهِ

‘Bismillâhi ve’s-selâmu alâ resûlillâh.’

(Allah’ın ismiyle! Selâm Allah’ın Resûlü üzerine olsun.)”[701]

K. RESÛLULLAH’IN YOLCULUKTAKİ DUALARI

1. Peygamber Aleyhisselamın Seferde/Yolculuk Sırasında Yaptığı Duası Hakkında Hz. Ali’nin Rivayeti

Ali radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir yolculuğa çıkmak istediğinde şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ بِكَ أَصُولُ، وَبِكَ أَحُولُ، وَبِكَ أَسِيرُ

‘Allâhümme bike esûlü ve bike ehûlu ve bike esîru.’

(Allah’ım! Senin yardımınla (gideceğim yere) varıyorum. Senin yardımınla dolaşıyorum. Senin yardımınla yürüyorum.)”[702]

2. Peygamber Aleyhisselamın Seferdeki Duası Hakkında Nakledilen Abdullah ibni Ömer Rivayeti

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir yolculuğa çıkarken devesi üzerine oturduğunda (**‘elhamdülillâh’** diye) Allah’a hamd eder, (**‘sübhânallâh’** diye) tesbih getirir ve üç defa (**‘Allâhuekber’** diye) tekbir getirirdi. Sonra şöyle dua ederdi:

سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ، وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ. اَللّٰهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ فِي سَفَرِنَا هذَا الْبِرَّ وَالتَّقْوَى، وَمِنَ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى. اَللّٰهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هذَا، وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ. اَللّٰهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ. اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ، وَكَآبَةِ الْمَنْظَرِ، وَسُوءِ الْمُنْقَلَبِ فِي الْمَالِ وَالْأَهْلِ

‘Sübhânellezî sehhara lenâ ve mâ künnâ lehû mukrinîn ve innâ ilâ rabbinâ lemunkalibûne. Allâhümme innâ nes’elüke fî seferinâ hâze’l-birra ve’t-takvâ ve mine’l-ameli mâ tardâ. Allâhümme hevvin aleynâ seferenâ hâzâ vatvi annâ bu’dehû. Allâhümme ente’s-sâhibu fi’s-seferi ve’l-halîfetü fi’l-ehli. Allâhümme innî eûzü bike min va’sâi’s-seferi ve keâbeti’l-manzari ve sûi’l-munkalebi fi’l-mâli ve’l-ehli.’

(Bunları hizmetimize sunan Allah’ın şanını tenzih ederim. Yoksa biz buna güç yetiremezdik. Şüphesiz ki biz rabbimize dönücüleriz [Zuhruf, 13-14]. Allah’ım! Senden bu yolculuğumuzda iyilik ve takva, amellerden de razı olacaklarını dileriz. Allah’ım! Bu yolculuğumuzda bize kolaylık ver. Bize onun uzaklığını kısalt. Allah’ım! Seferde arkadaş ve ailede vekil sensin. Allah’ım! Yolculuğun meşakkatinden, manzaranın kötüye değişmesinden, mal ve aile hususunda kötü dönüşten sana sığınırım.)

(Yolculuktan) döndüğü zaman da bu duayı okurdu. Ayrıca buna şunları da ziyade ederdi:

آيِبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا سَاجِدُونَ

‘Âyibûne, tâibûne, li rabbinâ sâcidûn.’

(Yolculuktan selametle dönenleriz, Allah'a tevbe edenleriz, ibadette ihlâs sahipleriyiz ve ancak rabbimize secde edenleriz)."[703]

3. Peygamber Aleyhisselamın Yolculuktaki Duası Hakkında Berâ bin Âzib'in Naklettiği Rivayet

Berâ bin Âzib radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir yolculuğa çıktığında şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ بَلَاغًا يُبَلِّغُ خَيْرًا، مَغْفِرَةً مِنْكَ وَرِضْوَانًا، بِيَدِكَ الْخَيْرُ، إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، اَللّٰهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ، وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ، اَللّٰهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا السَّفَرَ، وَأَطْوِ لَنَا الْأَرْضَ، اَللّٰهُمَّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ، وَكَآبَةِ الْمُنْقَلَبِ

'Allâhümme belâğen yübelliğu hayran, mağfiraten minke ve ridvânen, bi yedike'l-hayru, inneke alâ külli şey'in kadîr. Allâhümme ente's-sâhibu fi's-seferi ve'l-halîfetu fi'l-ehli. Allâhümme hevvin aleyne's-sefere vatvi lene'l-arda. Allâhümme eûzü bike min va'sâi's-seferi ve keâbeti'l-münkalebi.'

(Allah'ım! Hedefe hayırlı bir şekilde varmayı, önden gelen bir mağfiret ve rızanı istiyorum. Hayır senin elindedir. Sen her şeye kadirsin. Allah'ım! Seferde arkadaş ancak sensin. Geride kalan ailemizin koruyucusu sensin. Allah'ım! Bize seferi kolaylaştır. Mesafeleri yaklaştır. Allah'ım! Seferin meşakkatinden ve döndüğümüzde bir felaketle karşılaşmaktan sana sığınıyorum.)"[704]

4. Peygamber Aleyhisselamın Yolculukta Seher Vakti Bir Yere Girmek İstediğinde Okuduğu Dua

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber aleyhisselam bir seferde olduğunda ve seher zamanı bir yere girdiğinde şöyle dua ederdi:

سَمِعَ سَامِعٌ بِحَمْدِ اللهِ، وَحُسْنِ بَلَائِهِ عَلَيْنَا، رَبَّنَا صَاحِبْنَا، وَأَفْضِلْ عَلَيْنَا، عَائِذًا بِاللهِ مِنَ النَّارِ

‘Semia sâmi’un bi hamdillâhi ve hüsni belâihi aleynâ rabbenâ sâhibnâ ve efdıl aleynâ âizen billâhi mine’n-nâr.’

(Allah’ın hamdini ve sınamasının güzelliğini işiten (onu) bize tebliğ etsin. Rabbimiz! Sen bize sahip olup muhafaza et. Bol nimetlerini bize ihsan eyle! Bunları cehennem ateşinden Allah’a sığınıcı olarak söylüyorum.)”[705]

5. Peygamber Aleyhisselamın Yolculukta Bir Yere Girmek İstediğinde Okuduğu Dua

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah seferdeyken girmek istediği bir köy gördüğünde şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهَا- ثَلَاثَ مَرَّاتٍ- اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنَا حَيَاهَا، وَحَبِّبْنَا إِلَى أَهْلِهَا وَحَبِّبْ صَالِحِي أَهْلِهَا إِلَيْنَا

‘Allâhümme bârik lenâ fîhâ -bu cümleyi üç defa tekrar etti- **Allâhümmerzuknâ hayâhâ ve habbibnâ ilâ ehlihâ ve habbib sâlihî ehlihâ ileynâ.’**

(Allah’ım! Onu bize hayırlı kıl. -Bu cümleyi üç defa tekrar etti.- Allah’ım! Maişetinden bize rızık ver. Bizi ehline sevdir. Ehlinden salih olanları da bize sevdir.”[706]

* Suheyb radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem girmek istediği herhangi bir yerleşim yeri gördüğünde muhakkak şu duayı okurdu:

اَللّٰهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَمَا أَظْلَلْنَ، وَرَبَّ الرِّيَاحِ وَمَا ذَرَرْنَ، إِنَّا نَسْأَلُكَ خَيْرَ هٰذِهِ الْقَرْيَةِ وَخَيْرَ أَهْلِهَا، وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ أَهْلِهَا وَشَرِّ مَا فِيهَا

‘Allâhümme rabbe’s-semâvâti’s-seb’i ve mâ azlelne ve rabbe’r-riyâhi ve mâ zererne, innâ nes’elüke hayra hâzihi’l-karyeti ve hayra ehlihâ ve neûzü bike min şerrihâ ve şerri ehlihâ ve şerri mâ fîhâ.’

(Ey yedi göğün ve onların gölgelendirdiğinin sahibi! Rüzgârın ve onun esip kattığının sahibi! Senden bu yerleşim yerinin hayrını istiyoruz. Bu yerleşim yerinin şerrinden ve orada bulunanların şerrinden sana sığınıyoruz.)”[707]

L. RESÛLULLAH’IN VEDALAŞIRKEN YAPTIĞI DUALAR

1. Peygamber Aleyhisselamın Abdullah ibni Ömer’le Vedalaşırken Yaptığı Dua

Kazea rahimehullah anlatıyor:

“Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh bana, ‘Gel! Peygamber aleyhisselamın benimle vedalaştığı gibi ben de seninle vedalaşayım:

أَسْتَوْدِعُ اللّٰهَ دِينَكَ وَأَمَانَتَكَ وَخَوَاتِيمَ عَمَلِكَ

‘Estevdiullâhe dîneke ve emâneteke ve havâtîme amelike.’

(Dinini, emanetini ve işlerinin sonuçlarını Allah’ın himayesine bırakıyorum)’ dedi.”[708]

2. Yolculuğa Çıkacak Kişiyle Yapılacak Vedalaşmada Okunacak Dua

Sâlim rahimehullah anlatıyor:

“Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh yolculuğa çıkmak isteyen kişiye,

‘Bana yaklaş da Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin bizimle vedalaştığı gibi ben de seninle vedalaşayım’ diyerek şöyle söylerdi:

أَسْتَوْدِعُ اللهَ دِينَكَ وَأَمَانَتَكَ وَخَوَاتِيمَ عَمَلِكَ

‘Estevdiullâhe dîneke ve emâneteke ve havâtîme amelike.’

(Dinini, emanetini ve işlerinin sonuçlarını Allah’ın himayesine bırakıyorum.)”[709]

3. Peygamber Aleyhisselamın Yolculuğa Çıkan Kişiye Söyledikleri

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Bir kişi Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme gelip ‘Ey Allah’ın Resûlü! Ben bir yolculuğa çıkmak istiyorum. Dolayısıyla bana (yolculuğum sırasında yararlanabileceğim) bir azık ver’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Allah sana takvayı azık olarak versin’ buyurdu. O adam, ‘Daha fazlasını istiyorum’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Allah senin günahını affetsin’ buyurdu. Adam yine ‘Daha fazlasını istiyorum, anam-babam sana feda olsun’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Hangi yöne gidersen git, Allah sana hayrı kolaylaştırsın’ buyurdu.”[710]

4. Peygamber Aleyhisselamın Kabilesine Vali Tayin Edilen Katâde er-Rühâvî ile Vedalaşırken Söylediği Söz

Katâde er-Rühâvî radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem beni kabileme vali tayin ettiğinde elimden tuttu, O’na veda ettim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana şöyle dua etti:

جَعَلَ اللهُ التَّقْوَى زَادَكَ وَغَفَرَ ذَنْبَكَ وَوَجَّهَكَ لِلْخَيْرِ حَيْثُمَا تَوَجَّهْتَ

‘Cealellâhu’t-takvâ zâdeke ve gafera zenbeke ve vecceheke li’l-hayri haysümâ teveccehte.’

(Allah takvayı sana azık kılsın, günahını affetsin. Nereye yönelirsen yönel, Allah seni hayra yöneltsin.)”[711]

5. Peygamber Aleyhisselamın Yolculuğa Çıkmak İsteyen Bir Kişiyle Vedalaşırken Kendisine Tavsiyede Bulunmasını İstemesi

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Bir kişi Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Yolculuğa çıkmak istiyorum. Bana tavsiyede bulun’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

أُوصِيكَ بِتَقْوَى اللهِ، وَالتَّكْبِيرِ عَلَى كُلِّ شَرَفٍ

‘Ûsîke bi takvallâhi, ve’t-tekbîri alâ külli şerefin.’

(Allah’ın takvasından ayrılma. Her çıktığın yüksek yerde Allah’a tekbir getir)’ buyurdu.

Adam arkasını dönüp gidince Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona şöyle dua etti:

اَللّٰهُمَّ اطْوِ لَنَا الْأَرْضَ، وَهَوِّنْ عَلَيْنَا السَّفَرَ

‘Allâhümmatvi lene’l-arda ve hevvin aleyne’s-sefere.’

(Allah’ım! Ona uzaklığı yaklaştır. Yolculuğu ona kolaylaştır.)”[712]

M. RESÛLULLAH’IN YEME, İÇME VE GİYİNME SIRASINDA YAPTIĞI DUALAR

1. Peygamber Aleyhisselamın Sofra Kaldırıldığında Yaptığı Dua

Ebû Ümâme radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber aleyhisselam, sofrası kaldırıldığında şöyle dua ederdi:

الْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ غَيْرَ مَكْفِيٍّ وَلَا مُوَدَّعٍ وَلَا مُسْتَغْنًى عَنْهُ رَبَّنَا

‘Elhamdülillâhi hamden kesîran tayyiben mübâreken fîhi gayre mekfiyyin ve lâ müveddein ve lâ müstağnen anhü rabbenâ.’

(Hamd; çok samimi, bereketli, (kusurumuzdan dolayı) yetersiz olan, bırakılamayan ve kendisine ihtiyaçtan kurtulmak mümkün olmayan Allah’a mahsustur, ey rabbimiz.)[713]

2. Peygamber Aleyhisselamın Yediğinde ve İçtiğinde Okuduğu Dua

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yemek yediğinde veya (bir şey) içtiğinde şöyle dua ederdi:

الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَجَعَلَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ

‘Elhamdülillâhillezî et’amenâ ve sekânâ ve cealenâ mine’l-müslimîn.’

(Bizi yediren, içiren ve Müslüman yapan Allah’a hamd olsun.)”[714]

3. Peygamber Aleyhisselamın Yeni Bir Elbise Giydiğinde Okuduğu Dua

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yeni bir elbise giydiğinde (onun adını gömlek veya sarık ya da kaftan diye belirtir, sonra da) şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ كَسَوْتَنِيهِ، أَسْأَلُكَ خَيْرَهُ وَخَيْرَ مَا صُنِعَ لَهُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ

‘Allâhümme leke’l-hamdü ente kesevtenîhi, es’elüke hayrahû ve hayra mâ sunia lehû ve eûzü bike min şerrihî ve şerri mâ sunia lehu.’

(Allah’ım! Hamd sana mahsustur. Sen bunu bana giydirdin, bunun hayrını ve kendisinde yapılan hayrı senden isterim. Bunun şerrinden ve onunla yapılacak kötülükten de sana sığınırım.)”[715]

N. RESÛLULLAH’IN HİLALİ GÖRDÜĞÜ, GÖK GÜRLEDİĞİ, BULUT GÖRÜNDÜĞÜ VE RÜZGÂR ESTİĞİNDE OKUDUĞU DUALAR

1. Peygamber Aleyhisselamın Hilali Gördüğünde Yaptığı Dua

Talha bin Ubeydullah radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem hilali gördüğünde şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ أَهِلَّهُ عَلَيْنَا بِالْيُمْنِ وَالْإِيمَانِ وَالسَّلَامَةِ وَالْإِسْلَامِ رَبِّي وَرَبُّكَ اللّٰهُ

‘Allâhümme ehillehu aleynâ bi’l-yümni ve’l-îmani ve’s-selâmeti ve’l-islâmi, rabbî ve rabbükellâhu’

(Allah’ım! Bu hilali üzerimize bereket, iman, selamet, İslam’la doğdur. (Ey hilal!) Benim ve senin rabbimiz Allah’tır.)”[716]

* Râfi bin Hadîc radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem hilali gördüğünde,

هِلَالُ خَيْرٍ وَرُشْدٍ

‘Hilâlün hayrin ve rüşdin’ (Hayrın ve şahadetin hilalidir) buyurur, sonra da şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ هذَا الشَّهْرِ، وَخَيْرِ الْقَدَرِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ

‘Allâhümme innî es’elüke min hayri hâze’ş-şehri ve hayri’l-kaderi ve eûzü bike min şerrih.’

(Allah’ım! Şu ayın hayrını ve kaderin hayrını senden istiyorum. Onun şerrinden de sana sığınıyorum).

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bunu üç kere tekrarlardı.”[717]

2. Peygamber Aleyhisselamın Şimşek Çaktığında, Bulut Göründüğünde ve Rüzgâr Estiğinde Okuduğu Dua

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, şimşek sesini veya bulutların gürleyişini duyduğunda şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ لَا تَقْتُلْنَا بِغَضَبِكَ، وَلَا تُهْلِكْنَا بِعَذَابِكَ، وَعَافِنَا قَبْلَ ذٰلِكَ

‘Allâhümme lâ taktülnâ bi gadabike ve lâ tühliknâ bi azâbike ve âfinâ kable zâlike.’

(Allah’ım! Bizi gazabınla öldürme, azabınla da bizi helak etme. Bundan önce [gerçekleşecek felaketten dolayı] bize afiyet ver.)”[718]

* Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Rüzgâr şiddetli estiğinde Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَ مَا فِيهَا، وَخَيْرَ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ،

وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا فِيهَا وَشَرِّ مَا أُرسِلَتْ بِهِ

‘Allâhümme innî es’elüke hayrehâ ve hayra mâ fîhâ ve hayra mâ ürsilet bihî ve eûzü bike min şerrihâ ve şerri mâ fîhâ ve şerri mâ ürsilet bihî.’

(Allah’ım! Ben bu rüzgârın hayrını, ondan meydana gelecek hayırları ve [özellikle] gönderildiği şeyin hayrını istiyorum. Onun kötülüğünden, içinde taşıdığı kötülüklerden ve gönderilmiş olduğu kötülüğünden sana sığınırım).”[719]

* Yine Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem gökyüzünün ufkunda yeni meydana gelen bir bulut gördüğünde işi bırakır ve namazdaysa namazı hafif/kısa tutardı. Sonra da şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا

‘Allâhümme innî eûzü bike min şerrihâ.’

(Allah’ım! Ben bu bulutun içerisinde bulunan şeyin şerrinden sana sığınırım.)

Yağmur yağdığında da şöyle dua ederdi:

اللٰهُمَّ صَيِّبًا هَنِيئًا

‘Allâhümme sayyiben henîen.’

(Allah’ım! Yağmuru bol olsun, bereketli olsun.)”[720]

* Yine Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ufukta ağır bir bulut gördüğünde yaptığı işi bırakırdı. Namazda bile olsa (onu hafif/kısa kılar), yüzünü buluta doğru çevirip şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا أُرْسِلَ بِهِ

‘Allâhümme innâ neûzü bike min şerri mâ ursile bihî.’

(Allah’ım! Onun şer olarak gönderilmiş olmasından sana sığınırız.)

Eğer (o buluttan) yağmur yağarsa iki veya üç defa **اَللّٰهُمَّ صَيِّبًا نَافِعًا** **‘Allâhümme sayyiben nâfian’** (Allah’ım! Bol ve yararlı olsun) diye dua ederdi. Bulut giderilir, yağmur yağmazsa bundan dolayı Allah’a hamd ederdi.”[721]

* Seleme bin Ekva radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber rüzgâr şiddetlendiğinde şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ لَقْحًا لَا عَقِيمًا

‘Allahümme lakhan lâ akîmen.’

(Allah’ım! O rüzgârı faydalı kıl, faydasız kılma.)”[722]

N. RESÛLULLAH'IN HERHANGİ BİR VAKTE MAHSUS OLMAYAN DUALARI

* Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالتُّقَى وَالْعَفَافَ وَالْغِنَى

'Allâhümme innî es'elüke'l-hüdâ ve't-tukà ve'l-afâfe ve'l-ğınâ.'

(Allah'ım! Senden hidayet, takva, iffet ve zenginlik isterim.)"[723]

* Ebû Mûsâ el-Eş'arî radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şu duayı ederdi:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي خَطِيئَتِي، وَجَهْلِي، وَإِسْرَافِي فِي أَمْرِي، وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي، اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي جِدِّي، وَهَزْلِي، وَخَطَئِي، وَعَمْدِي، وَكُلُّ ذٰلِكَ عِنْدِي، اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ، وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ، وَمَا أَعْلَنْتُ وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ، وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ، وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

'Allâhümmağfir lî hatîetî ve cehlî ve isrâfî fî emrî ve mâ ente a'lemü bihî minnî. Allâhümmağfir lî ceddî ve hezlî ve hataî ve amdî ve küllü zâlike indî. Allâhümmağfir lî ma kaddemtü ve mâ ehhartü ve mâ esrartü ve mâ a'lentü ve mâ ente a'lemü bihî minnî. Ente'l-mukaddimü ve ente'l-muahhiru ve ente alâ külli şey'in kadîr.'

(Allah'ım! Benim hatamı, cahilliğimi, işimdeki taşkınlığı ve benden daha iyi bildiğin şey(lerim)i bana bağışla. Allah'ım! Ciddiliğimi, şakamı, hatamı ve kasten yaptıklarımı bağışla. Bütün bunlar bende vardır. Allah'ım! Önceden yaptığım ve yapacağım günahları, gizlediğimi ve açığa vurduğumu ve benden daha iyi bildiklerini bana bağışla. Evvel sensin ve Âhir sensin. Sen her şeye kadirsin.)"[724]

* Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ أَصْلِحْ لِي دِينِيَ الَّذِي هُوَ عِصْمَةُ أَمْرِي، وَأَصْلِحْ لِي دُنْيَايَ الَّتِي فِيهَا مَعَاشِي، وَأَصْلِحْ لِي اٰخِرَتِيَ الَّتِي فِيهَا مَعَادِي، وَاجْعَلِ الْحَيَاةَ زِيَادَةً لِي فِي كُلِّ خَيْرٍ، وَاجْعَلِ الْمَوْتَ رَاحَةً لِي مِنْ كُلِّ شَرٍّ

‘Allâhümme aslih lî dînîyellezî hüve ısmetü emrî ve aslih lî dünyâye elletî fîhâ meâşî ve eslih lî ahiretîyelleti fîhâ meâ’dî ve’c’ali’l-hayâte ziyâdeten lî fî külli hayrin vecali’l-mevte ve râhaten lî min külli şerrin.’

(Allah’ım! İşimin dayanağı olan dinimi ıslah eyle. İçinde geçimim olan dünyamı bana yararlı yap. Dönüş yerim olan ahiretimi düzelt. Her hayır hakkında hayatımı ziyade yap. Ölümü de her kötülükten uzak bana bir rahatlık kıl.)”[725]

* Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ اٰمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوْذُ بِعِزَّتِكَ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ أَنْ تُضِلَّنِي، أَنْتَ الْحَيُّ الَّذِي لَا يَموتُ وَالْجِنُّ وَالْإِنْسُ يَمُوتُونَ

‘Allâhümme leke eslemtü ve bike âmentü ve aleyke tevekkeltü ve ileyke enebtü ve bike hâsamtü. Allâhümme innî eûzü bi izzetike lâ ilâhe illâ ente en tudillenî. Ente’l hayyüllezî lâ yemûtü ve’l-cinnü ve’l-insü yemûtûn.’

(Allah’ım! Sana teslim oldum, sana iman ettim, sana güvendim, sana yöneldim, senin uğrunda mücadele ettim. Allah’ım! Senin gücüne sığınırım; senden başka hiçbir ilâh yoktur, beni doğru yoldan ayırma. Sen ölmeyen hayat sahibisin, cinler ve insanlar ise ölürler.)”[726]

* Ümmü Seleme radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin en fazla yaptığı dua şuydu:

يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ

‘Yâ mukallibe’l-kulûbi, sebbit kalbî alâ dînike.’

(Ey kalpleri evirip çeviren Allah’ım! Kalbimi dinin üzere sabit kıl.)”[727]

* Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ عَافِنِي فِي جَسَدِي، وَعَافِنِي فِي بَصَرِي، وَاجْعَلْهُ الْوَارِثَ مِنِّي، لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ، سُبْحَانَ اللهِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

‘Allâhümme âfinî fî cesedî ve âfinî fî basarî vec’alhü’l-vârise minnî lâ ilâhe illâ ente’l-halîmü’l-kerîmü. Sübhânellâhi rabbi’l-arşi’l-azîmi ve’l-hamdü lillâhi rabbi’l-âlemîn.’

(Allah’ım! Bedenime sağlık ver. Gözüme de öyle bir sağlık ver ki onu bana mirasçı yap (ölünceye kadar görme nimetinden beni mahrum bırakma). Senden başka hiçbir ilâh yoktur. Sen Halîm’sin (günahkârlara acele azap vermezsin), Kerîm’sin (ikramın boldur). Büyük Arş’ın rabbi Allah, bütün noksanlıklardan münezzehtir. Hamd de âlemlerin rabbine mahsustur).”[728]

* Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

رَبِّ أَعِنِّي وَلَا تُعِنْ عَلَيَّ، وَانْصُرْنِي وَلَا تَنْصُرْ عَلَيَّ، وَامْكُرْ لِي وَلَا تَمْكُرْ عَلَيَّ، وَاهْدِنِي وَيَسِّرِ الْهُدَى لِي، وَانْصُرْنِي عَلَى مَنْ بَغَى عَلَيَّ، رَبِّ اجْعَلْنِي لَكَ شَاكِرًا، لَكَ ذَاكِرًا، لَكَ رَاهِبًا، لَكَ مِطْوَاعًا، إِلَيْكَ مُخْبِتًا أَوْ مُنِيبًا، تَقَبَّلْ تَوْبَتِي، وَاغْسِلْ حَوْبَتِي، وَأَجِبْ دَعْوَتِي، وَثَبِّتْ حُجَّتِي، وَاهْدِ قَلْبِي، وَسَدِّدْ لِسَانِي، وَاسْلُلْ سَخِيمَةَ قَلْبِي

‘Rabbi e’innî ve lâ tü’in aleyye, vensurnî ve lâ tensur aleyye, vemkür lî ve lâ temkür aleyye, vehdinî ve yessiri’l-hüdâ lî vensurnî alâ men beğâ aleyye. Rabbic’alnî leke şâkiran, leke zâkiran, leke râhiben, leke mitvâ’an, ileyke mühbiten ev münîben tekabbel tevbetî vağsil havbetî ve ecib da’vetî ve sebbit hüccetî vehdi kalbi ve seddid lisânî veslül sahîmete kalbî.’

(Rabbim! Bana yardım et, aleyhime yardım etme. Bana zafer ver, aleyhime zafer verme. (Düşmanlarıma karşı) benim için tuzak kur, aleyhime tuzak kurma. Hidayetimi kolaylaştır. Bana saldıran kimseye karşı bana zafer ver. Rabbim! Beni sana şükreden, seni zikreden, senden korkan, sana itaat eden, yakaran ve yönelen yap. Benim tevbemi kabul et, günahımı yıka, duamı kabul et, delilimi sabit kıl, kalbime hidayet ver, dilimi düzelt ve kalbimin kıskançlığını gider.)”[729]

* Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin dualarından biri de şöyleydi:

اَللّٰهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ مُوجِبَاتِ رَحْمَتِكَ، وَعَزَائِمَ مَغْفِرَتِكَ، وَالسَّلَامَةَ مِنْ كُلِّ إِثْمٍ، وَالْغَنِيمَةَ مِنْ كُلِّ بِرٍّ، وَالْفَوْزَ بِالْجَنَّةِ وَالنَّجَاةَ مِنَ النَّارِ

‘Allâhümme innâ nes’elüke mûcibâti rahmetike ve azâime mağfiratike ve’s-selâmete min külli ismin ve’l-ğanîmete min külli birrin ve’l-fevze bi’l-cenneti ve’n-necâte mine’n-nâr.’

(Allah’ım! Biz senin rahmetini gerektirenleri ve mağfiretinin büyüklüğünü, bütün günahlardan esenlik, bütün iyiliklerden de ganimet/mükâfat, cennete ulaşmayı ve cehennemden kurtulmayı senden isteriz.)”[730]

* Abdullah bin Amr radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا، وَظُلْمَنَا، وَهَزْلَنَا، وَجِدَّنَا، وَعَمْدَنَا، وَكُلُّ ذٰلِكَ عِنْدَنَا

‘Allâhümmağfir lenâ zünûbenâ ve zulmenâ ve hezlenâ ve ciddenâ ve amdenâ ve küllü zâlike indenâ.’

(Allah’ım! Günahlarımızı, zulmümüzü, şakamızı, ciddiliğimizi, kasten yaptığımızı ve bizde bulunan bütün bunları bağışla.)”[731]

* İmrân bin Husayn radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin genel olarak duası şöyle idi:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا أَخْطَأْتُ وَمَا تَعَمَّدْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، وَمَا جَهِلْتُ وَمَا تَعَمَّدْتُ

‘Allâhümmağfir lî mâ ahta’tü ve mâ tea’mmedtü ve mâ esrartü ve mâ a’lentü ve mâ cehiltü ve mâ tea’mmedtü.’

(Allah’ım! Hatalarımı, bilerek ve bilmeyerek yaptıklarımı, gizli ve açık günahlarımı bağışla.)”[732]

* Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ أَحْسَنْتَ خَلْقِي، فَأَحْسِنْ خُلُقِي

‘Allâhümme ahsente halkî fe ahsin hulukî.’

(Allah’ım! Yaratılışımı güzel yaptın, ahlakımı da güzel yap.)”[733]

* Ümmü Seleme radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ، وَاهْدِ السَّبِيلَ الْأَقْوَمَ

‘Rabbiğfir verham vehdi’s-sebîle’l-ekvame.’

(Ey Rabbim! Bağışla, merhamet eyle ve dosdoğru yola ilet.)”[734]

* Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

يَا وَ لِيَّ الْإِسْلَامِ وَأَهْلِهِ، مَسِّكْنِي بِهِ حَتَّى أَلْقَاكَ

‘Yâ veliyye’l-İslâmi ve ehlihî messiknî bihî hattâ elkàke.’

(Ey İslam'ın ve Müslümanlar'ın velisi! Sana kavuşuncaya kadar beni İslam'da sabit et.)"[735]

* Büsr bin Ertât el-Kureşî radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle dua ettiğini işittim:

اَللّٰهُمَّ أَحْسِنْ عَاقِبَتَنَا فِي الْأُمُورِ كُلِّهَا، وَأَجِرْنَا مِنْ خِزْيِ الدُّنْيَا وَعَذَابِ الْاٰخِرَةِ

'Allâhümmahsin âkıbetenâ fi'l-umûri kullihâ ve ecirnâ min hızyi'd-dünyâ ve azâbi'l-ahireti.'

(Allah'ım! Bütün işlerde sonumuzu güzel eyle. Bizi, dünyanın rezilliğinden ve ahiret azabından koru.)"[736]

* Ebû Sırma radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ غِنَايَ وَغِنَى مَوْلَايَ

'Allâhümme innî es'elüke ğınâye ve ğınâ mevlâye.'

(Allah'ım! Bana ve dostlarıma zenginlik vermeni senden dilerim.)"[737]

* Sevbân radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الطَّيِّبَاتِ، وَتَرْكَ الْمُنْكَرَاتِ وَحُبَّ الْمَسَاكِينِ، وَأَنْ تَتُوبَ عَلَيَّ، وَإِنْ أَرَدْتَ بِعِبَادِكَ فِتْنَةً أَنْ تَقْبِضَنِي غَيْرَ مَفْتُونٍ

'Allâhümme innî es'elüke't-tayyibâti ve terke'l-münkerâti ve hubbe'l-mesâkîni ve en tetûbe aleyye ve in eradte bi ibâdike fitneten en tagbidanî gayra meftûnin.'

(Allah'ım! Senden iyilikler yapmayı, kötülükleri terk etmeyi ve yoksulları sevmeyi, bana tevbe etme imkânı sağlamanı; eğer kullarına bir fitne irade etmişsen beni o fitneye bulaştırmadan canımı almanı istiyorum.)"[738]

* Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ أَوْسَعَ رِزْقِكَ عَلَيَّ عِنْدَ كِبَرِ سِنِّي، وَانْقِطَاعِ عُمْرِي

“Allâhümmec’al evsea rızkıke aleyye inde kiberi sinnî venkıtâ’i umrî.”

(Allah’ım! Rızkın en geniş olanını bana yaşım ilerleyip ihtiyarladığımda ve ömrümün sonunda ver.)”[739]

O. ÖZLÜ DUALAR

1. Peygamber Aleyhisselamın Özlü Duaları Sevmesi ve Hz. Âişe’ye Bunları Öğretmesi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Ebû Bekir es-Sıddîk radıyallahu anh, (bir gün) Peygamber aleyhisselamın yanına girdi ve (kızı) Âişe’den gizlediği bir şey hususunda Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemle konuştu. Bu sırada Âişe radıyallahu anhâ da namaz kılıyordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Âişe radıyallahu anhâya,

‘Ey Âişe! Daima kâmil dualara sarıl’ buyurdu veya buna benzer bir söz söyledi.

Âişe radıyallahu anhâ namazı bitirdikten sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme kâmil duaların neler olduğunu sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de ona,

‘Ey Âişe! Şöyle dua et:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنَ الْخَيْرِ كُلِّهِ عَاجِلِهِ وَاٰجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ عَاجِلِهِ وَاٰجِلِهِ مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، وَأَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ، وَأَسْأَلُكَ خَيْرَ مَا سَأَلَكَ بِهِ عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ مُحَمَّدٌ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، وَأَسْتَعِيذُكَ مِمَّا اسْتَعَاذَكَ مِنْهُ عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَسْأَلُكَ مَا قَضَيْتَ لِي مِنْ أَمْرٍ أَنْ تَجْعَلَ عَاقِبَتَهُ رَشَدًا

‘Allâhümme innî es’elüke mine’l-hayri küllihi âcilihi ve âcilibi-mâ alimtü minhu ve mâ lem a’lem. Ve eûzü bike mine’ş-şerri küllihi â’cilihi ve âcilihi mâ alimtü minhu ve mâ lem a’lem ve es’elüke’l-cennete ve mâ garrebe ileyhâ min gavlin ev amelin ve eûzü bike mine’n-nâri ve mâ garrabe ileyhâ min gavlin ev amelin ve es’elüke hayre mâ seeleke bihi abdüke ve Resûlüke Muhammedün (sallallahu aleyhi ve sellem) ve eûzü bike min şerri mâzteâzeke minhu abdüke ve resûluke Muhammedün (sallallahu aleyhi ve sellem) ve esteî’züke mimmâ isteâzeke minhu abduke ve resûluke Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) ve es’elüke mâ gadayte lî min emrin en tec’ale âgibetehu reşeden.’

(Allah'ım! Senden bildiğim ve bilmediğim, şimdiki (dünyadaki) ve gelecekteki (ahiretteki) hayrın hepsini isterim. Bildiğim ve bilmediğim peşin (dünyadaki) ve veresiye (ahiretteki) şerrin hepsinden sana sığınırım. Senden cenneti ve ona yaklaştıran söz veya ameli isterim. Cehennemden ve ona yaklaştıran söz veya amelden sana sığınırım. Senin kulun ve peygamberin olan Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin senden istediği şeylerin hayırlısını ben de senden isterim. Senin kulun ve peygamberin Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin sana sığındığı şeyden de sana sığınırım. Benim için takdir ettiğin işin akıbetini hayır/doğru kılmanı senden isterim)' buyurdu."[740]

* Yine Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) odama girdi. Bu sırada ben namaz kılıyordum. Onun yapması gereken bir işi vardı. Ben de namazı geciktirdim. Bana,

'Ey Âişe! Duaların kısa ve özlü olanlarını tercih et' buyurdu. Namazı bitirdiğimde Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme,

'Ey Allah'ın Resûlü! Duanın kısa ve özlüsü nasıl olur?' diye sordum. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, *'Şöyle şöyle'* buyurdu. (Âişe'ye bir önceki geçen duayı öğretti.)"[741]

2. Peygamber Aleyhisselamın Ebû Ümâme ve Diğer Sahabelere Özlü Dua Öğretmesi

Ebû Ümâme radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem birçok dua ederdi. Ben bunlardan hiçbirini ezberleyemezdim. Peygamber aleyhisselama,

'Ey Allah'ın Resûlü! Sen birçok dua ediyorsun. Biz bunlardan hiçbirini ezberleyemiyoruz' dedik. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Size onların hepsini kapsayan bir duayı öğreteyim mi? Şöyle dua edersiniz:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلَكَ مِنْهُ نَبِيُّكَ مُحَمَّدٌ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ، وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا اسْتَعَاذَكَ مِنْهُ نَبِيُّكَ مُحَمَّدٌ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ، وَأَنْتَ الْمُسْتَعَانُ وَعَلَيْكَ الْبَلَاغُ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ

‘Allâhümme innî es’elüke min hayrin mâ seeleke minhü nebiyyüke Muhammedün sallallahu aleyhi ve sellem ve neûzü bike min şerri meste’âzeke minhü nebiyyuke Muhammedün sallallahu aleyhi ve sellem ve ente’l-müste’ânü ve aleyke’l-belâğu ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh.’

(Allah’ım! Senin peygamberin Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem hayır olarak senden neyi istediyse ben de onu senden isterim. Hangi kötülükten de Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem sana sığınmışsa biz de o şeyden sana sığınırız. Sen yardım istenensin ve istekler kendisine ulaştırılansın. Allah’tan başka güç ve kuvvet sahibi yoktur)’ buyurdu.”[742]

Ö. İSTİÂZE (ALLAH’A SIĞINMAK İÇİN YAPILAN DUALAR)

1. Peygamber Aleyhisselamın İstiaze Ettiği Şeyler

* Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ، وَالْكَسَلِ، وَالْجُبْنِ، وَالْهَرَمِ، وَالْبُخْلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ- وَفِي رِوَايَةٍ: وَضَلَعِ الدَّيْنِ، وَغَلَبَةِ الرِّجَالِ-

‘Allâhümme innî eûzü bike mine’l-aczi ve’l-keseli ve’l-cübni ve’l-heremi ve’l-buhli. Ve eûzü bike min azâbi’l-kabri ve eûzü bike min fitneti’l-mahyâ ve’l-memâti -başka bir rivayette- **ve delei’d-deyni ve galebeti’r-ricâli.’**

(Allah’ım! Ben acizlikten, tembellikten, korkaklıktan, kocamaktan, cimrilikten sana sığınırım. Kabir azabından sana sığınırım. Hayatın ve ölümün fitnesinden, -bir rivayette de borç yükünden ve azgın insanların üstün gelmesinden- sana sığınırım.”[743]

* Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem duasını şöyle yapardı:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا عَمِلْتُ وَمِنْ شَرِّ مَا لَمْ أَعْمَلْ

‘Allâhümme innî eûzü bike min şerri mâ amiltü ve min şerri mâ lem a’mel.’

(Allah’ım! Ben işlediğim ve işlemediğim şeyin şerrinden sana sığınırım.)”[744]

* Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin dualarından (birisi de) şöyleydi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ زَوَالِ نِعْمَتِكَ، وَتَحَوُّلِ عَافِيَتِكَ، وَفَجْأَةِ نِقْمَتِكَ وَجَمِيعِ سَخَطِكَ

‘Allâhümme innî eûzü bike min zevâli ni’metike ve tehavvüli âfiyetike ve fec’eti nıkmetike ve cemîi sehatike.’

(Allah’ım! Nimetinin elden gitmesinden, sağlığımın bozulmasından, gazabının ansızın gelmesinden ve buğzettiğin her şeyden sana sığınırım.)”[745]

* Zeyd bin Erkam radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben size Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin ettiği duadan başkasını söylemiyorum. O şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ، وَالْكَسَلِ، وَالْجُبْنِ، وَالْبُخْلِ، وَالْهَمِّ وَعَذَابِ الْقَبْرِ، اَللّٰهُمَّ اٰتِ نَفْسِي تَقْوَاهَا، وَزَكِّهَا أَنْتَ خَيْرُ مَنْ زَكَّاهَا، أَنْتَ وَلِيُّهَا وَمَوْلَاهَا، اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ، وَمِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ، وَمِنْ نَفْسٍ لَا تَشْبَعُ، وَمِنْ دَعْوَةٍ لَا يُسْتَجَابُ لَهَا

‘Allâhümme innî eûzü bike mine’l-aczi ve’l-keseli ve’l-cübni ve’l-buhli ve’l-hemmi ve azâbi’l-kabri. Allâhümme âti nefsî takvâhâ ve zekkihâ ente hayru men zekkâhâ ente veliyyühâ ve mevlâhâ. Allâhümme innî eûzü bike min ilmin lâ yenfeu ve min kalbin lâ yahşeu ve min nefsin lâ teşbeu ve min davetin la yüstecâbu lehâ.’

(Allah’ım! Ben acizlikten, tembellikten, korkaklıktan, cimrilikten, üzüntüden, kabir azabından sana sığınırım. Allah’ım! Nefsime takva hasleti ver ve nefsimi (günahlardan) temizle. Sen onu temizleyenin en hayırlısısın. Sen onu koruyansın, idare edensin. Allah’ım! Fayda vermeyen ilimden, titremeyen kalpten, doymayan nefisten ve kabul olunmayan duadan sana sığınırım.)”[746]

* Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şu sözlerle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ النَّارِ، وَعَذَابِ النَّارِ، وَمِنْ شَرِّ الْغِنَى وَالْفَقْرِ

‘Allâhümme innî eûzü bike min fitneti’n-nâri ve azâbi’n-nâri ve min şerri’l-ğınâ ve’l-fakri.’

(Allah’ım! Cehennemin fitnesinden ve azabından, zenginliğin ve fakirliğin şerrinden sana sığınırım.)”[747]

* Kuteybe bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ مُنْكَرَاتِ الْأَخْلَاقِ وَالْأَعْمَالِ وَالْأَهْوَاءِ

‘Allâhümme innî eûzü bike min münkerâti’l-ahlâki ve’l-a’mâli ve’l-ehvâi.’

(Allah’ım! Ahlakın, amellerin ve arzuların kötülüklerinden sana sığınırım.)”[748]

* Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبَرَصِ وَالْجُنُونِ وَالْجُذَامِ وَسَيِّئِ الْأَسْقَامِ

‘Allâhümme innî eûzü bike mine’l-barasi ve’l-cünûni ve’l-cüzâmi ve seyyii’l-eskàmi.’

(Allah’ım! Alaca hastalığından, delilikten, cüzzamdan ve hastalıkların kötülüğünden sana sığınırım.)”[749]

* Ebu’l-Yeser radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَدْمِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ التَّرَدِّي، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْغَرَقِ وَالْحَرَقِ وَالْهَرَمِ، وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ يَتَخَبَّطَنِي الشَّيْطَانُ عِنْدَ الْمَوْتِ، وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ أَمُوتَ فِي سَبِيلِكَ مُدْبِرًا، وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ أَمُوتَ لَدِيغًا

‘Allâhümme innî eûzü bike mine’l-hedmi ve eûzü bike mine’t-teraddî ve eûzü bike mine’l-ğaraki ve’l-haraki ve’l-heremi ve eûzü bike en yetahabbetaniye’ş-şeytânü inde’l-mevti ve eûzü bike en emûte fî sebîlike müdbiran ve eûzü bike en emûte ledîğan.’

(Allah’ım! Yıkıntı altında kalmaktan sana sığınırım. Uçuruma düşmekten sana sığınırım. Suda boğulmaktan, yangından ve bunamaktan sana sığınırım. Ölüm anında şeytanın beni çarpmasından sana sığınırım. Senin yolunda (mücadele ederken) arkamı dönerek ölmekten sana sığınırım. Bir şeyin sokmasıyla ölmekten sana sığınırım.)”[750]

* Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُوعِ فَإِنَّهُ بِئْسَ الضَّجِيعُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخِيَانَةِ فَإِنَّهَا بِئْسَتِ الْبِطَانَةُ

‘Allâhümme innî eûzü bike mine’l-cûi fe innehû bi’se’d-dacîu ve eûzü bike mine’l-hıyâneti fe innehâ bi’seti’l-bitânetü.’

(Allah’ım! Açlıktan sana sığınırım. Çünkü açlık, (insanı terk etmeyen) ne kötü arkadaştır! Hainlik etmekten de sana sığınırım. Çünkü hainlik ne kötü bir gizli huydur!)”[751]

* Yine Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الشِّقَاقِ وَالنِّفَاقِ وَسُوءِ الْأَخْلَاقِ

‘Allâhümme innî eûzü bike mine’ş-şikàki ve’n-nifàki ve sui’l-ahlàki”

(Allah’ım! Anlaşmazlığa düşmekten, münafıklıktan ve kötü ahlaktan sana sığınırım.)”[752]

* Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ،أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَالْهَرَمِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْقَسْوَةِ وَالْغَفْلَةِ، وَالْعَيْلَةِ وَالذِّلَّةِ وَالْمَسْكَنَةِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الفقرِ والكفرِ والْفُسُوقِ، وَالشِّقَاقِ، وَالنِّفَاقِ، وَالسُّمْعَةِ، وَالرِّيَاءِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الصَّمَمِ، وَالْبَكَمِ، وَالْجُنُونِ، وَالْجُذَامِ، وَالْبَرَصِ، وَسَيِّئِ الْأَسْقَامِ

‘Allâhümme innî eûzü bike mine’l-aczi ve’l-keseli ve eûzü bike mine’l-cübni ve’l-heremi ve eûzü bike mine’l-kasveti ve’l-gafleti ve’l-ayleti ve’z-zilleti ve’l-meskeneti. Ve eûzü bike mine’l-fakri ve’l küfri ve’l füsûki ve’ş-şikàki ve’n-nifàki ve’s-süm’ati ve’r-riyâi ve eûzü bike mine’s-samemi ve’l-bekemi ve’l-cünûni ve’l-cüzâmi ve’l-berasi ve seyyii’l-eskàmi.’

(Allah’ım! Ben acizlikten, tembellikten, korkaklıktan sana sığınırım. Yaşlanıp bunamaktan, kalp katılığından, gafletten, fakirlikten, zilletten, miskinlikten sana sığınırım.

Fasıklıktan, tefrikadan, münafıklıktan, desinler diye davranmaktan, riyakârlıktan da sana sığınırım.

Sağırlıktan, dilsizlikten, delilikten, cüzzam[753] (hastalığın)dan, baras/vitiligio[754] (hastalığın)dan ve kötü hastalıklardan yine sana sığınırım.)”[755]

* Ukbe bin Âmir radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ يَوْمِ السُّوءِ، وَمِنْ لَيْلَةِ السُّوءِ، وَمِنْ سَاعَةِ السُّوءِ، وَمِنْ صَاحِبِ السَّوْءِ، وَمِنْ جَارِ السُّوءِ فِي دَارِ الْمُقَامَةِ

‘Allâhümme innî eûzü bike min yevmi’s-sûi ve min leyleti’s-sûi ve min sâati’s-sûi ve min sâhibi’s-sûi ve min câri’s-sûi fî dâri’l-mukàmeti.’

(Allah’ım! Kötü günden, kötü geceden, kötü saatten/andan, kötü arkadaştan, kötü komşudan sana sığınırım.)”[756]

* Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (şu) beş şeyden Allah’a sığınırdı:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبُخْلِ وَالْجُبْنِ، وَفِتْنَةِ الصَّدْرِ، وَعَذَابِ الْقَبْرِ، وَسُوءِ الْعُمْرِ

‘Allâhümme innî eûzü bike mine’l-buhli ve’l-cübni ve fitneti’s-sadri ve azâbi’l-kabri ve sûi’l-umri.’

(Allah’ım! Cimrilikten, korkaklıktan, göğüsteki fitneden, kabrin azabından, kötü ömürden sana sığınırım).”[757]

2. Cinlerin Hile Yapmak İstedikleri Gecede Onlardan Allah’a Sığınmak için Peygamber Aleyhisselamın Okuduğu Dua

Ebu’t-Teyyâh rahimehullah anlatıyor:

“Ben yaşlı biri olan Abdurrahmân bin Hanbeş et-Temîmî’ye, ‘Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme yetiştin mi?’ diye sordum.

‘Evet’ dedi. Ben yine ‘O hâlde cinlerin Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme hile yapmak istedikleri gecede Resûlullah ne yaptı?’ diye sordum. O da bana,

‘Şeytanlar/cinler o gece vadi ve dağ geçitlerinde Allah Resûlü’ne hücum ettiler. İçlerinde bir ateş parçası taşıyan bir şeytan vardı. O ateşle Peygamber aleyhisselamın yüzünü yakmak istiyordu. Cebrâil aleyhisselam, Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme gelip ‘Ey Muhammed! Oku!’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ne okuyayım?’ diye sorunca Cebrâil aleyhisselam, ‘O zaman şöyle söyle:

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ الَّتِي لَا يُجَاوِزُهُنَّ بَرٌّ وَلَا فَاجِرٌ، مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ وَذَرَأَ وَبَرَأَ، وَمِنْ شَرِّ مَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ، وَمِنْ شَرِّ مَا يَعْرُجُ فِيهَا، وَمِنْ شَرِّ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ، وَمِنْ شَرِّ مَا يَخْرُجُ مِنْهَا، وَمِنْ شَرِّ فِتَنِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَشَرِّ الطَّوَارِقِ إِلَّا طَارِقًا يَطْرُقُ بِخَيْرٍ يَا رَحْمٰنُ

‘Eûzü bi kelimâtillâhi’t-tâmmâtilletî lâ yücâvizühünne berrun ve lâ fâcirun min şerri mâ haleka ve zerae ve berae ve min şerri mâ yenzilü mine’s-semâi ve min şerri mâ ya’rucu fîhâ ve min şerri mâ yelicu fî’l-ardi ve min şerri mâ yahrucu minhâ ve min şerri fiteni’l-leyli ve’n-nehâri ve şerri’t-tavârıki illâ târîkan yetruku bi hayrin yâ rahmân.’

(Allah'ın yarattığı bütün şeylerin şerrinden, yerde biten ve yerden çıkan şeylerin şerrinden, gökten inen ve göklere yükselen her şeyin şerrinden, yeryüzünde yarattığı şerden, yerin altından çıkan şerden, gece ve gündüz fitnelerinin şerrinden, hayırla gelenler hariç meydana gelen olayların şerrinden; iyilerin ve kötülerin, onlar konusunda haddi aşamayacağı; Allah'ın mükemmel ve eksiksiz kelimelerine sığınıyorum. Ey büyük merhamet sahibi olan Allah'ım!)' dedi.

Bunun üzerine şeytanların ateşleri sönmeye başladı ve Allah da onları yenilgiye uğrattı."[758]

3. Peygamber Aleyhisselamın Bir Bedeviye Korunması için Okuduğu Dua

Übeyy bin Kâ'b radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben (bir gün) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanındaydım. Derken bir bedevi gelip 'Ey Allah'ın Peygamberi! Benim kardeşim hastadır!' dedi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

'Hastalığı nedir?' diye sordu. Bedevi,

'Onda delilik var' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Onu bana getir' buyurdu.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem hastayı önüne aldı. Ona Fâtiha suresini, Bakara suresinin başından dört, sonundan üç ayet ve yüz altmış üçüncü ayetini, Âl-i İmrân suresinin on sekizinci ayeti ile Âyetü'l-Kürsî'yi, A'râf suresinin elli dördüncü ayetini, Mü'minûn suresinin son ayetini, Cin suresinin üçüncü ayetini, Saffât suresinin başından on ayeti, Haşr suresinin sonundan üç ayeti; İhlâs, Felak ve Nâs surelerini okudu.

Adam sanki hiç hasta olmamış gibi ayağa kalktı."[759]

P. İNSANIN UYKUSU KAÇTIĞINDA VEYA GECELERİ KORKTUĞUNDA OKUYACAĞI DUA

1. Uykuda Korktuğunda Kişinin Okuyacağı Dua

Amr bin Şuayb yoluyla babası Şuayb yoluyla dedesi Abdullah bin Amr radıyallahu anh anlatıyor:

"Sizden birisi uykusunda korktuğu zaman şöyle dua etsin:

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ غَضَبِهِ، وَشَرِّ عِبَادِهِ، وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ، وَأَنْ يَحْضُرُونِ

'Eûzü bi kelimâtillâhi't-tâmmâti min gadabihî ve şerri ibâdihî ve min hemezâti'ş-şeyâtîni ve en yahdurûn.'

(Allah'ın gazabından, kullarının kötülüğünden, şeytanların vesvesesinden ve benimle bulunmalarından Allah'ın mükemmel kelimelerine sığınırım.)

(Hadisin ravisi dedi ki) Abdullah bin Amr radıyallahu anh bunun için çocuklarından aklı erenlere bu duayı öğretirdi. Aklı ermeyenler içinse bu duayı bir şeye yazar ve onların boyunlarına asardı."[760]

2. Rüyasında Korktuğu Zaman Kişinin Okuyacağı Dua

Yine Amr bin Şuayb yoluyla babası Şuayb yoluyla dedesi Abdullah bin Amr radıyallahu anh anlatıyor:

"Hâlid bin Velîd radıyallahu anh rüyasında korkan birisi idi. Bu durumu Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme anlattı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (ona),

'(Yatağına) yattığın zaman şöyle dua et:

بِاسْمِ اللهِ، أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ غَضَبِهِ، وَعِقَابِهِ، وَمِنْ شَرِّ عِبَادِهِ، وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ، وَأَنْ يَحْضُرُونِ

'Bismillâhi. Eûzü bi kelimâtillâhi't-tâmmâti min gadabihî ve ikàbihî ve min şerri ibâdihî ve min hemezâti'ş-şeyâtîni ve en yahdurûn.'

(Allah'ın gazabından, cezasından, kullarının kötülüğünden, şeytanların vesvesesinden ve benimle bulunmalarından Allah'ın mükemmel kelimelerine sığınırım.)"[761]

R. SIKINTI, KEDER VE ÜZÜNTÜ ZAMANINDA OKUNACAK DUA

1. Peygamber Aleyhisselamın Hz. Ali'ye Sıkıntılı Olduğunda Okumasını Söylediği Dua

Ali radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şu sözleri bana öğretti ve bir keder veya sıkıntılı durum geldiğinde okumamı emretti:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ، سُبْحَانَ اللهِ، وَتَبَارَكَ اللهُ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

'Lâ ilâhe illallâhu'l-halîmu'l-kerîmu. Sübhânallâhi ve tebârekellâhu rabbi'l-arşi'l-azîm. Ve'lhamdulillâhi rabbi'l-âlemîn.'

(Halîm ve Kerîm olan Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Allah'ı noksanlıklardan tesbih ederim. Yüce Arş'ın rabbi olan Allah yüceler yücesidir. Hamd, âlemlerin rabbi olan Allah'a mahsustur.)"[762]

2. Peygamber Aleyhisselamın Sıkıntı Anında Okuduğu Dua

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem sıkıntı anında şöyle dua ederdi:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ الْعَظِيمُ الْحَلِيمُ، لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ

'Lâ ilâhe illallâhu'l-azîmu'l-halîmu, lâ ilâhe illallâhu rabbi'l-arşi'l-azîmi, lâ ilâhe illallâhu rabbü's-semâvâti ve rabbü'l-arşi'l-kerîm.'

(Yüce ve Halîm olan Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Yüce Arş'ın rabbi olan Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Göklerin rabbi ve büyük Arş'ın rabbi olan Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur.)"[763]

3. Peygamber Aleyhisselamın Ebu'd-Derdâ'ya Sıkıntı ve Darlığın Kalkması için Yaptığı Dua

Ebu’d-Derdâ radıyallahu anh anlatıyor:

“Herhangi bir kul, yedi defa **حَسْبِيَ اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ**

‘Hasbiyellâhu lâ ilâhe illâ hüve aleyhi tevekkeltü ve hüve rabbü’l-arşi’l-azîm’ (Allah bana yeterlidir. Ondan başka hiçbir ilâh yoktur. Ona tevekkül ettim. O, büyük Arş’ın rabbidir) diye dua ederse bunu doğrulasın veya yalanlasın, Allah onun üzüntüsünü gidermeye yeterlidir.”[764]

4. Peygamber Aleyhisselamın Abdullah ibni Abbâs’a Sıkıntı ve Darlığın Kalkması için Ettiği Dua

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“Kimin başına bir üzüntü veya darlık gelirse ya da bir sultandan/devlet yöneticisinden korkarsa şu kelimelerle dua ettiği takdirde duası kabul olunur:

أَسْأَلُكَ بِلَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ، رَبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ، وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، وَأَسْأَلُكَ بِلَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ، رَبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ، وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ، وَأَسْأَلُكَ بِلَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ رَبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَالْأَرَضِينَ السَّبْعِ وَمَا فِيهِنَّ، إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

‘Es’elüke bi lâ ilâhe illâ ente rabbü’s-semâvâti’s-seb’i ve rabbü’l-arşi’l-azîmi ve es’elüke bi lâ ilâhe illâ ente rabbü’s-semâvâti’s-seb’i ve rabbü’l-arşi’l-kerîmi ve es’elüke bi lâ ilâhe illâ ente rabbü’s-semâvâti’s-seb’i ve’l-ardîne’s-seb’i ve mâ fîhinne, inneke alâ külli şey’in kadîr.’

(‘Senden başka hiçbir ilâh yoktur’ sözü ile senden isterim, ey yedi kat göklerin rabbi ve yüce Arş’ın rabbi. ‘Senden başka hiçbir ilâh yoktur’ sözü ile senden isterim, ey yedi kat göklerin rabbi ve büyük olan Arş’ın rabbi. ‘Senden başka hiçbir ilâh yoktur’ sözü ile senden isterim, ey yedi kat göklerin ve yedi kat yerler ile bunlarda bulunanların rabbi! Sen her şeye kadirsin.)

Sonra ihtiyacın olan şeyi Allah’tan iste.”[765]

S. SULTANDAN/DEVLET YÖNETİCİSİNDEN KORKULDUĞUNDA OKUNACAK DUALAR

1. Peygamber Aleyhisselamın Devlet Yöneticisinden Korkulduğunda Hz. Ali'ye Okumasını Öğrettiği Dua

Ali radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Ali'ye, sultanın yanında veya korktuğu her şeyin yanında şu duayı okumayı öğretti:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ، سُبْحَانَ اللّٰهِ رَبِّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ،

وَرَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

'Lâ ilâhe illallâhu'l-halîmu'l-kerîmu. Sübhânallâhi rabbi's-semâvâti's seb'i ve rabbi'l arşi'l azîmi velhamdülillâhi rabbi'l-âlemîn.'

(Halîm ve Kerîm olan Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Allah'ı noksanlıklardan tesbih ederim. Ey yedi kat gökleri yaratan rab! Büyük Arş'ın rabbi! Hamd âlemlerin rabbi olan Allah'a mahsustur.)

Onların yanlarında şöyle dua ederdi:

إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ عِبَادِكَ

'İnnî eûzü bike min şerri ibâdike.'

(Allah'ım, kullarının şerrinden sana sığınıyorum.)"[766]

2. Peygamber Aleyhisselamın Zalim Bir Yöneticiden Korkulduğunda Okunmasını Tavsiye Ettiği Dua

Ebû Râfi rahmetullahi aleyh anlatıyor:

Abdullah ibni Ca'fer radıyallahu anh kızını (Emevîler'in zalim yöneticisi) Haccâc bin Yûsuf'la evlendirmişti. Kızına, Haccâc (gerdeğe girmek için) yanına girdiğinde (ondan kurtulmak için) şöyle dua etmesini söyledi:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ، سُبْحَانَ اللّٰهِ، رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

‘Lâ ilâhe illallâhu’l-Halîmu’l-Kerîmu. Sübhânallâhi rabbi’l-arşi’l-azîmi velhamdülillâhi rabbi’l-âlemîn.’

(Halîm ve Kerîm olan Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur. Allah’ı noksanlıklardan tesbih ederim. Büyük Arş’ın rabbi! Hamd âlemlerin rabbi olan Allah’a mahsustur.)

Ve Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin bir sıkıntıya düştüğünde bu duayı okuduğunu söyledi.

(Bu dua sayesinde) Haccâc-ı Zâlim, o kıza yaklaşamadı.”[767]

3. Peygamber Aleyhisselamın Zalim Bir Yöneticiden Korkulması Durumunda Abdullah ibni Abbâs’a Okumasını Öğrettiği Dua

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“Sana haksızlık etmesinden korktuğun heybetli bir yöneticiye rastladığın zaman üç defa şöyle dua et:

اللّٰهُ أَكْبَرُ، اللّٰهُ أَكْبَرُ، اللّٰهُ أَعَزُّ مِنْ خَلْقِهِ جَمِيعًا، اللّٰهُ أَعَزُّ مِمَّا أَخَافُ وَأَحْذَرُ، وَأَعُوذُ بِاللّٰهِ الَّذِي لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ، الْمُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ السَّبْعَ أَنْ يَقَعْنَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ، مِنْ شَرِّ عَبْدِكَ فُلَانٍ، وَجُنُودِهِ وَأَتْبَاعِهِ وَأَشْيَاعِهِ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ، اَللّٰهُمَّ كُنْ لِي جَارًا مِنْ شَرِّهِمْ، جَلَّ ثَنَاؤُكَ، وَعَزَّ جَارُكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَلَا إِلٰهَ غَيْرُكَ

‘Allâhuekber, Allâhuekber, Allâhu ea’zzü min halkıhi cemîan, Allâhu ea’zzü mimmâ ehâfu ve ahzeru. Eûzü billâhillezî lâ ilâhe illâ hüve’l-mümsikü’s-semâvâti’s-seb’a en yeka’ne ale’l-ardi illâ bi iznihî, min şerri abdike fülanin ve cünûdihî ve etbâihî ve eşyâihî mine’l-cinni ve’l-insi.

Allâhümme kün lî câren min şerrihim celle senâüke ve azze cârüke ve tebârekesmüke ve lâ ilâhe gayruke.’

(Allah en büyüktür. Allah en büyüktür. Allah bütün yarattıklarından daha güçlüdür. Allah benim korktuğum ve çekindiğim şeylerden daha güçlüdür. Yedi kat gökleri yeryüzünün üzerinde kendi izniyle ayakta tutan, senin filanca kulunun şerrinden, onun cin ve insanlardan meydana gelen askerlerinin, bağlılarının ve taraftarlarının şerrinden, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan Allah’a sığınırım.

Allah’ım! Onların şerrinden beni himayen altına al. Ancak senin övdüğün yüksektir. Senin koruman güçlüdür. Senin ismin çok mübarektir. Senden başka hiçbir ilâh yoktur.)”[768]

Ş. BORCU ÖDEYEBİLMEK İÇİN OKUNACAK DUA

1. Hz. Ali’nin Borç Ödeme Konusunda Öğrettiği Dua

Ebû Vâil yoluyla Ali radıyallahu anh anlatıyor:

“Bir köle, efendisiyle hürriyetini satın almak için bir anlaşma yapmıştı. Ali’ye gelip ‘Borcumu ödemekten aciz kaldım, bana yardımcı ol’ dedi. Ali radıyallahu anh,

‘Sana bazı kelimeler öğreteyim ki Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onları bana öğretmişti. Eğer senin boynunda (Yemen’deki) Sîr dağı kadar borç olsa da Allah onu ödeme kolaylığı verecektir’ dedi. O zaman şu duayı oku:

اَللّٰهُمَّ اكْفِنِي بِحَلَالِكَ عَنْ حَرَامِكَ، وَأَغْنِنِي بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ

‘Allâhümmekfinî bi helâlike an harâmike ve ağninî bi fadlike ammen sivâke.’

(Allah'ım! Beni haramına karşı helal olanınla yetindir. Senden başkasının ihsanına beni muhtaç etme)' dedi."[769]

2. Peygamber Aleyhisselamın Borç Ödeme Konusunda Ebû Ümâme'ye Öğrettiği Dua

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber aleyhisselam bir gün mescide girdi. Bir baktı ki orada ensardan Ebû Ümâme adlı birisi oturmakta. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona,

'Ey Ebû Ümâme! Namaz vakti olmadığı bir zamanda mescitte oturduğunu görüyorum. Bunun sebebi nedir?' diye sordu. Ebû Ümâme radıyallahu anh, 'Ben üzüntülüyüm, ey Allah'ın Resûlü, borçlarım var' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Sana, söylediğin takdirde üzüntü veren borcunun gitmesine sebep olacak bazı kelimeler öğreteyim mi?' deyince Ebû Ümâme radıyallahu anh,

'Evet, (öğret) ey Allah'ın Resûlü!' karşılığını verdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Sabahladığın ve akşamladığın zaman şöyle dua et:*

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَالْبُخْلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ غَلَبَةِ الدَّيْنِ وَقَهْرِ الرِّجَالِ

'Allâhümme innî eûzü bike mine'l-hemmi ve'l-hazeni ve eûzü bike mine'l-aczi ve'l-keseli. Ve eûzü bike mine'l-cübni ve'l-buhli. Ve eûzü bike min ğalebeti'd-deyni ve kahri'r-ricâli.'

(Allah'ım! Üzüntü ve kederden sana sığınırım. Acziyetten ve tembellikten sana sığınırım. Korkaklıktan ve cimrilikten sana sığınırım. Borç altına düşmekten ve düşmanların üstün gelmesinden sana sığınırım)' buyurdu.

Ebû Ümâme radıyallahu anh devamla der ki: Ben bunu yaptım. Allah üzüntü ve kederimi giderdi, borcumu da benden kaldırdı."[770]

3. Peygamber Aleyhisselamın Borcu Ödeme Hususunda Muâz bin Cebel'e Öğrettiği Dua

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, Muâz bin Cebel radıyallahu anha:

‘Sana öyle bir ifade öğreteyim ki onunla dua ettiğin takdirde boynunda Uhud dağı kadar bile borç varsa Allah muhakkak onu ödemeni sağlayacaktır. Ey Muâz! Şu duayı oku:

اَللّٰهُمَّ مَالِكُ الْمُلْكِ، تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ، وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ، وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ، وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ، بِيَدِكَ الْخَيْرِ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، رَحْمَانُ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ، تُعْطِيهُمَا مَنْ تَشَاءُ، وَتَمْنَعُ مِنْهُمَا مَنْ تَشَاءُ ارْحَمْنِي رَحْمَةً تُغْنِينِي بِهَا عَنْ رَحْمَةِ مَنْ سِوَاكَ

‘Allâhümme mâlikü’l-mülki, tu’tî’l-mülke men teşâü ve tenziu’l-mülke mimmen teşâü ve tüizzü men teşâü ve tuzillü men teşâü, bi yedike’l-hayri inneke alâ külli şey’in kadîr. Rahmânü’d-dünyâ ve’l-ahireti, tu’tîhümâ men teşâü ve temneu minhümâ men teşâürhamnî rahmeten tüğnînî bihâ an rahmeti men sivâke.’

(Ey mülkün sahibi olan Allah’ım! Sen mülkü kime dilersen ona verirsin. Mülkü kimden dilersen ondan alırsın. Dilersen onun kadrini yükseltirsin. Dilediğin kimseyi de alçaltırsın. Hayır sadece senin elindedir. Şüphesiz ki sen her şeye kàdirsin. Ey dünyanın ve ahiretin Rahmânı! Bu ikisini dilediğin kimseye verirsin. Dilediğinden de alıkoyarsın. Bana senden başkasının rahmetine muhtaç bırakmayacak bir rahmet ile rahmet eyle.)”[771]

T. EZBERLEME/HAFIZLIK İÇİN YAPILACAK DUA

1. Peygamber Aleyhisselamın Bu Hususta Hz. Ali’ye Öğrettiği Dua

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz (bir gün) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanında bulunduğumuz sırada Ali radıyallahu anh, Peygamber aleyhisselamın yanına çıkageldi ve ‘Annem-babam sana feda olsun! Kur’an-ı Kerim’in ezberlediğim kısmı benim hafızamdan siliniyor. Onu bir türlü hafızamda tutamıyorum’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ey Hasan’ın babası! Sana öyle bir dua öğreteyim ki hem sana hem de öğreteceğin kimseye faydalı olsun. Ezberlediklerin de hafızanda kalsın’ buyurdu. Ali radıyallahu anh,

‘Evet, (öğret) ey Allah’ın Resûlü!’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Cuma gecesi olduğunda eğer gecenin son üçte birinde kalkmaya gücün yetiyorsa kalk. Çünkü o saat, meleklerin hazır bulunduğu saattir. O zaman dua kabul olunur. Benim kardeşim Ya’kūb aleyhisselam çocuklarına, ‘Sizin için rabbime istiğfar edeceğim’ (Yûsuf suresi, 12/98) *demişti ki bununla cuma gecesinde istiğfar edeceğini kastetmişti.*

Eğer gecenin sonunda kalkamazsan ortasında kalk. Ortasında da kalkamazsan başında kalk ve dört rekât namaz kıl. İlk rekâtta Fâtiha ile Yâsin suresini, ikinci rekâtta Fâtiha ile Duhân suresini, üçüncü rekâtta Fâtiha ile Secde suresini, dördüncü rekâtta da Fâtiha ve Mülk surelerini oku.

Teşehhüdden sonra Allah’a hamd ederek O’na güzelce övgüde bulun. Bana ve diğer peygamberlere salavat oku.

Erkek ve kadın müminlere, senden önce geçen Müslümanlar’a Allah’tan mağfiret dile; sonra da şöyle dua et:

اَللّٰهُمَّ ارْحَمْنِي بِتَرْكِ الْمَعَاصِي أَبَدًا مَا أَبْقَيْتَنِي، وَارْحَمْنِي أَنْ أَتَكَلَّفَ مَا لَا يَعْنِينِي، وَارْزُقْنِي حُسْنَ النَّظَرِ فِيمَا يُرْضِيكَ عَنِّي

اَللّٰهُمَّ بَدِيعَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ وَالْقُوَّةِ الَّتِي لَا تُرَامُ، أَسْأَلُكَ يَا اللهُ يَا رَحْمٰنُ بِجَلَالِكَ، وَنُورِ وَجْهِكَ أَنْ تُلْزِمَ قَلْبِي حِفْظَ كِتَابِكَ كَمَا عَلَّمْتَنِي، وَارْزُقْنِي أَنْ أَتْلُوَهُ عَلَى النَّحْوِ الَّذِي يُرْضِيكَ عَنِّي

اَللّٰهُمَّ بَدِيعَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ وَالْعِزَّةِ الَّتِي لَا تُرَامُ أَسْأَلُكَ يَا اللهُ يَا رَحْمٰنُ بِجَلَالِكَ وَنُورِ وَجْهِكَ، أَنْ تُنَوِّرَ بِكِتَابِكَ بَصَرِي، وَأَنْ تُطْلِقَ بِهِ لِسَانِي، وَأَنْ تُفَرِّجَ بِهِ عَنْ قَلْبِي، وَأَنْ تَشْرَحَ بِهِ صَدْرِي، وَأَنْ تَشْغَلَ بِهِ بَدَنِي، فَإِنَّهُ لَا يُعِينُنِي عَلَى الْحَقِّ غَيْرُكَ، وَلَا يُؤْتِنِيهِ إِلَّا أَنْتَ، وَلَا حَوْلَ، وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

‘Allâhümmerhamnî bi terki’l-me’âsî ebeden mâ ebkaytenî verhamnî en etekellefe mâ lâ ya’nînî verzuknî hüsne’n-nazari fîmâ yurdîke annî

Allâhümme bedîa’s-semâvâti ve’l-ardi ze’l-celâli ve’l-ikrâmi ve’l-kuvvetilletî lâ türâmu, es’elüke yâ Allâhu yâ Rahmânu bi celâlike ve nûri vechike en tülzime kalbî hifza kitâbike kemâ allemtenî verzuknî en etlüvehû ale’n-nahvillezî yurdîke annî

Allâhümme bedîa’s-semâvâti ve’l-ardi ze’l-celâli ve’l-ikrâmi ve’l-izzetilletî lâ türâmu es’elüke yâ Allâhu yâ Rahmânu bi celâlike ve nûri vechike en tünevvire bi kitâbike basarî ve en tutlika bihî lisânî ve en tüferrice bihi an galbî ve en teşreha bihî sadrî ve en teşgale bihî bedenî fe innehû lâ yuînunî ale’l-hakki gayruke ve lâ yü’tinîhi illâ ente ve la havle ve lâ kuvvete illâ billâhi’l-aliyyi’l-azîm.’

(Allah'ım! Bana günahları, beni hayatta baki kıldığın müddetçe ebediyen terk ettirerek merhamet eyle. Faydası olmayan şeylere teşebbüsüm sebebiyle bana acı. Seni benden razı kılacak şeylere hüsn-i nazar etmemi bana nasip eyle. Ey göklerin ve yerin yaratıcısı olan celâl, ikram ve dil uzatılamayan izzetin sahibi olan Allah'ım!

Ey Allah! Ey Rahmân! Celalin hakkı için, yüzün nuru hakkı için kitabını bana öğrettiğin gibi ezberlemesini de kalbime imkân sağla. Seni benden razı kılacak şekilde (Kur'an'ı) okumamı nasip eyle. Ey göklerin ve yerin yaratıcısı, celâlin ve yüzün nuru hakkı için kitabınla gözlerimi nurlandırmanı, onunla dilimi açmanı, kalbimi yarmanı, göğsümü ferahlatmanı, bedenimi yıkamanı istiyorum. Çünkü hakkı bulmakta bana ancak sen yardım edersin, onu bana ancak sen nasip edersin. Her şeye ulaşmada güç ve kuvvet ancak büyük ve yüce olan Allah'tandır.)

Ey Hasan'ın babası! Sen bunları üç veya beş veya yedi cuma söyledikten sonra Allah'ın izniyle duan kabul olunacaktır. Beni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki bu şekilde dua eden hiçbir mü'min mahrum bırakılmaz, duası kabul olunur' buyurdu.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh devamla der ki: Allah'a yemin ederim ki beş veya yedi cuma günü geçmişti, Ali yine böyle bir mecliste Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme gelip:

'Ey Allah'ın Resûlü! Ben geçmiş zamanlarda ancak dört veya beş ayet veya benzerini ezberleyebilirdim. İçimden okumak istediğim zaman unuturdum. Bugün kırk ayet veya fazlasını ezberliyorum. Onları içimden okumak istediğimde sanki Allah'ın kitabı iki gözümün arasında açık bir şekildedir. Eskiden sizden bir hadis dinlediğimde unutuyordum. Şimdiyse birçok hadis dinliyorum ve onları tekrarladığımda bir tek hadisi bile unutmadığımı görüyorum' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Kâbe'nin rabbine yemin ederim ki Hasan'ın babası (Hz. Ali) *emin kılındı"* buyurdu."[772]

U. SAHABE-İ KİRAMIN YAPTIĞI DUALAR

1. Hz. Ebû Bekir'in Duası

Hasan rahmetullahi aleyh dedi ki:

"Bana ulaştığına göre Ebû Bekir radıyallahu anh duasında şunları söylüyordu:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ فِي عَاقِبَةِ أَمْرِي، اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ مَا تُعْطِينِي مِنَ الْخَيْرِ رِضْوَانَكَ، وَالدَّرَجَاتِ الْعُلَى فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ

'Allâhümme innî es'elükellezî hüve hayrun fî âkıbeti emrî. Allâhümmec'al mâ tu'tînî mine'l-hayri ridvâneke ve'd-derecâti'l-ulâ fî cennâti'n-naîm.'

(Ey Allah'ım! İşimin sonunda hayır olan şeyi senden istiyorum. Allah'ım! Hayırdan bana vereceğin, rızan ve nimet cennetlerinde yüce mertebeler olsun.)"[773]

2. Hz. Ömer'in Duaları

Zeyd bin Eslem yoluyla babası Eslem rahmetullahi aleyh anlatıyor:

"Ömer radıyallahu anh şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ لَا تَجْعَلْ قَتْلِي بِيَدِ رَجُلٍ صَلَّى لَكَ رَكْعَةً أَوْ سَجْدَةً وَاحِدَةً، يُحَاجُّنِي بِهَا عِنْدَكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

'Allâhümme lâ tec'al katlî bi yedi racülin sallâ leke rek'aten ev secdeten vâhideten, yuhâccunî bihâ indeke yevme'l-kıyâmeti.'

(Allah'ım! Beni bir rekât veya bir defa secde ederek namaz kılmış kimsenin eliyle öldürtme ki kıyamet gününde o bir rekât namazla ve tek secde ile benimle tartışmasın.)"[774]

* Saîd bin Müseyyeb rahmetullahi aleyh anlatıyor:

"Ömer radıyallahu anh bir cenaze namazı kıldığında şöyle dua ederdi:

أَصْبَحَ عَبْدُكَ هذَا قَدْ تَخَلَّى عَنِ الدُّنْيَا وَتَرَكَهَا لِأَهْلِهَا، وَافْتَقَرَ إِلَيْكَ وَاسْتَغْنَيْتَ عَنْهُ، وَقَدْ كَانَ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، وَتَجَاوَزْ عَنْهُ وَأَلْحِقْهُ بِنَبِيِّهِ

‘Asbeha abdüke hâzâ kad tehallâ ani’d-dünyâ ve terekehâ li ehlihâ veftekara ileyke vestağneyte anhü ve kad kâne yeşhedü en lâ ilâhe illallâhu ve enne Muhammeden abdüke ve resûlüke. Allâhümmağfir lehû ve tecâvez anhü ve elhıkhu bi nebiyyih.’

(Allah’ım! Şu kulun dünyadan ayrılmış, dünyayı geride kalanlara bırakmıştır. Sen ona muhtaç olmadığın hâlde o sana muhtaçtır. Dünyadayken ‘Allah’tan başka ilâh yoktur. Muhammed, Allah’ın kulu ve resûlüdür’ diye şahadet ederdi. Ey Allah’ım! Onu affet. Onun kusurlarından vazgeç ve onu peygamberine kavuştur).”[775]

3. Hz. Ali’nin Duası

Ömer bin Saîd en-Nehaî rahmetullahi aleyh anlatıyor:

“Ben Ali radıyallahu anhın arkasında, İbnü’l-Muknif (Mukaffef)’in cenaze namazını kıldım. Bu sırada Ali radıyallahu anh dört tekbir getirdi, selam verdi. Sonra onu kabrine koyarak şöyle dua etti:

اَللّٰهُمَّ عَبْدُكَ , وَوَلَدُ عَبْدَيْكَ نَزَلَ بِكَ وَأَنْتَ خَيْرُ مَنْزُولٍ بِهِ وَلَا نَعْلَمُ بِهِ. اَللّٰهُمَّ وَسِّعْ لَهُ مَدْخَلَهُ وَاغْفِرْ لَهُ ذَنْبَهُ فَإِنَّا لَا نَعْلَمُ إِلَّا خَيْرًا وَأَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ. كَانَ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

‘Allâhümme abdüke ve veledü abdeyke nezele bike ve ente hayru menzûlin bihî ve lâ na’lemu bihî. Allâhümme vessi lehû medhalehû vağfir lehû zenbehû fe innâ lâ na’lemu illâ hayran ve ente a’lemu bihî. Kâne yeşhedü en lâ ilâhe illallâhu ve enne Muhammeden Resûlullâhi sallallahu aleyhi ve sellem.’

(Allah’ım! Bu senin kulundur ve iki kulunun da evladıdır. Sana misafir gelmiştir. Sen de en güzel, en hayırlı konuk sahibisin. Onun kabrini genişlet, günahını affet. Çünkü biz onu iyi olarak biliyoruz. Sen daha iyisini biliyorsun. Çünkü o, senden başka ilâh olmadığına, Muhammed’in de Allah’ın resûlü olduğuna şahitlik ederdi.)”[776]

4. Abdullah ibni Mes’ûd’un Duaları

Şakîk rahmetullahi aleyh anlatıyor:

“Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh çokça şöyle dua ederdi:

رَبَّنَا أَصْلِحْ بَيْنَنَا، وَاهْدِنَا سَبِيلَ الْإِسْلَامِ، وَنَجِّنَا مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ، وَاصْرِفْ عَنَّا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ، وَبَارِكْ لَنَا فِي أَسْمَاعِنَا وَأَبْصَارِنَا وَقُلُوبِنَا وَأَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا، وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ، وَاجْعَلْنَا شَاكِرِينَ لِنِعْمَتِكَ، مُثْنِينَ بِهَا، قَائِلِينَ بِهَا، وَأَتْمِمْهَاعَلَيْنَا

‘Rabbenâ aslih beynenâ vehdinâ sebîle’l-İslâmi ve neccinâ mine’z-zulümâti ile’n nûri, vasrif anne’l-fevâhişe mâ zahera minhâ ve mâ betane ve bârik lenâ fî esmâinâ ve ebsârina ve kulûbinâ ve ezvâcinâ ve zürriyyâtinâ ve tüb aleynâ inneke ente’t-tevvâbü’r-rahîmu, vec’alnâ şâkirîne li ni’metike müsnîne bihâ, kàiline bihâ, ve etmimhâ aleynâ.’

(Rabbimiz! Aramız(daki kardeşlik ve sevgi bağlarımız)ı düzelt, bizi İslam yoluna ilet, bizi (cehalet, küfür ve günahların) karanlıklarından (İslam'ın) nuruna götürüp çıkart. Açığa çıkan ve gizli kalan kötü söz ve hareketleri bizden uzaklaştır. Bizim kulaklarımıza, gözlerimize, kalplerimize, zevcelerimize ve gelecek nesillerimize bereket ver. Tevbemizi kabul et çünkü sen tevbeleri çokça kabul eden ve çok merhamet sahibisin. Bizi nimetlerine şükredenler, onları övenler ve onlara hak kazananlar yap; üzerimizdeki nimetlerini tamamla.)"[777]

* Ebu'l-Ahvas rahimehullah anlatıyor:

"Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِنِعْمَتِكَ السَّابِغَةِ الَّتِي أَنْعَمْتَ بِهَا عَلَيَّ، وَبَلَائِكَ الَّذِي ابْتَلَيْتَنِي، وَبِفَضْلِكَ الَّذِي أَفْضَلْتَ عَلَيَّ أَنْ تُدْخِلَنِي الْجَنَّةَ، اللّٰهُمَّ أَدْخِلْنِي الْجَنَّةَ بِفَضْلِكَ، وَمَنِّكَ وَرَحْمَتِكَ

'Allâhümme innî es'elüke bi ni'metike's-sâbiğatilletî en'amte bihâ aleyye. Ve belâikellezibteleytenî ve bi fadlikellezî efdalte aleyye en tüdhilenî'l-cennete. Allâhümme edhılni'l-cennete bi fadlike ve mennike ve rahmetike.'

(Allah'ım! Herkesi kapsayıcı ve vermiş olduğun nimetinle beni belalandırdığın belanın hürmetiyle bana vermiş olduğun faziletin hürmetiyle senden istiyorum. Beni cennetine koy. Allah'ım! Beni lütfun, minnetin ve kereminle cennete koy.)"[778]

* Abdullah bin Ukeym rahmetullahi aleyh anlatıyor:

"Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ زِدْنِي إِيمَانًا وَيَقِينًا وَفَهْمًا أَوْ (قال) وَعِلْمًا

'Allâhümme zidnî îmânen ve yakînen ve fehmen ve ilmen.'

(Allah'ım! İmanımı, yakînimi, anlayışımı ve ilmimi artır.)"[779]

* Ebû Vâil rahimehullah anlatıyor:

“Ben bir gün sabah namazını kılıp bitirdikten sonra (mescitten dönerken) Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anhın yanına gitmek istedim. (Arkadaşlarımızla birlikte) onun yanına girmek için izin istedik. Bize, ‘İçeri girin’ dedi.

‘Biraz bekleyelim. Belki evdekilerin buna bir ihtiyacı var’ karşılığını verdik.

Bunun üzerine Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh (Sübhânallâh! Sübhânallâh! diye) tesbih çekerek dışarı çıktı ve ‘Abdullah’ın ev halkının bir gaflet içinde (yani sabah namazına kalkmamış) olduğunu mu sanıyorsunuz?’ dedi. Sonra (içeri girip cariyesine),

‘Ey cariye! Güneş doğdu mu bir bak’ dedi. Cariye,

‘Hayır, (güneş daha doğmadı)’ dedi.

(Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh biraz sonra ona aynı soruyu tekrar sordu. Cariye yine ‘hayır’ dedi. Sonra üçüncü kez cariyeye, ‘Güneş doğdu mu bir bak’ dedi. Cariye,

‘Evet’ dedi. Bunun üzerine Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh,

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي وَهَبَ لَنَا هٰذَا الْيَوْمَ، وَأَقَالَنَا فِيهِ عَثَرَاتِنَا وَلَمْ يُعَذِّبْنَا بِالنَّارِ

‘Elhamdülillâhillezî vehebe lenâ hâze’l-yevme ve ekàlenâ fîhi aserâtinâ ve lem yüazzibnâ bi’n-nâr.’

(Bize bugünü veren, ondaki ayak kaymalarını bağışlayan ve bizi ateşle azaplandırmayan Allah’a hamd olsun)’ dedi.”[780]

* Süleym bin Hanzala rahimehullah anlatıyor:

“Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh çarşının giriş kısmına varıp şöyle dua etti:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِهَا وَخَيْرِ أَهْلِهَا، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ أَهْلِهَا

‘Allâhümme innî es’elüke min hayrihâ ve hayri ehlihâ ve eûzü bike min şerrihâ ve şerri ehlihâ.’

(Allah’ım! Senden bu çarşının hayrından ve ehlinin hayrından isterim. Çarşının ve ehlinin şerrinden de sana sığınırım.)”[781]

5. Bilâl-i Habeşî’nin Duası

Urve bin Zübeyr rahimehullah yoluyla Neccâroğulları kabilesinden bir kadın anlatıyor:

“Evim, Mescid-i Nebevî’nin çevresindeki evlerin en yükseğiydi. Bilâl-i Habeşî sabah ezanını her gün benim evimin damında okurdu... Şöyle ki: Bilâl radıyallahu anh seher vakti gelir, evimin damına çıkar, şafağın doğmasını beklerdi. Fecrin doğduğunu görünce dimdik ayağa kalkar ve şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ أَحْمَدُكَ وَأَسْتَعِينُكَ عَلَى قُرَيْشٍ أَنْ يُقِيمُوا دِينَكَ

‘Allâhümme ahmedüke ve esteînüke alâ kureyşin en yukîmû dîneke.’

(Allah’ım! Sana hamd ediyorum ve dinine karşı koyan Kureyşliler’e karşı senden yardım istiyorum.)

Sonra da ezan okurdu.

Vallahi Bilâl radıyallahu anhın bu duayı yapmadığı bir tek gece hatırlamıyorum.”[782]

6. Zeyd bin Sâbit’in Duası

Zeyd bin Sâbit radıyallahu anh yatacağı zaman şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ غِنَى الْأَهْلِ وَالْمَوْلَى، وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ تَدْعُوَ عَلَيَّ رَحِمٌ قَطَعْتُهَا

‘Allâhümme innî es’elüke ğıne’l-ehli ve’l-mevlâ ve eûzü bike en ted’uve aleyye rahîmun kata’tühâ.’

(Allah’ım! Senden ailemin ve dost(lar)ımın zenginliklerini istiyorum. Kendileriyle (çeşitli nedenlerle) akrabalık bağımı kopardığım kimselerin aleyhimde dua etmelerinden de sana sığınıyorum.)”[783]

7. Ebu’d-Derdâ’nın Duası

Sümâme bin Hazn radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben (bir gün) yaşlı bir zatın oldukça yüksek sesle **اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ لَا يَخْلِطُهُ شَيْءٌ** **‘Allâhümme innî eûzü bike mine’ş-şerri lâ yahlituhu şey’ün’** (Allah’ım! Kendisine bir şey karışmayan fenalıktan sana sığınırım)’ dediğini işittim.

‘Bu yaşlı zat kimdir?’ diye sordum.

‘Ebu’d-Derdâ radıyallahu anhdır!’ diye cevap verildi.”[784]

8. Abdullah ibni Ömer’ın Duası

Abdullah bin Sebre rahimehullah anlatıyor:

“Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh sabahladığı zaman şu duayı okurdu:

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِي مِنْ أَعْظَمِ عِبَادِكَ عِنْدَكَ نَصِيبًا فِي كُلِّ خَيْرٍ تَقْسِمُهُ الْغَدَاةَ، وَنُورًا تَهْدِي بِهِ، وَرَحْمَةً تَنْشُرُهَا، وَرِزْقًا تَبْسُطُهُ، وَضُرًّا تَكْشِفُهُ، وَبَلَاءً تَرْفَعُهُ، وَفِتْنَةً تَصْرِفُهَا

‘Allâhümmec’alni min a’zami ibâdike indeke nasîben fî külli hayrin taksimuhu’l ğadâte, ve nûran tehdî bihî ve rahmeten tenşürühâ ve rızkan tebsütuhû ve durran tekşifuhû ve belâen terfauhû ve fitneten tasrifuhâ.’

(Allah’ım! Beni her sabah taksim ettiğin hayırda nasibi en büyük olan kullarından eyle. Bana hidayet bulacağım bir nur ihsan et. Dağıttığın rahmeti bana nasip eyle. Bahşettiğin rızkı bana nasip eyle. Gidereceğin zarardan, kaldıracağın beladan ve önlediğin fitneden en fazla korunan kimselerden eyle.)”[785]

9. Abdullah ibni Abbâs’ın Duaları

Saîd bin Cübeyr rahimehullah anlatıyor:

“Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِنُورِ وَجْهِكَ الَّذِي أَشْرَقَتْ لَهُ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أَنْ تَجْعَلَنِي فِي حِرْزِكَ وَحِفْظِكَ وجِوَارِكَ، وَتَحْتَ كَنَفِكَ

‘Allâhümme innî es’elüke bi nûri vechikellezî eşrakat lehü’s-semâvâtü ve’l-ardu en tec’alenî fî hırzike ve hıfzike ve civârike ve tahte kenefike.’

(Allah’ım! Senden gökler ve yerleri aydınlatan yüzünün nuruyla beni korumanı, himayen ve gölgenin altında yaşatmanı istiyorum).”[786]

* Yine Saîd bin Cübeyr rahmetullahi aleyh anlatıyor:

“Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ قَنِّعْنِي بِمَا رَزَقْتَنِي، وَبَارِكْ لِي فِيهِ، وَاخْلُفْ عَلَيَّ كُلَّ غَائِبَةٍ بِخَيْرٍ

‘Allâhümme kanni’nî bimâ razaktenî ve bârik lî fîhi, vahlüf aleyye külle ğâibetin bi-hayrin.’

(Allah’ım! Beni kanaat sahibi eyle. Bana verdiğin rızkı bereketli kıl. Geride bıraktığını koru.)”[787]

* Tâvûs rahimehullah anlatıyor:

“Ben Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhın şöyle dua ettiğini işittim:

اَللّٰهُمَّ تَقَبَّلْ شَفَاعَةَ مُحَمَّدٍ اَلْكُبْرَى وَارْفَعْ دَرَجَتَهُ الْعُلْيَا، وَأَعْطِهِ سُؤْلَهُ فِي الْاٰخِرَةِ وَالْأُولَى، كَمَا اٰتَيْتَ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى عَلَيْهِمَا السَّلَامُ

‘Allâhümme tekabbel şefâate Muhammedin el-kübrâ verfa’ derecetehü’l-ulyâ ve a’tıhi sülehû fî’l-âhirati ve’l-ûlâ, kemâ âteyte İbrâhîme ve Mûsâ aleyhime’s-selâm.’

(Allah'ım! Muhammed'in en büyük şefaatini kabul eyle. Onun yüce derecesini yücelt. Onu ahiret ve dünyada isteğine nail eyle. İbrâhîm aleyhisselama ve Mûsâ aleyhisselama verdiğin gibi ona da ver.)"[788]

10. Fedâle bin Ubeyd'in Duası

Ümmü'd-Derdâ radıyallahu anh anlatıyor:

"Fedâle bin Ubeyd radıyallahu anh şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الرِّضَا بَعْدَ الْقَضَاءِ، وَبَرَدَ الْعَيْشِ بَعْدَ الْمَوْتِ،

وَلَذَّةَ النَّظَرِ إِلَى وَجْهِكَ، وَالشَّوْقَ إِلَى لِقَائِكَ مِنْ غَيْرِ ضَرَّاءَ مُضِرَّةٍ،

وَلَا فِتْنَةٍ مُضِلَّةٍ

'Allâhümme innî es'elüke'r-ridâ ba'de'l-kadâi ve berede'l-ayşi ba'de'l-mevti ve lezzete'n-nazari ilâ vechike ve'ş-şevka ilâ likàike min gayri darrâe mudırratin ve lâ fitnetin mudılletin.'

(Allah'ım! Kazâ ve kaderine razı olmayı, ölümden sonraki hayatın serinliğini, senin yüzüne bakmanın lezzetini; zarar vermeksizin, fitneye kapılmaksızın ve sapıtmaksızın seninle konuşmanın şevkini senden istiyorum.)"[789]

11. Ashabın Yeni Bir Seneye, Yeni Bir Aya veya Bir Yere Girdiklerinde Okudukları Dua

Abdullah bin Hişâm rahimehullah anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sahabeleri, yeni bir seneye veya yeni bir aya girildiğinde şu duayı (okumayı) öğretirlerdi:

اَللّٰهُمَّ أَدْخِلْهُ عَلَيْنَا بِالْأَمْنِ، وَالْإِيمَانِ، وَالسَّلَامَةِ، وَالْإِسْلَامِ،

وَرِضْوَانٍ مِنَ الرَّحْمَنِ، وَجَوَازٍ مِنَ الشَّيْطَانِ

'Allâhümme edhilhu aleynâ bi'l-emni ve'l-îmâni ve's-selâmeti ve'l--İslâmi ve rıdvânin mine'r-rahmâni ve cevâzin mine'ş-şeytâni.'

(Allah'ım! Emniyetle imanla selametle İslam'la Rahmân'dan bir rıza ile ve şeytandan korunarak yeni yılın veya yeni ayın girmesini bize nasip eyle.)"[790]

* Ebû Ümâme bin Sehl radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben (bir gün) Ebû Hureyre radıyallahu anha,

'Sahabeler bir yerleşim yerine girdiklerinde veya oraya uzaktan bakan bir tepeye çıktıklarında şöyle dua etmekten neden çekiniyorlar:

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ لَنَا فِيهَا رِزْقًا

'Allâhümmec'al lenâ fîhâ rızkan.'

(Allah'ım! Bu yerde bize bol rızık ver)' diye sordum. Ebû Hureyre radıyallahu anh,

'Onlar (sadece) idarecilerin zulmünden ve yağmurun kıtlığından çekiniyorlar' dedi."[791]

12. Enes bin Mâlik'in Yaptığı Dua

Sâbit rahimehullah anlatıyor:

"Enes bin Mâlik radıyallahu anh bir (Müslüman) kardeşine dua ettiğinde şöyle derdi:

جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْهِ صَلَاةَ قَوْمٍ أَبْرَارٍ لَيْسُوا بِظَلَمَةٍ وَلَا فُجَّارٍ، يَقُومُونَ اللَّيْلَ، وَيَصُومُونَ النَّهَارَ

'Cealellâhu aleyhi salâte kavmin ebrârin, leysû bi zalemetin ve lâ füccârin, yekūmûne'l-leyle ve yesûmûne'n-nehâra.'

(Zalimlerden ve günahkârlardan olmayıp geceleri ibadetle geçiren ve gündüzleri oruç tutan iyi bir topluluğun duasını Allah o (din kardeşimin) üzerine versin.)"[792]

13. Abdullah ibni Zübeyr'in Gök Gürlediğinde Yaptığı Dua

Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anh anlatıyor:

"Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anh, gök gürültüsünü işittiğinde konuşmasını bırakıp şöyle dua ederdi:

سُبْحَانَ الَّذِي يُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ

‘Sübhânellezi yüsebbihurra’du bi hamdihî ve’l-melâiketü min hîfetihi” (Ra’d suresi, 13/13)

(Azametinden ötürü göklerin ve meleklerin kendisine hamd ettiği Allah’ı tesbih ederim.)

Sonra da ‘Gerçekten bu gök gürültüsü, yeryüzündekilere şiddetli bir korkutmadır’ derdi.”[793]

* * *

[604]. Tirmizî, Deavât 94 (3527); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/231; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 18184 (29968); Bezzâr, *el-Müsned*, 7/82 (2634); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/292

[605]. Müslim, Zikr 23 (2688); Tirmizî, Deavât 72 (3487); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (1053); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/107, 288; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 15/172 (29952); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/290

[606]. Kaş'am, Rebîa bin Bezzâr'ın lakabı olup 'aslan' anlamına gelmektedir.

[607]. Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, 1/402 (1202); Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 5/147

[608]. Ebû Dâvûd, Hurûf 16 (3984); Tirmizî, Deavât 10 (3385); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (11310); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/121; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (988); Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/574; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/219-220; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/290

[609]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/182 (4081)

[610]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/536 (1973); Bezzâr, *el-Müsned*, 1/242 (129)

[611]. Tirmizî, Deavât 11 (3386)

[612]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/225

[613]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (610); Müslim, Birr 88 (2600); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/107; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 8/78

[614]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (609)

[615]. İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 3/321

[616]. İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ,* 3/294

[617]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/21 (3536); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/170

[618]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/293 (5315); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 11/64 (4756); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/287 (34485); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/216. Heysemî bu hadisi Taberânî'ye dayandırarak rivayet etmiştir.

[619]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/159

[620]. Ebû Dâvûd, Vitr 23 (1498); Tirmizî, Deavât 110 (3562); İbni Mâce, Menâsikü'l-Hac 5 (2894); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (5/251); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ,* 3/273

[621]. Ebû Dâvûd, Edeb (5230); İbni Mâce, Duâ (3836); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 15/179 (29963); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/291

[622]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/22 (1159); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/185

[623]. İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/397 (32344); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ,* 6/163; İbni Hacer, *el-İsâbe*, 1/115

[624]. Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 224 (2542)

[625]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (633); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/77

[626]. İbni Ebî Hâtim, *Tefsîru İbni Ebî Hâtim*, 10/3263 (18416); İbni Kesîr, *Tefsîru İbni Kesîr*, 4/70

[627]. Ebû Dâvûd, Vitr 23 (1493); Nesaî, Sehv 58; Tirmizî, Deavât 63 (3475); İbni Mâce, Duâ 9 (3857); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/120, 158, 225, 245; V, 349, 350, 360; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (888); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/504

[628]. Tirmizî, Deavât (3527); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/145

[629]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (705); Ebû Dâvûd, Salâtü'l-Vitr 23 (1495); Nesâî, Sehv 57; Tirmizî, Deavât 100 (3544); İbni Mâce, Duâ 9 (3858); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/158, 245; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/272; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (893); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/503-504 (1862); Begavî, *Şerhu's-Sünne*, (1258); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/146

[630]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 9/172 (9448); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/158

[631]. İbni Mâce, Duâ (3859)

[632]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/54; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 7/20 (6253, 6273); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/498; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 15/178 (29961); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/156; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/290

[633]. Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/290'da bu hadisi İbnü'n-Neccâr'a dayandırarak rivayet etmiştir.

[634]. Ebû Dâvûd, Vitr 23 (1481); Tirmizî, Deavât 65 (3476); Nesâî, Sehv 48 (1267); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, VI, 18; Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 230, 268; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (510); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/147; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/155

[635]. İbni Mâce, Menâsikü'l-Hac (3013); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 5/118 (9576)

[636]. Müslim, Îmân 346 (202); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (7234, 7235); Beyhakî, *el-Esmâ ve's-Sıfât*, 2/341-342; Begavî, *Şerhu's-Sünne*, (4337); İbni Kesîr, *Tefsîru İbni Kesîr*, 2/540

[637]. İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 16/48 (7111); Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/11 (6805); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/244'de bu hadisi Bezzâr'a dayandırarak rivayet etmiştir.

[638]. Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/33; Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 4/345

[639]. İbni Mâce, Mukaddime (105); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/83 (4511); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 15/306 (6882); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 6/370 (13323, 13324). Buna şahid olarak Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/95; Tirmizî, Menâkıb 3681'de Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhdan bir hadis vardır.

[640]. Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/59; Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 5/6

[641]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/462 (8480); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 8/47 (7917); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 42/310; Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 5/43

[642]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/439 (8419); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/118, 119, 152; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 15/375 (6931); Bezzâr, *el-Müsned*, 2/133 (492)

[643]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/225 (882); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/145 (4658)

[644]. Ebû Dâvûd, Kadâ (3582); Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/99 (7003)

[645]. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 20/338; Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 5/70

[646]. Tirmizî, Menâkıb (3751); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/28 (4314); 3/570 (6118); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 1/143 (318); Bezzâr, *el-Müsned*, 4/54 (1218)

[647]. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 18/392; el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 5/70

[648]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 5/348 (5514); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/169

[649]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/318 (8114); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 15/426 (6970); Bezzâr, *el-Müsned*, 5/217 (1819); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/180

[650]. Buhârî, Büyû' 49, Libâs 60; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 57 (2421); İbni Mâce, Mukaddime 11 (142)'de bu hadisi Ebû Hureyre radıyallahu anhdan rivayet etmiştir. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 3/32 (2585)'te bu hadisi Âişe radıyallahu anhâdan, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/91 (1349)'da Saîd bin Zeyd radıyallahu anhdan rivayet etmiştir.

[651]. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 13/225; Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 5/105

[652]. Buhârî, Fezâilü Ashâbi'n-Nebi 22; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 58 (2422); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/283

[653]. Tirmizî, Menâkıb (3762); Bezzâr, *el-Müsned*, 11/381 (5213)

[654]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 19/263 (584); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/270. Ayrıca bkz. İbni Mâce, Edeb (3711); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1/154; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/133

[655]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/204

[656]. İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 3/46; İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 19/369

[657]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/62

[658]. Müslim, Cenâiz 7 (920); Ebû Dâvûd, Cenâiz 16-17 (3118); İbni Mâce, Cenâiz 6 (1454); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/448, 449

[659]. Buhârî, Edeb 22, Fezâilü Ashâbi'n-Nebi 18, 22; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/210; Bezzâr, *el-Müsned*, 7/50; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (6961); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 4/62

[660]. Tirmizî, Menâkıb (3817); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/201; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 1/160 (377); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/5

[661]. Buhârî, Edeb 68; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 137 (2476); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/300 (2254)

[662]. Buhârî, Meğâzî 62; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 17/254 (33008), 17/589 (33826); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/300 (2253)

[663]. Buhârî, Deavât 47; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 143 (2481); Tirmizî, Menâkıb 46 (3829); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/430

[664]. Buhârî, Edeb 54, Şehâdât 17; Müslim, Zühd 67 (3001); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/412

[665]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/407; Bezzâr, *el-Müsned*, 14/259 (7845); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/152. Ayrıca bkz. Buhârî, Ezân 128, İstiskà' 2, Cihâd 98, Enbiyâ 19, Tefsîru Sûre-i Âl-i İmrân 9, Tefsîru Sûre-i Nisâ 21, Edeb 110, Deavât 58, İkrâh 1; Müslim, Mesâcid 294 (676); Ebû Dâvûd, Vitr 10 (1442); Nesâî, Tatbîk 27; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 145 (1244)

[666]. Ebû Dâvûd, Vitr 26 (1522); Nesâî, Sehv 59; *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (109, 117). Ayrıca bk: Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/244-245, 247. *Muvatta*, Şa'r 16; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (751); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (2020, 2021); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/273. Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/114

[667]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/143 (10125); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 12/339 (13288); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/102

[668]. Ebû Dâvûd, Vitr 25 (1512)

[669]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/125 (3875); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/111

[670]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 4/362 (4442); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/173

[671]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/294; İbni Mâce, İkametü's-Salat 32 (925); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (54, 108); Taberânî, *el-Mu'cemü's-Sağîr*, 2/36 (735); Ebû Nuaym, *Ahbâru İsbehân*, 2/39; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/111. Ayrıca bk: Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (102)

[672]. Ebû Dâvûd, Salât (767); Tirmizî, Deavât (3420); Nesâî, Sehv 87 (1328); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 42/127 (25225); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/110

[673]. Nesâî; Sehv 89 (1330); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 3/50 (12030), 6/18 (29138); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/296

[674]. Nesâî, Sehv 84, 85; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/296

[675]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 32/344 (19574); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/50 (29391)

[676]. Ebû Dâvûd, Vitr 25 (1508); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/44 (9849)

[677]. Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 201 (771); Ebû Dâvûd, Salât 115-116 (744), 118-119 (760, 761), Vitr 25 (1509); Tirmizî, Salât 82 (266), Deavât 32 (3421, 3422, 3423); Nesâî, İftitâh 17; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 15 (864), 70 (1054); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/102; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (1966); Tayâlisî, *el-Müsned*, (152)

[678]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/271; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/115

[679]. Bezzâr, *el-Müsned*, 15/240 (8685); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/14

[680]. Müslim, Zikr 74-76 (2723); Ebû Dâvûd, Edeb 100-101 (5071); Tirmizî, Deavât 13 (3390); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (23, 573); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/440; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle,* (514); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/238

[681]. Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (3); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/406, 407; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (34); Beyhakî, *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (27); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/116

[682]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/337; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/116

[683]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (1200); Ebû Dâvûd, Edeb 100-101 (5074); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (10401); İbni Mâce, Duâ 14 (3871); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/25; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/240; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (961); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/517-518; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/296

[684]. Tirmizî, Deavât 95 (3529); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/9; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 1/78 (77); Taberânî, *ed-Duâ*, (289); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/294

[685]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (1203); Ebû Dâvûd, Edeb 100-101 (5067); Tirmizî, Deavât 14 (3392); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (7691); *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (11); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/9, 10, 11; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (962); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/513. Müellif bu hadisin geliş yolunu bir cümleyle ifade etmişse de konunun önemine binaen hadisin tamamına yer verdik. (çev.)

[686]. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 54/396; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/294

[687]. Müslim, Zikr 64 (2715); Ebû Dâvûd, Edeb 97-98 (5053); Tirmizî, Deavât 16 (3396); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (799); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (711); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/153, 167, 253

[688]. Ebû Dâvûd, Edeb 97-98 (5058); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (798); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/117; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (728); Begavî, *Şerhu's-Sünne*, (1319); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (5538)

[689]. Tirmizî, Deavât (3398). Bezzâr da *el-Müsned*, 13/476 (7275)'de bu hadisi Enes bin Mâlik radıyallahu anhdan hasen bir isnadla rivayet etmiştir. Bkz. Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/123; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/67. İbni Ebî Şeybe ile İbni Cerîr de bu hadisi rivayet etmiştir. İbni Cerîr iki lafızla gelen bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.

[690]. Ebû Dâvûd, Edeb 108 97-98 (5054); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/758; *ed-Duâ*, (264); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/540, 549

[691]. Ebû Dâvûd, Edeb 97-98 (5052); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (767); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (713); Taberânî, *el-Mu'cemü's-Sağîr*, (998); *ed-Duâ*, (237)

[692]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/171

[693]. Ebû Dâvûd, Vitr 5 (1427); Tirmizî, Deavât 113 (3566); Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl 51; *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (7752, 7753); İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 117 (1179); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/96, 118; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/42; Tayâlisî, *el-Müsned*, (123); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (275); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/283 (1992); *ed-Duâ*, (751)

[694]. Buhârî, Vudû' 75, Deavât 6; Müslim, Zikr 56 (2710); Ebû Dâvûd, Edeb 97-98 (5046, 5047, 5048); Tirmizî, Deavât 16 (3394), 117 (3574); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (773-787); İbni Mâce, Duâ 15 (3876); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/285, 300

[695]. Buhârî, Deavât 7; Ebû Dâvûd, Edeb 97-98 (5049); Tirmizî, Deavât 28 (3417); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (747, 749, 856, 860); İbni Mâce, Duâ 16 (3880); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/385, 387, 399, 407; Taberânî, *ed-Duâ*, (281, 282)

[696]. Ebû Dâvûd, Edeb 98-99 (5061); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (21, 865); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (756); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (5531); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/450; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/260

[697]. Tirmizî, Deavât 80 (3502); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (401, 402); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/528; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (446)

[698]. Ebû Dâvûd, Edeb 102-103 (5094); Tirmizî, Deavât 35 (3427). Nesâî, İstiâze 30, 65; *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (85, 88); İbni Mâce, Duâ 18 (3884); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/306, 318, 322; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (176); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/519

[699]. Ebû Dâvûd, Salât 18 (466); Beyhakî, *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (68)

[700]. Tirmizî, Salât (314); İbni Mâce, Mesâcid 13 (771); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/425; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (87)

[701]. İbni Mâce, Mesâcid 13 (771)

[702]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/90; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/130

[703]. Müslim, Hac 425 (1342); Ebû Dâvûd, Cihâd 72 (2599); Tirmizî, Deavât 47 (3447); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (548); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/144, 150; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (2542)

[704]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/186 (10262); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 3/226 (1663); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/130

[705]. Müslim, Zikr 68 (2718); Ebû Dâvûd, Edeb 100-101 (5086); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (536); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/446; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (2571); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (514)

[706]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 5/88 (4761); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/134

[707]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/116 (8775, 8776), 9/200 (10301, 10302); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 6/425 (2709); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/446 (1640), 2/100 (2502); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 8/33 (7325); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/135

[708]. Ebû Dâvûd, Cihâd 73 (2600); Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/97; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 5/51; *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (404); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (513)

[709]. Tirmizî, Deavât 53 (3443); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (522); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, (2524); Taberânî, *ed-Duâ*, (821); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (5624); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/442, 2/97; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 5/251

[710]. Tirmizî, Deavât 45 (3444); Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/97 (2491); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (502); Beyhakî, *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (405)

[711]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 19/15 (22); Bezzâr, *el-Müsned*, 13/325 (6933); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/131

[712]. Tirmizî, Deavât 46 (3445); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (505); İbni Mâce, Cihâd 8 (2771); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, (8310, 8385, 9724, 10165); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (2692, 2702); İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (2561); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/614 (1633); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 5/251; *Şuabu'l-Îmân*, 2/440-441 (543); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/359, 12/517; Taberânî, *ed-Duâ*, (822); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (501)

[713]. Buhârî, Et'ime 54; Ebû Dâvûd, Et'ime 52 (3849); Tirmizî, Deavât 56 (3456); eş-Şemâilü'ş-Şerîf, (193); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (6870); *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (284); İbni Mâce, Et'ime 16 (3284); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/253, 256, 261; Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 11/35-36 (5637); Begavî, *Şerhu's-Sünne*, 11/277, 278; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 8/7469, 7470; *ed-Duâ*, (892); Ebu'ş-Şeyh, *Ahlâku'n-Nebî*, 3/379 (692, 693)

[714]. Ebû Dâvûd, Et'ime 52 (3850); Tirmizî, Deavât 75 (3457); *eş-Şemâilü'ş-Şerîf*, (191). Ayrıca bkz. İbni Mâce, Et'ime 16 (3283); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/22

[715]. Ebû Dâvûd, Libâs 1 (4020, 4022); Tirmizî, Libâs 29 (1767); *eş-Şemâilü'ş-Şerîf*, (60); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (309); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/30, 50; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (5420, 5421); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (14, 270); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/403-404; Abd bin Humeyd, *el-Müsned*, (880); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (1079, 1082); Taberânî, *ed-Duâ*, (839); Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/192; Beyhakî, *ed-Deavâtü'l*-Kebîr, (432); Ebu'ş-Şeyh, *Ahlâku'n-Nebî*, s. 104

[716]. Tirmizî, Deavât 51 (3451); Dârimî, Savm 3 (1695); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/162; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (661); Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 285; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (641); Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr*, II/I/109; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (el-İhsân, 888)

[717]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/276 (4409); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/139

[718]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (721); Tirmizî, Deavât 50 (3450); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (934); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, II, 100; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/362; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (303); Dûlâbî, *el-Kunâ*, 2/117

[719]. Müslim, İstiskà' 15 (899); Tirmizî, Deavât 49 (3449); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (946, 947)

[720]. Buhârî, İstiskà 23; *el-Edebü'l-Müfred*, (686); Ebû Dâvûd, Edeb 103-104 (5099); Nesâî, İstiskà 15; *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (914); İbni Mâce, Duâ 21 (3889); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/190; Şâfiî, *Müsnedü'ş-Şâfiî*, 2/62-63 (519); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (302)

[721]. İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/28 (29223); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/290

[722]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (718); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 3/180 (2857); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/135

[723]. Müslim, Zikr 72 (2721); Tirmizî, Deavât 73 (3489); İbni Mâce, Duâ 2 (3832); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/389, 411, 416, 437, 443

[724]. Buhârî, Deavât 60; Müslim, Zikr 70 (2719); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/417; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/237 (957); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/50 (29392)

[725]. Müslim, Zikr 71 (2720); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/127 (901); Beyhakî, *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (214)

[726]. Buhârî, Tevhîd 8, 27; Müslim, Zikr 67 (2717); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (898)

[727]. Tirmizî, Deavât 90 (3522); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, VI, 302, 303; Tayâlisî, *el-Müsned*, (1273); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (658). Hafız İbni Hacer, *Netâicü'l-Efkâr*, 3/13'te bu hadisin isnadının hasen olduğunu belirtmiştir.

[728]. Tirmizî, Deavât 67 (3480)

[729]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (664); Ebû Dâvûd, Vitr 25 (1510); Tirmizî, Deavât 103 (3551); İbni Mâce, Duâ 2 (3830); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (607); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/227; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/229 (948); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/280; Begavî, *Şerhu's-Sünne*, (1375); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/519-520

[730]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/525

[731]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/173; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 13/39 (92); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/172

[732]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/437; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 8/120 (242); Bezzâr, *el-Müsned*, 9/22 (3525); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/172

[733]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 40/456 (24392), 42/125 (25221); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 11/62 (8184). Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/173

[734]. Ebû Dâvûd, Salât 38 (530); Tirmizî, Deavât 127 (3589); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/303; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/199; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 1/410; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (649)

[735]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 1/206 (661). Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/174-176

[736]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 29/170 (17628); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/229 (949); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/683 (6508); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/33 (1196, 1197, 1198); Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, 1/414 (1229). Taberâni, "Kim bu duayı yaparsa ölünceye kadar başına musibet gelmez" ifadesini de eklemiştir.

[737]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (662); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/453; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/24; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/329; İbni Ebî Âsım, *el-Âhâd ve'l-Mesânî*, 4/189 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/178

[738]. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 40 (3235); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 36/422 (22109); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 20/109 (216), 141 (290); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/702 (1913). Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/181

[739]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/726 (1987); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 4/62 (3611); *ed-Duâ*, 1/320 (1049); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/182 (17420)

[740]. İbni Mâce, Duâ 4 (3846); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/133; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, I, 302; Abdülganî el-Makdisî, *et-Terğîb fi'd-Duâ*, (125); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/264; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/521-522; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/306

[741]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (639)

[742]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (679); Tirmizî, Deavât 89 (3521)

[743]. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Nahl 2, Cihâd 25, Deavât 38, 42; Müslim, Zikr 50 (2706); Ebû Dâvûd, Vitr 32 (1540); Nesâî, İstiâze 6, 7; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/113, 117, 205

[744]. Müslim, Zikr 65 (2716); Ebû Dâvûd, Vitr 32 (1550); Nesâî, Sehv 62; İbni Mâce, Duâ 3 (3839); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/139

[745]. Müslim, Zikr 96 (2739); Ebû Dâvûd, Vitr 32 (1545)

[746]. Müslim, Zikr 73 (2722); Tirmizî, Deavât 117 (3572); Nesâî, İstiâze 12; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/371

[747]. Buhârî, Deavât 39, 44; Müslim, Zikr 49 (589); Ebû Dâvûd, Vitr 32 (1543); Tirmizî, Deavât 77 (3495); Nesâî, Cenâiz 115, İstiâze 56; İbni Mâce, Duâ 3 (3838); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/88, 89, 207

[748]. Tirmizî, Deavât 127 (3591); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (960); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/532; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 19/19

[749]. Ebû Dâvûd, Vitr 32 (1554); Nesâî, İstiâze 36; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/192, 218; Tayâlisî, *el-Müsned*, 1/285; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/188; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (1017)

[750]. Ebû Dâvûd, Vitr 32 (1552, 1553); Nesâî, İstiâze 60; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/427; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/531; Beyhakî, *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (288); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 19/(381); *ed-Duâ*, (1362); İbni Ebî Âsım, *el-Cihâd*, (269); Dûlâbî, *el-Kunâ*, 1/62

[751]. Ebû Dâvûd, Vitr 32 (1547); Nesâî, İstiâze 19; İbni Mâce, Et'ime 54 (3354); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (1029).

[752]. Ebû Dâvûd, Vitr 32 (1546); Nesâî, İstiâze 20; Beyhakî, *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (298); Taberânî, *ed-Duâ*, (1386); İbni Adiyy, *el-Kâmil*, 4/1423

[753]. **Cüzzam:** Mycobacterium leprae mikrobunun insan vücudunda meydana getirdiği bulaşıcı ve müzmin bir hastalık. (çev.)

[754]. **Baras/abraş/vitiligio:** Alacalı, benekli. Vücudunda bir cilt hastalığı neticesi lekeler teşekkül eden adam ve bu cilt hastalığı (çev.)

[755]. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Nahl 1, Cihâd 25, Deavât 38; Müslim, Zikr 50 (2706); Ebû Dâvûd, Vitr 32 (1540); Nesâî, İstiâze 6, 7; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/113, 117; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/712 (1944)

[756]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (117); Nesâî, İstiâze 43; *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/274; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/307; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/714; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 11/411; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/49

[757]. Ebû Dâvûd, Vitr 32 (1539); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, IV, 455 (7915, 7917); İbni Mâce, Duâ 3 (3844); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/22; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/530

[758]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, (15461); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 8/61-62 (3653), 10/364-365; Beyhakî, *el-Esmâ ve's-Sıfât*, 1/72-73, *Delâilü'n-Nübüvve*, 7/95; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (6844); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, (137), *Ma'rifetü's-Sahâbe*, 4/1836-1837 (4636); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (637)

[759]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/128; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/412 (8363); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/212. Bu hadise şahid olarak İbni Mâce, Tıb 46 (3549); Taberânî, *ed-Duâ*, (1080); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (1594)'de Ebû Leylâ el-Ensârî radıyallahu anhdan bir hadis vardır.

[760]. Ebû Dâvûd, Tıb 19 (3893); Tirmizî, Deavât 94 (3528); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (766); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (748); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/363; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/548; Taberânî, *ed-Duâ*, (1086); Beyhakî, *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (378); Buhârî, *Halku Ef'âli'l-İbâd*, (440)

[761]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/280 (10533)

[762]. Tirmizî, Deavât 81 (3504); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/129 (7626), 7/131 (7630, 7631), 7/418 (8358), 7/419 (8360); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/109 (701), 2/119 (712), 2/130 (726), 2/461 (1363); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/147 (865), 15/371 (6928); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/688 (1873), 1/689 (6928). Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/298

[763]. Buhârî, Deavât 27, Tevhîd 22, 23; Müslim, Zikr 83 (2730); Tirmizî, Deavât 40 (3435); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (653); İbni Mâce, Duâ 17 (3883); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/228, 254, 258, 259, 280, 284, 339, 356

[764]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (71)'de bu hadisi Ebu'd-Derdâ radıyallahu anhdan merfu olarak rivayet etmiştir. Ebû Dâvûd ise Edeb 100-101 (5081)'de bu hadisi Ebu'd-Derdâ radıyallahu anhdan mevkuf olarak rivayet etmiştir. Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/30

[765]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (709); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 4/397 (7675); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/254 (2297), 1/339 (3147); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 4/415 (2541); Abd bin Humeyd, *el-Müsned*, 1/220 (657); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 7/385 (23974)

[766]. Harâitî, *Mekârimü'l-Ahlâk*, 1/336 (1036); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/299

[767]. Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (646); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/285-286 (1762); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 12/125; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/300

[768]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (708); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 10/258; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/37; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/300

[769]. Tirmizî, Deavât 111 (3563); Abdullah İbni Ahmed, *Zevâidu ala'l-Müsned*, 1/153 (1318); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/538; Beyhakî, *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (177); Taberânî, *ed-Duâ*, (1042)

[770]. Ebû Dâvûd, Vitr 32 (1555)

[771]. Taberânî, *el-Mu'cemü's-Sağîr*, 1/336 (558); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/186

[772]. Tirmizî, Deavât (3570); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/316-317; Beyhakî, *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (527); *el-Esmâ ve's-Sıfât*, 2/108-110; İsbehânî, *et-Terğîb ve't-Terhîb*, (1297)

[773]. Ahmed bin Hanbel, *ez-Zühd*, 1/593 (584); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/303

[774]. *Muvatta*, Cihâd 30; Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/53; Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 4/413

[775]. Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 3/487 (6421); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 7/246 (11476); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/113

[776]. Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 4/92 (7063); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/119

[777]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (630); Ebû Dâvûd, Salât 177-178 (969); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/277 (996); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 10/191

[778]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/186 (8917); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/185

[779]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/165 (8549); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/185

[780]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/182 (8901); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/118

[781]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/181 (8895); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/129

[782]. *Ebû Dâvûd, Salât (519); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 1/425 (2028); İbni Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 3/233

[783]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 5/131 (4849); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/125

[784]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (675)

[785]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 12/268 (13079); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/304; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/184

[786]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 10/259 (10600); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/69 (29539); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/184

[787]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (681); İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, 4/217; Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 3/454; Ziyâ el-Makdisî, *el-Muhtâre*, 10/394-395; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 3/443, 6/8

[788]. Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 2/211 (3104); İbni Kesîr, *Tefsîru İbni Kesîr*, 3/513

[789]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 18/319 (825); *ed-Duâ*, 1/421 (1423); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/77

[790]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* 6/221 (6241); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/139

[791]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/204 (10311); Bezzâr, *el-Müsned*, 14/125 (7628); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/135

[792]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (631); Abd bin Humeyd, *el-Müsned*, 1/402; Ziyâ el-Makdisî, *el-Muhtâre*, 5/75; Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 2/34

[793]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (723). *Muvatta*, Kelâm 26; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/362; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/27

[750]

[722]

[627]

[783]

[688]

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (631); Abd bin Humeyd, *el-Müsned*, 1/402; Ziyâ el-Makdisî, *el-Muhtâre*, 5/75; Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 2/34

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/204 (10311); Bezzâr, *el-Müsned*, 14/125 (7628); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/135

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (723). *Muvatta*, Kelâm 26; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/362; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/27

. Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 2/211 (3104); İbni Kesîr, *Tefsîru İbni Kesîr*, 3/513

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (681); İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, 4/217; Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 3/454; Ziyâ el-Makdisî, *el-Muhtâre*, 10/394-395; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 3/443, 6/8

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* 6/221 (6241); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/139

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 18/319 (825); *ed-Duâ*, 1/421 (1423); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/77

[778]

[660]

[755]

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 12/268 (13079); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/304; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/184

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (675)

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 10/259 (10600); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/69 (29539); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/184

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/181 (8895); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/129

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/182 (8901); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/118

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 5/131 (4849); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/125

[632]

. *Ebû Dâvûd, Salât (519); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 1/425 (2028); İbni Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 3/233

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (630); Ebû Dâvûd, Salât 177-178 (969); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/277 (996); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 10/191

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/165 (8549); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/185

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/186 (8917); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/185

. *Muvatta*, Cihâd 30; Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/53; Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 4/413

. Ahmed bin Hanbel, *ez-Zühd*, 1/593 (584); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/303

. Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 4/92 (7063); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/119

. Abdürrezzàk, *el-Musannef*, 3/487 (6421); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 7/246 (11476); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/113

. Ebû Dâvûd, Vitr 32 (1555)

. Tirmizî, Deavât 111 (3563); Abdullah İbni Ahmed, *Zevâidu ala'l-Müsned*, 1/153 (1318); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/538; Beyhakî, *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (177); Taberânî, *ed-Duâ*, (1042)

. Tirmizî, Deavât (3570); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/316-317; Beyhakî, *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (527); *el-Esmâ ve's-Sıfât*, 2/108-110; İsbehânî, *et-Terğîb ve't-Terhîb*, (1297)

. Taberânî, *el-Mu'cemü's-Sağîr*, 1/336 (558); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/186

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (708); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 10/258; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/37; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/300

. Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (646); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/285-286 (1762); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 12/125; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/300

[604]

. Harâitî, *Mekârimü'l-Ahlâk*, 1/336 (1036); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/299

. Buhârî, Deavât 27, Tevhîd 22, 23; Müslim, Zikr 83 (2730); Tirmizî, Deavât 40 (3435); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (653); İbni Mâce, Duâ 17 (3883); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/228, 254, 258, 259, 280, 284, 339, 356

. Tirmizî, Deavât 81 (3504); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/129 (7626), 7/131 (7630, 7631), 7/418 (8358), 7/419 (8360); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/109 (701), 2/119 (712), 2/130 (726), 2/461 (1363); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/147 (865), 15/371 (6928); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/688 (1873), 1/689 (6928). Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/298

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (709); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 4/397 (7675); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/254 (2297), 1/339 (3147); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 4/415 (2541); Abd bin Humeyd, *el-Müsned*, 1/220 (657); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 7/385 (23974)

. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (71)'de bu hadisi Ebu'd-Derdâ radıyallahu anhdan merfu olarak rivayet etmiştir. Ebû Dâvûd ise Edeb 100-101 (5081)'de bu hadisi Ebu'd-Derdâ radıyallahu anhdan mevkuf olarak rivayet etmiştir. Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/30

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/128; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/412 (8363); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/212. Bu hadise şahid olarak İbni Mâce, Tıb 46 (3549); Taberânî, *ed-Duâ*, (1080); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (1594)'de Ebû Leylâ el-Ensârî radıyallahu anhdan bir hadis vardır.

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, (15461); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 8/61-62 (3653), 10/364-365; Beyhakî, *el-Esmâ ve's-Sıfât*, 1/72-73, *Delâilü'n-Nübüvve*, 7/95; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (6844); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, (137), *Ma'rifetü's-Sahâbe*, 4/1836-1837 (4636); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (637)

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/280 (10533)

. Ebû Dâvûd, Tıb 19 (3893); Tirmizî, Deavât 94 (3528); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (766); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (748); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/363; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/548; Taberânî, *ed-Duâ*, (1086); Beyhakî, *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (378); Buhârî, *Halku Ef'âli'l-İbâd*, (440)

. Ebû Dâvûd, Vitr 32 (1539); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, IV, 455 (7915, 7917); İbni Mâce, Duâ 3 (3844); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/22; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/530

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (117); Nesâî, İstiâze 43; *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/274; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/307; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/714; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 11/411; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/49

. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Nahl 1, Cihâd 25, Deavât 38; Müslim, Zikr 50 (2706); Ebû Dâvûd, Vitr 32 (1540); Nesâî, İstiâze 6, 7; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/113, 117; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/712 (1944)

. Ebû Dâvûd, Vitr 32 (1546); Nesâî, İstiâze 20; Beyhakî, *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (298); Taberânî, *ed-Duâ*, (1386); İbni Adiyy, *el-Kâmil*, 4/1423

. Ebû Dâvûd, Vitr 32 (1547); Nesâî, İstiâze 19; İbni Mâce, Et'ime 54 (3354); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (1029).

. **Baras/abraş/vitiligio:** Alacalı, benekli. Vücudunda bir cilt hastalığı neticesi lekeler teşekkül eden adam ve bu cilt hastalığı (çev.)

. **Cüzzam:** Mycobacterium leprae mikrobunun insan vücudunda meydana getirdiği bulaşıcı ve müzmin bir hastalık. (çev.)

. Tirmizî, Deavât 127 (3591); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (960); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/532; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 19/19

. Buhârî, Deavât 39, 44; Müslim, Zikr 49 (589); Ebû Dâvûd, Vitr 32 (1543); Tirmizî, Deavât 77 (3495); Nesâî, Cenâiz 115, İstiâze 56; İbni Mâce, Duâ 3 (3838); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/88, 89, 207

. Ebû Dâvûd, Vitr 32 (1552, 1553); Nesâî, İstiâze 60; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/427; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/531; Beyhakî, *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (288); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 19/(381); *ed-Duâ*, (1362); İbni Ebî Âsım, *el-Cihâd*, (269); Dûlâbî, *el-Kunâ*, 1/62

. Ebû Dâvûd, Vitr 32 (1554); Nesâî, İstiâze 36; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/192, 218; Tayâlisî, *el-Müsned*, 1/285; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/188; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (1017)

[665]

. Müslim, Zikr 96 (2739); Ebû Dâvûd, Vitr 32 (1545)

. Müslim, Zikr 65 (2716); Ebû Dâvûd, Vitr 32 (1550); Nesâî, Sehv 62; İbni Mâce, Duâ 3 (3839); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/139

. Müslim, Zikr 73 (2722); Tirmizî, Deavât 117 (3572); Nesâî, İstiâze 12; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/371

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (639)

. İbni Mâce, Duâ 4 (3846); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/133; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, I, 302; Abdülganî el-Makdisî, *et-Terğîb fi'd-Duâ*, (125); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/264; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/521-522; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/306

. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Nahl 2, Cihâd 25, Deavât 38, 42; Müslim, Zikr 50 (2706); Ebû Dâvûd, Vitr 32 (1540); Nesâî, İstiâze 6, 7; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/113, 117, 205

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (679); Tirmizî, Deavât 89 (3521)

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (662); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/453; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/24; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/329; İbni Ebî Âsım, *el-Âhâd ve'l-Mesânî*, 4/189 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/178

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/726 (1987); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 4/62 (3611); *ed-Duâ*, 1/320 (1049); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/182 (17420)

. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 40 (3235); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 36/422 (22109); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 20/109 (216), 141 (290); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/702 (1913). Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/181

[693]

. Ebû Dâvûd, Salât 38 (530); Tirmizî, Deavât 127 (3589); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/303; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/199; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 1/410; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (649)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 40/456 (24392), 42/125 (25221); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 11/62 (8184). Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/173

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 29/170 (17628); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/229 (949); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/683 (6508); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/33 (1196, 1197, 1198); Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, 1/414 (1229). Taberâni, "Kim bu duayı yaparsa ölünceye kadar başına musibet gelmez" ifadesini de eklemiştir.

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 1/206 (661). Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/174-176

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/525

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (664); Ebû Dâvûd, Vitr 25 (1510); Tirmizî, Deavât 103 (3551); İbni Mâce, Duâ 2 (3830); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (607); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/227; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/229 (948); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/280; Begavî, *Şerhu's-Sünne*, (1375); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/519-520

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/437; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 8/120 (242); Bezzâr, *el-Müsned*, 9/22 (3525); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/172

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/173; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 13/39 (92); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/172

. Tirmizî, Deavât 67 (3480)

. Tirmizî, Deavât 90 (3522); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, VI, 302, 303; Tayâlisî, *el-Müsned*, (1273); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (658). Hafız İbni Hacer, *Netâicü'l-Efkâr*, 3/13'te bu hadisin isnadının hasen olduğunu belirtmiştir.

. Buhârî, Tevhîd 8, 27; Müslim, Zikr 67 (2717); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (898)

. Müslim, Zikr 72 (2721); Tirmizî, Deavât 73 (3489); İbni Mâce, Duâ 2 (3832); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/389, 411, 416, 437, 443

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (718); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 3/180 (2857); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/135

. Müslim, Zikr 71 (2720); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/127 (901); Beyhakî, *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (214)

. Buhârî, Deavât 60; Müslim, Zikr 70 (2719); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/417; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 3/237 (957); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/50 (29392)

[713]
[679]
[792]
[774]
[618]
[608]
[736]
[623]
[651]
[764]
[613]
[641]
[717]
[669]
[746]
[765]
[768]
[670]
[707]
[637]
[732]
[745]
[712]
[699]
[646]

[683]
[788]
[614]
[769]
[633]
[617]
. Müslim, İstiskà' 15 (899); Tirmizî, Deavât 49 (3449); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (946, 947)
[759]
. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (721); Tirmizî, Deavât 50 (3450); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (934); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, II, 100; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/362; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (303); Dûlâbî, *el-Kunâ*, 2/117
. İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/28 (29223); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/290
. Buhârî, İstiskà 23; *el-Edebü'l-Müfred*, (686); Ebû Dâvûd, Edeb 103-104 (5099); Nesâî, İstiskà 15; *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (914); İbni Mâce, Duâ 21 (3889); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/190; Şâfiî, *Müsnedü'ş-Şâfiî*, 2/62-63 (519); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (302)
. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/276 (4409); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/139
. Tirmizî, Deavât 51 (3451); Dârimî, Savm 3 (1695); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/162; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (661); Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 285; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (641); Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr*, II/I/109; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (el-İhsân, 888)
. Ebû Dâvûd, Libâs 1 (4020, 4022); Tirmizî, Libâs 29 (1767); *eş-Şemâilü'ş-Şerîf*, (60); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (309); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/30, 50; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (5420, 5421); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (14, 270); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/403-404; Abd bin Humeyd, *el-Müsned*, (880); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (1079, 1082); Taberânî, *ed-Duâ*, (839); Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/192; Beyhakî, *ed-Deavâtü'l*-Kebîr, (432); Ebu'ş-Şeyh, *Ahlâku'n-Nebî*, s. 104

. Tirmizî, Deavât 46 (3445); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (505); İbni Mâce, Cihâd 8 (2771); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, (8310, 8385, 9724, 10165); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (2692, 2702); İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (2561); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/614 (1633); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 5/251; *Şuabu'l-Îmân*, 2/440-441 (543); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/359, 12/517; Taberânî, *ed-Duâ*, (822); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (501)

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 19/15 (22); Bezzâr, *el-Müsned*, 13/325 (6933); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/131

. Ebû Dâvûd, Et'ime 52 (3850); Tirmizî, Deavât 75 (3457); *eş-Şemâilü'ş-Şerîf*, (191). Ayrıca bkz. İbni Mâce, Et'ime 16 (3283); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/22

. Buhârî, Et'ime 54; Ebû Dâvûd, Et'ime 52 (3849); Tirmizî, Deavât 56 (3456); eş-Şemâilü'ş-Şerîf, (193); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (6870); *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (284); İbni Mâce, Et'ime 16 (3284); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/253, 256, 261; Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 11/35-36 (5637); Begavî, *Şerhu's-Sünne*, 11/277, 278; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 8/7469, 7470; *ed-Duâ*, (892); Ebu'ş-Şeyh, *Ahlâku'n-Nebî*, 3/379 (692, 693)

. Ebû Dâvûd, Cihâd 73 (2600); Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/97; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 5/51; *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (404); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (513)

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/116 (8775, 8776), 9/200 (10301, 10302); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 6/425 (2709); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/446 (1640), 2/100 (2502); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 8/33 (7325); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/135

. Tirmizî, Deavât 45 (3444); Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/97 (2491); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (502); Beyhakî, *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (405)

. Tirmizî, Deavât 53 (3443); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (522); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, (2524); Taberânî, *ed-Duâ*, (821); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (5624); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/442, 2/97; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 5/251

[749]

[703]

. Müslim, Zikr 68 (2718); Ebû Dâvûd, Edeb 100-101 (5086); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (536); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/446; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (2571); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (514)

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/186 (10262); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 3/226 (1663); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/130

[666]

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 5/88 (4761); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/134

. İbni Mâce, Mesâcid 13 (771)

. Tirmizî, Salât (314); İbni Mâce, Mesâcid 13 (771); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/425; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (87)

. Müslim, Hac 425 (1342); Ebû Dâvûd, Cihâd 72 (2599); Tirmizî, Deavât 47 (3447); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (548); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/144, 150; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (2542)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/90; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/130

. Tirmizî, Deavât 80 (3502); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (401, 402); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/528; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (446)

. Ebû Dâvûd, Salât 18 (466); Beyhakî, *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (68)

. Ebû Dâvûd, Edeb 102-103 (5094); Tirmizî, Deavât 35 (3427). Nesâî, İstiâze 30, 65; *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (85, 88); İbni Mâce, Duâ 18 (3884); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/306, 318, 322; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (176); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/519

[656]

[650]

. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 54/396; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/294

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (1203); Ebû Dâvûd, Edeb 100-101 (5067); Tirmizî, Deavât 14 (3392); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (7691); *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (11); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/9, 10, 11; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (962); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/513. Müellif bu hadisin geliş yolunu bir cümleyle ifade etmişse de konunun önemine binaen hadisin tamamına yer verdik. (çev.)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/337; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/116

. Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (3); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/406, 407; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (34); Beyhakî, *ed-Deavâtü'l-Kebîr*, (27); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/116

. Tirmizî, Deavât 95 (3529); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/9; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 1/78 (77); Taberânî, *ed-Duâ*, (289); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/294

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (1200); Ebû Dâvûd, Edeb 100-101 (5074); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (10401); İbni Mâce, Duâ 14 (3871); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/25; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/240; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (961); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/517-518; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/296

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/271; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/115

. Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 201 (771); Ebû Dâvûd, Salât 115-116 (744), 118-119 (760, 761), Vitr 25 (1509); Tirmizî, Salât 82 (266), Deavât 32 (3421, 3422, 3423); Nesâî, İftitâh 17; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 15 (864), 70 (1054); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/102; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (1966); Tayâlisî, *el-Müsned*, (152)

[652]

. Müslim, Zikr 74-76 (2723); Ebû Dâvûd, Edeb 100-101 (5071); Tirmizî, Deavât 13 (3390); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (23, 573); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/440; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle,* (514); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/238

. Bezzâr, *el-Müsned*, 15/240 (8685); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/14

[624]

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 32/344 (19574); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/50 (29391)

. Nesâî, Sehv 84, 85; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/296

. Ebû Dâvûd, Vitr 25 (1508); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/44 (9849)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/294; İbni Mâce, İkametü's-Salat 32 (925); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (54, 108); Taberânî, *el-Mu'cemü's-Sağîr*, 2/36 (735); Ebû Nuaym, *Ahbâru İsbehân*, 2/39; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/111. Ayrıca bk: Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (102)

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 4/362 (4442); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/173

. Nesâî; Sehv 89 (1330); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 3/50 (12030), 6/18 (29138); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/296

. Ebû Dâvûd, Salât (767); Tirmizî, Deavât (3420); Nesâî, Sehv 87 (1328); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 42/127 (25225); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/110

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/143 (10125); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 12/339 (13288); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/102

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/125 (3875); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/111

. Ebû Dâvûd, Vitr 25 (1512)

. Buhârî, Edeb 54, Şehâdât 17; Müslim, Zühd 67 (3001); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/412

. Buhârî, Deavât 47; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 143 (2481); Tirmizî, Menâkıb 46 (3829); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/430

. Ebû Dâvûd, Vitr 26 (1522); Nesâî, Sehv 59; *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (109, 117). Ayrıca bk: Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/244-245, 247. *Muvatta*, Şa'r 16; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (751); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (2020, 2021); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/273. Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/114

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/407; Bezzâr, *el-Müsned*, 14/259 (7845); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/152. Ayrıca bkz. Buhârî, Ezân 128, İstiskà' 2, Cihâd 98, Enbiyâ 19, Tefsîru Sûre-i Âl-i İmrân 9, Tefsîru Sûre-i Nisâ 21, Edeb 110, Deavât 58, İkrâh 1; Müslim, Mesâcid 294 (676); Ebû Dâvûd, Vitr 10 (1442); Nesâî, Tatbîk 27; İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 145 (1244)

. Tirmizî, Menâkıb (3817); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/201; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 1/160 (377); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/5

. Buhârî, Edeb 22, Fezâilü Ashâbi'n-Nebi 18, 22; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/210; Bezzâr, *el-Müsned*, 7/50; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (6961); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 4/62

. Buhârî, Meğâzî 62; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 17/254 (33008), 17/589 (33826); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/300 (2253)

. Buhârî, Edeb 68; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 137 (2476); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/300 (2254)

. Müslim, Cenâiz 7 (920); Ebû Dâvûd, Cenâiz 16-17 (3118); İbni Mâce, Cenâiz 6 (1454); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/448, 449

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/62

. İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 3/46; İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 19/369

. Tirmizî, Menâkıb (3762); Bezzâr, *el-Müsned*, 11/381 (5213)

. Buhârî, Fezâilü Ashâbi'n-Nebi 22; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 58 (2422); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/283

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/204

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 19/263 (584); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/270. Ayrıca bkz. İbni Mâce, Edeb (3711); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1/154; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/133

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/318 (8114); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 15/426 (6970); Bezzâr, *el-Müsned*, 5/217 (1819); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/180

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 5/348 (5514); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/169

. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 13/225; Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 5/105

. Buhârî, Büyû’ 49, Libâs 60; Müslim, Fezâilü’s-Sahâbe 57 (2421); İbni Mâce, Mukaddime 11 (142)’de bu hadisi Ebû Hureyre radıyallahu anhdan rivayet etmiştir. Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebîr,* 3/32 (2585)’te bu hadisi Âişe radıyallahu anhâdan, *el-Mu’cemü’l-Evsat*, 2/91 (1349)’da Saîd bin Zeyd radıyallahu anhdan rivayet etmiştir.

. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 18/392; el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi’l-Ummâl*, 5/70

[770]

[640]

. Tirmizî, Menâkıb (3751); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/28 (4314); 3/570 (6118); Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebîr*, 1/143 (318); Bezzâr, *el-Müsned*, 4/54 (1218)

. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 20/338; Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi’l-Ummâl*, 5/70

. Nesâî, *es-Sünenü’l-Kübrâ*, 7/439 (8419); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/118, 119, 152; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 15/375 (6931); Bezzâr, *el-Müsned*, 2/133 (492)

. Nesâî, *es-Sünenü’l-Kübrâ*, 7/462 (8480); Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Evsat*, 8/47 (7917); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 42/310; Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi’l-Ummâl*, 5/43

. Ebû Dâvûd, Kadâ (3582); Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/99 (7003)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/225 (882); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/145 (4658)

. Ebû Nuaym, *Hılyetü’l-Evliyâ*, 1/33; Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi’l-Ummâl*, 4/345

. İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 16/48 (7111); Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/11 (6805); Heysemî, *Mecmau’z-Zevâid*, 10/244’de bu hadisi Bezzâr’a dayandırarak rivayet etmiştir.

. Ebû Nuaym, *Hılyetü’l-Evliyâ*, 1/59; Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi’l-Ummâl*, 5/6

[664]

. İbni Mâce, Mukaddime (105); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/83 (4511); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 15/306 (6882); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 6/370 (13323, 13324). Buna şahid olarak Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/95; Tirmizî, Menâkıb 3681'de Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhdan bir hadis vardır.

. İbni Mâce, Menâsikü'l-Hac (3013); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 5/118 (9576)

. Ebû Dâvûd, Vitr 23 (1481); Tirmizî, Deavât 65 (3476); Nesâî, Sehv 48 (1267); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, VI, 18; Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 230, 268; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (510); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/147; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/155

. Müslim, Îmân 346 (202); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (7234, 7235); Beyhakî, *el-Esmâ ve's-Sıfât*, 2/341-342; Begavî, *Şerhu's-Sünne*, (4337); İbni Kesîr, *Tefsîru İbni Kesîr*, 2/540

. İbni Mâce, Duâ (3859)

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 9/172 (9448); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/158

. Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/290'da bu hadisi İbnü'n-Neccâr'a dayandırarak rivayet etmiştir.

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/54; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 7/20 (6253, 6273); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/498; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 15/178 (29961); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/156; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/290

. Ebû Dâvûd, Vitr 23 (1493); Nesaî, Sehv 58; Tirmizî, Deavât 63 (3475); İbni Mâce, Duâ 9 (3857); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/120, 158, 225, 245; V, 349, 350, 360; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (888); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/504

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (705); Ebû Dâvûd, Salâtü'l-Vitr 23 (1495); Nesâî, Sehv 57; Tirmizî, Deavât 100 (3544); İbni Mâce, Duâ 9 (3858); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/158, 245; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/272; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (893); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/503-504 (1862); Begavî, *Şerhu's-Sünne*, (1258); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/146

. Tirmizî, Deavât (3527); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/145

[709]

[779]

. Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 224 (2542)

. İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/397 (32344); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ,* 6/163; İbni Hacer, *el-İsâbe*, 1/115

. İbni Ebî Hâtim, *Tefsîru İbni Ebî Hâtim*, 10/3263 (18416); İbni Kesîr, *Tefsîru İbni Kesîr*, 4/70

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (633); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/77

. Ebû Dâvûd, Vitr 23 (1498); Tirmizî, Deavât 110 (3562); İbni Mâce, Menâsikü'l-Hac 5 (2894); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (5/251); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ,* 3/273

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/159

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/22 (1159); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/185

. Ebû Dâvûd, Edeb (5230); İbni Mâce, Duâ (3836); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 15/179 (29963); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/291

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/293 (5315); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 11/64 (4756); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/287 (34485); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/216. Heysemî bu hadisi Taberânî'ye dayandırarak rivayet etmiştir.

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/21 (3536); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/170

[782]

. İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ,* 3/294

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (610); Müslim, Birr 88 (2600); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/107; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 8/78

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/225

. İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 3/321

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (609)

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/182 (4081)

. Ebû Dâvûd, Hurûf 16 (3984); Tirmizî, Deavât 10 (3385); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (11310); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/121; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (988); Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/574; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 10/219-220; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/290

. Tirmizî, Deavât 11 (3386)

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/536 (1973); Bezzâr, *el-Müsned*, 1/242 (129)

. Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, 1/402 (1202); Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 5/147

[735]

. Kaş'am, Rebîa bin Bezzâr'ın lakabı olup 'aslan' anlamına gelmektedir.

. Müslim, Zikr 23 (2688); Tirmizî, Deavât 72 (3487); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (1053); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/107, 288; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 15/172 (29952); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/290

. Tirmizî, Deavât 94 (3527); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/231; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 18184 (29968); Bezzâr, *el-Müsned*, 7/82 (2634); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/292

[661]

[756]

[784]

[689]

[638]

[692]

[687]

[761]

[730]

[733]

. Ebû Dâvûd, Edeb 98-99 (5061); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (21, 865); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (756); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (5531); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/450; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/260

. Ebû Dâvûd, Vitr 5 (1427); Tirmizî, Deavât 113 (3566); Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl 51; *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (7752, 7753); İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 117 (1179); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/96, 118; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/42; Tayâlisî, *el-Müsned*, (123); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (275); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/283 (1992); *ed-Duâ*, (751)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/171

. Buhârî, Deavât 7; Ebû Dâvûd, Edeb 97-98 (5049); Tirmizî, Deavât 28 (3417); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (747, 749, 856, 860); İbni Mâce, Duâ 16 (3880); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/385, 387, 399, 407; Taberânî, *ed-Duâ*, (281, 282)

. Buhârî, Vudû' 75, Deavât 6; Müslim, Zikr 56 (2710); Ebû Dâvûd, Edeb 97-98 (5046, 5047, 5048); Tirmizî, Deavât 16 (3394), 117 (3574); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (773-787); İbni Mâce, Duâ 15 (3876); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/285, 300

. Tirmizî, Deavât (3398). Bezzâr da *el-Müsned*, 13/476 (7275)'de bu hadisi Enes bin Mâlik radıyallahu anhdan hasen bir isnadla rivayet etmiştir. Bkz. Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/123; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/67. İbni Ebî Şeybe ile İbni Cerîr de bu hadisi rivayet etmiştir. İbni Cerîr iki lafızla gelen bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.

. Ebû Dâvûd, Edeb 97-98 (5058); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (798); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/117; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (728); Begavî, *Şerhu's-Sünne*, (1319); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (5538)

. Ebû Dâvûd, Edeb 97-98 (5052); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (767); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (713); Taberânî, *el-Mu'cemü's-Sağîr*, (998); *ed-Duâ*, (237)

. Ebû Dâvûd, Edeb 108 97-98 (5054); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/758; *ed-Duâ*, (264); Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/540, 549

. Müslim, Zikr 64 (2715); Ebû Dâvûd, Edeb 97-98 (5053); Tirmizî, Deavât 16 (3396); Nesâî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (799); İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, (711); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/153, 167, 253

[758]

[704]

[606]
[609]
[773]
[678]
[727]
[629]
[675]
[658]
[753]
[655]
[744]
[649]
[741]
[747]
[698]
[615]
[767]
[721]
[684]
[718]
[787]
[681]
[701]
[612]
[790]
[724]
[635]
[793]
[706]
[734]
[667]
[710]

[648]
[738]
[620]
[776]
[639]
[611]
[715]
[771]
[743]
[672]
[720]
[644]
[616]
[695]
[690]
[626]
[781]
[657]
[634]
[716]
[621]
[630]
[719]
[677]
[772]
[725]
[696]
[785]
[700]
[676]
[643]
[653]

[686]
[729]
[762]
[673]
[647]
[739]
[752]
[663]
[685]
[714]
[619]
[697]
[742]
[668]
[775]
[726]
[737]
[607]
[636]
[791]
[754]
[680]
[763]
[766]
[751]
[659]
[723]
[610]
[682]
[789]
[654]
[631]

[702]
[628]
[705]
[642]
[662]
[748]
[740]
[786]
[728]
[760]
[605]
[674]
[694]
[777]
[625]
[708]
[671]
[731]
[757]
[645]
[780]
[691]
[711]
[622]

ON ALTINCI BÖLÜM

RESÛLULLAH'IN VE SAHABE-İ KİRAMIN HUTBELERİ

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ve sahabeleri cuma günlerinde, topluluklarda, hacda, savaşta ve her türlü durumda insanlara nasıl hitap ediyorlar/hutbe okuyorlardı/?

Müşahedelere ve tecrübelere aykırı da olsa İslam'ın emirlerine uymaya, dünya ve dünyanın geçici zevklerinden yüz çevirerek ahirete ve ahiretin sonsuz zevk ve nimetlerine yönelmeye nasıl teşvik ediyorlardı?

Onlar zengini-fakiri, yüksek seviyedeki-sıradanı ile Allah'tan gelen ve kendilerine yöneltilmiş emirlere uymaya çalışıyorlardı. Geçici mallar ve fani eşyalar üzerine (bir hayat düzeni kurmaya) çalışmıyorlardı.

A. PEYGAMBER ALEYHİSSELAMIN HUTBELERİ

1. Resûlullah'ın Verdiği İlk Hutbe

Ebû Seleme bin Abdurrahmân bin Avf radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin Medine'de ilk okuduğu hutbe şudur: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ayağa kalktı, Allah'a hamd etti ve O'na şanına yakışır bir şekilde övgüde bulundu, sonra şunları söyledi:

'Ey insanlar! Ahiret için azık toplayın. Allah'a yemin ederim ki ne hazırlarsanız ahirette onu göreceksiniz. Herkes ölür ve sürülerini çobansız bırakır. Sonra rabbi ona tercüman olmadan ve onu rabbinden saklayacak hiçbir aracı olmadığı hâlde, 'Peygamberim sana gelip tebliğde bulunmadı mı? Ben sana mal verdim. Sana ihsanda bulundum. Sen kendin için ne gönderdin?' buyuracak.

Kul o zaman sağına soluna bakar, bir şey göremez. Önüne baktığında cehennemi görür. Öyle ise kim yüzünü cehennem ateşinden korumak istiyorsa bir hurmanın yarısı ile de olsa (kendini cehennemden) korumaya çalışsın. Eğer verecek bir şeyi yoksa hiç olmazsa (bunu) güzel bir söz söyleyerek yapsın. Çünkü güzel sözün de karşılığı vardır. İyiliğin karşılığı, on ile yedi yüz katı arasındadır. Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi sizin ve resûlünün üzerine olsun.'

Sonra Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem başka bir defa hutbe verip şöyle buyurdu:

Hamd kesinlikle Allah'a mahsustur. O'na hamd eder, O'ndan yardım talep ederim. Nefislerimizin şerlerinden ve kötü amellerimizden Allah'a sığınırız. Allah kime hidayet ederse onu hiç kimse sapıtamaz. Kimi de saptırırsa hiç kimse onu hidayete getiremez. Şahadet ederim ki Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O, biriciktir. O'nun ortağı yoktur. Şüphesiz ki sözün en güzeli, Allah'ın kitabıdır. Kimin kalbinde Allah'ın kitabının sevgisi yerleşir, kâfirlerden Müslüman olup Allah'ın kitabını sözlerin en üstünü sayarsa o kurtuluşa kavuşmuştur. O Kur'an, kesinlikle sözlerin en güzeli ve en açık olanıdır.

Allah'ı kim severse onu seviniz. Bütün kalbinizle Allah'ı seviniz. Allah'ın zikrinden ve kelamından usanmayınız. Kalbiniz O'ndan uzaklaşmasın. Çünkü Allah kimi severse onu amellerden en hayırlısına, kullardan en hayırlısına ve sözün en elverişlisine, insanlara vermiş olduğu helal ve haramın en hayırlısına yüceltir. Allah'a kulluk yapınız, hiçbir şeyi O'na ortak koşmayınız. Gereği gibi O'ndan korkunuz, dilinizle söylediğiniz güzel sözlere bağlı kalınız ve Allah'ın hoşnutluğu yolunda birbirinizi seviniz. Kesinlikle Allah, ahdinin bozulmasına öfkelenir. Selam, Allah'ın rahmeti ve bereketi sizin üzerinize olsun."[794]

2. Peygamber Aleyhisselamın Tebük Gazvesinde Hicr Denen Yerde Okuduğu Hutbe

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, Tebük gazvesinde[795] Hicr[796] denen yerde konakladığında ayağa kalktı ve Müslümanlar'a hutbe okuyarak:

'Ey insanlar! Peygamberinizden mucizeler istemeyin. Salih peygamberin kavmi, ondan mucize olarak bir deve getirmesini istedi. O da (onlara deve mucizesini) getirdi. Deve şu geniş yoldan geliyor, sırası olduğu gün sularından içiyor, onlar da devenin sütünü sağıyorlardı. Sonra deve geldiği yerden geri dönüyordu. Sonunda onlar deveyi kestiler. Allah onlara üç gün mühlet verdi. Allah vaadinden dönmez. Üç gün sonra korkunç bir ses ile helak oldular. Ancak Allah'ın hareminde olan bir kişi kurtuldu. Allah'ın haremi, onu Allah'ın azabından korudu' buyurdu. Sahabeler,

'Ey Allah'ın Resûlü! (Kurtulan) o kişi kimdir?' diye sordular. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Ebû Riğâl idi' diye cevap verdi."[797]

3. Peygamber Aleyhisselamın Mekke'nin Fethinde Okuduğu Hutbe

Abdullah bin Amr radıyallahu anh anlatıyor:

"(630 yılında) Mekke fethedildiğinde Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Bekiroğulları kabilesine karşı Huzâaoğulları kabilesi hariç herkes silahını bıraksın’ diyerek ikindi namazına kadar Huzâaoğulları kabilesine silah kullanma izni verdi. İkindi namazından sonra Huzâalılara da *‘Artık silahlarınızı bırakın’* buyurdu.

Buna rağmen ertesi gün Müzdelife’de Huzâa kabilesinden birisi, Bekiroğulları kabilesine mensup biriyle karşılaştı ve onu öldürdü. Bu haber Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme geldiğinde Efendimiz ayağa kalkarak *‘Harem’de katilinden başkasını veya cahiliye devrinden kalma bir düşmanlıktan ötürü adam öldüren kimse Allah’ın en büyük düşmanıdır’* buyurdu. O esnada bir kişi ayağa kalktı ve ‘Filanca adam benim oğlumdur’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘İslam’da böyle bir iddia yoktur. Cahiliye geleneği tamamen gitmiştir. Çocuk, kimin yatağında doğarsa artık o kimseye aittir. Zina eden kişiye de esleb vardır” buyurdu. Sahabeler,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Esleb de nedir?’ diye sordular. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Esleb taşlanmaktır’ buyurdu ve devamla *‘Sabah namazından sonra güneş çıkıncaya kadar artık namaz yok. İkindi namazından sonra güneş batıncaya kadar artık namaz yoktur. Kadın, teyzesi veya halası ile birlikte aynı kişinin nikâhı altında bulunamaz’* buyurdu.”[798]

4. Peygamber Aleyhisselamın Mekke’nin Fethi Sırasında Okuduğu Başka Bir Hutbesi

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, Mekke’nin fethi günü Kâbe’nin merdiveninde ayakta durarak şu hutbeyi okudu:

Hamd o Allah’a mahsustur ki vaadini doğruladı, kuluna yardım etti. (Hendek savaşında Mekkeliler’in oluşturduğu) orduları tek başına mağlup etti.

Şunu bilin ki kazayla öldürülen kimsenin diyeti, -ki bu sopa ve kırbaç gibi şeylerle öldürülen kimsedir- kırk tanesi gebe olmak şartıyla yüz devedir.

Şunu bilin ki Kâbe'nin hizmetçiliği ve hacılara zemzem dağıtma vazifesi hariç cahiliye devrinin iftihar ettiği bütün gelenekler, şu iki ayağımın altındadır. Kâbe hizmetçiliği ve hacılara zemzem dağıtma görevini eskiden kim yürütüyorsa yine o kimseler devam yürütecektir."[799]

* Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Mekke'nin fethi günü Kasvâ adlı devesinin sırtında Kâbe'yi tavaf etti. Elinde bulunan bir asa ile Kâbe'nin rükünlerine/köşelerine selam veriyordu. O kadar kalabalık vardı ki Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem devesini çöktürecek bir yer bulamadı ve halkın elleri üzerinde indi. Deve de vadinin içerisine doğru götürülerek orada çöktürüldü. Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem devenin üzerinde bir hutbe okuyarak Allah'ın şanına yakışır bir şekilde O'na hamd etti, O'na övgüde bulundu, ardından,

'Ey insanlar! Allah sizden cahiliyetin kibrini/gururunu silmiştir. Atalarla böbürlenmeyi tamamen kaldırmıştır.

İnsanlar iki kısımdır: Biri iyilik sahibi, muttaki ve Allah katında değerli kimse, diğeri ise günahkâr, kalitesiz, Allah katında rezil kimsedir. Çünkü Allah, 'Ey insanlar! Sizi bir erkekle bir kadından yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi şubelere ve kabilelere ayırdık. Allah yanında en üstün olanınız, Allah'tan en çok korkanınızdır. Allah bilendir, haber alandır' (Hucurât suresi, 49/13) *buyurmaktadır. Ben sözümü söylüyorum; hem kendim hem de sizler için Allah'tan af talep ediyorum'* diyerek hutbesini bitirdi."[800]

5. Peygamber Aleyhisselamın Ramazanı Karşılamaya Dair Uzun Bir Hutbesi

Selmân el-Fârisî radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, şabanın son gününde bize bir hutbe okuyarak şöyle buyurdu:

'Ey insanlar! Ramazan ayı büyük ve bereketli bir aydır. Sizin kapınıza dayanmaktadır. Ramazan öyle bir aydır ki ondaki bir gece, bin aydan daha üstündür. Allah bu ayın orucunu farz, gece ibadetini nafile kılmıştır.

Kim ki hayırdan bir hasletle bu ayda Allah'a yaklaşırsa tıpkı başka aylarda farz vazifesini yerine getiren kişi gibi olur.

Kim ki bu ramazan ayında bir farzı yerine getirirse başka aylarda yetmiş farzı yerine getiren kimse gibidir. Bu ay, sabır ayıdır. Sabrın karşılığı da cennettir. Bu ay yardımlaşmanın, hâl hatır sormanın ayıdır. Bu öyle bir aydır ki mü'minin rızkı bu ayda artar. Kim ki bu ayda oruçlu bir kimseye iftar yemeği verirse onun günahlarına mağfiret olur, onun boynunun cehennem ateşinden azat edilmesine vesile olur ve onun ecri gibi iftara gelene de ecir verilir, onun ecrinden de hiçbir şey eksilmez.' Sahabeler,

'Ey Allah'ın Resûlü! Hepimizin yanında birisine iftar yemeği yedirecek güç yoktur!' dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Allah bu sevabı bir hurma ile de olsa bir insana iftar ettirene, bir bardak su içirene, bir yudum süt içirene de verir. Ramazan ayının başlangıcı rahmet, ortası mağfiret, sonu da cehennem ateşinden kurtulmaktır. Bu ayda kölelerin vazifesini hafifleten kimseyi Allah affeder, cehennem ateşinden azat eder. O hâlde bu ayda dört hasleti çok yapınız; bunlardan ikisiyle Allah'ı razı edersiniz. Diğer ikisine de muhtaçsınız.

Allah'ı razı edecek iki şey, Allah'tan başka ilâh olmadığına şahadet etmeniz ve af talebinde bulunmanızdır.

Son ikisi ise Allah'tan cenneti ve cehennem azabından korunmayı istemenizdir. Kim ki oruçlu bir kimseye içirirse Allah benim (kıyamet günü Kevser) havuzumdan ona öyle bir su içirir ki artık o cennete girinceye kadar susamaz' buyurdu."[801]

6. Peygamber Aleyhisselamın Cuma Namazının Önemini Vurgulama Mahiyetinde Verdiği Bir Hutbesi

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bize hutbe vererek şöyle buyurdu:

Ey insanlar! Ölmeden önce tevbe edin ve Allah'a dönün. Meşguliyetler çoğalmamışken acele salih amel işleyin. Allah'ı çokça anarak, gizli-açık sadaka vererek Allah ile bağınızı güçlendirin ki size bol rızık verilsin, yardım edilsin.

Biliniz ki şu bulunduğum yerde, içinde bulunduğum günde, içinde bulunduğum ayda ve içinde bulunduğum şu yılda Allah size kıyamete kadar cuma namazını farz kılmıştır. Kim cuma namazını, benim sağlığımda veya benden sonra -adil olsun, zalim olsun- başında bir imam varken küçümseyerek veya farz olduğunu inkâr ederek terk ederse Allah onun işini rast getirmesin ve hiçbir işini bereketlendirmesin.

Şunu bilin ki o kimse tevbe etmedikçe namazı namaz, zekâtı zekât, haccı hac, orucu oruç ve iyiliği iyilik sayılmaz. Ancak kim tevbe ederse Allah onun tevbesini kabul eder.

Dikkat edin, bir kadın bir erkeğe, bir bedevi bir muhacire, bir facir/günahkâr bir mü'mine imam olamaz. Eğer o facir/günahkâr kişi, kılıç ve sopasından korkulan biriyse o zaman değişir."[802]

* Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir) cuma günü minbere çıkarak şöyle buyurdu:

'Öyle kimseler olacak ki evi Medine'den (yaklaşık) 2 km. mesafede olduğu hâlde cuma namazına gelmeyecektir' buyurdu.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ikincisinde, *'Öyle kimseler olacak ki (yaklaşık) 4 km. mesafede oturduğu hâlde cuma namazına gelmeyecektir'* buyurdu.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem üçüncüsünde de *'Öyle kimseler olacak ki Medine'ye (yaklaşık) 5,5 km. mesafede olduğu hâlde cuma namazına gelmeyecektir. Allah böyle kimselerin kalbini mühürlemiştir'* buyurdu."[803]

7. Peygamber Aleyhisselamın Hac Esnasında Verdiği Hutbeleri

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Veda haccında[804] (hutbe vererek) şöyle buyurdu:

Şeytan artık kendine ibadet edilmesinden ümidini kesmiştir. Fakat sizin hafif gördüğünüz bazı günahları işlemenizden de hoşnut olur.

Ey insanlar! Şeytanın şerrinden Allah'a sığınınız. Ben size miras olarak öyle bir şey bırakıyorum ki eğer ona yapışırsanız ebediyen şaşırmaz, yolunuzu kaybetmezsiniz. O da Allah'ın kitabı, peygamberinin sünnetidir. Her Müslüman diğerlerinin kardeşidir. Müslümanlar kardeştirler. Hiç kimseye kardeşinin malını yemek helal değildir. Ancak kardeşi isteyerek verirse olabilir. Birbirinize zulmetmeyin ve benden sonra tekrar küfre dönüp birbirinizin boynunu vurmayın."[805]

* Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yoluna devam etti ve Arafat'a geldi. Arafat'ın Nemre semtinde kendisi için kurulan çadırda güneş batıncaya kadar dinlendi. Sonra Kusvâ isimli devesinin getirilmesini emretti ve devesine bindi. Batni'l-Vâdi denilen düzlüğe gelince halka şu hutbeyi okudu:

'Kanlarınız, mallarınız birbirinize haramdır. Tıpkı bu gününüzün, bu ayınızın haram olduğu gibi.

Dikkat ediniz, cahiliye içinden ne varsa hepsi benim iki ayağımın altındadır. Cahiliyetteki kan davaları kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk kan davası, Rebîa bin Hâris'in kanıdır.

Cahiliye devrindeki faizler de kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk faiz, Abbâs bin Abdülmuttalib'in faizidir. Onun tamamı kaldırılmıştır.

Kadınlar hususunda Allah'tan korkun. Onları Allah'ın adına kendinize helal kıldınız. Sizin onların üzerinde olan hakkınız, sizin yataklarınızı hoşunuza gitmeyen bir kimseye çiğnetmemeleridir. Bunu yaptıklarında herhangi bir yerlerini kırmayacak şekilde onları cezalandırınız. Onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Bu da örfe göre onları yedirip giydirmektir.

Sizin aranızda öyle bir şey bırakıyorum ki eğer ona sığınırsanız sapıklığa düşmezsiniz. O da Allah'ın kitabıdır.

Siz (kıyamet günü) benden sorulacaksınız. Ne cevap vereceksiniz?' buyurdu. Sahabeler,

‘Şahadet ederiz ki sen, Allah’ın sana gönderdiği vahyi tebliğ ettin. İnsanlara nasihatte bulundun, vazifeni eda ettin’ dediler. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, şahadet parmağını önce göklere doğru kaldırdı, sonra insanlara yöneltti ve *‘Allah’ım, sen şahit ol. Allah’ım, sen şahit ol. Allah’ım, sen şahit ol’* dedi.”[806]

* Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kurbanların kesildiği günde halka hutbe okuyarak *‘Ey insanlar! Bu hangi gündür?’* diye sordu. Halk,

‘Bu haram bir gündür’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Bu belde nasıl bir beldedir?’* diye sorunca halk,

‘Bu haram bir beldedir’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Bu hangi aydır?’* diye sordu. Sahabeler,

‘Bu haram olan bir aydır’ dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Bu gününüz, bu ayınız, bu beldeniz nasıl haram ise mallarınız, canlarınız ve namuslarınız da öyle haramdır’* dedi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bunu birkaç kere tekrarladı, sonra başını kaldırdı ve *‘Ey Allah’ım! Ben tebliğ ettim mi?’* buyurdu

Hayatımı elinde tutan Allah’a yemin ederim ki Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin ümmetine vasiyeti şu idi:

‘Burada hazır bulunan, bulunmayan kimseye (benden işittiğini) duyursun. Benden sonra küfre dönüp birbirinizin boynunu vurmayın.’’[807]

* Ümmü’l-Husayn radıyallahu anhâ dedi ki:

“Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ile Veda haccında bulundum. Üsâme ile Bilâl’i gördüm. Biri Peygamber aleyhisselamın devesinin yularını tutmuş, diğeri de peygamberi gölgelendirmek için elbisesini yükseltmişti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem böylece Cemretü’l-Akabe’ye (büyük şeytana) taş attı. O sırada birçok şey söyledi. Sonra da:

‘Eğer sizin başınıza azaları kesik bir köle de emîr seçilse (kanaatimce siyah tabirini de kullandı) o köle size Allah’ın kitabıyla hükmederse onun sözünü dinleyiniz, ona itaat ediniz’ diye buyurduğunu işittim.”[808]

* Ebû Ümâme radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Veda haccındaki hutbesinde,

‘Allah her hak sahibine hakkını vermiştir. Artık mirasçı olan bir kimse için herhangi bir vasiyet yapmaya ihtiyaç kalmamıştır. Çocuk kimin yatağında dünyaya gelirse onundur. Zina eden kimseye, recm cezası vardır. Hesapları Allah’a aittir. Kim ki babasından başka bir babaya kendisini nispet ederse veya efendisinden başka bir kimsenin kölesi olduğunu söylerse Allah’ın kıyamete kadar kesilmeyen laneti onun üzerine olsun. Herhangi bir kadın kocasının malından ancak onun izniyle infak edebilir’ buyurdu. Bu sırada birisi,

‘Yemek de infak edemez mi, ey Allah’ın Resûlü?’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Mallarımızın en kıymetlisi yiyeceklerdir’ buyurdu. Sonra da *‘Emanetler, sahiplerine geri verilmelidir. Bir müddet sütünden istifade edilmesi için verilen hayvanlar, sahiplerine geri verilmelidir. Borçlar ödenmelidir. Kefiller de kefil oldukları şeyi ödemelidir’* dedi.”[809]

* Yine Ebû Ümâme radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kulağı kesik devesinin sırtında, ayaklarını üzengilere koymuş sesini halka duyurmak için bazen üzengiler üzerinde ayağa kalkıyor ve yüksek sesle (hutbe vererek),

‘Ey insanlar! Siz dinliyor musunuz?’ diyordu. Halktan bir kişi,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Bize neyi emrediyorsunuz?’ deyince Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Rabbinize ibadet edin. Beş vakit namazı kılın. Ramazan orucunu tutun. Başınıza geçen (mü’min) kimseye itaat edin ki rabbinizin cennetine girebilesiniz’ buyurdu.”[810]

* Abdurrahmân bin Muâz et-Teymî radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bize (Veda haccında) Mina’da hutbe okudu. Kulaklarımız öyle açıldı ki herkes yerindeyken onun sesini rahatça işitiyordu. Bize haccın nasıl yapılacağını öğretiyordu. Öyle ki cemrelere varıncaya kadar her şeyi öğretti. Oraya varınca baş ve şehadet parmaklarıyla işaret ederek:

‘Küçük taşları atınız’ buyurdu.

Sonra emretti de Muhacirler mescidin önüne, Ensar ise mescidin arkasına konuldu. Daha sonra da diğerleri yerleşti.”[811]

* Râfi bin Amr el-Müzenî radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben (Veda haccında) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi kuşluk vakti Mina'da hutbe okurken gördüm. Kendisi boz bir katıra binmişti. Ali radıyallahu anh da onun söylediklerini daha yüksek bir sesle halka iletiyordu. Halkın bir kısmı oturuyor bir kısmı da ayakta duruyordu."[812]

* Ebû Hurre er-Rekâşî yoluyla amcası radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben (Veda haccında) teşrik günlerinin ortasında Peygamber aleyhisselama yol açmak için devesinin yularından tutmuştum. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

'Ey insanlar! Siz hangi günde, hangi ayda ve hangi toprakta bulunduğunuzu biliyor musunuz?' diye sordu. Halk, 'Haram olan bir günde, haram olan bir ayda ve haram olan bir beldedeyiz' deyince Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

'İşte bu gününüz, bu ayınız, bu beldeniz nasıl haram ise canlarınız, mallarınız ve namuslarınız da Allah'a kavuşacağınız güne kadar birbirinize haramdır. Bundan sonra zulmetmeyin, zulmetmeyin, zulmetmeyin.

Bir Müslüman'ın malı, rızası dışında başkasına helal değildir. Cahiliye devrinden kalan kan, mal ve üstünlük davaları kıyamete kadar şu ayağımın altındadır. Kaldırdığım ilk kan davası, (amcamın oğlu) Rebîa bin Hâris bin Abdülmuttalib'in kanıdır. Cahiliye devrinin faizleri de kaldırılmıştır. Yüce Allah'ın hükümsüz kıldığı ilk faiz, (amcam) Abbâs bin Abdülmuttalib'in faizidir. Siz sadece anaparanızı alabilirsiniz. Böylece zulmetmemiş ve zulme de uğramamış olursunuz.

Zaman, yüce Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı ilk günkü şekline dönmüştür.'

Sonra da *'Gökleri ve yeri yarattığı gündeki yazısına göre Allah'ın katında ayların sayısı, oni kidir. Bunlardan dördü, haram (aylar)dır. İşte doğru din budur. O aylar içinde kendinize zulmetmeyin ve ortak/şirk koşanlar, sizinle nasıl topyekün savaşıyorlarsa siz de onlarla topyekün savaşın. Bilin ki Allah, buyruklarına karşı gelmekten sakınanlarla beraberdir'* (Tevbe suresi, 9/36) ayetini okudu.

Ardından şöyle buyurdu:

‘Ey insanlar! Benden sonra tekrar küfre dönerek birbirinizin boynunu vurmayın. Şeytan, namaz kılanların kendisine ibadet etmelerinden artık ümidini kesmiştir. Fakat sizi kışkırtarak birbirinize düşürmekten de hoşlanır. Kadınlar hakkında da Allah’tan korkun. Çünkü onlar, elinizin altında esirler gibidir. Kendilerini savunamazlar. Onların sizin üzerinizde hakları vardır. Yatağınızı başkasına çiğnetmemeleri ve sevmediğiniz kimseleri evinize almamaları da onların üzerinde sizin hakkınızdır. Eğer onlarda hırçınlık ve itaatsizlik görürseniz, nasihat edin. Yataklarınızı ayırın ve hafif bir şekilde ceza verin. Örfe uygun bir şekilde geçim ve giyinmeleri de size aittir. Siz onları Allah’ın emaneti alarak aldınız ve onları Allah’ın kelimesiyle helal kıldınız.

Şunu da bilin ki her kimde bir emanet varsa onu, güvenerek kendisine vermiş alan sahibine geri vermelidir.’ Sonra ellerini açarak *‘Tebliğ ettim mi? Tebliğ ettim mi? Tebliğ ettim mi?’* buyurdu ve *‘Burada olan, burada olmayana (benden işittiği şeyleri) ulaştırsın. Çünkü burada nice bulunmayan kimse vardır ki dinleyenlerden daha anlayışlıdır’* diye söyledi.

Hasan el-Basrî rahmetullahi aleyh,

‘Gerçekten de onların, (Peygamber aleyhisselamdan işittiği şeyleri) tebliğ ettikleri kimseler içerisinde onlardan daha çok faydalananlar olmuştur’ dedi.”[813]

* Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kulakları kesik devesinin sırtındayken Arafat’ta şu hutbeyi okudu ve *‘Bugünün hangi gün olduğunu biliyor musunuz? Bu ayın hangi ay ve bu memleketin hangi memleket olduğunu biliyor musunuz?’* buyurdu. Sahabeler,

‘Bu haram beldedir, haram aydır ve haram gündür’ dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

Dikkat ediniz, sizin mallarınız, kanlarınız birbirinize haramdır. Tıpkı bu ayınızın, bu beldenizin, bu gününüzün haram olması gibi. Şunu bilin ki ben sizden önce Kevser Havuzu’nun başına giderek orada sizi beklerim ve sizin çokluğunuzla ümmetlere karşı iftihar ederim. Sakın benim yüzümü kara çıkarmayınız. Ben bazı kimseleri kurtarırım. Bazı insanlar da benim elimden uzaklaştırılır.

‘Ey Rabbim! İşte bunlar benim arkadaşlarımdır’ derim. Bunun üzerine Allah da ‘Sen bilmiyorsun? Onlar, senden sonra ne kötülükler yaptılar’ der’ buyurdu.”[814]

8. Peygamber Aleyhisselamın Deccâl[815] Hakkında Verdiği Hutbesi

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz (bir gün) Veda haccından bahsediyorduk. Fakat bunun, Peygamber aleyhisselamın son haccı olduğunu ve bizden ayrılacağını düşünmüyorduk. Bir gün Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem hutbe okudu, Mesih Deccâl’den bahsederek şöyle buyurdu:

‘Allah’ın gönderdiği her peygamber, ümmetini Deccâl’den sakındırmıştır. Nûh aleyhisselam ve ondan sonra gelen peygamberler ümmetlerini, Deccâl’in vereceği kötülükten sakındırmışlardır. Ancak Deccâl’in hiçbir şeyi gizli değildir. Kesinlikle sizin için gizli olmayacaktır. Kesinlikle Rabbiniz tek gözlü değildir. (Fakat Deccâl tek gözlüdür).’’[816]

9. Peygamber Aleyhisselamın Sefîne Tarafından Rivayet Edilen Deccâl ile İlgili Hutbesi

Sefîne radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bize şöyle hutbe vererek şöyle buyurdu:

Benden önceki her peygamber, (ümmetini) Deccâl’den korkutmuştur. Deccâl’in sol gözü kördür. Sağ gözü üzerinde büyük bir et parçası gibi nasır vardır. İki gözünün arasında ‘kâfir’ kelimesi yazılmıştır. Onunla beraber iki vadi vardır: Birisi cennet, diğeri cehennemdir. Haddizatında onun cenneti cehennem, cehennemi de cennettir. Onunla beraber iki melek vardır. Onlar, peygamberlerden iki peygambere benzetilir. Birisi sağ, diğeri sol tarafındadır. Ve insanlar için bir fitne (deneme ve tecrübe)dirler. Deccâl,

‘Ben sizin rabbiniz değil miyim?’ dediğinde meleklerden birisi,

‘Yalan söyledin’ der. Fakat onun sesini sadece ikinci melek işitir, başka hiç kimse işitmez. İkinci melek de birinci meleğe,

‘Sen doğru söyledin’ der.

Fakat halk bu sesi işittiklerinde zannederler ki melek, Deccâl'i doğrulamıştır. Oysa bu, bir deneme ve fitnedir. Deccâl, yeryüzünde dolaşır ve Medine'ye kadar varır. Ona Medine'ye girme izni verilmeyince,

'Bu, o kişinin beldesidir' der.

Sonra yoluna devam eder, Şam bölgesine varır. Allah onu Efik denilen beldede Akabe'nin yanında helak eder."[817]

10. Peygamber Aleyhisselamın Deccâl Hakkında Verdiği Başka Bir Hutbesi

Cünâde bin Ebî Ümeyye el-Ezdî radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben ve ensardan bir kişi Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin sahabelerinden birinin yanına gidip:

'Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemden Deccâl hakkında duyduğun bir şeyi bize naklet' dedik. Şöyle dedi:

'Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) bize hutbe okuyarak şöyle buyurdu:

Sizi Deccâl hakkında uyarıyorum. Çünkü ümmetini Deccâl hakkında uyarmayan hiçbir peygamber yoktur.

Ey ümmetim! Deccâl, sizin aranızdan çıkacaktır. O kısa saçlı, esmer ve sol gözü kör bir adamdır. Yanında cennet ve cehennemi vardır. Onunla beraber ekmekten meydana gelen birkaç dağ ve sudan meydana gelen nehirler vardır. O, yağmur yağdırır. Fakat o, bitki yeşertemez. O sadece bir kişiyi öldürür. Fakat ondan başkasını öldüremez. O yeryüzünde kırk sabah kalacak, her şeye yetişecektir. Ancak dört mescide yaklaşamayacaktır: Mescid-i Haram, Medine mescidi (Mescid-i Nebî), Tûr-i Sinâ mescidi ve Mescid-i Aksâ. O, sizin için gizli kalmayacaktır. Çünkü sizin rabbiniz kör değildir."[818]

11. Peygamber Aleyhisselamın Deccâl Hakkında Verdiği Uzun Bir Hutbesi

Ebû Ümâme el-Bâhilî radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir gün bize bir hutbe okudu. Hutbesinin çoğu, Deccâl hakkındaydı. Hutbesini bitirinceye kadar Deccâl'den bahsetti. O gün bize söylediklerinin arasında şunlar vardır:

‘Allah’ın gönderdiği her peygamber, ümmetini Deccâlin şerrinden sakındırmıştır. Ben Peygamberlerin sonuncusuyum. Siz de ümmetlerin sonuncusunuz. O Deccâl, kesinlikle sizin aranızdan çıkacaktır. Eğer ben hayattayken Deccâl ortaya çıkarsa ben her Müslüman’ın vekili olarak onunla mücadele ederim ve onu sustururum. Eğer benden sonra sizin aranızdan çıkacak olursa her kişi kendi nefsinin koruyucusudur. Benden sonra her Müslüman’ın yardımcısı Allah’tır.

Deccâl, Irak ile Şam bölgesi arasında bulunan bir yoldan çıkacaktır. Bulunduğu yerin halkını bozmakla yetinmeyip sağa-sola askerlerini gönderecektir.

Ey Allah’ın kulları! Deccâl’in karşısında uyanık bulunun. Çünkü Deccâl, ‘Ben peygamberim’ diyecektir. Hâlbuki benden sonra peygamber yoktur.

İkinci kez: ‘Ben rabbinizim’ diyecektir. Hâlbuki siz, ölünceye kadar rabbinizi göremeyeceksiniz.

Bir de Deccâl’in iki gözünün arasında ‘kâfir’ kelimesi yazılıdır. O kelimeyi her mü’min okur.

Sizden her kim Deccâl ile karşı karşıya gelirse onun yüzüne tükürüp Kehf suresinin başlangıcındaki ayetleri okusun.

Deccâl, Ademoğulları’ndan birisine musallat olur. Onu öldürür, sonra diriltir. Ondan sonra hiç kimseye artık herhangi bir fenalık yapamaz.

Onun fitnesinden birisi de onun beraberinde cennet ve cehennem vardır. Onun ateşi cennet, cenneti de ateştir. Kim onun ateşine atılırsa iki gözünü kapatsın, Allah’a yalvarsın; o ateş o kimse için serinlik ve selamet olur. Ateşin, İbrâhîm’e serinlik ve selamet olması gibi.

Yine onun fitnesinden birisi de şudur: Bir kabilenin yanından geçer. O kabile ona iman eder, onu tasdik ederler. Onlar için dua eder de akşama kadar yağmur yağdırır ve yeryüzünde bolluk olur. Onların hayvanları her zamankinden daha semiz, daha iri ve memeleri sütle dolu olur.

Başka bir kabilenin yanından geçer. O kabile halkı onu inkâr eder, yalanlar. O da onlara beddua eder. Onların bütün hayvanları ölür.

Deccâl'in günleri kırk gündür. Bir günü bir sene kadar uzundur. İkinci günü bir ay, bir günü de bir hafta kadar uzundur. Bin günü de diğer günler gibidir. Onun günlerinin sonuncusu da serap gibidir. Kişi şehrin bir kapısındayken sabah olur, öteki kapıya varmadan akşam olur.'

Sahabeler,

'Ey Allah'ın Resûlü! Biz o kısa günlerde nasıl namaz kılalım?' diye sordular. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Uzun günlerde nasıl takdir ediyorsanız kısa günlerde de öylece takdir eder, namazlarınızı kılarsınız' buyurdu."[819]

12. Mekke ve Medine'ye Deccâl Giremez

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir gün minbere çıkıp *'Ey insanlar! Ben sizi gökten gelen bir haber için buraya çağırmış bulunuyorum'* buyurdu.

Sonra Deccâl'e casusluk yapan bir hayvandan bahsederek *'Deccâl kırk günde bütün yeryüzünü dolaşır. Yalnız Mekke ve Medine'ye giremez. Çünkü onların kapısında kılıcını çekmiş bekleyen birer melek beklemektedir. O melekler Deccâli şehre sokmazlar'* buyurdu."[820]

13. Peygamber Aleyhisselamın Güneş Tutulması ve Deccâl Hakkında Verdiği Bir Hutbesi

Basra halkından Sa'lebe bin Ibâd el-Abdî rahimehullah anlatıyor:

"Ben gün Semüre bin Cündüb radıyallahu anhın bir hutbesinde hazır bulundum. Hutbesinde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden bir hadis naklederek güneş tutulmasından bahsetti ve 'Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ikinci rekâtta teşehhüd için otururken güneş açıldı' dedi.

(Hadisin ravisi der ki) Sanıyorum, Semüre bin Cündüb şöyle dedi: Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem selam verip Allah'a hamd etti ve övgüde bulundu, kendisinin de Allah'ın kulu ve resûlü olduğuna şahitlik etti, sonra da *'Ey insanlar! Allah için doğru söyleyin. Eğer rabbimin risaletinden bir şeyi eksik tebliğ ettiğimi biliyorsanız bana söyleyin'* buyurdu. Bazı kimseler ayağa kalkarak,

‘Biz senin rabbinin risaletini/elçilik görevini tebliğ ettiğine şahitlik ederiz’ dediler. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ey insanlar! Bazıları güneşin tutulmasını, ayın tutulmasını ve yıldızların kaymasını; yeryüzünde büyük bir insanın öldüğüne yorarlar. Bu, yanlış bir inançtır. Bunlar, Allah’ın azametini gösteren alametlerdir. Allah, bunlarla tevbe etsinler diye kullarını dener.

Allah’a yemin ederim ki namaza başladığımdan beri dünya ve ahirette karşılaşacağınız her şeyi görüyorum.

Allah’a yemin ederim ki otuz tane yalancı ortaya çıkmadıkça kıyamet kopmaz. Bunların sonuncusu, sol gözü kör olan Deccâl’dir. -Kendisi ile Âişe’nin odası arasında oturan ensardan bir ihtiyarı kastederek- *Deccâl, aynen Ebu Tihyâ’ya benzer. Ortaya çıktığında “Allah” olduğunu iddia eder. Kim ona inanır, onu doğrular ve ona uyarsa yapmış olduğu bütün amelleri boşa gider. Kim de onu inkâr edip yalanlarsa geçmişteki günahlarından ötürü cezalandırılmaz.*

Deccâl, Harem ve Beytü’l-Makdis’den başka her şeyi ele geçirir. Müslümanlar’ı Beytü’l-Makdis’te kuşatır, Müslümanlar büyük sıkıntı ve zorluk çekerler. Sonra Allah onu helak eder ve öyle ki duvar veya ağaç: ‘Ey mü’min’ veya ‘Ey Müslüman! Bu adam, Yahudi’dir veya kâfirdir, gel onu öldür’ diye çağırır. Bu kargaşa böyle devam eder. Sonunda kafanızda birtakım sorular oluşur ve birbirinize: ‘Acaba Peygamberimiz bu hususta size bir şey söyledi mi?’ diye sorarsınız. Dağlar yerinden oynar. Sonra da canlılar ölür’ buyurdu’ dedi.

Daha sonra Semüre bin Cündüb’ün hutbesini bir kere daha dinledim. Yine aynı hadisi nakletti. (Bu hutbeden) bir harfi, ne öne aldı ne de geriye bıraktı.”[821]

14. Peygamber Aleyhisselamın Müseylimetü’l-Kezzâb[822] Hakkındaki Hutbesi

Ebû Bekre radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Müseylimetü’l-Kezzâb hakkında bir şey söylememişken sahabeler kendi aralarında (onun hakkında) konuşup sözü uzattılar. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (hutbe vermek üzere) minbere çıktı,

‘Hakkında sözü uzattığınız adam, kesinlikle yalancıdır ve kıyametten önce ortaya çıkacak otuz yalancıdan biridir. Hiçbir belde yoktur ki Mesih Deccâl’in korkusu oraya ulaşmamış olsun’ buyurdu.”[823]

15. Peygamber Aleyhisselamın Ye’cüc ve Me’cüc[824] Hakkında Verdiği Hutbesi

İbni Harmele -ki o da Hâlid bin Abdullah bin Harmele- yoluyla teyzesi anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) akrebin ısırmasından ötürü başını sıkıca bağlayıp (hutbe vererek),

‘Siz ‘düşman yoktur’ diyorsunuz. Hâlbuki Ye’cüc ile Me’cüc çıkıncaya kadar savaşacaksınız. Onların yüzleri geniştir. Gözleri küçücüktür. Saçları sarımtıraktır. Her tepeden, dereden akıp gelirler. Sanki onların yüzleri deri üzerine deri kaplanarak dövülen ve kılıçlara karşı kullanılan kalkanlar gibidir’ buyurdu.”[825]

16. Peygamber Aleyhisselamın Yerin Batması Hakkında Verdiği Hutbesi

Ka’kâa’nın hanımı Bükeyre radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Ben Mescid-i Nebevî’de kadınlara tahsis edilen sofrada oturuyordum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de hutbe okuyordu. Sol eliyle işaret ederek,

‘Ey insanlar! Siz şurada yerin battığını duyduğunuz zaman kıyamet kopmuş demektir’ diyordu.”[826]

17. Peygamber Aleyhisselamın Gıybetin[827] Kötülüğü Hakkında Verdiği Hutbesi

Berâ bin Âzib radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) bize evlerinde oturan genç kızlara işittirecek şekilde şöyle bir hutbe verdi:

Ey dilleriyle iman edip kalbine iman girmeyen kişiler! Sakın Müslümanlar'ın gıybetinde bulunmayın, onların gizli hâllerini araştırmayın. Müslüman kardeşinin gizli hâllerini ortaya çıkarmaya çalışan kimsenin Allah, gizli hâllerini ortaya çıkarır. Allah kimin içyüzünü insanlara göstermek isterse o, evinin ortasında dahi olsa Allah onu rezil eder."[828]

18. Peygamber Aleyhisselamın İyiliği Emretmek ve Kötülükten Sakındırmak Hakkında Verdiği Hutbesi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) odama geldi. O'nun yüzünden bir durumla karşı karşıya olduğunu anladım. Derken abdest aldı, hiç kimseyle konuşmadı. Ben odanın duvarına kendimi yapıştırdım ve dediklerini dinledim. Sonra (odanın bitişiğindeki Mescid-i Nebî'de) minbere çıktı, oturdu. Allah'a hamd etti, O'na övgüde bulundu, sonra da:

'Ey insanlar! Allah, 'Dua etmeden, benden bir şey istemeden ve yardım dilemeden önce iyiliği emrediniz ve münkerden nehyediniz ki dualarınızı kabul etmemezlik, isteklerinize karşılık vermemezlik ve yardım talebinize yardım etmemezlik etmeyeyim' buyuruyor' dedi, sonra başka bir şey söylemeden minberden indi."[829]

19. Peygamber Aleyhisselamın Kötü Ahlak Hakkında Verdiği Hutbesi

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) bize hutbe vererek:

'Zulümden sakınınız. Çünkü zulüm, kıyamet gününde üst üste karanlık olur. Sakın kötülük etmeyin ve kötü olmayın. Sakın hırslı olmayın. Çünkü sizden öncekiler hırs yüzünden helak olmuşlardır. Hırs, onları akrabalık bağlarını gözetmekten alıkoydu; onlar da gözetmediler. Onlara cimriliği emretti, onlar da cimrilik yaptılar. Onlara günaha dalmayı emretti, onlar da günaha daldılar' buyurdu. O sırada bir adam,

‘Ey Allah’ın Resûlü! İslam’ın hangi ibadeti daha üstündür?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Halkın senin elinden ve dilinden selamette kalmasıdır’ diye cevap verdi. Aynı veya başka bir kişi,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Hicretin hangisi daha üstündür?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Rabbinin sevmediği şeyleri terk etmen daha üstündür. Hicret de şehirlinin ve bedevinin hicreti olmak üzere iki çeşittir. Bedevinin hicreti; çağrıldığında gelmesi ve emredildiğinde itaat etmesidir. Şehirlinin hicreti ise hem daha zor hem de sevabı daha büyüktür’ buyurdu.”[830]

20. Peygamber Aleyhisselamın Şükür[831] Hakkında Verdiği Hutbesi

Nu’mân bin Beşîr radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, şu minberin veya şu direklerin üzerinde (hutbe vererek),

‘Az şeye şükretmeyen bir kimse çoğa da şükretmez. İnsanlara teşekkür etmeyen bir kimse Allah’a şükretmez. Allah’ın nimetlerinden bahsetmek şükürdür. Onu terk etmek de nankörlüktür. Cemaat rahmet, ayrılık azaptır’ buyurdu.”[832]

21. Peygamber Aleyhisselamın Hayâ[833] ve Dünyadan Yüz Çevirmek Hakkında Verdiği Hutbesi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, (bir gün hutbe vererek) minber üzerindeydi. Sahabeleri de etrafını çevirmişti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ey insanlar! Allah’tan gereği gibi hayâ edin’ buyurdu. Sahabeden biri, ‘Biz Allah’tan hayâ ediyoruz’ deyince Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Sizlerden kim Allah’tan hayâ ediyorsa ölümü unutarak bir gece bile geçirmesin. Karnını, kafasını ve diğer azalarını haramdan korusun. Ölümü ve çürümeyi hatırlasın. Dünya süsünü terk etsin’ buyurdu.”[834]

22. Peygamber Aleyhisselamın Haşr[835] Hakkında Verdiği Hutbesi

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben (bir gün) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin minberin üzerinde şöyle hutbe okuduğunu dinledim. *'Sizler yalın ayak, çıplak ve sünnetsiz* -(başka bir rivayette) yaya- *olarak Allah'a kesinlikle kavuşacaksınız'* buyurdu.

Konuyla ilgili diğer bir rivayet ise şöyledir: "Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) içimizde vaaz vermek üzere ayağa kalkıp şöyle buyurdu:

'Ey insanlar! Sizler yalın ayak, çıplak ve sünnetsiz bir şekilde Allah'ın huzurunda haşrolunacaksınız. Yüce Allah, ***'O dehşet günü gökleri, yazılı kâğıt tomarlarını dürer gibi düreriz. Yaratmaya başlamadan önceki hâle döndürürüz. Sözümüz sözdür; biz bunu mutlaka yapacağız'*** (Enbiyâ suresi, 21/104) *buyuruyor.*

Şunu bilin ki mahlûklar içinde ilk giydirilen kişi, İbrâhîm'dir. Benim ümmetimden bazı kimseler, (kıyamet günü) getirilip sol tarafa ayrılacaktır. Ben,

'Ey Rabbim! Bunlar, benim ashabımdır' diyeceğim. Rabbim bana,

'Onların senden sonra neler uydurduklarını bilmezsin' der.

Ben de Allah'ın salih kulu İsâ'nın dediği gibi şöyle derim:

'Ben onlara, 'Benim ve sizin rabbiniz olan Allah'a kulluk edin' diye senin bana emretmiş olduğundan başka bir şey söylemedim. Ben onların içinde olduğum sürece onları kolladım. Fakat sen beni vefat ettirince onları gözetleyen (yalnız) sen oldun. Sen her şeyi görensin.' (Mâide suresi, 5/117)

Allah Teâlâ, *'Sen onlardan ayrıldıktan sonra onlar topuklarının üzerinde geri döndüler* -başka bir rivayette ise *'Onlar, benden uzak olsunlar. Benden uzak olsunlar. Benden uzak olsunlar' derim'* ziyadesi vardır."[836]

23. Peygamber Aleyhisselamın Akrabalığının Faydalı Olduğuna Dair Verdiği Hutbesi

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin minberin üzerinde şöyle dediğini işittim:

‘Bazı kimselere ne oluyor ki ‘Peygamber aleyhisselamın akrabalığı kıyamet gününde yarar sağlamaz’ diyorlar. Allah’a yemin ederim ki benim akrabalığım hem dünyada hem de ahirette yarar sağlar. Ey insanlar! Ben kıyamet günü Kevser havuzunun başında sizin için rehberim. Bazı kimseler,

‘Ey Allah’ın Resûlü, ben falan oğlu falanım’ derler. Ben, ‘Ben sizin nesebinizi bilirim. Fakat siz benden sonra bazı ayetler icat ettiniz ve gerisin geriye döndünüz’ derim.’[837]

24. Peygamber Aleyhisselamın Vali ve İdareciler Hakkında Verdiği Hutbesi

Ebû Humeyd es-Sâidî radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir adamı zekât memuru tayin etti. Adam, zekât görevi işini bitirdikten sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme gelip ‘Ey Allah’ın Resûlü! Şu mal sizindir. Şu mal da bana hediye edilmiş bir maldır’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (adamın bu tavrına) öfkelenerek,

‘Eğer sen anne ve babanın evinde otursaydın bu mallar sana yine de hediye edilir miydi?’ buyurdu.

Akşam namazından sonra (hutbe vermek üzere) ayağa kalkıp kelime-i şahadet getirdi. Allah’a layık olduğu şekilde hamd etti ve O’na övgüde bulundu, sonra da:

‘Ey insanlar! Memur tayin ettiğim bazı kimseler geliyor. Bize: ‘Bu mal sizin, şu mal da bana hediye edildi’ diyorlar. Eğer onlar, anne ve babalarının evinde otursalardı bu mallar yine de ona hediye verilir miydi, verilmez miydi diye beklemiyorlar. Muhammed’in canını elinde tutan Allah’a yemin ederim ki kim, bu (zekât) malına hainlik ederse aldığı şeyi kıyamet günü boynuna dolanmış olarak getirir. Eğer aldığı deve ise getirirken kükreyecek, inek ise böğürecek, koyun ise meleyecek. Tebliğ ettim mi?’ buyurdu.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem koltuk altları görünecek kadar ellerini kaldırdı. Bunu Zeyd bin Sâbit radıyallahu anh da benimle birlikte dinledi. İstiyorsanız ona da sorabilirsiniz.”[838]

25. Peygamber Aleyhisselamın Ensar Hakkında Verdiği Hutbesi

Ebû Katâde radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben (bir gün) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin minber üzerinde Ensar için şöyle bir hutbe okuduğunu dinledim. O,

‘Diğer insanlar, benim dış elbisem gibiyse ensar da benim iç elbiselerim gibidir. Diğer insanlar, bir vadiye ve ensar da (başka) bir vadiye yönelse ben ensarın (yöneldiği) vadiye yönelirim. Eğer hicret (durumum) olmasaydı ben de Ensardan bir kişi olurdum. Kim Ensarın başına geçerse onların iyilik yapanlarına iyilik yapsın. Onlardan kötülük yapanların da suçunu affetsin. Kim onları korkutursa -iki tarafında bulunanları işaret ederek- *şu iki adam arasındaki kişiyi korkutmuş olur’* buyurdu.”[839]

* Abdullah bin Kâ’b bin Mâlik el-Ensârî radıyallahu anh anlatıyor:

“Babam bana Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin bazı sahabelerinin kendisine şu haberi verdiğini söyledi:

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir gün başı sarılı olarak çıktı ve (hutbe vererek),

‘Ey muhacirler! Siz durmadan çoğalırsınız. Ensar ise bugünkü sayılarını muhafaza eder, hiç artmazlar. Ensa, benim sığındığım ve sırrımı paylaştığım insanlardır. Ensarın iyilik yapanlarına iyilik yapınız, kötülük yapanlarından da vazgeçiniz, affediniz’ buyurdu.”[840]

26. Peygamber Aleyhisselamın Verdiği Çeşitli Hutbeleri

Âmir bin Rebîa yoluyla babası Rebîa[841] anlatıyor:

“Ben (bir gün) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle hutbe okuduğunu dinledim:

Kim benim üzerime bir salavat getirirse salavat getirdiği müddetçe melekler de ona salavat okurlar. Artık isteyen çok, isteyen az salavat okusun.”[842]

* Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"(Bir gün) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin benzerini işitmediğim bir hutbe okudu ve şöyle dedi:

Eğer bildiklerimi siz bilmiş olsaydınız kesinlikle az güler, çok ağlardınız. Bunu işitir işitmez ashab-ı kiram yüzlerini kapadılar, hıçkıra hıçkıra ağladılar."[843]

* Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir hutbe okuyup (hutbesinde), *'Kim Rabbine suçlu olarak gelirse onun için cehennem vardır; orada ne ölür ne de yaşar'* (Tâhâ suresi, 20/74) ayetini okudu ve:

'Cehennemin esas halkı orada ne ölür ne de yaşar. Fakat cehennemin esas halkı olmadığı hâlde orada bulunanlara ateş dokunur. Fakat şefaat sahipleri şefaat ederek onları kurtarır. Böylece cehennemden çıkarılıp 'Hayât' veya 'Hayevân' denilen bir nehre götürülürler. Orada nehir kenarında biten otlar gibi yeniden taze bir vücuda sahip olurlar' buyurdu."[844]

* Ebû Züheyr es-Sekafî radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir hutbesinde,

'Ey insanlar! Sizler, cennetlikler ile cehennemlikleri veya hayırlılarınız ile şerlilerinizi birbirinden ayırt edebilirsiniz' buyurdu. Bu esnada bir kişi,

'Ey Allah'ın Resûlü! Bunu neyle ayırt edeceğiz?' diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Birbiriniz hakkında söylediğiniz iyi ve kötü sözlerden. Çünkü siz, birbirinizin şahitlerisiniz'* buyurdu."[845]

* Abdullah bin Sa'lebe yoluyla babası Sa'lebe bin Suayr radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) hutbe vermek üzere ayağa kalktı. Herkesin ya bir sa' ölçek arpa veya bir sa' ölçek hurma fıtır sadakası olarak vermesini emretti ya da *'Küçüklerin de büyüklerin de hürlerin de kölelerin de fitresi vardır'* buyurdu."[846]

27. Peygamber Aleyhisselamın Tebük Savaşında Verdiği Özlü Hutbesi

Ukbe bin Âmir el-Cühenî radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz, Tebük Savaşına katıldık. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Tebük’e bir gecelik mesafe kaldığında bir yerde istirahata çekildi. Güneş bir mızrak kadar yükselinceye kadar uykudan uyanmadı. Uyandıktan sonra *‘Ey Bilâl! Sana, şafağı gözle demedim mi?’* buyurdu. Bilâl radıyallahu anh,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Sizi uyutan şey beni de uyuttu’ dedi.

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem hareket emrini verdi. Biraz gittikten sonra sabah namazını kıldı. Allah’a hamd etti ve O’na övgüde bulundu, sonra da şöyle buyurdu:

Ey insanlar! Sözlerin en doğrusu Allah’ın kitabıdır. Kulpların en sağlamı takvadır. Dinlerin en hayırlısı İbrâhîm’in dinidir. Sünnetlerin en hayırlısı Muhammed’in sünnetidir. Sözlerin en güzeli Allah’ın zikridir. Kıssaların en güzeli Kur’an’dır. Amellerin en hayırlısı farz olanlardır. Şerlerin en kötüsü sonradan icat edilen bid’atlardır. Hidayetin en güzeli peygamberlerin hidayetidir. Ölümün en güzeli şehidlerin ölümüdür. Körlüğün en kötüsü hidayetten sonra sapıklığa düşmektir. İlmin en güzeli faydalı olanıdır. Hidayetin en güzeli emirlere uyulanıdır. Körlüğün en kötüsü kalp körlüğüdür.

Veren el, alan elden üstündür. Az olup hidayet eden mal, çok olup azdıran maldan daha iyidir. En kötü şey, ölürken mazeret göstermektir. Pişmanlığın en kötüsü, kıyamet günü duyulan pişmanlıktır. Bazı kimseler namazı, vaktin sonunda kılar. Bazısı da Allah'ı az anar. Hataların en büyüğü, yalan söylemektir. Zenginliğin hayırlısı, kalp zenginliğidir. Azıkların hayırlısı, takvadır. Hikmetin başı, Allah korkusudur. Kalpteki şeylerin en hayırlısı, kesin inançtır. Şüphe ve kararsızlık, küfürdendir. Ölüler için yüksek sesle ağlayıp dövünmek, cahiliye âdetlerindendir. Ganimet malına hıyanet etmek, cehennemden ateş almaktır. Altın ve gümüşü biriktirip zekâtını vermemek, deriyi cehennem ateşiyle dağlamaktır. Şiir, İblis'in çalgılarındandır. İçki, kötülüklerin anasıdır. (Kötü, ahlaksız) kadınlar, şeytanın tuzaklarıdır. Gençlik, deliliğin bir çeşididir. Kazançların en kötüsü, faizdir. Yiyeceklerin en kötüsü, yetim malı yemektir. Bahtiyar, başkasından ders alandır. Bahtsız ise annesinin karnında bahtsızdır. Sonunda hepiniz dört arşınlık bir yere gireceksiniz. Bütün işler, sonuçlarıyla ölçülür. Önemli olan, amelin sonudur. Haber yayanların en kötüsü, yalan haber yayanlardır. Gelmesi muhakkak olan bir şey, uzak da olsa yakındır. Mü'min kimseye küfretmek, fasıklıktır. Mü'mini mü'min olduğu için öldürmek, küfürdür. Bir mü'minin gıybetini yapmak, Allah'a karşı gelmektir. Müminin malı da kanı kadar haramdır. Kim kötü bir iş için Allah adıyla yemin ederse Allah onu yalancı çıkarır. Bağışlayanları, Allah da bağışlar. Öfkesini yutanlara, Allah ecir verir. Belalara sabredenlerin kaybını, Allah doldurur. Dedikodulara kulak verenleri, Allah rezil eder. Sabredenlerin sevabını, Allah fazlasıyla verir. Allah'a karşı gelenleri Allah cezalandırır.

Allah'ım! Beni ve ümmetimi affet. Allah'ım! Beni ve ümmetimi affet. Allah'ım! Beni ve ümmetimi affet. Bana ve size Allah'tan mağfiret dilerim."[847]

28. Peygamber Aleyhisselamın Diğer Bir Özlü Hutbesi

İyâd bin Hımâr el-Mücâşî radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir hutbesinde,

'Rabbim bana kesinlikle emretti ki size, bana bugün öğretilenlerden bilmediklerinizi öğreteyim. Rabbim şöyle buyuruyor:

Kullarıma verdiğim her mal helaldir. Ben kullarımın tamamını batıldan hakka gelecek şekilde yarattım. Şeytanlar onları sonradan dinlerinden saptırdılar. Onlara helal kıldıklarımı haram kıldılar.

Şeytan onlara, benim herhangi bir delil indirmediğim şeyleri bana ortak koşmayı emretti. Allah yeryüzündeki insanlara bakıp -Arap ve Arap olmayanlara- ehl-i kitap kalıntılarından başka herkese gazap etmiş, bana da 'Ben seni denemek, başkalarını da seninle denemek için gönderdim. Sana su ile silinmeyen, uykuda ve uyanıkken hafızanda olan bir kitap verdim' buyurdu. Allah bu kitabı bana indirdikten sonra Kureyşliler'i yakmamı emretti. Ben, 'Allah'ım! Eğer böyle bir şey yaparsam başımı ezer, ekmek parçası gibi yaparlar' dedim. Allah,

'Onlar seni nasıl yurdundan çıkardılarsa sen de onları çıkar. Onlara savaş aç, Biz sana yardım edelim. O yolda harca, masrafını karşılayayım. Onlara asker gönder, biz onun beş katını göndeririz. Sana isyan edenlere karşı sana itaat edenleri kullanarak onları sindir. Cennetlikler; adaletli, başarılı kılınmış ve muhtaçlardan yardımını esirgemeyenler olmak üzere üç gruptur. Cehennemlikler ise beş gruptur:

1- Kendisini uygun olmayan davranışlardan alıkoyacak akla sahip olmayanlar.

2- Çocuk ve mal istemeyen aranızdaki taklitçiler.

3- Her şeye heveslenen ve en küçük bir şeye göz dikenler.

4- Malınıza ve ailenize sabah akşam hile düşünenler.

5- Kötü ahlaklı, cimri ve yalancılar" buyurdu."[848]

29. Peygamber Aleyhisselamın Ebû Saîd el-Hudrî'den Rivayet Edilen Özlü Bir Hutbesi

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) ikindi namazını kıldı, sonra ayağa kalkıp bize bir hutbe okudu. (Bu hutbede) kıyamete kadar olan hiçbir şey bırakmadı ki bize ondan bahsetmesin. Bu hutbeyi sahabeler ezberletmiştir, unutanlar da unutmuştur. O hutbenin bazı parçaları şunlardır:

‘Ey insanlar! Dünya yemyeşildir, tatlıdır. Allah dünyada sizi halife kılacaktır. Nasıl amel edeceğinize bakacaktır. O hâlde dünyadan kaçınınız. (Ahlaksız, kötü) kadınlardan kaçınınız. Çünkü İsrailoğulları’nın ilk fitnesi, (ahlaksız kötü) kadınlar hususunda olmuştur.

Ey insanlar! Âdemoğulları değişik tabakalardan yaratılmıştır. Kimisi mü’min olarak yaşar, mü’min olarak ölür. Kimisi kâfir olarak doğar, kâfir olarak yaşar, kâfir olarak ölür. Kimisi mü’min olarak doğar, mü’min olarak yaşar fakat kâfir olarak ölür. Kimisi kâfir olarak yaşar fakat mü’min olarak ölür.

Ey insanlar! Öfke, Âdemoğlu’nun karnında tutuşturulan bir ateş korudur. Bakmaz mısınız; insan öfkeli olduğunda kıpkızıl oluyor, damarları şişiyor. O hâlde herhangi biriniz öfkelenirse derhâl otursun.

Dikkat ediniz ki insanların en hayırlısı; geç öfkelenen ve öfkesi çabuk geçen kimsedir. En şerlisi ise çabuk öfkelenen fakat geç vazgeçendir. Öyleyse geç öfkelenen ve öfkesi geç geçen kimse ile çabuk öfkelenen ve öfkesi çabuk geçen kimse orta vasıflı kimselerdir.

Ey insanlar! Tüccarların en hayırlısı, alacak ve vereceklerini en güzel şekilde yerine getirenlerdir. En şerlisi de alacağı ve vereceği kötü olandır. Eğer ödeyişi güzel, isteyişi kötü veya ödeyişi kötü, isteyişi güzel olursa o kimse orta vasıflıdır.

Ey insanlar! Bütün zalimlerin kıyamette, yaptığı zulme göre bir bayrağı vardır. Kuşkusuz zulmün en büyüğü, devlet başkanlarının zulmüdür.

Ey insanlar! Korku, bildiğiniz bir şeyi söylemekten sizi alıkoymasın. Kuşkusuz ki cihadın en üstünü, zalim bir sultana karşı doğruyu söylemektir. Ey insanlar! Dünyanın geçen kısmı yanında kalan kısmı; içinde bulunduğumuz günün geçen kısmı yanında kalan kısmı kadardır.”[849]

30. Peygamber Aleyhisselamın Son Hutbesi

Muâviye bin Ebî Süfyân radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün),

‘Çeşitli kuyulardan getirilmiş sudan yedi kırba üzerime dökün. Belki biraz hafiflik hissederim de çıkıp halka vasiyette bulunurum’ buyurdu.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem başını sımsıkı bağladığı bir bez parçasıyla minbere çıktı. Allah'a hamd etti ve övgüde bulundu, sonra da *'Allah'ın kullarından bir kul, dünya ile Allah katındaki nimetler arasında muhayyer bırakılmıştır. O kul da Allah'ın katındaki nimetleri tercih etmiştir'* buyurdu.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin bu hutbesinin manasını Ebû Bekir'den başka hiçbir sahabe anlamadı. Ebû Bekir radıyallahu anh ağlayarak *'Babalarımızı, analarımızı ve çocuklarımızı sana feda ederiz (ey Allah'ın Resûlü!)'* dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Yerinde dur! Benim yanımda dostluk ve yardım bakımından insanların en üstünü, Ebû Kuhâfe'nin oğlu (Ebû Bekir')dir. Mescide açılan kapılara bakın. Ebû Bekir'in kapısından başka bütün kapıları kapatın. Çünkü ben Ebû Bekir'in üzerinde bir nur gördüm' buyurdu."[850]

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir konuşmasında hutbe vererek *'Allah bir kulunu dünya ile Allah'ın katında bulunan nimetler arasında muhayyer bırakmıştır. O kul da Allah'ın katındakini seçti'* buyurdu.

Bunun üzerine Ebû Bekir radıyallahu anh ağladı. Biz Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem herhangi bir kuldan bahsediyor sanarak Ebû Bekir'in ağlamasına hayret ettik. Meğerse muhayyer bırakılan kul, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem imiş. Ebû Bekir radıyallahu anh bunu anlamış fakat biz anlamamıştık. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Sohbetinde ve malında benim için insanların en emin olanı Ebû Bekir'dir. Eğer Rabbimden başka bir dost edinseydim kesinlikle Ebû Bekir'i dost edinirdim. Fakat İslam dostluğu ve sevgisi vardır. Mescide açılan bütün kapıları kapatın. Yalnız Ebû Bekir'in kapısı açık kalsın' buyurdu."[851]

* Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem öleceği hastalığında siyah bir bez ile başını bağladığı hâlde çıktı. Başına siyah bir sarık sarmış ve ucunu omuzları arasına sarkıtmıştı. Minbere çıkıp oturdu, diye devam edip yukardaki hadis gibi devam ediyor. Ancak Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin Ensar hakkında tavsiyede bulunduğu ve bu hutbenin Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin son hutbesi olduğu ve Peygamber aleyhisselamın bir daha mescide çıkamadığı da kaydedilmiştir.”[852]

* Abdurrahmân bin Kâ’b bin Mâlik -babası Kâ’b bin Mâlik radıyallahu anh- Tevbe suresi, 117-119 ayetleriyle tevbesi kabul edilen üç kişiden birisidir- yoluyla babası Kâ’b bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem halka hutbe vermek üzere ayağa kalktı. Allah’a hamd etti ve övgüde bulundu. Uhud savaşı günü şehid olanlar için istiğfar etti. Sonra da:

‘Ey muhacir topluluğu! Sizler artırıyorsunuz. Ensar ise çoğalmıyor. Ensar benim sığındığım sığınağımdır. Onların iyi kimselerine ikramda bulunun. Kusur işleyenlerini de affedin. Onlar görevlerini yerine getirdiler. Bizim onlara karşı görevlerimiz kaldı’ buyurdu.”[853]

31. Peygamber Aleyhisselamın Sabah Namazından Akşam Namazına Kadar Devam Eden Hutbesi

Ebû Zeyd el-Ensârî radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) sabah namazını kıldırdı. Öğleye kadar bize hutbe okudu. Sonra minberden indi, öğle namazını kıldırdı. Sonra ikindiye kadar bize vaaz ve nasihat etti. İkindi olunca minberden inerek ikindi namazını kıldırdı. Sonra minbere çıktı, akşam namazına kadar hutbe okudu. Bize bütün olacakları haber verdi. Bizim en iyi bilenimiz, o hutbeyi en fazla öğrenendir.”[854]

32. Peygamber Aleyhisselamın Hutbe Okurken Durumu

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem halka hutbe okuduğu zaman gözleri kıpkırmızı kesiliyor, sesini yükseltiyor, öfkesi şiddetleniyordu. Sanki sabah-akşam memleket basacak bir düşman ordusundan korkuyordu. *‘Ben ve kıyamet, şu iki parmak gibiyiz’* derdi.

Sonra da *'İrşadın en güzeli Muhammed'in irşadıdır. İşlerin en şerlisi sonradan ortaya çıkarılan işlerdir. Her bidat sapıklıktır. Kim ki bir mal, servet terk edip ölürse o servet onun aile fertlerinindir. Kim de ölürken bir borç veya bakıma muhtaç çocuk bırakırsa onun borcu veya çocuklarının bakımı bana aittir'* buyururdu."[855]

B. PEYGAMBER ALEYHİSSELAMIN HALİFESİ HZ. EBÛ BEKİR'İN HUTBELERİ

1. Hz. Ebû Bekir'in Takva ve Ahiret için Çalışmakla İlgili Verdiği Hutbe

Abdullah bin Ukeym rahimehullah anlatıyor:

"Ebû Bekir radıyallahu anh bize bir hutbe okuyarak şunları söyledi:

Size Allah'tan korkmanızı (yani takvalı olmanızı) ve Allah'a gereği şekilde hamd etmenizi ve övgüde bulunmanızı, her zaman ümit ve korku arasında bulunmanızı ve isteklerinizi ısrarla Allah'tan istemenizi tavsiye ederim. Çünkü Allah, Zekeriyyâ ve ailesini överken 'Gerçekten onlar, hayır işlere koşarlar. Umarak ve korkarak bize dua ederlerdi, bize gönülden bağlıydılar' (Enbiyâ suresi, 21/90) *buyurmuştur.*

Sonra ey Allah'ın kulları! Bilmiş olunuz ki Allah, üzerinizdeki hakkına karşılık sizi rehin almış; bu hususta sizden kesin söz almıştır. Sizden geçici ve az olanı, kalıcı/baki ve çok olan ile satın almıştır. Allah'ın kitabı aranızda bulunmaktadır. Onun acayiplikleri bitmez, tükenmez, nuru sönmez. Onun sözünü tasdik ediniz, onun kitabından nasihat alınız. Karanlık bir gün için kendinize gören bir göz hazırlayın. Çünkü o, sizi ancak kulluk için yaratmıştır. Size 'kirâmen-kâtibin' denilen melekleri, değerli yazıcılar olarak gözetleyici kılmıştır.

Sonra ey Allah'ın kulları! Biliniz ki siz ne zaman sona ereceğini bilmediğiniz bir ömür süresi içinde yaşıyorsunuz. Eğer ecelinizin Allah için amel ederken bitmesini istiyorsanız bunu yapınız. Allah'ın yardımı olmazsa bunu yapamazsınız. Öyleyse eceliniz gelmeden ve kötü amelinizle karşılaşmadan önce Allah yolunda yarışınız. Çünkü bazıları bu fırsatlarını başkalarına bırakmış ve kendilerini unutmuştur. Sizi böyle davranmaktan sakındırıyorum. Kurtuluşa süratle gidiniz, kurtuluşa süratle gidiniz. Kurtulunuz, kurtulunuz. Kesinlikle sizin arkanızdan çok hızlı gelen ve sizi yakalamak isteyen bir düşman vardır."[856]

2. Hz. Ebû Bekir'in Çeşitli Hutbeleri

Hz. Ebû Bekir radıyallahu anh anlatıyor:

"Ebû Bekir radıyallahu anh (bir gün hutbe vermek üzere) minbere çıktı ve ağlayarak 'Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem geçen sene bu minber üzerinde hutbeye çıktı. Sonra ağladı ve *'Allah'tan sağlıklı olmayı isteyin. Çünkü imandan sonra sağlıktan daha büyük bir nimet verilmemiştir'* buyurdu' dedi."[857]

* Evs anlatıyor:

"Ebû Bekir radıyallahu anh (bir gün) bize hutbe okuyup 'Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem geçen sene benim şu anda oturduğum yerde oturdu ve *'Allah'tan sağlıklı olmayı isteyiniz. Çünkü hiç kimseye imandan sonra sağlıklı olmaktan daha üstün bir şey verilmemiştir. Doğruluktan ayrılmayınız. Çünkü doğruluk, bir (iyilik) ile beraberdir. Bunların ikisi de cennettedir. Yalandan kaçınınız. Çünkü yalan, fücurla beraberdir. Onların ikisi de ateştedir. Birbirinizi kıskanmayınız. Birbirinize buğzetmeyiniz. Aranızda akrabalık bağını kesmeyiniz. Birbirinize sırtınızı çevirmeyiniz. Ey Allah'ın kulları! Allah'ın emrettiği şekilde kardeş olunuz'* buyurdu' dedi."[858]

C. HZ. ÖMER'İN HUTBELERİ

1. Hz. Ömer'in İdareciler ve Halkı Tanıması Hakkında Verdiği Hutbesi

Ebû Firâs rahimehullah dedi ki:

“Ömer radıyallahu anh bir hutbesinde,

‘Ey insanlar! Peygamber aleyhisselamın aramızda bulunduğu ve vahyin inmeye devam ettiği zamanlarda Yüce Allah sizin hâlinizi bildiriyordu. Böylece biz de sizleri tanımış oluyorduk. Ancak bugün Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem gitti ve vahiy de kesildi. Bundan dolayı sizi söylediklerinizle ve yaptıklarınızla tanıyoruz... İçinizden kim açıkça hayır ve iyilikler yaparsa onu iyi birisi olarak tanır ve severiz. Kimin de kötülükler yaptığını görürsek onu da kötü olarak tanır ve kendisine buğzederiz. Biz ancak zahire göre hüküm veririz. İç âleminizse sizinle rabbiniz arasındadır. Ben daha önceleri her Kur’an okuyanın bunu, Allah’ın rızasını kazanabilmek için yaptığını zannediyordum. Ancak son zamanlarda görüyorum ki bazı kimseler, insanlar arasında bir mevki edinmek ya da çıkar sağlamak için okumaktadır. Kur’an okurken Allah’ın rızasını gözetiniz ve diğer amellerinizde de O’nun rızasını kazanmaya çalışınız.

Ey insanlar! Şunu biliniz ki ben valilerinizi, idarecilerinizi; sizi kamçılasınlar ve mallarınızı ellerinizden alsınlar diye değil size dininizi ve sünneti öğretmek için gönderiyorum. Onlardan bunun aksini yapanları bana şikâyet ediniz. Canımı elinde tutan Allah’a yemin ederim ki hiç vakit kaybetmeksizin ondan intikam alırım.

Ey yöneticiler! Müslümanlar’ı dövmeyiniz; Çünkü izzet-i nefislerini rencide etmiş olursunuz. Fitneye düşüp ahlaklarının bozulmaması için Müslüman askerleri sınır boylarında fazla tutmayınız. Haklarını vermemezlik etmeyiniz ki sonra onları kâfirlerin eline düşürmüş olursunuz. Zayi olmamaları için onları ormanlık bölgelerde konaklandırmayınız’ dedi.”[859]

2. Hz. Ömer’in Bir Hutbe Vererek Müslümanlar’a Fazla Mehir Vermeyi ve Savaşta Öldürülenlere “Şehid Oldu” Demeyi Yasaklaması

Ebu’l-Acfâ rahimehullah anlatıyor:

“Ömer radıyallahu anh bir gün bir hutbe vererek,

‘Ey Müslümanlar! Kadınlara verilen mehirde aşırıya kaçmayınız. Çünkü mehrin çokluğu, dünyada bir şeref ve Allah katında bir takva olsaydı bunu hepinizden önce Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yapardı. O, hiçbir hanımı ya da kızı için on iki ukiyye gümüşten fazla mehir vermemiş ya da almamıştır. Kadınlara fazla mal ve mehir verdiğinizde kalbinizde onlara karşı bir düşmanlık uyanır. Bir zaman gelir ki kadın da ‘Kırba ipine varıncaya kadar benimdir’ der.

Ey insanlar! Gazada ölen bir kişi için *‘Filanca adam şehid oldu!’* ya da *‘Falanca kişi şehid edildi!’* demeyiniz! Çünkü belki de o adamın gayesi ticaret yapmaktı ve bunun için de bineğinin terkisini altın veya gümüşle doldurmuştu. Savaşta öldürülenler için Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin de buyurduğu gibi *‘Kim Allah yolunda öldürülür veya ölürse o cennettedir’* deyiniz’ dedi.”[860]

3. Hz. Ömer’in Câbiye’de Bir Hutbe Vererek Peygamber Aleyhisselamın Bir Hadisini Nakletmesi

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Ömer radıyallahu anh, Câbiye’de bir hutbe vererek şöyle dedi:

‘Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, bir gün benim şu anda aranızda durup size hitap ettiğim gibi durup biz sahabelerine,

‘Müslümanlar’a; ashabım, tâbiîn (ashabdan sonrakiler) ve tebe-i tâbiîn (yani tâbiîni takip edenler) hakkında hayrı tavsiye ediyorum. Tebe-i tâbiînden sonra yalancılık yayılacaktır. Öyle ki kişi, kendisinden şahitlik yapması istenilmediği hâlde kalkıp şahitlik yapacaktır. İçinizden kim cennetin ortasında bir yer edinmek istiyorsa (İslam) toplumundan (inanç noktasında) ayrılmasın.

Biliniz ki şeytan, her zaman için tek kalan kişinin yanındadır. Şeytan, tek kalan kişiye oranla iki kişiye daha uzaktır. Sakın herhangi birisi, (nikâhı düşmeyen yabancı) bir kadınla baş başa kalmasın. Çünkü üçüncünüz, muhakkak şeytandır. Sevaplarından ve iyiliklerinden sevinç, günahlarından da üzüntü duyan kimse mü’mindir’ buyurdu.”[861]

4. Hz. Ömer’in Çeşitli Hutbeleri

Saîd bin Müseyyeb rahimehullah anlatıyor:

“Ömer radıyallahu anh, Mina’dan Mekke’ye dönerken Ebtah denilen yerde devesini çöktürdü. Sonra (devesinden) inerek taşlardan bir küme yaptı ve kaftanını çıkarıp onun üzerine attı. Daha sonra da buraya sırtüstü yatıp ellerini göğe doğru kaldırarak,

‘Rabbim! Artık yaşım geçti. İhtiyarladım ve kuvvetten düştüm. İdare ettiğim insanların sayısı da artmıştır. Bir haksızlığa neden olmadan ya da bir kusur işlemeden beni katına al’ diye dua etti.

Daha sonra Medine’ye döndüğünde orada bir hutbe vererek ‘Ey insanlar! Farzlar sizlere bildirilmiş, sünnetler de sizin için konulmuştur. Sizler apaçık ve dosdoğru bir yol üzerine bırakıldınız’ buyurdu.

Bunları söyledikten sonra sağ elini sol eline vurarak ‘Ancak insanları sağa-sola saptırmanız müstesnadır’ buyurdu. Daha sonra da sözlerine devamla,

‘Sakın recm ayetinden dolayı helak olmayınız. Sizden herhangi birisi ‘Allah’ın kitabında zina için yalnızca bir had cezası vardır. İkincisini (yani recmi) onda göremiyoruz’ demesin. Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin recm cezasını uyguladığını bizzat gördüm. Ondan sonra bunu biz (Ebû Bekir ile ben) de uyguladık. Allah’a yemin ederim ki insanların, ‘Ömer, Allah’ın kitabına onda olmayan yeni ayetler ekledi’ demelerinden korkmasaydım recm ayetini mushafa yazardım. Biz onu zamanında *‘eş-şeyhü ve’ş-şeyhetü izâ zeneyâ fe’rcümûhüma elbette’* (Yaşlı olan evli bir erkek ile yaşlı olan evli bir kadın zina ettiklerinde ikisini de kesinlikle recmedin)’ şeklinde okuyup duruyorduk’ dedi.

Ömer radıyallahu anh, zilhicce ayı çıkmadan vurulup yaralandı.”[862]

*****Ma’dân bin Ebî Talha el-Ya’murî rahimehullah anlatıyor:

“Ömer radıyallahu anh bir cuma günü (hutbe okumak üzere) minbere çıktı. Allah’a hamd etti, O’na övgüde bulundu, sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ve Ebû Bekir’den bahsederek ‘Dün gece bir rüya gördüm. Bunu ecelimin yaklaştığına yordum. Rüyamda bir horozun beni iki gaga darbesiyle yaraladığını gördüm. Bunu da Esmâ binti Umeys’e anlattığımda o, ‘Acemlerden bir kişi seni öldürecektir’ dedi.

Halk, benden, kendimden sonra bir halife seçmemi istiyor. Şunu biliniz ki Allah dinini korur ve Peygamber aleyhisselamın yerini (halifeliği) boş bırakmaz. Eğer vefat edecek olursam halifelik, Peygamber aleyhisselamın kendilerinden razı olarak vefat ettikleri şu altı kişi arasındadır: Osmân, Ali bin Ebî Tâlib, Zübeyr bin Avvâm, Talha bin Ubeydullah, Abdurrahmân bin Avf ve Sa'd bin Ebî Vakkàs. Bunlardan hangisine biat ederseniz onun sözünü dinleyip kendisine itaat ediniz. Bazı kimselerin bu duruma itiraz edip beni ayıplayacaklarını çok iyi biliyorum. Ben şu ellerimle onlarla İslam dini için savaşırım. Eğer bunu söyleyecek olurlarsa biliniz ki onlar, Allah'ın kâfir ve sapık düşmanlarıdır.

Benim namazlarımda 'kelâle' (Arkasında çoluk-çocuk ve anne-baba bırakmadan ölen kimsenin mirası) meselesinden daha önemli bir mesele yoktur. Allah'a yemin ederim ki kendisiyle birlikte bulunduğum süre içerisinde Peygamber aleyhisselamın hiçbir konuda kelâle meselesinde olduğu kadar sert ve şiddetli davrandığını görmedim. Hatta parmaklarıyla göğsüme vurarak *'Nisâ suresinin son ayeti olan 'yaz' ayeti senin için yeterlidir'* buyurdular. Eğer yaşayacak olursam kelâle meselesinde öyle bir hüküm vereceğim ki okuyan-okumayan herkes bunu öğrenecektir.

Allah şahidimdir ki ben memleketlere vali olarak gönderdiğim her memuru ancak Müslümanlar'a dinlerini, Peygamber aleyhisselamın sünnetini öğretsinler ve çözemedikleri meseleleri bana havale etsinler diye gönderdim.

Ey insanlar! Yemekte olduğunuz iki bitki var ki ben bunları pis buluyorum: Birisi sarımsak, diğeri ise soğandır.

Allah'a yemin ederim ki Peygamber aleyhisselam, kimden bu ikisinden birinin kokusu gelirse sahabelerine onu mescitten çıkarıp Bakî mezarlığına kadar götürmelerini emrederdi. Eğer ille de yemek istiyorsanız pişirmek suretiyle kokularını öldürerek yiyiniz' dedi.

Ömer radıyallahu anh bu hutbeyi cuma günü vermişti. Çarşamba günü, zilhiccenin bitimine dört gün kala vuruldu."[863]

***** Yesâr bin Ma'rûr rahimehullah anlatıyor:

“Ömer radıyallahu anh (bir gün) hutbe verip ‘Ey insanlar! Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bu mescidi inşa ederken muhacir ve ensar olarak biz onunla beraberdik. Daha sonra cemaat çoğalıp da mescide sığmaz olduğu zaman kişi önündekinin sırtına secde ederdi’ dedi.

Yine Ömer radıyallahu anh bir gün bir grup Müslüman’ın yolda namaz kıldığını gördü ve onlara, ‘Namazınızı mescitte kılınız’ buyurdu.”[864]

* Kabîsa radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben Ömer’in minberde şunları söylediğini duydum:

Merhamet etmeyen kimseye merhamet edilmez. Affetmeyen kimse affedilmez. Başkasının özrünü kabul etmeyenlerin tevbesi kabul olunmaz. Allah’ın yasaklarından ve kötülüklerden sakınmayan bir kişi de korunmaz.”[865]

* Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

“Ömer radıyallahu anh insanlara (bir gün) hutbe okuyarak:

Allah, peygamberine aramızda bulunduğu sırada dilediği kolaylıkları gösteriyordu. Ancak bugün Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem aramızda bulunmamaktadır. ‘Allah için haccı ve umreyi tamamlayınız’ (Bakara suresi, 2/196) *ve kadınlarınızın ırz ve namuslarını koruyarak fahişeliğin yayılmasına engel olunuz’ dedi*.”[866]

* Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben (bir gün) Ömer radıyallahu anhı minberde (hutbe vererek) şöyle dediğini dinledim: Ben Peygamber aleyhisselamın,

‘Bu dünyada ipekli elbiseler giyen kimse, onu ahirette giyemeyecektir’ diye buyurduğunu duydum.”[867]

* Abdurrahmân bin Avf’ın azatlısı Ebû Ubeyd rahmetullahi aleyh anlatıyor:

“Ben bir bayram namazını Ömer radıyallahu anhın arkasında kıldım. Hutbeden önce ezansız ve kametsiz iki rekât namaz kıldı. Sonra da (hutbe vermek üzere) minbere çıkıp ‘Ey insanlar! Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şu iki günde oruç tutmayı yasaklamıştır: Bunlardan birisi, orucunuzu bozduğunuz gündür. O da sizin bayram ettiğiniz gündür. İkincisi ise kurbanlarınızın etlerini yediğiniz gündür’ buyurdu.”[868]

* Alkame bin Vakkàs el-Leysî rahimehullah anlatıyor:

“Ömer radıyallahu anh bir gün (hutbe vermek üzere) minbere çıkarak şunları söyledi:

Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu işittim: *‘Amel ancak niyete göredir. Bu durumda insanın ameli, niyetine göre değerlendirilir. Kişi, amelinin karşılığını ancak niyetine göre alır. Buna göre kim Allah’a ve resûlüne hizmet niyetiyle hicret ederse onun hicreti Allah’a ve resûlünedir. Kim de dünya menfaati elde etmek ya da bir kadınla evlenmek için hicret ederse o da onlara doğru hicret etmiş olur.’’’*[869]

* Ebû Osmân en-Nehdî rahimehullah anlatıyor:

“Ben (bir gün) Ömer radıyallahu anhın bir hutbesinde minberin yanında oturuyordum. O şöyle diyordu:

‘Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin, *‘Ümmetim hakkında en fazla korktuğum şey, güzel konuşabilen dili bilgin münafıklardır’* diye buyurduğunu işittim.”[870]

D. HZ. OSMÂN’IN VERDİĞİ HUTBELER

1. Hz. Osmân’ın Çeşitli Hutbeleri

* Abbâd bin Zâhir rahimehullah anlatıyor:

“Ben (bir gün) Osmân’ın bir hutbesini dinledim. Osmân radıyallahu anh bu hutbesinde,

‘Allah’a yemin ederim ki biz, yolculukta ve yerleşik hayatta Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ile arkadaşlık yaptık, O’nun sohbetlerinde bulunduk. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem hastalarımızı ziyaret eder ve cenazelerimize katılırdı. Bizimle birlikte savaşlara çıkar, az veya çok kendisinde bulunanları bizimle paylaşırdı. Ama bakıyorum bugün kendisini hiç görmemiş olan bazı kimseler O’nu bana tanıtmaya çalışıyorlar’ dedi.”[871]

* Saîd bin Müseyyeb rahimehullah anlatıyor:

“Ben Osmân radıyallahu anhın minber üzerinde (hutbe vererek) şunları söylediğini işittim:

‘Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem zamanında Yahudi Kaynukaoğulları kabilesinden hurma alır ve bunu kârıyla satardım. Benim bu işi yaptığımın haberi, Peygamber aleyhisselama ulaştı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bana),

‘Ey Osmân! Ticaretini yaptığın malları alırken de satarken de ölç’ buyurdu.”[872]

D. HZ. ALİ’NİN VERDİĞİ HUTBELER

1. Hz. Ali’nin, Peygamber Aleyhisselamın Zürriyetinin Başına Gelecekler Hakkında Verdiği Bir Hutbesi

Ebû Hayre rahimehullah anlatıyor:

“Ben bir defasında Ali’ye Kûfe şehrine varıncaya kadar arkadaşlık yaptım. (Oraya ulaştığımızda) Ali radıyallahu anh (hutbe vermek üzere) minbere çıkarak Allah’a hamd etti, övgüde bulundu, sonra da:

‘Ey Müslümanlar! Aranızda ve gözlerinizin önünde bulundukları hâlde Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin zürriyetinden olanların başına bir şey gelseydi ne yapardınız?’ diye sordu. Oradaki topluluk, ‘Elimizden gelenin en güzeliyle onları savunurduk’ dediler. Bunun üzerine Ali radıyallahu anh,

‘Canımı elinde tutan Allah’a yemin ederim ki eğer onların başına sizin aranızda bir felaket gelecek olsaydı siz, kendilerini ellerinizle öldürürdünüz’ dedi. Sonra (onlara) yönelip şu şiiri okudu:

هُمْ أَوْرَدُوهُ بِالْغُرُورِ وَغَرَّدُوا ... أَجِيبُوا دُعَاهُ لَا نَجَاةَ وَلَا عُذْرَا

Onlar onu kandırarak getirdiler ve sonra da kuşların ötüşü gibi sesleriyle coşturdular.

Onun davetine icabet ediniz. Çünkü sizin için başka bir kurtuluş yolu yoktur.”[873]

2. Hz. Ali’nin Bir Hutbesinde Peygamber Aleyhisselamdan Nakiller Yapması

İbrâhîm et-Teymî yoluyla babası Yezîd bin Şerîk rahimehullah anlatıyor:

“Ali radıyallahu anh bir gün bize bir hutbe verip şunları söyledi:

‘Kim biz ehl-i beytin yanında Allah’ın kitabından, zekât ve diyet olarak verilen develerin yaşları ile yaralama hükümlerini kapsayan bir sahifeden başka bir şey bulunduğunu iddia ederse o yalan söylemiştir. Bu sahifede Peygamber aleyhisselam şöyle buyurmaktadır:

Ayr dağından Sevr dağına kadar olan yerler, Medine’nin kendisine saygı gösterilmesi gereken haremidir. Kim burada herhangi bir suç işler ya da suç işleyen birisini saklarsa Allah’ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun. Allah kıyamet gününde ondan ne tevbeyi ne de fidyeyi kabul eder. Kendisini, babasından başkasına isnat eden (yani babasını inkâr eden) kişi ile efendisinden başkasına isnat etmeye kalkışan köle de Allah’ın, meleklerin ve bütün insanların lanetine uğrasın... Allah kıyamet gününde bunlardan da tevbe ve fidyeyi kabul etmez. Müslümanlar’ın zimmet ve teminatı birdir. Onların en güçsüzleri dahi diğerleri adına bir kişiye teminat verebilir.”[874]

3. Hz. Ali’nin, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer’in Faziletleri Hakkında Verdiği Bir Hutbe

İbrâhîm en-Nehaî rahimehullah anlatıyor:

“Alkame bin Kays rahimehullah, bir gün Kûfe mescidinin minberine eliyle vurarak şunları anlattı:

Ali radıyallahu anh bu minber üzerinde bize hutbe verdi. Hutbede Allah’a hamd etti, övgüde bulundu, O’nun dilediği şeylerden bahsetti, sonra da:

‘Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemden sonra insanların en hayırlısı, Ebû Bekir’dir. Ondan sonra da Ömer’dir. Biz bunlardan sonra hakkında Yüce Allah’ın hüküm vereceği bazı şeyler yaptık’ dedi.”[875]

4. Hz. Ali’nin Çeşitli Hutbeleri

Temîmoğulları kabilesinden yaşlı bir adam anlatıyor:

“Ali radıyallahu anh bir hutbesinde şunları söyledi:

İnsanlar üzerine öyle çetin bir zaman gelecektir ki onunla emrolunmadığı hâlde zengin, sahip olduğu mallara sımsıkı sarılacaktır. Hâlbuki Allah, bir ayet-i kerimesinde *'Aranızdaki fazileti, yardımlaşmayı unutmayınız'* (Bakara suresi, 2/236) buyurmaktadır. Kötüler itibar görüp iyi insanlar zillete itilecektir. Zengin ve kötü kimseler mecbur kalanların mallarını yok pahasına ellerinden alacaklardır. Hâlbuki Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bu tip alışverişi ve ağaç üzerindeki meyveleri olgunlaşmadan satmayı yasaklamıştır."[876]

* Abdurrahmân bin Avf radıyallahu anhın azatlısı Ebû Ubeyd rahimehullah anlatıyor:

"Ben bir kurban bayramı namazını Ali radıyallahu anhın arkasında kıldım. Ezan ve kamet getirilmeksizin namazı kıldırdı, sonra (hutbe vermek üzere) minbere çıkarak *'Ey insanlar! Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, keseceğiniz kurbanların etini üç günden fazla yemenizi yasaklamıştır. O hâlde üç günden sonra bunlardan yemeyiniz'* dedi."[877]

* Rib'î bin Hırâş rahimehullah anlatıyor:

"Hz. Ali'nin bir hutbesini dinledim. Şöyle diyordu: Ben Peygamber aleyhisselamın, *'Benim adıma yalan uydurmayınız. Kim benim adıma bir yalan uydurursa o ateşe (cehenneme) atılır'* diye buyurduğunu duydum."[878]

* Ebû Abdurrahmân es-Sülemî rahimehullah anlatıyor:

"Ali radıyallahu anh bir gün bir hutbe vererek,

'Ey insanlar! İster evli isterse bekâr olsun, zina ettiklerinde köle ve cariyelerinize had cezasını tatbik ediniz. Çünkü bir defasında Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin bir cariyesi zina etmişti. Resûlullah ona had cezası uygulamamı bana emretti. Ancak bu emri yerine getirmek için yanına girdiğimde cariyenin nifastan yeni çıktığını gördüm ve bu cezayı uyguladığımda ölmesinden korkarak vazgeçtim. Gelip Peygamber aleyhisselama olup biteni anlattım. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'İyi etmişsin'* buyurdu' dedi."

* Abdullah bin Sebu rahimehullah anlatıyor:

“Ali radıyallahu anh bir gün (hutbe vermek üzere) minbere çıkıp elleriyle başını ve sakalını işaret ederek ‘Cansız maddelere can verip kupkuru tohumları yeşerten Allah’a yemin ederim ki adamın biri, şunu şununla boyayacaktır’ dedi. Bunun üzerine oradaki topluluk,

‘Bunu kim yapacak? Söyleyin de onun soyunu sopunu yok edip kökünü kazıyalım’ dediler. Ali radıyallahu anh,

‘Size Allah ile yemin verdiriyorum ki benim katilimden başka onun yakınlarından hiç kimseyi öldürmeyeceksiniz’ buyurdu. O zaman,

‘Öyleyse senden sonra halife olacak kişiyi seç’ dediler. Hz. Ali buna karşılık, ‘Hayır. Ben kendimden sonrası için hiç kimseyi seçmem. Ben sizleri Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin bizi kendisine teslim etmiş olduğu şeylere teslim ediyorum’ dedi.”[879]

E. HZ. HASAN’IN VERDİĞİ HUTBELER

1. Hz. Hasan’ın, Babası Hz. Ali’nin Vefatı Üzerine Verdiği Hutbe

Ebu’t-Tufeyl rahimehullah anlatıyor:

“Babası Ali radıyallahu anh şehid edilince Hasan radıyallahu anh (hutbe vermek üzere) ayağa kalktı ve ‘Beni tanıyanlar tanır. Eğer tanımayan varsa bilsin ki ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin torunu Hasan’ım’ dedi.

Sonra da *‘Ben atalarım İbrâhîm, İshâk ve Ya’kūb’un dinine tâbiyim’* (Yûsuf suresi, 12/38) mealindeki ayet-i kerimeyi okudu.

Sonra da Kur’an-ı Kerim’den birçok ayet okudu. Daha sonra ise devamla:

‘Ben müjdeleyici ve korkutucu olanın oğluyum. Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin torunuyum. Kendisinin izniyle insanları Allah’a çağıranın oğluyum. Ben pırıl pırıl parlayan kandilin oğluyum. Âlemlere rahmet olarak gönderilen zatın oğluyum. Ben yüce Allah’ın üzerlerinden her türlü kin ve pisliği gidererek kendilerini tertemiz kıldığı ehl-i beyttenim. Ben sevgileri ve dostlukları Allah tarafından tüm Müslümanlar’a farz kılınan ailedenim. Allah Telâlâ bu hususta, peygamberi Muhammed sallallahu aleyhi ve selleme indirdiği kitabında, *‘(Ey Resûlüm!) De ki: ‘Bu (tebliğime) karşılık sizden, akrabalarımı sevmenizden başka hiçbir ücret istemiyorum’* (Şûrâ suresi, 42/23) buyurmaktadır’ dedi.”

Yine (bir rivayette ise) şu ifade var: “... Hz. Hasan, ramazan ayının yirmi birinci günü verdiği hutbesinde babası hakkında, ‘Sancak ona teslim edilirdi. Savaş şiddetlendiğindeyse Cebrâil inerek onun sağında savaşırdı’ dedi.”[880]

2. Hz. Hasan’ın Hançerle Yaralandıktan Sonra Verdiği Hutbesi

Ebû Cemîle rahimehullah anlatıyor:

“Babası Ali radıyallahu anh şehid edilince Hasan onun yerine halife seçildi... Hasan radıyallahu anh bir gün namaz kıldırırken adamın biri üzerine atılarak onu kalçasından hançerle yaraladı. Hasan radıyallahu anh bu yaradan dolayı bir ay kadar yattı. (İyileştiğinde) ayağa kalkıp hutbe vermek üzere minbere çıkıp:

‘Ey Irak ahalisi! Size, hakkımızda Allah’tan korkmanızı tavsiye ederim. Çünkü biz, sizin hem misafirleriniz hem de emîrleriniziz. Biz Allah’ın, hakkında *‘Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden günah kirini gidermek ve sizi tertemiz kılmak istiyor’* (Ahzâb suresi, 33/33) buyurduğu bir ailenin fertleriyiz’ dedi.

Hasan radıyallahu anh o gün, mescitte bulunanlardan ağlamayan tek bir kişi dahi kalmayıncaya dek konuşmasını sürdürdü.”[881]

3. Hz. Hasan’ın Muâviye ile Anlaşmaya Vardıktan Sonra Verdiği Bir Hutbe

Şa’bî rahimehullah anlatıyor:

“Ben Hasan radıyallahu anhı Irak’ta, Nuhayle denilen yerde Muâviye ile sulh yaptığı sırada gördüm. (Anlaşma tamamlandıktan sonra) Muâviye ona,

‘Madem aramızda anlaştık, o hâlde kalk ve bu işi (halifelik) bana teslim ettiğini halka haber ver’ dedi.

Bunun üzerine Hasan radıyallahu anh ayağa kalkıp (hutbe vermek üzere) minbere çıkarak Allah’a hamd etti, övgüde bulundu, sonra da:

‘Ey insanlar! Biliniz ki insanların en akıllısı, takva sahibi olandır. En ahmakları ise günahkâr kimsedir. Şu, hakkında Muâviye ile ihtilafa düştüğümüz iş (hilafet), şayet benim hakkım idiyse bile ben onu bu ümmetin ıslahı, birliğinin sağlanması ve kanlarının dökülmemesi için Muâviye’ye devrettim. Yok, benden daha layık birisinin hakkı ise ben üzerime düşen görevi yerine getirmiş oldum. *‘Bilmiyorum, belki bu (iş) sizi denemek ve bir süreye kadar (dünyada) geçindirmek içindir’* (Enbiyâ suresi, 21/111)’ ayetini okudu.”[882]

F. MUÂVİYE’NİN VERDİĞİ HUTBE

Mekhûl rahimehullah şöyle anlatıyor:

“Muâviye radıyallahu anh (bir defasında) minberde hutbe vererek şunları söyledi:

Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu işittim:

Ey insanlar! İlim öğrenmekle kazanılır. Fıkıh[883] *ise bu yolda çalışmakla elde edilir. Yüce Allah, kime hayır dilerse onu dinde fakih (derin bilgi sahibi) kılar. Kulları içerisinde Allah’tan gerçek manada ancak âlimler korkar. Allah’ın emri gelinceye kadar ümmetimden bir topluluk haktan ayrılmayarak insanlara üstün gelecektir. Bunlar hiç kimseden çekinmez ve düşmanlarından da korkmazlar.”*[884]

G. ABDULLAH İBNİ ZÜBEYR’İN VERDİĞİ HUTBELER

1. Abdullah ibni Zübeyr Radıyallahu Anhın Hac Mevsiminde Verdiği Hutbe

Muhammed bin Abdullah es-Sekafî rahimehullah anlatıyor:

“Ben hac mevsiminde Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anhın bir hutbesini dinledim. Terviye (zilhicce ayının 8.) gününden bir gün önce geldi. Biz Abdullah ibni Zübeyr’in geleceğini bilmiyorduk. Kendisi ihrama girmişti. Güzel bir yüze sahip, orta yaşlı birisiydi. Bize doğru gelirken insanlar, ‘Bu müminlerin emîridir’[885] diyorlardı.

İhramı iki beyaz kumaş parçasından ibaretti. Minbere çıkarak cemaata selam verdi. Onlar da onun selamına karşılık verdiler. Sonra benim o güne kadar işitmediğim güzel bir şekilde telbiye getirmeye (yani ‘Lebbeyk! Allahümme lebbeyk!’ demeye) başladı. Sonra Allah’a hamd etti, O’na övgüde bulundu, ardından şunları söyledi:

‘Ey insanlar! Sizler Allah’ın çeşitli bölgelerden ve ülkelerden gelen misafirlerisiniz. Allah’a yakışan da sizi en güzel şekilde ağırlamak ve ikramlarda bulunmaktır. Kim yüce Allah’tan sevap umarak gelmişse bilsin ki o Allah, kapısına gelip de kendisinden bir şey isteyenleri mahrum bırakmaz ve eli boş olarak göndermez. Davranışlarınız, sözlerinizi doğrulasın. Çünkü sözün temeli davranıştır. Kalp için ise niyet vardır. Günahların bağışlandığı şu mübarek günlerde Allah’tan korkunuz. Sizler çeşitli bölge ve ülkelerden buraya ticaret yapmak ya da bir mal veya dünyalık kazanmak için değil, Allah’ın affını umarak geldiniz.’

Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anh sonra telbiye getirmeye başladı. Halk da onunla birlikte telbiye getirdi. Daha sonra birçok şey söyledi. Daha sonra şunları söyledi:

‘Ey insanlar! Yüce Allah, kitabı Kur’an’da şöyle buyurmaktadır: *‘Hac, bilinen aylar(da)dır.’* -Bunlar şu üç aydır: Şevvâl, Zilka’de ve Zilhicce’nin on günü. O aylarda ihrama girmekle haccı kendine farz kılan kimse için (hacda iken)- *‘Kadına yaklaşmak, günah işlemek ve kavga etmek yoktur. Allah işlediğiniz her hayrı bilir. Kendinize (hac için yeterli) azık hazırlayın. Şüphesiz ki azığın en hayırlısı, takvadır. (İnsanlara yük olmaktan sakınmaktır). Ey akıl sahipleri! Benden korkun! (Hac esnasında) Rabbinizden verilen lütfu istemeniz günah değildir’* (Bakara suresi, 2/197-198).

Yüce Allah, bu ayet-i kerimeyle (hac mevsiminde) ticaret yapılmasını onlara helal kılmıştır. Sonra *'Arafât'tan ayrılıp sel gibi Müzdelife'ye akın ettiğinizde Meş'ari'l-Harâm (Kuzah dağın)da Allah'ı anın! O'nu, size nasıl hidayet ettiyse öyle zikredin!'* (Bakara suresi, 2/198) buyurmuştur.

'Arafat'tan maksat, arefe günü güneş batıncaya kadar üzerinde vakfe yapılan yerdir. cebel-i Rahmet (Rahmet dağı) da buraya dâhildir. Meş'ar-i Harâm'dan maksat da Müzdelife'deki dağlardır.

'Onu size nasıl hidayet ettiyse öyle zikredin' (Bakara suresi, 2/198) emri sadece Mekkeliler'e mahsustur. Çünkü dışardan gelen yabancılar, Arafât'ta vakfe yaparlarken yerli halk ise Müzdelife'den öteye geçmezlerdi. Fakat Allah bunu yasaklayarak onlara, *'Sonra siz de insanların Arafat'tan dağıldıkları yoldan dağılın'* (Bakara suresi, 2/199) buyurdu.

Cahiliye Araplar'ı haclarını bitirdiklerinde atalarıyla övünme konusunda birbirleriyle adeta yarış ederlerdi. Yüce Allah bunun için de şu ayet-i kerimeleri indirdi:

'Hac ibadetine dair vazifelerinizi yerine getirdiğinizde atalarınızı andığınız gibi hatta daha çok Allah'ı anın! İnsanlardan bazıları: 'Ey Rabbimiz! Bize (nasibimizi) dünyada ver!' derler. Böylelerinin ahirette bir nasibi yoktur. İnsanlardan bazıları da: 'Ey Rabbimiz! Bize dünyada da bir güzellik (nimet), ahirette de bir güzellik (cennet) ver. Bizi cehennem ateşinin azabından koru!' derler' (Bakara suresi, 2/200-201). Böyle kişiler bu dünyada hem dünyaları hem de ahiretleri için çalışırlar.

'Allah'ı sayılı günlerde zikredin/anın.' (Bakara suresi, 2/203) "Sayılı günler", teşrik günleridir. "Zikir"den maksat da tesbih, tahmid, tehlil, tekbir ve temciddir.'

Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anh devamla ihrama girilecek yerlerden bahsederek 'Medineliler'in mikatı (ihrama girecekleri yer), Zü'l-Huleyfe'dir. Iraklılarınki ise el-Akîk'tir. Necid ve Taiflilerinki ise Karn'dır. Yemenlilerinki ise Yelemlem'dir' dedi.

Daha sonra Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anh, ehl-i kitabın kâfirlerine şöyle beddua etti:

‘Ey Rabbim! Ehl-i kitabın senin ayetlerini inkâr edip peygamberini yalanlayan, insanları senin yolundan alıkoymaya çalışan kâfirlerini azaba çarptır... Rabbim! Onların kalblerini kötü yola düşmüş (fâcire) kadınların kalpleri gibi kıl.’

Bundan sonra da Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anh uzun uzun dualar ederek şöyle dedi:

‘Burada bazı kimseler vardır ki Allah onların gözleriyle birlikte kalplerini de kör etmiştir. Şöyle ki: -Mesela- hac niyetiyle Horasan’dan Mekke’ye gelen bir kişiye: ‘Önce bir umre yaparak ihramını çıkar. Ondan sonra da tekrar hac niyeti ile ihrama gir!’ diyorlar. Allah’a yemin ederim ki bu (temettu haccı), ancak haccını tamamlamaya imkân bulamayan ya da düşman tarafından Mekke’ye gitmesine izin verilmeyen Müslümanlar için caizdir.’

(Bu sözlerinin ardından) Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anh telbiye getirmeye başladı. Halk da onunla birlikte telbiye getiriyor ve bir yandan da ağlıyordu. Ben insanların o günkü kadar ağladıklarını hiç görmedim.”[886]

2. Abdullah ibni Zübeyr’in Verdiği Çeşitli Hutbeler

Atâ bin Ebî Rebâh rahimehullah anlatıyor:

“Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anh bize vermiş olduğu bir hutbesinde şunları söyledi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Benim şu mescidimde kılınan bir namaz, Mescid-i Harâm hariç diğer mescitlerde kılınan bin namazdan daha üstündür. Mescid-i Harâm’da kılınan bir namaz ise yüz derece üstündür’* buyurdu.

Atâ bin Ebî Rebâh rahimehullah devamla dedi ki: Yanılmıyorsam bu “yüz derece”, yüz bin kat demektir. Ben Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anha,

‘Ey Ebû Muhammed! Mescid-i Harâm hakkında zikredilen bu fazilet sadece Mescid-i Harâm’da kılınan namazlara mı mahsustur yoksa harem sınırları içerisinde kılınan namazlar için de geçerli midir?’ diye sordum. Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anh,

‘Hayır, sadece mescit için değil, bütün harem için geçerlidir. Çünkü haremin tamamı mescit sayılır’ diye cevap verdi.”[887]

* Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anhın azatlısı Vehb bin Keysân rahimehullah anlatıyor:

"Ben bir bayram namazını Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anhın arkasında kıldım. Hutbeden önce namazı kıldı, sonra ayağa kalkıp cemaate hutbe vermek üzere (minbere çıkarak),

'Ey insanlar! Bütün bu yaptıklarımız yani hutbe, namaz; hutbenin namazdan sonra okunması, Allah'ın ve resûlünün sünnetidir' dedi."[888]

* Sâbit rahimehullah anlatıyor:

"Ben (bir gün) Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anhın hutbe vererek şöyle dediğini işittim: Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Bu dünyada ipekli giyen kimse ahirette onu giyemeyecektir'* buyurdu."[889]

* Ebu'z-Zübeyr rahimehullah anlatıyor:

"Ben bir defasında Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anhın bir hutbesini dinledim. O şöyle diyordu:

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem her (farz) namazın sonunda şunları söylerdi:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ، لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ، وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ، وَلَهُ النِّعْمَةُ، وَلَهُ الْفَضْلُ، وَلَهُ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ، لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ، وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

'Lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîke leh, lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr. Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi, lâ ilâhe illallâhu ve lâ na'büdü illâ iyyâhü, ve lehü'n-ni'metü, ve lehü'l-fadlü, ve lehü's-senâü'l-hasenü, lâ ilâhe illallâhu muhlisîne lehü'd-dîn ve lev kerihe'l-kâfirûn.'

(Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Tektir ve kendisinin hiçbir ortağı yoktur. Mülk onundur ve hamd yalnızca ona mahsustur. Onun her şeye gücü yeter. Günahlardan dönerek ibadete yönelme ancak onun kudretiyledir. Biz yalnızca ona ibadet ederiz. O; nimet ve fazilet sahibidir. En güzel övgüler ona layıktır. Ondan başka ilâh yoktur. Kâfirler hoşlanmasa da biz dini yalnızca ona has kılarız.)"[890]

* Süveyr rahimehullah anlatıyor:

"Ben Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anhın minberin üzerinde hutbe vererek 'Yarın Âşûra günüdür. O günü oruçlu geçiriniz. Çünkü Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem o gün oruç tutulmasını emretmiştir' dediğini işittim."[891]

* Külsûm bin Cebr rahimehullah anlatıyor:

"Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anh (bir gün minbere çıkarak) bize şöyle hutbe verdi:

'Ey Mekke halkı! Kureyş kabilesinden bazı erkeklerin **'nerdeşîr' (tavla)** adında bir oyun oynadıkları bana ulaştı. Yüce Allah, *'İçki ve kumar ancak...'* (Mâide suresi, 5/90) buyurmaktadır. Allah'a yemin ederim ki bu oyunu oynayan bir kimse bana getirilip de onu saçından (yakalayıp) bedenini cezalandıracağım ve eşyasını da onu bana getiren kimseye vereceğim!' dedi."[892]

H. UTBE BİN GAZVÂN'IN VERDİĞİ BİR HUTBE

Hâlid bin Umeyr el-Adevî rahimehullah anlatıyor:

"Basra valisi Utbe bin Gazvân radıyallahu anh (bir gün) bize hutbe verdi; Allah'a hamd etti, övgüde bulundu, sonra da şunları söyledi:

Ey insanlar! Dünya bizleri terk edeceğini haber vererek bize sırtını dönüp uzaklaşmaya başlamıştır. Bizim için geride bir su kabının içerisinde kalıp da sahibinin içmeye çalıştığı birkaç damla kadar bir şey bırakmıştır.

Şüphe yok ki bu fani dünyadan sonu olmayan ebedî yurda göçeceksiniz. O hâlde ebedî yurda, elinizde bulunanların en hayırlılarıyla gitmeye çalışınız. Çünkü bize söylendiğine göre cehennem, o kadar derinmiş ki atılan bir taş yetmiş senede dibine ulaşamazmış. Allah'a yemin ederim ki bu ucu bucağı bulunmayan boşluk, bir gün insanlar tarafından doldurulacaktır. Buna çok mu şaşırıyorsunuz?

Yine bize söylendiğine göre cennet kapılarından her birinin yanları arasında kırk senelik bir mesafe varmış. Buna rağmen gün gelecek bu kapıların önünde büyük bir izdiham yaşanacaktır.

Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanında kalan yedi kişiden biriydim. Yiyeceğimiz, ağaçların yapraklarından ibaretti. Bundan dolayı dudaklarımız yara içerisinde kalmıştı. Bir gün bir hırka buldum. Onu ikiye bölerek bir parçasını kendime ayırdım ve diğerini ise Sa'd bin Mâlik'e verdim. Bunları kendimize elbise edindik. Bugünse her birimiz bir memleketin valisiyiz. Nefsimde ve gözümde büyük, Allah katında küçük olmaktan Allah'a sığınırım."[893]

I. HUZEYFE BİN YEMÂN'IN VERDİĞİ BİR HUTBE

Ebû Abdurrahmân es-Sülemî rahimehullah anlatıyor:

"Ben babamla birlikte Medâin şehrinde cuma namazına gittim. Bizimle Medâin arasında bir fersahlık (yani yaklaşık 6 km kadar) mesafe vardı. O sırada orada Huzeyfe bin Yemân radıyallahu anh (vali idi). Huzeyfe bin Yemân radıyallahu anh (bir gün hutbe vermek üzere) minbere çıktı, Allah'a hamd etti, övgüde bulundu, sonra da şöyle dedi:

'Yüce Allah, *'Saat (kıyamet) yaklaştı ve ay yarıldı'* (Kamer suresi, 54/1) buyurmaktadır. Ey insanlar! Gerçekten de kıyamet yaklaşmıştır. Bu dünya, kıyamet gününde yapılacak bir yarışın hazırlık alanıdır.'

Bunun üzerine ben de babama, 'İnsanlar kıyamet gününde yarış mı yapacaklar?' diye sordum. 'Oğlum, sen çok cahilsin! Bu, amellerle yapılacak bir yarıştır' cevabını verdi.

Sonraki cuma geldi. Biz orada bulunmaktaydık. Huzeyfe radıyallahu anh hutbe verip şöyle dedi:

Haberiniz ola ki Allah, *‘Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı’* (Kamer suresi, 54/1) buyurmaktadır. Dünya bizleri terk edip gideceğini haber vermektedir. Bu dünya, yarın (kıyamet gününde) yapılacak bir yarışma için hazırlık alanıdır. Bu yarışta kazananlar cennete, geride kalanlarsa cehenneme girer.”[894]

İ. EBÛ HUREYRE’NİN VERDİĞİ BİR HUTBE

Ebû Habîbe rahimehullah anlatıyor:

“Ben evi asiler tarafından kuşatılan Hz. Osmân’ın yanına girdim. Ebû Hureyre de oradaydı. Ebû Hureyre radıyallahu anh, asilerle konuşmak için Osmân’dan izin istiyordu. Onun izin vermesi üzerine de çıkıp asilerin ortasında durdu ve Allah’a hamd etti, övgüde bulundu, sonra da şöyle dedi:

‘Peygamber aleyhisselam bir gün bize, *‘Benden sonra birçok fitne ve ihtilafla karşı karşıya kalacaksınız’* buyurdu. Bunun üzerine birisi,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Böyle bir durumda ne yapmamızı emredersiniz?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Emîrin ve arkadaşlarının yanında yer alınız’ cevap verdi.

Ebû Hureyre radıyallahu anh bununla Osmân’ı işaret ediyordu.”[895]

J. ABDULLAH BİN SELÂM’IN VERDİĞİ BİR HUTBE

Abdülmelik bin Umeyr rahimehullah anlatıyor:

“Muhammed bin Yûsuf bin Abdullah bin Selâm, (Emevî yöneticisi) Haccâc-ı Yûsuf’un (Haccâc-ı Zâlim) yanına girmek için izin istedi. O da ona izin verdi. Muhammed bin Yûsuf bin Abdullah bin Selâm içeri girip selam verdi. Haccâc, tahtının yanında oturmakta olan iki kişiye onun için yer açmalarını emretti. Muhammed bin Yûsuf da oturdu. Haccâc ona,

‘Allah için doğru söyle; babanın Abdülmelik bin Mervân’a, deden Abdullah bin Selâm radıyallahu anhdan rivayet ettiği hadisi biliyor musun?’ diye sordu. Muhammed bin Yûsuf,

‘Allah’ın rahmeti üzerine olsun! Benim bildiğim çok hadis vardır ve senin hangisini kastettiğini anlayamadım’ diye cevap verdi. Haccâc,

‘Osmân’ı kuşatan Mısırlılar hakkındaki hadis!’ dedi. Bunun üzerine Muhammed bin Yûsuf şunları söyledi:

‘Evet, bu hadisi biliyorum. Dedem Abdullah bin Selâm radıyallahu anh, gidip asiler tarafından kuşatılan Osmân’ın yanına girdi. İçeri girebilmesi için (oturacağı) yeri genişlettiler. Abdullah bin Selâm radıyallahu anh,

‘Es-selâmu aleyke (Selam senin üzerine olsun), ey müminlerin emîri!’ dedi. Osmân,

‘Ve aleyke’s-selâm (Senin de üzerine selam olsun), ey Abdullah bin Selâm! Seni buraya getiren şey nedir?’ diye sordu. Abdullah bin Selâm radıyallahu anh,

‘Buraya seninle birlikte çarpışıp şehid oluncaya ya da Allah Teâlâ senin için bir çıkış yolu gösterinceye kadar yanında durmak için geldim. Ben, dışardakilerin seni öldürmeden bırakmayacaklarını tahmin ediyorum. Eğer öldürülecek olursan bu senin için bir hayır, onlar içinse şer olacaktır’ dedi. (Onun bu sözlerini işiten) Osmân radıyallahu anh,

‘Sana üzerinde bulunan hakkım ile yemin verdiriyorum ki çıkıp onlara nasihatte bulun. Bu da çok büyük bir hayırdır. Kim bilir belki de Yüce Allah senin vasıtanla bu büyük fitneyi ve şerri ortadan kaldırır’ dedi.

Abdullah bin Selâm radıyallahu anh, Hz. Osmân’ın bu isteğini yerine getirmek üzere dışarı çıktı. Onu gören asiler, kendilerini ilgilendiren bir haber alabilmek ümidiyle etrafına toplandılar. Abdullah bin Selâm radıyallahu anh, (onlara hutbe vermek üzere) Allah’a hamd etti, O’na övgüde bulundu, sonra da:

‘Ey insanlar! Allah Teâlâ, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi kendisine itaat edenlere cenneti müjdelemesi; isyan edenleri ise cehennem ateşiyle korkutması için gönderdi. Müşriklerin hoşuna gitmese de Allah dinini ve peygamberi Muhammed’e tâbi olanları bütün dinlere üstün getirmiştir. Sonra Allah, peygamberi için yurt olarak Medine’yi seçti.

Yemin ederim ki Peygamber aleyhisselamın Medine’ye geldikleri günden bu yana onun (Medine’nin) etrafı meleklerle çevrilidir ve yine o günden beri Allah’ın kılıcı kınında bulunmaktadır.

Ey insanlar! Allah, peygamberi Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemi hak dinle gönderdi. Hidayete erenler buna Allah'ın hidayetiyle kavuşmuşlardır. Kim de yoldan çıkar ve dalâlete düşerse onun hiçbir özrü ve delili olamaz.

Şunu biliniz ki geçmiş ümmetlerden öldürülen her bir peygamber, yetmiş bin savaşçının; öldürülen her bir halife de otuz beş bin savaşçının ölümüne sebep olmuştur. Bunun için de sakın bu ihtiyarı (Hz. Osmân) katletmeye acele etmeyiniz.

Allah'a yemin ederim ki sizden onu öldürenler, kıyamet gününde Allah'ın huzuruna elleri kesik ve sakat olarak çıkacaktır. Şunu da biliniz ki bu ihtiyarın, her biriniz üzerinde bir babanın evladı üzerindeki hakkı kadar hakkı vardır' dedi. Bunun üzerine asiler,

'Ey Yahudi! Yalan söylüyorsun!' diye bağırmaya başladılar. Abdullah bin Selâm radıyallahu anh da onlara,

'Allah'a yemin ederim ki asıl siz yalan söylüyorsunuz. Sizler, günahkâr kimselersiniz. Ben, Yahudi değilim; Müslümanlar'dan birisiyim. Yüce Allah, peygamber ve müminler bunu bilirler ve buna şahittir. Allah benim hakkımda ayet indirmiştir:

'De ki: 'Benimle sizin aranızda (peygamberliğime) şahit olarak Allah ve yanında kitabın ilmi bulunanlar (Yahudi ve Hristiyanlardan mümin olanlar) yeter' (Ra'd suresi, 13/43)

Yine *'(Ey Resûlüm!) De ki: '(Ey Yahudiler!) Sizler Kur'an'ı inkâr ettiğiniz hâlde eğer o Allah tarafından gönderilmişse ve İsrailoğulları'ndan bir şahit onun benzeri üzerinde şahitlik edip iman etmiş iken siz yine büyüklük taslamışsanız (bu durumda sizler zalimler olmaz mısınız?) Şüphesiz ki Allah, zalim bir kavmi hidayet etmez'* (Ahkâf suresi, 46/10)' buyurmuştur' dedi."[896]

K. YEZÎD BİN ŞECERE'NİN VERDİĞİ HUTBE

Mücâhid rahimehullah anlatıyor:

"Fiilleri sözlerini doğrulayan bir zat olan Yezîd bin Şecere radıyallahu anh, (bir gün) bize hutbe verip:

– 'Ey insanlar! Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayınız. Üzerinizde bulunan bu nimet, ne güzeldir. Biz şu anda kırmızı, yeşil ve sarı elbiseler giyip güzel evlerde oturan insanlar arasında bulunuyoruz. Müslümanlar namaz ve savaş için saf tuttuklarında göklerin, cennet ve cehennemin kapıları açılır; güzel huriler süslenerek kendilerini gösterirler. Kişi (savaşmak için düşman saflarına doğru) ileri atıldığında:

– 'Ey Rabbim! Ona yardım et' derler. Geri dönerek kaçtığında ise 'Rabbim! Onu bağışla!' derler.

Anam-babam size feda olsun, ey Allah'ın kulları! Düşmanla karşı karşıya geldiğinizde onlara var gücünüzle vurunuz ve hurileri mahcup etmeyiniz. Dökülen ilk kandamlası sahibinin tüm günahlarına kefaret olur. O zaman iki huri inerek yüzündeki tozu-toprağı silip ona:

– 'Cennete girmek üzeresin' derler. O da onlara:

– 'Ben sizin içinim!' der.

Bunun üzerine o ikisi ona; insanoğlunun dünyada benzerini göremediği, üst üste konulduklarında iki parmak arasındaki aralığı doldurmayacak kadar ince olan yüz tane cennet elbisesi giydirir.

Bana haber verildiğine göre kılıçlar, cennetin anahtarlarıdır' dedi."[897]

---

[794]. Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 2/524. Buna şahid olarak İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 50/289'da Enes bin Mâlik radıyallahu anhdan bir hadis rivayet etmiştir.

[795]. Tebük, Medine-Suriye ticaret yolu üzerinde, Medine'ye 700 km. uzaklıktadır. Tebük gazvesi esnasında büyük güçlükler ve sıkıntılarla karşılaşıldığından bu zaman için Kur'an'da "sâatü'l-usre" (güçlük zamanı) tabiri geçer (Tevbe suresi, 9/117). Bu sebeple orduya "ceyşü'l-usre", gazveye "gazvetü'l-usre" adı verilmiştir. (çev.)

[796]. İslam kaynaklarında Medine ile Şam arasındaki Vâdi'l-Kurâ'da bulunduğu belirtilen Hicr, Arap Yarımadası'nın kuzeybatısında, Medine-Tebük yolu üzerindeki Teymâ'nın yaklaşık 110 km. güneybatısında, içinden Hicaz demiryolunun geçtiği sarp kayalıklarla çevrili vadinin ve bu vadideki beldenin adıdır; bugünkü yerleşim merkezi Alâ'nın 15 km. kuzeyine düşmektedir.

Kur’an-ı Kerim’de belirtildiğine göre Ashâbü’l-Hicr; dağlarda oydukları güvenli evlerde yaşayan, Allah’ın ayetlerinden yüz çevirip peygamberlerini yalanlayan bir kavimdi. Bir sabah vakti korkunç bir sesle gelen felaketle cezalandırılmışlar, yaptıkları şeyler ve kazandıkları kendilerine fayda vermemiştir (Hicr suresi, 15/80-84).

Ashâbü’l-Hicr’in Kur’an’da anlatılan özellikleri dikkate alınırsa bunların Semûd kavmi olduğu anlaşılır. Zira ilâhî ayetlerden yüz çevirme ve kendilerine gönderilen peygamberleri yalanlama, inanmayan kavimlerin ortak özelliği olmakla birlikte korkunç bir sesle cezalandırılma Kur’an’da Hz. Lût (Hicr suresi, 15/73; Sâd suresi, 38/13-14),

Hz. Şuayb (Hûd suresi, 11/94; Sâd suresi, 38/13-14) ve Hz. Sâlih (Hûd Suresi, 11/67; Kamer suresi, 54/31) peygamberlerin kavimleriyle ilgili olarak zikredilmekte; kayaları oyup evler yapma işi ise sadece Hz. Sâlih'in kavmi Semûd'un özelliği olarak belirtilmektedir (A'râf suresi, 7/74; Şuarâ suresi, 26/141-159).

Bu hususu dikkate alan müfessirler, Hicr suresinde kıssaları anlatılan Ashâbü'l-Hicr'in kendilerine Hz. Sâlih'in peygamber olarak gönderildiği Semûd kavmi olduğunu kabul etmişlerdir. Bu kavim Hz. Sâlih'i dinlemediği gibi bir mucize ve işaret olmak üzere yaratılan dişi deveyi de konan yasağa rağmen kesmek suretiyle Allah'ın emrini hiçe saymış ve neticede helak edilmiştir. (çev.)

[797]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/296; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/37 (9069); Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/371 (3304); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/38

[798]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/179; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 25/317 (59); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/178

[799]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 6/354 (6975); İbni Mâce, Diyât 5 (2628); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 8/188 (4583). Buna şahid olarak Ebû Dâvûd, Diyât 24'te (4588) Abdullah bin Amr radıyallahu anhdan bir hadis vardır.

[800]. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 50 (3270); İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (2781); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 9/137 (3828)

[801]. İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, 2/911 (1887); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 2/218; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/477 (23714), 8/583 (24276)

[802]. İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 78 (1081); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 3/381 (1856); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 2/31. Münzirî devamla der ki: "Bu hadisi Taberânî *el-Mu'cemü'l-Evsat*'ta Ebu Saîd el-Hudrî radıyallahu anhdan bundan daha kısa bir şekilde rivayet etmiştir." Bir sonraki hadis de buna şahid durumundadır.

[803]. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 4/140 (2198); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/193. Heysemî devamla der ki: "Bu hadisin ravileri sika kimselerdir."

[804]. **Veda haccı:** Peygamber aleyhisselamın 632 yılında vefatından üç ay önce eda ettiği ilk ve son haccıdır. Hayatının son yılında yaptığı bu hac tarihe 'Veda haccı' (Hıccetü'l-Veda) adıyla geçti. Peygamber aleyhisselam bu haccında ashabıyla vedalaştığı için buna Veda haccı, haccın hükümlerini tebliğ ederek bizzat uyguladığı için "hıccetü'l-belâğ", haccın farz kılınmasından sonra gerçekleştirdiği ilk hac olduğu için "hıccetü'l-İslam", "kemal haccı, tamam haccı" gibi isimler verilmiştir. Kaynaklar Peygamber aleyhisselamla birlikte haccedenlerin sayısını 100.000, 114.000, 124.000 civarında hatta daha fazla göstermektedir. Resûlullah'ın ilk defa bu kadar kalabalık halkla birlikte yaptığı hac, gerek hac vazifelerinin öğretilmesi gerekse hutbelerindeki tebliğleriyle büyük önem arz etmektedir. Bkz. B. Erul, "Vedâ Haccı", DİA, 42/590-591. (çev.)

[805]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/171 (318)

[806]. Müslim, Hac 147 (1218); Ebû Dâvûd, Menâsikü'l-Hac 56 (1905, 1909); İbni Mâce, Menâsikü'l-Hac 84 (3074); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/320. Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 3/23; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 5/148

[807]. Buhârî, Hac 132; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 5/194

[808]. Müslim, Hac 312 (1298); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 5/196

[809]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/268. Ayrıca bkz. Ebû Dâvûd, Menâsikü'l-Hac 71 (1955)

[810]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/262. Ayrıca bkz. Tirmizî, Salâtü's-Sefer (616)

[811]. Ebû Dâvûd, Menâsikü'l-Hac 73 (1957)

[812]. Ebû Dâvûd, Menâsikü'l-Hac 72 (1956)

[813]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/72

[814]. İbni Mâce, Menâsikü'l-Hac (3057); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/412

[815]. **Deccâl:** Kıyamet alametlerinden sayılan ve insanları doğru yoldan saptırmaya çalışacağı kabul edilen olağan üstü güçlere sahip kişi. (çev.)

[816]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/135; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/338

[817]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/221; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 7/84 (6445); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/340

[818]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/434; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/343

[819]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/580 (8620); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 8/146 (7644)

[820]. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 4/119 (2164); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/346

[821]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/16; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/341

[822]. Hicaz bölgesinin doğusunda Yemâme'de Heddâr denilen yerde doğdu. Yemâme topraklarının sahibi Bekir bin Vâil kabilesinin bir kolu olan Benî Hanîfe'ye mensuptur. Adı ve soyu ile ilgili rivayetler son derece karışıktır. Genellikle isminin Mesleme olduğu ve bunun Müslümanlar tarafından tahkir amacıyla "Müseylime" (Müslümancık) şekline dönüştürüldüğü kabul edilir. Asıl isminin Hârûn, Müseylime'nin de lakabı olduğu rivayet olunur.

Halifeliğinin ilk günlerinden itibaren Hz. Ebû Bekir'i meşgul eden ve uzun çarpışmalara sebep olan Müseylime, 12. yılın rebîülevvelinde (mayıs-haziran 633) öldürülmüştür. (çev.)

[823]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/41; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/541 (8721, 8722); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/15 (1074); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/332

[824]. **Ye'cüc ve Me'cüc:** Zülkarneyn döneminde ortaya çıkan ve kıyametin kopmasına yakın dönemde zuhur ederek yeryüzünde bozgunculuk yapacak topluluk. (çev.)

[825]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/271; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/6

[826]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/379; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 24/204 (523); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/9

[827]. **Gıybet:** Bir kimsenin bulunmadığı yerde hakkında hoşlanmayacağı şekilde incitici, küçültücü söz ve davranışları ifade eden terimdir. (çev.)

[828]. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 3/237 (1675); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/93

[829]. İbni Mâce, Fiten 20 (4004); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 1/526 (290); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 4/12; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/266

[830]. Ebû Dâvûd, Zekât 46 (1698)'de kısa olarak; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/55 (26); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/497. Müellif bu hadisin Ebû Dâvûd ile Hâkim tarafından Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhdan rivayet edildiğini belirtirken söz konusu bu kaynaklarda bu hadisin Abdullah bin Amr radıyallahu anhdan rivayet edildiği geçmektedir. (çev.)

[831]. **Şükür:** Allah'tan veya insanlardan gelen nimet ve iyilikten dolayı minnettarlığını ifade etme, nimete söz ve fiille mukabelede bulunma, Allah'a itaat edip günah işlemekten uzak durmak suretiyle nimetin gereğini yapmak. (çev.)

[832]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 30/390 (18449), 30/392 (18650); Bezzâr, *el-Müsned*, 8/226 (3282); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 21/85 (84); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 5/218

[833]. **Hayâ:** Kınanma endişesiyle kurallara aykırı davranmaktan kaçınma ve bunu sağlayan duygu için kullanılan terim. (çev.)

[834]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 7/226 (7348); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 5/200. Buna şahid olarak; Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâmet 24 (2458); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/387'de Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anhdan bir hadis vardır.

[835]. **Haşr:** Kıyamet gününde diriltilecek olan mükelleflerin hesaba çekilmek üzere bir araya toplanması. (çev.)

[836]. Buhârî, Rikâk 45, Enbiyâ 8, Tefsîru Sûre-i Mâide 14, 15; Müslim, Cennet 58 (2860); Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâmet 3 (2423), Tefsîru'l-Kur'an 22 (3167); Nesâî, Cenâiz 118, 119; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/223, 229, 235, 253; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 5/345

[837]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/18, 39

[838]. Buhârî, Cuma 29, Zekât 67, Eymân 3, Hayl 15, Ahkâm 24, 41; Müslim, İmâre 27 (1832); Ebû Dâvûd, Harâc 10-11 (2946); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/423

[839]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/307; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/35

[840]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/500; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/36

[841]. Arapça metninde ve Münzirî'deki rivayette "babası" ifadesi yer almakta fakat asıl kaynaklarda bu hadisin Âmir bin Rebîa tarafından rivayet edildiği geçmektedir. (çev.)

[842]. İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 25 (907); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/445; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/39 (8788); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/160

[843]. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Mâide 12, Mevâkitü's-Salât 11, Fezâil 134, Rikâk 27, İ'tisâm 3; Müslim, Fezâil 134-137 (2359); Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 6 (3056); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/206, 210, 268

[844]. Müslim, Îmân 306 (185); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/79; Dârimî, Rikâk 96 (2820)

[845]. İbni Mâce, Zühd 25 (4221); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/416, 6/466; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/436

[846]. Ebû Dâvûd, Zekât 21 (1619); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/114

[847]. Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 5/241; İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 51/240. Bu hadise şahid olarak Ebû Nasr es-Secerî, Ebu'd-Derdâ radıyallahu anhdan; İbni Ebî Şeybe, Ebû Nuaym *Hılyetü'l-Evliyâ* ve Kuzâî *Müsnedü'ş-Şihâb*'da Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anhdan mevkuf olarak bir hadis rivayet etmiştir.

[848]. Müslim, Cennet 63 (2865); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/278 (8016, 8017); *Fezâilü'l-Kur'ân*, (95); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/162, 163, 266; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 2/422 (653, 654)

[849]. Tirmizî, Fiten 26 (2191); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/19; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/505 (8638)

[850]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 19/342 (791); *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 7/115 (7017); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/42

[851]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/18; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 5/229

[852]. Buhârî, Menâkıb 25; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 5/230

[853]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 19/79 (17239); Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/78 (7062); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/37

[854]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/487 (8593)

[855]. İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/376. Bu hadise şahid olarak Müslim, Cum'a 43 (867); Beyhakî, *el-Esmâ ve's-Sıfât*, 1/144'de Câbir radıyallahu anhdan bir hadis rivayet etmiştir.

[856]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/383 (3467); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 19/132 (35573); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/35; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/206

[857]. Tirmizî, Deavât (3558); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (10649, 10650, 10651); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 5/133

[858]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (10652, 10653); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/7; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/529 (1944); İbni Hibbân, *es-Sahîh,* (950, 952, 5734); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/291

[859]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/41; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/439 (8450); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/209; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 5/211

[860]. Ebû Dâvûd, Nikâh (2106); Tirmizî, Nikâh (1114); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 5/219 (5485); İbni Mâce, Nikâh (1887); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/40; Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/109 (2536); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 10/480 (4620); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/297

[861]. Tirmizî, Fiten (2165); İbni Mâce, Ahkâm (2363); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/18; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 16/239 (7254)

[862]. Tirmizî, Hudûd (1431); *Muvatta*, Hudûd 10; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (17021, 17022, 17023)

[863]. Müslim, Mesâcid 78 (567); Nesâî, Mesâcid 17; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/15; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (2091); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 6/224; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (256); Humeydî, *el-Müsned*, (10, 29); Bezzâr, *el-Müsned*, (315); Ebû Avâne, *el-Müsned*, 1/408; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 3/153

[864]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/32; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/182-183; Tayâlisî, *el-Müsned*, (70); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/259

[865]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (371, 372); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/351; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/207

[866]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/17

[867]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/20

[868]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/34

[869]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/43

[870]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/44

[871]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/69; Bezzâr, *el-Müsned*, (401); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/44

[872]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/62

[873]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/110 (2823); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/191

[874]. Buhârî, Fezâilü'l-Medîne 9, Cizye 10, 17, Ferâiz 21, İ'tisâm 5; Müslim, Hac 467 (1370); Ebû Dâvûd, Menâsikü'l-Hac 95-96 (2034); Tirmizî, Velâ 3 (2127); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/81.

Ayr: Medine'nin dağlarından birisi olup büyük ve yüksektir. Medine'nin güneyinde takriben iki saat kadar mesafede bulunmaktadır.

Sevr: Medine'nin dağlarından birisi olup küçük ve kırmızıdır. Uhud dağının kuzeyinde bulunur.

Bu iki dağ, güneyden ve kuzeyden Medine'nin dokunulmaz bölgesinin sınırını oluşturmaktadır. (çev.)

[875]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/127

[876]. Ebû Dâvûd, Büyû' 25 (3282); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/116

[877]. Müslim, Edâhî 24-25 (1969); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/141

[878]. Müslim, Mukaddime 1 (1); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/150; Tayâlisî, *el-Müsned*, 1/17

[879]. Müslim, Hudûd 34 (1705); Tirmizî, Hudûd 13 (1441); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/156

[880]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (8408); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/246 (1719); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/172 (4830); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (6936); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/336 (2158); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/146

[881]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/93 (2761); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/172

[882]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/175 (4841); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/173 (16809); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/26 (2559); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 4/108

[883]. **Fıkıh:** Sözlükte "bir şeyi bilmek, iyi ve tam anlamak, derinlemesine kavramak" manasına gelmektedir. Kur'an'da, hadiste ve İslam'ın ilk dönemlerinde fıkıh kelimesinin kullanımı bu sözlük anlamı çerçevesinde kalmış olmakla birlikte Kur'an ve hadisin İslam toplumunun iki temel bilgi kaynağı olması sebebiyle kelime genelde Kur'an ve hadis merkezli dinî bilgiyi ve anlayışı ifade eden kavramlardan biri olarak kullanılmış, İslam toplumunda dinî bilginin gelişip alt ilim dallarının oluşmasına paralel olarak II. (VIII.) yüzyılın sonlarından itibaren İslam'ın ferdî ve içtimai hayata dair amelî hükümlerini bilmeyi ve bu konuyu inceleyen bir ilim dalını ifade eden bir terim hâlini almaya başlamıştır. Bkz. H. Karaman, "Fıkıh" DİA, 13/1

[884]. Müslim, İmâre 174 (1037); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/92; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/130.

[885]. Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anh, Muâviye'nin oğlu Yezîd'i veliaht tayin etmek istemesi üzerine Emevî hânedanına karşı mücadeleye girişmiş, Yezîd'in ölümü üzerine *emîrü'l-mü'minîn* unvanıyla halifeliğini ilan etmiştir (64/683).Emevî hanedanı tarafıyla giriştiği mücadelede kahramanca savaşmış, Emevî yöneticisi Haccâc-ı Zâlim tarafından Mekke'de kuşatılmış ve 1 Ekim 692'de şehid düşmüştür. (çev.)

[886]. Müslim, Nikâh 27 (1406); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/205 (14276); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 7/109 (6519); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/336; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 3/250

[887]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 26/41-42 (16117); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 4/499 (1620); Tayâlisî, *el-Müsned*, 2/707 (1464)

[888]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/4

[889]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/5

[890]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 2/95 (1263); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/5

[891]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/6

[892]. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (1275); İbnü'l-Ca'd, *el-Müsned*, I, 453; Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, 3/169

[893]. Müslim, Zühd 14 (2967); İbni Mâce, Zühd 12 (4156); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/174; Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/261; Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân* 12/532 (9844); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/171; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 7/6; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 5/179

[894]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/609; Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/281

[895]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/345 (8522); Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/433

[896]. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'an 47 (3256), Menâkıb 37 (3803); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 14/327 (14962); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/93.

[897]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/246 (641, 642); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/494; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 5/294.

[850]
[878]
[817]
[873]
[845]
[826]
[854]
[882]
[803]
[831]
[821]
[835]
[860]
[897]
[802]
[855]
[868]
[799]

[822]
[864]
[798]
[887]
[808]
[877]
[818]
[874]
[812]
[881]
[853]
[825]
[870]
[841]
[813]
[830]
[804]
[862]
[844]
[801]
[816]
[865]
[888]
[807]
[876]
[827]
[893]
[839]
[836]
[859]
[896]
[879]

[810]
[856]
[861]
[805]
[833]
[829]
[890]
[852]
[824]
[885]
[857]
[847]
[819]
[796]
[895]
[875]
[871]
[842]
[795]
[848]
[867]
[880]
[851]

. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 4/140 (2198); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/193. Heysemî devamla der ki: "Bu hadisin ravileri sika kimselerdir."

. İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 78 (1081); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 3/381 (1856); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 2/31. Münzirî devamla der ki: "Bu hadisi Taberânî *el-Mu'cemü'l-Evsat*'ta Ebu Saîd el-Hudrî radıyallahu anhdan bundan daha kısa bir şekilde rivayet etmiştir." Bir sonraki hadis de buna şahid durumundadır.

. İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, 2/911 (1887); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 2/218; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/477 (23714), 8/583 (24276)

. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 50 (3270); İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (2781); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 9/137 (3828)

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 6/354 (6975); İbni Mâce, Diyât 5 (2628); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 8/188 (4583). Buna şahid olarak Ebû Dâvûd, Diyât 24'te (4588) Abdullah bin Amr radıyallahu anhdan bir hadis vardır.

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/179; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 25/317 (59); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/178

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/296; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/37 (9069); Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/371 (3304); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/38

. İslam kaynaklarında Medine ile Şam arasındaki Vâdi'l-Kurâ'da bulunduğu belirtilen Hicr, Arap Yarımadası'nın kuzeybatısında, Medine-Tebük yolu üzerindeki Teymâ'nın yaklaşık 110 km. güneybatısında, içinden Hicaz demiryolunun geçtiği sarp kayalıklarla çevrili vadinin ve bu vadideki beldenin adıdır; bugünkü yerleşim merkezi Alâ'nın 15 km. kuzeyine düşmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de belirtildiğine göre Ashâbü'l-Hicr; dağlarda oydukları güvenli evlerde yaşayan, Allah'ın ayetlerinden yüz çevirip peygamberlerini yalanlayan bir kavimdi. Bir sabah vakti korkunç bir sesle gelen felaketle cezalandırılmışlar, yaptıkları şeyler ve kazandıkları kendilerine fayda vermemiştir (Hicr suresi, 15/80-84).

Ashâbü'l-Hicr'in Kur'an'da anlatılan özellikleri dikkate alınırsa bunların Semûd kavmi olduğu anlaşılır. Zira ilâhî ayetlerden yüz çevirme ve kendilerine gönderilen peygamberleri yalanlama, inanmayan kavimlerin ortak özelliği olmakla birlikte korkunç bir sesle cezalandırılma Kur'an'da Hz. Lût (Hicr suresi, 15/73; Sâd suresi, 38/13-14),

Hz. Şuayb (Hûd suresi, 11/94; Sâd suresi, 38/13-14) ve Hz. Sâlih (Hûd Suresi, 11/67; Kamer suresi, 54/31) peygamberlerin kavimleriyle ilgili olarak zikredilmekte; kayaları oyup evler yapma işi ise sadece Hz. Sâlih'in kavmi Semûd'un özelliği olarak belirtilmektedir (A'râf suresi, 7/74; Şuarâ suresi, 26/141-159).

Bu hususu dikkate alan müfessirler, Hicr suresinde kıssaları anlatılan Ashâbü'l-Hicr'in kendilerine Hz. Sâlih'in peygamber olarak gönderildiği Semûd kavmi olduğunu kabul etmişlerdir. Bu kavim Hz. Sâlih'i dinlemediği gibi bir mucize ve işaret olmak üzere yaratılan dişi deveyi de konan yasağa rağmen kesmek suretiyle Allah'ın emrini hiçe saymış ve neticede helak edilmiştir. (çev.)

. Tebük, Medine-Suriye ticaret yolu üzerinde, Medine'ye 700 km. uzaklıktadır. Tebük gazvesi esnasında büyük güçlükler ve sıkıntılarla karşılaşıldığından bu zaman için Kur'an'da "sâatü'l-usre" (güçlük zamanı) tabiri geçer (Tevbe suresi, 9/117). Bu sebeple orduya "ceyşü'l-usre", gazveye "gazvetü'l-usre" adı verilmiştir. (çev.)

. Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 2/524. Buna şahid olarak İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 50/289'da Enes bin Mâlik radıyallahu anhdan bir hadis rivayet etmiştir.

[891]

. İbni Mâce, Menâsikü'l-Hac (3057); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/412

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/72

. Ebû Dâvûd, Menâsikü'l-Hac 72 (1956)

. Ebû Dâvûd, Menâsikü'l-Hac 73 (1957)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/262. Ayrıca bkz. Tirmizî, Salâtü's-Sefer (616)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/268. Ayrıca bkz. Ebû Dâvûd, Menâsikü'l-Hac 71 (1955)

. Müslim, Hac 312 (1298); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 5/196

. Buhârî, Hac 132; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 5/194

. Müslim, Hac 147 (1218); Ebû Dâvûd, Menâsikü'l-Hac 56 (1905, 1909); İbni Mâce, Menâsikü'l-Hac 84 (3074); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/320. Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 3/23; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 5/148

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/171 (318)

. **Veda haccı:** Peygamber aleyhisselamın 632 yılında vefatından üç ay önce eda ettiği ilk ve son haccıdır. Hayatının son yılında yaptığı bu hac tarihe 'Veda haccı' (Hıccetü'l-Veda) adıyla geçti. Peygamber aleyhisselam bu haccında ashabıyla vedalaştığı için buna Veda haccı, haccın hükümlerini tebliğ ederek bizzat uyguladığı için "hıccetü'l-belâğ", haccın farz kılınmasından sonra gerçekleştirdiği ilk hac olduğu için "hıccetü'l-İslam", "kemal haccı, tamam haccı" gibi isimler verilmiştir. Kaynaklar Peygamber aleyhisselamla birlikte haccedenlerin sayısını 100.000, 114.000, 124.000 civarında hatta daha fazla göstermektedir. Resûlullah'ın ilk defa bu kadar kalabalık halkla birlikte yaptığı hac, gerek hac vazifelerinin öğretilmesi gerekse hutbelerindeki tebliğleriyle büyük önem arz etmektedir. Bkz. B. Erul, "Vedâ Haccı", DİA, 42/590-591. (çev.)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/271; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/6

. **Ye'cüc ve Me'cüc:** Zülkarneyn döneminde ortaya çıkan ve kıyametin kopmasına yakın dönemde zuhur ederek yeryüzünde bozgunculuk yapacak topluluk. (çev.)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/41; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/541 (8721, 8722); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/15 (1074); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/332

. Hicaz bölgesinin doğusunda Yemâme'de Heddâr denilen yerde doğdu. Yemâme topraklarının sahibi Bekir bin Vâil kabilesinin bir kolu olan Benî Hanîfe'ye mensuptur. Adı ve soyu ile ilgili rivayetler son derece karışıktır. Genellikle isminin Mesleme olduğu ve bunun Müslümanlar tarafından tahkir amacıyla "Müseylime" (Müslümancık) şekline dönüştürüldüğü kabul edilir. Asıl isminin Hârûn, Müseylime'nin de lakabı olduğu rivayet olunur.

Halifeliğinin ilk günlerinden itibaren Hz. Ebû Bekir'i meşgul eden ve uzun çarpışmalara sebep olan Müseylime, 12. yılın rebîülevvelinde (mayıs-haziran 633) öldürülmüştür. (çev.)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/16; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/341

[894]

. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 4/119 (2164); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/346

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/580 (8620); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 8/146 (7644)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/434; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/343

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/221; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 7/84 (6445); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/340

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/135; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/338

. **Deccâl:** Kıyamet alametlerinden sayılan ve insanları doğru yoldan saptırmaya çalışacağı kabul edilen olağan üstü güçlere sahip kişi. (çev.)

[884]

[838]

. Buhârî, Rikâk 45, Enbiyâ 8, Tefsîru Sûre-i Mâide 14, 15; Müslim, Cennet 58 (2860); Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâmet 3 (2423), Tefsîru'l-Kur'an 22 (3167); Nesâî, Cenâiz 118, 119; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/223, 229, 235, 253; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 5/345

. **Haşr:** Kıyamet gününde diriltilecek olan mükelleflerin hesaba çekilmek üzere bir araya toplanması. (çev.)

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 7/226 (7348); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 5/200. Buna şahid olarak; Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâmet 24 (2458); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/387'de Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anhdan bir hadis vardır.

. **Hayâ:** Kınanma endişesiyle kurallara aykırı davranmaktan kaçınma ve bunu sağlayan duygu için kullanılan terim. (çev.)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 30/390 (18449), 30/392 (18650); Bezzâr, *el-Müsned*, 8/226 (3282); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 21/85 (84); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 5/218

. **Şükür:** Allah'tan veya insanlardan gelen nimet ve iyilikten dolayı minnettarlığını ifade etme, nimete söz ve fiille mukabelede bulunma, Allah'a itaat edip günah işlemekten uzak durmak suretiyle nimetin gereğini yapmak. (çev.)

. Ebû Dâvûd, Zekât 46 (1698)'de kısa olarak; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/55 (26); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/497. Müellif bu hadisin Ebû Dâvûd ile Hâkim tarafından Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhdan rivayet edildiğini belirtirken söz konusu bu kaynaklarda bu hadisin Abdullah bin Amr radıyallahu anhdan rivayet edildiği geçmektedir. (çev.)

. İbni Mâce, Fiten 20 (4004); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 1/526 (290); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 4/12; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/266

. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 3/237 (1675); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/93

. **Gıybet:** Bir kimsenin bulunmadığı yerde hakkında hoşlanmayacağı şekilde incitici, küçültücü söz ve davranışları ifade eden terimdir. (çev.)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 6/379; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 24/204 (523); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/9

. Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 5/241; İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 51/240. Bu hadise şahid olarak Ebû Nasr es-Secerî, Ebu'd-Derdâ radıyallahu anhdan; İbni Ebî Şeybe, Ebû Nuaym *Hılyetü'l-Evliyâ* ve Kuzâî *Müsnedü'ş-Şihâb*'da Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anhdan mevkuf olarak bir hadis rivayet etmiştir.

. Ebû Dâvûd, Zekât 21 (1619); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/114

. İbni Mâce, Zühd 25 (4221); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/416, 6/466; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/436

. Müslim, Îmân 306 (185); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/79; Dârimî, Rikâk 96 (2820)

. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Mâide 12, Mevâkitü's-Salât 11, Fezâil 134, Rikâk 27, İ'tisâm 3; Müslim, Fezâil 134-137 (2359); Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 6 (3056); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/206, 210, 268

. İbni Mâce, İkàmetü's-Salât 25 (907); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/445; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/39 (8788); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/160

. Arapça metninde ve Münzirî'deki rivayette "babası" ifadesi yer almakta fakat asıl kaynaklarda bu hadisin Âmir bin Rebîa tarafından rivayet edildiği geçmektedir. (çev.)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/500; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/36

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/307; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/35

. Buhârî, Cuma 29, Zekât 67, Eymân 3, Hayl 15, Ahkâm 24, 41; Müslim, İmâre 27 (1832); Ebû Dâvûd, Harâc 10-11 (2946); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/423

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/18, 39

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (10652, 10653); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/7; Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/529 (1944); İbni Hibbân, *es-Sahîh,* (950, 952, 5734); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/291

. Tirmizî, Deavât (3558); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (10649, 10650, 10651); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 5/133

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/383 (3467); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 19/132 (35573); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/35; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/206

. İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/376. Bu hadise şahid olarak Müslim, Cum'a 43 (867); Beyhakî, *el-Esmâ ve's-Sıfât*, 1/144'de Câbir radıyallahu anhdan bir hadis rivayet etmiştir.

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/487 (8593)

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 19/79 (17239); Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/78 (7062); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/37

. Buhârî, Menâkıb 25; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 5/230

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/18; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 5/229

[815]

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 19/342 (791); *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 7/115 (7017); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/42

. Tirmizî, Fiten 26 (2191); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/19; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/505 (8638)

. Müslim, Cennet 63 (2865); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/278 (8016, 8017); *Fezâilü'l-Kur'ân*, (95); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/162, 163, 266; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 2/422 (653, 654)

. Tirmizî, Fiten (2165); İbni Mâce, Ahkâm (2363); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/18; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 16/239 (7254)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/43

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/34

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/20

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/17

[828]

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (371, 372); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/351; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/207

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/32; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 3/182-183; Tayâlisî, *el-Müsned*, (70); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/259

. Müslim, Mesâcid 78 (567); Nesâî, Mesâcid 17; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/15; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (2091); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 6/224; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, (256); Humeydî, *el-Müsned*, (10, 29); Bezzâr, *el-Müsned*, (315); Ebû Avâne, *el-Müsned*, 1/408; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 3/153

. Tirmizî, Hudûd (1431); *Muvatta*, Hudûd 10; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (17021, 17022, 17023)

. Ebû Dâvûd, Nikâh (2106); Tirmizî, Nikâh (1114); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 5/219 (5485); İbni Mâce, Nikâh (1887); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/40; Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/109 (2536); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 10/480 (4620); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/297

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/41; Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/439 (8450); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/209; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 5/211

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/62

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/69; Bezzâr, *el-Müsned*, (401); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/44

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (8408); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/246 (1719); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/172 (4830); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (6936); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/336 (2158); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/146

. Müslim, Hudûd 34 (1705); Tirmizî, Hudûd 13 (1441); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/156

. Müslim, Mukaddime 1 (1); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/150; Tayâlisî, *el-Müsned*, 1/17

. Müslim, Edâhî 24-25 (1969); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/141

. Ebû Dâvûd, Büyû' 25 (3282); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/116

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/127

. Buhârî, Fezâilü'l-Medîne 9, Cizye 10, 17, Ferâiz 21, İ'tisâm 5; Müslim, Hac 467 (1370); Ebû Dâvûd, Menâsikü'l-Hac 95-96 (2034); Tirmizî, Velâ 3 (2127); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/81.

Ayr: Medine'nin dağlarından birisi olup büyük ve yüksektir. Medine'nin güneyinde takriben iki saat kadar mesafede bulunmaktadır.

Sevr: Medine'nin dağlarından birisi olup küçük ve kırmızıdır. Uhud dağının kuzeyinde bulunur.

Bu iki dağ, güneyden ve kuzeyden Medine'nin dokunulmaz bölgesinin sınırını oluşturmaktadır. (çev.)

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/110 (2823); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/191

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/44

. **Fıkıh:** Sözlükte "bir şeyi bilmek, iyi ve tam anlamak, derinlemesine kavramak" manasına gelmektedir. Kur'an'da, hadiste ve İslam'ın ilk dönemlerinde fıkıh kelimesinin kullanımı bu sözlük anlamı çerçevesinde kalmış olmakla birlikte Kur'an ve hadisin İslam toplumunun iki temel bilgi kaynağı olması sebebiyle kelime genelde Kur'an ve hadis merkezli dinî bilgiyi ve anlayışı ifade eden kavramlardan biri olarak kullanılmış, İslam toplumunda dinî bilginin gelişip alt ilim dallarının oluşmasına paralel olarak II. (VIII.) yüzyılın sonlarından itibaren İslam'ın ferdî ve içtimai hayata dair amelî hükümlerini bilmeyi ve bu konuyu inceleyen bir ilim dalını ifade eden bir terim hâlini almaya başlamıştır. Bkz. H. Karaman, "Fıkıh" DİA, 13/1

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/175 (4841); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/173 (16809); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 2/26 (2559); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 4/108

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/93 (2761); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/172

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 2/95 (1263); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/5

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/5

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/4

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 26/41-42 (16117); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 4/499 (1620); Tayâlisî, *el-Müsned*, 2/707 (1464)

. Müslim, Nikâh 27 (1406); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 7/205 (14276); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 7/109 (6519); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/336; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 3/250

. Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anh, Muâviye'nin oğlu Yezîd'i veliaht tayin etmek istemesi üzerine Emevî hânedanına karşı mücadeleye girişmiş, Yezîd'in ölümü üzerine *emîrü'l-mü'minîn* unvanıyla halifeliğini ilan etmiştir (64/683).Emevî hanedanı tarafıyla giriştiği mücadelede kahramanca savaşmış, Emevî yöneticisi Haccâc-ı Zâlim tarafından Mekke'de kuşatılmış ve 1 Ekim 692'de şehid düşmüştür. (çev.)

. Müslim, İmâre 174 (1037); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/92; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/130.

[797]
[832]
[858]
[886]
[811]
[872]
[837]
[806]
[809]
[834]
[843]
[892]
[840]
[794]
[863]

[823]
[814]
[820]
[883]
[889]

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/6

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/246 (641, 642); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/494; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 5/294.

. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'an 47 (3256), Menâkıb 37 (3803); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 14/327 (14962); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/93.

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/345 (8522); Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/433

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/609; Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/281

. Müslim, Zühd 14 (2967); İbni Mâce, Zühd 12 (4156); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/174; Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/261; Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân* 12/532 (9844); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/171; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 7/6; Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 5/179

. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (1275); İbnü'l-Ca'd, *el-Müsned*, I, 453; Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, 3/169

[846]
[849]
[866]
[800]
[869]

ON YEDİNCİ BÖLÜM

PEYGAMBER'İN VE SAHABELERİNİN (MÜSLÜMANLAR'A) NASİHATTE BULUNMALARI

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ve sahabeleri, yolculukta ve yerleşik hayatta nasıl nasihatte bulunuyorlardı ve öğüt veriyorlardı?

Kendilerini dünya nimetlerinden ve lezzetlerinden alıkoyup ahiret nimetlerine nasıl yöneliyorlardı?

İnsanları Allah'a karşı o derece sakındırırlardı ki insanların nasıl gözleri yaşla doluyor ve kalpleri titriyordu?

Sanki ahiret ve mahşer meydanı gözlerinin önünde gibiydi.

Nasihatleriyle Ümmet-i Muhammed'in elinden tutup onları, yerlerin ve göklerin yaratıcısı olan Allah'a yönlendirip gizli-açık olan şirkin damarlarını kökünden söküp nasıl atıyorlardı?

A. RESÛLULLAH'IN NASİHATLERİ

1. Peygamber Aleyhisselamın Ebû Zerr'e Nasihatte Bulunması

Ebû Zerr radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben (bir gün) Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme,

'Ey Allah'ın Resûlü! Hz. İbrâhîm'in sahifeleri nelerdi?' diye sordum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

'Tamamen ibretlerden ibaretti. Şöyle ki:

Ey kullarıma musallat olup da gurura kapılan kral! Seni dünya malı toplayıp da bunları üst üste yığman için göndermedim. Mazlumların hakkını alman ve onların beddualarının Bana gelmesini engellemen (yani onlara zulmedilmesini önlemen) için gönderdim. Çünkü Ben, kâfir de olsa mazlumun bedduasını geri çevirmem.

Akıllı bir insan; zamanını Rabbine yalvarmak, nefsini hesaba çekmek, Allah'ın yarattıklarını ve sanatını tefekkür etmek, geçimini ve ihtiyaçlarını temin için çalışmakla geçirir.

Akıllı insan; ahireti, geçimi ve haram olmayan arzu ve lezzetleri temin için çalışır.

Akıllı kişi; zamanının kıymetini bilir, işlerini ona göre ayarlar, dilini korur. Konuşmasını amellerinden sayan insan kendisini ilgilendirmeyen konularda dilini tutar.' Bunun üzerine ben,

'Ey Allah'ın Resûlü! Hz. Mûsâ'nın sahifeleri nasıldı?' diye sordum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

'İbret verici şeylerden ibaretti. İşte ondan bir parça: 'Ölüme yüzde yüz inanan bir insanın, nasıl sevinebildiğine hayret ediyorum. Cehenneme kesinkes inanan bir kişinin gülebilmesine hayret ediyorum. Kadere inandığı hâlde rızkı için kendisini yoranlara hayret ediyorum. Hiç kimseye yâr olmadığını gördüğü hâlde dünyaya bel bağlayan kimselere hayret ediyorum. Kıyametteki hesaba inanıp da hazırlık yapmayan kimselere de hayret ediyorum.'

Ben yine 'Ey Allah'ın Resûlü! Bana tavsiyede bulununuz' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Sana Allah korkusunu (takvayı) tavsiye ederim. Çünkü o her şeyin başıdır, temelidir’ buyurdu. Ben yine ‘Ey Allah’ın Resûlü! Biraz daha (bana tavsiyede bulun)’ dedim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Kur’an okumayı ve Allah’ı zikretmeyi hiçbir zaman ihmal etmemeni tavsiye ederim. Çünkü bu; senin için yeryüzünde bir nur, göklerde ise zahire ve azıktır’ buyurdu.

Ben yine ‘Ey Allah’ın Resûlü! Bana biraz daha nasihat et’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Çok gülme! Çünkü bu, kalbi öldürür ve yüzdeki nuru giderir’ buyurdu. Ben yine ‘Ey Allah’ın Resûlü! Bana biraz daha nasihat et’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Cihadı asla terk etme. Çünkü bu, ümmetimin ruhbanlığıdır’ buyurdu. Ben yine ‘Ey Allah’ın Resûlü! Bana biraz daha nasihat et’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Uzun süre sükût edip konuşmamaya kendini alıştır. Çünkü bu, şeytanı kovar ve dinini koruma hususunda sana yardımcı olur’ buyurdu. Ben yine ‘Ey Allah’ın Resûlü! Bana biraz daha nasihat et’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Fakirleri sev ve onlarla oturup kalkmayı sürdür’ buyurdu. Ben yine ‘Ey Allah’ın Resûlü! Bana biraz daha nasihat et’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Daima senden aşağıda olanlara bak. Sakın senden daha üstün olanlara bakma! Çünkü Allah’ın üzerindeki nimetlerini küçümseyip hiçe sayman doğru değildir’ buyurdu.

Ben yine ‘Ey Allah’ın Resûlü! Bana biraz daha nasihat et’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Acı da olsa daima hakkı söyle’ buyurdu. Ben yine ‘Ey Allah’ın Resûlü! Bana biraz daha nasihat et’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Sende bulunan ayıplardan dolayı başkalarına atıp tutma. Senin işlediklerini işleyenlere buğzetme. Çünkü sende bulunan ayıpları görmeyip de aynı ayıplardan dolayı başkalarını kötülemen, işlediğin bir suçtan dolayı başkalarına kızman ayıp olarak sana yeterlidir’ buyurdu. Sonra da mübarek elleriyle göğsüme vurarak:

‘Ey Ebû Zerr! Tedbir gibi akıl, yasaklardan sakınmak gibi takva ve güzel ahlak gibi şeref yoktur’ buyurdu.”[898]

B. MÜMİNLERİN EMÎRİ HZ. ÖMER’İN NASİHATLERİ

1. Hz. Ömer’in Bir Kişiye Nasihat Etmesi

Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Ömer radıyallahu anh (bir adama nasihat ederek) ‘Sana eziyet veren şeylerden uzak dur. Kendine iyi ve faydalı bir dost edin ki böyle birisini çok nadir bulabilirsin. Bir iş yapacağın zaman içlerinde Allah’tan korkan kimselerle istişarede bulun’ dedi.”[899]

2. Hz. Ömer’in On Sekiz Hikmet İçeren Bir Nasihatte Bulunması

Saîd bin Müseyyeb rahimehullah anlatıyor:

“Ömer radıyallahu anh bir defasında şu on sekiz şeyden bahsetti. Bunlardan her biri bir hikmettir:

1- Bir kötülük yapmak suretiyle senin hakkında Allah’a isyan eden bir kişiyi, bir iyilik yapmak suretiyle kendisi hakkında Allah’a itaat etmekten daha büyük bir şekilde cezalandıramazsın.

2- Kesin bir bilgiye sahip olmadığın sürece Müslüman kardeşinin herhangi bir hareketine hüsn-i zanda bulun.

3- Bir Müslüman kardeşinden duyduğun bir sözü elinden geldiğince hayra yor.

4- Kendisini töhmet altında bırakacak işler yapan kimse, kendisi hakkında sû-i zanda bulunup kötü şeyler düşünenleri kınamasın.

5- Kim sırrını gizlerse tercih hakkını kendi elinde bulundurur.

6- Doğru sözlü ve yaşayışlı arkadaşlarından ayrılma. Her zaman için onların gölgesinde yaşa. Çünkü onlar; senin için bollukta süs, darlıkta ise azıktır.

7- Sonunda ölüm olduğunu bilsen de doğruluktan ayrılma.

8- Seni ilgilendirmeyen şeylere karışma.

9- Olmayacak işler peşinde koşma. Çünkü böyle bir şey yararsız, boş bir uğraş olur.

10- Senin başarılı olmanı istemeyen kimseden ihtiyacını gidermesini isteme.

11- Yalan yere yemin etmeyi küçümseme ki Allah seni bundan dolayı helak etmesin.

12- Sakın günah işleyen kimselerle arkadaşlık yapma ki kötü şey öğrenmeyesin.

13- Düşmandan uzak dur.

14- Güvenilir olan arkadaşlarından başkasından sakın. Çünkü güvenilir kişi, Allah'tan korkan kimsedir.

15- Kabirlerin yanından geçerken kork.

16- İtaat gösterirken kendini hiç mesabesine indir.

17- Günah işlerken akıbetini düşün.

18- Bir iş yaparken Allah'tan korkanlarla istişare et. Çünkü Allah Teâlâ, *'Allah'tan, kulları içinde ancak âlimler korkar'* (Fâtır suresi, 35/28) buyurmaktadır."[900]

3. Hz. Ömer'in "Erkekler ve Kadınlar Üç Çeşittir" Şeklinde Nasihatte Bulunması

Semüre bin Cündüb radıyallahu anh anlatıyor:

"Ömer radıyallahu anh (bir defasında) şöyle dedi:

Erkekler de kadınlar da üç çeşittir:

Birinci kısım kadınlar: Bunlar; Müslüman, yumuşak huylu, doğurgan ve iffetlidir. Zamana ve hayatın zorluklarına karşı aile fertlerine yardımcı olur. Ailesinin başına gelen kötülüklere karşı koyar ki böyle bir kadın çok az bulunur.

İkinci kısım kadınlar: Sadece kap vazifesini görür ki onun çocuk doğurmaktan başka bir hüneri yoktur.

Üçüncü kısım kadınlar: Kötü ahlaklı olanlardır ki Allah Teâlâ bunları kullarından dilediklerinin boynuna takar, sonra dilediğinde çıkarır.

Erkeklere gelince; **birinci kısım erkekler:** İffetli, yumuşak huylu, bilgili ve akıllıdır. Başına bir şey geldiğinde onun içinden çıkmasını bilir.

İkinci kısım erkekler: Bir zorlukla karşılaştığında kendi gücüyle onun altından kalkmayan erkeklerdir. Böyleleri bu konuda bilgi ve tecrübe sahibi kimselerle istişarede bulunur ve onların önerileri doğrultusunda hareket eder.

Üçüncü kısım erkekler: Şaşkın ve bir hedefi olmayan erkeklerdir. Bunlar ne kendileri bir şey yapabilirler ne de kendilerine gösterilen yoldan giderler."[901]

4. Hz. Ömer'in Ahnef bin Kays'a Nasihat Etmesi

Ahnef bin Kays rahimehullah anlatıyor:

"Ömer radıyallahu anh bana şu nasihatte bulundu:

Çok gülen kimsenin heybeti azalır. Çok şaka yapan kimse, insanlar tarafından hafife alınır ve halkın gözünde küçük görülür. Kim de çok konuşursa o çok hata yapar, çok hata yapan kimsenin de hayâsı azalır. Hayâsı azalanın takvası azalır. Takvası azalan kimsenin ise kalbi ölür."[902]

C. MÜMİNLERİN EMÎRİ HZ. ALİ'NİN NASİHATLERİ

1. Hz. Ali'nin Hz. Ömer'e Nasihatte Bulunması

Ali radıyallahu anh anlatıyor:

"Ali radıyallahu anh, Ömer radıyallahu anha:

'Ey müminlerin emîri! Eğer senden önceki iki arkadaşına (Peygamber ile Hz. Ebû Bekir'e) katılmak istiyorsan uzun emellerden vazgeç. Doyasıya yeme. (Kibirlilik alameti olmaması için) elbisenin ucunu (yerde sürümeyip) kısalt. Elbiseni ve ayakkabılarını yamala! Bu şekilde onlara katılmış olursun' dedi."[903]

2. Hz. Ali'nin Vurulduktan Sonra Oğlu Hz. Hasan'a Nasihatte Bulunması

Ali radıyallahu anh anlatıyor:

"(Hz. Ali saldırıya uğrayıp da yaralandığında oğlu Hasan'a),

'En iyi dost güzel ahlaktır. En iyi arkadaş, akıldır. Edep, en güzel mirastır. İnsanın kendisini beğenmesinden daha büyük vahşet yoktur' dedi."[904]

D. CÜNDÜB EL-BECELÎ'NİN NASİHATİ

Cündüb el-Becelî radıyallahu anh anlatıyor:

"Allah'tan korkunuz ve Kur'an okumaya devam ediniz. Çünkü Kur'an; karanlık gecenin nuru ve gündüzün süsüdür. Bir musibetle karşılaştığınızda mallarınızı kendinize ve nefislerinizi de dininize kalkan yapınız. Asıl zarar, insanın dininde uğradığı zarardır. Helak olan da dini hususunda helak olandır.

Biliniz ki cennetten sonra fakirlik yoktur. Cehennemden sonra da zenginlik yoktur. Çünkü cehennem, esirini asla bırakmaz. Onun yarası iyileşmez, ateşi de sönmez.

Eğer bir Müslüman, bu dünyada bir Müslüman'ın kanını dökmüşse bu kan kıyamet gününde onunla cennet arasına girecektir. Kişi, oraya hangi kapısından girmeye kalkışırsa kalkışsın bu kan karşısına dikilerek onu geri çevirir.

Âdemoğlu vefat edip defnedildiğinde ilk önce karnı kokar. O hâlde onu haram şeylerle beslemeyiniz.

Mallarınız ve canlarınız hususunda Allah'tan korkunuz ve hiçbir Müslüman'ın kanını akıtmayınız."[905]

[898]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/178, 179; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 2/76 (361); Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/282 (3133), 2/597 (4188); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/473; Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/66; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 8/201

[899]. Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 12/46 (8996), ayrıca bkz. (8995); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 44/358-359; Begavî, *Şerhu's-Sünne*, 13/191

[900]. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 44/360; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 8/235

[901]. Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 10/38 (7131); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 9/330 (17429); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 44/362; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 8/235

[902]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/370 (2259); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 7/59 (4640), 7/70 (4664); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/302. Heysemî devamla der ki: "Bu hadisin senedinde Düveyd bin Mücâşi var. Onu tanımıyorum. Hadisin geriye kalan diğer ravileri sika kimselerdir." Yalnız Düveyd bin Mücâşi bilinen biridir. Şöyle ki: Düveyd bin Mücâşi, Mâlik bin Dînâr ile birçok kimseden hadis rivayet etmiştir. Ondan da Ubeydullah el-Ayşî/el-Ayişî ile birçok kimse hadis rivayet etmiştir. Bkz. *el-İkmâl*, 3/386

[903]. Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 7/465 (5289); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 44/288; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/219

[904]. Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 6/367 (4339), 10/380 (7669); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 42/509, 513

[905]. Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 3/181 (1525), 3/402 (1873), 7/259 (4965); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/222

. Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 6/367 (4339), 10/380 (7669); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 42/509, 513

. Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 3/181 (1525), 3/402 (1873), 7/259 (4965); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/222

. Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 7/465 (5289); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 44/288; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/219

[899]

[904]
[900]
[901]
[903]
[898]
[902]
. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/370 (2259); Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 7/59 (4640), 7/70 (4664); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/302. Heysemî devamla der ki: "Bu hadisin senedinde Düveyd bin Mücâşi var. Onu tanımıyorum. Hadisin geriye kalan diğer ravileri sika kimselerdir." Yalnız Düveyd bin Mücâşi bilinen biridir. Şöyle ki: Düveyd bin Mücâşi, Mâlik bin Dînâr ile birçok kimseden hadis rivayet etmiştir. Ondan da Ubeydullah el-Ayşî/el-Ayişî ile birçok kimse hadis rivayet etmiştir. Bkz. *el-İkmâl*, 3/386

. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 44/360; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 8/235

. Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 10/38 (7131); İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 9/330 (17429); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 44/362; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 8/235

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/178, 179; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 2/76 (361); Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/282 (3133), 2/597 (4188); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/473; Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/66; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl,* 8/201

. Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, 12/46 (8996), ayrıca bkz. (8995); İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 44/358-359; Begavî, *Şerhu's-Sünne*, 13/191
[905]

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM

PEYGAMBER İLE SAHABELERİNİN GAYBÎ YARDIMLARLA DESTEKLENMESİ

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ve sahabeleri gerektiğinde maddî/zahirî sebepleri terk edip manevî sebeplere sarıldıklarında gaybî yardımlarla nasıl desteklenmişlerdi?

Sahabeler toplulukları hidayete ve doğru yola çağırırken Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem gibi nasıl gayret göstermişlerdi?

Sahabeler (insanları İslam'a) davet ederken ve cihad ederken Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin ahlakına ve fizikî özelliklerine uygun nasıl hareket ediyorlardı?

A. MELEKLERİN SAHABELERE YARDIMDA BULUNMALARI

1. Sahabelerin Bedir Savaşı Gününde Meleklerden Yardım Görmeleri

Urve rahimehullah anlatıyor:

"Cebrâil aleyhisselam, Bedir savaşı gününde Zübeyr bin Avvâm radıyallahu anhın simasında ve başında sarı renkli bir sarık olduğu hâlde indi."[906]

* Abbâd bin Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anh anlatıyor:

"Bedir savaşı gününde (dedem) Zübeyr bin Avvâm radıyallahu anhın başında bir ucunu yüzü tarafına sarkıttığı sarı renkli bir sarık vardı. Melekler de aynı şekilde başlarında sarı renkli sarıklarla indiler."[907]

2. Meleklerin Müşriklerle Savaşması ve Onları Esir Alması

Berâ bin Âzib radıyallahu anh ile bir başkası anlatıyor:

"Ensardan bir kişi gelip (henüz o sırada daha Müslüman olmamış olan) Abbâs'ı esir etti. (Sonra da onu Peygamber aleyhisselama getirdi). Abbâs,

'Ey Allah'ın Resûlü! Beni esir eden şu Ensarlı zat değildir. Beni; bir ata binmiş, saçı dökülmüş, çok güzel yüzlü bir adam esir etti. Onun kılık kıyafeti şöyle şöyle' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Allah, keremli ve şerefli bir melekle sana yardım etmiştir' buyurdu."[908]

* Ali radıyallahu anh anlatıyor:

"Ensardan bir kişi, Abbâs bin Abdülmuttalib'i esir ederek onu Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme getirdi. Abbâs,

'Ey Allah'ın Resûlü! Bu (ensarlı) kişi beni esir eden zat değildir. Beni; saçının ön kısmı dökülmüş ve insanların yüz bakımından en güzeli olan bir kişi esir etti. Doru bir atın sırtındaydı ve ben onu şimdi kavmin içinde görmüyorum' dedi. Ensarlı,

'Ey Allah'ın Resûlü! Onu ben esir ettim' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Ensarlı kişiye,

'Sus! Allah seni keremli bir melekle takviye etmiştir' buyurdu."[909]

* Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“Müslümanlar’dan bir kişi, müşriklerden birini kovalıyordu. O sırada yukardan bir kırbaç sesi duyuldu ve bir süvari ortaya çıkıp ‘Ey Hayzum! İlerle’ dedi.

Ensarlı kişi önüne baktığında kaçan müşriğin sırtüstü yere düştüğünü, burnunun kırıldığını ve kamçı izinden yüzünün morardığını gördü. Ensarlı kişi, Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme gelerek bu durumu O’na anlattı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Söylediklerin doğrudur. O, göklerin üçüncü katından gönderilen bir yardımcıdır’ buyurdu.

O Bedir savaşı günü müşriklerden yetmiş kişi öldürülmüş, yetmiş kişi de esir alınmıştı.”[910]

* Ebû Ümâme bin Sehl yoluyla babası Sehl radıyallahu anh anlatıyor:

“Babam bana, ‘Ey oğlum! Biz Bedir savaşındaydık. Hatırlıyorum ki Müslümanlar’dan birisi müşriklerden birinin başını hedefliyor fakat daha kılıcını vurmadan başı yere düşüyordu’ dedi.”[911]

3. Cebrâil’in Mekke’de Peygamber Aleyhisselam ile Alay Edenlere Yaptıkları

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“(Yüce Allah’ın) *‘Herhâlde biz, o alay edenlerin hakkından gelmek için sana yeteriz’* (Hicr suresi, 15/95) ayetindeki ‘alay edenler’den maksat, (Mekkeli müşriklerin ileri gelenlerinden) Velîd bin Muğîre, Esved bin Abdi Yeğûs, Esved bin Muttalib; Esed bin Abduluzzâoğulları kabilesinden Ebû Zem’a, Hâris bin Abtal es-Sehmî ve Âs bin Vâil es-Sehmî’dir.

Cebrâil aleyhisselam, Peygamber aleyhisselama geldi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onları Cebrâil’e şikâyet etti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Cebrâil’e; Velîd bin Muğîre’yi gösterdi. Cebrâil onun can damarına işaret etti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Sen ne yaptın?’ diye sordu. Cebrâil aleyhisselam,

‘Senin için onun hakkından geldim’ dedi.

Sonra Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ona Hâris bin Abtal’ı gösterdi. Cebrâil aleyhisselam, onun da karnına işaret etti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem tekrar Cebrâil’e,

‘Sen ne yaptın?’ diye sordu. Cebrâil aleyhisselam,

‘Senin yerine onun hakkından geldim’ dedi.

Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Cebrâil’e Âs bin Vâil’i gösterdi. Cebrâil onun ayak damarlarına işaret etti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ne yaptın?’ diye sordu. Cebrâil aleyhisselam,

‘Senin yenine onun hakkından geldim’ dedi.

Velîd bin Muğîre, ok yapan Huzâalı birinin yanından geçti ve onun attığı ok can damarına isabet etti.

Esved bin Muttalib’e gelince; o da kör oldu. Bazıları, ‘Bu şekilde kör oldu’ derken bazıları da bir ağacın altına konaklamışken çocuklarına,

‘Niçin beni kurtarmıyorsunuz? Gözlerime diken battı, dayanamıyorum’ dedi. Çocukları ‘Biz bir şey göremiyoruz’ dediler. Böylece kör oluncaya kadar onun feryat ettiğini söylüyorlar.

Esved bin Abdi Yeğûs’un başında çıbanlar çıktı ve o çıbanlar sebebiyle öldü.

Hâris bin Abtal karnından sarı su hastalığına yakalandı. Pislikleri ağzından geliyordu. O da bu şekilde öldü.

Âs bin Vâil’e gelince; o da bir gün gezip dururken ayağına şibrika denen bitkinin dikeni battı. Hastalandı. Bundan dolayı da (zehirlenerek) öldü.”[912]

B. SAHABELERİN MELEKLERİ GÖRMESİ

1. Bir Ensarlının Cebrâil’i Görmesi ve Onunla Konuşması

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, (bir gün) ensardan bir kişinin sağlık durumunu sormak için onun yanına gitti. Evine yaklaşınca onun, içeride birisiyle konuştuğunu işitti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, yanına girmek için izin istedi. Onun yanına girdi fakat içeride hiç kimseyi göremedi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona,

‘İçeride senin başkasıyla konuştuğunu duydum’ dedi. Ensarlı kişi,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Sıtmanın şiddetinden ötürü yalnız kalayım da kimse beni rahatsız etmesin diye yatağa girdim. Fakat yanıma bir adam geldi. Siz hariç, ondan daha temiz ve hoş sohbet bir kimse görmedim’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘İşte o, Cebrâil’dir. İçinizde öyle kimseler var ki ne isteseler Allah onlara verir’ buyurdu.”[913]

2. Abdullah ibni Abbâs’ın Peygamber Aleyhisselamın Yanında Cebrâil’i Görmesi

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz (bir gün) babamla beraber Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanındaydık. Orada Peygamber aleyhisselamın kendisiyle gizlice konuştuğu bir kimse vardı. Sanki Peygamber aleyhisselam babama karşı ilgisiz gibiydi. Derken Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanından çıktık. Sonra babam, ‘Evladım! Görmedin mi, amcanın oğlu sanki benden yüz çevirir gibiydi’ dedi.

‘Babacığım! Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanında bir kişi vardı. Onunla gizli bir şey konuşuyordu’ dedim.

Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanına geri döndük. Babam, ‘Ey Allah’ın Resûlü! Ben, (oğlum) Abdullah’a şöyle şöyle söyledim. O da bana Seninle gizli bir şey konuşan bir adam bulunduğunu söyledi. Acaba yanında böyle bir kimse var mıydı?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ey Abdullah! Sen onu gördün mü?’ diye sordu.

‘Evet, gördüm’ diye cevap verdim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (babama),

‘İşte o, Cebrâil aleyhisselam idi. Seninle ilgilenmekten beni meşgul eden o idi’ buyurdu.”[914]

* Yine Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“Abbâs radıyallahu anh, bir ihtiyacı için (oğlu) Abdullah’ı Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme gönderdi. Abdullah ibni Abbâs, Peygamber aleyhisselamın yanında bir kişinin bulunduğunu fark etti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemle hiçbir şey konuşmadan (babasının yanına) geri döndü. (Daha sonra bu durumu haber alan) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bana),

‘Ey Abdullah! Sen onu gördün mü?’ diye sordu. Abdullah da ‘Evet (gördüm)’ diye cevap verdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘İşte o, Cebrâil idi. Dikkat edilsin, Abdullah’ın iki gözü kör olmadan önce vefat etmeyecektir ve Allah ona büyük ecir verecektir’ buyurdu.”[915]

3. Irbâd bin Sâriye’nin Şam Mescidinde Bir Melek Görmesi

Urve bin Ruveym rahimehullah yoluyla Irbâd bin Sâriye radıyallahu anh anlatıyor:

“Irbâd bin Sâriye radıyallahu anh, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sahabesinden yaşlı ihtiyar bir kimse idi. Ölmeyi ister ve ‘Allah’ım! Yaşlandım, kemiklerim inceldi. Beni huzuruna kaldır’ diye dua ederdi.

Bir gün Şam mescidindeyken ipekli, yeşil elbise giymiş, çok güzel bir gençle karşılaştı. Genç ona, ‘Senin şu duan nedir?’ diye sordu. Irbâd bin Sâriye radıyallahu anh,

‘Ey yeğenim! Nasıl dua etmemi istiyorsun?’ dedi. Genç,

‘O zaman şöyle dua et: Allah’ım! Amelimi güzelleştir ve ecelimi yetiştir’ diye tavsiye etti. Irbâd bin Sâriye radıyallahu anh,

‘Allah senden razı olsun. Sen kimsin?’ diye sordu. Genç, ‘Ben müminlerin kalbinden üzüntüyü gideren Rîbâîl adındaki meleğim’ diye cevap verdi.”[916]

C. MELEKLERİN SAHABEYE SELAM VERMELERİ VE ASHABIN DİLİYLE KONUŞMASI

1. Meleklerin İmrân bin Husayn’a Selam Vermeleri

Mutarrif bin Abdullah rahimehullah yoluyla İmrân bin Husayn radıyallahu anh anlatıyor:

"İmrân bin Husayn radıyallahu anh (bir gün) hastayken bana, 'Bilesin ki ey Mutarrif, melekler Kâbe'nin yanında, İsmâîl'in makamında, başucumda bana selam veriyorlardı. Fakat ben vücudumu dağlatınca artık böyle bir şey olmuyor' dedi.

İmrân bin Husayn radıyallahu anh iyileşince Mutarrif bin Abdullah rahmetullahi aleyh onunla tekrar konuştu. İmrân bin Husayn radıyallahu anh (bana),

'Yine eskisi gibi olmaya başladı. Fakat ben ölmeden bunu kimseye söyleme' dedi."[917]

2. Meleklerin Hz. Ömer'in Diliyle Konuşması

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

'Kim Ömer'e buğzederse bana buğzeder. Kim Ömer'i severse beni sevmiştir. Yüce Allah'ın gönderdiği (her) bir peygamberin ümmetinden birisine ilham edilmiştir. Benim ümmetim içinde böyle birisi varsa o kişi Ömer'dir' buyurdu. Sahabeler,

'Ey Allah'ın Resûlü! İlham alma durumu nasıl (bir şey)dir?' diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Melekler onun diliyle konuşurlar' buyurdu."[918]

Ç. MELEKLERİN SAHABENİN KUR'AN OKUYUŞUNA İNMESİ

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

"Üseyd bin Hudayr radıyallahu anh bir gece hurmalıkta Kur'an okuyordu. Ansızın (bağlı bulunan) atı şahlandı. Üseyd Kur'an okumaya devam etti. Sonra at yine şahlandı. Üseyd yine Kur'an okumaya devam etti. Sonra at yine şahlandı.

Üseyd bin Hudayr der ki: Atın (yakınımızda bulunan küçük oğlum) Yahyâ'yı çiğnemesinden korktum. Ona doğru ayağa kalktım. Bir de ne göreyim, tepemde şemsiye gibi bir şey var ve içinde kandil gibi yanan şeyler var. Sonra bunlar, gözlerimden kayboluncaya kadar yükseldi. Sabahleyin Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme (gidip),

'Ey Allah'ın Resûlü! Ben dün gece yarısı hurmalığımda Kur'an okuduğum sırada atım birdenbire şahlandı' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Ey Üseyd! Okumaya devam etseydin' buyurdu.

'Devam ettim fakat atım bir daha ürktü, Yahyâ ona yakındı ve onu çiğnemesinden korkarak kalktım. Tepemde şemsiye gibi duran ve içinde kandil gibi yanan şeyler gördüm. Sonra onlar kayboluncaya kadar yükseldi' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'İşte onlar, meleklerdir. Senin Kur'an'ını dinlemek için gelmişlerdi. Eğer Kur'an okumaya devam etseydin onlar sabaha kadar seni dinlerdi ve halk da onları görürdü' buyurdu."[919]

D. MELEKLERİN ASHABIN ÖLÜLERİNİ YIKAMASI, ONLARIN ŞEHİTLERİNE VE VEFAT EDENLERİNE SAYGI GÖSTERMELERİ

1. Meleklerin Şehid Olan Hanzala'yı Yıkamaları

Yahyâ bin Abbâd yoluyla babası yoluyla dedesi Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin; Hanzala bin Ebî Âmir, Ebû Süfyân bin Hâris ile birlikte karşılaştıktan sonra Şeddâd bin Esved'in kılıcıyla onun tepesine bir darbe indirip öldürdüğü sırada, *'Şüphesiz ki sizin bu arkadaşınızı -Hanzala- melekler yıkıyor'* diye buyurduğunu işittim.

Bunun üzerine sahabeler, Hanzala'nın eşine bunun sebebini sordular. Hanzala'nın eşi,

‘Hanzala cihad çağrısını duyduğunda -cünüp olduğu hâlde- hemen (cihada) çıktı’ diye cevap verdi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

‘İşte bundan dolayı melekler onu yıkadı’ buyurdu.”[920]

2. Meleklerin Câbir’in Babasına Saygı Göstermeleri

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

“Câbir’in babası vefat ettiğinde Câbir radıyallahu anh durmadan onun yüzündeki örtüyü kaldırır, ağlardı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona böyle yapmasını yasakladı ve:

‘İstersen onun için ağla, istersen ağlama. Kabre konuluncaya kadar melekler onu kanatlarıyla gölgelendirmeye devam edecekler’ buyurdu.”[921]

3. Meleklerin Sa’d bin Muâz’a Saygı Göstermeleri

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Sa’d bin Muâz için yetmiş bin melek (gökten) inip geldi. Onlar daha önce yeryüzüne ayak basmamışlardı’* buyurdu.

Sa’d bin Muâz radıyallahu anh defnedildikten sonra Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Sübhânallâh! Eğer bir kimse kabir sıkmasından kurtulmuş olsaydı (bundan) mutlaka Sa’d bin Muâz kurtulurdu’ buyurdu.”[922]

E. DÜŞMANLARIN KALBİNE KORKU SALINMASI

Muâviye bin Hayde’nin Korkusu

Muâviye bin Hayde el-Kuşeyrî radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben (bir gün) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi ziyaret için gitmiştim. Yanına vardığımda, *‘Allah’tan kıtlık, kuraklık ve kalbinize korku salmakla bana yardım etmesini diledim’* buyurdu.

‘Sana inanmamak ve tâbi olmamak için Allah’a yemin etmiştim. Fakat o günden beri kıtlık ve kuraklıktan kurtulamadım. Üstelik kalbime de bir korku yerleşti. Sonunda senin huzurunda yenilgimi kabul etmek zorunda kaldım’ dedim.”[923]

F. DÜŞMANLARIN YAKALANMASI

1. Sürâka bin Mâlik'in, Hicret Sırasında Peygamber Aleyhisselamı ve Hz. Ebû Bekir'i Yakalamaktan Alıkonması

Berâ bin Âzib radıyallahu anh anlatıyor:

"Ebû Bekir radıyallahu anh, babam Âzib'den on üç dirheme bir eyer satın aldı ve babama, 'Berâ'ya söyle, eyeri evime getirsin' dedi. Babam ise 'Hayır! Sen Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile birlikte çıktığında karşılaştığın hadiseyi anlatmadan bunu yapmam' cevabını verdi.

Ebû Bekir, hicret olayını şöyle anlattı: Gece yola çıktık. O gün ve o gece süratle yola devam ettik. Ta öğle oluncaya kadar… Öğle olunca da acaba bir gölgelik bulabilir miyim diye sağa sola baktım. Bir taş gördüm. Onun yanına vardım. Baktım ki onun dar bir gölgeliği vardır. Orayı Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem için düzelttim. Ona bir kürk serdim ve 'Ey Allah'ın Resûlü, buna dayan' dedim.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem uzandı. Sonra ben çıktım. Acaba arkamızdan bir kimse geliyor mu diye baktım. Bir çoban gördüm. 'Ey genç! Sen kimin çobanısın?' diye sordum.

'Kureyş'ten falanca kişinin' dedi. Onu tanıdım.

'Koyunlarında süt var mı?' diye sordum. 'Evet' diye cevap verdi. Ona,

'Bana biraz süt sağar mısın?' dedim.

Bir koyunu yakaladı. Koyunun memelerini toprakla güzelce temizlemesini söyledim. Böylece yanımda bulunan bir dağarcığa biraz süt sağdı. Ben de onu getirdim, bir kaba koydum. Altına biraz su serpmek suretiyle soğumasını sağladım. Peygamber aleyhisselamın yanına vardığımda uyanmış olduğunu gördüm. 'Ey Allah'ın Resûlü! İç' dedim.

Resûlullah aleyhisselam kanıncaya kadar onu içti. Sonra da *'Artık yola çıkma zamanı geldi'* dedi.

Böylece yola devam ettik. Kureyş ise bizi sağda solda arıyordu. Onlardan hiçbiri bize yetişemedi. Yalnız Sürâka bin Mâlik, bir atın sırtında bize yetişmek üzereydi. 'Ey Allah'ın Resûlü! Bu adam bizi arıyor, bize yetişti' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Üzülme! Kesinlikle Allah bizimle beraberdir' buyurdu.

Sürâka bin Mâlik bize bir veya iki mızrak boyu kadar yaklaştı. Ben yine 'Ey Allah'ın Resûlü! O bize yetişti' dedim ve ağladım. Peygamber *'Niçin ağlıyorsun?'* diye sordu.

'Allah'a yemin ederim ki kendim için değil, senin için ağlıyorum' dedim. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem elini kaldırarak *'Ey Allah'ım! Dilediğin şekilde bizi bu adamın şerrinden koru'* dedi.

Bu duanın hemen akabinde Sürâka bin Mâlik'in bindiği atın ayakları biraz da sert olan yere öyle bir battı ki atın karnı toprağa değdi. Sürâka bin Mâlik hemen attan indi ve şöyle dedi:

'Ey Muhammed! Biliyorum ki bu senden gelmiştir. Allah'a yalvar da beni bu felaketten kurtarsın. Allah'a yemin ederim; arkamdan gelenlerin hepsini şaşırtır, onları geri döndürürüm. İşte oktanlığım! Oradan bir ok al. Sonra develerimin ve koyunlarımın falan yerde olduklarını göreceksin ki ne kadar ihtiyacın varsa onlardan al!' Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

'Onlara ihtiyacım yoktur' buyurdu.

Sürâka bin Mâlik için dua etti. Allah, Sürâka'yı o felaketten kurtardı. O da arkadan gelen arkadaşlarına doğru atına binip gitti. Biz de Medine'ye gelinceye kadar yolumuza devam ettik. Halk Peygamber aleyhisselamı karşıladı. Yollara ve evlerin damlarına toplandılar. Hizmetkârlar ve çocuklar koşarak 'Allâhuekber! Allah'ın Peygamberi geldi! Muhammed geldi' diye sesleniyorlardı.

Medineliler Peygamber aleyhisselamın kime misafir olacağı konusunda şiddetli bir tartışmaya giriştiler. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

'Ben bu gece dedem Abdülmuttalib'in dayıları olan Benî Neccar kabilesine misafir olacağım. Onları bununla şereflendirmek istiyorum' buyurdu.

Ertesi gün Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem neresi emredilmişse oraya gitti."[924]

2. Erbed bin Kays ile Âmir bin Tufeyl'in Helak Edilmesi

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

“Erbed bin Kays ile Âmir bin Tufeyl, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi (görmek için) Medine’ye gelmişlerdi. Derken Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanına vardılar. Bu sırada Peygamber aleyhisselam oturmaktaydı. Onlar da Peygamber aleyhisselamın karşısına oturdular. Âmir bin Tufeyl,

‘Ey Muhammed! Müslüman olursam bana ne vereceksin?’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Müslümanlar’a ne verilmişse sana da o verilecektir. Müslümanlar’ın boynuna ne lazımsa senin de boynuna o olacaktır’* buyurdu. Âmir bin Tufeyl,

‘Eğer ben Müslüman olursam senden sonra bunların başına geçecek yetkiyi bana verir misin?’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Bu ne senin ne de kavmin için söz konusu değildir. Sen ancak bedevileri idare edebilirsin’ dedi. Âmir bin Tufeyl,

‘Ben şu anda Necid bedevilerine hâkim bulunmaktayım. Sen bütün bedevilerin idaresini bana ver. Şehirlerin idaresi de senin olsun’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Hayır, böyle bir şey olamaz’ buyurdu.

Onlar Peygamber aleyhisselamın yanından ayrılacakları sırada Âmir bin Tufeyl, ‘Allah’a yemin ederim ki ben, Medine’yi süvari ve piyadelerle dolduracağım’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de *‘Allah sana engel olur’* buyurdu.

Erbed bin Kays ile Âmir bin Tufeyl, (Peygamber aleyhisselamın yanından) ayrılıp dışarı çıkınca Âmir, Erbed’e:

‘Ey Erbed! Gel, tekrar konuşalım. Ben, Muhammed’i konuşmak suretiyle meşgul edeyim. Sen de arkasından kılıçla O’na vur. Eğer öldürürsek arkadaşları bizimle savaşmazlar ve bizden diyet almaktan başka çareleri kalmaz’ dedi. Erbed,

‘Tamam’ dedi ve geri döndüler. Âmir bin Tufeyl, Peygamber aleyhisselama:

‘Ey Muhammed! Benimle beraber gel, Seninle konuşacaklarım var’ dedi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onunla birlikte kalktı ve duvarın dibinde konuşmaya başladılar. Bu sırada Erbed kılıcını çekmek istedi. Fakat eli kılıcın kabzasına yapışıp kaldı ve bir türlü kılıcını çekemedi. Âmir bin Tufeyl ise sabırsızlıkla onun kılıcını çekmesini bekliyordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem arkasına döndü, Erbed'in kılıcını çekmeye çalıştığını gördü ve onların yanlarından uzaklaştı.

Erbed ile Âmir de Medine'den çıktılar. (Medine'nin dışında bir mevki olan) Harre'ye varınca atlarından indiler. O sırada Sa'd bin Muâz radıyallahu anh ile Üseyd bin Hudayr radıyallahu anh, onların yanlarına gelerek 'Ey Allah'ın düşmanları! Allah'ın laneti ikinize de olsun, buradan defolun' dediler. Âmir, Sa'd bin Muâz radıyallahu anha:

'Şu kimdir?' diye sordu. Sa'd bin Muâz radıyallahu anh,

'O, orduları bozan Üseyd bin Hudayr'dır' dedi.

Böylece Âmir ile Erbed, Rakım denilen yere kadar gittiler. Allah orada Erbed'in üzerine yıldırım göndererek onu helak etti. Âmir ise 'Cerim' denilen yere kadar gitti. Allah ona bir çıban musallat etti. O da Benî Selül kabilesinden bir kadının evine geldi. Sabaha kadar parmağını boğazına sokup çıbanı sıkıyor ve:

'Bir deve çıbanından, Benî Selül kabilesinden bir kadının evinde ölüyorum' diye yakınıyordu.

Sonra atına binerek yola çıktı fakat atın sırtında can verdi. Bu olay üzerine Allah şu ayetleri indirdi:

'Onun önünden ve arkasından izleyen melekler vardır, onu Allah'ın emriyle gözettiler. Bir toplum kendi durumlarını değiştirmedikçe Allah, onların durumlarını değiştirmez. Allah da bir kavme kötülük istedi mi artık onu geri çevirecek yoktur. Zaten onların O'ndan başka koruyup kollayanları da yoktur...' (Ra'd suresi, 11-13)"[925]

G. DÜŞMANIN YÜZÜNE TOPRAK VE ÇAKIL ATILMASIYLA HEZİMETE UĞRAMALARI

1. Huneyn Savaşı Gününde Peygamber Aleyhisselamın Düşmanın Yüzüne Toprak Atması ve Onların Hezimete Uğramaları

Hâris bin Bedel radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben (630 yılında) Huneyn savaşı gününde Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi gördüm. Bütün ashabı kaçmış, sadece (amcası) Abbâs bin Abdülmuttalib ile (amcasının oğlu) Ebû Süfyân bin Hâris kaçmamışlardı.

Bu sırada Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yerden bir avuç toprak alarak yüzlerimize doğru savurdu. Böylece biz hezimete uğradık. Bize öyle gelirdi ki her ağaç ve her taş bizi takip etmektedir."[926]

2. Peygamber Aleyhisselamın Bedir Savaşında Düşmana Çakıl Saçması ve Düşmanın Yenilgiye Uğraması

Hakîm bin Hizâm radıyallahu anh anlatıyor:

"Biz gökten yere düşen bir ses işittik. Sanki o, boş bir leğene düşen taşın sesi gibiydi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem düşen taşı aldı ve yüzümüze doğru fırlattı. Bunun üzerine hezimete uğradık."[927]

* Yine Hakîm bin Hizâm radıyallahu anh anlatıyor:

"Bedir savaşı günü olduğunda Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, (sahabelerden) bir avuç çakıl taşı istedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem o çakıl taşlarını bizim tarafa doğru savurdu ve *'Yüzünüz kara olsun!'* buyurdu.

Biz hezimete uğradık. Bunun üzerine Allah, *'Attığın zaman sen atmadın fakat Allah attı'* (Enfâl suresi, 8/17) ayetini indirdi."[928]

* Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, Ali'ye: *'Küçük çakıl taşlarından bana bir avuç ver'* dedi.

Ali de onları verdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de onları Mekkeli müşriklerin yüzüne serpti. O küçük çakıl taşlardan gözüne girmemiş hiç kimse kalmadı. Bunun üzerine Allah'ın, *'Attığın zaman sen atmadın fakat Allah attı'* (Enfâl suresi, 8/17) ayeti indi."[929]

3. Ashabın Gözüne Müşriklerin Az Gösterilmesi

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"Bedir savaşı günü düşman bizim gözümüzde azalmıştı. Hatta ben yanımda duran arkadaşıma, 'Bunların yetmiş kişi olduğunu kabul ediyor musun?' diye sordum.

'Ben onları yüz kişi olarak görüyorum' dedi.

Sonra onlardan birini tuttuk. Kaç kişi olduklarını sorduk. 'Biz bin kişiyiz' diye cevap verdi."[930]

Ğ. ASHABA RÜZGÂR İLE YARDIM EDİLMESİ VE DÜŞMANIN YERE BATIRILARAK HELAK EDİLMESİ

1. Sahabelere Hendek Savaşı Günü Rüzgârla Yardım Edilmesi

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

"Hendek savaşı gecesinde doğu rüzgârı, kuzey rüzgârına: 'Fırtına olarak es ki müşrikler dağılsınlar' dedi. Kuzey rüzgârı da (doğru rüzgârına), 'Kuzey rüzgârı geceleri esmez' dedi.

Böylece Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme yardım eden 'doğu rüzgârı' oldu."[931]

2. Uhud Savaşı Günü Müşriklerin Yere Batırılmak Suretiyle Helak Edilmesi

Büreyde radıyallahu anh anlatıyor:

"Bir kişi Uhud savaşında, 'Allah'ım! Eğer Muhammed hak peygamberse beni yere batır' diye dua etti.

Adam derhâl yere battı."[932]

H. ASHABIN BEDDUA ETMESİYLE DÜŞMANIN KÖR OLMASI

1. Peygamber Aleyhisselamın Hudeybiye'de Beddua Etmesiyle Kureyş'ten Bazı Gençlerin Kör Olması

Abdullah bin Muğaffel el-Müzenî radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemle (628 yılında) Hudeybiye’de birlikte idik. Derken otuz kadar silahlı gencin saldırısına uğradık. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onların aleyhinde bedduada bulundu. Allah onların gözlerini kör etti. Biz de kalkıp onları esir aldık. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onlara,

‘Siz herhangi birinin güvencesiyle mi buradasınız?’ diye sordu.

‘Hayır’ diye cevap verdiler.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de onları serbest bıraktı. Bunun üzerine Allah (bu olayla ilgili olarak) *‘Mekke’nin vadisinde sizi onlara galip getirdikten sonra onların ellerini sizden, sizin ellerinizi onlardan çeken odur. Allah yaptıklarınızı görmektedir’* (Fetih suresi, 48/24) ayetini indirdi.”[933]

2. Hz. Ali’nin Beddua Etmesiyle Bir Adamın Kör Olması

Zâdân rahimehullah anlatıyor:

“Ali radıyallahu anh, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin söylemiş olduğu uzunca bir hadis nakletti. Bir adam da bunu yalanladı. Ali radıyallahu anh ona,

‘Eğer sen yalancıysan aleyhinde bedduada bulunayım mı?’ dedi. O,

‘Beddua et’ dedi.

Hz. Ali de ona beddua etti. Adam oradan henüz kalkmadan gözleri kör oldu.”[934]

3. Sahabeden Saîd b. Zeyd’in Beddua Etmesiyle Bir Kadının Kör Olması

Ervâ isimli kadın, (Aşere-i Mübeşşere’den) Saîd bin Zeyd radıyallahu anhın aleyhinde yardım istedi. Medine valisi Mervân bin Hakem’e gitti. Saîd bin Zeyd,

‘Ya Rabbi! Bu kadın benim ona zulmettiğimi iddia ediyor. Eğer yalancıysa onun gözünü kör eyle ve onu kendi kuyusuna düşür; benim hakkımda bir nur kıl, Müslümanlar benim ona zulmetmediğimi görsünler’ dedi.

Bir müddet sonra Akîk vadisi öyle bir sele maruz kaldı ki onun gibisi daha görülmemişti. Sel kesildikten sonra Saîd bin Zeyd ile Ervâ binti Kays'ın ihtilaf ettikleri tarla sınırı meydana çıktı ve Saîd'in haklı olduğu anlaşıldı. Ervâ adlı kadın bir ay sonra kör oldu ve avlusunda dolaşırken kuyuya düşüp öldü. Biz o zaman küçüktük. İnsanlar birbirlerine, 'Allah, Ervâ'yı kör ettiği gibi seni de kör etsin' derlerdi.

Biz Ervâ'yı vahşi bir hayvan sanırdık. Meğerse Saîd bin Zeyd'in beddua ettiği kadının adıymış."[935]

4. Hz. Hüseyin'e Beddua Eden Adamın Kör Olması

Ebû Recâ el-Utâridî rahimehullah anlatıyor:

"Hz. Ali'ye ve ehl-i beytten hiç kimseye sövmeyin. Bizim Bülheceym halkından bir komşumuz vardı. Hüseyin hakkında, 'Şu fasık olan Hüseyin bin Ali'yi görüyor musunuz? Allah onu öldürsün' demişti.

Bu sözü söyler söylemez Allah onun iki gözünün akını dökerek kör etti."[936]

I. RESÛLULLAH'IN VE ASHABININ DUALARIYLA KÖR GÖZLERİN AÇILMASI

1. Katâde'nin Uhud Günü Kör Olan Gözüne Peygamber Aleyhisselamın Duasıyla Tekrar Kavuşması

Katâde bin Nu'mân radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme bir yay hediye edildi. Peygamber aleyhisselam Uhud savaşı gününde o yayı bana verdi. Onun yanında, o yayla düşmanlara ok attım. Ta ki tarafları devirinceye kadar. Ben orada duruyor ve Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme gelen oklara siper oluyordum. Onlardan herhangi bir ok Peygamber aleyhisselamın yüzüne doğru gelirse hemen önüne kendi başımı, yüzümü koyuyordum ki Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme isabet etmesin. Son gelen ok benim gözüme isabet etti ve gözüm yanağımın üzerine aktı. Oradakiler ayrıldı, ben gözümü elime alarak onu hızlıca Resûlullah'a götürdüm.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onu görünce ağlayarak *'Allah'ım! Katâde senin peygamberini gözüyle korumuştur. Onun gözünü gözlerin en güzeli ve en keskin bakışlısı yap'* diye dua etti.

Gerçekten de gözüm gözlerin en güzeli ve en keskin bakışlısı oldu."[937]

2. Peygamber Aleyhisselamın Duasıyla ve Müdahelesiyle Sahabeden Bazılarının Göz Ağrısından Kurtulmaları

Habîb bin Füveyk radıyallahu anh anlatıyor:

"(Babam) beni (bir gün) Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme götürdü. Gözlerimde beyazlık vardı. İki gözümle de bir şey görmüyordum. Peygamber aleyhisselam,

'Niçin böyle oldu?' diye sordu.

Devemi alıştırırken çıplak ayakla yılan yumurtasına bastığımı ve gözlerime bu yüzden beyazlık düştüğünü söyledim. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem gözlerime tükürerek okudu ve gözlerim görmeye başladı.

(Ravi şöyle der) Onu seksen yaşındayken gördüm. İğneye iplik geçiriyordu."[938]

İ. MÜSLÜMANLAR'IN TEHLİL VE TEKBİR GETİRMELERİYLE DÜŞMAN EVLERİNİN SARSILMASI

1. Rum Kralı Herakleios'un Sarayının Sarsılması

Hişâm bin Âs el-Emevî radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben ve başka bir kişi, Rum/Bizans kralı Herakleios'a gönderildik. Onu, İslam'a davet edecektik. Yola çıktık ve Şam şehrindeki Gute'ye vardık. O zaman Herakleios adına Şam şehrini, Gassânoğulları idare ediyordu. Cebele bin Eyhem el-Gassânî'nin konağına inerek onunla görüşmek için izin istedik. Cebele bin Eyhem yanımıza bir elçi gönderdi.

'Biz elçi ile konuşmayız. Ancak krala gönderildik. Eğer izin verirse kendisiyle görüşürüz. Aksi takdirde elçi ile konuşamayız' dedik.

Elçi geri gidip bunu söyleyince bize içeri girmek için izin verdi. Cebele bin Eyhem, ‘Konuşunuz’ dedi.

Bunun üzerine Hişâm bin Âs konuştu ve onu İslam’a davet etti. Sırtında siyah elbiseler vardır. Hişâm ona,

‘Üzerindeki bu elbiseler de nedir?’ diye sordu. O da ‘Ben bu elbiseleri sizi Şam’dan atıncaya kadar çıkarmamak üzere yemin ederek giydim’ dedi. Ben de ‘Allah’a yemin ederim ki senin konağını bile elinden alacağız. Hatta Allah izin verirse büyük kralın mülkünü de elinden alacağız. Peygamberimiz bunu bize haber verdi’ dedim.

‘Siz bu mülkü alacak kimseler değilsiniz. Onlar gündüzü oruç, geceyi ibadetle geçiren bir topluluktur. Sizin orucunuz nasıldır?’ diye sordu.

Biz de ona orucumuzun mahiyetini haber verdik. Yüzü simsiyah oldu. Sonra da ‘Gidiniz’ dedi.

Bizimle beraber bir elçiyi de krala gönderdi. Biz de çıktık, kralın bulunduğu şehre yaklaştık. Bizimle beraber bulunan elçi,

‘Sizin bu hayvanlarınız kralın şehrine giremez. İsterseniz size buradan atlar ve katırlar temin edelim’ dedi.

‘Allah’a yemin ederiz ki biz ancak bu hayvanların sırtında oraya gireriz’ dedik. Bu haberi krala gönderdiler. Kral aynı bineklerimizin sırtında şehre girmemize izin verdi. Kılıçlarımız boynumuzda olduğu hâlde şehre girdik, onun konağına geldik. Konağın tam kapısında indik. O, bize bakıyordu. ‘Lâ ilâhe illallâh’ ve ‘Allâhuekber’ demeye başladık.

Allah bilir ki konak, sanki şiddetli bir rüzgâra maruz kalmış bir hurma dalı gibi sallandı. Bunun üzerine kral bize haber göndererek ‘Dininizin gereklerini yüksek sesle yerine getirerek bizi rahatsız etmeye hakkınız yoktur’ dedi.

Sonra da bize yanına girmek için izin verdi. İçeri girdik. Baktık ki bir yatak üzerinde oturuyor. Yanında Rumlardan harp uzmanları vardı. Odasındaki her şey kırmızıydı. Biz ona yaklaştığımızda gülerek ‘Bize aranızdaki usûle göre selam verseydiniz ne olurdu?’ dedi.

Biz de onun yanında duran ve çok güzel Arapça konuşan adamına, ‘Bizim selamımız size uygun değildir, sizin selamınız da bize uygun değildir’ dedik. Herakleios,

‘Sizin aranızdaki selam nedir?’ diye sorunca, ‘es-selâmü aleyke’ diye cevap verdik. Herakleios, ‘Siz kralınıza nasıl selam veriyorsunuz?’ diye sordu.

‘Aynı şekilde’ dedik. Herakleios, ‘Sizin sözlerinizin en büyüğü hangisidir?’ dedi.

‘Lâ ilâhe illallâh ve Allâhuekber’ dedik.

Biz bunu söylerken -Allah biliyor- saray o kadar sallandı ki kral başını kaldırıp tavana baktı ve ‘Söylediklerinizden sarayım sallandı. Bu sözü evlerinizde söylediğinizde evleriniz de sallanır mı?’ dedi.

‘Hayır, biz bunu ilk defa burada gördük’ dedik. Herakleios,

‘Keşke bunları söyleyince her şey başınıza yıkılsaydı da sizden kurtulsaydık. Hiç şüphe yok ki toprağımın yarısı elimden çıkacak’ dedi.

Sonra bize birçok soru sordu. Biz de cevap verdik. Sonunda, ‘Namaz ve orucunuz nasıldır?’ dedi.

Biz de ona (namazımızın ve orucumuzun mahiyeti hakkında) bilgi verdik. Sonra Herakleios, ‘Kalkın’ dedi.

Bize güzel bir oda ile bol yemek hazırlanmasını emretti. İlk gece orada kaldık, sonra bir adam göndererek bizi yanına çağırttı. Yanına vardığımızda önceki sorduklarını tekrar sordu. Biz de aynı şekilde cevaplandırdık. Sonra emretti; dört köşeli, altın yaldızlı büyük bir kutu getirdiler. Kutunun içinde küçük gözler vardı. Her gözün kilidi ve kapısı bulunuyordu. O gözlerden birini açarak siyah renkli, ipekli bir bohça çıkardı. Bohçayı açınca içinden kırmızı bir resim çıktı. Gözleri büyük, kalçaları kalın, boynu hiç görmediğim kadar uzun bir adam resmiydi. Gür sakallı ve Allah’ın yarattıklarının en güzeli denecek kadar güzel, saçında iki örgü bulunan bu adamın resmini bize göstererek ‘Bunu tanıyor musunuz?’ dedi.

‘Hayır’ dedik. Herakleios, bu Hz. Âdem’dir, dedi.

Âdem, insanların en sık saçlısıydı.

Sonra başka bir gözü açtı, oradan da siyah bir ipekli çıkardı. Üstünde beyaz bir resim vardı. Saçı koyu burçak renginde, gözleri kırmızı, başı büyükçe ve sakalı güzeldi.

‘Bunu tanıyor musunuz?’ dedi.

‘Hayır’ dedik. Herakleios, ‘Bu Hz. Nûh’tur’ dedi.

Sonra başka bir gözden, siyah bir ipekli parçasının içinden başka bir resim daha çıkardı. O da beyaz renkli, gözleri güzel, alnı geniş, yüzü uzunca, sakalı beyaz ve gülümseyen bir adamın resmiydi.

‘Bunu tanıyor musunuz?’ dedi.

‘Hayır’ dedik. Herakleios, ‘Bu Hz. İbrâhîm’dir’ dedi.

Başka bir gözü daha açtı. Oradan da beyaz bir resim çıkardı. Allah’a yemin ederim ki aynen Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme benziyordu.

‘O hâlde bunu tanıyor musunuz?’ dedi. Biz de ağlayarak ‘Evet, bu Allah’ın peygamberi Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemdir’ dedik.

Yanılmıyorsam Herakleios ayağa kalkıp oturdu ve ‘Evet, vallahi O’dur’ dedi.

‘Sen O’nu görmüş gibi tanıyorsun’ dedik. Herakleios biraz baktı, sonra ‘Aslında bu resim en son gözde bulunuyordu. Fakat sizi denemek için sırasını bozdum. Ne diyeceğinizi merak ettim’ dedi.

Bir başka gözü daha açtı ve içinden siyah bir ipekli daha çıkardı. Ondan da kıvırcık saçlı, esmer, gözleri çukur, keskin bakışlı, asık suratlı, dişleri sık ve üst üste gelmiş, öfkeli gibi dudakları kalkık bir adam resmi çıktı.

‘Bunu tanıyor musunuz?’ dedi.

‘Hayır’ dedik. Herakleios, ‘Bu Hz. Mûsâ’dır’ dedi.

Bunun yanında bir resim daha vardı. Saçı yağlı, alnı geniş, gözlerinde hafif şaşılık bulunan bir adamın resmiydi.

‘Bunu tanıyor musunuz?’ dedi.

‘Hayır’ dedik. Herakleios, ‘Bu Hz. Hârûn’dur’ dedi.

Başka bir gözü daha açtı. Beyaz renkli bir ipekli çıkardı. Bunun içinden de esmer, uzuna yakın orta boylu ve dargınmış gibi duran bir adam resmi çıktı.

‘Bunu tanıyor musunuz?’ dedi.

‘Hayır’ dedik. Herakleios, ‘Bu Hz. Lût’tur’ dedi.

Bir gözü daha açarak beyaz bir ipekli çıkardı. Bundan da beyaz renkli, gül yanaklı, burnunun ortası yüksek ve güzel yüzlü bir adam resmi çıktı.

‘Bunu tanıyor musunuz?’ dedi.

‘Hayır’ dedik. Herakleios, ‘Bu Hz. İshâk’tır’ dedi.

Bir gözü daha açarak yine beyaz bir ipekli çıkardı. Ondan da İshàk'a benzeyen bir resim çıktı. Ancak bunun dudağında siyah bir ben vardı.

'Bunu tanıyor musunuz?' dedi.

'Hayır' dedik. Herakleios, 'Bu Hz. Ya'kūb'dur' dedi.

Bir göz daha açtı, beyaz bir ipekli daha çıkardı. Onun içinden de beyaz, güzel gözlü, burnunun ortası yüksek, biçimi güzel, yüzü nurlu, yüzünde huşû ve Allah korkusu görülen, rengi hafif kırmızı bir adam resmi çıktı.

'Bunu tanıyor musunuz?' dedi.

'Hayır' dedik. Herakleios, 'Bu, peygamberlerinizin atası Hz. İsmâîl'dir' dedi.

Bir göz daha açtı. Oradan da beyaz bir ipekli çıkardı. İçinde Âdem'e benzeyen bir resim vardı. Resimdeki adamın yüzü güneş gibi parlıyordu.

'Bunu tanıyor musunuz?' dedi.

'Hayır' dedik. Herakleios, 'Bu Hz. Yûsuf'tur' dedi.

Bir başka göz daha açtı. Oradan da yine beyaz bir ipekli çıkardı. İçinden de kırmızı yüzlü, ince bacaklı, gözleri küçük, karnı büyük, orta boylu ve boynunda kılıç asılı bir adam resmi çıkardı.

'Bunu tanıyor musunuz?' dedi.

'Hayır' dedik. Herakleios, 'Bu Hz. Dâvûd'dur' dedi.

Başka bir gözden yine beyaz bir ipekli çıkardı. Onda da kolları kalın, bacakları uzun ve ata binmiş bir adam resmi vardı.

'Bunu tanıyor musunuz?' dedi.

'Hayır' dedik. Herakleios, 'Bu Hz. Süleymân'dır' dedi.

Bir başka göz daha açtı. Oradan siyah bir ipekli çıkardı. Ondan da geniş, beyaz, simsiyah sakallı, gür saçlı, güzel gözlü, nur yüzlü bir adam resmi çıktı.

'Bunu tanıyor musunuz?' dedi.

'Hayır' dedik. Herakleios, 'Bu Hz. İsâ'dır' dedi.

Ona, 'Bu resimleri nereden buldunuz? Bunlar asıllarının aynısıdır. Çünkü biz peygamberimizi gördük. Onun resmi aynen kendi gibidir' dedik. Şöyle cevap verdi:

‘Âdem, soyundan gelecek bütün peygamberleri kendisine göstermesi için rabbine niyazda bulundu. Allah da ona bütün peygamberlerin resmini indirmişti. Bu resimler Âdem’in batı tarafındaki hazinesindeyken Zülkarneyn orayı ele geçirdiğinde resimleri alarak Danyâl’a vermişti’ dedi.

Sonra da ‘Allah’a yemin ederim ki saltanatımı terk edip sizin en kötünüze, ölünceye kadar kölelik yapmaya razıyım’ dedi. Sonra bize büyük ikramlarda bulunup hürmet ve sevgiyle bizi uğurladı. Biz Ebû Bekir’in yanına döndüğümüzde olanları anlattık. Ebû Bekir radıyallahu anh ağlayarak:

-‘Doğrudur. Bir düşkün bile Allah hakkında hayır dilerse ona hayır verir. Allah’ın Resûlü, Hristiyan ve Yahudiler’in kitaplarında kendisinin vasıflarının bulunduğunu bize söylemedi mi?’ dedi.”[939]

J. SESİN UZAK MESAFELERE ULAŞMASI

1. Sâriye ve Ordusunun Hz. Ömer’in Sesini Duymaları

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“(Halife) Ömer radıyallahu anh bir ordu göndermişti. Ordunun başına Sâriye adlı birisini komutan tayin etti. Ömer radıyallahu anh (Medine’de halka) hutbe okurken birdenbire (hutbe arasında) üç defa ‘Ey Sâriye, dağa!’ diye bağırmaya başladı.

(Aradan bir müddet geçince) (ordu komutanı) Sâriye’nin elçisi Medine’ye geldi. Ömer ona durumu sordu. Elçi,

‘Ey müminlerin emîri! Biz mağlup olmuştuk. Bu durumdayken ‘Ey Sâriye, dağa!’ diye bağıran bir ses duyduk. Bu söz üç kere tekrarlandı. Biz sırtımızı dağa dayadık ve Allah, düşmanı hezimete uğrattı.

Bu sırada Ömer’e, ‘Bunu sen bağırmıştın’ denildi.”[940]

* Amr bin Hâris radıyallahu anh anlatıyor:

“Abdurrahmân bin Avf radıyallahu anh, bir gün halife Ömer radıyallahu anhın yanına girip ‘Seni en çok kınadığım husus şudur: Sen halkın, aleyhinde dedikodu yapmasına imkân veriyorsun. Hutbe okuduğun bir anda bakıp ‘Ey Sâriye, dağa yapış!’ diyorsun. Ne demektir bu?’ dedi. Ömer radıyallahu anh,

‘Allah’a yemin ederim ki ben kendimi zapt edemedim. Onları gördüm. Onlar dağın yanında savaşıyorlardı. Arkalarından ve önünden düşman hücum ediyordu. ‘Sâriye, dağa yapış!’ demekten kendimi alamadım. Maksadım onların dağa yapışmalarıydı’ dedi.

Böylece beklediler. Sâriye’nin elçisi geldi ve onun mektubunu getirdi. Mektupta şöyle yazıyordu:

‘Cuma günü düşmanla karşılaştık. Sabah namazından sonra savaşa başladık. Cuma vaktine kadar devam ettik. Güneş nerdeyse batıya doğru yönelmişti. Tam bu esnada ‘Ey Sâriye, dağa!’ diye iki defa ses duyuldu. Bunun üzerine biz dağa çekildik ve düşmanı yendik. Allah onları hezimete uğrattı ve yok etti.’

Bunun üzerine Ömer radıyallahu anh hakkında ileri geri konuşanlar, ‘Onu kendi hâline bırakalım. Çünkü Allah ona ikramda bulunuyor’ dediler.”[941]

2. Ebû Kırsâfe’nin Sesinin Uzak Yerlerden Duyulması

Azze binti [Iyâz] bin Ebî Kırsâfe rahmetullahi aleyhâ anlatıyor:

“Rumlar/Bizanslılar, (dedem) Ebû Kırsâfe radıyallahu anhın bir oğlunu esir etmişti. Ebû Kırsâfe radıyallahu anh da her namaz vakti geldiğinde (Filistin’de tarihî bir yer olan) Askalân şehrinin surunun üzerine çıkıp ‘Ey filanca! Namaza kalk!’ diye bağırırdı.

Oğlu da Bizans memleketinde bulunduğu hâlde bu sesi duyar (ve namaza kalkardı).”[942]

K. SAHABENİN GAYBDAN SES DUYMASI, CİNLERİN VE GAYBDAN GELEN SESLERİN YARDIMI VE CİNLER İLE ŞEYTANLARIN

PEYGAMBERE VE SAHABELERİNE BOYUN EĞMELERİ

1. Halkın Abdullah ibni Abbâs'ın Vefat Ettiği Günde Kur'an Sesi Duymaları

Saîd bin Cübeyr rahimehullah anlatıyor:

"Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh Tâif'te vefat etti. Ben onun cenazesinde bulundum. Derken bir kuş geldi. Onun gibi güzel kuş görülmemişti. O kuş, Abdullah ibni Abbâs'ın kefeninin arasına girdi. Dikkat ettik fakat onun çıktığını hiç kimse görmedi. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh defnedildiği zaman kabrinin kenarında, kim olduğu bilinmeyen birisi şu ayetleri okudu:

'Ey huzura eren nefis! Razı edici ve razı edilmiş olarak Rabbine dön. (İyi) kullarım arasına gir! Gir cennetime!' (Fecr suresi, 27-30)"[943]

2. Cinlerin Sevâd bin Kârib'e Peygamber Aleyhisselamın Peygamberliğini Haber Vermesi

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben Ömer'in herhangi bir şey hakkında, 'Ben bunu böyle zannediyorum' deyip de dediğinin çıkmadığını hiç görmedim. Yine bir gün yine otururken yanından güzel yüzlü bir kişi geçti. Ömer radıyallahu anh,

'Bu adam hâlâ cahiliyedeki dini üzerindedir' veya '(Cahiliye devrindeki) insanların kâhiniydi, onu bana getirin' dedi.

Adam çağrıldı. Ömer radıyallahu anh, (onun yokluğunda söylediği tereddüdü) ona da söyledi. Adam, 'Ben bugüne kadar Müslüman bir adamın böyle karşılandığını görmedim' dedi. Ömer radıyallahu anh ona,

'Benim istediğim şeyleri bana mutlaka haber vermeni istiyorum' dedi. Adam, 'Ben cahiliyede onların kâhini (gelecekten haber verici kişi) idim' dedi Ömer radıyallahu anh, '(Cahiliye döneminde kâhinlik yaptığına göre) cinlerinin sana gayptan verdiği haberlerin en tuhafı hangisiydi?' diye sordu. Adam,

'Ben bir gün pazarda/çarşıda iken cinlerim telaş içinde yanıma geldi ve bana,

أَلَمْ تَرَ الْجِنَّ وَإِبْلَاسَهَا وَيَأْسَهَا مِنْ بَعْدِ إِنْكَاسِهَا
وَلُحُوقَهَا بِالْقِلَاصِ وَأَحْلَاسِهَا

Sen cinleri ve onların korkusunu, başı üzerine devrilmesinden (yani kulak hırsızlığından men olunmasından) sonraki ümitsizliğini

Sırtlarına ince çullar konulmuş genç develerle yetişilip yakalanmasını görmedin mi?' şeklinde şiir söyledi' dedi. Ömer radıyallahu anh,

'Doğru söylemiş. Ben putların arasında yatıyordum. Birisi bir buzağı kesti. Bunun üzerine birisi öyle bağırdı ki onun gibi şiddetli ve yüksek sesle bağırma işitmemiştim. O şöyle bağırıyordu:

'Be hey alçak adam! Duymadın mı? Fasih bir adam ortaya çıktı ve 'Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur' diyor' dedi. Bu sözü duyan kimseler yerinden sıçradı. Fakat ben işin sonu ne olacak diye bekledim. O ses bir kere daha aynı şeyleri tekrarladı. Bu defa ben de kalktım. 'Birisi peygamberlik iddia ediyor' dediler' dedi."[944]

3. Cinlerin, Medine'de Bir Kadına, Peygamber Aleyhisselamın Peygamberliğini Haber Vermesi

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

"Medine'de Peygamber aleyhisselamın peygamberlik haberi ilk olarak şöyle yayıldı: Medine ahalisinden bir kadının cinlerden bir bağlısı vardı. Bir gün o cin, beyaz bir kuş suretinde geldi ve onların duvarlarının üzerine kondu. Kadın ona, 'Gel de bize olan bitenleri anlat' dedi.

O da 'Mekke'de bir peygamber çıktı. Zinayı yasakladı. Biz cinlerin de yeryüzünde kalmasına engel oldu' dedi."[945]

4. Cinlerin Peygamber Aleyhisselamın Peygamber Olarak Gönderilişini Yaşlı Bir Adama Haber Vermesi

Mücâhid rahimehullah anlatıyor:

"Cahiliye dönemine yetişen İbni İsa adında bir ihtiyar, Rodos gazvesinde bana,

‘Ben (cahiliye döneminde) ineğimizi sürüyordum. Baktım ki sığırın içinden, ‘Ey Zerîh ailesi! Fasih ve net bir söz vardır. İnsanların hayrını isteyen bir adam, ortaya çıkarak ‘Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur’ diyecek’ diye bir ses geldi. Sonra Mekke’ye geldik. Peygamber aleyhisselamın Mekke’de (peygamber olarak) ortaya çıktığını gördük’ dedi.”[946]

5. Peygamber Aleyhisselam Hayattayken Muâz bin Cebel’in Bir Şeytanı Yakalaması

Büreyde radıyallahu anh anlatıyor:

“Bana ulaştığına göre Muâz bin Cebel radıyallahu anh, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem zamanında bir şeytan yakalamıştı. Bunun üzerine ben de onuna yanına gittim ve ona,

‘Bana ulaştığına göre sen Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem zamanında bir şeytan yakalamışsın’ dedim. Muâz bin Cebel radıyallahu anh şunları anlattı:

‘Evet, (bir şeytanı yakaladım). Şöyle ki: Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana zekât hurmalarını teslim etmişti. Benim bir odam vardı. Ben de onları oraya koydum. Fakat her gün orada hurmaların eksildiğini görüyordum. Bu durumu Resûlullah aleyhisselama anlattım. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

‘O şeytanın işidir. Onu gözle’ buyurdu.

Ben de onu geceleyin bekledim. Gecenin az bir kısmı geçince o, bir fil suretinde geldi. Kapıya yaklaşınca başka bir şekle bürünerek kapının deliğinden geçti. Hurmaya yaklaşarak yemeye başladı. Elbisemi üzerine atarak onu yakaladım ve ‘Ben şahadet ederim ki Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur. Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem, Allah’ın kulu ve resûlüdür’ dedim. Sonra da ‘Ey Allah’ın düşmanı! Sen sadaka hurmalarına geldin, onu mu alıyorsun? Hâlbuki fakirler senden daha fazla hurmalara müstahaktır. Kesinlikle seni Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme götüreceğim; O da seni rezil edecektir’ dedim.

Bunun üzerine o şeytan bana bir daha gelmeyeceğine dair söz verdi. Sabahleyin Resûlullah aleyhisselama gittim. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana,

'Esirini ne yaptın?' diye sordu.

'Bana (bir daha gelmeyeceğine dair) söz verdi' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'O gelecektir, onu gözetle'* buyurdu.

İkinci gece onu yine gözetledim. Şeytan aynen yine geldi. Ben de onu, aynı şekilde yakaladım. Bana bir daha gelmeyeceğine dair yine söz verdi. Ben de onu bıraktım. Sonra Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme gittim. Baktım ki birisi, 'Muâz nerede?' diye bağırıyor. Peygamber aleyhisselamın yanına vardım. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana, *'Ey Muâz, esiri ne yaptın?'* diye sordu.

Ben de ona durumu anlattım. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana yine *'O yine gelecektir, gözetle'* buyurdu.

Üçüncü gece onu bekledim. Yine geldi, tekrar yakaladım ve 'Ey Allah'ın düşmanı! Bana iki defa söz verdin. Bu üçüncüsü oluyor. Kesinlikle seni Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme götüreceğim, O da seni rezil edecektir' dedim.

O da bana, 'Ben çoluk çocuk sahibi bir şeytanım. Nusaybin'den buraya geldim. Eğer oradan buraya kadar bir şey bulsaydım sana gelmezdim. Biz, O arkadaşın peygamber oluncaya kadar bu şehirdeydik. Peygamber aleyhisselama inen iki ayet bizi buradan kaçırttı. Biz de Nusaybin'e gitmek zorunda kaldık. O iki ayet nerede okunursa şeytanlar oraya giremezler. Eğer beni bırakırsan sana o iki ayeti öğretirim' dedi.

'Tamam' dedim. Şeytan, 'O ayetler, Âyetü'l-Kürsî ile Bakara suresinin sonu olan Âmene'r-resûlü ayetleridir' dedi.

Bunun üzerine şeytanın yakasını bıraktım. Sonra olup bitenleri Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme anlatmak için yanına gittim. Peygamber aleyhisselamın münadisi,

'Muâz bin Cebel nerede?' diye sesleniyordu. Yanına girdiğimde Resûlullah bana,

'Esirini ne yaptın?' diye sordu.

‘Ey Allah’ın Resûlü! Bana şu şu ayetleri öğrettiği için onu serbest bıraktım’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘O habis doğru söylemiş’* dedi.

Bundan sonra bu iki ayeti okumaya devam ettim. Hurmalarda bir daha eksilme görmedim.”[947]

6. Ebû Hureyre’nin Peygamber Aleyhisselam Zamanında Bir Şeytanı Yakalaması

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Ramazan (ayında fitre) sadakasını koruma vazifesini bana verdi. Derken birisi gelip (fıtır sadakası için toplanan) gıda maddesinden avuçlamaya başladı. Onu yakaladım ve ‘Seni Peygamber aleyhisselama götüreceğim’ dedim. Adam, ‘Ben muhtaç bir kişiyim. Benim çoluk çocuğum var. Çok şiddetli ihtiyaç içindeyim’ dedi.

Bunun üzerine onu serbest bıraktım. Sabahleyin (gittiğimde) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bana),

‘Ey Ebû Hureyre! Dün geceki esirin ne oldu?’ diye sordu.

‘Şiddetli ihtiyacından ve çoluk çocuğundan bahsetti. Ben de merhamet ederek onu serbest bıraktım’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Dikkat et. O sana yalan söylemiştir. Yine gelecektir’ buyurdu.

Onun geleceğini artık biliyordum. Çünkü Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, ‘Gelecektir’ demişti. Ben de onu gözetledim. Yine geldi. Gıda maddelerinden avuçlamaya başladı. Onu yakaladım ve ‘Seni Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme götüreceğim’ dedim. Adam, ‘Beni bırak. Ben muhtacım. Çoluk çocuk sahibiyim. Bir daha da gelmem’ dedi.

Ben yine merhamet ettim ve onu serbest bıraktım. Sabahladığımda Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana,

‘Ey Ebû Hureyre! Esirini ne yaptın?’ diye sordu.

‘Ey Allah’ın Resûlü! Şiddetli ihtiyacından ve çocuklarından şikâyet edince ben de merhamet edip onu serbest bıraktım’ dedim Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘O yalan söylemiştir. Tekrar gelecektir’ buyurdu.

Onun tekrar geleceğini kesin olarak biliyordum. Çünkü Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem geleceğini söylemişti. Gelmesini yine bekledim ve geldi. Gıda maddelerinden avuçlamaya başladı. Onu yakaladım ve 'Seni Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme götüreceğim. Üç defadır gelmeyeceğini söylüyorsun, sonra yine geliyorsun' dedim. Adam, 'Beni serbest bırak. Sana bazı kelimeler öğreteceğim. Onlarla Allah seni faydalandırır' dedi.

'O kelimeler nelerdir?' dedim. Adam, 'Yatağına girdiğin zaman Âyetü'l-Kürsî'yi sonuna kadar oku. Bunu okuduktan sonra Allah'tan gelen bir koruyucunun koruması altında olursun. Herhangi bir şeytan sabaha kadar sana yaklaşamaz' dedi.

Bunun üzerine onu serbest bıraktım. Sabahladığımda Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana, 'Esirin dün akşam ne yaptı?' diye sordu.

'Bana bazı kelimeler öğretmeyi teklif etti. Bunlarla Allah'ın beni faydalandıracağını söyledi. Ben de onu serbest bıraktım' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'O kelimeler nelerdir?' diye sordu.

'Bana yatağıma girdiğimde Âyetü'l-Kürsî'yi baştan sona kadar okumamı, bunun da Allah'tan benim için bir koruyucu olacağını, sabaha kadar herhangi bir şeytanın bana yaklaşamayacağını söyledi' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Dikkat et! O yalancı olduğu hâlde bu söyledikleri doğrudur. Ey Ebû Hureyre! Üç gündür kiminle konuştuğunu biliyor musun?' buyurdu.

'Hayır' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'O şeytandı!'* buyurdu."[948]

7. Ebû Eyyûb el-Ensârî'ın Peygamber Aleyhisselam Zamanında Bir Şeytan Yakalaması

Ebû Eyyûb el-Ensârî radıyallahu anh anlatıyor:

"Benim içerisinde hurma bulunan kapalı bir tencerem vardı. Cinlerden olan 'Gûl' isimli birisi geliyor, o hurmaları alıyordu. Bu durumu Resûlullah aleyhisselama şikâyet ettim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Git, onu gördüğün zaman ‘bismillah, Allah Resûlü seni çağırıyor’ de’ buyurdu.

Sonra onu yakaladım. Bir daha gelmeyeceğine dair yemin etti.”[949]

8. Hz. Ömer’in Bir Cini Yere Vurması ve Onun Devrinde Şeytanların Bağlanması

Ebû Vâil rahimehullah yoluyla Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Şeytan/cin, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin sahabelerinden birisiyle karşılaşmış, güreşmiş ve sahabe onu yere vurarak başparmağını ısırmıştı. Şeytan o sahabeye,

‘Beni serbest bırak. Sana bir ayet öğreteyim. Bizden herhangi bir kimse o ayeti duyduğu zaman mutlaka kaçar’ dedi.

Bunun üzerine sahabe onu serbest bıraktı. Fakat şeytan, ayeti öğretmek istemedi. Tekrar güreşe tutuştu, onu yere vurdu. Onun başparmağını ısırdı ve ‘Bana o ayeti haber ver!’ dedi.

O yine de ayeti öğretmekten çekindi. Sahabe onu üçüncü defa (güreşip) yere vurunca, ‘O ayet, Bakara suresindeki Âyetü’l-Kürsî’dir’ dedi. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anha,

‘(Şeytanı güreşip yenen) o zat kimdi?’ diye soruldu. O, ‘Ömer’den başka kim olabilir!’ diye cevap verdi.”[950]

L. SAHABENİN CANSIZ ŞEYLERİN SESLERİNİ VE KABİRDEKİLERİN SÖZLERİNİ DUYMASI

1. Ebû Zerr’in Bazı Sahabelerin Elindeki Çakıl Taşlarının Tesbih Ettiklerini Duyması

Süveyd bin Yezîd rahimehullah anlatıyor:

“Ben (bir gün) Ebû Zerr radıyallahu anhı gördüm. O tek başına mescitte oturmaktaydı. Bunu fırsat olarak değerlendirdim ve yanına (gidip) oturdum. Ona Osmân ile ilgili bir şeyler hatırlatmaya çalıştım. O da bana,

‘Ben Osmân için ebediyen hayırdan başka hiçbir şey diyemem. Çünkü Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemde gördüğüm bir şey vardı. Ben Peygamber aleyhisselamın yalnız olduğu vakitlerini değerlendirmeyi gözetiyordum ve böylelikle O’ndan bir şeyler öğreniyordum. Bir gün gittim. Bir de baktım ki Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem çıkmıştı. Onu takip ettim. Bir yere oturdu. Ben de yanına oturdum. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bana),

‘Ey Ebû Zerr! Neden buraya geldin?’ diye sordu.

‘Allah ve resûlü için’ dedim.

Bu sırada Ebû Bekir radıyallahu anh gelip selam verdi ve Peygamber aleyhisselamın sağ tarafına oturdu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Ey Ebû Bekir! Neden buraya geldin?’ diye sordu. Ebû Bekir radıyallahu anh,

‘Allah ve resûlü için (geldim)’ dedi.

Sonra Ömer radıyallahu anh gelip Ebû Bekir’in sağına oturdu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona,

‘Ey Ömer! Niçin buraya geldin?’ diye sordu. Ömer radıyallahu anh,

‘Allah ve resûlü için (geldim)’ dedi.

Sonra Osmân radıyallahu anh geldi. O da Ömer’in sağına oturdu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona da:

‘Ey Osmân! Niçin geldin?’ diye sordu. Osmân radıyallahu anh,

‘Allah ve resûlü için (geldim)’ diye cevap verdi.

Derken Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yerden yedi veya dokuz küçük çakıl taşı aldı. Peygamber aleyhisselamın elindeki taşlar, bal arılarının vızıltısını andıran bir sesle Allah’ı tesbih etmeye başladılar. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem taşları yere bırakınca o çakıl taşlarının sesleri kesildi. Peygamber aleyhisselam tekrar onları aldı ve Ebû Bekir’in eline koydu. Taşlar yine tesbih etmeye başladılar. Ebû Bekir taşları yere bırakınca sesleri kesildi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bu defa o taşları Ömer’in önüne koydu. Taşlar yine tesbih etmeye başladılar. Ömer, taşları yere bırakınca yine sesleri kesildi. Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem o taşları Osmân’ın avucuna koydu. Taşlar yine Allah’ı tesbih etmeye başladılar. Osmân taşları yere bırakınca sesleri kesildi.”[951]

2. Abdullah ibni Mes'ûd'un Yemeğin Tesbihini Duyması

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"Biz mucizeleri 'bereket' sayardık. Siz ise onları 'korkutucu' olarak görüyorsunuz. Biz Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemle beraber bir seferde bulunuyorduk. Suyumuz azaldı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Kimin yanında fazla su varsa getirsin' buyurdu.

Bunun üzerine sahabeler, içerisinde az su bulunan bir kap getirdiler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem elini o kabın içine sokup *'Bereketli ve temiz olan suya ve Allah'ın indirdiği berekete gelin'* buyurdu.

Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin parmaklarından suyun aktığını bizzat gördüm. Biz O'nunla birlikte yemek yerken yemeğin tesbih edişini duyardık."[952]

3. Bir Ağaçın Peygamber Aleyhisselama Muhabbetinden Dolayı İnlemesini Sahabenin Duyması

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, bir cuma günü sırtını bir ağaca veya bir hurma kütüğüne dayayıp hutbe okudu. Ensardan bir kadın veya bir erkek,

'Ey Allah'ın Resûlü! Sana bir minber yapalım mı?' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'İsterseniz yapınız'* buyurdu.

Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem için bir minber yapıldı. Peygamber aleyhisselam cuma günü hutbe okumak için minbere çıkınca daha önce sırtını dayayıp hutbe okuduğu o hurma ağacı, tıpkı çocuğun inlemesi gibi inlemeye başladı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem minberden inip onu kucakladı. O da inlemeyi kesti. Ağaç, yanında yapılan zikri duyduğu için ağlardı."[953]

* Yine Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, (hutbe vermesi için) yapılan minbere çıkınca (daha önce sırtını dayayarak hutbe verdiği) hurma kütüğünün develerin inlemesi gibi ses çıkardığını duyduk. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, (minberden inip) gelerek elini onun üzerine koydu. Bunun üzerine sesi kesildi.”[954]

* Yine Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem için bir minber yapıldı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem minbere çıktığında (daha önce sırtını dayayarak hutbe verdiği) direk, tıpkı devenin inlemesi gibi inledi. Hatta mescitte bulunan herkes bunu duydu. Bu inleme, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin (minberden) inerek ona sarılmasına kadar devam etti. Sonra sükûnet buldu.”[955]

4. Hz. Ömer’in Kabirde Allah’a İbadet Eden Bir Gencin Sözünü Duyması

Yahyâ bin Eyyûb el-Huzâî rahimehullah anlatıyor:

“(Halife) Ömer zamanında Allah’a kulluk eden bir genç vardı. Mescitten ayrılmazdı Ömer radıyallahu anh ona gıpta ederdi. Bu gencin ihtiyar bir babası vardı. Genç, yatsı namazını kıldıktan sonra babasının yanına giderdi. Gencin yolu bir kadının kapısından geçerdi. Kadın gence gönül vermişti ve gencin yoluna çıkarak kendisini ona arz ederdi. Genç, bir gece tekrar kadının yanından geçerken kadın onu konuşmak suretiyle elde etti. Genç kapıya geldiğinde kadın içeri girdi. Genç de içeri girdi. Allah’ı hatırladı, Allah’tan korktu ve onun diliyle şu ayet temsil olarak geldi:

‘Kesinlikle ittika edenler, şeytandan bir şey onlara dokunduğunda Allah’ı hatırlarlar ve hemen o esnada görür hâle gelirler.’ (A’râf suresi, 201)

Bunun üzerine genç düşüp bayıldı. Kadın, komşusu olan bir kadına haber verdi. O iki kadın, genci çıkarmak hususunda yardımlaştılar; onu dışarı çıkarıp kapıda bıraktılar. Onu oturttular. Babasının kapısını çaldılar. Babası çıktı. Bir de baktı ki çocuğu kapıda baygın bir hâlde. Aile fertlerini çağırdı. Onu içeri aldılar. Genç, gecenin bir kısmı geçtikten sonra ayıldı. Babası ona,

‘Ey oğul! Sana ne oldu?’ diye sordu. Genç,

‘Hayırlı bir şeydir. (Üzülecek) bir durum yok’ dedi. Babası,

‘Allah için soruyorum; ne oldu, söyle bana’ dedi.

Bunun üzerine o genç olup biteni olduğu gibi babasına anlattı. Babası,

‘Ey oğul! Okuduğun ayet hangisiydi?’ diye sordu.

Genç, okuduğu ayeti bir daha tekrarlayınca yine bayıldı. Onu yoklayınca ölmüş olduğunu gördüler. Yıkadılar ve aynı gecede defnettiler. Sabah olunca olanları Ömer’e anlattılar. Ömer gelip gencin babasına taziyede bulundu ve ‘Niçin bana haber vermediniz?’ dedi. Gencin babası,

‘Ey müminlerin emîri, vakit geceydi’ dedi. Ömer radıyallahu anh,

‘Beni onun kabrine götürün’ dedi.

Ömer radıyallahu anh ile beraberindekiler kabre geldiler. Ömer,

‘Ey filanca kişi! Rabbinin makamından korkan bir insan için iki cennet vardır’ (Rahmân suresi, 55/46) ayetini okudu. Genç de kabirden,

‘Ey Ömer! Rabbin cennette iki kez o iki cenneti bana vermiştir’ dedi.”[956]

5. Sahabenin Azap Görenlerin Azabına Şahit Olmaları

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Bir ara Bedir (kuyularının bulunduğu yerin) yanından geçiyordum. Bir de baktım ki çukurdan biri çıktı. Boynunda bir zincir vardı. Bana, ‘Ey Abdullah! Bana biraz su içir’ dedi.

Bilmiyorum, acaba beni tanıdı mı? Yoksa Araplar’ın herkese ‘Abdullah’ dedikleri gibi mi beni çağırdı? Aynı çukurdan başka biri daha çıktı. Elinde bir kamçı vardı. Bana, ‘Ey Abdullah! Ona su verme. Çünkü o kâfirdir’ dedi.

Sonra kamçıyla ona vurdu. Tekrar çukuruna girdi. Hızlıca Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme gelip bunu haber verdim. Resûlullah bana,

‘Sen onu gördün mü?’ dedi.

‘Evet, gördüm’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘İşte o, Allah’ın düşmanı Ebû Cehil’dir. O azap da kıyamete kadar devam edecektir’ buyurdu.”[957]

M. SAHABENİN ÖLÜMDEN SONRA KONUŞMALARI, ÖLÜLERİN DİRİLTİLMESİ VE SAHABENİN

ŞEHİDLERİNDE HAYAT EMARELERİNİN GÖRÜLMESİ

1. Zeyd bin Hârice'nin Konuşma Kıssası

Saîd bin Müseyyeb rahimehullah anlatıyor:

"Zeyd bin Hârice el-Ensârî radıyallahu anh, Osmân zamanında vefat etti. Elbisesiyle üzeri örtüldü. Sonra göğsünde bir hareket oldu ve bir ses duyuldu. Sonra konuşmaya başlayarak şunları söyledi:

'Ahmed, Ahmed! İlk kitaptadır... Ebû Bekir doğru söylemiş, doğru söylemiş. Onun bünyesi zayıftır fakat Allah'ın emrini yerine getirmede güçlüdür. İlk kitapta böyledir... Ömer doğru söylemiş, doğru söylemiş. O hem güçlü hem de emîrdir. İlk kitapta böyledir... Osmân doğru söylemiş, doğru söylemiş. O da onların yolu üzerindedir... Dört yıl geçti, iki yıl kaldı. Fitneler geldi. Kuvvetliler zayıfları yedi, kıyamet koptu. Size Erîs kuyusu askerlerinden haber gelecek... Erîs kuyusu nedir? Keşke bilseydiniz.'

Sonra Hatmeoğulları kabilesinden bir kişi vefat etti. Elbisesiyle örtüldü. Onun göğsünde de sesli bir hareket oldu, sonra konuşarak 'Hâris bin Hazrecoğulları kabilesinden olan kimse doğru söyledi, doğru söyledi' dedi."[958]

* Nu'mân bin Beşîr radıyallahu anh anlatıyor:

"Zeyd bin Hârice radıyallahu anh, Medine'nin bir sokağında yürürken ansızın yere düştü. Vakit, öğle ile ikindi arasıydı. Derken vefat etti. Cesedi, aile fertlerine götürüldü. İki elbise, bir aba ile örtüldü. Akşam ile yatsı arasında bazı hanımlar bir araya geldiler. Etrafında sesli ağladılar. Ansızın abanın altından iki defa 'Ey insanlar! Susunuz' diye bir ses geldi.

Bunun üzerine ölünün yüzünden ve göğsünden perde kaldırıldı. Yüzü ve göğsü açıldı ve şunları söyledi:

Muhammed, Allah'ın resûlüdür. Ümmî peygamberdir. Peygamberlerin sonuncusudur. Kitapta böyledir. Ebû Bekir doğru söyledi, doğru söyledi. O, Peygamber aleyhisselamın kuvvetli ve emin olan halifesidir. Her ne kadar bünyesi zayıf olsa da Allah'ın emrini yerine getirmede kuvvetlidir. İlk kitapta (Levh-i Mahfuz'da) böyledir... Ortanca halife olan (Hz. Ömer) Allah'ın kulu, müminlerin emîri de doğru söyledi, doğru söyledi. Allah yolunda hiçbir kınayıcının kınamasından çekinmez ve güçlülerin zayıfları ezmesine engel olurdu. İlk kitapta böyledir... Müminlerin emîri Osmân da doğru söyledi, doğru söyledi. O, mü'minler hakkında merhametlidir. İki yıl geçti, dört yıl kaldı. Halk ihtilafa düştü. Onların nizam ve intizamı kalmadı. Allah'ın haramları çiğnenir oldu, Kıyamet yaklaştı. İnsanlar birbirlerini yemeye başladı."[959]

* Yine Nu'mân bin Beşîr radıyallahu anh anlatıyor:

"Aramızdan Zeyd bin Hârice adında bir adam vefat etti. Onun üzerini bir elbiseyle örttük. Namaz kılmak üzere kalktım. Derken insanların sesini işittim. (Namazı kılıp) bitirdim. Zeyd bin Hârice'ye baktım. Hareket edip şöyle dedi:

'Bir topluluğun en yiğidi, en ortancası, Allah'ın kulu ve müminlerin emîri Ömer'dir. O, işinde güçlüdür. Allah'ın emrinde de kuvvetlidir... Müminlerin emîri Osmân radıyallahu anh da iffetli, iffetli davranan ve (kendisine yönelik işlenen) birçok kusurları affeden kimsedir. İki gece geçti, dört gece kaldı. Halk ihtilafa düştü. Onların bir düzeni kalmadı. Ey insanlar! Devlet başkanınızın (yardımına) koşun, onu dinleyin, ona itaat edin. İşte Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem! İşte Abdullah bin Revâha!'

Sonra 'Zeyd bin Hârice -Hârice'nin babası- ne yaptı?' dedi. Ardından 'Erîs kuyusu haksızlıkla alındı' diye devam etti.

Sonra da ses kesildi."[960]

2. Hicret Eden Bir Kadın ile Oğlunun Kıssası

Abdullah bin Avn rahimehullah anlatıyor:

"Enes bin Mâlik radıyallahu anh (bir gün), 'Bu ümmette üç kadın gördüm. Bunlar İsrailoğulları'nda olsaydı onlarla başkaları yarışamazdı' dedi.

'Ey Ebû Hamza! Bu üç kadın kim?' diye sorduk. Şöyle anlattı:

‘Biz Suffe’de, Resûlullah’ın yanında bulunuyorduk. Hicret eden bir hanım, oğluyla beraber Peygamber aleyhisselama geldi. Hanımı kadınların yanına gönderdi. Oğlunu da bizim yanımıza gönderdi. Kısa bir müddet sonra Medine humması çocuğa dokundu. Birkaç gün hasta yattıktan sonra vefat etti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onun gözünü kapadı, techizini emretti. Onu yıkamak istediğimizde Resûlullah, *‘Ey Enes! Çocuğun annesine git, bu durumu anlat’* dedi.

(Gidip) çocuğun annesine bu durumu anlattım. Annesi geldi. Çocuğun ayakları tarafına oturdu. Ayaklarına sarıldıktan sonra ‘Allah’ım! Ben isteyerek sana iman ettim. Putlardan tamamen yüzümü çevirdim. Senin rahmetini isteyerek hicret ettim. Ey rabbim, putperestleri benim hakkımda sevindirme ve bu musibetten yüklenmeye takatim olmayanı bana yükletme’ diye dua etti.

Allah’a yemin ederim ki kadının duası biter bitmez çocuğun ayakları hareketlendi ve örtüyü yüzünden attı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ve annesi vefat edinceye dek yaşadı.”[961]

3. Uhud Şehidlerinin Bu Hususta ki Kıssaları

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

“Uhud savaşı olduğu zaman babam geceleyin beni çağırdı ve şöyle dedi:

‘Ben kendimi Peygamber aleyhisselamın ilk şehid düşecek sahabeleri arasında görüyorum. Allah’a yemin ederim ki Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden sonra benim için senden daha değerli kimse yoktur. Benim boynumda bir borç vardır, borcumu eda et. Kız kardeşlerin hakkında da hayırlı davran.’

Sabah oldu ve savaş başladı. Gerçekten de ilk şehid düşen babam oldu. Onu başkasıyla aynı yere gömdüm. Sonra tek başına gömmediğime pişman oldum. Başka bir yere nakletmek için altı ay sonra kabrini açtığımda kabre koyduğum ilk gün nasılsa aynen öyleydi. Sadece kulak memesinden az bir şey çürümüştü.”[962]

* Yine Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor

“Muâviye bin Ebî Süfyân’ın halifeliği döneminde bir kişi bana gelip ‘Ey Abdullah’ın oğlu Câbir! Muâviye’nin işçileri yani suyu getirenler, senin babanın mezarına dokunmuşlardır. Cesedinin bir kısmı dışarı çıkmıştır’ dedi.

Bunun üzerine ben, babamın mezarına gittim. Baktım ki (babamın cesedi) yaşarken (nasıl idiyse) öyleydi. Cesedden ancak yaranın etrafı bozulmuştu. Başka bir şey bozulmamıştı. Sonra da onu kapattım.”[963]

* Abdurrahmân bin Abdullah bin Abdurrahmân bin Ebî Sa’saa rahimehullah anlatıyor:

“Bana ulaştığına göre Uhud savaşında şehid düşen ensardan Amr bin Cemûh radıyallahu anh ile Abdullah bin Amr radıyallahu anh aynı mezara gömülmüşlerdi. Mezarları dere kenarında olduğundan sel suları mezarı bozmuş ve cesetler dışarıya çıkmıştı. Başka bir yere taşınmak için mezarları tamamen açıldığında daha dün gömülmüşler gibi hiç bozulmadıkları görüldü.

Onlardan biri, yaralandığında elini yarasının üzerine koymuş ve öyle vefat etmiş. Mezar açıldığında eli, aynı şekilde duruyordu. Elini çekmeye çalıştılarsa da bıraktıklarında yine aynı yere dönüyordu. Hâlbuki gömüleli kırk altı sene olmuştu.”[964]

4. Sahabenin Kabirlerinden Misk Kokusunun Yayılması

Muhammed bin Şürahbîl rahimehullah anlatıyor:

“Bir adam, Sa’d bin Muâz radıyallahu anhın kabrinden bir avuç toprak aldı. Avucunu açtığında topraktan misk kokusu fışkırdığını gördü. (Bu olaya şahit olan) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Sübhânallâh, sübhânallâh’ buyurdu.

Peygamber aleyhisselamın sevinci yüzünden belli oluyordu.”[965]

N. SAHABENİN ŞEHİDLERİNİN GÖĞE KALDIRILMASI VE ÖLÜLERİNİN MUHAFAZA EDİLMESİ

1. Âmir bin Füheyre’nin Göğe Kaldırılması

Urve rahimehullah anlatıyor:

“Maûne kuyusu yanındaki sahabelerin şehid edildiği ve (o olayda) Amr bin Ümeyye ed-Damrî’nin esir alındığı zaman (hain birisi olan) Âmir bin Tufeyl, Amr bin Ümeyye’ye şehid edilenlerden birisini işaret ederek ‘Bu kimdir?’ diye sordu. Amr bin Ümeyye radıyallahu anh,

‘Âmir bin Füheyre’dir’ dedi. Âmir bin Tufeyl,

‘Onun öldürüldükten sonra göklere kaldırıldığını gördüm. Hatta gök ile yer arasında ona bakıyordum. Sonra cesedi yere bırakıldı’ dedi.

Peygamber aleyhisselama bunların haberi geldi. Resûlullah onların şehid edildiğini sahabelere söyledi ve *‘Arkadaşlarınız şehid oldu. Onlar rablerinden, ‘Ey Rabbimiz! Bizim haberimizi arkadaşlarımıza ilet. Senden razı olduğumuzu, senin de bizden razı olduğunu onlara haber ver’ diye istekte bulundular’* buyurdu.

Urve bin Esmâ ibnü’s-Salt radıyallahu anh da o gün şehid edilenler arasındaydı. Zübeyr bin Avvâm’ın oğlu Urve’ye onun adı verildi. Münzir bin Amr radıyallahu anh da o gün şehid olanlar arasındaydı. Onun adı da Zübeyr’in oğlu Münzir’e verildi.”[966]

2. Alâ bin Hadramî’nin Cesedinin Korunması

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Bu ümmetin içerisinde üç kişiye yetiştim; Eğer bu üç kişi İsrailoğulları içerisinde olsaydılar diğer ümmetler onlarla yarışamazdı.” Hadisi(n devamını) zikretti. Bu hadisin içerisinde konuyla ilgili şu ifadeler yer almaktadır:

“Biraz yol yüründükten sonra Alâ bin Hadramî’nin cesedi yere atılmıştı. Biz de onun için bir mezar kazdık, onu yıkadık ve defnettik. Defin işini bitirdikten sonra bir kişi gelip ‘Bu kimdir?’ diye sordu.

‘Bu, beşerin en hayırlısı olan Alâ bin Hadramî’dir’ dedik. Adam,

‘Bu toprak ölüleri dışarı atar. Bir veya iki mil ileride ölüleri kabul eden toprağa getirseniz daha iyi olur’ dedi.

‘Öyleyse bizim arkadaşımızın ne suçu vardır ki biz onu dışarı atan bir toprağa gömülü bırakalım da kemirgenler onu parçalasın’ dedik.

Sonra kabri kazmaya başladık. (Alâ bin Hadramî'nin cesedinin bulunduğu) lahit kısmına vardığımızda gördük ki orada cenazesi yoktu. Lahit göz alabildiğine nur dolmuştu. Böylece lahde doğru toprağı tekrar doldurduk. Sonra yolumuza devam ettik."[967]

3. Âsım bin Sâbit bin Ebi'l-Aklah'ın Cesedinin Korunması

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün bir yere) askerî birlik gönderdi. Başlarına da Âsım bin Sâbit bin Ebi'l-Aklah'ı komutan tayin etmişti..." diye devam eden Hubeyb bin Adiyy hakkındaki uzunca bir hadis rivayet edildi. Bu hadiste konuyla ilgili olarak şu ifadeler yer almaktadır:

"Âsım bin Sâbit radıyallahu anh, 'Ben hiçbir müşriğin güvencesi altına girmem' dedi.

Âsım bin Sâbit daha önceden Allah'a, hiçbir müşriğin bedenine dokunmamaya ve hiçbir müşriğin de kendisinin bedenine dokunmamasına dair ahdetmişti. Böylece Kureyşliler, onun cesedinden bir parça getirmek üzere adamlar gönderdiler. Çünkü Âsım bin Sâbit radıyallahu anh, Bedir savaşında Kureyşliler'in büyüklerinden birini öldürmüştü. Yüce Allah onu korumak için gölge gibi bir arı yığını gönderdi. Arılar onu korudular. Bunun için Âsım bin Sâbit radıyallahu anh 'arıların koruduğu' diye unvan almıştır."[968]

O. YIRTICI HAYVANLARIN SAHABELERE BOYUN EĞMESİ VE ONLARLA KONUŞMASI

1. Aslanın Peygamber Aleyhisselamın Azatlısı Sefîne'ye Boyun Eğmesi

Peygamber aleyhisselamın azatlısı Sefîne radıyallahu anh anlatıyor:

"Biz (bir defasında) deniz yolculuğuna çıkmıştık. Gemimiz parçalandı. Tahtalardan birinin üzerine çıktım. Dalgalar beni bir ormanın kıyısına sürükledi. Orada bir aslan, parçalamak maksadıyla bana yöneldi.

‘Ey Ebu’l-Hâris! (Aslanın künyesidir) Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin azatlısıyım’ dedim.

Bunun üzerine aslan, başını eğdi ve bana doğru geldi. Beni omuzlarıyla iteledi ve ormandan çıkararak yola bıraktı. Sonra bir şeyler söyler gibi sesler çıkardı. Bununla bana veda ettiğini tahmin ettim. Uzaklaştı, bir daha onu görmedim.”[969]

* Yine Sefîne radıyallahu anh anlatıyor:

“Deniz yolculuğundaydık. Gemimiz parçalandı. (Karaya çıktık.) Yolumuzu şaşırmıştık. Bu sırada önümüze bir aslan çıktı. Arkadaşlarım geriye çekildi. Ona yaklaştım ve ‘Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin arkadaşı Sefîne’yim. Biz yolu şaşırdık’ dedim.

Bunun üzerine aslan bizim önümüzden gitti. Bizi (gideceğimiz) yola getirdikten sonra kendisi yoldan uzaklaştı ve yolu gösterir gibi omuzlarıyla beni iteledi. Sonra benimle vedalaşıyormuş gibi bir tavır takınarak çekilip gitti.”[970]

2. Kurdun Bir Çobanla Konuşması ve Resûlullah’ın Peygamberliğini Haber Vermesi

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

“Kurt (bir gün) bir koyunu kaptı. Çoban kurdu kovalayarak koyunu geri aldı. Kurt kuyruğu üzerinde oturarak ‘Ey çoban! Allah’tan korkmaz mısın? Benim rızkımı, Allah’ın bana gönderdiği rızkı benden aldın!’ dedi. Çoban,

‘Hayret, bir kurt benimle insanların konuştuğu gibi konuşuyor’ deyince kurt,

‘Bundan daha hayret verici olanı sana söyleyeyim mi? ‘Muhammed’ adında birisi, Yesrib/Medine’de halka geçmişten haber veriyor’ dedi.

Bunun üzerine çoban Medine’ye varıncaya kadar davarlarını sürdü. Onları Medine’nin bir köşesine bıraktı. Sonra Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme gelerek olup biteni ona haber verdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem insanların toplanmasını emretti, sonra çobana: *‘Bu insanlara (yaşadığın) olayı anlat’* buyurdu.

O da başından geçenleri söyledi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Çoban doğru söylüyor. Muhammed’in canını elinde tutan Allah’a yemin ederim ki yırtıcı hayvanlar insanlarla konuşmadıkça, kişi ile bastonunun başındaki püskül kişiyle konuşmadıkça, ayakkabısının bağları onunla konuşmadıkça, aile fertleri kendisi yokken ne yapmışsa onu uyluğundan dinlemedikçe kıyamet kopmaz’ buyurdu.”[971]

Ö. SAHABE İÇİN KARANLIĞIN AYDINLANMASI

1. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin için Karanlığın Aydınlanması

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz (bir defasında) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile yatsı namazını kılıyorduk. Peygamber aleyhisselam secde ettiğinde Hasan ile Hüseyin, Peygamber aleyhisselamın sırtına çıkıyorlardı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem secdeden kalkınca onları yavaş bir şekilde yakalayarak sırtından indiriyor, tekrar secdeye vardığında onlar da tekrar sırtına çıkıyorlardı. Resûlullah aleyhisselam namazını bitirinceye kadar böyle yaptılar.

Sonra Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ikisini iki dizine oturttu. Ben de kalktım ve ‘Ey Allah’ın Resûlü, onları annelerine götüreyim mi?’ dedim.

Bu esnada bir şimşek çaktı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem torunlarına, *‘Haydi, annenizin yanına gidin’* buyurdu.

Çocuklar annelerinin yanına varıncaya kadar şimşeğin aydınlığı devam etti.”[972]

2. Hurma Dalının Katâde bin Nu’mân’ın Yolunu Aydınlatması

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

“(Duaların kabul edildiği) cuma saati hakkında uzunca bir şekilde gelen hadiste konuyla ilgili olarak şu ifade yer almaktadır:

... Sonra bir fırtına koptu, her yer karanlığa gömüldü. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yatsı namazına çıktığında bir şimşek çaktı. Bu esnada Katâde bin Nu’mân radıyallahu anhı görüp *‘Ey Katâde! Seni böyle karanlık bir gecede yürümeye mecbur eden şey nedir?’* diye sordu. Katâde radıyallahu anh,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Bugün namaza geleceklerin az olacağını tahmin ettiğim için geldim’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Namazı kıldıktan sonra ben gelinceye kadar yerinden kıpırdama’* buyurdu.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem namazdan sonra ona bir hurma dalı verdi ve *‘Bunu al. Bu senin on arşın önünü, on arşın da arkanı aydınlatır. Eve girdikten sonra evin köşesinde bir karartı görürsen bil ki o şeytandır. Bu dalla ona vur’* buyurdu.”[973]

3. Üseyd bin Hudayr ile Abbâd bin Bişr için Karanlığın Aydınlanması

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin ashabından iki kişi Resûlullah’ın yanından çıktılar. Beraberlerinde çıra gibi bir şey vardı. Bu çıra, onların önlerini aydınlatıyordu. Birbirlerinden ayrılırken ikisinin de yanında bir ışık kaldı ve böylece evlerine vardılar.”[974]

4. Hamza bin Amr el-Eslemî’nin Parmaklarının Işık Vermesi

Hamza bin Amr el-Eslemî radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz (bir defasında) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile beraberdik. Gece çok karanlık olduğundan birbirimizi kaybettik. Benim parmaklarım ışık vermeye başladı. Öyle ki arkadaşlarım develerini topladılar. Eşyalarından hiçbir şeyleri kaybolmadı. Benim parmaklarım ışık veriyordu.”[975]

P. RESÛLULLAH’IN VE SAHABELERİNİN DUALARIYLA YAĞMUR YAĞMASI

1. Peygamber Aleyhisselamın Duasıyla Yağmur Yağması

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir cuma günü ayakta hutbe okuduğu sırada bir adam, minberin karşısındaki kapıdan mescide girdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin karşısında O’na karşı yönelmiş vaziyette ayakta durup ‘Ey Allah’ın Resûlü! Mallar helak oldu ve yollar kapandı. Bizim için Allah’a dua ediver de bize yağmur versin’ dedi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ellerini kaldırıp *‘Allah’ım! Bize yağmur ver. Allah’ım! Bize yağmur ver. Allah’ım! Bize yağmur ver’* diye dua etti.

Allah’a yemin ederim ki o sırada gökyüzünde bulut, bulut parçası ve herhangi bir şey görmedik. Bizimle Sel dağı arasında da herhangi bir ev ve bina da yoktu. Bunun ardından hemen kalkan gibi bir bulut belirdi. Bulut semanın ortasına geldiğinde yayıldı, sonra yağmur yağdı.

Allah’a yemin ederim ki altı gün güneşin yüzünü görmedik. Ertesi cuma yine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ayakta hutbe okurken minberin karşısındaki kapıdan bir adam mescide girdi ve Peygamber aleyhisselamın karşısında ayakta durarak:

‘Ey Allah’ın Resûlü! Mallar helak oldu. Yollar bu defa selden ötürü paramparça oldu. Allah’a dua ediver de yağmuru dindirsin’ dedi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ellerini kaldırarak *‘Allah’ım! Üstümüze değil, etrafımıza yağmur yağdır. Allah’ım! Dağlara yağmur ver. Yüksek yerlere yağmur ver. Tepeciklere yağmur ver. Ağaçların bittiği yerlere yağmur ver’* diye dua etti.

Namazdan çıkınca yağmurun dindiğini, güneşin doğduğunu gördük.”[976]

* Yine Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“(Bir gün) baktım ki bir bulut sağa ve sola parçalanıp dağıldı. Her buluttan yağmur geliyor fakat Medine’ye yağmıyor, etrafına yağıyordu.”[977]

* Yine Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem iki elini kaldırdı. O anda gökte bir bulut bile yoktu. Canımı elinde tutan Allah’a yemin ederim ki Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ellerini daha indirmeden dağlar gibi bulutlar toplanmaya başladı. Daha Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem minberinden inmeden yağmur tanelerinin sakalından aşağıya döküldüğünü gördüm.”[978]

* Ebû Lübâbe bin Abdülmünzir radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir cuma günü halka hutbe vermek üzere minbere çıkmıştı. *‘Allah’ım! Bize yağmur ver’* diye dua etti. Ebû Lübâbe radıyallahu anh,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Hurmalar harmanlardadır. (Yağmur yağacak olursa onlar ıslanır)’ dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Allah’ım! Bize bir yağmur ver ki Ebû Lübâbe üzerindeki elbiseyi çıkarıp harmandaki deliklere tıkayıncaya kadar yağmur yağsın’ buyurdu.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bunları söylediği zaman gökte hiçbir bulut yoktu. Birdenbire sağanak hâlinde yağmur yağmaya başladı. Ensar etrafımı sararak ‘Sen Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin söylediğini yapmadıkça yağmur dinmez’ dediler.

Bunun üzerine Ebû Lübâbe radıyallahu anh kalktı, harman yerine giderek üzerindeki elbisenin birini çıkardı ve onunla suyun akıp gittiği deliği kapattı. Böylece (bulutlar dağıldı ve) yağmur kesildi.”[979]

2. Hz. Ömer’in Duasıyla Yağmur Yağması

Mâlik ed-Dâr rahimehullah anlatıyor:

“Ömer radıyallahu anhın (halifeliği) zamanında halk büyük bir kıtlığa maruz kaldı. Birisi Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin kabrine vardı ve ‘Ey Allah’ın Resûlü! Ümmetin için Allah’tan yağmur iste. Yoksa ümmetin neredeyse helak olacaktır’ dedi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem gece adamın rüyasına girerek *‘Ömer’e git. Benim selamımı söyle ve de ki: Tedbir al! Tedbir al!’* buyurdu. Bunun üzerine o kişi Hz. Ömer’e varıp bunu haber verdi. Ömer ağladı, sonra da:

‘Ya Rabbi! Aciz olduğum şeyler hariç hiçbir işte kusur işlemedim’ dedi.”[980]

R. SUYUN BEREKETLENMESİ, SAVAŞTA VE BARIŞ ZAMANINDA YİYECEKLERİN BEREKETLENMESİ

1. Peygamber Aleyhisselamın Elini Suya Sokmasıyla Suyun Bereketlenmesi

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben (bir gün) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi gördüm, ikindi namazı yaklaşmıştı. Halk abdest suyu arıyor fakat su bulamıyorlardı. Derken Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme biraz su getirildi. Peygamber aleyhisselam elini suyun bulunduğu kaba sokup *‘Bu sudan abdest alınız’* buyurdu.

Baktım ki su, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin parmaklarının altından kaynıyor. Halk sonuna kadar o sudan abdest aldı.”[981]

2. Namaz Kılmak için Abdest Alma İhtiyacı Oluştuğunda Peygamber Aleyhisselamın Elini Suya Sokmasıyla Suyun Bereketlenmesi

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

“Ezan okunmuştu. Bu sırada evi mescide yakın kimseler abdest almak için kalkıp evlerine gitti. Evi uzak olanlar mescitte kaldılar. Derken Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme, (içerisinde su bulunan) taştan yapılmış bir kap getirildi. Peygamber aleyhisselamın eli girmeyecek kadar küçük bir kaptı. Peygamber aleyhisselam parmaklarını bitiştirdi ve kabın içine elini soktu. Abdest aldı, sonra oradaki herkes o kaptan abdest aldılar.

Enes bin Mâlik radıyallahu anha o kaptan abdest alanların kaç kişi oldukları soruldu. ‘Seksen veya biraz daha fazlaydı’ cevabını verdi.”[982]

3. Peygamber Aleyhisselamın Elini Suya Sokmasıyla Suyun Bereketlenerek Sahabelerin Abdest Alması

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme (bir gün) bir kap getirildi. Peygamber aleyhisselam o zaman Medine'nin Zevrâ adlı bir yerindeydi. Elini o kabın içerisine soktu ve parmaklarının arasından su akmaya başladı. Halk o kaptan abdest aldı.

(Hadisin ravisi) Katâde, Enes bin Mâlik radıyallahu anha: 'O kaptan abdest alanlar kaç kişiydi?' diye sordu. Enes bin Mâlik radıyallahu anh,

'Yüz kişi veya buna yakındı' diye cevap verdi."[983]

4. Hudeybiye Barış Anlaşması Günleri Sırasında Peygamber Aleyhisselamın Bereketiyle Hudeybiye Kuyusunun Suyla Dolması

Berâ bin Âzib radıyallahu anh anlatıyor:

"Biz (628 yılında) Hudeybiye (barış anlaşması) günü bin dört yüz kişiydik. Hudeybiye bir kuyunun adıdır. Onun suyunu tamamen çektik. Öyle ki onda bir damla su dahi bırakmadık. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kuyunun kenarına oturdu ve *'Bana biraz su getirin'* buyurdu.

Ağzında suyu çalkaladı, sonra onu kuyuya püskürttü. Biz az bir zaman sonra baktık ki kuyu suyla dolmuştu. Sonra hepimiz suya kavuştuk. Öyle ki biz ondan doyasıya su içtik ve hayvanlarımız da kana kana içti."[984]

5. Peygamber Aleyhisselamın Elini Kaba Sokması, Bereketiyle O Sudan Sahabelerin İçip Abdest Alması

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

"Hudeybiye (barış anlaşması) günü halk susadı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin de önünde deriden yapılmış küçük bir su kabı vardı. Resûlullah o kaptan abdest alıyordu. Bu sırada halk (susuzluktan) Peygamber aleyhisselama doğru koşuştu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onlara,

'Sizlere ne oluyor?' diye sordu. Sahabeler,

'Bizim yanımızda abdest almak için su yoktur. İçmek için de yoktur. Sadece senin yanındaki o küçük kap var' dediler.

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem elini o kaba soktu. Parmakları arasından su, tıpkı pınarlar gibi akmaya başladı. Biz ondan hem içtik hem de abdest aldık.

(Hadisin ravisi Sâlim bin Ebu'l-Ca'd dedi ki) Ben Câbir radıyallahu anha, 'Siz kaç kişiydiniz?' diye sordum. Câbir bin Abdullah, 'Biz o gün yüz bin kişi de olsaydık yine de o bize yeterli olurdu. Fakat bin beş yüz kişiydik' diye cevap verdi."[985]

6. Bir Yolculuk Sırasında Peygamber Aleyhisselamın Elini Suya Sokmasıyla Suyun Bereketlenmesi

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"Biz Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemle beraber bir yolculuktaydık. Namaz vakti geldi. Yanımızda az bir su vardı. Peygamber aleyhisselam su istedi. O suyu bir kaba koyduk. Peygamber aleyhisselam da elini onun içine koydu. Su Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin parmakları arasından akıyordu.

'Herkes abdest almak için gelsin. Bereket Allah'tandır' diye seslendi.

Sahabeler (suya) yöneldi, abdest aldılar. Ben de Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem öyle buyurduğu için durmaksızın sudan içiyordum."[986]

7. Peygamber Aleyhisselamın Suyu Kendi Kabına Boşaltması Üzerine Suyun Bereketlenmesi

Ebû Katâde radıyallahu anh anlatıyor:

"Biz (bir defasında) Resûlullah ile bir seferdeydik. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Yanınızda su var mı?'* diye sordu.

'Yanımda bir abdest kabı var, içinde biraz su bulunmaktadır' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Onu getir'* buyurdu.

Suyu Resûlullah aleyhisselama götürdüm. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Gelin, bu sudan alın'* buyurdu.

O sudan herkes abdest aldı. Yine kapta bir avuç kadar su kalmıştı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Bunu koru, ey Ebû Katâde, sonra bize lazım olur'* buyurdu.

Tam öğle vakti güneş şiddetli bir şekilde bastırınca Peygamber aleyhisselam kalkıp ayakta durdu. Herkes Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi görebiliyordu. Sahabeler, 'Ey Allah'ın Resûlü! Biz susuzluktan helak oluyoruz, boyunlarımız koptu' dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Sizin için helak yoktur'* buyurdu. Sonra da *'Ey Ebû Katâde! O abdest kabını getir'* buyurdu.

Kabı getirdim. Peygamber aleyhisselam onun iplerini çözmemi bana emretti. Ben de iplerini çözdüm. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem suyu kendi kabına boşalttı. Sonra sahabelere, *'Gelin, bu sudan için'* buyurdu.

Sahabeler, (susuzluktan dolayı) o suya doğru koşuştular. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Sabırlı olun, su hepinize yeter'* buyurdu.

Gerçekten de Peygamber aleyhisselam ve ben hariç herkes o sudan içti. Resûlullah bana, *'Ey Ebû Katâde, iç'* buyurdu. '(İlk önce) Sen içiver, ey Allah'ın Resûlü!' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Su dağıtan en son içer' buyurdu.

Bunun üzerine o sudan içtim. Sonra Peygamber aleyhisselam da içti. Abdest kabında hemen hemen daha önceki miktar kadar bir su da artmıştı. Sahabeler o gün üç yüz kişiydi."[987]

8. Peygamber Aleyhisselamın Yüzünü Yıkadığı Suyun Bereketlenmesi

Muâz bin Cebel radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (630 yılında Tebük gazasına çıktığında), *'Sizler yarın Allah dilerse Tebük suyuna varacaksınız. Ancak kuşluk vaktinde oraya varabilirsiniz. Kim oraya varırsa ben gelinceye kadar onun suyundan bir şeye dokunmasın'* buyurdu.

Biz oraya vardık. Bizden önce iki kişi gitmişti. (İkisi de münafıklardandı.) Çeşme bir ip gibi incecik akıyordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem o iki kişiye,

'Siz bu suya dokundunuz mu?' diye sordu.

'Evet, dokunduk' dediler.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onları azarladı. Allah'ın söylenmesine razı olduğu şeyleri onlara söyledi. Sonra sahabeler elleriyle çeşmeden azar azar su aldılar ve bir kaba topladılar. Resûlullah aleyhisselam elini ve yüzünü onun içinde yıkadı, sonra da suyu çeşmeye döktü. Böylece çeşme bol suyla akmaya başladı. Sahabeler ondan kana kana içtiler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Ey Muâz! Yakın bir zamanda, eğer uzun yaşarsan buranın bahçelerle dolduğunu göreceksin' buyurdu."[988]

9. Peygamber Aleyhisselamın Kaba Dokunmasıyla İçindeki Suyun Bereketlenmesi

İmrân bin Husayn radıyallahu anh anlatıyor:

"Biz (bir gün) Peygamber aleyhisselamla beraber yolculuktaydık. Bu sırada (içecek suyumuz tükendiği için) şiddetli bir şekilde susamıştık. Su aramak üzere önden yürüdüğümüz sırada devesinin üstünde, iki büyük su tulumunun ortasına oturup ayaklarını sarkıtmış bir kadınla karşılaştık.

'Nerede su var?' diye sorduk. Kadın,

'Buralarda su yok' dedi.

'Suyun bulunduğu yer çok mu uzakta?' diye sorduk.

'Bir gün bir gece(lik mesafede)' dedi. Biz,

'O hâlde Allah'ın Resûlü'ne gidelim. (Durumu haber verelim)' dedik. Kadın,

'Allah'ın Resûlü de neymiş?' dedi.

Fakat biz o kadını daha fazla konuşturmadan Peygamber aleyhisselama getirdik. Kadın, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemle de bizimle konuştuklarının aynısını konuştu. Ancak Peygamber aleyhisselama, 'Ben yetim annesi bir kadınım' dedi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem su tulumlarının indirilmesini emretti ve tulumların ağzına elini sürdü. Biz kırk kişi, o sudan içtik ve beraberimizdeki her kabı doldurduk. Ancak develere su vermedik. Tulumlar olduğu gibi duruyordu. Su hiç eksilmemişti. Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bize,

'Yanınızda ne varsa getirin' buyurdu.

Kadına ekmek parçaları ve hurma olarak birçok şey toplandı. Kadın, aile fertlerinin yanına vararak ‘Ben insanların en sihirbazına veya iddia ettikleri gibi bir peygambere rastladım’ dedi.

(Sonra da olup bitenleri onlara anlattı.) Yüce Allah bu kadın sebebiyle o kabileye hidayet nasip eyledi ve hem kadın hem de kabilesi Müslüman oldu.”[989]

10. Peygamber Aleyhisselamın Eline Aldığı Çakılları Kuyuya Atmasıyla Kuyudaki Suyun Bereketlenmesi

Ziyâd bin Hâris es-Sudâî radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben (bir defasında) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemle beraber bir yolculukta bulunuyordum. Resûlullah aleyhisselam,

‘Yanında su var mı?’ diye sordu.

‘Var fakat az. Sana yeterli gelmez’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘O suyu bir kaba koy, bana getir’ buyurdu.

Ben de onu Peygamber aleyhisselama götürdüm. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem elini kabın içerisine soktu. İki parmağının arasından bir çeşme aktığını gördüm. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Eğer ben rabbimden hayâ etmeseydim hem içecektim hem de içirecektim. Ashabımı çağırın. Kim ki su isterse gelsin, istediği kadar alsın’ buyurdu.

Benim kabilemin İslam’a girdiğini bildirmek için gelen heyetten birisi,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Bizim bir kuyumuz var. Kışın suyu bize yetiyor. Onun etrafında toplanıyoruz. Fakat yazın azalıyor, biz de etraftaki su kaynaklarına gidiyoruz. Bundan sonra onlara gitmemize imkân yok. Çünkü etrafımızdaki müşrikler bize düşman olmuşlardır. Dua ediver de suyumuz bize yeterli olsun’ dedi.

Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem yedi taş istedi. O taşları ayırdı ve sıvazladı. Sonra dua ederek *‘Kuyuya vardığınızda bunları teker teker kuyuya atınız. Her attığınız taşın üzerine ‘bismillah’ deyiniz’* buyurdu.

Onlar bu taşları attıktan sonra kuyunun suyu iyice yükseldi. Kuyunun dibini göremez oldular.”[990]

11. Peygamber Aleyhisselamın Duasıyla Savaşta Yiyeceklerin Bereketlenmesi

Ebû Amre el-Ensârî radıyallahu anh anlatıyor:

"Biz bir gazve/savaş sırasında Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemle beraberdik. Sahabeler acıkmıştı ve bazı develerin kesilmesi için Resûlullah aleyhisselamdan izin isteyerek 'Allah bizi gideceğimiz hedefe götürür. Fakat biz açız. İzin ver de bineklerimizin bazılarını keselim' dediler.

Ömer radıyallahu anh baktı ki Peygamber aleyhisselam neredeyse onlara bineklerinin kesilmesi için izin verecek. Bunun üzerine Ömer radıyallahu anh şöyle dedi:

'Ey Allah'ın Resûlü! Peki, biz düşmanla yarın hem aç hem de yaya olarak karşılaşırsak o zaman ne yapacağız? Ey Allah'ın Resûlü! Eğer uygun görürsen sahabeleri çağır, ellerinde kalan azıklarını getirsinler. Hepsini bir araya topla. Sonra da Allah'a bereket vermesi için dua ediver. Kesinlikle Allah senin duanın bereketiyle bizi doyuracaktır.'

Böylece Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem herkesin elinde bulunan azıkların getirilmesini emretti. Birisi bir avuç, bir başkası daha fazla getiriyordu. En fazla getiren, bir ölçek hurma getirmişti. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bütün bu gelenleri topladı, sonra kalkıp Allah'ın dilediği şekilde dua etti. Ardından askerlere kaplarını getirmelerini ve buradan doldurmalarını emretti. Doldurulmadık bir kap kalmadı ve ondan artan bir şeyler de sofra üzerinde duruyordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem dişleri görününceye kadar güldü ve:

'Ben şahadet ederim ki Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Yine şahadet ederim ki ben, Allah'ın resûlüyüm. Herhangi bir kul, bu iki şahadetle Allah'ın huzuruna gitsin de kıyamet gününde onunla ateş arasına bir perde çekilmiş olmasın' buyurdu."[991]

* Ebû Huneys el-Gıfârî radıyallahu anh anlatıyor:

"(Ben) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemle beraber Tihâme savaşında bulunmuştu(m). Biz Usfân'a vardığımızda sahabeler Peygamber aleyhisselama geldi… (diyerek bu hadisi, yukardaki bir önceki hadis şeklinde nakletti. Ancak onun rivayetinde 'Peygamber güldü' cümlesi yoktur. Onun rivayetinde şu ifade vardır:

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem hareket emri verdi. Ordu yola çıkınca yağmur yağmaya başladı. Resûlullah ile ordu indiler, yağmur suyundan içtiler."[992]

* Ebû Hureyre radıyallahu anh ile Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh anlatıyor:

"Tebük savaşında orduda açlık baş gösterdi. Bunun üzerine sahabeler Peygamber aleyhisselama, 'Ey Allah'ın Resûlü! Keşke bize izin versen de azıklarımızı taşıyan develerimizi kesip yemek ve yağ ihtiyacımızı karşılasak' dediler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onlara,

'Yapın' buyurdu.

'Sonra Ömer radıyallahu anh, Peygamber aleyhisselama geldi…' ifadesi yer alıyor."[993]

* İyâs bin Seleme yoluyla babası Seleme bin Ekva radıyallahu anh anlatıyor:

"Biz Peygamber aleyhisselamla beraber Hayber gazvesinde bulunduk. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem azık kaplarımızda kalan azığımızı (yani hurmayı) getirmemizi bize emretti. Bu sırada yere bir sergi yaydı. Biz de getirdiklerimizi onun üzerine yaydık. Sonra ben parmaklarımın ucuna basarak baktım. Tahminen bir koyun yatağı kadar vardı. Biz bin dört yüz kişiydik. Yedik, sonra tekrar parmaklarıma basarak baktım. Yine bir koyun yatağı kadar olduğunu gördüm."

Bir rivayette ise şu ifade var: "Hepimiz doyuncaya kadar ondan yedik. Ayrıca torbalarımızı da doldurduk"[994]

12. Hendek Kazılırken Peygamber Aleyhisselamın Elini Sürmesiyle Yemeğin Bereketlenmesi

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber aleyhisselam hendek kazdırırken sahabeler açlıktan karınlarına taş bağlamışlardı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bunu görünce, *'Bize yemek yedirecek birini bana gösterebilir misiniz?'* buyurdu. Bir kişi,

'Evet' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'O hâlde önüme düş, bize orayı göster'* buyurdu.

Onlar o adamın evine geldiler. Baktılar ki ev sahibi hendekten payına düşen bölümü kazmaktadır. Hanımı (kocasına) haber göndererek 'Acele gel. Çünkü Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bize geldi' dedi.

Adam koşa koşa geldi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme hitaben, 'Anam-babam sana feda olsun' dedi.

O adamın bir keçisi vardı. Oğlağı da beraberindeydi. Ev sahibi keçiyi tutmaya çalıştı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Oğlağı kes'* buyurdu.

Adam oğlağı kesti. Hanımı da hamur yoğurup ekmek yaptı ve eti de çömleğe koyarak ateşin üstüne yerleştirdi. Yemek pişince Peygamber aleyhisselam ve arkadaşlarımın yanına getirdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem parmağını yemeğin içine sokarak besmele çekti ve *'Ey Allah'ım! Buna bereket ver'* buyurdu. Sonra da ashabına, *'Başlayın'* buyurdu.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin beraberindekiler doyasıya yedi. Yemeğin üçte birini ancak bitirebildiler. Üçte ikisi kaldı. O on kişi gitti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onlara, *'Gidiniz ve on kişi daha gönderiniz'* buyurdu.

Onlar gittiler, ikinci on kişi geldi. Onlar da doyasıya yedi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kalktı, evin hanımını çağırdı, ona ve ailenin fertlerine Allah'ın adını zikrederek dua etti. Peygamber aleyhisselam, (arkadaşlarıyla birlikte) hendeğe doğru gitti ve *'Bizi Selmân el-Fârisî'ye götürün'* buyurdu.

(Oraya vardıklarında) Selmân el-Fârisî'nin büyük bir kayaya rastladığını ve bir türlü kayayı parçalayamadığını gördüler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Bırakın da bu kaya parçasına ilk darbeyi vuran kişi ben olayım'* buyurdu.

Peygamber aleyhisselam (kazmayı eline alıp) *'bismillah'* buyurarak kayaya vurdu. Kayanın üçte bir parçası koptu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Allâhuekber! Kâbe'nin rabbine yemin ederim ki Şam'ın sarayları fetholdu!' buyurdu.

Sonra ikinci bir darbe daha vurdu. Kayanın bir parçası daha koptu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Allâhuekber! Kâbe’nin rabbine yemin ederim ki İran’ın sarayları fetholdu!’ buyurdu.

O kaya parçasının yanında bulunan münafıklar, ‘Biz kendimizi korumak için hendek kazıyoruz, o bize İran’ın ve Bizans’ın saraylarını vaat ediyor’ dediler.”[995]

13. Peygamber Aleyhisselama Getirilen Tirit Çömleğinin Bereketlenmesi

Semüre bin Cündüb radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz (bir gün) Peygamber aleyhisselamın yanında bulunuyorduk. Derken bir çanak getirildi. İçerisinde tirit yemeği vardı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ve sahabeleri onu yemeye başladılar. Bir grup yedi, sonra diğer bir grup gelip onlar da (ondan) yedi. Bu durum öğleye kadar böyle devam etti. Bir kimse Semüre bin Cündüb radıyallahu anha, ‘Devamlı yemek mi getiriliyordu?’ diye sordu. Semüre bin Cündub radıyallahu anh,

‘Hayır, hiçbir yerden takviye edilmiyordu. Ancak göklerden takviye edilmişse bilmiyorum’ dedi.

Başka bir rivayette ise şu ifade var: “...‘Acaba o yemeğe takviye mi ediliyordu?’ diye soruldu. Semüre bin Cündüb radıyallahu anh da ‘Sen buna hayret mi ediyorsun?’ diyerek eliyle göğe işaret etti ve ‘Yemek oradan takviye geliyordu’ dedi.”[996]

14. Peygamber Aleyhisselamın Suffe Ashabına Hazırladığı Bir Yemeğin Bereketlenmesi

Vâsile bin Eska radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben Suffe ehlindendim.[997] Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir gün bir ekmek istedi. Onu parçalayarak bir çanağa koydu, üzerine de sıcak su döktü, ona yağ kattı, onu karıştırdı. Sonra yemeği tencerenin ortasında toplayarak *‘Git, on kişi getir. Biri de sen olasın’* dedi.

Gittim, Suffe ehlinden dokuz kişi aldım. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bize, *‘Yemeğin kenarından yiyiniz. Sakın üstünden yemeyiniz. Çünkü bereket, yemeğin üstünden inmektedir’* buyurdu.

Biz de doyuncaya kadar (o yemekten) yedik.”[998]

15. Peygamber Aleyhisselamın Açlıktan Şikâyet Eden Ehl-i Suffe için Hazırladığı Yemeğin Bereketlenmesi

Vâsile bin Eska radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben suffe ashabındandım. Arkadaşlarımız (bir gün) açlıktan şikâyet ederek 'Ey Vâsile! Resûlullah aleyhisselamın yanına git, bizim için kendisinden yemek iste' dediler. Ben de Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanına gelerek 'Ey Allah'ın Resûlü! Arkadaşlarım açlar. (Aç olmaktan) şikâyet ediyorlar' dedim.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Âişe radıyallahu anhâya: *'Yanında bir şeyler var mı?'* diye sordu. Âişe radıyallahu anhâ,

'Sadece ekmek kırıntıları var, ey Allah'ın Resûlü' dedi.

Peygamber aleyhisselam, Âişe radıyallahu anhâya o ekmek kırıntılarını getirmesini emretti. Âişe radıyallahu anhâ bir dağarcık getirdi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir kap istedi. Ekmek kırıntılarını o kaba koydu. Sonra kendi eliyle onu tirit yemeği yaptı. Kabı ağzına kadar doldurarak *'Git, arkadaşlarını getir. Fakat seninle birlikte on kişi olsunlar'* buyurdu. Gittim, onlardan dokuz kişi getirdim, benimle birlikte on kişi olduk.

Bize oturmamızı emretti ve *'Allah'ın ismiyle alınız. Kabın kenarından alınız, sakın üstünden almayınız. Çünkü bereket üstten iner'* buyurdu.

(Ehl-i suffeden olan) arkadaşlar doyuncaya kadar o yemeği yedi, sonra kalktılar. Yemek kabında hâlen daha önceki kadar yemek vardı. Sonra Peygamber aleyhisselam onu eliyle düzeltti. Yemek çoğaldı ve kabı doldurdu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Ey Vâsile! Git, on kişi daha getir'* buyurdu.

Ben de (gidip) on kişi daha getirdim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onlara, *'Oturun'* diye emretti.

Oturdular ve yemekten doyasıya yediler. Sonra kalkıp gittiler. Peygamber aleyhisselam bana on kişi daha getirmemi emretti. Gittim, on kişi daha getirdim. Onlar da aynen yediler. Sonra *'Geriye kimse kaldı mı?'* diye sordu. Ben de 'Evet, on kişi kaldı' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Onları da getir'* buyurdu.

Gittim, onları da getirdim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onlara da *'Oturun'* buyurdu.

Onlar da oturdular. Onlar da doyasıya yemek yediler, sonra kalktılar. Yemek kabında daha önceki kadar yemek kalmıştı. Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Ey Vâsile! Şu kalanı da Âişe'ye götür'* buyurdu."[999]

S. HUBUBAT, MEYVELER, SÜT, YAĞ VE ETİN BEREKETLENMESİ

1. Peygamber Aleyhisselamın Bir Adama Verdiği Yarım Çuval Arpanın Bereketlenmesi

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

"Bir kişi yiyecek bir şeyler istemek üzere Resûlullah aleyhisselama geldi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de ona yiyecek maddesi olarak yarım vesk (100 kg. kadar) arpa verdi. Bunun üzerine o kişi, hanımı ve hizmetçisi ondan yemeye devam etti. (Ne kadar kaldığını öğrenmek için) onu ölçtüler. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Eğer siz onu ölçmeseydiniz (eksilmeden daima) ondan yerdiniz ve size muhakkak kalırdı'* buyurdu."[1000]

2. Peygamber Aleyhisselamın Nevfel bin Hâris'e Verdiği Arpanın Bereketlenmesi

Nevfel bin Hâris bin Abdülmuttalib radıyallahu anh anlatıyor:

"(Bir gün) evlenmek için Resûlullah aleyhisselamdan yardım istedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem beni bir kadınla evlendirdi. Sonra benden mehir olarak (evlendiğim kadına) bir şey vermemi istedi. Fakat (verecek bir şey) bulamadım. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Ebû Râfi ile Ebû Eyyûb'a zırhını gönderdi. Onlar da zırhı bir Yahudi'nin yanına, otuz ölçek buğday karşılığında rehin bıraktılar. Resûlullah aleyhisselam onu bana gönderdi. Ondan altı ay yedik. Sonra (ne kadar kaldığını öğrenmek için) onu ölçtük. Getirdiğimiz gündeki gibi bulduk.

(Devamla der ki) Ben bu durumu Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme söyledim. Resûlullah bana, *'Eğer sen onu ölçmeseydin hayatta kaldıkça ondan yiyebilirdin'* buyurdu."[1001]

3. Peygamber Aleyhisselam Vefat Ettikten Sonra Hz. Âişe'nin Yanındaki Arpanın Bereketlenmesi

Âişe radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Resûlullah aleyhisselam vefat etmişti. Benim yanımda bir canlının yiyecek namına yiyebileceği bir şey kalmamıştı. Ancak bir rafta duran birazcık arpa vardı. Uzun zaman ondan yedim. Sonra (ne kadar kaldığını öğrenmek için) onu ölçtüm. İşte (bu ölçmeden sonra azalıp) tükendi."[1002]

4. Peygamber Aleyhisselamın Duasıyla Câbir'in Babasından Kalan Hurmanın Bereketlenmesi

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

"Babam, üzerine bir miktar borç olduğu hâlde vefat etmişti.

(Câbir bin Abdullah radıyallahu anh devamla der ki) Ben de (bu sorunu çözmek üzere) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanına gittim. Ona, 'Babam geride bir miktar borç bıraktı. Bende onun hurmalığının çıkaracağı mahsûlden başka bir şey yok. Hurmalığın birkaç sene çıkaracağı mahsûl de babamın üzerindeki borcu ödemeye yetişmez. Dolayısıyla sen de benimle birlikte gel ki alacaklılar (baskı yapıp) bana çirkin söz söylemesinler' dedim.

Bunun üzerine Peygamber aleyhisselam, topladığım hurma yığınından birinin etrafında yürüyüp dolaştı; dua etti. Diğer bir hurma yığınının etrafında dolanıp dua etti. Sonra onun yanına oturdu ve *'Borcu bu hurma yığınından ödeyin'* buyurdu.

Böylece alacaklılara bütün borcu ödedim. Onlara verdiğim kadarı da kalmıştı."[1003]

5. Peygamber Aleyhisselamın Ebû Hureyre'ye Verdiği Hurmaların Bereketlenmesi

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben Müslüman oluşumda(n sonra) benzeriyle karşılaşmadığım üç musibete maruz kaldım.

Birincisi Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin vefatıdır.

İkincisi Osmân radıyallahu anhın şehid edilmesidir.

Üçüncüsü azık torbası/hurma dağarcığı meselesidir.

(Orada bulunanlar, 'Hurma dağarcığı/azık torbası meselesi de nedir, ey Ebû Hureyre?' diye sordular.) Ebû Hureyre radıyallahu anh şöyle anlattı:

Biz Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemle beraber bir seferdeydik. Resûlullah, *'Ey Ebû Hureyre! Senin yanında bir şey var mı?'* diye sordu. Ben de 'Dağarcıkta (azık torbasında) biraz hurma var' dedim.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onları getirmemi emretti. Ben de hurmayı çıkarıp Resûlullah aleyhisselama getirdim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona elini sürüp üzerine dua etti, sonra da *'On sahabe çağır'* buyurdu.

Ben de (gidip) on sahabeyi çağırdım. Onlar doyuncaya kadar (ondan) yediler. Böylece onar onar herkesi çağırdım. Nihayet bütün askerler (ondan) yedi. Dağarcıkta/torbada biraz daha hurma kalmıştı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Ey Ebû Hureyre! Dağarcıktan bir şey almak istediğin zaman elini dağarcığa sok fakat avuçlama'* buyurdu.

Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin, Ebû Bekir'in, Ömer'in ve Osmân'ın hayatı boyunca ondan yedim. Osmân şehid edildiği zaman elimdeki malım tamamen yağma edildi ve dağarcığım da kayboldu. Size o dağarcıktan ne kadar yediğimi söyleyeyim mi? O dağarcıktan iki yüz veskten fazla (yaklaşık dört ton) hurma yedim."[1004]

6. Peygamber Aleyhisselamın Duasıyla Enes'in Meyvelerinin Bereketlenmesi

Enes bin Mâlik radıyallahu anh anlatıyor:

"Annem (Ümmü Süleym) beni Resûlullah aleyhisselama götürdü ve 'Ey Allah'ın Resûlü! Bu senin hizmetçin Enes'tir. Ona dua ediver' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Ya Rabbi! Onun malını ve çocuklarını çoğalt, ömrünü uzat, günahını affet'* diye dua etti.

(Enes devamla der ki) Ben öz evladımdan şimdiye kadar doksan sekiz veya yüzünü mezara defnettim. Meyvelerim senede iki defa mahsûl veriyordu. O kadar uzun bir ömür yaşadım ki artık yaşamaktan usandım. Peygamber aleyhisselamın dördüncü dileğini de yüce Allah'tan umuyorum."[1005]

* (Enes bin Mâlik'in annesi) Ümmü Süleym radıyallahu anhâ anlatıyor:

"Ümmü Süleym radıyallahu anhâ (bir gün),

'Ey Allah'ın Resûlü! (Oğlum) Enes için dua ediver' dedi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Ya Rabbi! Onun malını ve evladını çoğalt. Onlara Enes için bereket ihsan eyle'* diye dua etti.

(Enes devamla der ki) Doğrusu ben öz evladımdan şimdiye kadar yüz yirmi beşini mezara gömdüm. Arazim senede iki defa ürün veriyor. Benim arazim dışında hiçbir arazi senede iki kere ürün vermiyor."[1006]

7. Ensardan Ümmü Mâlik el-Behziyye'nin Yağının Bereketlenmesi

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

"Ümmü Mâlik el-Behziyye radıyallahu anhânın bir tulumu vardı. Bu tulum içerisinde Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme yağ getirip hediye ederdi.

Bir ara oğulları ondan katık istediler. Fakat yanında hiçbir şey yoktu. Bunun üzerine Peygamber aleyhisselama içerisinden yağ hediye ettiği tulumun yanına gitti. Fakat o tulumun içerisinde bir şey bulamadı. Oğullarına katık verebilmek için onu sıktı. Bunun üzerine Peygamber aleyhisselam geldi (ve bu durumu ona anlattı). Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Sen o tulumu sıktın mı?' diye sordu. Ümmü Mâlik el-Behziyye radıyallahu anhâ, 'evet' dedi. Resûlullah aleyhisselam şöyle buyurdu: *Eğer o tulumu/dağarcığı (sıkmayıp da) kendi hâline bıraksaydın yağ dolu olarak devamlı kalacaktı."*[1007]

8. Ümmü Evs el-Behziyye'nin Yağının Bereketlenmesi

İbnü's-Seken rahimehullah yoluyla Ümmü Evs el-Behziyye radıyallahu anhânın kendisi anlatıyor:

"(Bir gün) yağı eritip onu tulumun içerisine yerleştirdim, sonra da (gidip) onu Peygamber aleyhisselama hediye ettim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem o hediyeyi kabul etti. Tulumdaki yağı aldı. (İçerisinde biraz yağ bırakıp) ona bereketli olması için dua etti. Sonra da tulumu bana geri verdi.

Ben tulumun yağ ile dolu olduğunu gördüm. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin hediyemi kabul etmediğini zannettim. Çok şiddetli bir şekilde ağlayarak evime (dönüp) geldim. (Bu durumu öğrenen) Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Hediyesini kabul ettiğimi söyleyin. (Bu ona Allah'ın bir ihsanıdır)' buyurdu.

Ben Peygamber aleyhisselamın kalan ömrü, Ebû Bekir'in halifeliği, Ömer'in hilafeti, Osmân'ın halifeliği ve hatta Ali ile Muâviye arasında ihtilafın çıktığı zamana kadar o yağdan yedim."[1008]

9. Hamza bin Amr el-Eslemî'nin Yağının Bereketlenmesi

Hamza bin Amr radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah aleyhisselamın ashabı (Suffe ehli), her gece nöbetleşe yemek yaparlardı. Bir gece nöbet sırası bana gelmişti. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin ashabının yemeğini ben hazırlamıştım fakat tulumun ağzını bağlamayı unutmuştum. Yemeği Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme götürüyordum. (Giderken) tulum çalkalanıp içindekiler döküldü. Ben de 'Eyvah! Resûlullah'ın yemeğini kendi ellerimle döktüm' dedim.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'(Dökülen) o yemeği bana getir'* buyurdu. Ben de 'Ey Allah'ın Resûlü! Buna gücüm yetmez' dedim.

(Yemeği döktüğüm) yere geri döndüm. Bir de baktım ki tulum, 'kub, kub' diye ses çıkarıyordu. Ben de 'Sus! Zaten içinde ne var ne yok hepsi döküldü' dedim.

Sonra yemeğin ne kadar kaldığını görmek için (biraz daha yakından bakayım diye) geldim. Tulumun yarısından fazlasının dolu olduğunu gördüm. Onu aldım ve Peygamber aleyhisselamın yanına geldim. Olup biteni haber verdim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Eğer sen tulumu kendi hâline bıraksaydın ağzına kadar dolacak ve ağzı da bağlanacaktı' buyurdu."[1009]

10. Mes'ûd bin Hâlid'in Etinin Bereketlenmesi

Mes'ûd bin Hâlid radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben (bir gün) Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme bir koyun gönderdim. Sonra ihtiyacımı görmek üzere bir yere gittim. Peygamber aleyhisselam (koyunu kestikten sonra) yarısını (benim) ev halkıma göndermişti. (İşimi bitirip) hanımım Ümmü Hunâs’ın yanına (eve) dönmüştüm. Bir de baktım ki onun yanında et var. Ona, ‘Ey Ümmü Hunâs! Bu et (nereden geldi)?’ diye sordum. Eşim Ümmü Hunâs,

‘Senin dostun Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, kendisine gönderdiğin koyunun bir parçasını bize göndermiş’ dedi. Ben de ona, ‘Neden bunu çocuklara yedirmiyorsun?’ dedim. Eşim Ümmü Hunâs, ‘Bu (onlara yedirdiğimden) geriye kalandır. Hepsi de yediler’ dedi.

(Hadisin ravisi der ki) Onlar (öyle bir kalabalık aileydi ki) iki-üç koyun keserlerdi de onlara yetmezdi.”[1010]

Ş. UMULMADIK ANDA RIZIK GELMESİ

1. Peygamber Aleyhisselama Gökten Yiyecek Gelmesi

Peygamber aleyhisselamın ashabından Seleme bin Nüfeyl es-Sekûnî radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz bir gün Peygamber aleyhisselamın yanında oturmaktaydık. Bu sırada bir kişi gelip ‘Ey Allah’ın Peygamberi! Sana gökten bir yemek geldi mi?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Evet, bana yiyeceklerin kaynatıldığı kap içinde yemek geldi’ buyurdu. Adam,

‘Acaba arttı mı!?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Evet’ buyurdu. Adam, ‘O ne oldu?’ diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Tekrar göğe gitti. O sırada benim sizin aranızda az bir zaman kalacağım vahyedilmekteydi. Benden sonra siz de az bir zaman kalacaksınız. Sizin kalacağınız zaman, sadece ‘Ne zamana kadar kalacağız?’ diyebileceğiniz kadardır. Ondan sonra bölük bölük geleceksiniz ve birbirinizi yok etmeye çalışacaksınız. Kıyametten önce büyük bir ölüm olacak. Sonra da birkaç yıl devamlı depremler olacaktır’ buyurdu.”[1011]

2. Şiddetli Bir Açlıktan Sonra Ashaba Büyük Bir Deniz Hayvanının Rızık Olarak Verilmesi

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

"Halk, Peygamber aleyhisselama açlıktan şikâyet etti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Umulur ki Allah size bir yiyecek verecektir'* buyurdu.

Böylelikle bir denizin sahiline vardık. Deniz taştı ve büyük bir hayvanı karaya attı. Biz hemen bir ateş yaktık, etinden pişirdik, kavurduk ve doyasıya yedik.

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh, (bu hayvanın büyüklüğünü anlatırken) devamla şöyle dedi:

Ben, filan ve falanca olmak üzere (beş kişinin adını saydı) o hayvanın göz çukuruna girdik. Bizi hiç kimse görmeden öbür tarafından çıktık. Onun kaburga kemiğini alıp köprü gibi eğrilttik. Sonra kafiledeki en uzun adamı (ki o Kays bin Sâbit idi) en büyük deveye bindirerek bu kemiğin altından geçirdik. Adamın başı bu kemiğin uç noktasına bile değmemişti."[1012]

3. Bir Askerî Birliğin Sefer Sırasında Denizin Dışarı Attığı Balıktan Yiyerek Açlıklarını Gidermesi

Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem deniz sahiline bir askerî birlik gönderdi. Başlarına da Ebû Ubeyde bin Cerrâh'ı komutan tayin etti. Bunlar üç yüz kişiydiler. Ben de aralarındaydım. Yola çıktık, biraz sonra azığımız bitti. Ebû Ubeyde bin Cerrâh, askerin azığının getirilmesini emretti. Bütün azık toplandı. İki kap dolusu hurma oldu. Bize ondan her gün azar azar veriyordu. Sonunda o da tükenip artık bize bir hurmadan başka pay düşmez oldu.

Ben, 'Bir hurma nasıl derdimize deva olabilir?' dedim.

Fakat o kadarını kaybettikten sonra onun da çok büyük bir nimet olduğunu anladık. Sonra denizin sahiline vardık. Bir de baktık ki yere yayılmış dağ gibi bir balık. Askerler on sekiz gün o balıktan yedi.

Ebû Ubeyde radıyallahu anh, o balığın kaburgalarından iki tanesinin dikilmesini istedi. Biz de diktik. Sonra bir deve istedi, onun da yüklerini yükledi, sonra o iki kaburga kemiğinin altından geçti. Fakat devenin başı o kemiklere değmedi."[1013]

* Amr bin Dînâr rahmetullahi aleyh yoluyla Câbir bin Abdullah radıyallahu anh anlatıyor:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bizi (askerî birlik olarak) üç yüz kişiyle bir yere gönderdi. Komutanımız Ebû Ubeyde bin Cerrâh radıyallahu anh idi. Biz Kureyş'in (Şam yöresinden Mekke'ye dönüp gelmekte olan) bir kervanını gözetliyorduk. Bu sırada bize şiddetli bir açlık isabet etti. Bu yolculuğumuzda ağaçların düşen yapraklarını topladık, yedik ve askere 'yaprak askeri (ceyşü'l-habat)' denildi.

Bir kişi (ki bu, babası gibi cömert olan Sa'd bin Ubâde'nin oğlu Kays'tır) üç deve kesti. Sonra üç deve daha kesti. Sonra üç tane daha. Onları askere yedirdi. Bundan sonra Ebû Ubeyde bin Cerrâh radıyallahu anh onun deve kesmesini yasakladı. Deniz sahilinde 'Amber' isimli bir balık bulduk. Yarım ay o balığın etinden yedik, yağını kullandık. Eski kuvvetimiz geri geldi, o gevşeklik bizden gitti... Sonra da kaburga olayını anlattı."[1014]

4. Bir Sahabe ile Hanımına Ummadıkları Yerden Rızık Gelmesi

Ebû Hureyre radıyallahu anh anlatıyor:

"Bir kişi (günün birinde) ailesinin yanına girdi. Onların açlığını görünce çöle çıktı. Hanımı onu görünce el değirmenine vardı. Taşı taş üzerine koydu. Tandıra gitti, onu da yaktı. Sonra da 'Allah'ım! Bize rızık ver' diye dua etti.

Kadın bir de baktı ki değirmenin altına koyduğu ekmek teknesi, öğütülmüş unla dolmuştu. Ardından tandıra gitti, açıp baktı ki içi pişmiş ekmekle dolmuştu. O sırada kocası dönmüştü. Kocası, 'Ben gittikten sonra (size bir yerden bir şeyler mi) geldi?' diye sordu. Hanımı,

'Evet, Rabbimizden (bize rızık geldi)' dedi.

Daha sonra adam (gidip) değirmenin üstündeki taşı kaldırdı. Sonra bu olay Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme anlatıldı. Peygamber aleyhisselam,

‘Eğer adam o değirmeni kaldırmasaydı değirmen kıyamete kadar öğütüp duracaktı’ buyurdu.”[1015]

5. Peygamber Aleyhisselamın, Hz. Ebû Bekir’in ve Bir Bedevinin Umulmadık Şekilde Rızıklandırılmaları

Ebû Bekir radıyallahu anh anlatıyor:

“Biz (hicret sırasında) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber (Medine’ye gitmek üzere) Mekke’den yola çıktık. Arap kabilelerinden bir topluluğun yanına vardık. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (diğer evlerden biraz daha uzakta) tek kalmış bir evi görüp oraya doğru gitti. Evin önünde konakladığımda orada bir kadından başka hiç kimse yoktu.

Kadın, ‘Ey Allah’ın kulu! Ben bir kadınım. Beraberimde hiç kimse yoktur. Eğer misafir olarak kalmak istiyorsanız kabilenin ileri gelen ailelerinin yanına gidin’ dedi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kadına bir şey söylemedi. Vakit de geceydi. Nihayet kadının oğlu (geç vakitte) keçileri otlatmaktan getirmişti. Kadın oğluna,

‘Şu keçiyi ve bıçağı şu iki kişiye götür de onlara, ‘Bunları annem size gönderdi. Bu keçiyi kesiniz, hem siz yiyin hem de bize yedirin, diyor’ de’ dedi. Çocuk geldiğinde Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Bıçağı götür de bana bir çanak getir’ dedi. Çocuk, ‘Keçinin sütü yoktur’ karşılığını verince Peygamber aleyhisselam, *‘Sen git, dediğimi yap’* buyurdu.

Çocuk (gidip) bir kap getirdi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem keçinin memelerini sıvazladı, kabı sütle doldurdu. Sonra da *‘Bu sütü annene götür’* buyurdu.

Kadın sütü kana kana içti, sonra çocuk tekrar kabı getirdi. Resûlullah aleyhisselam tekrar sağdı, yine kabı doldurdu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem çocuğa, *‘Bu defa başka bir keçi getir’* dedi.

Çocuk (başka) bir keçi getirdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem onun memesine de elini sürdü, sonra sağdı ve bardağı bana uzatarak *‘İç’* buyurdu.

Ben de alıp içtim. Peygamber aleyhisselam çocuğa bir başka keçi daha getirmesini söyledi. Çocuk da getirdi. Onu da sağıp kendisi içti.

Gecemizi orada geçirdik. Sonra hareket ettik. O kadın, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi 'mübarek adam' diye adlandırmıştı.

(Aradan birkaç yıl geçmişti.) Kadının davarları iyice çoğalmıştı. Kadın bir kısmını satmak üzere Medine'ye geldi. Ebû Bekir o sırada pazarda/çarşıda idi. Derken o kadının oğlu, Ebû Bekir'i gördü ve onu tanıdı. Çocuk,

'Anne! Bu adam bize misafir olan o mübarek adamın arkadaşıdır' dedi. Kadın, Ebû Bekir'e doğru kalkıp geldi ve *'Ey Allah'ın kulu! Seninle beraber olan adam nerede?'* diye sordu. Ebû Bekir,

'Sen onun kim olduğunu bilmiyor musun?' dedi. Kadın,

'Hayır' dedi. Ebû Bekir,

'O, Allah'ın peygamberidir' dedi. Kadın,

'Ne olursun, beni onun yanına götür' dedi.

Ebû Bekir radıyallahu anh, o kadını Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanına götürdü. Peygamber aleyhisselam kadına yemek yedirdi, bir şeyler verdi ve biraz peynir ile bedevilerin mallarından bir şeyler hediye etti, onu giydirdi, ikramda bulundu. Kadın Müslüman oldu."[1016]

6. Peygamber Aleyhisselamın ve Ebû Bekir'in Daha Döllenme Çağına Gelmeyen Bir Koyundan Süt Sağmaları

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben (Mekke'de Kureyş'in ileri gelenlerinden) Ukbe bin Ebî Muayt'ın koyununu güden bir çobandım. Peygamber aleyhisselam ile Ebû Bekir radıyallahu anh, yanımdan geçti. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Ey genç! Süt var mı?' diye sordu.

'Evet, var. Fakat ben emanetçiyim' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Daha koça gelmemiş (döllenme olmamış) bir koyun var mı?'* buyurdu.

Ben de ona bu şekilde bir koyun getirdim. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem o koyunun memesini sıvazladı, sonra süt indi. Resûlullah aleyhisselam onu bir kaba sağdı. Kendisi ve Ebû Bekir içtikten sonra onun memelerine, *'Eski hâlini al ve büzül'* buyurdu.

Koyunun memeleri eski hâline geldi. Bir müddet sonra yanına giderek ‘Ey Allah’ın Resûlü! Bu sözden (Kur’an) bana (bir şeyler) öğret’ dedim. Resûlullah aleyhisselam başımı sıvazlayarak:

‘Ey genç! Allah sana rahmet etsin. Sen zaten biliyorsun ve öğretilmişsin’ buyurdu.”[1017]

7. Hubeyb bin Adiyy’in Mekke’de Hapisteyken Bilinmedik Bir Yerden Rızıklandırılması

Huceyr bin Ebî Îhâb’ın azatlı cariyesi Mâviyye radıyallahu anhâ -bu olay üzerine Müslüman olmuştur- anlatıyor:

“Hubeyb bin Adiyy radıyallahu anh, (Mekke’de) benim evimde hapsedilmişti. Ona bir gün kapının tahtaları arasından baktım. Elinde bir insanın başı kadar büyük bir üzüm salkımı vardı. Hubeyb radıyallahu anh ondan yiyordu. O mevsimde yeryüzünde yenecek üzüm yoktu.”[1018]

T. MALLARIN BEREKETLENMESİ

1. Peygamber Aleyhisselamın Hürriyetine Kavuşması için Selmân el-Fârisî’ye Verdiği Paranın Bereketlenmesi

Selmân el-Fârisî radıyallahu anh anlatıyor:

“Benim üzerimde çok borç vardı. Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme bir yerden tavuk yumurtası büyüklüğünde bir altın getirilmişti. Peygamber aleyhisselam, *‘(Efendileriyle) hürriyetine kavuşma sözleşmesi yapan İranlı köle nerede?’* diye sordu.

Beni çağırdılar. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Ey Selmân! Şu altını al, bununla borcunu öde’* buyurdu.

‘Ey Allah’ın Resûlü! Borçlarımı ödemek için bu altın az gelir’ dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

‘Sen al bunu! Allah senin borçlarını ödeyecektir’ buyurdu.

Bunun üzerine altını aldım. Onu (borçlu olduğum) kimselere verdim.

Selmân’ın canını elinde tutan Allah’a yemin ederim ki tam kırk ukiyye (1600 dirhem= yaklaşık 5 kg) geldi. Onunla bütün borçlarımı ödedim. Böylece hürriyetime kavuştum.”[1019]

* Yine Selmân el-Fârisî radıyallahu anh anlatıyor

“Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme,

‘Ey Allah’ın Resûlü! Üzerimdeki borcu nasıl ödeyeceğim?’ dediğimde Resûlullah aleyhisselam (kendisine gelen) altını aldı ve dilinin üzerinde onu evirip çevirdi, sonra da *‘Bunu al! Onunla bütün borçlarını öde. Bu tam kırk ukiyye gelecektir’* buyurdu.”[1020]

2. Peygamber Aleyhisselamın Duasıyla Urve el-Bârikî’nin Malının Bereketlenmesi

Urve el-Bârikî radıyallahu anh anlatıyor:

“Resûlullah aleyhisselam bir gün ticarî maksatla bekletilen deve veya benzeri bir sürüye rastladı. Urve el-Bârikî radıyallahu anha bir altın dinar verdi ve *‘Bu sürüden bize bir koyun satın al’* dedi.

O da gitti, bir altın dinarla iki koyun satın aldı. Bir kişiyle karşılaştı. Koyunun birini bir altın dinara sattı. Sonra Peygamber aleyhisselama bir altın dinar ve bir koyun getirdi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *‘Allah senin sağ elinle yaptığın alışverişe bereket versin’* diye dua etti.

Ben (Irak’taki) Kûfe şehrinde Künâse denen hayvan pazarına çıktığımda ailemin yanına 40.000 dirhem gümüş kazanmadan dönmüyordum.”[1021]

3. Peygamber Aleyhisselamın Duasıyla Abdullah bin Hişâm’ın Malının Bereketlenmesi

Ebû Akîl rahimehullah anlatıyor:

“Ebû Akîl rahimehullah, dedem Abdullah bin Hişâm radıyallahu anh ile birlikte pazara giderdim. Dedem bir gıda maddesi satın alırdı. Abdullah ibni Zübeyr radıyallahu anh ile Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh dedeme, ‘Bizi de ortak et. Çünkü Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (aldığın şeylerin) bereketli olması için sana dua etmiştir. (Bundan dolayı senin ticaretin daima kazançlıdır)’ derlerdi.

Dedem Abdullah bin Hişâm radıyallahu anh da onları ortak ederdi. Bazı zaman olurdu ki tam bir deve yükü kazanç elde eder ve o kazancı evine gönderirdi.”[1022]

U. HASTALIKLARIN İYİLEŞMESİ

1. Peygamber Aleyhisselamın Okumasıyla Muhalled bin Ukbe'nin Elindeki Hastalığın İyileşmesi

Muhalled bin Ukbe [bin Abdurrahmân] bin Şürahbîl radıyallahu anh anlatıyor:

"Ben (bir gün) Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme geldim. Elimde, et ile derinin arasında bir yumru/ur vardı. 'Ey Allah'ın peygamberi! Bu yara, elimin şişmesine sebep oldu. Ben kılıcımı ve bineğimin dizginini tutamıyorum' dedim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Bana yaklaş'* buyurdu.

Ben de yaklaştım. Peygamber aleyhisselam elimi açtı ve avucumun içerisine üfledi. Sonra elini yaranın üzerine koyup iyice ovdu. Bundan sonra ondan hiçbir iz kaldığını görmedim."[1023]

2. Peygamber Aleyhisselamın Duasıyla Hz. Ali'nin Hastalığının Geçmesi

Ali radıyallahu anhdan anlatılıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Hayber savaşı gününde Ali'nin ağrıyan gözlerine üfledi. Gözleri o an derhâl iyileşti. Ali radıyallahu anh o günden sonra bir daha asla göz ağrısı çekmedi."[1024]

3. Abdullah bin Atîk'in Kırılan Bacağının İyileşmesi

Abdullah bin Atîk radıyallahu anh anlatıyor:

"(Yahudi Ebû Râfi'yi öldürdüğümüz gece ayağım kırılmıştı.) Bunun üzerine Peygamber aleyhisselamın yanına geldik. Ona bunu söyledim. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Ayağını uzat'* buyurdu.

Ben de ayağımı uzattım. Kırılan ayağımı (elleriyle) sıvazladı. Ayağım o anda sanki hiç kırılmamış gibi oldu."[1025]

4. Hanzala bin Hızyem'in Peygamber Aleyhisselamın Duası Sayesinde Bazı Hastaları İyileştirmesi

* Hanzala bin Hızyem bin Hanîfe radıyallahu anh anlatıyor:

“Dedem Hanîfe ile birlikte heyet olarak Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin yanına gitmiştik. Dedem Hanîfe, ‘Ey Allah’ın Resûlü! Benim kimi sakallı kimi de sakalsız birçok oğlum var. Şu oğlum ise onların en küçüğüdür’ dedi. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem başımı sıvazlayarak *‘Allah seni bereketli ve faydalı kılsın’* diye dua etti.

(Hadisin ravisi) ez-Zeyyâl der ki: Ben Hanzala’yı gördüm. Kendisine getirilen yüzü şiş insanlarla memesi şişmiş koyunların ‘Allah’ın ismiyle ve Peygamber aleyhisselamın elinin yerine’ diyerek şişmiş olan yerlerini eliyle sıvazlar ve şişlikleri de iyi olurdu.”[1026]

5. Yorgunluktan Çöken ve Yürüyemez Hâle Gelen Devenin Abdullah ibni Kurt’un Duası Üzerine Ayağa Kalkması

Abdullah bin Kurt radıyallahu anh anlatıyor:

“Hâlid bin Velîd radıyallahu anhla yaptığım bir yolculuk sırasında devem yorgunluktan yürüyemez olmuştu. Ne yaptımsa devemi bir türlü kaldıramadım. Tam bırakıp gidecektim ki aklıma dua etmek geldi. Bunun üzerine yüce Allah’a yalvardım. Böylece devem ayağa kalktı ve yolumuza devam ettik.”[1027]

Ü. ZEHRİN ETKİ ETMEMESİ, SICAKLIK VE SOĞUKLUĞUN TESİRLERİNİN ORTADAN KALKMASI

1. Besmele ile İçtiği Zehrin Hâlid bin Velîd’e Tesir Etmemesi

Ebu’s-Sefer rahimehullah anlatıyor:

“Hâlid bin Velîd radıyallahu anh, bir defasında Irak’taki Hîre şehrine (gelip orada) Merâzibe kabilesinin reisine misafir oldu. Oranın Müslümanları Hâlid bin Velîd radıyallahu anha, ‘Bu Acemler’in seni zehirlemelerinden sakın’ dediler.

Bunun üzerine Hâlid bin Velîd radıyallahu anh, ‘Bana o zehirli içeceği getirin’ dedi.

Zehir Hâlid bin Velîd radıyallahu anha getirildi. Kadehi eline aldı ve ‘bismillah’ diyerek o zehri içti. Ama zehir ona hiçbir zarar vermedi.”[1028]

2. Hz. Ali'nin Peygamber Aleyhisselamın Duasıyla Soğuk ve Sıcaktan Etkilenmemesi

Abdurrahmân bin Ebî Leylâ rahimehullah anlatıyor:

"Ali radıyallahu anh, kış mevsiminde izar/peştemal, rida ve hafif-ince iki elbise giyerdi. Yazın ise içi pamuk dolu hırka, kalın ve ağır elbiselerle dolaşırdı. Halk, Abdurrahmân bin Ebî Leylâ rahmetullahi aleyhe gelip 'Bunu(n sebebini) babana sorsan? Çünkü baban, Ali'nin gece sohbetlerine katılıyor' dedi.

Ben de bunu babam Ebû Leylâ'ya sorup 'İnsanlar, müminlerin emîrinde gördükleri bir şeyi çok yadırgıyorlar' dedim. Babam Ebû Leylâ,

'(Onların yadırgadıkları bu şey) neymiş?' dedi.

'Ali en sıcak günlerde içi pamuk dolu bir hırka ve ağır elbiseler giyiyor. Kışın en soğuk günlerinde ise ince bir aba ve yine ince elbiselerle dolaşıyor. Acaba bu konuda müminlerin emîri Ali'den bir şey işittin mi? Halk beni sana bunun için gönderdi. Çünkü sen Ali ile birlikte gece sohbetinde bulunan birisin' dedim).

Bunun üzerine Ebû Leylâ, bir gece sohbetinde Ali'ye: 'Ey müminlerin emîri! İnsanlar sana bir şey sormamı istediler' dedi. Ali radıyallahu anh,

'Nedir o?' diye sordu. (Babam) Ebû Leylâ, 'Yazın o sıcak günlerinde içi pamuk dolu ağır elbiseler giydiğin hâlde kışın en soğuk günlerinde ince elbiselerle dolaşıyorsun. Bunun sebebi nedir?' dedi. O zaman Ali, Ebû Leylâ'ya:

'Sen Hayber savaşında bizimle beraber değil miydin?' diye sordu. Ebû Leylâ,

'Evet, ben de sizinle beraberdim' dedi. Bunun üzerine Ali şöyle dedi:

Peygamber aleyhisselam, Hayber'e Ebû Bekir'i gönderdi. Fakat o yenilerek gerisin geriye döndü. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bu kez Ömer'i gönderdi. O da aynı şekilde yenilerek geri döndü. Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem,

'Ben yarın sancağı Allah'ın ve resûlünün sevdiği bir kişiye vereceğim ki Allah, Hayber'in fethini onun eliyle gerçekleştirecektir. Hem o zafer elde etmedikçe geri dönecek de değildir' buyurdu.

Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana haber gönderdi. O sırada benim gözlerim ağrıyordu ve bundan dolayı hiçbir şey göremiyordum. Onun yanına vardım. Peygamber aleyhisselam gözlerime üfledi ve *'Allah'ım! Onu sıcaktan ve soğuktan koru'* diye dua etti.

İşte o günden beri ne soğuk ne sıcak bana asla zarar veremez."[1029]

3. Soğuktan ve Sıcaktan Etkilenmemek için Dua Etmek

Ali radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem avuçlarının içine üfleyerek elleriyle gözlerimi sıvazlayıp *'Allah'ım! Sıcağın ve soğuğun etkisini ondan gider'* diye dua etti.

Onu hak peygamber gönderen Allah'a yemin ederim ki o günden bu yana gözlerim bir daha ağrımadı."[1030]

V. İHTİYARLIK BELİRTİLERİNİN ORTADAN KALKMASI, ÜZÜNTÜ VE KEDERLERİN GİDERİLMESİ

1. Peygamber Aleyhisselamın Duasıyla Ebû Zeyd el-Ensârî'de İhtiyarlık Belirtilerinin Bulunmaması

Ebû Zeyd el-Ensârî radıyallahu anh anlatıyor:

"Bir gün Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, *'Bana yaklaş'* buyurdu. Eliyle başımı sıvazladı. Sonra da *'Allah'ım! Onu güzelleştir ve güzelliğini devam ettir'* diye dua etti.

(Hadisin ravisi der ki) Ebû Zeyd el-Ensârî radıyallahu anh yüz küsur sene yaşadı. Sakalında az bir parça hariç ağarma yoktu. Yüzünde de hiç kırışıklık yoktu. Ölünceye kadar böyle taze yüzlü kaldı."[1031]

2. Peygamber Aleyhisselamın Duası Sebebiyle Güzelleşen Yaşlı Sahabe

Ebû Zeyd el-Ensârî radıyallahu anh anlatıyor:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) benden su istedi. Ben de ona bir bardak su getirdim. (Getirirken de) içerisinde bir kıl parçası vardı. O kılı aldım. Bunun üzerine Peygamber aleyhisselam (benim için),

‘Allah’ım! Onu güzelleştir’ diye dua etti.

(Hadisin ravisi der ki) Ben Ebû Zeyd el-Ensârî radıyallahu anhı doksan dört yaşında iken gördüm. Sakalında bir tek beyaz kıl dahi yoktu.”[1032]

3. Katâde bin Milhân’ın Peygamber Aleyhisselamın Sıvazlamasıyla Yüzündeki İhtiyarlık Alametlerinin Yok Olup Gitmesi

Ebu’l-Alâ rahimehullah anlatıyor:

“Ben vefat ettiği yerde Katâde bin Milhân radıyallahu anhın yanında bulundum. (Onun yüzüne bakarken) evin arka tarafından (güzel yüzlü) bir adam geldi. O adamın suretinin Katâde bin Milhân radıyallahu anhın yüzüne aksettiğini gördüm. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (hayattayken) Katâde bin Milhân radıyallahu anhın yüzünü sıvazlamıştı. Ben daha önce onu hiç böyle görmemiştim. Sanki onun yüzü (yağ sürmüşçesine) parlak gibiydi.”[1033]

4. Hâlid bin Velîd’in Duasıyla Şarabın Bala Dönüşmesi

Hayseme rahimehullah anlatıyor:

“Hâlid bin Velîd radıyallahu anha yanında bir kırba dolusu şarap bulunan bir adam geldi. Hâlid bin Velîd, ‘Allah’ım! Bu şarabı bala çevir’ diye dua etti.

Gerçekten de şarap bir anda bal oluverdi.”[1034]

5. Kādisiye Günü Sa’d bin Ebî Vakkās’a Eziyet Veren Kişinin Başına Gelenler

Kabîsa bin Câbir rahimehullah anlatıyor:

“Kàdisiye savaşı[1035] günü amcamın oğlu, (savaş meydanına çıkamayan ordu komutanı Sa’d bin Ebî Vakkàs radıyallahu anhı kötüleyerek) bize iki beyitlik şiir söyledi:

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللهَ أَنْزَلَ نَصْرَهُ

...

Yüce Allah'ın yardımını indirdiğini görmüyor musun?

Onun bu sözü, (ordu komutanı) Sa'd bin Ebî Vakkàs radıyallahu anha ulaştı. Sa'd bin Ebî Vakkàs onunla ilgili,

'(Allah'ım!) Bu kişinin elini ve dilini hareketsiz kıl' diye beddua etti. Savaş sırasında ansızın bir ok gelip onun ağzına saplandı ve dilini kopardı. Daha sonra savaş sırasında (bir başka ok daha gelerek) elini kopardı.

Vücudunda çıkan çıbanlardan dolayı rahatsız olan Sa'd bin Ebî Vakkàs radıyallahu anh, 'Beni kapının önüne çıkarın' dedi.

Bunun üzerine Sa'd bin Ebî Vakkàs taşınıp dışarı çıkarıldı. (Sırtının açılması emri üzerine) bir de baktılar ki sırtı çıbanlarla dolu. Bunun üzerine askerlere, Sa'd bin Ebî Vakkàs radıyallahu anhın savaşa bizzat katılamaması ile ilgili haber verildi. Onlar da onu mazur gördüler. Çünkü Sa'd bin Ebî Vakkàs korkak biri değildi."[1036]

6. Hz. Hüseyin'e Eziyet Eden Kişilerin Başlarına Gelen Musibetler

Kerbelâ olayına tanıklık eden İbni Vâil -veya Vâil- bin Alkame rahimehullah anlatıyor:

"(Karşı taraftan) bir adam ayağa kalkarak 'Hüseyin içinizde mi?' diye sordu. Hz. Hüseyin'in etrafındakiler, 'evet' dediler. O kişi,

'Ey Hüseyin! Seni (cehennem) ateşiyle müjdeliyorum!' dedi. Hüseyin radıyallahu anh,

'Beni, Rahîm olan bir rab ve şefaati kabul olunan bir şefaatçi müjdelemiştir' karşılığını verdi. Hüseyin'in etrafındakiler, 'Sen kimsin?' diye sordular.

'Ben Cüveyre (veya Cüveyze) oğluyum' dedi. O zaman Hüseyin,

'Allah'ım! Onu ateşe doğru sürükle' diye beddua etti.

(Hz. Hüseyin sözlerini henüz bitirmişti ki) adamın devesi ürkerek onu yere fırlattı. Adamın ayağı bineğine asılı kaldı. (Devesi de koşmaya başladı.) Allah'a yemin ederim ki üzengide asılı kalan ayağından başka vücudundan geriye hiçbir şey kalmadı."[1037]

* Kelbî rahimehullah anlatıyor:

“Hüseyin radıyallahu anh bir yerde su içerken adamın biri ok atarak onu yüzünden yaraladı. Bunun üzerine Hz. Hüseyin o adama, ‘Allah susuzluğunu gidermesin’ diye beddua etti.

Bu bedduadan sonra adam suya kanmaz oldu. Durmaksızın su içiyordu ve nihayet su içmekten karnı patlayarak ölüp gitti.”[1038]

* Ubeydullah bin Ziyâd’ın hâcibi anlatıyor:

“Hz. Hüseyin’in şehadeti esnasında ben, (Emevîler’in zulmüyle tanınan valilerinden olan) Ubeydullah bin Ziyâd’ın sarayına girmiştim. Saray alevler içerisindeydi. Ubeydullah bin Ziyâd kollarıyla yüzünü (alevlerden) korumaya çalışıyordu. Bana,

‘(Beni) gördün mü?’ diye sordu.

‘Evet’ dedim.

Bunun üzerine Ubeydullah bin Ziyâd, bana bunu gizlememi emretti.”[1039]

* Süfyân anlatıyor: Babamın annesi olan ninem bana şunu anlattı:

“Cu’feoğulları kabilesinden iki adam, Hz. Hüseyin’in şehid edildiği olayda bulunmuştu. Daha sonra bunlardan birinin cinsel organı o kadar uzadı ki ayaklarına dolaştığı için katlamak zorunda kaldı. Diğeri ise bir kova suyu içtiği hâlde yine de suya kanmazdı.

Süfyân devamla şöyle der: Bu iki kişiden birinin çocuğunu gördüm. Aklî dengesi deli denilecek kadar bozuktu.”[1040]

*A’meş rahimehullah anlatıyor:

“Bir adam (edepsizlik yaparak) Hüseyin’in kabri üzerinde büyük abdestini bozdu. Bunun üzerine adamın ailesi aklî dengesizlik, cüzzam, alaca hastalık ve fakirlikten asla kurtulamadı.”[1041]

Y. SAHABELERİN ÖLDÜRÜLMESİYLE KÂİNATIN DÜZENİNDE BAZI DEĞİŞİKLİKLERİN MEYDANA GELMESİ

1. Hicretin 41. Senesinde Gökten Taze Kan Yağması

Rebîa bin Lakît rahimehullah anlatıyor:

“Cemaat hicretin 41. senesinde (Hz. Hasan ile Muâviye arasında, hilafetin Muâviye’ye devredilmesi hususunda) yapılan barış anlaşmasından Amr bin Âs’la birlikte dönüyordum. Yolda taptaze bir kan yağmuruna tutulduk. Öyle yağıyordu ki boşaltılan kaplar anında yeniden doluyordu. Halk bunu birbirlerini öldüren Müslümanlar’ın kanı olarak yorumladılar.

Bu olay üzerine Amr bin Âs minbere çıktı ve Allah’a şanına yakışır şekilde hamd etti, övgüde bulundu, sonra da ‘Ey insanlar! Allah ile aranızı düzeltiniz. Eğer bunu başarabilirseniz şu iki dağ çarpışsa dahi size asla zarar veremez’ dedi.”[1042]

2. Hz. Hüseyin’in Şehid Edildiği Gün Taşların Altında Kan Görülmesi

Zührî rahimehullah anlatıyor:

“(Emevî yöneticisi) Abdülmelik (bir gün) bana,

‘Sen büyük bir âlimsin. Bana Hz. Hüseyin’in şehid edildiği gün ne gibi alametler görüldüğünü söyleyebilir misin?’ dedi.

‘O gün Beytü’l-Makdis’te (Kudüs) kaldırılan her taşın altından taze kan çıkıyordu’ dedim. Abdülmelik,

‘Bu olaya şahit olmakta ikimiz de eşitiz’ dedi.”[1043]

* Yine Zührî rahmetullahi aleyh anlatıyor:

“Hüseyin radıyallahu anhın şehid edildiği gün Şam bölgesinde herhangi bir taş kaldırıldığında (onun altından) kan akıyordu.”[1044]

* Ümmü Hâkim radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Hz. Hüseyin’in şehid edildiği gün ben küçük bir kızdım. Gökyüzü kan rengine büründü. Bu durum birkaç gün devam etti.”[1045]

* Ebû Kubeyl rahimehullah anlatıyor:

“Hz. Hüseyin’in şehid edildiği gün güneş, günün ortasında yıldızlar görünecek şekilde tutuldu. Hatta biz o gün kıyametin koptuğunu zannettik.”[1046]

3. Hz. Ömer Şehid Edildiğinde Cinlerin Yas Tutarak Ağlamaları

Mâlik bin Dînâr rahimehullah anlatıyor:

“Ömer’in şehid edildiği gece Yemen’de bulunan Tebâle dağından,

‘Ağlayabilecek durumda olan herkes İslam için ağlasın. Çünkü Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem aramızdan henüz ayrılmışken İslam neredeyse helake yaklaşmıştır. Artık bundan böyle dünyada hayır kalmadı. Ahirete kesinlikle inananlar dünyadan usanıp yüz çevirdiler’ diye ses işitildi.

İnsanlar bunu kimin söylemiş olduğunu araştırdılarsa da hiç kimseyi bulamadılar.”[1047]

4. Cinlerin Hz. Hüseyin için Matem Tutmaları

Ümmü Seleme radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Ben cinlerin Hüseyin radıyallahu anh için yas tuttuklarını duydum.”[1048]

* Meymûne radıyallahu anhâ anlatıyor:

“Ben cinlerin Hüseyin radıyallahu anh için yas tuttuklarını duydum.”[1049]

Z. SAHABELERİN RESÛLULLAH’I RÜYALARINDA GÖRMELERİ

1. Hz. Osmân’ın Peygamber Aleyhisselamı Rüyasında Görmesi

Kesîr ibnü’s-Salt rahimehullah anlatıyor:

“(Halife) Hz. Osmân radıyallahu anh, öldürüleceği gün bir müddet uyumuştu. Uykudan kalktı ve ‘Bir rüya gördüm. Eğer insanların ‘Osmân fitne çıkarmak istiyor’ demelerinden korkmasaydım size de anlatırdım’ dedi. Bunun üzerine biz,

‘Allah seni ıslah eylesin. Onu bize anlat. Çünkü bizim halkın söylediklerini söylemeyeceğimize emin olabilirsin’ dedik. O zaman Osmân radıyallahu anh,

‘Ben rüyamda Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi gördüm. Bana, *‘Ey Osmân! Bu cuma bizim yanımızda olacaksın’* buyurdu’ dedi.”[1050]

*Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh anlatıyor:

“Osmân radıyallahu anh öldürüleceği günün sabahında (yanındakilere) şunları anlattı:

Bu gece Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi rüyamda gördüm. Bana, *‘Ey Osmân! Bu akşam orucunu bizim yanımızda aç’* buyurdu.

Osmân radıyallahu anh oruçlu olarak sabahlamıştı. O gün şehid edildi.”[1051]

* Osmân radıyallahu anhın azatlısı Müslim Ebû Saîd rahimehullah anlatıyor:

“Osmân radıyallahu anh öldürüleceği gün yirmi köleyi hürriyetine kavuşturdu. Sonra kendisine uzun bir don getirilmesini istedi. Onu giydi. Hâlbuki daha önce ne cahiliye döneminde ne de İslam’dan sonra bunu hiç giymemişti. Sonra şöyle dedi:

‘Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi rüyamda gördüm. Yanında Ebû Bekir ve Ömer de vardı. Bana, *‘Sabret, ey Osmân! Bu akşam orucunu bizim yanımızda açacaksın’* buyurdu.’

Sonra Mushaf’ının getirilmesini istedi, önüne koydu. Mushaf önünde açık olduğu hâlde öldürüldü.”[1052]

2. Hz. Hasan’ın Peygamber Aleyhisselamı Rüyasında Görmesi

Filfile el-Cu’fî radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben (bir gün) Hasan radıyallahu anhın,

‘Ben Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi rüyamda gördüm. Arş’a sarılmıştı. Sonra Ebû Bekir’in, Peygamber aleyhisselamın elbisesinin eteğinden tutmuş olduğunu gördüm. Ömer’in de Ebû Bekir’in elbisesinin eteğinden tuttuğunu gördüm. Osmân’ın da Ömer’in elbisesinin eteğinden tutmuş olduğunu gördüm. O sırada gökten kan yağıyordu’ dediğini işittim.

Hasan radıyallahu anh, bu rüyasını yanında Şia’dan bir topluluğa anlatmıştı. Onlar, ‘O hâlde sen Ali’yi görmedin mi?’ diye sordular. Hz. Hasan,

‘Onu Peygamber aleyhisselamın eteğine tutunmuş olarak görmeyi çok isterdim. Lâkin bu bir rüyadır ve onu ancak anlattığım şekilde gördüm’ diye cevap verdi.”[1053]

3. Abdullah b. Amr b. Harâm’ın Mübeşşir b. Abdilmünzir’i Rüyasında Görmesi

Abdullah bin Amr bin Harâm radıyallahu anh anlatıyor:

“Ben Uhud savaşından önce Mübeşşir bin Abdilmünzir’i rüyamda gördüm. Bana, ‘Sen de önümüzdeki günlerde bizim yanımıza geleceksin’ diyordu.

‘Sen şu anda neredesin?’ diye sordum.

‘Cennetteyim. Burada dilediğimiz yere gidip geliyoruz’ diye cevap verdi. Bunun üzerine, ‘Sen Bedir savaşı gününde şehid edilmemiş miydin?’ dedim.

‘Evet. Fakat (Allah tarafından) tekrar diriltildim’ cevabını verdi.

Bu rüyamı Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme anlattım. ‘Ey Ebû Ca’fer! İşte bu, şehadet/şehidlik mertebesidir’ diye buyurdu.”[1054]

[906]. Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, 1/120 (229); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/84

[907]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/361 (5600); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 5/268

[908]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/283; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/85

[909]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/117; Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/194 (4910); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/75

[910]. Müslim, Cihâd 58 (1763); Ebû Dâvûd, Cihâd 121 (2690); Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 9 (3081); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/30, 32; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 3/279

[911]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/409; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 3/281

[912]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 5/173 (4986); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/8 (17804); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/47

[913]. Bezzâr, *el-Müsned*, 11/254 (5040); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 12/11 (12321); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 10/41

[914]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/293; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/276

[915]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 4/142 (9821); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/277

[916]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 18/245 (616); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/184

[917]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/472 (6048)

[918]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 7/18 (6726); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/69.

[919]. Buhârî, Fezâilü'l-Kur'an 19; Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 242 (796); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/81; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (779); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/13.

[920]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/204; Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/357

[921]. Buhârî, Cenâiz 34, Cihâd 20; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 130 (2471); Nesâî, Cenâiz 12; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/298, 307; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 4/44

[922]. Bezzâr, *el-Müsned*, 12/152 (5753); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 3/430; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/308

[923]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/183 (1661); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/66

[924]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/180 (3), 30/418 (18471). Hadis sahihtir. Müellif bu Berâ hadisini, "Hicret" bölümünde geçtiğine bir cümleyle vurgu yaparak belirtmiştir. Biz de orada geçen bu hadise burada yer verdik. (çev.)

[925]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 10/312 (10760); Tefsir-i İbni Kesîr, 2/506

[926]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 3/267 (3368); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 5304

[927]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 3/203 (3127); *el-Mu'cemü'l-Evsat,* 9/46 (9097); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/84

[928]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 3/203 (3128); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/84

[929]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 11/285 (11750); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/84

[930]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 10/147 (10269); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/84

[931]. Bezzâr, *el-Müsned*, 11/39 (4721); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/66

[932]. Bezzâr, *el-Müsned*, 10/300 (4416); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/122

[933]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/86; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/145

[934]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* 2/219 (1791); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/116

[935]. Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/97. Bu hadise şahid olarak; Buhârî, Bed'ü'l-Halk 2, Mezâlim 13; Müslim, Müsâkât 139 (1610); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, VI, 98'de Urve bin Zübeyr rahimehullahtan bir hadis vardır.

[936]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 3/112 (2830); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/136

[937]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 19/8 (12); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/297

[938]. İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 16/513 (32464); İbni Hacer, *el-İsâbe*, 1/308

[939]. Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1/386-390; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 5/322; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/64; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/234; Tefsîr-i İbni Kesîr, 2/251

[940]. Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6/370

[941]. Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1/580 (528)

[942]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/19 (2523); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/396

[943]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/543 (6368)

[944]. Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr 35

[945]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/356; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 1/234 (765); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1/107 (56); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/190; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/243

[946]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/420; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/243

[947]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 20/51 (89); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/332

[948]. Buhârî, Vekâlet 10, Bed'ü'l-Halk 11, Fezâilü'l-Kur'ân 10

[949]. Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'ân (2880); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1/599 (545); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/33

[950]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/165 (8851, 8853); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/71

[951]. Bezzâr, *el-Müsned*, 9/431 (4040, 4045); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 4/245 (4097); Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6/64; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1/592 (538); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/299. Beyhakî'nin rivayetinde "Peygamber aleyhisselam, *'İşte bu, peygamberlik hilafetidir'* buyurdu" ilavesi de vardır. Taberânî'nin rivayetinde ise "Peygamber aleyhisselam sonra taşları Ali'nin avucuna koydu. Taşlar yine tesbih etmeye devam ettiler. Ali taşları yere bırakınca da sesleri kesildi" ilavesi vardır (*el-Mu'cemü'l-Evsat*, 4/245 (4097). Taberânî'nin başka bir rivayetinde de "Taşların tesbih sesleri oradaki herkes duydu. Sonra Peygamber taşları bizim avuçlarımıza koydu. Fakat hiçbirimizin elinde tesbih etmediler" (Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/59 (1244) ziyadesi vardır.

[952]. Buhârî, Menâkıb 25; Tirmizî, Menâkıb 6 (3633); Nesâî, Tahâret 61; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned,* 1/396, 460; Bezzâr, *el-Müsned*, 4/301, 327; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 9/253; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/97

[953]. Buhârî, Menâkıb 25; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/127

[954]. Buhârî, Menâkıb 25; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/129

[955]. Tirmizî, Menâkıb (3627); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/226; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 14/436 (6507); İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, 3/257 (1776); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/149

[956]. Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/267'de bu hadisi Hâkim'e dayandırarak rivayet etmiştir. Ayrıca bkz. *Tefsîru İbni Kesîr*, 2/279

[957]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 6/335 (6560); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/81

[958]. Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6/55; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/156. Bu hadisin; İbni Abdilberr, *el-İstîâb*, 1/561; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve,* 1/511'de şahidleri vardır.

[959]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 5/218 (5150); *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 7/346 (7687); Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6/56-57; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 5/180; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/157; İbni Hacer, *el-İsâbe*, 2/24

[960]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/202 (4141); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/230

[961]. Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6/51; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/154, 259, 292

[962]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/203 (4942); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 3/563

[963]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/398

[964]. *Muvatta*, Cihâd 49

[965]. Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, 1/196 (697)

[966]. Buhârî, Meğâzî 28. Vàkıdî, Âmir bin Füheyre'nin cesedinin göğe kaldırıldığını naklettikten sonra şunu da ilave ediyor: "Cebbâr bin Selmân el-Kılabî, Âmir bin Füheyre'yi şehit ederken Âmir, 'Kâbe'nin rabbine ant olsun ki ben kazandım' demiş. Cebbâr ona bu sözle neyi kastettiğini sorunca da 'cennet' diye cevap vermiş. Cebbâr, 'Vallahi doğru söylüyor' diyerek Müslüman olmuş. Mûsâ bin Ukbe de *Megàzî*'sinde, "Âmir bin Füheyre'nin cesedi bulunamadı. Halk, melekler tarafından gömüldüğünü düşünüyordu" demiştir. (İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/72)

[967]. Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 7/265; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/155, 292

[968]. Buhârî, Meğâzî 28; Ebû Dâvûd, Cihâd 105 (2660); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/123 (8788); Müslim İbni Hacer, *el-İsâbe*, 2/245

[969]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/606 (6613)

[970]. Bezzâr, *el-Müsned*, 9/285 (3838); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/137

[971]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/83; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/143

[972]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/513; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/181

[973]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/65; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/167

[974]. Buhârî, Salât 79, Menâkıb 27, Menâkıbu'l-Ensâr 13. Bu iki sahabeden biri Evslilerden Abbâd bin Bişr, diğeri Üseyd bin Hudayr ya da Uveymir bin Sâide el-Eşhelî'dir.

[975]. Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr*, 2/46; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/159 (2991); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/411; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 8/213

[976]. Buhârî, İstiskà 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, Cum'a 34, 35; Müslim, Salâtü'l-İstiskà 8-9 (897); Ebû Dâvûd, İstiskà 2 (1175); Nesâî, İstiskà 1, 9, 10

[977]. Buhârî, İstiskà 7

[978]. Buhârî, Cum'a 35

[979]. Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1/449 (372)

[980]. Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 7/47; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/289; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 7/92

[981]. Buhârî, Vudû' 32, 45, 46, Menâkıb 25; Müslim, Fezâil 5 (2279); Tirmizî, Menâkıb (3631); *Muvatta*, Tahâret 32; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/139, 147, 169, 175, 248

[982]. Buhârî, Meğâzî 35, Menâkıb 25; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/301

[983]. Buhârî, Vudû 45, Menâkıb 25; Müslim, Fezâil 4 (2279); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, III, 139, 147, 169, 175, 248; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 2/98; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 144; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/93

[984]. Buhârî, Menâkıb 25; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/94

[985]. Buhârî, Meğâzî 35, Menâkıb 25; Müslim, İmâre 72 (1856); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 22/87 (14181); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 14/479 (6541); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/96

[986]. Buhârî, Menâkıb 25; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 144; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/97

[987]. Müslim, Mesâcid 311 (681); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/298; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 144; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/98

[988]. Müslim, Fezâil 10 (2281); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/229; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (966); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (1591); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/100

[989]. Buhârî, Teyemmüm 6, 8, Menâkıb 25; Müslim, Mesâcid 312 (682); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 146; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/98. Bu hadisin diğer bir rivayetinde, "Peygamber aleyhisselam kadına, 'Bunu çocuklarına götür. Bilmiş ol ki biz senin suyundan kullanmadık. Kullandığımız su Allah'ın bize bir ihsanıdır' dedi.

[990]. Ebû Dâvûd, Salât 30 (514); Tirmizî, Salât 32 (199); İbni Mâce, Ezân 3 (717); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/169; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 1/380 (182); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 147; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/101

[991]. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/101 (8742); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/417; Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/618 (4257); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/80; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 148; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/114

[992]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 4/28 (3528); Hâkim, *el-Müstedrek*, 8/303; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/114; İbni Hacer, *el-İsâbe*, 4/53

[993]. Müslim, Îmân 44 (27); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 2/411 (1199); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 149; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/114

[994]. Müslim, Lukata 19 (1729); Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 4/118-119; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/115

[995]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 11/376 (12052); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/132; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 4/100

[996]. Tirmizî, Menâkıb (3625); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 6/256 (6707); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/12; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 153; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/112

[997]. **Suffe**: Mescid-i Nebevî'nin bitişiğinde yoksul sahabelerin barınması için yapılan ve giderek bir eğitim kurumu hâline gelen yer. Burada kalan ve çoğunluğu muhacirlerden oluşan topluluğa 'ashâbü's-Suffe/ashâb-ı Suffe' veya 'ehlü's-Suffe/ehl-i Suffe' denilmiştir. Ashâb-ı Suffe, ihtiyaçları Resûl-i Ekrem ve zengin sahabeler tarafından karşılandığı için 'adyâfü'l-İslam' (Müslümanlar'ın misafirleri), çeşitli kabilelere mensup olmaları dolayısıyla 'evfâd' diye de isimlendirilmiştir. (çev.)

[998]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/490; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/305

[999]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/78 (193), 22/81 (197); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 150; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/305. Bir başka rivayette "Ben Suffe ashabındandım. Arkadaşlarım yirmi kişiydi. Peygamber aleyhisselam, Hz. Âişe'ye: *'Yanında bir şeyler var mı?'* diye sordu. Hz. Âişe, 'Bir parça ekmek ile biraz da süt var' diye cevap verdi" ziyadesi vardır.

[1000]. Müslim, Fezâil 9 (2281); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/337; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/104

[1001]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/246 (5108)

[1002]. Buhârî, Farzu'l-Humus 3, Rikâk 16; Müslim, Zühd 27 (2973); Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâmet 31 (2467); İbni Mâce, Et'ime 49 (3345); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 5/165

[1003]. Buhârî, Menâkıb 25; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 3/563; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 156; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/116

[1004]. Tirmizî, Menâkıb (3839); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/352; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve,* 6/110; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1/434 (342); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/117

[1005]. Müslim, Mesâcid 268, 269 (660); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/248; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 7/19

[1006]. Müslim, Fezâil 141 (2480); Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, 1/235 (765); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/9.

[1007]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/340; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/114

[1008]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 25/151 (363); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/310; İbni Hacer, *el-İsâbe*, 4/432

[1009]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/159 (2990); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/520 (6265); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/310

[1010]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 20/335 (794); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/310

[1011]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/447 (8477); İbni Hacer, *el-İsâbe*, 2/68

[1012]. Müslim, Zühd (3014)

[1013]. Buhârî, Şerike 1; Müslim, Sayd 17 (1935); Ebû Dâvûd, Et'ime 46 (3840); Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâme 34 (2475); Nesâî, Sayd 35; İbni Mâce, Zühd 12 (4159); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/312; *Muvatta*, Sıfâtü'n-Nebî 24; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 4/276

[1014]. Buhârî, Sayd 12; Müslim, Sayd 18 (1935); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 214; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 4/276

[1015]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/513; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/256

[1016]. Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 2/491; İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 4/379; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/330

[1017]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/379

[1018]. İbni Hacer, *el-İsâbe*, 1/556, 4/392. Bu hadise Buhârî, Meğâzî 10, 28; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/294, 310'da Ebû Hureyre radıyallahu anhdan şahid bir hadis vardır.

[1019]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/444; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 4/75

[1020]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 39/148 (23738); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 6/222-223 (6065); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/336

[1021]. Buhârî, Menâkıb 27; Ebû Dâvûd, Büyû' (3384); Tirmizî, Büyû' 34 (1258); İbni Mâce, Sadakàt 7 (2402); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 165; İbni Hacer, *el-İsâbe*, 2/476

[1022]. Buhârî, Şerike 13; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/166

[1023]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 7/306 (7215); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/298

[1024]. Müslim, Cihâd 132 (1807); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/295

[1025]. Buhârî, Meğâzî 16

[1026]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 34-262-263 (20665); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/13 (3500); *el-Mu'cemü'l-Evsat,* 3/191 (2896); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 9/408

[1027]. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 32/13; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 10/185. Heysemî bu hadisi Taberânî'ye dayandırarak rivayet etmiştir.

[1028]. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 13/141 (8186); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/105 (3808), 4/1 6 (3809); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 9/350; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 159; İbni Hacer, *el-İsâbe*, 1/414

[1029]. İbni Mâce, Mukaddime (117); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/99; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 17/102 (32743); Bezzâr, *el-Müsned*, 2/135 (496), 3/22 (770); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/380 (2286); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 166

[1030]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/380 (2286); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/122

[1031]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 34/233 (20733); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/166; İbni Hacer, *el-İsâbe,* 4/78

[1032]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/340; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (*el-Mevârid*, s. 565); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 164. Bu rivayette "Doksan üç yaşında olmasına rağmen ne saçında ne de sakalında bir tek beyaz kıl yoktu" ifadesi yer almaktadır.

[1033]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/27; İbni Kesîr, *el-Bidâye,* 6/166

[1034]. İbni Ebi'd-Dünyâ, *Mücâbü'd-Da've*, s. 49 (53); İbni Hacer, *el-İsâbe,* 1/414; İbni Kesîr, *el-Bidâye,* 7/114

[1035]. Kàdisiye savaşı Ömer radıyallahu anh döneminde, 15/636 yılında Müslümanlar'a Kuzey Irak ve İran'ın kapılarını açan meydan savaşıdır. İslam tarihinin en önemli zaferlerinden biridir. Müslümanlar'a büyük bir moral ve üstünlük hissi veren bu zaferle Irak'ın kapıları açılmış, İran'ın düşüşünün başlangıcı hazırlanmış, Sâsânîler'in başşehri Medâin'in fethi sağlanmış, diğer fetihlere hız kazandırılmış ve Müslümanlar'ın ele geçirdikleri bölgelerde sosyopolitik örgütlenmesi teşvik edilmiştir.

Daha sonraki fetih hareketleri için slogan hâline getirilen "Biz insanları kula kul olmaktan kurtarıp Allah'a kul etmek için geldik" cümlesi Kàdisiye'nin armağanıdır. (çev.)

[1036]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 1/141 (310, 311); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 9/154

[1037]. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/116 (2849); *Mecmau'z-Zevâid,* 9/193

[1038]. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/114 (2841); *Mecmau'z-Zevâid,* 9/193

[1039]. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/112 (2831); *Mecmau'z-Zevâid,* 9/196

[1040]. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/119 (2857); *Mecmau'z-Zevâid,* 9/197

[1041]. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/120 (2860); *Mecmau'z-Zevâid,* 9/197

[1042]. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 72/189; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/291

[1043]. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/119 (2856); *Mecmau'z-Zevâid,* 9/196

[1044]. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/113 (2835); *Mecmau'z-Zevâid,* 9/196

[1045]. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/113 (2836); *Mecmau'z-Zevâid,* 9/197

[1046]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/114 (2838); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 9/197

[1047]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/94 (4550)

[1048]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/121 (2862), 3/122 (2867); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 9/199

[1049]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/122 (2868); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 9/199

[1050]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/99 (4568); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-*Kübrâ, 3/75

[1051]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/102 (4580); Bezzâr, *el-Müsned*, 2/10 (347); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 16/60 (31151), 20/605 (38240); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 7/232. Yine İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 3/74'te bu hadisi Nâfi rahimehullahtan benzer lafızla riayet etmiştir.

[1052]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/545 (526); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 7/232

[1053]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/92 (2759), *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 7/195 (7255); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 9/96

[1054]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/204 (4944)

[923]

[1039]

[1010]

[982]

[973]

[928]

[1001]

[956]
[932]
[914]
[969]
[1015]
[987]
[942]
[1043]
[964]
[1048]
[997]
[1053]
[1025]
[941]
[938]
[996]
[1029]
[963]
[1052]
[983]
[1020]
[918]
[1049]
[937]
[947]
[1000]
[957]
[1016]
[1006]
[951]
[1014]
[931]

[1026]
[915]
[943]
[1042]
[1005]
[979]
[955]
[952]
[977]
[1002]
[917]
[974]
[1040]
[1028]
[968]
[1037]
[991]
[988]
[946]
[1008]
[1017]
[1011]
[906]
[940]
[909]
[1051]
[962]
[929]
[949]
[985]
[1054]
[926]

[965]
[920]
[1034]
[1031]
[1022]
[994]
[961]
[966]
[944]
[999]
[911]
[1027]
[930]
[1046]

. Buhârî, Meğâzî 28. Vàkıdî, Âmir bin Füheyre'nin cesedinin göğe kaldırıldığını naklettikten sonra şunu da ilave ediyor: "Cebbâr bin Selmân el-Kılabî, Âmir bin Füheyre'yi şehit ederken Âmir, 'Kâbe'nin rabbine ant olsun ki ben kazandım' demiş. Cebbâr ona bu sözle neyi kastettiğini sorunca da 'cennet' diye cevap vermiş. Cebbâr, 'Vallahi doğru söylüyor' diyerek Müslüman olmuş. Mûsâ bin Ukbe de *Megàzî*'sinde, "Âmir bin Füheyre'nin cesedi bulunamadı. Halk, melekler tarafından gömüldüğünü düşünüyordu" demiştir. (İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/72)

. Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 7/265; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/155, 292

. *Muvatta*, Cihâd 49

. Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, 1/196 (697)

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/203 (4942); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 3/563

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/398

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/202 (4141); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/230

. Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6/51; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/154, 259, 292

. Buhârî, Meğâzî 28; Ebû Dâvûd, Cihâd 105 (2660); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/123 (8788); Müslim İbni Hacer, *el-İsâbe*, 2/245

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/606 (6613)

[1018]

. Bezzâr, *el-Müsned*, 9/285 (3838); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/137

. Buhârî, İstiskà 7

. Buhârî, Cum'a 35

. Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr*, 2/46; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/159 (2991); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/411; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 8/213

. Buhârî, İstiskà 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, Cum'a 34, 35; Müslim, Salâtü'l-İstiskà 8-9 (897); Ebû Dâvûd, İstiskà 2 (1175); Nesâî, İstiskà 1, 9, 10

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/65; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 2/167

. Buhârî, Salât 79, Menâkıb 27, Menâkıbu'l-Ensâr 13. Bu iki sahabeden biri Evslilerden Abbâd bin Bişr, diğeri Üseyd bin Hudayr ya da Uveymir bin Sâide el-Eşhelî'dir.

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/83; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/143

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/513; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/181

. Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1/449 (372)

[935]

. Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 7/47; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/289; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 7/92

. Buhârî, Vudû' 32, 45, 46, Menâkıb 25; Müslim, Fezâil 5 (2279); Tirmizî, Menâkıb (3631); *Muvatta*, Tahâret 32; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/139, 147, 169, 175, 248

[907]

. Müslim, Fezâil 10 (2281); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/229; İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, (966); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (1591); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/100

. Buhârî, Teyemmüm 6, 8, Menâkıb 25; Müslim, Mesâcid 312 (682); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 146; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/98. Bu hadisin diğer bir rivayetinde, "Peygamber aleyhisselam kadına, 'Bunu çocuklarına götür. Bilmiş ol ki biz senin suyundan kullanmadık. Kullandığımız su Allah'ın bize bir ihsanıdır' dedi.

. Buhârî, Menâkıb 25; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 144; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/97

. Müslim, Mesâcid 311 (681); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/298; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 144; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/98

. Buhârî, Menâkıb 25; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/94

. Buhârî, Meğâzî 35, Menâkıb 25; Müslim, İmâre 72 (1856); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 22/87 (14181); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 14/479 (6541); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/96

. Buhârî, Meğâzî 35, Menâkıb 25; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/301

. Buhârî, Vudû 45, Menâkıb 25; Müslim, Fezâil 4 (2279); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, III, 139, 147, 169, 175, 248; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 2/98; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 144; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/93

. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 8/101 (8742); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/417; Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/618 (4257); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/80; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 148; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/114

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 4/28 (3528); Hâkim, *el-Müstedrek*, 8/303; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/114; İbni Hacer, *el-İsâbe*, 4/53

. Ebû Dâvûd, Salât 30 (514); Tirmizî, Salât 32 (199); İbni Mâce, Ezân 3 (717); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/169; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 1/380 (182); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 147; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/101

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/78 (193), 22/81 (197); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 150; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/305. Bir başka rivayette "Ben Suffe ashabındandım. Arkadaşlarım yirmi kişiydi. Peygamber aleyhisselam, Hz. Âişe'ye: *'Yanında bir şeyler var mı?'* diye sordu. Hz. Âişe, 'Bir parça ekmek ile biraz da süt var' diye cevap verdi" ziyadesi vardır.

. **Suffe**: Mescid-i Nebevî'nin bitişiğinde yoksul sahabelerin barınması için yapılan ve giderek bir eğitim kurumu hâline gelen yer. Burada kalan ve çoğunluğu muhacirlerden oluşan topluluğa 'ashâbü's-Suffe/ashâb-ı Suffe' veya 'ehlü's-Suffe/ehl-i Suffe' denilmiştir. Ashâb-ı Suffe, ihtiyaçları Resûl-i Ekrem ve zengin sahabeler tarafından karşılandığı için 'adyâfü'l-İslam' (Müslümanlar'ın misafirleri), çeşitli kabilelere mensup olmaları dolayısıyla 'evfâd' diye de isimlendirilmiştir. (çev.)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/490; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/305

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 11/376 (12052); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/132; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 4/100

. Tirmizî, Menâkıb (3625); Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 6/256 (6707); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/12; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 153; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/112

. Müslim, Îmân 44 (27); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 2/411 (1199); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 149; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/114

. Müslim, Lukata 19 (1729); Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 4/118-119; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/115

[958]

. Buhârî, Farzu'l-Humus 3, Rikâk 16; Müslim, Zühd 27 (2973); Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâmet 31 (2467); İbni Mâce, Et'ime 49 (3345); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 5/165

. Buhârî, Menâkıb 25; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 3/563; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 156; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/116

. Müslim, Fezâil 9 (2281); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/337; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/104

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/246 (5108)

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 25/151 (363); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/310; İbni Hacer, *el-İsâbe*, 4/432

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/159 (2990); Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/520 (6265); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/310

. Müslim, Fezâil 141 (2480); Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, 1/235 (765); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/9.

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/340; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/114

. Tirmizî, Menâkıb (3839); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/352; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve,* 6/110; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1/434 (342); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/117

. Müslim, Mesâcid 268, 269 (660); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/248; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 7/19

[1050]

. Buhârî, Şerike 1; Müslim, Sayd 17 (1935); Ebû Dâvûd, Et'ime 46 (3840); Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâme 34 (2475); Nesâî, Sayd 35; İbni Mâce, Zühd 12 (4159); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/312; *Muvatta*, Sıfâtü'n-Nebî 24; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 4/276

. Buhârî, Sayd 12; Müslim, Sayd 18 (1935); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 214; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 4/276

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/447 (8477); İbni Hacer, *el-İsâbe*, 2/68

. Müslim, Zühd (3014)

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 20/335 (794); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/310

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/444; İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 4/75

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/379

. İbni Hacer, *el-İsâbe*, 1/556, 4/392. Bu hadise Buhârî, Meğâzî 10, 28; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/294, 310'da Ebû Hureyre radıyallahu anhdan şahid bir hadis vardır.

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 2/513; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/256

. Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 2/491; İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 4/379; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 8/330

. Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, 1/120 (229); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/84

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/361 (5600); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 5/268

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/283; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/85

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/117; Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/194 (4910); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/75

[1032]

[971]

. Bezzâr, *el-Müsned*, 11/254 (5040); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 12/11 (12321); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 10/41

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/293; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/276

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 4/142 (9821); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/277

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 18/245 (616); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/184

. Müslim, Cihâd 58 (1763); Ebû Dâvûd, Cihâd 121 (2690); Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 9 (3081); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/30, 32; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 3/279

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/409; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 3/281

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 5/173 (4986); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, 9/8 (17804); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/47

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/472 (6048)

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 7/18 (6726); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/69.

. Buhârî, Fezâilü'l-Kur'an 19; Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 242 (796); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/81; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (779); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/13.

[925]

[1045]

[912]

[976]

[967]

[989]

[934]

[1036]

[921]
[1023]
[980]
[970]
[1013]

. Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6/370

. Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1/580 (528)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/420; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/243

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 20/51 (89); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/332

. Buhârî, Vekâlet 10, Bed'ü'l-Halk 11, Fezâilü'l-Kur'ân 10

. Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'ân (2880); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1/599 (545); Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb,* 3/33

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/19 (2523); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/396

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/543 (6368)

. Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr 35

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/356; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 1/234 (765); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1/107 (56); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 1/190; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/243

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 9/165 (8851, 8853); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/71

. Bezzâr, *el-Müsned*, 9/431 (4040, 4045); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 4/245 (4097); Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6/64; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1/592 (538); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/299. Beyhakî'nin rivayetinde "Peygamber aleyhisselam, *'İşte bu, peygamberlik hilafetidir'* buyurdu" ilavesi de vardır. Taberânî'nin rivayetinde ise "Peygamber aleyhisselam sonra taşları Ali'nin avucuna koydu. Taşlar yine tesbih etmeye devam ettiler. Ali taşları yere bırakınca da sesleri kesildi" ilavesi vardır (*el-Mu'cemü'l-Evsat*, 4/245 (4097). Taberânî'nin başka bir rivayetinde de "Taşların tesbih sesleri oradaki herkes duydu. Sonra Peygamber taşları bizim avuçlarımıza koydu. Fakat hiçbirimizin elinde tesbih etmediler" (Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/59 (1244) ziyadesi vardır.

. Buhârî, Menâkıb 25; Tirmizî, Menâkıb 6 (3633); Nesâî, Tahâret 61; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned,* 1/396, 460; Bezzâr, *el-Müsned*, 4/301, 327; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 9/253; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/97

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 6/335 (6560); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/81

. Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6/55; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/156. Bu hadisin; İbni Abdilberr, *el-İstîâb*, 1/561; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve,* 1/511'de şahidleri vardır.

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 5/218 (5150); *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 7/346 (7687); Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 6/56-57; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 5/180; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/157; İbni Hacer, *el-İsâbe*, 2/24

. Buhârî, Menâkıb 25; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/127

. Buhârî, Menâkıb 25; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/129

[954]

[1009]

. Tirmizî, Menâkıb (3627); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/226; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 14/436 (6507); İbni Huzeyme, *es-Sahîh*, 3/257 (1776); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/149

. Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 1/267'de bu hadisi Hâkim'e dayandırarak rivayet etmiştir. Ayrıca bkz. *Tefsîru İbni Kesîr*, 2/279

[993]

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/180 (3), 30/418 (18471). Hadis sahihtir. Müellif bu Berâ hadisini, "Hicret" bölümünde geçtiğine bir cümleyle vurgu yaparak belirtmiştir. Biz de orada geçen bu hadise burada yer verdik. (çev.)

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 10/312 (10760); Tefsir-i İbni Kesîr, 2/506

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 3/267 (3368); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 5304

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 3/203 (3127); *el-Mu'cemü'l-Evsat,* 9/46 (9097); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/84

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/204; Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/357

. Buhârî, Cenâiz 34, Cihâd 20; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 130 (2471); Nesâî, Cenâiz 12; Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/298, 307; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 4/44

. Bezzâr, *el-Müsned*, 12/152 (5753); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 3/430; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/308

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/183 (1661); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/66

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 3/203 (3128); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/84

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 11/285 (11750); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/84

[1003]

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 10/147 (10269); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/84

. Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/97. Bu hadise şahid olarak; Buhârî, Bed'ü'l-Halk 2, Mezâlim 13; Müslim, Müsâkât 139 (1610); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, VI, 98'de Urve bin Zübeyr rahimehullahtan bir hadis vardır.

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 3/112 (2830); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/136

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* 19/8 (12); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/297

. İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 16/513 (32464); İbni Hacer, *el-İsâbe*, 1/308

. Bezzâr, *el-Müsned*, 11/39 (4721); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/66

. Bezzâr, *el-Müsned*, 10/300 (4416); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/122

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/86; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/145

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* 2/219 (1791); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/116

. Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1/386-390; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 5/322; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/64; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/234; Tefsîr-i İbni Kesîr, 2/251

[1019]

[990]

[948]

[986]

[981]

[908]

[1030]

[998]

[960]

[950]

[1038]

[1033]

[924]

[922]

[927]

[1007]

[1035]

[1012]

[945]

[984]

. Müslim, Cihâd 132 (1807); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/295

. Buhârî, Meğâzî 16

. Buhârî, Şerike 13; İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/166

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 7/306 (7215); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 8/298

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 39/148 (23738); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 6/222-223 (6065); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/336

. Buhârî, Menâkıb 27; Ebû Dâvûd, Büyû' (3384); Tirmizî, Büyû' 34 (1258); İbni Mâce, Sadakàt 7 (2402); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 165; İbni Hacer, *el-İsâbe*, 2/476

. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 13/141 (8186); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/105 (3808), 4/1 6 (3809); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 9/350; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 159; İbni Hacer, *el-İsâbe*, 1/414

. İbni Mâce, Mukaddime (117); Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/99; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 17/102 (32743); Bezzâr, *el-Müsned*, 2/135 (496), 3/22 (770); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/380 (2286); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 166

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 34-262-263 (20665); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/13 (3500); *el-Mu'cemü'l-Evsat,* 3/191 (2896); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 9/408

. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 32/13; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 10/185. Heysemî bu hadisi Taberânî'ye dayandırarak rivayet etmiştir.

[913]

. Kàdisiye savaşı Ömer radıyallahu anh döneminde, 15/636 yılında Müslümanlar'a Kuzey Irak ve İran'ın kapılarını açan meydan savaşıdır. İslam tarihinin en önemli zaferlerinden biridir. Müslümanlar'a büyük bir moral ve üstünlük hissi veren bu zaferle Irak'ın kapıları açılmış, İran'ın düşüşünün başlangıcı hazırlanmış, Sâsânîler'in başşehri Medâin'in fethi sağlanmış, diğer fetihlere hız kazandırılmış ve Müslümanlar'ın ele geçirdikleri bölgelerde sosyopolitik örgütlenmesi teşvik edilmiştir.

Daha sonraki fetih hareketleri için slogan hâline getirilen "Biz insanları kula kul olmaktan kurtarıp Allah'a kul etmek için geldik" cümlesi Kàdisiye'nin armağanıdır. (çev.)

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 1/141 (310, 311); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 9/154

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/27; İbni Kesîr, *el-Bidâye,* 6/166

. İbni Ebi'd-Dünyâ, *Mücâbü'd-Da've*, s. 49 (53); İbni Hacer, *el-İsâbe,* 1/414; İbni Kesîr, *el-Bidâye,* 7/114

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 34/233 (20733); İbni Kesîr, *el-Bidâye*, 6/166; İbni Hacer, *el-İsâbe,* 4/78

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/340; İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (*el-Mevârid*, s. 565); Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 164. Bu rivayette "Doksan üç yaşında olmasına rağmen ne saçında ne de sakalında bir tek beyaz kıl yoktu" ifadesi yer almaktadır.

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 2/380 (2286); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/122

[1004]

. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/112 (2831); *Mecmau'z-Zevâid,* 9/196

. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/116 (2849); *Mecmau'z-Zevâid,* 9/193

. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/114 (2841); *Mecmau'z-Zevâid,* 9/193

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/114 (2838); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 9/197

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/94 (4550)

. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/113 (2835); *Mecmau'z-Zevâid,* 9/196

. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/113 (2836); *Mecmau'z-Zevâid,* 9/197

. İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 72/189; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 4/291

. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/119 (2856); *Mecmau'z-Zevâid,* 9/196

. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/119 (2857); *Mecmau'z-Zevâid,* 9/197

. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/120 (2860); *Mecmau'z-Zevâid,* 9/197

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/121 (2862), 3/122 (2867); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 9/199

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/122 (2868); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 9/199

[1024]

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/99 (4568); İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l*-Kübrâ, 3/75

[933]

. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/92 (2759), *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 7/195 (7255); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 9/96

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/204 (4944)

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/102 (4580); Bezzâr, *el-Müsned*, 2/10 (347); İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 16/60 (31151), 20/605 (38240); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 7/232. Yine İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, 3/74'te bu hadisi Nâfi rahimehullahtan benzer lafızla riayet etmiştir.

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/545 (526); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 7/232

[953]
[992]
[959]
[995]
[919]
[1041]
[916]
[972]
[1044]
[1021]
[936]
[975]
[1047]
[939]
[910]
[978]

ON DOKUZUNCU BÖLÜM

SAHABELERİN İLÂHÎ YARDIMLARLA DESTEKLENMELERİNİN SEBEPLERİ

Sahabeler hangi sebeplerle gaybî/ilâhî yardımlarla destekleniyorlardı?
Bu yardımlara ne şekilde bağlanıyorlardı?
Maddî sebeplerden ve geçici şeylerden nasıl yüz çeviriyorlardı?

A. HOŞA GİTMEYEN DURUMLARA VE ZORLUKLARA TAHAMMÜL ETMEK

1. Görünürde Ters Düşüyormuş Gibi Görülse Bile Verilen Emre Uymak

Utbe bin Abdüssülemî radıyallahu anh anlatıyor:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bir gün sahabelerine,

'Kalkınız, (düşmanla) savaşınız' buyurdu. Onlar,

'Evet, ey Allah'ın Resûlü! (Kalkıp savaşırız.) Biz İsrailoğulları'nın Mûsâ aleyhisselama, *'Sen ve rabbin gidin ve (düşmanla) savaşın. Biz burada (savaştan uzak kalıp) oturacağız'* (Mâide suresi, 24) dedikleri gibi demeyiz. Aksine 'Sen ve rabbin gidiniz. Biz de sizinle birlikte savaşırız' deriz."[1055]

B. MÜSLÜMAN'IN YALNIZCA ALLAH'TAN GELEN İZZET VE ŞEREFE TALİP OLMASI

1. Müminlerin Emîri Hz. Ömer'in Yalnızca Allah'tan Gelen İzzete Talip Olup Müslümanlar'ı Buna Teşvik Etmesi

Târık bin Şihâb rahimehullah anlatıyor:

"(Halife) Hz. Ömer radıyallahu anh, beraberimizde Ebû Ubeyde bin Cerrâh radıyallahu anh da olduğu hâlde Şam bölgesine gitmek üzere yola çıktı. Yolda bir nehre geldiler. Ömer radıyallahu anh devesinin üzerindeydi, indi. Ayakkabılarını (çıkarıp) onları boynuna astı. Sonra da devesinin dizgininden tutup onunla suya girdi. (Bu durumu gören) Ebû Ubeyde bin Cerrâh radıyallahu anh,

'Ey müminlerin emîri! Böyle yapma. Çünkü bu memleketin halkı seni bu şekilde görmekten hoşlanmaz' dedi. O zaman Ömer radıyallahu anh,

‘Eyvah! Senden bunu ummazdım. Eğer bunu bir başkası söylemiş olsaydı onu ümmet-i Muhammed’e ibret dersi kılardım. Biz yeryüzünün en zelil kavmiydik. Allah bizi İslam ile aziz kıldı. Eğer biz onun bizi aziz kıldığı İslam’dan başka bir izzet talep edersek yüce Allah bizi tekrar zelil eder’ dedi.”[1056]

* Yine Târık bin Şihâb rahimehullah anlatıyor:

“(Halife) Ömer radıyallahu anh Şam bölgesine geldiğinde Müslüman askerler onu karşılamaya çıktılar. Bu sırada Ömer’in bir peştemalı, ayaklarında ayakkabılar ve başında da bir sarık vardı. Devesinin yularından tutarak nehri geçiyordu. Birisi,

‘Ey müminlerin emîri! İslam askerleri ve Şam bölgesinin ileri gelenleri seni karşılamaya çıkmışlar. Sen ise böyle yapıyorsun’ dedi. Bunun üzerine Ömer radıyallahu anh,

‘Biz Allah’ın kendilerini İslam ile aziz kıldığı bir kavimiz. Bunun için de Allah’ın verdiğinden başka bir izzet istemiyoruz’ dedi.”[1057]

* Yine Târık bin Şihâb rahimehullah anlatıyor:

“Ebû Ubeyde bin Cerrâh radıyallahu anh, (halife) Ömer radıyallahu anha,

‘Ey müminlerin emîri! Sen yeryüzündeki insanlar arasında çok büyük işler yaptın. Şimdi ise tutmuş ayakkabılarını çıkarıp devenin dizginine yapışarak nehri yaya geçiyorsun’ dedi.

Ömer radıyallahu anh eliyle onun göğsüne vurarak ‘Çok yazık! Ey Ebû Ubeyde! Siz Araplar, insanların en azı ve en zeliliyken Allah sizi İslam ile aziz kıldı. Eğer izzeti İslam’dan başka bir şeyde arayacak olursanız Allah sizi tekrar zelil kılar’ dedi.”[1058]

C. ALLAH TEÂLÂ’DAN KUR’AN VE ZİKİRLE YARDIM TALEP EDİLMESİ

1. Halife Ebû Bekir’in Şam Bölgesinde Bulunan İslam Ordusu Komutanlarına Allah’tan Yardım Dilemelerini Tavsiye Eden Bir Mektup Yazması

İyâd el-Eş’arî rahimehullah anlatıyor:

“Ben (Ebû Bekir döneminde 636 yılında yapılan) Yermük savaşında bulundum. Bu savaşta şu beş komutan vardı: Ebû Ubeyde, Yezîd bin Ebî Süfyân, Şürahbîl bin Hasene, Hâlid bin Velîd ve İyâd bin Ganem el-Fihrî.

Ebû Bekir es-Sıddîk radıyallahu anh bize, ‘Ebû Ubeyde’den ayrılmayınız!’ diye yazmıştı.

Biz de bir mektup yazarak sayımızın azlığından bahisle takviye kuvveti istedik. Bunun üzerine Ebû Bekir es-Sıddîk radıyallahu anh bize şu mektubu gönderdi:

Mektubunuzda benden takviye kuvvet göndermemi istiyorsunuz. Size bol ve her zaman hazır askerlere sahip, herkesten daha kuvvetli olan Allah’tan yardım istemenizi tavsiye ediyorum. Bildiğiniz gibi Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Bedir savaşı gününde sizden daha az sayıda bir kuvvetle (düşmana) galip gelmiştir.”[1059]

2. Peygamber Aleyhisselamın Saç Teli Hürmetine Allah’tan Yardım Dilemek

Ca’fer bin Abdullah bin Hakem rahimehullah anlatıyor:

“Yermük savaşı gününde Hâlid bin Velîd radıyallahu anh takkesini/sarığını kaybetmişti. Askerlere, ‘Onu arayıp bulunuz’ dedi. Aradılar fakat bulamadılar. Hâlid bin Velîd radıyallahu anh yine ‘Onu arayıp bulunuz’ dedi.

Bunun üzerine arayıp buldular. Bir de baktık ki o, (bazı yerleri) yırtık eski bir takke/sarıktı. (Ona bunun sebebini sordular.)

Hâlid bin Velîd radıyallahu anh şöyle dedi:

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem umre yapmıştı. Bu sırada başını tıraş ettirmişti. İnsanlar onun başından dökülen saçları kapışıyorlardı. Bu sırada ben onlardan daha atik davranarak Peygamber aleyhisselamın alınlarından düşen saçı kaptım ve onu bu sarığın içerisine koydum. O günden beri bu sarıkla girdiğim her savaştan muzaffer olarak çıktım.”[1060]

D. DÜNYANIN SÜSÜNE VE EĞLENCESİNE ÖNEM VERMEMEK

1. Muğîre bin Şu’be ile İran Şahının Arasında Geçen Kıssa

Ma’kıl bin Yesâr radıyallahu anh anlatıyor:

“Nu’mân bin Mukarrin radıyallahu anh, İran’a geçmek istiyordu. Arada bir nehir bulunmaktaydı. Muğîre bin Şu’be’yi İran şahına elçi olarak gönderdi. O sırada İran şahı Zü’l-Hâcibin idi. Şah vezirlerine,

‘Araplar’ın elçisini savaş kıyafetiyle mi yoksa şahlık süs ve debdebesi içinde mi kabul edeyim?’ diye sordu. Vezirleri, ‘Onu süs ve debdebe içinde, hükümdarlık elbisenizle karşılayın’ dediler.

Şah, tacını ve şahlık elbiselerini giydi; tahtına oturdu. Muhafızları da ipekli elbiseler, altın küpe ve bilezikler takarak iki sıra hâlinde şahın arkasına dizildiler. Muğîre bin Şu’be geldiğinde iki kişi koltuğuna girdiler. Mızrağı ve kalkanı elindeydi. Halı üzerinde yürürken mızrağını halıya vurarak ilerledi. Şah,

‘Bildiğin gibi siz Araplar, aç ve perişan bir kavimsiniz. Size biraz yiyecek vereyim de dönüp gidiniz’ dedi. Şah sözünü tamamlayınca Muğîre bin Şu’be konuşmaya başladı. Önce Allah’a hamd etti, övgüde bulundu, sonra da şöyle dedi:

Evet, biz İslam’dan önce pis ve murdar şeyleri yerdik. Herkes bizi küçük görürdü. Biz ise kimseye bir şey diyemezdik. Yüce Allah içimizden bir peygamber gönderdi. Bu peygamber nesep bakımından en şereflimiz ve söz bakımından da en doğrumuzdur. O, bize bu toprakları fethedeceğimizi müjdeledi. Onun bize söylediği her şey doğru çıktı. Bu müjdesinin de gerçekleşeceğinden eminiz. Sizi büyük bir debdebe içinde görüyorum. Arkadaşlarım bu debdebeyi sizin elinizden almadan kesinlikle dönmeyeceklerdir.”[1061]

E. ASHABIN GALİP GELMESİYLE İLGİLİ DÜŞMANLARIN SÖZLERİ

1. İskenderiye Emîrinin Bu Konuda Amr bin Âs’a Söyledikleri

Zührî rahimehullah anlatıyor:

“Ben askerî birliğin başında komutan olarak Medine’den çıktım. İskenderiye’ye vardığımızda şehrin emîri, ‘Konuşmak için bana bir elçi gönderin’ diye haberci yolladı.

Bu iş için en uygun kişi olduğumu düşünerek kendim gittim. İkimizin yanında da birer tercüman vardı. Oturmak için ikimize de yüksek birer yer hazırlandı. İskenderiye emîri bana,

'Siz kimsiniz?' diye sordu. Şöyle cevap verdim:

'Bizler Arapız. Diken ve selem ağaçlarının yaprakları altında yaşayan kimseleriz. Beytullah'ın da komşularıyız. Yeryüzünde bizden daha fazla geçim zorluğu çeken, bizden daha kötü bir hayat koşulunda yaşayan kimse yoktu. Murdar et yer, birbirimizin malını talan ederdik. Kısacası bizim kadar kötü bir hayat yaşayan yoktu. Sonra içimizden bir peygamber çıktı. Şeref bakımından en üstünümüzdü fakat mal bakımından en zenginimiz değildi. Bize, 'Ben Allah'ın resûlüyüm' dedi.

Bilmediğimiz güzel şeyleri yapmamızı bize emretti, yaptığımız kötü şeyleri de terk etmemizi söyledi. Bunlar, atalarımızdan gelen gelenekler olduğu için ona kızarak ilk önce kendisini yalanladık; söylediklerini reddettik. Sonunda başka bir belde (Medine) halkı ona, 'Biz seni doğrularız. Sana inanır, uyarız ve düşmanlarınla savaşırız' dediler.

Böylece birbirimizle savaşmaya başladık fakat o, bizi yendi. Sonra kendisine yakın olan Arap kabilelerini yeninceye kadar onlarla savaştı. Eğer geride kalan arkadaşlarımız, sizin şu bolluk ve refahınızı bilseler bunlarla ortak olmak için hepsi buraya gelirler.'

İskenderiye emîri güldü ve şöyle dedi:

'Peygamberiniz size doğru söylemiştir. Bizim peygamberlerimiz de bize aynı hükümleri getirmişlerdi. Aramızda kendi keyiflerine göre hareket eden ve peygamberlerin emirlerine sırt çeviren bazı hükümdarlar çıkıncaya kadar o hükümleri yürüttük.

Eğer Peygamberinizin emrine göre hareket ederseniz karşınıza kim çıkarsa çıksın mutlaka yenersiniz. Kim size saldırırsa onlara da galip gelirsiniz. Yok, eğer siz de bizim gibi yapar, peygamberinizin yolunu bırakır da keyfinize göre hareket ederseniz o zaman siz de bizim durumumuza düşersiniz. Çünkü siz bizden daha çok ve daha güçlü değilsiniz.'

Ben İskenderiye emîrinden daha mert bir insan görmedim."[1062]

[1055]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/184; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/75

[1056]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/61 (207)

[1057]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/62 (208)

[1058]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/82 (4507); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/47; İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 44/5; Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 4/400

[1059]. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/422 (344); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (4766); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 3/145; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/213; *Tefsîru İbni Kesîr*, 1/400

[1060]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/299 (5336); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/104 (3806); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 9/349; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 159; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/31

[1061]. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/293 (5315)

[1062]. İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 14/522 (6564); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 13/337 (7353); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/218

[1061]

[1057]

[1056]

[1060]

[1055]

[1058]

[1059]

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/299 (5336); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/104 (3806); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* 9/349; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, s. 159; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 7/31

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/293 (5315)

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/82 (4507); Ebû Nuaym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, 1/47; İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, 44/5; Ali el-Müttakî, *Müntehabu Kenzi'l-Ummâl*, 4/400

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/422 (344); İbni Hibbân, *es-Sahîh*, (4766); Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, 3/145; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/213; *Tefsîru İbni Kesîr*, 1/400

. İbni Hibbân, *es-Sahîh*, 14/522 (6564); Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 13/337 (7353); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/218

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/62 (208)

. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/184; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 6/75

. Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/61 (207)

[1062]

KAYNAKÇA

Abdürrezzàk, Ebû Bekir es-San'ânî, *el-Musannef*, I-XI, el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut 1403

……., I-VII, tahk. Kemal Yûsuf el-Hût, Riyad 1409

Akay, Hasan, *İslami Terimler Sözlüğü*, İşaret Yayınları, İstanbul 2005

Akın, Hanifi, *Müslüman'ın Şahsiyeti*, Tahlil Yayınları, İstanbul 2019

……. *Sahîh-i Müslim Muhtasarı*, I-III, Polen Yayınları, İstanbul 2005

……. *Safvetü'l-Kàrî bi-İhtisâri Sahîhi'l-Buhârî (Sahîhi Buhârî Muhtasarı),* III, Saadet Yayınevi, İstanbul 2008

Alper, Ömer Mahir, "Kandehlevî, Muhammed İlyâs", DİA, 24/295-296

Aydınlı, Abdullah, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, Timaş Yayınları, İstanbul 1987

Aynî, Bedrüddîn, *Umdetü'l-Kàrî şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, I-XXV, Dârü İhyâi't-Türâs el-Arabî, Beyrut, 1424/2003

Bağdâdî, Ebû Bekir Ahmed b. Ali el-Hâtib, *Târîhu Bağdâd*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, t.y.

Beğavî, Ebû Muhammed el-Hüseyin, *Şerhu's-Sünne*, I-XV, tahk. Şuayb el-Arnaûd-Züheyr eş-Şâvîş, el-Mektebü'l-İslâmiyye, Dımeşk/Beyrut 1403/1983

Beyhakî, Ahmed ibnü'l-Hüseyn Ebû Bekir, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, I-X, tahk. M. Abdülkadir Atâ, Mektebetü Dâri'l-Bâz, Mekke 1414/1994

……. *es-Sünenü'l-Kübrâ*, I-X, tahk. M. Abdülkadir Atâ, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 3. baskı, Beyrut 1424/2003

……. *Şuabu'l-İmân*, I-IX, tahk. M. Saîd b. Besyûnî Zağlul, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1410/1990

……. *Şuabu'l-İmân*, I-XIV tahk. Dr. Abdülalî Abdulhamîd Hâmid, Mektebetü'r-Rüşd, 1. Baskı, Riyâd, 1423/2003

……. *İmanın Şubeleri (Şuabu'l-İmân Muhtasarı),* çev. Hanifi Akın, Polen Yayınları, İstanbul 2005, 2007

……. *Delâilü'n-Nübüvve*, I-VII, Tahk. Abdülmutî Kal'acî, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1988

Bezzâr, Ebû Bekir Ahmed b. Amr, *el-Müsned*, I-X, Müessesetü Ulûmi'l-Kur'ân, Beyrut 1409/1988

……. *Müsnedü'l-Bezzâr (el-Bahru'z-Zehhâr),* I-XVIII, Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem, Medine 1988-2009

Buhârî, Muhammed b. İsmail, *Sahîh-i Buhârî* (*Tam Metin Sahîh-i Buhârî)*, I-X, terc. Hanifi Akın, Ravza Yayınları, İstanbul 2021

……. *el-Edebü'l-Müfred (Hadislerle Müslüman'ın Edeb ve Ahlakı)*, terc. ve şerh: Hanifi Akın, Çelik Yayınevi, İstanbul 2014

……. *et-Târîhu'l-Kebîr*, I-VIII, tahk. Seyyid Hâşim en-Nedvî, Dârü'l-Fikr

Dârekutnî, Ali b. Ömer Ebu'l-Hasan, *es-Sünen*, I-IV, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut 1386/1966.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah et-Temîmî, *es-Sünenü'd-Dârimî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992

……. *Sünen-i Dârimî*, I-VI, terc. ve şerh: Abdullah Aydınlı, Madve Yayınları, İstanbul 1996

Davudoğlu, Ahmed, *Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhi*, I-XII, Sönmez Yayınları, İstanbul 1978.

Doğan, D. Mehmed, *Temel Büyük Türkçe Sözlük*, Bahar Yayınları, İstanbul 1994.

Döndüren, Hamdi, *Delilleriyle İslâm Hukuku, Şahıs, Aile, Miras Hukuku*, İstanbul 1983.

Ebû Avâne, Ya'kūb b. İshàk el-İsferâinî, *el-Müsned*, I-V, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, t.y.

Ebû Dâvud, Süleymân b. Eş'as es-Sicistânî, *Sünen-i Ebû Dâvûd*, I-V, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992

……. *Sünen-i Ebû Dâvûd Tercüme ve Şerhi*, I-XVI, terc. ve şerh: Necati Yeniel, & Hüseyin, Kayapınar, Şamil Yayınevi, İstanbul 1991, 12/258

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdullah el-Isbehânî, *Hılyetu'l-Evliyâ*, I-IX, Kahire, 1987

……. *Delâilü'n-Nübüvve*, I-VII, tahk. Âdil b. Yûsuf, Dârü'l-Vatan, Riyad 1998

Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, Ahmed b. Ali ibnü'l-Müsennâ, *el-Müsned*, I-XIII, Dârü'l-Me'mûn li't-Türâs, Dımeşk 1404/1984.

Efendioğlu, Mehmet, "Fezâilü's-Sahâbe", DİA, 12/534.

……. "Sahâbe", DİA, 35/491-492

Hâkim, Muhammed b. Abdullah Ebu Abdullah en-Nîsâbûrî, *el-Müstedrek*, I-IV, tahk. Mustafa Abdülkàdir Atâ, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1411/1990

……. I-IV, Riyad

Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi*, çev. Salih Tuğ, Yeni Şafak Gazetesi Kültür Armağanı, Ankara 2003

……. *Hazreti Peygamberin Savaşları*, çev. Salih Tuş, İstanbul 1981

Havvâ, Saîd, *el-Esâs fi's-Sünne (Hz. Peygamber'in Hayatı),* Aksa Yayın Paz., İstanbul 1994

Hâzimî, İbrahim, *Yedi Hadis İmamının İttifak Ettikleri Hadisler (el-Mut'a fî Beyâni'l-Ehâdisi'lletî İttefeka aleyhâ's-Seb'a),* çev. Hanifi Akın, Karınca Yayınları, İstanbul 2004, 2005, 2006, 2007

Heyet, *Hadislerle İslam*, (I-V), DİB Yayınları, Ankara 2014

Heyet, *İlmihal*, I-II, TDV Yayınları, İstanbul 1999

Heyet, *İslam Ansiklopedisi*, DİA, XLIV, İstanbul 2014

Heyet, *Kur'an Yolu*, I-VII, DİB Yayınları, Ankara 2007

Heyet, *Şamil İslam Ansiklopedisi*, I-VIII, Akit Gazetesi, İstanbul 2000

Heyet, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslam*, I-V, Editör. Vecdi Akyüz, Beyan Yayınları, İstanbul 1995

Heysemî, Ebu'l-Hasan Nureddîn, *Mecmau'z-Zevâid*, I-IX, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1988

Humeydî, Ebû Bekir Abdullah İbnü'z-Zübeyr, *el-Müsned*, I-IV, (tahk. Habîbürrahmân el-A'zamî), Haydarabad, 1963

……. *Müsnedü'l-Humeydî*, I-II, tahk. Habîburrahmân el-A'zamî, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye-Mektebetü'l-Mütenebbî, Kahire-Beyrut, t.y.

İbni Abdilberr, Ebû Ömer Yûsuf en-Nemerî*, Câmiu Beyâni'l-İlm*, I-IV, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, t.y.

İbni Asâkir, *Târîhu Dımeşk*, I-LXXX, tahk. Muhibbiddîn Ebû Saîd, Dârü'l-Fikr, Beyrut 1415/1995

İbni Cerîr et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, I-XXIV, tahk. A. Muhammed Şâkir, Müesseseti'r-Risâle, 1420/2000

İbni Ebî Âsım, Amr b. eş-Şeybânî, *es-Sünne*, I-II, tahk. M. Nâsıruddin el-Elbânî, el-Mektebetü'l-İslâmî, Beyrut 1400/1979

İbni Ebi'd-Dünyâ, *Mekârimu'l-Ahlâk*, Mektebetü'l-Kur'ân, Kahire 1411/1990

İbni Ebî Hâtim, Abdurrahmân, *el-Cerh ve't-Tâ'dîl*, Haydarabâd 1371/1952

İbni Ebî Şeybe, Ebû Bekir Abdullah el-Kûfî, *el-Musannef*, I-VII, Mektebetü'r-Rüşd, Riyad 1409/1988

……. I-VII, tahk. Kemâl Yûsuf el-Hût, Mektebetü'r-Rüşd, 1409 Riyad

İbni Enes, Mâlik*, Muvatta,* Çağrı Yayınları, İstanbul 1992

İbni Hacer el-Askalânî, Ahmed b. Ali, *Fethu'l-Bârî Şerh-i Sahîhi'l-Buhârî*, (mukaddime ve fihrist ciltleri dâhil) I-XV, Dârü's-Selâm, Riyad - Dârü'l-Feyhâ, Dımeşk t.y.

……. *Min Hedyi's-Sârî*, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut 1425/2004

……. *el-Metâlibu'l-Âliye*, Ocak Yayıncılık I-V, İstanbul 2006

……. *el-İsâbe fî Temyizi's-Sahâbe*, I-VIII, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1995

İbni Hanbel, Ahmed, *Müsned-i Ahmed b. Hanbel*, I-III, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992

……. *el-Müsned*, I-XX, tahk. Şeyh A. Muhammed Şâkir, Dârü'l-Maârif, Beyrut

……. *el-Müsned (Müsned-i İmam Ahmed b. Hanbel),* I-II, tahk. Şuayb el-Arnaûd, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1429/2008

İbni Hibbân, Muhammed et-Temîmî, *es-Sahîh*, I-XVIII, tahk. Şuayb el-Arnaût Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1414/1993

İbni Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, I-II, tahk. Tâhâ Abdürraûf, Şirketü't-Tıbâa

İbni Humeyd, Abd, Ebû Muhammed, *el-Müsned*, Mektebetü's-Sünne, Kahire 1408/1988

……. *el-Müntehab min Müsned-i Abd ibnü Humeyd*, tahk. Kemaleddin Özdemir, Şirketu Dâri'n-Nîl, İstanbul t.y.

İbni Huzeyme, Muhammed ibni İshàk, *es-Sahîh*, tahk. M. Mustafa el-A'zamî, I-IV, el-Mektebü'l-İslâmiyye, Beyrut 1390/1970

İbni İshàk, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, Dârü'l-Fikr, Beyrut 1978

İbni Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd fî Hedyi Hayri'l-İbâd*, I-V, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1994

İbni Kesîr, Ebu'l-Fidâ, *Hz. Peygamber (s.a.)'in Hayatı (es-Siyretü'n-Nebeviyye)*, çev. Hanifi Akın, Çelik Yayınevi, İstanbul 2014

…… *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, I-XIV, Mektebetü'l-Maârif, Beyrut t.y.

İbni Mâce, Muhammed b. Yezîd, *Sünen-i İbni Mâce*, I-II, tahk. M. Fuad Abdulbaki, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992

……. *Sünen-i İbni Mâce Tercüme ve Şerhi*, I-X, terc. ve şerh: Haydar Hatipoğlu, Kahraman Yayınları, İstanbul 1982

İbni Mansûr, Saîd, *es-Sünen*, I-V, Dârü'l-Usaymî, Riyad 1414

İbni Sa'd, Muhammed, *et-Tabakàtü'l-Kübrâ*, I-VIII, Dârü Sâdır, Beyrut t.y.

İbni Vehb, *el-Câmiu fi'l-Hadîs*, Dârü İbni'l-Cevzî, Suudi Arabistan 1996

İbnü'l-Ca'd, Ali, *el-Müsned (Müsnedü İbnu'l-Ca'd),* Müessesetü Nâdir, Beyrut 1410/1990

İbnü'l-Cârûd, Abdullah b. Ali Ebû Muhammed, *el-Müntekà*, Müessesetü'l-Kitâbi's-Sekâfiyye, Beyrut 1408/1988

İbnü'l-Cevzî, *Sıfatu's-Safve*, I-II, Dârü'l-Hadîs, tahk. Ahmed b. Ali, Kahire 2000

İbnü'l-Mübârek, Abdullah, *el-Müsned (Müsnedü Abdullah ibni'l-Mübârek),* el-Mektebetü'ş-Şâmile programı

Kahhâle, Ömer Rıza, *Mu'cemu'l-Müellefîn*, I-XV, Dârü İhyâi't-Türâs, Beyrut, tarihsiz

Kandehlevî, Muhammed Yûsuf, *Hayâtü's-Sahâbe*, I-IV, Dârü İbni Kesîr, Beyrut 2015

Kâtib Çelebi, Mustafa bin Abdullah Hacı Halife, *Keşfü'z-Zunûn*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971

Kerimoğlu, Yusuf, *Emanet ve Ehliyet*, I-II, Ölçü Yayınları, İstanbul 1985

Kuzâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, I-II, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1407/1986

Miras, Kâmil - Naim, Ahmed *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1991

Münâvî, Abdurraûf, *Feyzu'l-Kadîr*, I-VI, el-Mektebetü't-Ticâriyyeti'l-Kübrâ, birinci baskı, Mısır 1356/1937

Münzirî, Hâfız Abdülazîm b. Abdilkaviyy, *et-Terğîb ve't-Terhîb*, I-II, tahk, Muhammed Beyyûmî, Mektebetü'l-İman, Kahire, tarihsiz

……. I-IV, tahk. İbrahim Şemseddin, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1417/1996

……. I-IV, tahk. Muhammed Muhyiddîn Abdülhamîd

Müslim, Ebu'l-Hüseyin ibnü'l-Haccâc el-Kuşeyrî, Sahîh-i Müslim, I-III, tahk. M. Fuad Abdülbâkî, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992

……. *Sahîh-i Müslim ve Tercemesi*, I-VIII, trc. Mehmet Sofuoğlu, İrfan Yayıncılık, İstanbul 2003

……. *Muhtasarı Sahîh-i Müslim*, I-III, terc ve şerh, Hanifi Akın, Polen Yayınları, İstanbul 2005

Müttakî, Alâüddîn Ali, *Kenzü'l-Ummâl fî Süneni'l-Akvâl ve'l-Ef'âl,* Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1985

Nesâî, Ahmed bin Şuayb Ebû Abdurrahman, *Sünen-i Nesâî (el-Müctebâ),* I-VIII, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992

……. *Sünenü'n-Neseî*, I-VIII, terc. A. Muhtar Büyükçınar, A. Tekin, Ö. Faruk Harman, Y. Erol, Kalem Yayıncılık, İstanbul 1981

……. *es-Sünenü'l-Kübrâ*, I-VI, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Birinci Baskı, Beyrut 1991

……. *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1406

……. *İşretü'n-Nisâ (Hadislerle Kadın),* I-II, terc. Ve şerh: Hanifi Akın-F. Havva Özbey, Tahlil Yayınları, İstanbul 2016

Nevevî, Muhyiddin, *Sahîhu Müslim bi-Şerhi'l-İmâm Muhyiddîn en-Nevevî*, (Minhâc), I-XVIII, tahk. Şeyh Halil Me'mun Şiyha, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut 2005

……. *Riyâzu's-Sâlihîn (Tam Metin ve Açıklamalı),* terc. Hanifi Akın, Ensar Neşriyat, İstanbul 2008

Özdemir, Serdar, *Hz. Peygamber'in Seriyyeleri*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2001

Özköse, Kadir, "Sahâbenin İslâm'a Davet Rûhu", Somuncu Baba Dergisi, Mayıs 2017, Sayı 199, s. 32-33

Özşenel, Mehmet, "Kandehlevî, Muhammed Yûsuf", DİA, 24/296-297

Sâbık, Seyyid, *İslam Akaidi*, çev. Hanifi Akın, Karınca Yay. İstanbul 2004

Sâbûnî, M. Ali, *Ayetler Işığında Peygamberler Tarihi*, çev. Hanifi Akın, Ahsen Yayınları, İstanbul 2003

Suyûtî, Celaleddîn, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, I-VIII, Dârü'l-Fikr, Beyrut 1993

Şâfiî, Muhammed b. İdrîs, *el-Ümm*, I-VIII, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut 1993

……. *el-Müsned*, I-IV, Şirketu Gurâs, düz. Sencer, tahk. Mâhir Yâsîn Fahl, Kuveyt, 1425/2004

Taberânî, Süleyman b. Ahmed, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, (I-XX), Mektebetü'l-Ulum ve'l-Hikem, Musul 1404/1984

……. *el-Mu'cemu'l-Evsat*, I-X, Dârü'l-Harameyn, Kahire 1415/1994

……. *el-Mu'cemu's-Sağîr*, I-II, el-Mektebü'l-İslamî-Dârü Ammar, Beyrut-Amman 1405/1985

……. *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, I-IV, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1405/1984

Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed el-Hanefî, *Şerhu Meâni'l-Âsâr*, Kahire 1968, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2001

Tayâlisî, Süleyman b. Davud, *el-Müsned*, I, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, t.y.

Tehânevî, Muhammed Ali b. Ali, *Keşşâfu Istılâhâti'l-Fünûn*, Kalküta 1862

Tehânevî, Zafer Ahmed, *İ'lâü's-Sünen*, I-XXI ve 1 cilt fihrist, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1418/1997

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. Îsâ, *Sünen-i Tirmizî*, I-V, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992

……. *Sünen-i Tirmizî Tercemesi*, trc. Abdullah Parlıyan, Konya Kitapçılık, Konya 2004

……. *Şemâil-i Şerif, (Hadislerle Peygamberimiz'in Özel Hayatı ve Güzel Ahlakı)*, terc. Abdullah Parlıyan, Damla Matbaası, Konya t.y.

……. *eş-Şemâilü'l-Muhammediyye*, tahk. Üsâme er-Rahhâl, Dârü'l-Feyhâ, Dımeşk 2001

et-Tirmizî, Hakîm, *Nevâdiru'l-Usûl*, I-IV, tahk. Abdurrahman Umeyre, Dârü'l-Ceyl, Beyrut 1992

Uğur, Mücteba, *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*, TDV Yayınları, Ankara 1992

Yazır, Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, I-X, Azim Dağıtım, İstanbul tarihsiz

Zebîdî, Zeynüddîn Ahmed ibni Abdillatîf, *Muhtasaru Sahîhi'l-Buhârî (et-Tecridü's-Sarîh),* I-IV, çev. Hanifi Akın, Çelik Yayınevi, İstanbul 2019